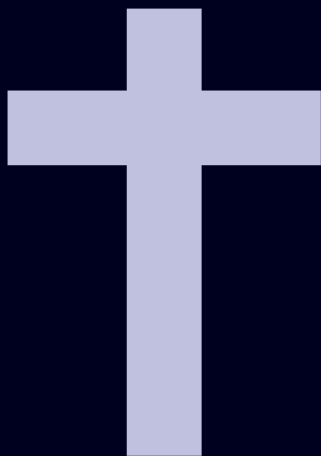

AGUMÉ WAMBIYA

Lika: AGUMÉ WAMBIYA (New Testament+)

AGUMƐ WAMBƆYA
Lika: AGUMƐ WAMBƆYA (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lika

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
f796df90-b7da-5393-9b93-c756eba4e5d6

Contents

Matayo	1
Maliko	45
Luka	71
Yuani	114
Ligubo	143
Baluma	180
1 Bakolito	197
2 Bakolito	213
Bagalatia	224
Baefeso	230
Bafilipi	236
Bakolosai	240
1 Tesalonika	244
2 Tesalonika	248
1 Timotio	251
2 Timotio	256
Tito	260
Filimono	263
Bebelenia	265
Yakobo	278
1 Petele	283
2 Petele	288
1 Yuani	291
2 Yuani	296
3 Yuani	297
Yuda	298
Bonziki	300

Mongoni Manza ka Yeso ɓeyo Matayo okpikaga ndi mino Likpɔmuka la mambwa

Mongoni Manza ɓeyo Matayo okpikaga ndi mino nima. Matayo nino Yeso amakaga ndi kaiko mɔɓiɓya, a ndi ndɔmbe wa manzanza. A ndi ɓemoti luga ka ɓatɔtɔmbwa niɓo Yeso ɔtika ndi kabikyaga Mongoni Manza, kauyikoso ɓambanzu kaiko ɓakilisito. Kuso wa kitabu yi niyi, Matayo atambulaga ɓeyo Yeso ibukuta ndi mino, ligubo niɓo Yeso agya ndi ka ɔɓili na ɓeyo ikaga ndi mino kautiwa ɓambanzu. Atambulaga ndi goni ɓeyo Yeso okwa ndi mino na ɓeyo opupa ndi mino ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma ɓanye, anagya makpɔmuka mɔmbanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka ɓambanzu.

Matayo ukpikilya ndi ɓamamaki ɓeyo ka Bayuda kauwonisilo ɓe ka linguɔnɔ Yeso ni Muhukuso nino ɓogyalandu ɓabikyaga ndi likpɔmuka kaki ka Mɔɓiso Motu. Masi nimo ɓabikyaga ndi ko bulya kaki kambwa kodoku ka ɔɓili igyonosa ndi ɓeyo aka yo. Iyi no a ngama nino akwanana ndi kodoku. ɓambanzu ɓudingi ɓamakaga ɓe Mika Daudi kye Daudi a ndi ngama mudingi kugbe luga ka ɓangama ɓa Bezaleli niɓo livananza ko Kunzi. Gutugu ɓeyo Yeso uwonisila ndi mino Bezaleli ɓangama ko Kunzi, ɓangama kabu aka ɓikpe ɓo ɓamuya ndi. Niyo Yeso okwa ndi, bukunya ndi ɓabiyi kaki, ɓurakya kogulya ka ɓandabu ɓaya malumba. Kinili, ɓomisikana kuwa ndi ka ɔɓili, kabikyaga Mongoni Manza.

Yighananaga ya kitabu yi niyi:

Puponogo ka Yeso-Kilisito na yibukuta kaki 1:1-2:23

Kuu ka Yuani-Mubatizai 3:1-12

Ibatiso ka Yeso, na ɓeyo abili a ndi mino kabobo 3:13-4:11

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 4:12-18:35

Pupo ka Yeso ka Galilaya na gulyo kaki ka Yelusalema 19:1-20:34

Poso ya mulifo ka Yeso kuu ka ɔɓili, yisasambya na kukwaku kaki 21:1-27:66

Yeso opupini ka mbuku 28:1-20

Puponogo ka Yeso

(Luka 3:23-38)

¹ Mina ka ɓatitaki Yeso-Kilisito nima: iyi ɓikpe opupa ndi ka livananza ka ngama Daudi. Na iyi ngama Daudi opupa ndi ka livananza ka Abalahamu.

² Abalahamu abukuta ndi Isaka,

Isaka abukuta ndi Yakobo,

Yakobo abukuta ndi Yuda na ɓamamaki,

³ Yuda ibu na mukaki ɓeyo ka Tamali ɓabukuta ndi Pelesi na Zela,

Pelesi abukuta ndi Esiloni,

Esiloni abukuta ndi Lamu,

⁴ Lamu abukuta ndi Aminadabu,

Aminadabu abukuta ndi Nasoni,

Iyi Nasoni abukuta ndi Solomono,

⁵ Solomono ibu na mukaki ɓeyo ka Laaba ɓabukuta ndi Boazi,

Boazi abukuta ndi Obedi. Amaki Obedi ndi ni Luta,

Obedi abukuta ndi Yese,

⁶ Yese abukuta ndi ngama Daudi.

Ngama Daudi abukuta ndi Solomono na muka Ulia*. Iyi Ulia a ndi ni okwini,

⁷ Solomono abukuta ndi Leoboamu,

Leoboamu abukuta ndi Abia,

Abia abukuta ndi Asa,

⁸ Asa abukuta ndi Yozofati,

Yozofati abukuta ndi Yolamu,

Yolamu abukuta ndi Uzia,

⁹ Uzia abukuta ndi Yotamu,

Yotamu abukuta ndi Ahazi,

Ahazi abukuta ndi Izikia,

* 1:6 1:6 muka Ulia: Ina ndi ɓe Betiseba.

¹⁰ Izikia abukuta ndi Manasi,
 Manasi abukuta ndi Amoni,
 Amoni abukuta ndi Yosia,
¹¹ Yosia abukuta ndi Yekonia na bamamaki. Ubukutaga ndi ngbingo nino buhokisa
 ndi mino Bezaleli kainda na ibu ka busunzu ka Babiloni.
¹² Kumbuso kauhokiso Bezaleli kainda ka Babiloni,
 Yekonia abukuta ndi Salatieli,
 Iyi Salatieli abukuta ndi Zelubabeli,
¹³ Zelubabeli abukuta ndi Abiudi,
 Abiudi abukuta ndi Eliakimu,
 Eliakimu abukuta ndi Azolo,
¹⁴ Azolo abukuta ndi Zadoki,
 Zadoki abukuta ndi Akimu,
 Akimu abukuta ndi Eliudi,
¹⁵ Eliudi abukuta ndi Hiyazali,
 Hiyazali abukuta ndi Matani,
 Matani abukuta ndi Yakobo,
¹⁶ Yakobo abukuta ndi Yezefu, nino a ndi mbunya Malia. Malia abukuta kuwa ndi
 Yeso nino bamakaga be Kilisito[†].
¹⁷ Katukya ka Abalahamu kadwe ka ngama Daudi, a ndi bevananza tekebe na
 bayikwanganya, katukya ka Daudi kadwe ku buhokisa ndi mino Bezaleli kainda ka
 Babiloni, a ndi bevananza bayagogo tekebe na bayikwanganya, katukya wa buhokisa
 ndi mino Bezaleli kainda ka Babiloni kadwe ka libukuti ka Kilisito, a ndi bevananza
 tekebe na bayikwanganya bata goni[‡].

Yibukuta ka Yeso-Kilisito
 (Luka 2:1-7)

¹⁸ Yibukuta ka Yeso-Kilisito a ndi bene: Amaki beyo ka Malia ba ndi kavanana na
 Yezefu. Luki limoti, kambwa ibu kavanana, Malia ava ndi muma ko ngu ya Limbengi-
 Lotu. ¹⁹ Yezefu nino ba ndi kavanana na iyi, a ndi muta wo wongbingbili. Kegu ndi
 kapa ka pisiso suni ko misa ka bambanzu. Kinili, a ndi kapa kaasa biwese.

²⁰ Tamanaga yi niyo a kuwa ndi kuso ka Yezefu aka, kani malaika ka
 Mombukwono-dosu anopuponilyoku ko nziki, abikya be: «Yezefu, mika ngama Daudi,
 wakobongonitoga kava mukaku beyo ka Malia, kye miki nino a na iyi ka muma a pisi
 ko ngu ya Limbengi-Lotu. ²¹ Abukuta banu miki muluku yi, waluka be Yeso[§]. A beyo,
 iyi no uhukuso ndeke batu kaki ka bunye kabu.»

²² Niyo yasi igyonosa ndi kye italyani munzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi
 pisi ka mugyalandu be:

²³ «Musika bemoti nino kanibigu likpumuka ka baluku avatu ndeke muma,
 abukuta miki muluku yi,
 baluka ndeke be Imanueli.»

Isi yi be: «Kunzi pa imoti na ibusu.»

²⁴ Niyo Yezefu ozuzuko, agya ndi beyo aka yo malaika ka Mombukwono-dosu akpamya
 ndi mino. Ava kuwa ndi mukaki beyo ka Malia. ²⁵ Luki limoti, kasyegu ndi na iyi
 kambwa Malia kabukuta. Yezefu aluka ndi miki be Yeso.

2

Batu ba yimibo bodunuku kabibiso Yeso

¹ Yeso ibukuta ndi ko mikya mugu nimo ina be Betelehemu ka iwili ya Yudea. Ko
 ngbingo yi nino, Elodi no a ndi ngama. Kumbusa wa yibukuta ka Yeso, batu ba yimibo
 botukyoku ndi misa ka ingenge, bosila ndi ka Yelusalema. ² Buusa ndi be: «Miki nino
 ibukuti kaiko ngama ka Bayuda a yani? Tini bi linguu kaki ananze misa ya ingenge,
 kinili toduku kabibiso.»

³ Niyo ngama Elodi ukana mongoni mi nimo, ombomboya kugbe pa imoti na batu ba
 Yelusalema basi. ⁴ Umamula kuwa ndi bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu basi.
 Umuusa ndi be: «Bogyalandu babikyaga ndi be babukuta ndeke Kilisito yani?» ⁵ Ibu
 aka ndi be: «Ka Betelehemu, ka iwili ya Yudea. A beyo, kye mugyalandu okpikaga ndi
 be:

^{1:11} 1:11 Wanda ka 2 Bangama 24:12-16. [†] ^{1:16} 1:16 «Masiya» ka Libelenia na «Kilisito» ka Ligiliki akaabikya
 be Nino Kunzi apunaga [‡] ^{1:17} 1:17 Ka Bayuda, livananza limoti agyaga ndi byanga 40 [§] ^{1:21} 1:21 Yeso: Isi
 yo lino Yeso ni Mombukwono-dosu Muhukuso.

6 «Iwe Betelehemu, ka iwili ya Yudea, wakenye mugu ma payaya lugo wo giyo yakpukpu ya Yudea. A beyo, ngama opupa ndeke ku kaku nino ika ndeke kaunanaga batu kami, bomikya Bezaleli beyo mububulyo wa bakondolo agyago mino.»

7 Kuwa wa, Elodi umaka ndi batu ba yimibo ka kpolo, ubikya be batumbulyagi ngbinga tino no bina ndi mino lingutu. ⁸ Kumbuso yi, utika ndi ka Betelehemu. Ubikya be: «Windoni ku beyo, muusogo binza mongoni ko miki yi nino. Makamina, modoku kemibiso, iba nindito goni imi kabibiso.»

⁹ Niyo bukana likpumuka ka ngama, бага ndi. Lingutu li nilo bina ndi misa ya ingenge a ndi goni ka isisilogo aka kambwa kabu, amaga ndi tili na pa niyo miki a ndi mino. ¹⁰ Niyo batu ba yimibo bina lingutu, botuma ndi na magyagya bide. ¹¹ Bingya kuwa ndi ka ndabu, bamina miki na amaki beyo ka Malia. Bobuna ndi moli kabibiso yi. Kumbuso yi, bakalaga ndi mukumba kabu, bapá apepe wa olo, adudu na malazi nino balikyaga be manemane. ¹² Kuwa wa, Kunzi ubikya ndi ko nziki be bakigonitogu bata pisi ku ka Elodi. Biga kuwa ndi ku kabu ko pisi yagogo.

Yezeftu na Malia bopikitini na Yeso ka Misili

¹³ Ngbingo yi nino batu ba yimibo batukyo mino, malaika ka Mombukwono-dosu apuponilyoku ndi Yezeftu ko nziki, abikya be: «Tukya, muva miki na amaki mapikita ka Misili, mika ku kwa ku kadwe ko ngbingo yi nino nubikya ndeke mino ambe wigoku. A beyo, Elodi apungatu kakisa miki bivaka-vaka bekye bamwi.» ¹⁴ Yezeftu atukya kuwa ndi, ava miki ibu na amaki, batukya ndi na gundu kainda ka Misili. ¹⁵ Bika ndi ku kadwe ko ngbingo yi nino ngama Elodi okwa ndi mino. Niyo igyonosa ndi kye itulyani munzina nino Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu be: «Namaka ndi mikami ambe igiku kotukyoku ka Misili.»

Ngama Elodi akaulumwisosogo bomiki baluku bi

¹⁶ Niyo Elodi andunga be batu ba yimibo babuni, limbengi akandikanaga ndi bisulu-sulu. Akpamy kuwa ndi be bulumwisosogi bomiki baluku bi basi ba byanga biba ikani kusili yi ka Betelehemu na ko giyo niyo ka bakpoko-kpoko bi. Agya ndi beyo kabyenene no ngbingo yi nino batu ba yimibo bina ndi mina lingutu. ¹⁷ Nilu lasi, itulyana ndi kowoniso nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be:

¹⁸ «Katakya ka Lama, bukana ndi liyu limoti.

A liyu la mugamu mo kumba na yigomisogo yidingi.

Lasele no akaugama bomikaki,
kegu gutugu kapa be batumisi limbengi,
kye bomikaki bolumwogini.»

Yezeftu na livananza kaki botukyiniku ka Misili

¹⁹ Kumbusa wa kukwaku ka Elodi, malaika ka Mombukwono-dosu apuponilya ndi bata Yezeftu ko nziki ku ka Misili. ²⁰ Abikya ndi be: «Zuzuko, muva miki na amaki, miga ka mugu ma Izaleli, kye batu nibo ba ndi kapa kamwo miki, bolumwogini kuwa.» ²¹ Kuwa wa, Yezeftu ozuzuka ndi, ava miki na amaki biga ka Izaleli. ²² Luki limoti, Yezeftu ukana ndi be Alikelau nino a ndi mika ngama Elodi no a kuwa ni iyi ngama ka iwili ya Yudea. Kuwa wa, Yezeftu abanga ndi kainda ku beyo. Mombukwono-dosu anzinilya bata ndi ko nziki, Yezeftu aga kuwa ndi ka iwili ya Galilaya. ²³ Ku beyo, ika ndi ka gudufu nino bamakaga be Nazaleti. Nimo masi, igyonosa ndi kye itulyani nilo ibikya ndi pisi ka bogyalandu be: «Bamakaga ndeke be muti wa Nazaleti.»*

3

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza

(Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18; Yuani 1:19-28)

¹ Ko ngbingo yi nino, Yuani-Mubatizai opupana ndi ka isa ya Yudea, anakuwa kuu yo Mongoni Manza be: ² «Yikosoni mambengi, kye Bungama ba kugu wa lisyé a kuwa buwobi.»* ³ Mugyalandu Isaya anzina ndi ko bulya ka Yuani be:

«Mutu bemoti akapamikanaga ka isa be:

«Mubungusilyoni Mombukwono-dosu pisi!
Munonilyoni bopisi bingbi-ngbingbi!»

2:6 2:6 Wanda ka Mika 5:1. 2:15 2:15 Wanda ka Isaya 11:1. 2:18 2:18 Wanda ka Yelemia 31:15. * 2:23

2:23 Ka bapa bayagogo bamakaga be Munazaleti. Matayo 22:11. * 3:2 3:2 Matayo aikiyaga Bungama ko Kunzi be Bungama ba kugu wa lisyé † 3:3 3:3 Isaya 40:3 kabyenene na Mofiso mandeli ma Ligiliki.

4 Yuani imokisyaga ndi kutuko kwo tukatu ta ngamia na mukaba ma sibokuso sa nyama ka idukufiso. Ulyaga ndi banabanyenye no nzuki niyo ikaga ko tutu. ⁵ Bambanzu badulyogoku ndi kotukyoku ka Yelusalema, ka Yudea wasi na ko giyo yasi niyo ya mutili ma Yolodani. ⁶ Batwaga ndi bunye kabu ka pa yangba, Yuani anubotiso ka Yolodani.

⁷ Niyo Yuani amina ndi Bafalisayo na Basadukayo bakpu kadulyoku bituteee kye ubotisi, ubikya ndi be: «Ibunu livananza ka banzuka! Wani no amuwonyi pisi kapikita mungimbo ko Kunzi nimo akodoku?» ⁸ Wonisoni neki pisi ka yigya be moyikosoni mambengi. ⁹ Makitombyonitogu kabikya be: «Titosu ni Abalahamu!» A beyo, nakamubikya ambe, Kunzi akwanana koitiso matamu mi nima kaiko bomika Abalahamu. ¹⁰ Gboni a se kuwa yakitulya kagbita bukato ka motino mi. Bagbitatu sibokuso sasi niso keggu kabukata bumo yanzanza, badikita ko buku. ¹¹ Imi, nakamubotiso ko libo kowonisilo be mayikosoni obili kunu. Luki limoti, nino akodoku kumbuso kami a no ngu kekitaga imi. Iyi, amubotisa banu na Limbengi-Lotu no buku. Nakawanangu gutugu kanyogo kekpaaki kaki aka. ¹² A na d'unga mugwi kapipa mupunga. Amumula ndeke mupunga, abiso ka basa ya masolo kaki. Luki limoti, abusya ndeke bevala ko buku nibo kolimikogiga.»

Yuani abotisini Yeso

(Maliko 1:9-11; Luka 3:21-22)

¹³ Kuwa wa, Yeso atukya ndi ka Galilaya inda ka Yolodani, asilya Yuani be kye abotisi. ¹⁴ Luki limoti, Yuani keggu ndi kapa kabotiso. Iyi aka ndi na Yeso be: «Iwe no wakwanana kebotiso, woduku se kuwa ku kami liki!» ¹⁵ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Wasa, igyonosi ko ngbingo yi nima beyo aka yo. A beyo, okwononi tagyi masi nimo Kunzi apaga be tagyi.» Kuwa wa, Yuani abailya ndi. ¹⁶ Niyo babotisa Yeso, opupoku ndi ko libo. Ko ngbingo yi nino aka no, lisyeye oukwikono, ina Limbengi ko Kunzi ni anosyoku abe likpondi, ika keggu kaki. ¹⁷ Liyu limoti otukyoku ndi keggu wa lisyeye, abikya be: «Mikami mupaka nima, nogwaga magyagya na iyi keggu.»

4

Mumuyoniso akabobo Yeso

(Maliko 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Kuwa wa, Limbengi-Lotu atika ndi Yeso ka isa be kye mumuyoniso abobi. ² Niyo Yeso agya masye batekebe bakwanganya, biti na lisyeye ni kalyalyagigu, imukana ndi nza. ³ Mumuyoniso akpudofuku kuwa ndi kabobo, abikya be: «Wakika Miko Kunzi, kpanya matamu mi nima iti mukati.»

⁴ Yeso asikisya ndi be: «Ikpikaga be:

<Obili ka mumbanzu keggu asi ko bulya malili aka,

Luki limoti, a ka likpamuka lasi nilo opupaga ka munoko ko Kunzi.»

⁵ Kumbuso yi, mumuyoniso aga ndi na iyi ka gudfu wotu ka Yelusalema adokisa kugbondo wa Ndabu ko Kunzi. ⁶ Abikya be: «Wakika Miko Kunzi, bumbuko katukya wana wadwe wasi, kye ikpikaga be:

<Kunzi ukpamilyatu bamalaika kaki

be bubiniki ka mafoko,

kye wakidwoni kugako ka litalu.»

⁷ Yeso asikisya ndi be: «Ikpikagata goni be: <Wakabobonitogu Kunzi Mombukwana-daku.» ⁸ Mumuyoniso inda ndi bata na Yeso keggu wa ngupa niyo yikungu keggu. Ku beyo, awonisa ndi bungama basi ba obili na ibiba yi. ⁹ Abikya kuwa ndi be: «Wakobuna moli kambwa kami kebibiso, nupa nimana masi.»

¹⁰ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Abili! Tukya! Kye ikpikaga be:

<Mubibisaga Mombukwana-daku Kunzi aka,

wanalumbaga asi ko lino kaki aka.»

¹¹ Ka mulibo, mumuyoniso asa ndi. Bamalaika bakpudofuku kuwa ndi Yeso, bapunga kagugubyo.

Yeso opungini ligubo lo Mongoni Manza ka Galilaya

(Maliko 1:14-15; Luka 4:14-15)

¹² Niyo Yeso ukana be bagwini Yuani-Mubatizai, atukya ndi wa, inda ndi ka Galilaya. ¹³ Ku beyo, atukya ndi ka Nazaleti, inda kaika ka gudfu wa Kapelenaumu, ka mutili ma ibombu ya Galilaya, ka iwili ya Zaboloni na niyo ya Nafutali. ¹⁴ Igyonosa ndi beyo, kye itulyani manzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be:

15 «Ka iwili ya Zabuloni na niyo ya Nafutali,
a miso yo libo lidingi,
kasyaku wa Yolodani.

Ka Galilaya,
mugi ka batu niho bakagu Bayuda.

16 Batu niho bikaga ndi ko biti,
binini bungbanganya,
niho ba ndi bakidukufu figufu ka kululuko kwa kukwaku,
bungbanganya upupilyini!»

17 Katukya ko ngbingo yi nino aka no, Yeso apunga ndi kaubikyaga bambanzu Mongoni Manza be: «Yikosoni mambengi, kye bungama ba kugu wa liseye a kawa buwobi.»

*Yeso umokini mbeyi babibya bakwanganya
(Maliko 1:16-20; Luka 5:1-11; Yuani 1:35-51)*

18 Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kakpakyana ka mutili ma ibombu ya Galilaya, umina ndi banyo bosi baba niho ba ndi bomika-muluku. A ndi ni Simoni nino bamakaga ndi goni be Petele se kuwa mamaki beyo ka Andilia. Ihu basi baba ba ndi kolubo moyo. 19 Yeso ubikya ndi be: «Ibyeniku! Namuitiso kawa banyo-bambanzu.» 20 Wa aka wa, basa ndi moyo kabu, hapunga kabibya. 21 Niyo Yeso isisilo kambwa yikefe, umina ndi bata bomika Zebedayo baba, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Ba ndi ka ingbobo yidingi pa imoti na ababu beyo ka Zebedayo, banobungusyo moyo kabu. Yeso umaka ndi. 22 Wa aka wa, basa ndi ingbobo yidingi, basa ababu, babye ndi Yeso.

*Yeso akatiwa bambanzu na anohukuso bokolobu
(Luka 6:17-19)*

23 Yeso inda ndi kolingyo giyo yasi ya Galilaya. Anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anubikyaga bambanzu Mongoni Manza na bungama ba kugu wa liseye. Anohukuso bokolobu bayasi na buru ba nzuyi dididi. 24 Mongoni kaki italyana ndi ko giyo yasi ya Sulia. Mongoni mi nimo, ukpamyia ndi bambanzu kadulyoku na batu basi ba mobu ma bokolobu na buru dididi. Luga kabu, a ndi na niho ba ndi kaimukana kugbe, niho ba ndi na mambengi ma bunye, niho ba ndi na liga na niho ba ndi bazegesi. Yeso uhukusa ndi basi. 25 Bambaza ka bambanzu fudingi kugbe ba kawa ndi kabibya bingbooo. Botukyogoku ndi ka iwili ya Galilaya, ka iwili ya Bagudu-Tekebe, ka Yelusalem, ka Yudea na kasyaku wa Yolodani.

5

*Yeso akapa mutuu ni a kugu wa ngupa
(Luka 6:20-23)*

1 Niyo Yeso umina bambaza ka bambanzu, adaka ndi ka ngupa, iko, babibya kaki bakpudoku ndi. 2 Apunga kawa ndi katiwa be:

3 «Igyagya ka niho ba na yangya ka mambengi,
kye bungama ba kugu wa liseye a ba kabu.

4 Igyagya ka niho bakalya kumbu,
kye Kunzi utumisatu ndeke mambengi.

5 Igyagya ka niho ba bitombiii,
kye binisanatu ndeke na lisimo niho Kunzi uwanyaga ndi.

6 Igyagya ka niho ba na nza na musasa kagy likpamuka lo ngbingbili ko misa ko Kunzi,
kye bikutagatu ndeke.

7 Igyagya ka niho buminiyaga bengeni kumbu,
kye Kunzi uminyilya ndeke ihu begyo.

8 Igyagya ka niho ba na mambengi manza,
kye baminatu ndeke Kunzi.

9 Igyagya ka niho bakapa maziyo,
kye bumaka ndeke be bomiko-Kunzi.

10 Igyagya ka niho bakaugyogyiso kye bakagya nimo okwononi ko misa ko Kunzi,
kye bungama ba kugu wa liseye a ba kabu.

11 Gwoni magyagya kika ni bakamutambwa, banamugyogyiso, banamubukulyaga makpamuka manyenye ko bulya kami. 12 Gwoni magyagya kugbe, miko ka magyagya aka! Kye minisono ndeke na mukalya mudingi kugu wa liseye. A beyo, a madongoni begyo bugyogyisa ndi mino bogyalandu niho bodoku ndi kambwa kunu.»

Babibya ba abe liniko na bungbanganya ka obili

(Maliko 9:50; Luka 14:34-35)

¹³ «Ibunu, ma liniko ka obili. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? Kikigu bata na izangiya, luki limoti bomisya kawa kunzi, bambanzu baditaga.

¹⁴ Ibunu, ma bungbanganya ka obili. Gudũ nino ipiko kugu wa ngupa kakwananigu kaisuma. ¹⁵ Bakatunagigu tala be bagbukumisya bata na mumbi. Luki limoti, babisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino kye uzigi batũ basi niũo ba ka ndabu. ¹⁶ Okwononi be bungbanganya kunu iki beyo ko misa ka bambanzu. Bika kaina yigya kunu yanza, babibiso Obonu nino a kugu wa lisyẽ.»

Yeso akanzina ko bulya Mutuu

¹⁷ «Makosimonitogu be nodoku ndi kolimogo Mutuu ka Musa, ikani nimo ibikya ndi na bogyalanda. A beyo, imi, nakodokugu kolimogo, luki limoti, nodoku kotulyasa masi. ¹⁸ A lingũũ, nakamubikya ambe, ngingo yi nino lisyẽ na obili a mbeyi bata mino aka, kegu na ikya libiso gatũga limoti aka la Mutuu niũo akwanana kolimiko, gatũga ikya lingbeti li aka, kambwa be makpũũka mi nimo masi igyonosi. ¹⁹ Kinili, mutũ wasi nino obuno mutũ gatũga nimo makede aka, uwonisila batũ bagogo kagya begeyo, iyi bikpe no ika ndeke mutũ wa payaya kugbe ka Bungama ba kugu wa lisyẽ. Luki limoti, mutũ nino akagya mutũ, uwonisila batũ bagogo kagya begeyo, iyi no ika ndeke mutũ wa ibiba kugbe ka Bungama ba kugu wa lisyẽ. ²⁰ Nakamubikya ambe, okwononi yigya kunu iki yanza kakitaga niyo ka Bafalisayo na bowonisila ba mutũ. Kiki beyo, makingyigu ndeke ka Bungama ba kugu wa lisyẽ.»

Mutuu ko bulya lingangi

(Luka 12:57-59)

²¹ «Mukanatu ndi beyo bubikya ndi mino botitonu be: «Wakamwonitogu mumbanzu. Mumbanzu kamwo daki, baga na iyi ka ngbanga.» ²² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mumbanzu kika na lingangi na daki, okwononi baga na iyi ka ngbanga. Na kika ni atumbwini mamaki be: «Wa ngingi!», okwononi baga na iyi ka Basa-Yidingi. Katumbwa goni be: «Wa mutũ wa ibikyasa!», okwononi badikiti ko buku ba benze na benze! ²³ Kika neki ni wakaĩnda kapá Kunzi apepe ka gbogbo, watamana be makegu kaukanana na mamaka, ²⁴ wasa mbeyi apepe kaku kambwa wa gbogbo wa, waga kaukanana na iyi. Kumbuso yi, wodoku se kuwa kapá.

²⁵ Hukanana bigala-gala na mumuyoniso kaku ni ma mbeyi na iyi ko pisi aka kambwa kadwe ka zozĩ. Kiki beyo, iyi udwisatu ka zozĩ, zozĩ ukitisaga ka polisi, polisi ugwi. ²⁶ A lingũũ, nakamubikya ambe, wakopupigu ku beyo kani wakanokolyigu buyi basi niũo ika ni bukuni.»

Mutuu ko bulya kasye na muko ikani na muluku wodi

²⁷ «Mukanatu ndi beyo ibikyo mino be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni.» ²⁸ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe mumbanzu kanda muko na musasa, ika kani osyini na iyi pisi ka limbengi kaki.

²⁹ Liso kaku la kumbanzikaniko kumokysiso ka bunye, muko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzayi kaku, ni bakombimbigu nzayi kaku yasi ko buku ba benze na benze. ³⁰ Kubokuko kaku kwa kumbanzikaniko kumokysiso ka bunye, ko, wombimbo byi na iwe. A beyo, a binza kombimbo pa yimoti ya nzayi kaku, ni bakombimbigu nzayi kaku yasi ko buku ba benze na benze.»

Mutuu ko bulya yisikiso muko

(Matayo 19:9; Maliko 10:11-12; Luka 16:18)

³¹ «Ibikyatu ndi goni be: «Mumbanzu kasikisa mukaki, api baluwa yi nino asikisi na iyi.» ³² Luki limoti, imi, nakamubikya ambe, mutũ wasi kasikisa mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ahukwilyini muko yi nino pisi kasye na muluku wodi. Mutũ wasi kava muko yi nino, iyi goni ogyini ñilya.»

Mutuu ko bulya silika

³³ «Mukanatu ndi goni beyo bubikya ndi mino botitonu be: «Wakakonitogu silika wabongũ kambwa ka Mombukwono-dosu. Luki limoti, gyogoni masi nimo makulya ndi mina silika.» ³⁴ Luki limoti, imi, nakamubikya ambe makakogonitogu. Gatũga ko lino la kugu wa lisyẽ, kye a kiti wa bungama ko Kunzi. ³⁵ Gatũga ko lino la obili, kye a buliki niũo Kunzi ibisago mina magu. Gatũga ko lino la gudũ wa Yelusalema

aka, kye a gudũ ka Ngama mudingi. ³⁶ Makakogonitogu silika ka bamũ kunu, kye makakwananigu kobubiso ikani kopiyasa litukatũ gutũgu limoti aka la bamũ kunu. ³⁷ Makabailya likũmũka, ße <Iyo> iki kũwa ßeyo aka yo. Makanganya ße <Haaa>, manganya kũwa lingũũ aka. Kye likũmũka nilo ßamatilaga ßata kũgu yi, apanyaga ka Mumuyoniso.»

Mũtũũ ko bulya kigisyo likosi
(Luka 6:29-30)

³⁸ «Mũkanatũ ndi ßeyo ibikya ndi mino ße: <Liso ko liso, lanzũ ka lanzũ.> ³⁹ Luki limoti, imi, nakamũbikya ambe, makigisonitogu ßanye ka ßanye. Mũmbanzũ kabũta ka pangya ya kumbanzikaniko, wayikosilya goni niyo yagogo. ⁴⁰ Mũmbanzũ kapa kaasungũlya kye avi simizi kaku, wasilya goni koti kaku. ⁴¹ Mũmbanzũ kũkũpamyã ka mapũrũ ße mũbinikilya likumbogi kabisilyoku ka kilometele yimoti, wabisilya kũwa ka kilometele yĩba. ⁴² Mũmbanzũ kũkũnga luki, wapã. Mũmbanzũ kũkũnga ße mukupisa luki, wakamongonyilyonitogu.»

Mũtũũ kaupũ bomuyoniso
(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Mũkanatũ ndi ßata ßeyo ibikya ndi mino ße: <Mũpa wai-dakũ, wamũya mumuyonisa kaku.> ⁴⁴ Luki limoti, imi, nakamũbikya ambe huponi bomuyoniso kunu. Hulumbilyoni nißo ßakamugogyiso. ⁴⁵ Kũwa wa, mika bomiko Obonu nino a kũgu wa lisyẽ. A ßeyo, iyi opupisaga mĩni ka ßambanzũ ßanza na gutũgu ka nißo ßanye aka. Olukusaga mbywayi ka ßatũ ßongbingbili na gutũgu ka nißo ßakegu ßongbingbili aka. ⁴⁶ Kika ni mũpaga nißo aka ßo ßamũpaga, minisana na izangiyã tino? Gutũgu ßandũmbe ßa manzanã aka ßũpaga ßawai-dabũ ßegeyo! ⁴⁷ Kika ni mumuusogo bomomonũ aka, magyaga likũmũka limbanga tino kũkitaga ßatũ ßagogo? A ßeyo, gutũgu ßatũ nißo ßakamibigu Kunzi, ßagyaga ibũ ßegeyo! ⁴⁸ Wikoni neki ßanza, mũdũngoni ßeyo Obonu nino kũgu wa lisyẽ o mina wanza.»

6

Mũtũũ ko bulya yibinika buti ka ßatũ ßa yangya

¹ «Wĩbũylyonito, makikonitogu kaupupisa ko misã ka ßambanzũ ngbingo yi nino mo mino kagya ßanza. Kye makagya ßeyo, makinisonigu na izangiyã kotukyoku ko Obonu nino a kũgu wa lisyẽ.

² Kũwa wa, ngbingo yi nino wasingyi mino mũtũ wa yangya, wakibibonitogu. A ßeyo, ßatũ ßa kũbũbũku ßo ßagyaga ßeyo ka ßandabũ kabũ ßaya malũmba, ka ßopisi kye ßambanzũ biki kabũba. A lingũũ, nakamũbikya ambe, ibũ binisononi kũwa na izangiyã kabũ. ³ Luki limoti, iwe, ngbingo yi nino wo mino kapã mũtũ wa yangya luki, kũbũkũko kaku kwa kulekuke kibonitogu niyo kũbũkũko kwa kumbanzikaniko akagya. ⁴ Okwononi yigya yi niyo iki ko dikidi. Na Abaku nino akaina goni nilo wakagya ko dikidi, ukalyatũ.»

Mũtũũ kũgu wa malũmba
(Luka 11:2-4)

⁵ «Ngbingo yi nino miko mino kalũmba, makikonitogu mũdũngoni abe ßatũ ßa kũbũbũku. Ibũ ßapaga kalũmba bomononini ßigba ka ßandabũ kabũ ßaya malũmba na ka ßakũũũ-kũũũ ßaya ßopisi. A lingũũ, nakamũbikya ambe, ibũ binisononi kũwa na izangiyã kabũ. ⁶ Luki limoti, iwe, ngbingo yi nino wo mino kalũmba, wingyo ka ndabũ ya kũũũ. Wĩdũlaga mũpumi, wakũnga Abaku nino a wa ka pa yo dikidi. Iyi Abaku nino akaina nilo wakagya ko dikidi, ukalyatũ. ⁷ Ngbingo yi nino mo mino kalũmba, makikonitogu kaigilyaga likũmũka limoti bikyo mũdũngoni ßeyo ßatũ nißo ßakamibigu Kunzi ßakagyo mino. A ßeyo, mũtũmanagi kabũ a ße Kunzi mũmũkana kye ßanzinaga yakũũ. ⁸ Makogyonitogu mũdũngoni abe ibũ. Kye kambwa kakũnga, Obonu akaiba mũsasa kunu.»

Obosu nino kũgu wa lisyẽ
(Luka 11:2-4)

⁹ «Ibũũ, makwanana neki kaika kalũmbaga ße:
<Obosu nino kũgu wa lisyẽ,
ßambanzũ ßasi bibi ße,
lino kaku a lotu.

¹⁰ Bwngama kaku oduku,
sipananiso kaku igyonosi,

ka litomba mudwngoni abe kugu wa lisyε.

¹¹ Tipano masye masi, malili nimo okwononi na ibusu.

¹² Tipilyano lubu kusu,

mudwngoni beyo ibusu tipilyago mino batu nibo bikaga no lubu kusu.

¹³ Wakatisonitogu kogwa ka kuboboku,

luki limoti, tibuulyogo ka mumuyoniso.

[Kye bwngama, ngu na ibiba a ba kaku, ka benze na benze!

Iyo a beyo.]»

¹⁴ Yeso abikya ndi bata be: «A beyo, kika ni mupilyagatu bomomonu bunye kaba, Obonu nino kugu wa lisyε amupilyatu ndeke goni ibunu. ¹⁵ Luki limoti, makupilyogi bomomonu, Obonu kamupilyigu ndeke beye.»

Mutu ko bulyo yiginyo malili ko ngbingo

¹⁶ «Ngbingo yi nino mo mina kakya malili ko ngbingo, makikonitogu misa mundindilo mudwngoni abe batu ba kuboboku. Ibu bondindilaga miso beyo kauwonisilo bambanzu basi be boginyini malili ko ngbingo. A lingana, nakamubikya ambe, ibu binisononi kawa na izangiya kaba. ¹⁷ Luki limoti, iwe, ngbingo yi nino wo mina kakya malili ko ngbingo, wisukasa misa bingwa na wibama malazi bipupupu ka mu. ¹⁸ Kawa wa, bambanzu bakibigu be wakakya malili ko ngbingo ko bulya kaba. Luki limoti, ko bulya ka Abaku nino a wa ka pa yo dikidi. Iyi Abaku nino akaina nilo wakagya ko dikidi, ukalyata.»

Yeso akanzina ka lingama la kugu wa lisyε

(Luka 12:33-34)

¹⁹ «Makikonitogu kapimbya lingama wa ka obili wa. Makagya beyo, bakekedu balyatu na nzuma apata. Batu bo kubaku bakwanana goni kobuna ndabu, fiho. ²⁰ Luki limoti, pimbyogoni lingama kunu kugu wa lisyε. Ka beyo, bakekedu bakalyigu na nzuma kaputigu. Batu bo kubaku bakakwananigu goni kobuna ndabu na kaiho. ²¹ A beyo, pa yi niyo mukumba kaku o mino, limbengi kaku ika ku go ku.»

Miso ni tala wa nzuyi

(Luka 11:34-36)

²² «Miso a tala wa nzuyi. Misa kaku kiki no kolobu, nzuyi kaku yasi ika ka bungbanganya. ²³ Luki limoti, miso kaku kidwonoso, nzuyi kaku yasi ika ko biti. Kika neki ni bungbanganya nibo a kuso kaku a abe biti, biti yi niyo ika kuwa yopi kugbe.»

Kagugubyo Kunzi ikani buyi

(Luka 16:13)

²⁴ «Mutu bemoti kakwananigu kaugugubya bangama baba. A beyo, amuya bemoti, apa wagogo, ikani igumya ka bemoti, amina wagogo payaya. Makakwananigu kaugubya ko ngbinga bemoti Kunzi no buyi.»

Okwononi kaiko na baya ko Kunzi

(Luka 12:22-31)

²⁵ «Kinili, imi, nakamubikya ambe: Makigbomisonitogu bamu ko bulya obili kunu, iki ko bulya malili ikani luki limwo, iki ka nzuyi kunu ikani ko luki la kimokisyo. A beyo, obili kunu a na izangiya kugbe kakitaga malili, na nzuyi kunu a na izangiya kugbe kakitaga botu. ²⁶ Huminoni mbeyi bombu! Bakakunagigu, bakobuulyogigu, bakesu na pa niyo bobisaga mina masolo. Obonu nino kugu wa lisyε ulyolisagatu! Wina se, ibunu, ma na izangiya yidingi kugbe kaukitaga bombu! ²⁷ Wani no akwanana luga kunu, pisi kaigbomisa mu, kosisilo mina masye ma obili kaki?»

²⁸ Ko bulya iki yo mo mino kaigbomisa bamu ko bulya botu? Wondoni mbeyi maawa mo tutu bizumuuu, winoni beyo abakago mino: kagyagigu ligubo, kakubagigu botu.

²⁹ Luki limoti, nakamubikya ambe, gutugu ngama Solomonu aka ka ibiba kaki yasi, kimokisyagu ndi kutuko kwanza gutugu kumoti aka abe liawa limoti luga wa nima.

³⁰ Kika neki ni Kunzi akomokisyogo mapaku mo tutu nimo a na lisyε li nili wa, na bugala badikita ko buku. Ko bulya iki yo kakwananigu mino kamumokisyogo ibunu bikpe? Eeeze, se kawa ibunu bana ma na baya yikedε aaa! ³¹ Makigbomisonitogu neki bamu be: <Talya se iki? Tomwo iki? Ikani timokisyo iki?>

³² A beyo, batu nibo bakamibigu Kunzi bo bikaga kaamama kakisa masi nimo. Obonu nino kugu wa lisyε ibagatu be ma na musasa ma makpumuka mi nimo. ³³ Ibunu, kisoni mbeyi Bwngama ko Kunzi na kabye bungbinghili nibo apaga. Iyi, amumatilyatu makpumuka magogo masi

kugu yi. ³⁴ Kinili, makigbomisonitogu neki bamu ko bulya bugala. Bugala ikisilya ni iyi mombukwana-daki yi. Masye masi a na bukpeki-kpeki kaki.»

7

Makokonitogu mukombu ka batu bagogo

(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ «Makokonitogu mukombu ka mumbanzu, iba Kunzi kamukulyonitogu nimo kunu begeyo. ² A beyo, Kunzi amakulya ndeke mukombu mudongoni beyo mukulyago mina bengeni. Mudongoni beyo mogyago mino bengeni, Kunzi amumigisilya ndeke ibunu mudongoni begeyo. ³ Ko bulya iki yo wo mina kamina asi okuku aka nino a ko lisa ka mamaku, ni wakegu se kaina ingbi niyo a ka nilo kaku? ⁴ Wakwanana kabikya mamaku liki be: «Gya mbeyi nanyu okuku ko lisa kaku», ni ka nilo kaku ka mombukwana-daki yi a na ingbi? ⁵ Mutu wa kuboboku! Winyo mbeyi ingbi niyo a ko lisa kaku. Kumbuso yi, wakwanana kuwa kaina bingbanganya kanyo okuku ko lisa ka mamaku.

⁶ Makumbimbilyonitogu benva makpumuka nimo bapaga Kunzi, kye bakwanana kamuikyonilyo, bamukukaga. Na makumbimbilyonitogu bangaya makpumuka kunu ma lisika, kye bakwanana kobunaga na magu bikpwekpwekpwe.»

Nino akungaga, Kunzi apagatu

(Luka 11:9-13)

⁷ «Kungoni, bamupatu. Kisoni, minisanatu nolu. Yiponi holi, bamuhukwilyatu. ⁸ A beyo, mutu wasi nino akungaga, bapagatu. Nino akisaga, inisanagatu nolu. Na nino ayipaga holi, bahukwilyagatu mupumi. ⁹ Wani no luga kunu akwanana kapá mikaki litalu ni akungini mukati? ¹⁰ Ikani kakunga musi, akwanana liki kapá nzuka? ¹¹ Gutugu beyo mo mino banye yo, luki limoti, mibagatu kaupá bomiki kunu makpumuka manzanza. Obonu nino kugu wa lisyé akwanana kapá mutu wasi nino akungaga makpumuka manzanza kakitaga.

¹² Masi nimo mapaga be bamugyilyi, hugyilyoni bengeni begeyo. Ikpikaga beyo ka Mutu ka Musa na ka bakitabu ka bogyalandu.»

Mupumi makpwo

(Luka 13:24)

¹³ «Wingyogoni pisi ka mupumi makpwo. A beyo, mupumi ma kinda ka banye a makpu na pisi yi yahu. Na batu budingi babyege ka beyo. ¹⁴ Luki limoti, mupumi ma kinda ka obili wa benze a makpwo, pisi yi a bimbitiiti. Nibo bakitaga ka, ba barkedé.»

Bibogo sibukaso ko bumo yi

(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Wibuulyonito na bogyalandu ba bongu. Bamudulyogoku mudongoni abe bakondolo, luki limoti, ka mambengi kabu, ba bosukupi. ¹⁶ Mumibaga ndeke pisi ka yigya kabu. Bakapwagigu bumo ya muzabibu ka muligi mo mowo. Bakapwagigu goni bumo yanza ka sibukaso so mowo. ¹⁷ Kinili, sibukaso sanza abukataga bumo yanzanza, niso sanye abukata bumo yanyenye goni. ¹⁸ Sibukaso sanza kakwananigu kabukata bumo yanyenye, na sibukaso sanye kakwananigu kabukata bumo yanzanza. ¹⁹ Sibukaso sasi niso kabukatagigu bumo yanza, bagbitatu, badikita ko buku. ²⁰ A beyo, mumibaga ndeke bogyalandu ba bongu pisi ka yigya kabu.»

Babibya ba lingunu

(Luka 13:25-27)

²¹ «Kegu batu basi nibo bemakaga be: «Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu!» bo bogulyo ndeke ka bungama ba kugu wa lisyé. Luki limoti, a nino aka no akagya sipananso ka Baba nino a kugu wa lisyé. ²² Ka lisyé li nilo, bambanzu budingi befikyatatu ndeke be: «Hebe Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu! Takanzinagigu mbeyi ndi na bogyalandu ko lino kaku? Tanokpumyo mambengi ma banye, tagya makpumuka mumbanga-mbanga mudingi?» ²³ A beyo, nabikya ndeke bingbanganya be: «Imi, nakamumibagu ndi imi gutugu iki yi aka. Tukyoni buwobi na imi, ibunu bagya-manye!»»

Bibu kugu wa bandabu bayiba

(Luka 6:47-49)

²⁴ «A beyo, mumbanzu nino ukanaaga likpumuka kami, anagya beyo ibikyi mino, ika ndeke mudongoni abe mutu wa yimibo nino opika ndi ndabu kaki kugu wa litalu. ²⁵ Ngingo yi nino mwayi aluka ndi mino, mobo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi ka ndabu yi niyo. Luki limoti, kodukanagu ndi kye bakpo ndi mubumbe mi kugu wa litalu.»

²⁶ Luki limoti, mambanzu nino ukanaaga likpumuka kami ni kegu kagya beyo ibikyi mino, ika ndeke mudongoni abe ngingi. Kye opika ndi ndabu kaki kugu wo mbumi. ²⁷ Ngbingo yi nino mbwayi aluka ndi mino, mofo otumogo, muvivi mapu okukwa ndi ka ndabu yi niyo. Kawa wa, ofukana ndi wasi bigbatata.»

²⁸ Niyo Yeso ama ndi mino kanzina beyo, bambaza ka bambanzu bombombaya ndi kugbe ka inguo ya mutuu kaki. ²⁹ A beyo, mutuu kaki a ndi no ngu ni kegu mudongoni abe nimo ka bowonisilo kabu ba mutuu.

8

Yeso ahukusini kebu-kebu

(Maliko 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Ngbingo yi nino Yeso osya ndi mino ka ngupa, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabye bingbooo. ² Kawa wa, kebu-kebu bemoti akpudoku ndi. Obuna moli kambwa kaki, abikya ndi be: «Hiii, Mombukwono-dosu! Wakapa, wakwanana baka kengumoso.» ³ Yeso anana ndi kubokako, avila. Abikya ndi be: «Eee! Noboilini, ngumana!» Wa aka wa, angumana ndi bingoo. ⁴ Kumbuso yi, Yeso agbityaga ndi be: «Wiminyatu, wakabikyonitogu mambanzu gutugu bemoti aka! Luki limoti, waga kaimoniso ko kumu, wapá apepe mudongoni beyo Mutuu ka Musa abikyaga mino, iba mutuu wasi ibi be woukini bi.»

Yeso ahukusini mugya-ligubo ka ngama ka basuda

(Luka 7:1-10)

⁵ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kogulya ka gufu wa Kapelenaumu, ngama ka basuda akpudoku ndi, igama na iyi, ⁶ abikya ndi be: «Kikiliki Mombukwono-dosu, mugya-ligubo kami a bikpwu ka ndabu, nzayi adikogini bidede.» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nakodoku kahukuso.» ⁸ Luki limoti, ngama yi nino asikisya ndi be: «Eze, Mombukwono-dosu! Nakokwononigu be wingya ka ndabu kami. Luki limoti, bikyano likpumuka limoti aka, mugya-ligubo kami ahukatu.» ⁹ A beyo, gutugu imi, na goni kusili wa mutuu ka bangama. Natu goni na basuda niho bikaga kusili wa mutuu kami. Nakabikya bemoti ambe: «Waga!», aga. Nakabikya wagogo ambe: «Dokul!», odoku. Na nakabikya mugya-ligubo kami ambe: «Gya bene!», agya beyo aka yo.»

¹⁰ Ngbingo yi nino Yeso ukana ndi mino likpumuka li nilo, ombomboya kugbe. Ubikya ndi batu niho ba ndi kabifya be: «A lingana, nakamubikya ambe, luga ka Bezaleli basi, nakanaminigu ndeke mutuu wa baya yidingi mudongoni abe nimo!» ¹¹ Nakamubikya bingbanganya ambe bambanzu budingi bodokuto ndeke katukya ka ingenge na ka Dumble. Bambanzu bi niho balyalya ndeke pa imoti na Abalahamu, Isaka na Yakobo ka bangama ba kugu wa lisye. ¹² Luki limoti, niho bibukata ndi be bingyi ka Bangama bi niho, bumbimbo ndeke kunzi ko biti. Ku beyo, bagamana ndeke na kailya manzu.» ¹³ Kumbuso yi, Yeso abikya ndi ngama ka basuda no be: «Wiga ku kaku! Igyonosi ku kaku mudongoni beyo baya kaku a mino.» Na ko ngbingo yi nino aka no, mugya-ligubo kaki ahuka ndi.

Yeso uhukusini batu ba bokolobu budingi

(Maliko 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ Kumbuso yi, Yeso aga ndi ka ndabu ka Petele. Ku beyo, ogulya ndi, atakanya titaki Petele muko yi wakanga ni animukana budi. ¹⁵ Yeso agwi ndi kubokako, budi asyo. Kawa wa, mama no amaga ndi, apunga kagugubyo Yeso.

¹⁶ Niyo bugogo osyo, badulyoku ndi Yeso na bambanzu budingi ba mambengi ma bunye. Yeso okpumya ndi mambengi ma bunye mi nimo na manzina aka, uhukusa ndi batu basi ba bokolobu. ¹⁷ Agya ndi beyo, kye itulyani manzina nimo Mombukwono-dosu abikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya be:

«Iyi, ava ndi buro kusu,
abinika buti ba bokolobu kusu.»

Bambanzu bakapa kabye Yeso

¹⁸ Niyo Yeso amina ambaza ka bambanzu akungulini, ukpumya ndi babifya kaki be bazabi kasyaku wa ibomu. ¹⁹ Kawa wa, muwonisilo bemoti wa mutuu akpudoku ndi Yeso, abikya be: «Muwonisilo! Imi, nubifya pa yasi ku winda ndeke mino.» ²⁰ Yeso asikisya ndi be: «Banziyo ba na maBaga, bombu ba na bandaBu. Luki limoti, Mika-mambanzu kegu na pa yakanga na yakimumbiso.» ²¹ Kumbuso yi, bemoti luga ka babifya kaki abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, isilya mbeyi ngbingo kaında

kalumba baba.» ²² Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Iwe, ibyeku! Husa bamanda, bolumbi bamanda kabu.»

Yeso opomilyini mbumbo yapu
(Maliko 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Kawa wa, Yeso adaka ndi ka ingbolo yidingi, pa imoti na babifya kaki, baga ndi. ²⁴ Ko ngbingo bemoti, mbumbo yapu apunga ndi kovivo kugu wa ibombu. Mubaka a ndi buwobi kotikyo ingbolo yidingi. Luki limoti, Yeso a ndi ni ololini bipe. ²⁵ Kawa wa, babifya bisisila ndi kazuzukiso, babikya be: «Tihukusano baka, Mombukwono-dosu! Tanolumwogo!» ²⁶ Yeso usikisya ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino kabanga? Eze, ma na baya yikedede!» Kawa wa, amaga ndi, apamilya mbumbo na libo la ibombu. Pa aka ndi linguna biwo. ²⁷ Baluku bo bombombaya ndi kugbe, bimuuusa be: «Mutu tino piye mu? Gutugu mbumbo yapu no libo akamukana!»

Yeso uhukusini batu ba mambengi ma bunye baba
(Maliko 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ngbingo yi nino Yeso bazaba ndi mino, bosila ndi ka Bagelasi*. Ku beyo, batu baba nibo ba ndi na mambengi ma bunye bopupoku ndi ka bekunde, basilya ndi Yeso. Batu bi nibo ba ndi budiya kugbe, gutugu mumbanzu bemoti aka kirkundagigu ndi kabye ko pisi yi niyo. ²⁹ Barunga kawa ndi kapamikanaga be: «Miko-Kunzi, nilo kusu na ifunu opukogi buni? Woduku katigyogyiso kambwa ngbingo kaitalyana?» ³⁰ Ka kpolo wa, ambaza mudingi ka banguya a ndi kalyalya. ³¹ Kawa wa, mambengi ma bunye mo itatanaga ndi na Yeso be: «Kika ni watikpummyini, titikano baka ka ambaza ka banguya nimuna ku.» ³² Yeso abikya ndi be: «Wogoni!» Mambengi ma bunye mi nimo opuro kawa ndi, ogulyo ka banguya. Ko ngbingo bemoti, ambaza wasi ka banguya yi nino okpilikilo ndi katukya ka ngupa, idikita ka ibombu bikudumu, olumwaga ndi.

³³ Niyo bobubulyo ka banguya bina beyo, baga ndi mbangu ka gufu, katumbulaga masi nimo igyonosa ndi mo, na nilo usilya ndi batu baba bi nibo ba ndi na mambengi ma bunye bo. ³⁴ Kawa wa, bambanzu basi ba gufu binda ndi ku Yeso a ndi mino. Niyo bamina, bitatanaga ndi na iyi be opupi ku kabu.

9

Yeso ahukusini zegesi
(Maliko 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Yeso adaka ndi ka ingbolo yidingi, azaba bata ibombu, aga ka Kapelenaumu ka gufu yi nino ikaga ndi mino. ² Ku beyo, badulyoku ndi na zegesi wakanga ka kalagba. Niyo Yeso ina baya ka batu bi nibo, abikya zegesi no be: «Mikami! Wigwi limbengi! Nupilyini bunye kaku.» ³ Kawa wa, bowonisilo ba mutau bemoti-bemoti babikya ndi luga kabu be: «Mutu yi nima akatumbwa Kunzi!»

⁴ Luki limoti, Yeso andunga ndi tamanaga kabu. Umuusa kawa ndi be: «Ko bulya iki yo mo mino na tamanaga yanye beyo?» ⁵ Iki yo a yopoli kugbe, kabikya be: «Nupilyini bunye kaku», ikani kabikya be: «Wamaga, wakpakyana?» ⁶ Imi, nakapa ambe wiboni binza be Mika-Mumbanzu a no ngu yipilya bunye kuu ka obili.» Kawa wa, Yeso abikya ndi zegesi no be: «Wamaga! Wava kalagba kaku, wiga ku kaku.» ⁷ Aluku no amaga ndi, iga ku kaki. ⁸ Ngbingo yi nino bambaza ka bambanzu bina ndi mino beyo, bombombaya ndi kugbe. Babibiso Kunzi nino upa bambanzu inguo yo ngu yi niyi.

Yeso amokini Matayo
(Maliko 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kakitaga, amina ndi aluku bemoti nino ina ndi be Matayo wakiko ka bilo yilpisa manzana. Kawa wa, Yeso abikya ndi be: «Matayo! Ibyeku!» Matayo amaga ndi, apunga kabifya. ¹⁰ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kalyalya ku ka Matayo. Ku beyo, bandombe ba manzana budingi na batu ba bunye bodoku kaiko, na kalyalya pa imoti na Yeso na babifya kaki. ¹¹ Ngbingo yi nino Bafalisayo bina ndi mino beyo, bumuusa kawa babifya ka Yeso be: «Ko bulya iki yo muwonisilo kunu akalyalya pa imoti na bandombe ba manzana na bagya-manye?» ¹² Niyo Yeso ukana beyo, abikya be: «Batu barupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu. ¹³ Windoni mbeyi katamanaga kugu wa isi ya munzina mi nima: «Imi, nakegu kapa be iponi apepe, luki limoti, nakapa ambe huminyilyogoni bambanzu kumbu.» A beyo, nakodokugu kaukisa batu bongbingbili, luki limoti, nibo bunye.»

* **8:28** 8:28 Gelasi: A ndi gufu ka batu nibo bakegu Bayuda. A ndi ka bakilometele banda tekebe miso ya Zebu na ya ibombu Genezaleti ikani ya Gallilaya.

Yeso akanzina ko bulyo yiginyo malili ko ngbingo

(Maliko 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Kuwa wa, babibya ka Yuani-Mubatizai bakpudoku ndi Yeso, bamuusa be: «Ifusu na Bafalisayo toginyagatu malili ko ngbingo. Ko bulya iki yo babibya kaku bakoginyogigu ifu mino?» ¹⁵ Yeso usikisya ndi be: «Makasima be bawai-daki mombukwono dumo wo vononi bakwanana kalya kumbu ngbingo yi nino ba mbeyi mino pa imoti na mbanya muko? Kigyonosigu! Luki limoti, ikatu ndeke na lisyé nilo batumbo mino mbanya muko luga kabu. Ka lisyé li nilo, boginyatu ndeke malili ko ngbingo.

¹⁶ Mumbanzu gutugu bemoti aka kodikogigu inzanza na panga ya kutuko kwambiya. Kagya beyo, panga yambiya anuwatu inzanza, ngala ahumana bata kugbe.

¹⁷ Na bakabungwagigu goni vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta bamanya bayigbangbalaga. Bakagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, bambike ulikaga, vinya agbo wasi. Luki limoti, badukogo vinya wambiya ka bambike bayambiya goni. Kuwa wa, makpamuka nimo masi ibuulyogo binza.»

Yeso ahukusini muko, abililiso musika

(Maliko 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka na bambanzu bi nibo, ngama bemoti adulyoku ndi. Ngama yi nino obuna ndi moli kambwa kaki, abikya be: «Mikami musika yi apunya kosisa limbengi mbiya wanu. Gutugu beyo, dokuno baka, wabisilyo maboku kye inisoni bata na obili.» ¹⁹ Kuwa wa, Yeso amaga ndi, abyé ngama no pa imoti na babibya kaki.

²⁰ Ku beyo, a ndi na muka bemoti nino bangu apupaga ndi ka byanga tekebe na bifa. Muko yi nino odoku ndi kumbuso ka Yeso, avila mu ma kutuko kaki. ²¹ A beyo, a ndi katamanaga be: «Nakavila gutugu kutuko kaki aka, nahukatu.» ²² Niyó Yeso ikwe kumbuso, amina ndi muko yi nino, abikya kuwa be: «Mikami, wigwi limbengi! Baya kaku uhukusini.» Wa aka wa, muko yi nino ahuka ndi.

²³ Kumbuso yi, Yeso osila ndi ka ndabu ka ngama yi nino. Ku beyo, utakanya ndi bambanzu ni banimbila mambu ma kukwaku, batu bagogo ni banagama. ²⁴ Kuwa wa, Yeso abikya ndi be: «Puponi wanu! Musika yi nimu kegu mukwo! Luki limoti, a ka toto!» Ngbingo yi nino bambanzu bukana mina beyo, batiba ndi bikyaaa. ²⁵ Gutugu beyo, bopupa ndi. Kuwa wa, Yeso ogulya ndi ka ndabu ya kuso, agwi musika nino ka kabokoko. Wa aka wa, musika no amaga ndi. ²⁶ Mongoni mi nimo ada ndi kugbe ka mugi masi.

Yeso uhukusini batu bo kolobu ya mamomo baba

²⁷ Ngbingo yi nino Yeso atakya ndi mino wa, batu bo bokolobu ya mamomo baba bapunga ndi kabye. Batu bi nibo ba ndi kapamikanaga be: «Hiii, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!» ²⁸ Ngbingo yi nino Yeso ingyó mina ka ndabu, batu ba bokolobu ya mamomo bi nibo bakpudoku ndi. Umuusa kuwa ndi be: «Matu na baya be nakwananatu kagya likpamuko li nilo?» Basikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu.» ²⁹ Kuwa wa, Yeso avilaga ndi miso, abikya be: «Igyonosi na ibunu madongoni beyo baya kunu o mino.» ³⁰ Misa kabu oukwikana ndi. Yeso ugbitayaga ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kibonitogu.» ³¹ Luki limoti, ngbingo yi nino aka no bopupa ndi mina wa, bapunga ndi kowowiso mongoni kugu ka Yeso ka mugi mi nimo masi.

Yeso ahukusini bobo

³² Ngbingo yi nino baluku baba bi nibo baga ndi mino, badulyoku ndi Yeso na bobo. Bobo yi nino a ndi ni limbengi la bunye andungulyogini. ³³ Yeso okpumya ndi limbengi la bunye li nilo, bobo apunga kanzina. Bambaza ka bambanzu bombombaya ndi kugbe, babikya be: «Kuso wa mugi masi ma Izaleli, takaninigu ndeke inguo ya likpamuka li nili!» ³⁴ Luki limoti, Bafalisayo babikya ndi be: «Ngama ka mambengi ma bunye no apaga ngu kokpumyo mambengi ma bunye!»

Yeso a no kumbu ka bambanzu

³⁵ Yeso a ndi kolingyo bagudu no giyo yasi, anatiwa ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Anabikyaga bambanzu Mongoni Manza ma Bungama. Anohukusa bokolobu bayasi na bupo ba nzayi dididi. ³⁶ Ngbingo yi nino Yeso ina ndi mina bambaza ka bambanzu, ukwilya ndi kumbu. Ba ndi kaigyogyiso, bupini bidapada madongoni abe bakondolo nibo bakegu na mububulyo. ³⁷ Kuwa wa, abikya ndi babibya kaki be: «Masolo a mudingi, luki limoti, bagya-ligubo ba bakede.» ³⁸ Yeki a beyo, mubikyoni neki Mombukwona tiko ambe utikiku bagya-ligubo budingi kanyo masolo kaki.»

10

Yeso na batutumbwa kaki tekebe na baba

(Maliko 3:13-19; 6:7-13; Luka 6:12-16; 9:1-6)

¹ Yeso umaka ndi babibya kaki tekebe na baba. Upa kuwa ndi ngu yikpumya mambengi ma bunye, yihukuso bokolobu bayasi na bura ba nzuyi dididi. ² Mino ka batutumbwa bi ndi nima: muta wa mambwa ni Simoni (nino bamakaga ndi goni be Petele) na mamaki beyo ka Andilia, Yakobo mika Zebedayo, na mamaki beyo ka Yuani, ³ kumbuso yi, Filipi, Batulumei, Tuma, Matayo nino a ndi ndombe wa manzanza, Yakobo mika Alufayo, Tadei, ⁴ Simoni nino a ndi goni bemoti ka lidu ka batu bi nibo ba ndi kakisa kulikanaga, se kuwa Yuda Isikalioti nino agaba ndi Yeso.

Yeso utikini batutumbwa tekebe na baba

(Maliko 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ Kuwa wa, Yeso utika ndi batutumbwa tekebe na baba bi nibo, upa ndi mutuu be: «Makindonitogu ka batu nibo bakegu Bayuda na makiyongitogu ka bagudu ka Basamalia. ⁶ Luki limoti, windoni ka Bezaleli aka. A beyo, ibu ba mudongoni abe bakondolo nibo bobungogoni ndi. ⁷ Ko pisi, ubikyogoni bambanzu be: «Bungama ba kugu wa lisyé atikpudiniku!» ⁸ Huhukusoni batu ba bokolobu, mubililiso bamanda, huhukusoni bakebu-kebu, mokpumya mambengi ma bunye. Bamupa ndi payaya, ibunu, huponi neki goni bengeni payaya aka. ⁹ Kusó wa fuku kunu makovonitogu gutugu olo aka, ikani buyi, ikani bangweyi baya ligabu lapu. ¹⁰ Makuvonitogu bakugba ka ligandu, ikani botu bayiba, ikani bekraku, ikani mudakpo. A beyo, mugya-ligubo okwononi na malili kaki.

¹¹ Ngbingo yi nino mogulyaga banu mino ka gudu ikani ka mugi mimoti bene, mukisoni muta nino akwanana kamutilya. Wikoni ku kaki aka kadwe ko ngbingo yi nino mopupa ndeke mino. ¹² Niyó mogulyaga banu mino ka ndabu, uusogoni banu be: «Maziyo iki pa imoti na ibunu!»* ¹³ Kika ni batu ba ndabu yi niyo bamutilyini, maziyo ni nimo asikana wa. Luki limoti, kika ni bakamutilyigu, midukulo kambwa na maziyo ni nimo. ¹⁴ Kika ni bakamutilyigu na bakamumukonigu ka ndabu imoti bene ikani ka gudu, puponi wa, mibumaga libungu la magu kunu. ¹⁵ A linguu, nakamubikya ambe, ka lisyé liko ngbanga, batu ba gudu yi nino bigyogyisa ndeke kugbe kaukitaga batu ba Sodoma na Gomolo.»

Babibya bigyogyisatu banu

(Maliko 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ «Hukononi! Imi, namutiki mudongoni abe bakondolo luga ka bosukopi. Yeki a beyo, wikoni neki bakiminya abe banzuka na bitombii abe bonzuwo. ¹⁷ Wibuulyonito, kye bambanzu bamulikisagatu ndeke ko bongbongu, bamutina pimbo ka bandabu kabu baya malumba. ¹⁸ Bindagatu ndeke na ibunu kambwa ka bangama ba bewili na kambwa ka bangama bakpaku ko bulya kami. Kuwa wa, mika ndeke bademu kami kambwa kabu na kambwa ka batu nibo bakegu Bayuda. ¹⁹ Luki limoti, ngbingo yi nino bamusilisaga ndeke mina kambwa kabu, makigbomisonitogu bamu be tanzina se piye bu? Ikani be tabikya se piye iki? Iyo, ko ngbingo yi nino aka no, Kunzi amupatu nibo mabikya. ²⁰ A beyo, kegú ibunu bo manzina ndeke, luki limoti, Limbengi ka Obonu lo anzinaga ndeke kusó kunu.

²¹ Ko ngbingo yi nino, mambanzu agabaga ndeke mamaki bikpe ka kukwaku, baba agya mikaki begyo. Bomiki butilya ndeke babukuta kabu, bumwisiso. ²² Bambanzu basi bamumaya ndeke ko bulya lino kami. Luki limoti, muta yi nino okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso. ²³ Bakamugyagyaga ndeke ka gudu bemoti bene, mapikita ka nino wago. A linguu, nakamubikya ambe, makamagu kolingyo giyo yasi ya Izaleli ni Mika-Mumbanzu kanodukugu.

²⁴ Miki wa ikolo kakitagigu muwonisilo kaki. Na musunzu kakitagigu mombukwana-daki. ²⁵ Okwononi miki wa ikolo iki mudongoni abe muwonisilo kaki, bosunzu abe mombukwana-daki. Kika mbeyi ni bamokini ngama wa livananza be Belizebuli, angenengene kuwa batu ba livananza la ndabu kaki aka!»

Nino okwononi kabanga

(Luka 12:2-9)

²⁶ «Yeki a beyo, makubongonitogu bambanzu. A beyo, masi nimo a makisuma, inisanatu ka bungbanganya, masi nimo a ko dikidi, imibisikosatu ndeke. ²⁷ Masi nimo

* **10:12** 10:12 Yuuso ka Bayuda a ndi beyo

nakamubikya ko biti, bikyoni ka bungbanganya. Masi nimo bakamubikya ka bepisi-pisi, kuwoni ndeke ka bakugbondoo. ²⁸ Makubongonitogu batu nibo bakwanana kamwo nzuyi aka ni bakomwigu limbengi. Luki limoti, mubongoni Kunzi nino akwanana iyi kamwo nzuyi na limbengi pa imoti ko buku ba benze na benze. ²⁹⁻³¹ Ambe, bakugabagigu mbeyi bakyo kyodoo baba ka ambuma bemoti aka? Luki limoti, gutugu bemoti kaba kakwananigu kogwoku wasi ni Obonu kopaga. Makobongonitogu, ibunu, ma na izangiya kaukitaga bakyo kyodoo fudingi! Gutugu tukatu ta bamu kunu aka, Kunzi iba isabu yi yasi.

³² Mutu wasi kebinikyana kambwa ka bambanzu, imi, nabinkyana ndeke begeyo ko misa ka Baba nino a kugu wa lisyee. ³³ Luki limoti, mumbanzu kemanganya ko misa ka bambanzu, imi, namanganya ndeke begeyo ko misa ka Baba nino a kugu wa lisyee.»

*Yeso akabikya be bambanzu bigbananagatu
(Luka 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ «Makosimonitogu be nodoku ndi kapá maziyo ka obili. Nakodokugu kapá maziyo, luki limoti nodoku ndi kaudwonosa bambanzu luga kaba. ³⁵ A beyo, nodoku ndi kagbonoso miki na abaki, kagbonosa musika na amaki, kagbonosa muzoyoyo na titaki. ³⁶ Bomuyonisa ka mumbanzu bopupaga ndeke ka ndabu kaki aka.

³⁷ Mutu wasi nino apaga abaki ikani amaki kekitaga imi, iyi, kokwononigu kebiya. Nino apaga mikaki muluku yi ikani nino musika yi kekitaga imi, kokwononigu goni kebiya. ³⁸ Mutu nino kanobinikigu musalaba kaki kebiya, kakwananigu kaika mubiya kami. ³⁹ A beyo, mumbanzu kapa kahukoso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, nino abunguso ko bulya kami, inisanatu ndeke bata na iyi.»

*Bambanzu nibo bakamutilya, baketilya imi bikpe
(Maliko 9:41)*

⁴⁰ «Kika ni mumbanzu amutilyini, etilyi imi. Nino etilyi, atilyi nino etikoku ndi. ⁴¹ Kika ni mumbanzu atilyini mugyalandu kye a mugyalandu, bakalya ndeke muti yi nino mufongoni abe mugyalandu. Kika ni atilyini mumbanzu wongbingbili kambwa ko Kunzi, kye a wongbingbili, bakalya ndeke mufongoni abe muti wongbingbili goni. ⁴² A linguu, nakamubikya ambe, mumbanzu kapá gutugu kopo wo libo lade aka ka bemoti ka bomiki nibana kye ika kani a mubiya kami, muti yi nino inisanatu ndeke na mukalya kaki.»

11

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mino kaupá babiya kaki tekebe na baba mutuu, atukya ndi wa. Aga kuwa ndi ka bagudu ba Galilaya kautiwa bambanzu na kaukiyaga Mongoni Manza ko Kunzi.

*Yuani-Mubatizai utikini batutumbwa ku ka Yeso
(Luka 7:18-35)*

² Ngbingo yi nino Yuani-Mubatizai a ndi mino ka boloko, ukana ndi mongoni ma mogubo nimo Kilisito a ndi kagya. Kuwa wa, utika babiya kaki kamuusoku be: ³ «Ambe, iwe ni muti yi nino akodoku, ikani takwanana kabunda wagogo?» ⁴ Yeso usikisya ndi be: «Windoni katumbulyaga Yuani likpumuka nibo makaukana na nibo makaina: ⁵ batu ba bokolobu baya mamomo bakaina bata, nibo ba mutingbi bakakpakyana ngbingbili, bakebu-kebu boukini, baaduka bakaukana, bamanda akozuzuko na batu ba payaya bakaukana Mongoni Manza. ⁶ Igyagya ka muti nino kupigu ndeke kebiya ka baya!»

*Yeso akanzina ko bulyo ka Yuani-Mubatizai
(Luka 7:18-35)*

⁷ Ngbingo yi nino babiya ka Yuani bopupa ndi mino, Yeso apunga ndi kanzilya ambaza ka bambanzu ko bulya ka Yuani, anabikya be: «Minda ndi kaina iki ka isa? Ligugu nibo a ndi kodimbo na muvivi? Kali! ⁸ Ambe, minda ndi kaina iki? Mumbanzu bemoti wakimokisyaga yanzanza? Luki limoti nibo bimokisyaga botu baya ligabu lapu bikaga ka bandabu ka bangama. ⁹ Minda se kuwa ndi kaina iki? Mugyalandu bemoti? Iyo, nakamubikya ambe akitogito mugyalandu. ¹⁰ A beyo, Yuani a nino Mobiso Motu ikpikaga kugu kaki be:

«Imi, natika banu atutumbwa kami kambwa kaku,
kaufungusilyaga pisi.»

¹¹ A lingana, nakamubikya ambe, kegu na mumbanzu nino ibukata na muko, nino a mudingi kakitaga Yuani-Mubatizai. Luki limoti, nino a mukede kugbe ka Bungama ba kugu wa lisyé a mudingi kakitaga iyi.

¹² Katukya ka masye ka Yuani-Mubatizai kadwe na lisyé li nili, bambanzu bakobumonisa bungama ba kugu wa lisyé. Na batu bo gilito bakakisa kava ko ngu. ¹³ A beyo, bogyalandu basi na mutuu ka Musa banzina ndi na bugyalandu kugu wa Bungama kadwe ko ngbingo ka Yuani. ¹⁴ Na makapa kabailya, Yuani ni mugyalandu hiya nino akwanana ndi kodoku. ¹⁵ Nino a na motili, akanito!

¹⁶ Nakwanana piye kaukingyasa batu ba lisyé li nili na beki? Ba mudongoni abe ba wani? Ba mudongoni abe bomiki bi nibo ba bakikaga ka pa yangba, banutubilaga bengení be:

¹⁷ <Tamungbotilyi bi byembi,
ni makobinigu!

Tamumbimbilyi bi mambu ma idumasu,
ni makogomigu begyo!»

¹⁸ A beyo, niyo Yuani odoku ndi, kalyalyagigu ndi ikani komwo luki. Bambanzu bapunga ndi kabikya be: <A na limbengi la bunye.> ¹⁹ Niyo kuwa Mika-mumbanzu odoku, analyalya, anomwo, bapunga ndi kabikya be: <Mundoni aluku wa musasa yi nimuna, akalyalya na kamwa vinya pa imoti na bandombe ba manzanza na batu ba bunye!» Luki limoti, yimibo ko Kunzi inisononi pisi ka mogubo nimo agyaga ndi.»

*Yeso akanzina ko bulya bagudu nibo amuyaga kabinikyana
(Luka 10:13-15)*

²⁰ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaunyakilya batu ba bagudu nibo agya ndi mina makpumuka mumbanga-mbanga mudingi. A beyo, ibu batu bi nibo bakegu ndi kapa kayikoso obili kaba. Kuwa wa, apunga ndi kautiwa be: ²¹ «Kumbu kaku, gudu wa Kolazini! Kumbu kaku gudu wa Betesaida! Makpumuka mumbanga-mbanga nimo igyonosa ndi ku kunu kigyonosa ndi ka Tilo na Sidona, iba katukya ka bundeli, batu bi bowonisiloni ndi kumbu kaba, bimokisya botu baya lileba, bifubisa nzayi na libu bitu, boikono. ²² Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyé liko ngbanga, yigyogiyisa kunu ika ndeke yapu kugbe kakitaga batu ba Tilo na nibo ba Sidona!

²³ Se kuwa ibunu batu ba Kapelenaumu, makasima be Kunzi amudokisatu banu kadwe kugu wa lisyé? Makotomononitogu gutugu iki yi ikede aka! Amusisa ndeke kadwe ka babili. A beyo, makpumuka mumbanga-mbanga nimo igyonosa ndi ku kaku, kigyonosa ndi ka Sodoma, iba gudu yi nino atu mbeyi bata aka kadwe na lisyé li nili.

²⁴ Kinili, imi, nakamubikya ambe ka lisyé liko ngbanga, yigyogiyisa ya Sodoma kikigu ndeke yapu kugbe kakitaga niyo kaku!»

*Yeso akamibikoso Abaki
(Luka 10:21-22)*

²⁵ Ko ngbingo yi nino, Yeso abikya ndi be: «Baba ooo, Mombukwana masi nimo a kugu wa lisyé na nimo kana ka litomba, nubibisini kye uwonisiloni batu nibo bakibigu luki makpumuka mumbanga-mbanga nimo usumilya ndi batu ba yimibo na nibo ba akili. ²⁶ Iyo Ba, a beyo kye wabailya ndi beyo.

²⁷ Baba epóni makpumuka masi. Gutugu mutu bemoti kamibigu Miki kiki asi Baba aka, na gutugu mumbanzu bemoti aka kibigu be Baba ni wani kiki asi Miki aka, na se kuwa nibo Miki akapa kaumibiso.

²⁸ Doniku ku kami! Ifunu basi nibo ma bakupo na likumbogi liti, imi, namumumbisatu. ²⁹ Wikoni bakitalya kabinika likumbogi na kabye mutuu kami. A beyo, imi, na wotombii na na limbengi la kisiso. Namuyukumisatu. ³⁰ Likumbogi kami a lanza na buti bi a bipoli.»

12

*Yeso ni Mombukwana Lisyé la kimumbiso
(Maliko 2:23-28; Luka 6:1-5)*

¹ Kumbuso wo ngbinga mukede, Yeso a ndi kakitaga ka botiko baya nganu ka Lisyé la kimumbiso. Babifya kaki bimukana ndi nza, bapunga kuwa kakogo bekaza baya nganu, banalya. ² Niyo Bafalisayo bina beyo, babikya Yeso be: «Wina! Babifya kaku bakagya likpumuka nibo bapakya kagya ka Lisyé la kimumbiso!» ³ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Ambe, makonotongulogigu ndi ibunu likpumuka nibo ngama Daudi agya ndi, ngbingo yi nino bimukana ndi mino nza pa imoti na bawai-daki? ⁴ Ingya ndi

ka Ndaḅu ko Kunzi pa imoti na ḅawai-daki, ḅalya ndi mukati ninḅo ḅa ndi ni ḅapini Kunzi. Wina se, mutuu kakkpamyaga ndi ḅe ḅalyagi kiki ni ḅokumu aka.

⁵ Amḅe, makanotongulogigu ndi gonḅi ka mutuu ka Musa? Masye ma kimumbiso, ḅokumu niḅo ḅagyaga ligubo ka Ndaḅu ko Kunzi, ḅakpakyanaga kunzi wa mutuu. Iḅu ḅakikogigu kaiba ḅe ḅagyaga ḅunye! ⁶ Luki limoti, nakamubikya amḅe, wanu atu na mḅoku wa izangiya kakitaga Ndaḅu ko Kunzi! ⁷ Iḅunu, makibo ḅi ka linganu isi ya Mḅiso Motu mi nima: «Imi, nakegu kapa ḅe iponi aḅepe, luki limoti, huminyilyogoni ḅambanzu kumbu.» makakwananigu ḅi kaumakya ḅatu niḅo ḅakogyigu ḅunye ka mukombu. ⁸ A ḅeyo, Mika-mumbanzu no a Mombukwana Lisye la kimumbiso.»

Yeso ahukusini mumbanzu wa kabokuko kukwo

(Maliko 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ Kuwa wa, Yeso atukya ndi ka pa yi niyo, ogulya ndi ka ndaḅu ya malumba ka Bayuda. ¹⁰ Ku ḅeyo, a ndi na mutu ḅemoti wa kabokuko kukwo. Bambanzu ḅemoti-ḅemoti niḅo ḅa ndi gonḅi ku ḅeyo ḅa ndi kapa kasungulya Yeso. Kuwa wa, bamuusa ndi ḅe: «Mutuu atikpamyagatu ḅe tahukusi mumbanzu ka Lisye la kimumbiso?» ¹¹ Yeso usikisya ndi ḅe: «Kika ni ḅemoti kunu a na kondolo ḅemoti aka, kondolo yi ninḅo ogwa ka liḅye ka Lisye la kimumbiso, kanyuga ka lisye li nilo aka lo? ¹² Eee! A ḅeyo, mumbanzu no a na izangiya kugḅe kakitaga kondolo! Yeki a ḅeyo, mutuu akatikpamyaga ḅe tiki tanagyaga ḅunza ka Lisye la kimumbiso.» ¹³ Kuwa wa, Yeso abikya ndi aluku no ḅe: «Nana kabokuko.» Anana ndi, kabokuko kwi nikwo iita ndi mudongoni abe kwagogo. ¹⁴ Bafalisayo bamamukana ndi, бага kagya dikidi kakisa pisi tina yo bamwisiso mina Yeso.

Yeso ni mugya-ligubo ninḅo Kunzi apunaga ndi

¹⁵ Niyo Yeso ukana ḅe Bafalisayo bogoni kagyilya dikidi, opupa ndi wa. Bambaza bakpukpu ka bambanzu ḅabifya ndi. Uhukusa ndi ḅatu ḅa ḅokolobu basi. ¹⁶ Ugḅityaga ndi ḅikpukpukpo ḅe ḅakanyonitogu mugongu kunzi. ¹⁷ Igyonosa ndi ḅeyo kye itulyani likpumuka nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Isaya ḅe:

¹⁸ «Muminoni mugya-ligubo kami, ninḅo napunaga ndi, a mikami mupaka. Napaga kugḅe.

Nobisa ndeke Limbengi kami kugu kaki.

Uḅikyaga ndeke mababa ka bambanzu likpumuka kami longbingbili.

¹⁹ Kasaanigu ndeke na bambanzu ikani kamakya ipumba.

Na ḅakukanigu ndeke liyu kaki ko ḅopisi.

²⁰ Kobunigu ndeke ligugu nilo liyiga, kolimigu ndeke itambi niyo akodunguwo.

Agyaga ndeke ḅeyo,

kadwe ku kwa ku bungbingbili inisa ndeke mina ka bapa bayasi.

²¹ Mababa obisa ndeke mutamanagi kabu ko lino kaki.»

Babikiyini Yeso ḅe akagya ligubo no ngu ka Belizebuli

(Maliko 3:20-30; Luka 11:14-23)

²² Kuwa wa, ḅadulyoku ndi Yeso na mutu ninḅo a ndi na limbengi la ḅunye, no kolobu ya mamomo, a ndi gonḅi ḅobo. Yeso ahukusa ndi, apunga ndi kanzina na kaina. ²³ Bambaza ka bambanzu basi bombombaya ndi kugḅe. Iḅu aka ndi ḅe: «Kegu mḅeyi Mika ngama Daudi mu?» ²⁴ Ngbingo yi ninḅo Bafalisayo ḅukana mina ḅeyo, ḅabikya ndi ḅe: «Aluku yi nimu akokpumya mambengi ma ḅunye ko ngu ka Belizebuli, ngama ka bomuyoniso!»

²⁵ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu, ubikya kuwa ndi ḅe: «Livananza la bungama ḅumoti kapunga kaigbanana luga yi, iba bungama ḅi niḅo osyini. Bambanzu ḅa gudḅu ḅemoti ikani ndaḅu yimoti ḅakigbanana, gudḅu yi ninḅo ikani ndaḅu yi niyo omisikanatu. ²⁶ Kika ni Abili akokpumya Abili-daki, akaibumoniso iyi mombukwanadaki yi ḅikpe. Bungama kaki akwanana kuwa kaidukulaga kaamaga liki? ²⁷ Kika ni imi nakokpumyo mambengi ma ḅunye no ngu ka Belizebuli, bomikunu, ḅa kuwa iḅu kokpumyo no ngu ka wani? Kinili, iḅunu ḅamombukwana-donu bi ḅo mika ndeke bazozi. ²⁸ A ḅeyo, imi nakokpumya mambengi ma ḅunye no ngu ya Limbengi ko Kunzi. Niyo akowonisilo ḅe Bungama ko Kunzi odunuku luga kunu.

²⁹ Kegu na mumbanzu ninḅo akwanana kogulya ka ndaḅu ko tutungyo katupa lingama kaki ni kanakondigu mḅeyi. Luki limoti, kika se kuwa ni akondini, akwanana kagya ḅeyo! ³⁰ Mutu ninḅo kegu pa imoti na imi, a mumuyoniso kami. Mutu ninḅo kegu kamumula pa imoti na imi, a komisyo. ³¹ Kinili nakamubikya amḅe, ḅakwananatu kaupilya bambanzu ḅunye, na mosikoni masi nimḅo basikaga Kunzi. Luki limoti,

bakakwananigu ndeke kapilya mumbanzu nino asiki Limbengi-Lotu. ³² Mutu wasi nino akanzina yanyenye ko bulya ko Mika-mumbanzu, inisatu na mupilya. Luki limoti, nino anzinaga yanyenye ko bulya Limbengi-Lotu, bakapilyigu ndeke ka zibili yi nime ikani ka nino akodoku.»

Bibogo sibukuso ko bumo yi
(Luka 6:43-45)

³³ «Kika ni sibukuso a sanza, bumo yi ika yanza goni. Kika ni a sanye, bumo yi ika begyo. A beyo, bibaga sibukuso ko bumo yi. ³⁴ Livananza ka banzuka! Makwanana piye kabikya makpamuka manzanza liki, ni ma banye? A beyo, munoku opupisaga nimo ikaga mutumo ka limbengi ka mumbanzu! ³⁵ Mutu wanza agyaga makpamuka manzanza nimo opupaga ka limbengi kaki lanza. Mutu wanye opupisaga makpamuka manyenye nimo opupaga ka limbengi kaki lanye. ³⁶ Nakamubikya bingbanganya ambe, ka lisyeye liko mukombu, bambanzu batumbulaga ndeke makpamuka ma payaya masi nimo opupaga ndi ka noku kabu. ³⁷ A beyo, muhukuso ikani kukwaku kaku inisana ndeke kabyenene na munzina kaku.»

Bambanzu bakakunga Yeso be ugilyi likpamuka limbanga
(Maliko 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Kawa wa, bemoti-bemoti luga ka Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu, babikya ndi Yeso be: «Muwonisilo! Takapa be tiwoniso likingyosi.»

³⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ibunu batu ba lisyeye li nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be bamuwonisi likingyosi. Luki limoti, makinigu ndeke bata likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona. ⁴⁰ Begeyo, Yona agya ndi mino masye masaa, biti na lisyeye ka muma ka musu mudingi, Mika-Mumbanzu agya ndeke iyi masye masaa begeyo, biti na lisyeye ka mbuku. ⁴¹ Ka lisyeye liko ngbanga, batu ba Ninawe bamanana ndeke ka mudongo bigwo kausungulya batu ba lisyeye li nili! Kye bagomosyanatu ndi ibu zibili kabu ngbingo yi nino bamukana ndi mino Yona. Wina se wanu a na mutuu mudingi kakitaga Yona!

⁴² Ka lisyeye liko ngbanga, ngama muko yi nino otukyoku ndi byi ka gudu wa Siba kodoku kaukana munzina ma yimbo ka ngama Solomono amaga ndeke kambwa ka batu ba lisyeye li nili kausungulya! Winoni se, wanu, a na mutuu mudingi kakitaga Solomono.»

Limbengi la banye amigilyini mumbanzu
(Luka 11:24-26)

⁴³ «Limbengi la banye kapupa mumbanzu, aga kolingyo bapa ka besa bilelele. Akisa pa ya kimumbiso, luki limoti ni kinigu, ⁴⁴ ilu aka be: «Nakaiga ka ndabu kami, ku nopupiku bi mino.» Niyo iga bata, atakanya bikpo, yikpaga bingwo na yibungusya binza. ⁴⁵ Aga kawa kava bambengi ma banye magogo madya na ika nimo manyenye kakitaga iyi, bogulyo, bilikisyo wa. Zibili ka mutuu yi nino ika kawa wanye kakitaga wa a ndi mino kambwa. Ika ndeke mudongoni beyo ka batu ba livananza lanye li nili.»

Ba iki bo ba bamamaki Yeso?
(Maliko 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi bata mina kanzina aka na bambaza ka bambanzu bi nibo, amaki na bamamaki ba ndi bakamagaga kunzi. Ibu, ba ndi kapa kanzina na iyi. ⁴⁷ Mutu bemoti abikya kuwa ndi be: «Wikwe! Amaku na bamamaku ba bakamagaga kunzi. Bakapa kanzina na iwe.» ⁴⁸ Yeso asikisya ndi aluku no be: «Mama ni wani? Bomika-mama ni ba iki?» ⁴⁹ Kumbuso yi, uwanya ndi babibya kaki na kubokuko, abikya be: «Huminoni! Mama na bomika-mama niba! ⁵⁰ A beyo, mutuu wasi nino agyaga sipanano ka Baba nino a kugu wa lisyeye, iyi ni mama, mika-mama muluku yi ikani musali kami.»

13

Lizuni ka mukukuna
(Maliko 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Ka lisyeye li nilo, Yeso opupa ndi ka ndabu, ikoku ndi ka kpolo wo liba lidingi. ² Ku beyo, bambaza bakpukpu kugbe ka bambanzu bakungula ndi bikululu. Kinili, adaka ndi, ika ka ingbolo yidingi. Bambaza bi nibo basikana ndi bakamanana kubi.

³ Kawa wa, Yeso unzinilya ndi makpamuka mudingi bindi pisi ka mozuni. Iyi aka ndi na ibu be: «Lisyeye limoti, aluku bemoti inda ndi kakuna mupunga. ⁴ Niyo a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyekaga ko pisi. Bombu bodoku ndi, balya. ⁵ Masolo

magogo anyakaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegu ndi na litombu lakpu. Nimo, abaka ndi bigala-gala litombu kegu ndi lakpu wa. ⁶ Luki limoti, niyo mōni osumbo, awisiya, umilaga kye lyo yi kigwinanagu ndi binza ka litombu. ⁷ Masolo magogo anyakaga ndi ko kpokiki. Kpokiki abaka ndi, akandaga bikpeki-kpeki ni kopingigu. ⁸ Luki limoti, nimo anyakaga ndi ka litombu la doḥo, abukuta biyuyuyu. Litino limoti abukataga ndi bumo miya, lagogo batekebe madiya na lagogo bata batekebe basaa.» ⁹ Yeso opipila kuwa ndi be: «Nino a na motili, ukani!»

Ko bulya iki yo Yeso anzinaga ndi mino na mozuni?

(Maliko 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Kuwa wa, babiyya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Ko bulya iki yo wo mina kaanzinilya bambanzu bi niba na mozuni aka?» ¹¹ Usikisa ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama ba kugu wa liseye. Luki limoti, kegu beyo ka batu bagogo. ¹² A beyo, mumbanzu nino a no luki, bamatilyatu bata, ika kuwa na imu makpu. Luki limoti, mutu yi nino kegu no luki bakupya gutugu luki likeke aka nilo akwanano bi kaka nolu. ¹³ Kinili, imi, nanzinilyaga na mozuni. Gutugu bakika kaanda, bakinigu,

Gutugu bakika kaukana, bakukani ikani bakotombisiyu.

¹⁴ Itulyana kuwa ndi kugu kabu likpumuka nilo mugyalandu Isaya abikya ndi be:

Mikatu kaukana binza, luki limoti makotombisiyu.

Mikatu kaanda binza, luki limoti makinigu.

¹⁵ A beyo, mambengi ka batu nibana

a kuwa muti.

Bidulogoni ndi motili,

babawa miso,

kye misa kabu kinonitogu,

motili kabu kukononitogu,

mambengi kabu kotombisyonitogu

bekye bakemigilyonitogu, nuhukuso.

¹⁶ Luki limoti, igyagya ku kunu, kye misa kunu akaina na motili kunu akaakana. ¹⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, bogyalandu bakpu na batu bongbingbili ba ndi na musasa kaina makpumuka mumbanga-mbanga nimana makaina ma, luki limoti bakinagu ndi. Ba ndi goni na musasa kaukana nimana makaakana ma, luki limoti bakukanagu ndi.»

Yeso akatumbulaga isi ya lizuni ka mukukuna

(Maliko 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Hukononi neki isi ya lizuni ka mukukuna. ¹⁹ Masolo nimo anyakaga ndi ka kpolo wo pisi, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaaga Likpumuka la Bungama ko Kunzi, luki limoti, ni kobinikyonigu. Mumuyoniso odoku, anyogo masi nimo ikuna ndi ka limbengi kaki.

²⁰ Masolo nimo anyakaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegu ndi na litombu lakpu, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaaga Likpumuka ko Kunzi bikwa, ogwi na magyagya.

²¹ Luki limoti, ni likpumuka li nilo kegu no lyo kuso kaki, ogwi ko ngbinga mukede aka. Niyo bukpeki-kpeki na yigyogyiso usilyogo mino ko bulya Likpumuka ko Kunzi, batukya bikwa ka baya.

²² Masolo mi nimo anyakaga ndi lugo wo kpokiki, a likingyosi ka mutu yi nino ukanaaga Likpumuka ko Kunzi, luki limoti, bukpeki-kpeki ba obili na musasa ma lingama, akandaga Likpumuka li nilo kuso kaki bukpeki-kpeki ni kopigu bumo.

²³ Na nimo anyakaga ndi ka pa ya idobo a likingyosi ka mutu yi nino ukanaaga Likpumuka ko Kunzi, abinikyana. Likpumuka li nilo abukuta bumo ka obili kaki. Mumbanzu bemoti ika no bumo miya, wagogo batekebe madiya, wagogo bata batekebe basaa.»

Yeso akatwa lizuni kugu wa tonito tanye

²⁴ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagogo nili: «Tokingyoso Bungama ba kugu wa liseye na mutu bemoti nino akuna ndi masolo manza ko tiko kaki. ²⁵ Biti yimoti, ngbingo yi nino bambanzu basi ba ndi mina ka batoto, mumuyoniso kaki odoku ndi bipele kakana tonito tanye ka mupunga, aga ndi iyi. ²⁶ Niyo mupunga abaka, abukuta, tonito tanye ti nito inisana ndi goni.

²⁷ Bosunzu ka mombukwano tiko, bodoku ndi kamuusa be: «Mombukwono-dosu, wakakunagu mbeyi ndi asi masolo manza aka ko tiko kaku? Tonito tanye ti niti apunya kuwa tu yani?»

²⁸ Usikisya ndi bε: <Mumuyoniso nɔ ogyi bi bεyo.> Bosunzu bamuusa ndi bε: <Wapatu bε taga kanyɔgɔ?>

²⁹ Iyi aka ndi na ibu bε: <Kali! Makinda kanyɔgɔ, yagɔgɔ manyɔgɔtɔ gɔni mupunga nino ko tiko. ³⁰ Wosoni masi angati pa imoti kadwe ko ngbingo mubuulyo. Ngbingo yi nino, nufikya banu bagya-ligubo bε: Nyogoni mbeyi tonito tanye, makandaga ka begbi kye babusi. Kumbuso yi, mamamala mupunga ka basa ya masolo kami.>>

Yeso akatwa lizuni ko bulya libumo likede
(Maliko 4:30-34; Luka 13:18-21)

³¹ Yeso utwilya ndi bata lizuni lagogo bε: «Bungama ba kugu wa lisyε a abe libumo likede nilo mutɔ bemoti ava ndi, akuna ko tiko kaki. ³² Gutugu bεyo a ndi mina likede yo kakitaga bumo yagogo yasi, luki limoti, niyo abaka, opinga kuwa kakitaga malili masi mo tiko. Iita sibukuso sidingi, bombu bodoku ndi kopika bandabu kabu kugu wa tabi yi.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukuso niso ofulisogo mukati
(Luka 13:20-21)

³³ Yeso utwilya bata ndi lizuni lagogo bε: «Bungama ba kugu wa lisyε a mɔɔngoni abe sibukuso niso ofulisaga mukati. Muko bemoti ava ndi, opula ka bambike bayisaa baya fufu kadwe kukwaku fufu ofula ndi mino wasi bidai-dai.»

³⁴ Yeso unzinilyaga ndi bambaza ka bambanzu makpumuka masi mi nimo ka mozuni aka. Na kegu ndi na likpumuka nilo ufikyaga ndi ni kotwigu lizuni.

³⁵ A bεyo, igyonosa ndi bεyo kye itulyani nilo ifikya ndi pisi ka mugyalanda bε: «Nanzinaga ndeke pisi ka mozuni. Natambulaga ndeke bingbanganya makpumuka nimo isuma ndi katukya ka mupunganagi ma obili.»

Yeso akatambulaga isi ya lizuni la tonito tanye

³⁶ Kumbuso yi, Yeso usa ndi bambaza ka bambanzu, ogulya ndi ka ndabu. Babibya kaki bodoku ndi kabikya bε: «Titumbulyaga isi ya lizuni la tonito tanye nito a ndi ko tiko.»

³⁷ Yeso usikisya ndi bε: «Nino akunaga masolo manza ni Mika-Mumbanzu. ³⁸ Tiko ni obili. Masolo manza ni bambanzu nibo ka bungama ko Kunzi. Na tonito tanye ni bambanzu nibo bukananaga na Mumuyoniso. ³⁹ Aluku nino odoku ndi kakuna tonito tanye ni mumuyoniso. Buulya masolo ni mulibo ma obili. Na bagya-ligubo ni bamalaika. ⁴⁰ Bεyo banyogo mino tonito tanye badikita ko buku, ika ndeke mɔɔngoni bεgeyo ka mulibo ma obili.

⁴¹ Mika-Mumbanzu utika ndeke bamalaika kaki, kautumba ka bungama kaki batu basi nibo bumakyaga bengeni ka bunye na basi nibo bagyaga bunye. ⁴² Budikita ndeke ko fulu wo buku. Na ku bεyo, bagamana ndeke na bilya manzu bikyalu-kyalu. ⁴³ Ko ngbingo yi nino, batu bongbingbili bika ndeke biwenge-wenge abe moni ka bungama ka Ababu. Nino a na motili, akanito!»

Yeso akatwa lizuni ko bulyo luki la izangiya nilo isuma ndi

⁴⁴ «Bungama ba kugu wa lisyε a mɔɔngoni abe luki la izangiya nilo isuma ndi ko tiko. Niyo mutɔ bemoti ina ndi, asuma bata. Ogwa ndi magyaga kugbe, inda kagaba makpumuka kaki masi bingbufu, oluwa tiko yi niyo.

⁴⁵ Bungama ba kugu wa lisyε a bata mɔɔngoni abe ambula bemoti nino akisaga ndi koluwo sanga yanzanza. ⁴⁶ Ngbingo yi nino ina ndi mino musanga ma ligabu lapu kugbe, inda ndi kagaba makpumuka kaki masi, odoku ndi koluwo.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya banyo bosi

⁴⁷ «Bungama ba kugu wa lisyε a bata mɔɔngoni abe moyo nimo bodinga ndi ko liba lidingi. Moyo mi nimo ugwi mobi ma bosi masi. ⁴⁸ Niyo otiwo, bodudula kuwa ndi kubi. Banyo bosi bikanana ndi kamamala bosi banzanza ka bengbolo. Luki limoti, bumbimba ndi nibo banyenyε.

⁴⁹ Ika ndeke mɔɔngoni bεgeyo ka mulibo ma obili. Bamalaika bodoku ndeke kaugbanana batu banye na nibo bongbingbili. ⁵⁰ Nibo banye, budikitaga ndeke ko fulu wo buku. Na ku bεyo, bagamana ndeke na bilya manzu bikyalu-kyalu.»

Mutu tambiya na nimo mandeli

⁵¹ Yeso umuusa kuwa ndi babibya kaki bε: «Ambe, mukonito binza makpumuka masi nimo namufikiyi?» Ibu aka ndi bε: «Iyo.»

⁵² Kumbuso yi, ubikyoku ndi be: «Kinili, muwonisilo wa mutuu wasi nino bawonisilo likrumuka la Bungama ba kugu wa lisyé, a mufongoni abe mombukwana ndabu. Mombukwana ndabu yi nino anyogo ka lingama kaki makrumuka mambiya na nimo mandeli.»

Batu ba Nazaleti bakegu kabiniyana Yeso
(Maliko 6:1-6; Luka 4:16-30)

⁵³ Niyo Yeso ama ndi katwaga mozuni mi nimo, atukya ndi wa. ⁵⁴ Aga ndi ka Nazaleti ku opinga ndi mino. Ku beyo, apunga ndi kapá mutuu ka ndabu ya malumba ka Bayuda.

Noku udika ndi bambanzu bide, banimuusa be: «Wani no apa yimibo no ngu yigya makrumuka mumbanga-mbanga bene? ⁵⁵ Ambe, kegu mbeyi mika musemala mu? Kegu amaki ni Malia? Kegu mbeyi bamamaki ni Yakobo, Yezefa, Simoni na Yuda? ⁵⁶ Takikogigu mbeyi na basali kaki basi pa imoti wanu? Wani no apa kuwa yimibo no ngu niyo?» ⁵⁷ Kinili bakakwananagu ndi kabiniyana.

Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Mugyalandu a na ibiba pa yasi, luki limoti, kegu nolu ka mugi nimo ibukuto mino ikani ka livananza kaki.»

⁵⁸ Kinili, Yeso kagyagu ndi bata makrumuka mumbanga-mbanga mudingi ku beyo, kye batu bi nibo bakegu ndi kabiniyana.

14

Kukwaku ka Yuani-Mubatizai
(Maliko 6:14-29; Luka 9:7-9)

¹ Ko ngbingo yi nino, Elodi ngama mudingi wa iwili ya Galilaya, ukana ndi mongoni ka Yeso. ² Ubikya ndi bagya-ligubo kaki be: «Mutu yi nima ni Yuani-Mubatizai! Oupupiniku ka babili! Kinili, a kawa no ngu kagya makrumuka mumbanga-mbanga.»

³ A beyo, Elodi a ndi ni agwisisini Yuani, akondisiso, badikita ka boloko. Elodi agya ndi beyo, ko bulya ka muka bemoti nino ina ndi be Elodia. Iyi Elodia a ndi muka mamaki Yuani nino ina ndi be Filipi. ⁴ Yuani a ndi kayoyisa ngama Elodi bingbanganya be: «Kakwananigu kava Elodia.» ⁵ Kawa wa, Elodi a ndi kapa kamwisisa Yuani. Luki limoti, a ndi kabanga bambanzu. Bambanzu basi baminaga ndi Yuani be a mugyalandu.

⁶ Wina se, a ndi lisyé lo dumo mutomosya yibukuta ka ngama Elodi. Mika Elodia nino musika yi obina ndi kambwa ka batu nibo bumaka ndi wa. Miki no ako ndi Elodi limbengi bikya, ⁷ kinili, Elodi apa ndi agume pisi ka silika be: «Nupatu luki lasi nilo wekunga.» ⁸ Kawa wa, musika no inda ndi kamuusa amaki. Niyo amaki atiwa, inda kawa kabikya Elodi be: «Ipoku, wa aka wanu, mu ka Yuani-Mubatizai ka papi.» ⁹ Ngama alya ndi kumbu kugbe. Luki limoti, kakwananagu ndi bata kakya ko bulya silika nino ako ndi kambwa ka batu nibo umaka ndi ko dumo wa. ¹⁰ Atika ndi kakoku Yuani-Mubatizai mu ku ka ndabu ya boloko.

¹¹ Kawa wa, bodoku nomu ka papi, bapá ndi musika yi nino. Iyi, amindilya ndi na imu amaki.

¹² Kumbuso yi, babibya ka Yuani bodoku ndi kava manda kaki, baga kolumbo. Binda kawa ndi katumbulyaga Yeso mongoni mi nimo.

Yeso ulyolisini bambanzu belofu kubukumuti
(Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17; Yuani 6:1-14)

¹³ Ngbingo yi nino Yeso ukana ndi mina mongoni mi nimo, atukya ndi wa mukaka ka ingbolo yidingi. Inda ndi bikede ka pa niyo mumbanzu kegu ndi mino. Luki limoti, wa bambanzu bukana mina beyo, batakya ndi ka bagadu na magu, binda kabye. ¹⁴ Ngbingo yi nino Yeso osya ndi mina ka ingbolo, umina ndi bambanzu budingi kugbe, ukwilya kumbu. Luga kabu, uhukusa ndi batu nibo ba ndi na bokolofu.

¹⁵ Niyo bugogo osyo, babibya bakpudoku ndi, babikya ndi be: «Wanu a isa, na ngbingo okitogini. Yeki a beyo, ukpama bambanzu niba baga ko giyo kailuulyo luki lilya.»

¹⁶ Luki limoti, Yeso usikisa ndi be: «Kokwononigu be baga ku. Hupono ni ibunu aka bamombukwono-donu bi malili.»

¹⁷ Ibu, babikya ndi be: «Wanu, ifusu ta na mukati kubukumuti aka na bosu baBa.»

¹⁸ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Ipóniku wanu.»

¹⁹ Kumbuso yi, ukpama ndi bambanzu kaikonono ka tonito. Ava ndi mukati kubukumuti na bosu baBa bi nibo, atamba miso kugu wa lisyé, abibisa Kunzi. Obunanaga ndi mukati mi nimo, upaga babibya kaki. Ibu, bugbananilyaga ndi bambanzu. ²⁰ Ibu basi balyalya ndi na bikutogo bikpekedede-kpekedede. Kumbuso yi, babibya bamumula ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otumo mambi tekebe na miba.

²¹ Batu niŋo balyalya ndi ŋa ndi banda baluku belefu kubukumuti ni bakutongigu ŋoko na ŋomiki.

Yeso akakpakyana kugu wo libo
(Maliko 6:45-52; Yuani 6:15-21)

²² Kumbusa wa niyo, Yeso ukpama ndi babibya kaki be badaki ka ingbolo yidingi, utakanyi kusyaku wa ibombu. Ko ngbingo yi nino, iyi asikana ndi kaupá bambanzu ligundu. ²³ Niyo upá bambanzu ligundu, adaka ndi bikedé ka ngupa kalumba. Niyo biti osyo, Yeso a bata ndi ku kwa ku mukaka. ²⁴ Ingbolo yi niyo a kuwa ndi ni itundulini ka limbengi lo libo. Mubaka a ndi koyungo biyongo-yongo. Na muvivi a ndi kakpingbaga. ²⁵ Ko mbolugo, Yeso inda ndi misa ku babibya kaki ŋa ndi mino ni anakpakyana kugu wo libo bipapapa. ²⁶ Niyo babibya bamina ndi kakpakyana kugu wo libo beyo, babanga ndi kugbe. Babikya ndi be: «Abili mu!» Bapunga ndi kakugwaga na kubangaku.

²⁷ Luki limoti, ko ngbingo yi nino aka no, Yeso abikya ndi be: «Wigwini mambengi, imi no! Makobongonitogu.» ²⁸ Petele asikisa ndi be: «Mombukwono-dosu! Kiko linguu be iwe no, ikpama nindi ku wo mino ni nanakpakyana goni kugu wo libo.» ²⁹ Yeso aka ndi na iyi be: «Dokuno.»

Kuwa wa, Petele osya ndi ka ingbolo, apunga ndi kakpakyana kugu wo libo bipapapa kaina misa ku Yeso a ndi mino. ³⁰ Luki limoti, ngbingo yi nino ino mino muvivi mapu, abanga, apunga ndi kolindo. Apamikana ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, ihukusano baka!»

³¹ Wa aka wa, Yeso ananilya ndi kubokuko, agwi. Kuwa wa, abikya ndi be: «Eze, wa muta wa baya yikedé! Ko bulya iki yo wo bi mino na botumo?» ³² Niyo badaka ndi ibu basi baba ka ingbolo, muvivi mi nimo osya ndi. ³³ Kuwa wa, babibya niŋo ŋa ndi ka ingbolo bobuna ndi moli kambwa ka Yeso, babikya be: «A linguu, wa Miko Kunzi!»

Yeso uhukusini batu ba bokolobu ka Genezaleti
(Maliko 6:53-56)

³⁴ Niyo Yeso na babibya kaki bazaba ndi, bosila kuwa ndi ka iwili ya Genezaleti. ³⁵ Batu ŋa ku beyo bamiba ndi Yeso. Bapunga kuwa ndi kowowisa mongoni kaki ka iwili yasi, banadulyoku na batu ba bokolobu basi. ³⁶ Batu ŋa bokolobu bi niŋo, bitatanaga ndi na Yeso be bavilino baka gutugu mu ma kutuko kaki aka. Batu basi niŋo bavilaga ndi, bahakagatu ndi.

15

Lutono kugu wa yigya ka batite
(Maliko 7:1-13)

¹ Lisye limoti, Bafalisayo na bowonisilo ŋa mutuu botukyoku ndi ka Yelusalema. Ngbingo yi nino basilya ndi mina Yeso, bamuusa be: ² «Ko bulya iki yo babibya kaku bakobuno mina yigya ka botitosu? A beyo, bakikusagigu maŋoku ni bakalyalya!»

³ Yeso usikisa ndi be: «Yegu se ifunu, ko bulya iki yo mo mino kobuna mutuu ko Kunzi ko bulya yibye yigya ka botitonu? ⁴ A beyo, Kunzi abikya ndi be: «Mubanga abaku na amaku.» Omotiloku be: «Mumbanzu kagbusyo abaki ikani amaki, okwononi bamwi.» ⁵ Luki limoti, ifunu mabikyaga be mumbanzu akwanana kabikya abaki ikani amaki be: «Luki nilo nakwanano bi nolu kausingyo, nopi kawa ka apepe ko Kunzi.» ⁶ Mutu yi nino kakwananigu bata kabanga abaki ikani amaki. Ifunu makolimogo Likpamuka ko Kunzi ko bulya yibye yigya ka botitonu.

⁷ Batu ŋa kuboboka! Bugyalandu ka Isaya a ndi ŋa linguu kugu kunu, ngbingo yi nino abikya ndi mina be:

⁸ «Batu bi niŋa babikyaga be bebangagatu,
luki limoti, beminaga payaya.

⁹ Malamba nimo begyilyaga a payaya.

A beyo, mutuu kabu akahyenene na bopisi nibayo fibisilyogo aka.»

Luki nilo akwanana kapá mumbanzu bunye
(Maliko 7:14-23)

¹⁰ Kumbuso yi, Yeso amaka ndi ambaza ka bambanzu, abikya be: «Hukononi, motombisa ŋinza likpamuka li nili. ¹¹ Luki nilo ingyaga ka munoku ka mumbanzu kapagigu bunye. Luki limoti, nilo opupogo lo apaga bunye.»

¹² Kuwa wa, babibya ka Yeso bakpudoku ndi, bamuusa be: «Wibito bi be manzina kaku utulito bi Bafalisayo?»

¹³ Yeso usikisa ndi be: «Luki lasi nilo abakaga ni Baba nino kugu wa lisye kokunigu, bomukatá. ¹⁴ Yeki a beyo, husoni! Ba batu ŋo kolobu ya mamomo niŋo

bakaukpokyonisa badaḅu! Muta wo kolobu ya mamomo kika kakpokyonisa daki, iḅu basi ḅaḅa bogwatu ka libye.»

¹⁵ Petele abikya ndi be: «Titumbulyaga isi ya lizuni li nili.»

¹⁶ Yeso usikisya ndi be: «Ambe na gutugu ifunu aka, makakwananigu kayibo isi yi?

¹⁷ Ambe, makibogigu mbeyi be luki lasi nilo ingyaga ka munoka, osyaga ka muma, kumbuso yi, opupo, inda ka limbi? ¹⁸ Luki limoti, lasi nilo opupaga ka munoka ka mumbanzu, atukyaga ka limbengi kaki. Na ilu lo apaga mumbanzu banye. ¹⁹ A beyo, tamanaga yanye opupogo ka limbengi ka mumbanzu, limwomwo, kasye na muko ikani mbunya bengeni, budanda, kubaku, mutamanagi mubikya bongo na banvenve. ²⁰ Nimana masi mo apaga mumbanzu banye. Luki limoti, kalyalya ni wakisukusigu maboka kakwananigu kapā mumbanzu banye.»

Wabakanana abinikyonini Yeso

(Maliko 7:24-30)

²¹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi wa, inda ndi misa ya iwili ya Tilo na niyo ya Sidona. ²² Ku beyo, Wabakanana bemoti asilya ndi. Muko yi nino akukwaga ndi, abikya be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu! Mikami musika yi akaigyogiyisa kugbe na limbengi la banye!»

²³ Luki limoti, Yeso kasikisyagu ndi likpamuka gutugu limoti aka. Kawa wa, babibya kaki bakpudoku ndi, bitatanaga na iyi be: «Mukpamya neki muko yi nima aga, kye akatigbomisa bamu aka na mupamu.» ²⁴ Usikisya ndi be: «Betikoku ndi ka Bezaleli aka, nibo ba mudongoni abe bakondolo nibo bobungaga ndi.»

²⁵ Luki limoti, muko yi nino odoku ndi kobuna moli kambwa kaki, itatanaga ndi na iyi be: «Hiii Mombukwono-dosu, kikeliki, isingyano baka!» ²⁶ Yeso asikisya ndi be: «Kegu binza kava malili ka bomiki, kaumbimbilya benva.»

²⁷ Muko yi nino abikya ndi be: «A beyo, Mombukwono-dosu. Luki limoti, gutugu benva aka balyagatu goni kumbo ya bamalili nimo anyakaga ka miza ka mombukwanadabu.»

²⁸ Kawa wa, Yeso asikisya ndi be: «Ye ma, baya kaku a yidingi! Igyonosi ku kaku mudongoni beyo baya kaku o mino.» Ko ngbingo yi nino aka no, mikaki musika yi ahuka ndi.

Yeso uhukusini batu budingi ba bokolobu

²⁹ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi ku, inda ka mutili ma ibombu ya Galilaya. Ku beyo, adaka ndi ka ngura, iko. ³⁰ Kawa wa, bambaza ka bambanzu budingi bakpudoku ndi. Badulyogoku ndi na batu ba mutingbi, nibo ba bokolobu baya mamomo, bazegesi, bobobo na batu bagogo ba bokolobu budingi. Ihu basi, bubisaga ndi kambwa ka Yeso na iyi anuhukuso.

³¹ Nokw adika ndi bambanzu nibo ba ndi ka bambaza wa bide kamina babobo kanzina, batu ba mutingbi kananikana, bazegesi kakpakyana na batu ba bokolobu baya mamomo kaina. Bapunga kawa ndi kabibiso Kunzi wa Izaleli.

Yeso uhyolisini bambanzu belofu bakwanganya

(Maliko 8:1-10)

³² Yeso ukaka kawa ndi babibya kaki, abikya be: «Nakauminyilya batu bi nibana kumbu. Ta kawa na ihu na masye masaa, bakegu bata no luki lilya. Nakegu kapa kausa be baga ni banimukana banza. Bakaga beyo, yagogo nzuyi udikagatu ko pisi.»

³³ Babibya kaki bamuusa ndi be: «Wanu ka isa, tinisonoku na malili yani nimo akwanana be ambaza mudingi ka bambanzu bene ikuti?» ³⁴ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga?» Basikisya ndi be: «Ta na mukati madia na ika na bosu bacede aka.»

³⁵ Kawa wa, Yeso ukpamya ndi bambanzu be bikononi wasi. ³⁶ Ava ndi mukati madia na ika na bosu bi nibo. Kumbuso kabibiso Kunzi, obunonogo, apaga babibya kaki, bugbananilyaga kawa ndi bambanzu.

³⁷ Ihu basi balyalya ndi, bikutogo bikpecede-kpecede. Kumbuso yi, babibya bamumalaga ndi bodongbu nibayo asikana ndi, otuma ndi mumbi madia na ika. ³⁸ Batu nibo balyalya ndi, ba ndi banda baluku belofu bakwanganya ni bakutongigu boko na bomiki.

³⁹ Kumbuso Yeso kaupā bambanzu bi nibo ligundu, adaka ka ingbolo, aga ndi ka iwili ya Magadani.

16

Bafalisayo na Basadukayo bakungini Yeso likingyosi
(Maliko 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Bafalisayo na Basadukayo bakpudoku ndi Yeso kabobo. Babikya kuwa ndi be wuwanyi likingyosi kotukyoku kugu wa lisyε.

² Luki limoti, usikisya ndi be: «Na bugogo, niyo minaga be bekuβa a bingbu, mabikyaga be lisyε asyetu lanza na bugala. ³ Na busobi, bekuβa kopiyo, mabikya be mbwayi alukatu. Ibunu, makwananatu kaiba mokingyosi dididi ma bekuβa. Luki limoti, makakwananigu kaiba mokingyosi mo ngbingo yi nimu. ⁴ Ibunu batu ba lisyε li nili, ma banye na makokwononigu ko misa ko Kunzi! Makakunga be samuwonisi likingyosi. Makinigu likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona.» Kuwa wa, Yeso usa ndi, imagalya iyi.

Yigya ka Bafalisayo na Basadukayo

⁵ Ngbingo yi nino babifya ka Yeso bazaba ndi mina libo lidingi, babusala ndi kava mukati. ⁶ Ubikya kuwa ndi be: «Wiminyonito na kaboboku ka Bafalisayo nikwo a abe sibukuso niso ofulisaga mukati na yigya ka Basadukayo.»

⁷ Babifya bapunga ndi kanzina luga kabu be: «Akabikya beyo kye takavigu bi mukati.» ⁸ Yeso iba ndi tamanaga kabu, ubikya kuwa ndi be: «Eze, ma batu ba baya yikedε! Ko bulya iki yo mo mina kanzina luga kunu be makegu na mukati? ⁹ Makonotombisyigu ndeke? Makegu mbeyi katamana beyo bambanzu elofu kubukumuti bikutaga ndi mino mukati kubukumuti? Mamumula ndi mumbi minga ka nimo asikana ndi? ¹⁰ Bambanzu elofu yikwanganya nibo bikutaga ndi mukati madiya na ika, na mumbi minga mo mamumula ndi?»

¹¹ Iki kuwa makegu bi kotombisyo be nakegu bi kamunzinyila ko bulya mukati ngbingo yi nino no bi mino kamubikya be: Wikoni ni manibuulyo na yigya ka Bafalisayo na Basadukayo niyo a abe sibukuso niso ofulisago mukati?»

¹² Kuwa wa, babifya fiba ndi be kegu kabikya be biki kaibuulya na sibukuso ka Bafalisayo na Basadukayo niso ofulisaga mukati. Luki limoti, a ndi kabikya be fibuulyi na mutwi ka Bafalisayo na Basadukayo.

¹³ Ngbingo yi nino Yeso inda ndi mina misa ya mugi ma Kaizalia-Filipi, umuusa ndi babifya kaki be: «Bambanzu ba piye kabikya be Mika-Mumbanzu ni wani?»

¹⁴ Basikisya ndi be: «Bemoti-bemoti bakabikya be iyi ni Yuani-Mubatizai. Bagogo be iyi ni liya. Bagogo bata be iyi ni Yelemia, ikani bemoti ka bogyalanda.»

¹⁵ Yeso umuusa ndi bata be: «Yegu se ibunu, makabikya be imi ni wani?»

¹⁶ Simoni Petele asikisya ndi be: «Iwe, wa Kilisito! Wa Miko Kunzi nino a na obili!»

¹⁷ Yeso abikya ndi be: «Simoni mika Yona, wa mutu wa maziyo! A beyo, kegu mumbanzu no utumbulyogi. Luki limoti, Baba nino a kugu wa lisyε. ¹⁸ Imi, nakaubikya ambe iwe ni Petele*. Na kugu wa litalu li nili, nopika banu mino kanisa kami. Na ngu ya kukwaku kikigu ndeke kugu yi. ¹⁹ Nupa ndeke lifungula la bungama ba kugu wa lisyε. Lasi nilo wakandaga ndeke wanu ka obili, bakandaga ndeke kugu wa lisyε. Lasi nilo wakulaga ndeke wanu ka obili, bakulaga ndeke kugu wa lisyε begeyo.»

²⁰ Kuwa wa, Yeso ugbityaga ndi babifya kaki be bakabikyonitogu mumbanzu be iyi ni Kilisito.

Yeso obikyini be okwatu na opupo ka mbuku
(Maliko 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Katukya ko ngbingo yi nino, Yeso apunga ndi kabikya babifya kaki bingbanganya be okwononi indi ka Yelusalema. Na ku beyo, igyogyisatu kugbe ka maboku ka bamboku-mboku, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu. Bamwisisatu, kumbusa wa masye masaa opupo ka mbuku.

²² Kuwa wa, Petele amaka ndi bikede, apunga kayoyiso, anabikya be: «Mombukwondosu! Kunzi ukpingbilyito baka nilo! Haaa, nilo kigyonosigu ndeke na iwe gutugu iki yi aka!»

²³ Luki limoti, Yeso oyikana ndi, abikya Petele be: «Abili mu! Kitaga kumbuso kami! Wakakisa kegwisilo! Tamanaga kaku kegu abe niyo ko Kunzi, luki limoti, a abe niyo ka bambanzu.»

²⁴ Kumbuso yi, Yeso ubikya ndi babifya kaki be: «Mumbanzu kapa kebibya, okwononi imuyi iyi mombukwana-daki yi bikpe, abinika musalaba kaki, apunga kebibya. ²⁵ A beyo, mumbanzu kapa kahukuso obili kaki, abungusatu. Luki limoti, nino abunguso ko

* 16:18 16:18 Petele: Isi yo lino li nilo ni litalu.

bulya kami, inisanatũ b̄ata na iyi. ²⁶ A izangiya tino mũmbanzũ kainisana na lingama lasi la ɔb̄ili ni aputini ɔb̄ili kaki? H̄i yɔ akwanana b̄ata kapá kye ahukusi ɔb̄ili kaki?

²⁷ Mika-Mũmbanzũ odokuto ka ib̄iba ka Abaki pa imoti na bamalaika kaki. Akalya mũmbanzũ yikaka-yikaka kab̄yenene na yigya kaki. ²⁸ A lingunũ, nakamũb̄ikya amb̄e: <Bambanzũ b̄emoti-b̄emoti luga kunu wanũ, bakokwigũ kani ni bakaminigũ Mika-Mũmbanzũ kodoku ka b̄ungama kaki.>

17

Miso ka Yeso igomosoynini

(Maliko 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Kumbusa wa masye maɔiya, Yeso ava ndi Petele, Yakobo na mamaki b̄eyo ka Yuani. Ad̄aka ndi na ibũ basi b̄iked̄e ka ngũpa yikungũ kuḡbe. ² Kũ b̄eyo, misa ka Yeso igomosoynani ndi kambwa kabũ, arũnga kanze abe m̄oni. Botu kaki obũba ndi bitu kuḡbe abe libu.

³ Bab̄ibya basaa bi nibo bamina ndi Musa na Hiya bigbututu ni bananzina na Yeso. ⁴ Kũwa wa, Petele ab̄ikya ndi Yeso b̄e: «Mombukwono-dosu! A binza ifusu kaiko wanũ. Wakapa, nopiki wanũ bangbangba bayisaa, niyɔ kakũ, niyɔ ka Musa na niyɔ ka Hiya.»

⁵ Ngbingo yi ninɔ Petele a mb̄eyi ndi mino kanzina aka, lindindi lawenge-wenge utikya ndi. Kusɔ yi kũ, liyũ opuponoku ndi b̄e: «Nimana, a Mikami mũpaka! Nobisa limbengi kũgũ kaki! Mumukononi iyi!» ⁶ Niyɔ bab̄ibya b̄ukana mina b̄eyo, bab̄anga ndi kuḡbe. Bogwaga ndi mokpukpu wasi b̄ingomũ-ngomũ.

⁷ Luki limoti, Yeso ukpud̄oku ndi, av̄ilaga, ab̄ikya b̄e: «Womogoni, makobongonitoga!» ⁸ Niyɔ b̄ikwe, bamina kũwa ndi Yeso aka mũkaka.

⁹ Niyɔ ba ndi kosyoku ka ngũpa, uḡbityaga ndi b̄e: «Kpɔkpɔkpɔ, makatumbulyogonitoga mũmbanzũ likp̄mũka li nilo mini lo, kadwe kũ kwa kũ Mika-mũmbanzũ opupa banũ mina ka mbũkũ.»

Yuuso kũgũ wa doku ka Hiya

¹⁰ Kumbuso yi, bab̄ibya ka Yeso bamuusa ndi b̄e: «Ko bulya iki yɔ b̄owonisilo ba mutũ ab̄ikya mina b̄e okwononi Hiya igiku mb̄eyi?»

¹¹ Yeso usikisya ndi b̄e: «A b̄eyo, okwononi Hiya igiku mb̄eyi, obungusyaga makp̄mũka masi. ¹² Nakamũb̄ikya b̄ingbanganya amb̄e Hiya odoniku ndi. Luki limoti, bambanzũ bakamibagu ndi, ba ndi kagya b̄eyo aka yɔ ba ndi mina kapa. Gutũgũ Mika-mũmbanzũ aka, b̄agyoḡyiso ndeke b̄eḡeyo.»

¹³ Bab̄ibya fiba kũwa ndi b̄e Yeso a ndi kaanzinilya kũgũ ka Yuani-Mubatiza.

Yeso ahukusini miki wa liga

(Maliko 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Niyɔ Yeso na bab̄ibya kaki badwe ndi buwobi na pa niyɔ ambaza ka bambanzũ a ndi mino, mutũ b̄emoti akpud̄oku ndi. Mutũ yi ninɔ obuna ndi moli kambwa kaki. ¹⁵ Ab̄ikya kũwa ndi b̄e: «Hiii, Mombukwono-dosu! Mukwilyano baka mikami kumbu. A na kolobũ ya liga, akaigyoḡyisa kuḡbe. Ogwaga kũwa bongbinga basi ko buku ikani ko libo. ¹⁶ Nindito bi na iyi ka bab̄ibya kakũ. Luki limoti, bakokwononigũ bi kahukuso.»

¹⁷ Yeso usikisya ndi b̄e: «Eeeze ifunu, livananza la masye mi nima makegũ na baya, ma b̄anye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti na ifunu bongbinga b̄inga? Nakwanana kapila b̄uzũ kunu bongbinga b̄inga? Doku neki na iyi kunu!»

¹⁸ Niyɔ bapá ndi miki, Yeso apamilya limbengi la b̄unye nilo a ndi kusɔ kaki. Limbengi la b̄unye opupa ndi, wa aka wa miki no auka ndi.

¹⁹ Kumbuso yi, bab̄ibya kaki bakpud̄oku ndi ni ba kũwa asi ibũ aka, bamuusa ndi b̄e: «Ko bulya iki yɔ ifusu takokwononigũ bi mina kokp̄myo limbengi la b̄unye li nilo?»

²⁰ Yeso usikisya ndi b̄e: «A kye baya kunu a yiked̄e. A lingunũ, nakamũb̄ikya amb̄e makiko bi na baya gutũgũ kani a yiked̄e aka abe mayã ma agb̄ed̄e-gb̄ed̄e, makwanano bi kab̄ikya ngũpa yi niyi b̄e: <Tũkya wanũ, waga kũ>, agatu bi. Kikigu bi no luki gutũgũ limoti aka nilo kakwananigũ bi ku kunu.» [²¹ *]

Yeso ob̄ikya b̄ata b̄e okwatũ, opupoku ka mbũkũ

(Maliko 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Ngbingo yi ninɔ Yeso a ndi mina pa imoti na bab̄ibya kaki ka iwili ya Galilaya, ab̄ikya ndi b̄e: «Basutatu banũ Mika-mũmbanzũ ka maɔoku ka bambanzũ, ²³ bamwo. Kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbũkũ.» Niyɔ bab̄ibya b̄ukana b̄eyo, balya ndi kumbu kuḡbe.

* 17:21 17:21 Mugele-gcle mi nima kegu kusɔ wa Mubiso mandeli na Ligiliki.

Kakalya manzanza wa ndabu ya malumba

²⁴ Ngbingo yi nino Yeso na babibya kaki badwe ndi mino ka Kapelenaumu, batu nibo bolipisaga ndi manzanza wa ndabu ya malumba bakpufoku ndi Petele, bamuusa be: «Muwonisilo kunu kakalyagigu iyi manzanza ma ndabu ya malumba?» ²⁵ Petele usikisya ndi be: «Iyo, akalyagatu.»

Ngbingo yi nino Petele ingya ndi mino ka ndabu, Yeso apunga ndi ni iyi kanzina. Amuusa ndi be: «Simoni! Wakaina buni? Ngbingo yi nino bangama ba obili nimu bikogo mino kolipiso manzanza, bulipisogo batu ba livananza kabu ikani bobiko?» ²⁶ Petele asikisya ndi be: «Bulipisogo bobiko aka.»

Yeso abikya kuwa ndi be: «A beyo, livananza la bungama kakalyagigu ilu manzanza. ²⁷ Luki limoti, takegu kapa kaugwisiso batu bi nibo. Kinili, winda ka ibombu, wadikita kungaku. Musi nino wanyo wa mambwa, wahukwa munoku, kuso yi, watakanya ambuma wa lifalanga. Wava ambuma yi nino, wakalya ko bulya manzanza kusu na iwe.»

18

Wani no a mutuu wa ibiba ka Bungama ba kugu wa lisyε?

(Maliko 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya ka Yeso bakpufoku ndi, bamuusa be: «Kuso wa bungama ba kugu wa lisyε, wani no a mutuu wa ibiba kugbe?»

² Yeso amaka kuwa ndi miki, abisa luga kabu. ³ Ubikya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni mokoyikonigu, mika mudongoni abe bomiki bakekeke, makingyigu ndeke ka Bungama ba kugu wa lisyε. ⁴ Kika ni mumbanzu isisini, ika mudongoni abe miki mukede yi nimu, iyi no ika banu mudingi ka Bungama ba kugu wa lisyε. ⁵ Na kika ni mumbanzu atilyini miki mukede mudongoni abe nimu ko lino kami, etilyi imi bikpe.»

Mutuu ko bulya bunye

(Maliko 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁶ «Luki limoti, mumbanzu kagwisisa bemoti ka bomiki nibo bebinikyana ka bunye, okwononi kakpikila litalu lakpa ko singasu, badikita ko libo lidingi bikudumu. ⁷ Kumbu ka obili! Bopisi kogwa ka bunye a bayakpu! A beyo, a binza be bopisi ba kugwaku ikito. Luki limoti, kumbu ka mutuu yi nino ulutaga bengeni kagya bunye!

⁸ Kika ni kubokako ikani kuguko kaku umokyini ka bunye, ko, wombimba byi! A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu na kubokako ikani kuguko kumoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita kuwa ko buku ba benze na benze. ⁹ Kika ni liso umokyini ka bunye, muko, wombimbo byi! A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu no lisa limoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita ko buku ba benze na benze.»

Lizuni ka kondolo nino obungaga ndi

(Luka 15:3-7)

¹⁰ «Wiminyonito, makaminonitogu gutugu bemoti ka bomiki bi niba payaya! A beyo, nakamubikya ambe, bamalaika kabu nibo kugu wa lisyε ba masyε masi buwobi na Baba. [¹¹ Mika-Mumbanzu odoku ndi ka obili kauhukuso nibo obungaga ndi.]

¹² Makaina bu? Kika ni mumbanzu a mbeyi na bakondolo miya, bemoti luga kabu obungogo. Ambe, kusigu mbeyi batekebe kubomu na kubomu ka ngupa, aga kakisa nino bemoti kika kani obungogini?

¹³ A lingunu, nakamubikya ambe, ngbingo yi nino amino mino, ogwa magyagya kugbe, kakitaga beyo ikago mino na magyagya ka nibo bakondolo batekebe kubomu na kubomu, nibo bakobungagagu ndi. ¹⁴ A mudongoni begeyo, Obonu nino kugu wa lisyε kapagigu be gutugu bemoti aka ka bomiki nibana obungogi.»

Kapa mumbanzu nino ogyi bunye mutuu

¹⁵ «Kika ni mamaku ugyilyini bunye, winda kamina, miko ibunu na iyi aka. Na kika ni umukonini, migilya kuwa bata yukanana. ¹⁶ Luki limoti, kika ni kumukonigu, muva mutuu wagogo bemoti ikani batu baba, kye likpumaka imibisikosi lingunu kambwa ka bademu baba ikani basaa.» ¹⁷ Kika ni okyini kaumukana, winda katumbulaga ka kanisa. Kakyu goni kahukana kanisa, wava abe mutuu nino kamibigu Kunzi na mugya manye abe bandombe ba manzanza.

¹⁸ A lingunū, nakamubikya ambe, masi nimo makandaga ndeke ka obili, bakandaga ndeke kugu wa lisyε begeyo. Na masi nimo makulaga ndeke ka obili, bakulaga ndeke kugu wa lisyε begeyo.

¹⁹ A lingunū, nakamubikya ambe, kika ni batū baba luga kunu ka obili buknonini kakunga lasi, Baba nino kugu wa lisyε upātu luki li nilo. ²⁰ A beyo, pa niyo batū baba ikani basaa bomumukoni mino ko lino kami, imi, na wa luga kabū.»

Bibū ka mugya-ligubo nino akya ndi kapilya

²¹ Kuwa wa, Petele akpūda ndi Yeso, amuusa be: «Mombukwono-dosu, kika ni mikamama egyilyini bunye, nakwanana kapilya kadwe nganga yinga? Kadwe nganga madiya na ika?» ²² Yeso asikisya ndi be: «Nakamubikya ambe, kegu asi kadwe nganga madiya na ika aka. Luki limoti, nganga batekebe madiya na ika nganga madiya na ika.

²³ Kinili, likingyosi la Bungama ba kugu wa lisyε a mudongoni abe ngama bemoti, nino a ndi kapa be bosunzu kaki babikiyi isabu ya bolubu kabu. ²⁴ Ngbingo yi nino apunga ndi mino kaumuusogo, badulyoku ndi na bemoti nino a ndi no lubu wo buyi bakpu kugbe. ²⁵ Mugya-ligubo yi nino kegu ndi no pisi yikalya lubu yi nino. Mombukwana-daki akpamya ndi be bagabi, pa imoti na mukaki, bomikaki na makpumuka kaki masi, kadwe ku kwa ku igiso mino lubu kaki. ²⁶ Musunzu yi nino obuna ndi moli kambwa ka mombukwana-daki, abikya be: «Ipilyano baka! Nakalyatu lubu kaku wasi.» ²⁷ Mombukwana-daki akwilya ndi kumbu. Asa lubu yi nino, akpamya ndi be aga.

²⁸ Ngbingo yi nino opupa ndi mino, babangana na daki mugya-ligubo. Daki mugya-ligubo yi nino a ndi no lubu kaki mukede wa bambuma miya. Kuwa wa, agwi ndi, ambimbata ko singasu bimbibiti, abikya be: «Ikalya makpumuka kami!» ²⁹ Daki mugya-ligubo yi nino obuna ndi moli kambwa kaki. Abikya be: «Ipilyano baka! Nakalyatu makpumuka kaku.» ³⁰ Luki limoti, akya ndi. Aga kamokiyisiso daki nino ka ndabu ya boloko, kadwe ko ngbingo nino akalya ndeke mino lubu yi nino.

³¹ Ngbingo yi nino bawai-daki bagya-ligubo bina ndi mino beyo, mambengi utala ndi kugbe, baga katumbulyaga mombukwana-dabu masi nimo akitanaga ndi. ³² Kuwa wa, mombukwana-dabu amaka ndi mugya-ligubo yi nino, iyi aka na iyi be: «Wa mugya-ligubo wanye! Ngbingo yi nino witatanaga ndi mino na imi be nupilyi lubu kaku, nupilyatu ndi ka masi. ³³ Iwe, wakakwananigu bi kapilya daku mugya-ligubo, mudongoni beyo imi nupilya ndi mino?» ³⁴ Limbengi akandikanaga kuwa ndi mombukwana-daki bisulu-sulu. Asuta ndi aluku no be bagyagyī kadwe ku kwa ku akalya ndeke mino makpumuka kaki masi.»

³⁵ Yeso abikya ndi bata be: «Baba nino a kugu wa lisyε amugya ndeke begeyo, kika ni bemoti kunu kegu kapilya mamaki na limbengi kaki lasi.»

19

*Mutuu ka Yeso ko bulya yibuna ndawa
(Maliko 10:1-12)*

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mina kabikyaga makpumuka mi nimo, atukya ka Galilaya, inda kuwa ndi ka Yudea kusyaku wa Yolodani. ² Bambaza budingi ka bambanzu babye ndi. Ku beyo, uhukuso nibo ba ndi na bokolobu.

³ Kuwa wa, Bafalisayo bemoti-bemoti bakpudoku ndi kabobo, bamuusa be: «Ambe, mutuu kusu akpamyatu muluku kasikisa mukaki ko bulya bunye basi?»

⁴ Yeso usikisya ndi be: «Makanotongulogigu ndeke ibunu be katukya ka mupunganagi «Kunzi agya ndi muluku na muko?» ⁵ Kumbuso yi, abikya ndi be: «Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki. Bavanana na mukaki, ibu basi baba biita kuwa nzuyi yimoti.» ⁶ Kuwa wa, bakikigu bata baba, luki limoti, nzuyi yimoti. Yeki a beyo, mumbanzu kogbonosonitogu nilo Kunzi omotoni.»

⁷ Bafalisayo bamuusa bata ndi be: «Ko bulya iki Musa akpamya ndi be muluku akwanana kapā mukaki balawa mufuna ndawa kambwa kasikiso?»

⁸ Yeso usikisya ndi be: «Musa amakpamya ndi kausikiso boko kunu beyo ko bulya bapu ba mambengi kunu. Luki limoti, ka mupunganagi kabikyagu ndi beyo. ⁹ Nakamubikya ambe, kika ni mumbanzu asikisini mukaki, kiki ni agwini na muluku aka, ava wagogo, muluku yi nino ogyini bilya.»

¹⁰ Kuwa wa, babifya ka Yeso babikya ndi be: «Kika ni mutuu a beyo kugu ka muluku na mukaki, kegu neki binza kavanana!»

¹¹ Yeso usikisya ndi be: «Bambanzu basi bakakwananigu kaukana mutuu mi nima. Kiki nibo aka bo Kunzi upunaga ndi. ¹² Kabyenene na niyo, bambanzu bemoti-bemoti

bakavananagigu, kye bibukuta gongu bibobobo. Bagogo kye bambanzu bo buggya ndi be bakobukutonitogu ibu. Na bagogo nibo bakakwananigu kavanana ko bulya bungama ba kugu wa lisyu. Nino akwanana kaukana mutuu mi nima ukana.»

*Yeso ufukilyini bomiki bubunga
(Maliko 10:13-16; Luka 18:15-17)*

¹³ Kawa wa, bambanzu badulyoku ndi Yeso na bomiki be ubisilyi mafoku, ulumbilya. Luki limoti, babibya bunyakilya ndi. ¹⁴ Yeso ubikya kawa ndi babibya kaki be: «Husoni bomiki boduku kunu no mino! Makupokyonitogu, kye bungama ba kugu wa lisyu a ko bulya ka batu bi nibo ba abe ibu.»

¹⁵ Kawa wa, Yeso ubisilya ndi bomiki bi nibo mafoku. Kumbuso yi, atukya ndi wa.

*Mwanza bemoti wa lingama bakanzina na Yeso
(Maliko 10:17-31; Luka 18:18-30)*

¹⁶ Kawa wa, aluku bemoti adulyoku ndi Yeso, amuusa be: «Muwonisilo, bunza tino bo nakwanana kagya, kye ninisoni na obili wa benze na benze?»

¹⁷ Yeso asikisya ndi be: «Ko bulya iki yo wo mino kemuusa kugu wa bunza? A beyo, mutuu bemoti aka no a wanza! Wakapa kogulya ka obili wa benze na benze, byege mutuu.»

¹⁸ Mwanza no amuusa kawa ndi Yeso be: «Mutuu tino?»

Yeso asikisya be: «Wakamwonitogu mumbanzu, wakogyonito bilya, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpumaka. ¹⁹ Mubanga abaku na amaku, wapa mamaku mudongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku.»

²⁰ Aluku no abikya ndi be: «Nagyaga mutuu mi nimo masi. Iki bata yo etigolyi?»

²¹ Yeso abikya kawa ndi be: «Wakapa kaika mutuu wanza, waga, wagaba makpumaka nimo wa nomu masi. Buyi bi ugbananilyaga batu ba yangya. Kawa wa, winisana ndeke na lingama kugu wa lisyu. Kumbuso yi doku, wefyoku.»

²² Niyu aluku no ukana beyo, atukya ndi wa ni analya kumbu kye a ndi na lingama lidingi.

²³ Kawa wa, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «A linganu, nakamubikya ambe: <A yapupu ka mutuu wa mukumbo kogulya ka bungama ba kugu wa lisyu!> ²⁴ Nakamubikya bata ambe: <A yapupu ka ngamia kakitanaga ka ngala ya musada. Luki limoti, a bata yapupu kugbe mutuu wa lingama kogulya ka bungama ko Kunzi!»

²⁵ Ngbingo yi nino babibya bakana ndi mina beyo, bombombaya ndi kugbe. Bimuusa kawa ndi be: «Wani se kawa no akwanana kainisana na muhukuso?»

²⁶ Yeso unda ndi bizumuuu, ubikya be: «Luki nibo bambanzu bakakwananigu kagya gutugu iki yi aka, Kunzi agyatuu iyi.»

²⁷ Kawa wa, Petele abikya ndi be: «Ibusu, tosoni ndi masi, tapunga kaubibya. Tinisana kawa ndeke ibusu na iki?»

²⁸ Yeso usikisya ndi be: «A linganu, nakamubikya ibunu nibo mebiba ambe: ka obili wambiya, wa Mika-mumbanzu ika ndeke mino ka buliki kaki ba ibiba, ibunu mika ndeke goni bakikonono ka moliki tekebe na maba kosombisa mababa tekebe na maba ka Bezaleli. ²⁹ Mumbanzu wasi kasa ndi bandabu kaki, usa bamamaki, asa abaki, ikani amaki, usa bomikaki ikani botiko kaki ko bulya kami, inisanatu ndeke bata na masi nimo nganga miya imoti kakitaga. Inisana goni na obili wa benze na benze. ³⁰ Luki limoti, batu budingi nibo ba kambwa bika ndeke kumbuso, na nibo budingi ba kumbuso bika kawa ndeke kambwa.»

20

Yeso akapa likingyosi ko bulya mukalya ka bagya-ligubo

¹ «Takwanana kokingyasa Bungama ba kugu wa lisyu na mombukwono tiko nino opupa ndi kunzi na busobi bibo. Opupa ndi beyo, kaukisa bagya-ligubo bo tiko kaki ya muzabibu. ² Ukanana ndi na bagya-ligubo bi nibo be akalyaga banu mumbanzu yikaka-yikaka ambuna bemoti ka lisyu. Kumbuso yi, utika ndi ko tiko kaki.

³ Niyu itulyana saa tatu, opupa bata ndi kunzi. Umina batu bagogo bakamanana payaya aka ka pa yangba. ⁴ Ubikya ndi be: «Windoni goni ibunu kagya ligubo ko tiko kami. Napá banu mumbanzu yikaka-yikaka mukalya nimo okwononi.» ⁵ Kawa wa, baga ndi.

Mombukwono tiko opupa bata ndi kunzi na musikatu, kumbuso yi na saa tisa, anagya asi mudongoni aka. ⁶ Buwobi kadwe bagogo, opupa bata ndi kunzi. Umina batu batu bagogo bakamanana ka pa yangba wa. Umuusa ndi be: «Ko bulya iki yo molipiyogi

mino bakamanana aka bene?»⁷ Basikisya ndi be: «Kegu na mumbanzu nino atiwoyi pa ya ligubo.» Ubikya kuwa ndi be: «Windoni goni ibunu kagya ligubo ko tika kami ya muzabibu.»

⁸ Niyu bagogo ogwo, mombukwono tiko yi niyo abikya ndi kapita kaki be: «Humaka bagya-ligubo, wapá mumbanzu yikaka-yikaka mukalya kaki. Wapunga na nino osiliku ka mulifo, wopipilo na nino wa mambwa.»⁹ Bagya-ligubo niyo wapunga ndi ligubo na bagogo, bodoku ndi. Bapá mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti.

¹⁰ Niyo bodoku ndi ka ligubo na busobi, bisisiloku ndi. Ba ndi kasima be wapata buyi kakitaga. Luki limoti, bapá goni mumbanzu yikaka-yikaka ambuma bemoti aka.

¹¹ Niyu bavago mina mukalya kabu, wapunga ndi kanzinzinya mombukwono tiko. ¹² Banabikya be: «Batú niyo bosiliku ka mulifo bogyi ligubo ka saa imoti aka! Ukolyi mudongoni abe ibusu niyo tolipyogi ni moni anatelya ka ligubo lapu kugbe.»

¹³ Luki limoti, mombukwono tiko yi niyo asikisya ndi bemoti ka bagya-ligubo bi niyo be: «Ye wai, nakubigwi imi! A beyo, tukononi bi ambe nika kaukalya na ambuma bemoti ka lisyé! ¹⁴ Yeki a beyo, wa mukalya kaku, watukya ko misa kami. Imi no noboilyi kakalya mutá wa mulifo mudongoni abe iwe. ¹⁵ Ambe, nakokwononigu kagya na mukumbo kami mudongoni beyo nopo mino? Ikani wa na imi no miso mopi kye na na yigya yanza?»

¹⁶ Yeso amatila bata ndi be: «A beyo, batú niyo bakumbuso bika ndeke bamambwa, na niyo bamambwa bika kuwa ndeke bakumbuso.»

Yeso obikyini ka nganga ya yisaa be okwatu, opupa ka mbuku
(Maliko 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina kadaka ka Yelusalema, ite ndi na babifya kaki tekebe na baba bikede. Ubikya be: ¹⁸ «Hukononi! Mbiya wanu, takadaka ka Yelusalema. Ku beyo, basutatu Mika-mumbanzu ka mafoku ka bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu. Babikya banu be bamwi. ¹⁹ Kumbuso yi, basuta ka mafoku ka batú niyo bakamibigu Kunzi. Ibu, batiba banu bikyaaa, batina pimbo, babangilaga ka musalaba. Luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.»

Bomika Zebedayo bakakisa bungama
(Maliko 10:35-45)

²⁰ Kuwa wa, muka Zebedayo pa imoti na bomikaki bakpuḍoku ndi Yeso. Iyi mama no obuna ndi moli kambwa ka Yeso kakunga luki limoti. ²¹ Yeso amuusa ndi be: «Wakapa iki?» Iyi aka be: «Ngbingo yi nino wika banu mino ka Bungama kaku, hubikyano baka ikani bomikami baba bi nibana fikatú bemoti ka kumbanzikaniko kaku, wagogo ka kulekuke.»

²² Yeso usikisya ndi be: «Makegu kaiba nilo makekunga. Makwananatu kamwo kopo wa yigyogyiso nino namwo banu?» Basikisya be: «Iyo, takwananatu.»

²³ Yeso ubikya ndi be: «Makwananatu kamwo kopo wa yigyogyiso yi nino. Luki limoti, ka nilo o ndi kalikisa mumbanzu ka kumbanzikaniko ikani wa kulekuke kami, kegu liguba kami. Bapa nibayo a ko bulya ka batú niyo Baba ubungusilyaga ndi.»

²⁴ Ngbingo yi nino babifya bagogo tekebe bukana ndi mina mongoni mi nimo, mambengi utala ndi na yigya ka bomika Zebedayo.

²⁵ Kuwa wa, Yeso umaka ndi ibu basi, ubikya be: «Mibagatu be bangama bakpukpu ba bevananza ba obili yi nimu batiwaga bevananza kabu na muramu. Batú bakpukpu buditaga batú bagogo na bungama kabu binvi. ²⁶ Luki limoti, kikonitogu beyo luga kunu. Nino akapa kaika muntu mudingi luga kunu, okwononi iki mugya-ligubo kunu. ²⁷ Mumbanzu kapa kaiko wa mambwa luga kunu, okwononi iki musunzu kunu.

²⁸ Kinili, gatugu Mika-mumbanzu aka kodokugu ndi kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kagugubya bambanzu, kapá obili kaki abe mukalya kaukulaga batú budingi ka bunye.»

Yeso uhukusini batú baba bokolobu ya mamomo
(Maliko 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ngbingo yi nino Yeso na babifya kaki ba ndi mina katukya ka gudú wa Yeliko, ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabifya bingbooo. ³⁰ Na ka kpolo wo pisi, batú baba bo kolobu ya mamomo ba ndi bakikaga wa. Niyu bukana be Yeso no akakitaga, bakugwaga ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!»

³¹ Niyu ambaza ka bambanzu ukana mino beyo, unyakilya ndi binyaka-nyaka be badaki. Luki limoti, bapamikanaga bata ndi be: «Hiii Mombukwono-dosu, Mika ngama Daudi! Tikwilyano baka kumbu!»

³² Yeso amaga ndi, amaka, umuusa be: «Makapa be namugyilyi iki?» ³³ ifu aka be: «Mombukwono-dosu, takapa be miso atihukwikoni.»

³⁴ Yeso ukwilya ndi kumbu, avilaga miso. Wa aka wa, miso uhukwikana ndi. Kuwa wa, babye ndi Yeso.

21

Yeso akogulya ka Yelusalema

(Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40; Yuani 12:12-19)

¹ Ngbingo yi nino Yeso na babifya kaki ba kuwa ndi mina buwobi kadwe ka Yelusalema, bosila ndi ka Betefagi, misa ya Ngupa ya Mizeituni. Kuwa wa, Yeso utika ndi babifya baba kambwa, ² ubikya ndi be: «Windoni ka mugi nimo a kambwa kunu ma, matakanya omoyi wa punda bemoti no mikaki bukandila. Hukulogoni, modoku na ifu kunu. ³ Mumbanzu kamumuuso likpumuka ko bulya hapunda bi nibo, masikisya be: «Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.» Wa aka wa, muta yi nino amusilyatu.»

⁴ Nilo igyonosa ndi beyo, kye itulyani munzina nimo ibikya ndi pisi ka mugyalandu be:

⁵ «Hubikyoni batu ba Siona be:

«Winoni, ngama kunu akamudulyoku,

mutumo na yisiso, kugu wa omoyi wa punda,

na kugu wa mewanza wa mikya punda, mika omoyi wa punda.»

⁶ Babifya baba bi nibo baga ndi, bagya beyo aka yo Yeso ukpama ndi mino. ⁷ Bodoku ndi na omoyi wa punda nino no mikaki. Bumolosaga ndi na botu, Yeso ika ndi kugu yi. ⁸ Bambanzu budingi ka ambaza ba ndi koolosaga botu kabu ko pisi. Bagogo ba ndi kakogo mangu ma masisi, banolosaga begyo. ⁹ Bambanzu nibo ba ndi kakpakyana kambwa na kumbuso ka Yeso ba ndi kapamikanaga, banabikya be:

«Hiba ko Mika ngama Daudi!

Kunzi adukilyi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu bubanga!

Hiba ko Kunzi kugu kuge!»

¹⁰ Niyo Yeso ingya kuwa ndi mino ka Yelusalema, gudu wasi ogulya ndi ka bukpwuku-kpwuku budingi. Bambanzu hapanga ndi kaimuuso be: «Wani piye mu?»

¹¹ Bambanzu nibo ba ndi ka bambaza bosikisya ndi be: «Yeso no. A mugyalandu ka gudu wa Nazaleti, ka Galilaya.»

Yeso ukpumyini bambula ka Ndabu ko Kunzi

(Maliko 11:15-19; Luka 19:45-48; Yuani 2:13-22)

¹² Yeso ogulya ndi ka Ndabu ko Kunzi. Ku beyo, ukpumya ndi batu basi nibo ba ndi kaigagabya, na nibo ba ndi koluwo. Ugbukumisaga ndi bamiza ka bogomosyana buyi. Umisya bokiti ka nibo ba ndi kaugaba bonzuwo. ¹³ Ubikya ndi be: «Ikpikaga be: «Balikyaga ndeke ndabu kami be ndabu ya malumba.» Luki limoti, ifunu moitisini kuwa pa ya kisuma ka batu bo kubaku!»

¹⁴ Ku ka Ndabu ko Kunzi, batu bo kolobu haya mamomo na batu ba mudili basilyoku ndi Yeso. Iyi, uhukusa ndi. ¹⁵ Ngbingo yi nino Yeso agya ndi mina beyo, bokumu-kumu, na bowonisilo ba mutau bina ndi likpumuka limbanga li nilo. Bukana ndi goni beyo bomiki ba ndi mino kapamikanaga ka Ndabu ko Kunzi ku be: «Hiba ko Mika ngama Daudi!»

Likpumuka li nilo utulisa ndi bangama bi nibo mambengi kugbe. ¹⁶ Kuwa wa, bamuusa ndi Yeso be: «Watu kaukana likpumuka li nilo bomiki nibana bakabikya?»

Yeso usikisya ndi be: «Iyo. Ambe makanotongulogigu mbeyi ndi beyo ikpikaga mino ka Mobiso Motu be:

«Pisi ka noku ka bomiki bakekeke na ka nibo bawese,

bimbilaga ibiba kaku.» »

¹⁷ Kumbuso yi, Yeso usa ndi. Opuwa ka Yelusalema, inda ndi kasye ka Betania.

Yeso ogbongini sibukuso niso kapagigu ndi bumo

(Maliko 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Na busobi ba bugala bi, ko ngbingo nino Yeso a ndi mino kaigoku ka Yelusalema, imukana ndi nza. ¹⁹ Ka kolo wo pisi, ina ndi sibukuso simoti, akpuda. Luki limoti, atakanya ndi asi mapaku aka ni kegu no bumo kugu yi. Kuwa wa, agbanga ndi sibukuso

si niso be: «Katukya na lisyε li nili, wakabukutigu ndeke bata bumo kadwe ka mulibo!» Wa aka wa, sibukaso si niso okwa ndi.

²⁰ Niyō babifya ka Yeso bina ndi mina beyo, bombombaya ndi kugbe. Bamuusa kawa ndi be: «Igyonosi piye buni sibukaso si nisi kokwo ko ngbinga bemoti aka bene?»

²¹ Yeso usikisya ndi be: «A linguna, nakamubikya ambe, kika ni ma na baya, ni makegu na botumo, ibunu makwanano bi kagya aka mufongoni beyo nogyi mina ka sibukaso si nisi. Luki limoti, gutugu ngupa yi niyi, mabikyatu bi be: «Mukuko, widikitoku ko liba lidingi.» Ko ngbingo bemoti aka igyonoso bi beyo. ²² Kika ni ma na baya, yasi niyo makanga, Kunzi amupatu.»

Wani no apa Yeso ngu?

(Maliko 11:27-33; Luka 20:1-8)

²³ Yeso ingya ndi bata ka Ndadu ko Kunzi. Ngbingo yi nino a ndi mino kabikyaga Mongoni Manza, bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bodoku ndi kamuusa be: «Masi nimana wakagya ma, wakagya no ngu tino? Wani no apa ndi ngu yi niyo?»

²⁴ Yeso usikisya ndi be: «Na imi, nakamumuusa likpumuka limoti aka. Makesikisyo, namutumbulyaga kawa be nakagya no ngu ka wani. ²⁵ Yeki a beyo! Ibatiso ka Yuani apunya yani? Kugu wa lisyε ikani ka bambanzu?»

Kuwa wa, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu, banabikya be: «Takosikisya be apunya kugu wa lisyε, atimuusatu be: «Yeki a beyo! Ko bulya iki yo makabinkyanagu ndi likpumuka kaki?» ²⁶ Takosikisya ambe ka bambanzu, tabangatu bi ambaza ka bambanzu bi nifa. A beyo, ibu basi fibagatu ndi be Yuani a ndi mugyalandu.»

²⁷ Kawa wa, basikisya ndi Yeso be: «Takibigu.» Iyi aka goni na ibu be: «Gutugu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makpumuka mi nimo no ngu ka wani.»

Lizuni ka bomiki baluku bi baba

²⁸ Yeso abikya ndi bata be: «Ibunu makaina buni ko bulya lizuni li nili? A ndi na aluku bemoti nino a ndi na bomiki baba. Aluku yi nino abikya ndi mikaki wa mambwa be: «Mikami! Na lisyε li nili waga kagya ligubo ko tika wa muzabibu.» ²⁹ Iyi aka be: «Nakopagu!» Luki limoti, kumbuso yi oyikosa ndi tamanaga kaki, inda ndi kagya ligubo.

³⁰ Aluku no abikya ndi mikaki wagogo mufongoni beyo abikya ndi mino nino wa mambwa. Iyi, asikisya ndi be: «Iyo ba, nagatu!» Luki limoti, ni kogagu.

³¹ Yeki a beyo! Luga ka bomiki baba bi nibo, wani no agya ndi mufongoni beyo ababu a ndi mino kapa?» Basikisya ndi be: «Nino wa mambwa.»

Yeso abikya ndi be: «A linguna, nakamubikya ambe, bandombe ba manzanza na badanda bo bogulyo ndeke kambwa kunu ka Bungama ko Kunzi. ³² A beyo, Yuani odoku ndi ku kunu kamawanya pisi wa bungbingbili, ibunu makabailyagu ndi. Luki limoti, bandombe na badanda, babailyatu ndi. Gutugu ko ngbingo yi nino mina ndi mino makpumuka mi nimo, makopupagu ndi ka bunye kunu be mabailyi.»

Lizuni ka bagya-ligubo budiya

(Maliko 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ Yeso abikya ndi bata be: «Hukononi lizuni lagogo. A ndi na mutu bemoti nino akuna ndi tiko wa muzabibu, okungula ndi, akpo ndi libye lieta bumo yi, opika ndi na munala manda ko bulya ka bobubulyo. Kumbuso yi, akanana ndi na bagya-ligubo kobuulyaga tiko yi niyo, akpakyana ndi.

³⁴ Niyō ngbinga mubuulya masolo italyana ndi, utika bagya-ligubo kaki ka ka bagya-ligubo bi nibo be bapiku kawa masolo mi ma kaki.

³⁵ Luki limoti, badima-botiko bi nibo bugwi ndi bagya-ligubo kaki. Balya ndi bemoti na buma bisususu. Bamwo wagogo, bayipaga ndi wagogo bata na matamu kadwe ka kwa ka badikisa ndi mino.

³⁶ Kuwa wa, utika bata ndi bagya-ligubo bagogo. Bagya-ligubo bi nibo ba ndi budingi kaukitaga nibo a ndi ni utikini kambwa. Luki limoti, badima-botiko bagyagya ndi bagya-ligubo bi nibo mufongoni beyo bagya ndi mino nibo ba mambwa.

³⁷ Ka mulibo, atika ndi mikaki bikpe, anasima be: «babangatu.» ³⁸ Luki limoti, niyo bagya-ligubo bo tiko yi niyo bamina kodoku, babikyana luga kabu be: «Aluku yi nino alya ndeke lisima nimu! Donuku, tamwini, ibusu kawa bo totigeli na lisimo kaki.»

³⁹ Kuwa wa, bagwi ndi, bambimba kunzi wo tiko, bamwo ka beyo.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa ndi be: «Ngbingo yi nino mombukwono tiko igoku ndeke mino, uya bagya-ligubo bi nibo bu?» ⁴¹ Basikisya ndi be: «Mombukwono tiko ulumwisaga ni kegu no nzonzi, apa kawa bagya-ligubo bagogo tiko yi niyo nibo biko banapaga masolo ko ngbingo nino okwononi.»

⁴² Kūwa wa, Yeso ūbikya ndi bāta bē: «Makanotongulogigu mbeyi ndi ka Mōbisō Motu kū ikpikaga mino bē:

«Litalū nilō bōpīpiko bākya ndi,
ilu lo īta kūwa la angba.

Mombukwono-dosu nō agya ndi bēyo.

Ku kusu, a likpūmuka limbanga.»

⁴³ Yeki a bēyo, nakamūbikya bāta ambe: bāmukūpyatū ībunu bāngama ko Kunzi, bupā batū nībō bika kabūkata bumo yi. [⁴⁴ Mutū wasi nino ogwa kugu wa litalū li nilō obunikaga ndeke biseke-seke, na mutū yi nino litalū li nilō agwilya ndeke, akpūtikana ndeke biseke-seke.]»

⁴⁵ Niyo bōkumu-kumu na Bafalisayo bākana bēyo, bība ndi bē a ndi kabikya ko bulya kabū. ⁴⁶ Bakisa kūwa ndi pisi kagwi, luki limoti, bābanga bāmbaza ka bāmbanzu kye bāmbaza bī nībō bībagatū ndi bē Yeso a mugyalandū aka.

22

Lizuni ko bulyo dumo wo vononi

(Luka 14:15-24)

¹ Yeso idukulaga ndi kaunzīnilya bāta bāmbaza ka bāmbanzu bī nībō na mozuni, ūbikya ndi bē: ² «Bāngama bā kugu wa lisyē a mūdōngōni abe ngama bēmōti nino alyisisya ndi mikakī mūlūkū yi dumo mudingi mūvanana. ³ Ngama yi nino ūtika ndi bagya-ligubo kaki kaumokoku batū nībō būtikisya ndi ko dumo. Luki limoti, batū bī nībō bākya ndi kodoku.

⁴ Kūwa wa, ūtika ndi bāta bagya-ligubo bagōgo, ūbikya bē: «Windoni kaūbikya batū nībō nutikisyi bī bē: Mbiya wana, malili a kūwa mūbyo! Numwisisini bī bāngōmbe na banyama kami bagōgo bānvūdū-nvūdū. Masi a makitūya, doniku ko dumo wo vononi!»

⁵ Luki limoti, yalīkya yi niyo kudwisagu ndi pō gutūgū limbengī aka. Bēmōti imagalya ndi iyi ko tiko kaki na wagōgo inda ndi kagaba makpūmuka kaki. ⁶ Batū bagōgo būgwi ndi bagya-ligubo bī nībō, būlyā ndi bisususu, būmwōgo.

⁷ Limbengī akandikanaga ndi ngama yi nino bisulu-sulu. ūtika kūwa ndi basūda kaki kaulumwisigo batū bānyē bī nībō būmwōgo ndi bagya-ligubo kaki na kabūsyā gūdū yi nino.

⁸ Kūmbuso yi, ūbikya ndi bagya-ligubo kaki bē: «Malili mo dumo obyini bī. Luki limoti, batū nībō nutikisyi bī bākōkwononigu kodoku. ⁹ Yeki a bēyo, syoni mū ma sēngi. Hūbikyoni batū basī nībō mabangana na ībū bē bōdoku ko dumo wo vononi.»

¹⁰ Bagya-ligubo bī nībō bōsyā ndi pisi. Būmūmūla batū basī nībō bā ndi kabangana na ībū iki batū bānyē ikani bānza. Bōdoku kūwa ndi na ībū, ndabū yo dumo otuma ndi bīdē.

¹¹ Niyo ngama yi nino ogulya ndi ka ndabū kye ūmini bōbiko, amina ndi mutū bēmōti nino kimokisyagu ndi bōtu bāyo dumo. ¹² Amūsa ndi bē: «Yē wai! A bōni wingyiku mino kānū, nī wakimokisyigu bōtu bāyo dumo?» Luki limoti, alūkū nō adaka ndi iyi biwo.

¹³ Kūwa wa, ngama yi nino ūbikya ndi bagya-ligubo kaki bē: «Mukondoni alūkū yi nimū magū na mābōkū, mambimba kunzi ko bitī! Kū bēyo, ika ndeke kaigomisogo na kailya manzū bīkyalū-kyalū.» ¹⁴ Kūmbuso yi, Yeso omosisyoku bē: «Batū nībō būmakaga bā bākū, luki limoti nībō būpūnaga bā bākēdē.»

Bafalisayo bakamuusa Yeso ko bulya yikalaya manzanza

(Maliko 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Bafalisayo bāga ndi kagyilya Yeso dikidi, balika ndi bē igwinoni pisi ka mūnzina kaki. ¹⁶ Kūwa wa, batikilyoku ndi bābībyā bēmōti-bēmōti kabū pa imoti na batū bā līdū ka Elōdi. Batū bī nībō bāmuusa ndi Yeso bē: «Mūwonisilo! Takaiba bē wa mutū walingūnū, wowonisilogo na bungbingbili bēyo Kunzi apago mino bē ōbīli kusu iki. Wakabāngagigu mūmbanzū gutūgū bēmōti aka, kye wakwadagigu gonī bāmbanzū kabūyēnēnē na ībība kabū. ¹⁷ Tībīkya neki mutamanagi kakū: Ambe, takwananatu kakalya ikani takokolyonitōgu manzanza ka Ngama Kaizali?»

¹⁸ Luki limoti, Yeso ība ndi tamanaga kabū yanyē. Usikisya bē: «Batū bā kūbōbōkū! Ko bulya iki yo mo mina kakisa kēbō?» ¹⁹ Iwonyoni būyi nībō makalyaga na ībū manzanza.»

Bapā kūwa ndi ambūma bēmōti. ²⁰ Yeso umūsa ndi bē: «Mūlundu nō lino li nīli, a la ka wani?» ²¹ Basikisya ndi bē: «Ma ka Ngama Kaizali.»

Yeso aka ndi na ifu be: «A beyo, mupóni neki Kaizali makpamuka nimo okwononi na iyi. Mapá Kunzi nimo ko Kunzi.»

²² Niyo bukana sikisyo yi niyo, bombombaya ndi kugbe, basa ndi wa, бага.

Basadukayo bakamuusa Yeso ko bulyo pupo ka mbuku

(Maliko 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Ka lisyé li nilo aka lo, Basadukayo bemoti-bemoti bakpudoku ndi Yeso. (Ifu babikyaga be bamanda kopupogigu ka bambuku.) Bamuusa kawa ndi be: ²⁴ «Muwonisilo! Musa abikya ndi be: «Kika ni mumbanzu okwini, asa mukaki ni kobukuti na iyi, akwanana be mamaki amigilyi woko yi nino, kye abukutilyagi yaa-daki nino okwa ndi bomiki.»

²⁵ Wina se, luga kusu a ndi na bomiki baluku bi madiya na ika nibo hopupa ndi muma mimoti. Pata ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. Asilya kawa ndi syononoga kaki woko yi nino. ²⁶ Syononoga kaki yi nino okwa ndi goni. Igyonosa ndi mufongoni begeyo ka mamafu yi nino wa masaa, kadwe ka nino wa madiya na ika. ²⁷ Kumbuso ifu basi kolumwogo, muko yi nino ufyé kawa ndi goni iyi. ²⁸ Ka lisyé lipupa ka bambuku, muko yi nino ika ndeke muka wani luga kabu? A beyo, ifu basi madiya na ika bavatu ndi!»

²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ma bubungogo, kye makegu kotombisyo Mobiso Motu ikani ngu ko Kunzi. ³⁰ A beyo, ngbingo yi nino bamanda opupa ndeke mino ka bambuku, baluku bakavigu ndeke bata boko ikani boko kavyege. Luki limoti, bika ndeke mufongoni abe bamalaika ba kugu wa lisyé!

³¹ Ko bulyo yipupa ka bambuku, makanotongulogigu mbeyi beyo Kunzi abikya ndi mino be: ³² «Imi, na Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo.» Yeso omotiloku ndi be, Kunzi kegu Kunzi ka bamanda, luki limoti, a Kunzi ka batu nibo ba na obili!»

³³ Bambaza ka bambanzu nibo bukana ndi mutwi mi nimo, bombombaya ndi kugbe.

Mutuu nimo okitogi magogo na izangiya

(Maliko 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ngbingo yi nino Bafalisayo bukana ndi mina be Yeso udokisini Basadukayo, Bafalisayo bi nibo bamamukana kawa ndi pa imoti. ³⁵ Bemoti kabu nino ibaga ndi mutuu kugbe, akpudoku ndi Yeso kakisa kabobo, amuusa be: ³⁶ «Muwonisilo! Kuso wa mutuu masi, mutuu tina mo okitogi magogo na izangiya kugbe?»

³⁷ Yeso asikisya ndi be: «Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi na yimibo kaku yasi.» ³⁸ Mutuu ma izangiya kugbe na ma mambwa nimo. ³⁹ Mutuu ma miba a mufongoni: «Mupa mamaku mufongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku yi.» ⁴⁰ Mutuu miba mi nimo a madulu ma masi nimo ikpikaga ka Mutuu ka Musa na ka bakitabu ka bogyalandu.»

Kilisito ni Mombukwana ngama Daudi

(Maliko 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹ Ngbingo yi nino Bafalisayo ba ndi mina bamamukana, Yeso umuusa ndi be: ⁴² «Mutamanagi kunu a bunu kugu ka Kilisito? Opupa ndi ka livanza ka wani?» Basikisya ndi be: «A miko-mika ngama Daudi.»

⁴³ Yeso abikya ndi be: «Yeki a beyo, pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu, Daudi akwanana ndi liki kamaka Kilisito be Mombukwono-dosu? A beyo, Daudi abikya ndi be:

⁴⁴ «Mombukwono-dosu abikya ndi Mombukwana-dami be:

Da wiki ka kumbanzikaniko kami,

kadwe ku kwa ku nubiso mino bomuyoniso kaku

kusili kaku.»

⁴⁵ Kika neki ni Daudi akamaka Kilisito be Mombukwono-dosu,

igyonosa kawa liki be iki bata miko-mikaki?»

⁴⁶ Kegu na mumbanzu gatuga bemoti aka nino akwanana ndi kasikisya Yeso likpamuka. Katukya ka lisyé li nilo, kegu na mutuu nino ikpanda ndi bata be amuusogi makpamuka.

23

Yeso akauyoyo bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo

(Maliko 12:38-40; Luka 11:39-44, 46-52; 20:45-47)

¹ Yeso ubikya kawa ndi bambaza ka bambanzu na babifya kaki be: ² «Ligubo ka bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo ni kautumbulyaga bambanzu Mutuu ka Musa. ³ Yeki a beyo, humukononi, managya masi nimo bika kamutumbulyaga.

Luki limoti, makofyenitogu yigya kabu. A beyo, mutuu nimo bamupaga, kegū imu mo bagyaga. ⁴ Bukandilyaga bambanzu mokumbogi mutititi, yapupu kabinka, bubinikisa ka mambiga. Luki limoti, ibu bamombukwana-dabu bi bakaviligu po gutugu na kpengbe aka kaubinikiso.

⁵ Makpumuka masi nimo bakagya, ikaga ko bulya kaiwonisa aka kambwa ka bambanzu. Bikipikilaga hapanga baya botu ka tunduhuto ikani ka makamba. Kugu yi, bokpikaga ndi mina gele-gele yimoti-yimoti ya Mongoni ko Kunzi. Bopundisaga ndi goni bamu baya balopo kabu bayindanda na malende*. ⁶ Ko dumo, hapaga kaikonono ka bapa baya ibiba. Ka bandabu baya malumba kabu, bikononogo ka moliki ma kambwa. ⁷ Ibu hapaga kugbe be biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni, banumaka be: «Muwonisilo!».

⁸ Luki limoti, ibunu makoboilyonitogu lino la «Muwonisilo!». A beyo, Muwonisilo kunu a bemoti aka. Na ibunu basi ma luki-limoti. ⁹ Makamokogonitogu mambanzu gutugu bemoti aka ka obili be «Baba!». A beyo, Obonu a bemoti aka nino kugu wa lisyē. ¹⁰ Makoboilyonitogu be bamamakagi be «Ngama!». A beyo, Ngama kunu a bemoti aka ni Kilisito.

¹¹ Mambanzu wa ibiba kugbe luga kunu, akwanana be iki mugya-ligubo kunu. ¹² Mutu wasi nino ibinikaga, Kunzi asisagata. Luki limoti, nino isisogo, Kunzi abinikagatu.

¹³ Kumbu kunu bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kaboboku! Makaadulyaga bambanzu pisi yigulyo ka bungama ba kugu wa lisyē. Ibunu bamombukwono-donu bi makegu kogulya ku begeyo na manukpingha goni batu nibo bakapa be bogulyi.

[¹⁴ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kaboboku! Mukopyaga bowoko mukumba kabu masi, magyaga malumba mandandanda ka yiwoniso kambwa ka bambanzu. Kinili, bamusombisa ndeke yapu kugbe.]

¹⁵ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kaboboku! Molingyogo giyo kugbe, manakpakyana ko mofo mudingi-dingi, kakisa pisi tino yo makwanano mino kayikoso obili ka mutu gutugu bemoti aka be iiti mubifya kunu. Kamubailya, madikitisa kawa ko buku ba benze na benze nganga yiba kamukitaga ibunu!

¹⁶ Kumbu kunu, ibunu batu bokolobu baya mamomo nibo mukpkyonisogo bodonu! Mabikyaga be mambanzu kako silika ko lino la Ndabu ko Kunzi, niyo kagyigu likpumuka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la olo nino ikaga ka Ndabu ko Kunzi, okwononi be agyi nilo aku mina silika. ¹⁷ Ma bongingi na batu ba kolobu ya mamomo! Hki yo a na izangiya kugbe kakitaga? Olo ikani Ndabu ko Kunzi niyo abubisaga olo yi nino bitu?

¹⁸ Mabikyagatu goni be: «Mambanzu kako silika ko lino la gbogbo nino hapago mino apepe, niyo kagyigu likpumuka. Luki limoti, kika ni akuni ko lino la apepe nino a kugu wa gbogbo, okwononi be agyi nilo aku mino silika.» ¹⁹ Batu ba kolobu ya mamomo! Hki yo a na izangiya kugbe kakitaga? Apepe ikani gbogbo yi nino abubisaga apepe bitu? ²⁰ Yeki a beyo, mutu yi nino akogo silika ko lino la gbogbo nino hapago mina apepe, akako ko lino li nilo na ko lino la masi nimo a kugu yi.

²¹ Na goni, mutu yi nino akogo silika ko lino la Ndabu ko Kunzi, akako ko lino li nilo na ko lino ko Kunzi nino ikaga kuso yi. ²² Na mambanzu yi nino akogo silika ko lino la kugu wa lisyē, akako ko lino lo kiti wa bungama ko Kunzi na ko Kunzi nino ikaga kugu yi.

²³ Kumbu kunu ibunu bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kaboboku! A beyo, mapaga Kunzi zaka wa makpumuka masi. Luki limoti, minaga payaya makpumuka mi nimo a na izangiya kugbe ka Mutuu madongoni abe: kaika ngbingbili, kaika no kumbu na kaika mutu walingunu. Makwanano bi kagya nimo ni makinigu magogo payaya. ²⁴ Ibunu batu bi nibo bukpkyonisaga batu ba kolobu ya mamomo! Mutambaga bobingi bakekeke ko libo limwo, luki limoti, mamyo nyama mudingi abe ngamia!

²⁵ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo! Ma batu ba kaboboku! Masukasaga kopo na sani kunzi yi aka. Luki limoti, kuso yi ika mutumo na makpumuka

* 23:5 23:5 malende: Bayuda bopundisaga ndi bamu baya balopo kabu, kowonisilo likingyosi be Kunzi upunogoni ndi.

mo kubaku na tamanaga yanye. ²⁶ Mufalisayo! Wa mutũ wo kolobu ya mamomo! Sukusa mbeyi koro kuso yi, kuwa wa kunzi yi isukusatu goni bingu!

²⁷ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kuboboku! Ma mudongoni abe bambuku nibayo bogbodyaga na mukpundu bitu, aninisana bayanza kunzi yi. Luki limoti ni a bayitumo no kuwo ya bamanda na poroto dididi kuso yi bidde. ²⁸ Ibbunu ma mudongoni begeyo, ko misa ka bambanzu, minisanaga abe makika batũ bongbingbili, luki limoti, ma butumo kuso kunu na kuboboku na yigya yanye.

²⁹ Kumbu kunu, bowonisilo ba mutũ na Bafalisayo! Ma batũ ba kuboboku! Makopika bambuku ka bogyalandu ko Kunzi, manobungusya binza, bingu nibayo ka batũ nibo ba ndi bongbingbili ko misa kaki. ³⁰ Ibbunu, mafikyaga be: <Takika ndi goni ko ngbingo ka botitosu, takukananigu ndi na ibu ko dikidi yidukusaga bangũ ka bogyalandu.> ³¹ Ibbunu, miyipaga goni kubatu be ma bomiko-mika baluku nibo bulumwisaga ndi bogyalandu. ³² Likpũmũka nilo botitonu bapunga ndi, ibunu, wisisiloni kuwa nolu na kodwisa ka mulibo!

³³ Livananza ka banzuka! Pisi tina yo makwanana ndeke mina kanyika yigyogyiso ko buku ba benze na benze? ³⁴ Kinili, imi, namũtikilyatu bogyalandu, batũ ba yimibo na bowonisilo. Mamwago ndeke bemoti-bemoti kabũ, mubangilaga bagogo kũgu wa salaba, mutina bagogo bata pimbo ka bandabu baya malũmba kunu na mukpũmyo ka bagudu bemoti-bemoti. ³⁵ Eee, ibunu kuwa ndeke bo mibũnya linũnu ko bulya bangũ ka batũ basi niyo adũkaga ndi payaya ka obili. Bapunga mbeyi ndi kodukusaga bangũ ka Abeli nino a ndi mutũ wongbingbili kadwe ka niyo ka Zakalia nino a ndi mika Balakia. Iyi Zakalia, mamwo ndi ka Ndabu ko Kunzi luga wa pa yotu kũgbe na gbogbo. ³⁶ A lingũnu, nakamũbikya ambe: batũ ba livananza la lisyẽ li nili, bĩbũnya ndeke linũnu ko bulya makpũmũka nimo masi.»

Yeso akalya kumbu ko bulyo Yelusalema

(Luka 13:34-35)

³⁷ «Eeze ibunu batũ ba Yelusalema, batũ ba Yelusalema, ibunu makaumwisiso na matamu bogyalandu nibo Kunzi utikoku! Nganga yinga yo napa ndi mino kaumũũla batũ kakũ mudongoni beyo koku umũũlago mino bomikaki ka bapandũũ, luki limoti, ibunu makapaga ndi! ³⁸ Wiboni se binza ambe ndabu kunu otigala ndeke ngundu. ³⁹ Nakamũbikya ambe, katukya mbiya wanũ, makeminigu bata kadwe kũ kwa kũ mafikya ndeke mino be: <Kunzi adũkulyi mutũ yi nino akodoku bũbunga ko lino ka Mombukwono-dosu!> »

24

Yeso akabikya be bapanzatu banũ Ndabu ko Kunzi

(Maliko 13:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kaaga ni opupini ka Ndabu ko Kunzi, babĩbya kaki bakpũdoku ndi. Bamonisilo kuwa beyo Ndabu ko Kunzi ipika ndi mino. ² Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Matũ kaina masi nima? A lingũnu, nakamũbikya ambe, ka masi nimo makaina wanũ, litalũ gutũgu limoti aka kotigoligu ndeke wanũ kũgu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

Mokinyosi nimo igyonosa ndeke ka mulibo ma obili

(Maliko 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina wakika ka Ngũpa ya Mizeituni, babĩbya kaki bakpũdoku ndi bikede, bamuusa be: «Tĩbikya mbeyi, likpũmũka li nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Likingyosi tino lo atimbisa ndeke yigoku kakũ na mulibo ma obili?»

⁴ Yeso usikisya ndi be: «Wiminyonito, mumbanzũ gutũgu bemoti aka kamũbonitogu! ⁵ Bambanzũ budingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya be: <Imi ni Kilisito!> Bũbungusaga ndeke bambanzũ budingi! ⁶ Mũkanatu ndeke bomongoni ba munga na bakaambe bi. Gutũgu beyo, makobongonitogu. A beyo, masi nimo igyonosatu, luki limoti kikiyu mbeyi mulibo ma obili.

⁷ A beyo, livananza limoti abumanaga ndeke na livananza lagogo, bũngama bimoti ulananaga ndeke na bũngama bagogo. Ayũndi na bazigizo bika ndeke ka bapa dididi. ⁸ Luki limoti, niyo yasi ika ndeke mudongoni abe mũpũnganagi ma mũzũũla ma libukuti aka.

⁹ Kuwa wa, bamũgaba ndeke kayigyogyiso, bamũmwago. Bamũmũya ko giyo yasi ko bulya lino kami. ¹⁰ Ko ngbingo yi nino, bambanzũ budingi bogwa ndeke ka baya kabũ. Bagabanaga ndeke na bamũyana luga kabũ. ¹¹ Bogyalandu budingi ba bongõ

boruponokuto ndeke, bubungusaga bambanzu budingi. ¹² Bwanye ika kawa ndeke bakpu kugbe, sipananiso ka bambanzu budingi adikaga.

¹³ Luki limoti, mutu yi nino okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisanatu na muhukuso.

¹⁴ Babikyaga ndeke Mongoni Manza ma Bungama ba kugu wa lisyé ka obili wasi, iba budemu inisoni ka mababa masi. Kawa wa, mulibo ma obili odoku.»

Yigyogyiso obedulini

(Maliko 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵ «Ko ngbingo yi nino, maminatu ndeke aluku nino bamakaga be «Mupuputa mumbanga», bamomosini ka Pa yo Tu. A mutu yi nino mugyalandu Danyele anzina ndi ko bulya kaki. (Mutu yi nino akatangulaga likpumuka li nili, ukani to isi yi.)

¹⁶ Kawa wa, batu nibo bika ndeke ka Yudea bogwa ndeke mbangu miso ya bangupa.

¹⁷ Mumbanzu kiko kugbondo, kosyigu ndeke bata kava luki ka ndabu. ¹⁸ Mumbanzu kika ko tiko, kigigu ndeke bata kava kutuko.

¹⁹ Ka masye mi nimo, boko ba bamama na nibo bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu! ²⁰ Lumboni ambe mbangu kunu kikonitogu ko ngbinga wa ndobo ikani ka Lisyé la kimumbiso.

²¹ A beyo, ka masye mi nimo, yigyogyisa ika ndeke yakpu kugbe niyo kanigyonosigu ndeke katukya ka mupanganagi ma obili kadwe na lisyé li nili. Na inguo ya yigyogyiso yi niyo kigyonosigu ndeke bata. ²² Kunzi kokundumosi ndi masye mi, iba kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino ahuka ndeke. Luki limoti, okundumosa ndi beyo ko bulya ka batu nibo upunaga ndi.

²³ Kika ni mumbanzu amubikyini be: «Winoni! Kilisito a wanu!» Ikani «A ku!», makabinikyononitogu. ²⁴ A beyo, bakilisito ba bongu na bogyalandu ba kuboboku borupokuto ndeke. Bagyaga ndeke mokingyosi makpuka na makpumuka mumbanga-mbanga kakisa kaubungusaga gutugu batu nibo aka bo Kunzi upunaga ndi. ²⁵ Eee, hukononi! Imi, namutukusyogini motili kambwa aka.

²⁶ Kika ni mumbanzu amubikyini be: «Winoni! Kilisto a ka isa!», makindonitogu ku beyo. Ikani kamubikya be: «Winoni! A ka ndabu ya kusu!», makabinikyononitogu.

²⁷ A beyo, doku ko Mika-mumbanzu ika ndeke mudongoni abe ngbangbata kanginana, ozigo obili wasi katukya ka ingenge adwe ka dumbe. ²⁸ Pa yasi niyo manda ika ndeke mino, bombu nibo balyaga makolo bamumukana wa go wa.»

Doku ko Mika-Mumbanzu

(Maliko 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Ngbinga mukede kumbusa wa masye ma yigyogyiso yi niyo, «Moni olimika ndeke bipi.

Timba kanzigu ndeke bata.

Mangatu onyukogoku ndeke kotukyoku kugu wa lisyé.

Makpumuka mo ngu nimo kugu wa lisyé izakula ndeke bingbwuku-ngbwuku.»

³⁰ Kawa wa, likingyosi ko Mika-Mumbanzu inisanatu ndeke kugu wa lisyé. Mababa masi ka bambanzu nibo kusili wa moni igomisagatu ndeke. Bamina kawa ndeke Mika-Mumbanzu ni anodoku ka bekuba no ngu na ibiba yakpu. ³¹ Bofya ndeke sifa niyo apaga liyu lapu. Mika-Mumbanzu utika ndeke bamalaika kaki ka mondu masi makwanganya ma obili, kaumumula batu basi nibo upunaga ndi ka banakpangbala basi ba obili.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya sibukuso niso abukutaga

(Maliko 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Hukononi mutiwi nimo sibukuso akapa. Ngbingo yi nino mapaku ma sibukuso obuukonogo mino, magogo apunga kabaka, mibaga be syangasu a kawa buwobi kobuniko. ³³ Mudongoni goni, ngbingo yi nino ibunu mina ndeke mina makpumuka mi nimo masi, wiboni ambe doku ko Mika-Mumbanzu a kawa buwobi, a ka mupumi.

³⁴ A linguna, nakamubikya ambe, batu ba livanza li nili bakolumwogigu basi ni makpumuka mi nimo masi kanigyonosigu. ³⁵ Lisyé na litombu olimikatu ndeke, luki limoti likpumuka kami kolimikigu ndeke lu.»

Kunzi yikaka aka no akaibo ngbingo wa mulibo

(Maliko 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu lisyé ikani ngbingo yi nino makpumuka mi nimo igyonosa ndeke mino, iki bamalaika ba kugu wa lisyé ikani Miki. Luki limoti, Baba mukaka aka no akaibo. ³⁷ Mudongoni begeyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka

Naa, ika ndeke begeyo ko ngbingo yi nino Mika-mumbanzu odoku ndeke mino. ³⁸ A beyo, kambwa wo tumo yidingi, bambanzu bikaga ndi kalyalya, banomwo, banavanana, banugaba bomikabu ka bovononi kadwe ka lisyé li nilo Naa ogulya ndi mino ka ingbolo. ³⁹ Bakatamanagigu ndi likpumuka gutugu limoti aka, kadwe ku kwa ku tumo yidingi odoku ndi mino kaulumwisaga basi bigbatata.

Ika ndeke mufongoni begeyo ka lisyé li nilo Mika-mumbanzu igoku ndeke mino. ⁴⁰ Ngbingo yi nino, bambanzu baba bikaga ndeke ko tiko, bavaga ndeke bemoti, basa wagogo. ⁴¹ Boko baba bikaga ndeke kadwa mupunga, bava ndeke bemoti, basa wagogo. ⁴² Yeki a beyo, wikoni neki fufisi, kye makibigu lisyé nilo Mombukwono-donu igoku ndeke mino. ⁴³ Wiboni binza ambe, mombukwana ndabu kibaga ndi ngbingo yi nino mutw wo kubaku odoku mino, iba ikaga bongbinga basi wakitulya kye bakobunonitogu ndabu kaki. ⁴⁴ Kinili, wikoni neki bakitulya, kye Mika-mumbanzu odoku ndeke ko ngbingo yi nino makikigu mino na mutamanagi.»

Lizuni ka mugya-ligubo wongbingbili na wa yimibo
(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Wani se kawa no a mugya-ligubo walingunu na wakimibo? A nino mombukwana-daki asilya ligubo lilapyaga malili ka bagya-ligubo bagogo ko ngbingo yi nino okwononi mino. ⁴⁶ Igyagya ka mugya-ligubo nino mombukwana-daki kigoku, atakanya ifukufini bigubu kagya ligubo li nilo. ⁴⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, mombukwana-daki abisa ngama kaanda mukumba kaki masi.

⁴⁸ Luki limoti, kika mugya-ligubo wanye nino ibikyaga be: «Mombukwana-dami kegu kaigoku mbiya wanu.» ⁴⁹ Apunga kuwa kaubama bawai-daki bagya-ligubo, kalyalya na komwo pa imoti na badangbala.

⁵⁰ Mombukwana-daki yi nino igoku banu ka lisyé na ko ngbingo yi nino kikigu mino kaibo. ⁵¹ Akpumyo, agyogyisa mufongoni beyo Kunzi ugyogyisa ndeke mino batw ba kuboboku, ambimbo ka pa niyo bagamanaga mino, banilya manzu bikyalu-kyalu.»

25

Bibu ka basika tekebe

¹ «Ka lisyé li nilo, bokinyasa ndeke bungama ba kugu wa lisyé na basika tekebe. Ibu, buva ndi batala kabu, baga katilya mombukwono dumo wa ndawa. ² Luga kabu, kubukumuti ba ndi nibo bakimibo. Na kubukumuti bagogo batw buzinga. ³ Nibo buzinga buva ndi batala kabu aka, ni bakovigu molingo magogo mumatila kuso yi. ⁴ Luki limoti, nibo bakimibo, buva ndi batala na molingo magogo ka basupa.

⁵ Niyo mombukwono dumo wa ndawa olipya ni kanodukugu, boko bi nibo basi bapunga ndi kazinga batoto, balalana ndi.

⁶ Lugo wo biti, liyu limoti abikya ndi be: «Winoni! Mombukwana dumo wa ndawa a ko pisi! Gyoni, togoni katilya!» ⁷ Kuwa wa, boko basi bozuzuka ndi, butanaga batala kabu.

⁸ Basika buzinga buvikya ndi nibo bakimibo be: «Tiponi goni mino ikya molingo, kye batala kusu banolimiko.» ⁹ Luki limoti, busikisa ndi be: «Kali! Moling mi nima a makede, kakwananigu katitulyana basi! Windoni koluwo mokunu ka batw nibo bagabaga.»

¹⁰ Ngbingo yi nino binda ndi mino, mombukwono dumo wo vononi osiloku. Bawai dabu kubukumuti nibo ba ndi bakitulya, bingya ndi pa imoti na ibu ka ndabu yo dumo. Kumbuso yi, badala ndi mupumi.

¹¹ Kuwa wa, nibo buzinga bigoku ndi, babikya be: «Hiii Mombukwono-dosu! Mombukwono-dosu! Tihukwilyano baka mupumi!» ¹² Luki limoti, osikisa ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, nakamumibigu!»

¹³ Yeso abikya bata ndi be: «Wikogoni neki fufisi! Kye makibigu lisyé ikani ngbingo.»

Lizuni ka bagya-ligubo nibo bupaga ndi buyi
(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Bokinyasa ndeke Bungama ba kugu wa lisyé na mutw bemoti nino a ndi na ligundu. Kambwa katukya, umaka ndi bagya-ligubo kaki, ughananilyaga makpumuka kaki. ¹⁵ Kabyenene no ngu ka mumbanzu yikaka-yikaka, apa ndi mugya-ligubo bemoti bambuma kubukumuti. * Wagogo, apa ndi bambuma baba. Na wagogo bata, apa ambuma bemoti. Kumbuso yi, aga ndi iyi.

* 25:15 25:15 Ambuma bemoti wo buyi bi nibo uluwaga ndi bangombe kubukumuti.

¹⁶ Mũgya-ligubo nĩno bapá bambuma kubukumuti, aga ndi na ifu koyikosogo, inisana ndi bata na bagogo kũgu yi kubukumuti. ¹⁷ Nĩno bapá ndi bambuma baba, aga ndi iyi koyikosogo begyo, inisana ndi na bagogo kũgu yi baba goni. ¹⁸ Luki limoti, nĩno bapá ndi ambuma bemoti, inda ndi kakpo libye, olumbo, asuma ndi.

¹⁹ Niyo masye akítaga mudingi, mombukwana-dabu igoku ndi. Ubikya kuwa ndi bagya-ligubo kaki bi nibo be batumbulyagi isabu ya makpumuka kaki. ²⁰ Mũgya-ligubo nĩno bapá ndi bambuma kubukumuti, odoku, apá bagogo kubukumuti kũgu yi. Abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma kubukumuti. Wina! Ninisana ndi bata na bagogo kubukumuti goni.>

²¹ Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza! Wa mũgya-ligubo wanza. Wo bi na bungbingbili ko luki likede, nubisa banu ngama kobuulyaga makpumuka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

²² Mũgya-ligubo nĩno bapá ndi bambuma baba, odoku ndi goni iyi, abikya ndi be: <Mombukwono-dosu! Wesa ndi na bambuma baba aka. Wina! Ninisana ndi bata na bambuma bagogo baba kũgu yi.>

²³ Mombukwana-daki abikya ndi be: <A binza, wa mũgya-ligubo wanza na walingunu! Wo bi mutu walingunu kobuulyogo luki likede, nubisa banu ngama kobuulyogo makpumuka mudingi. Gulyo ka igyagya ka Mombukwana-daku!>

²⁴ Kawa wa, mũgya-ligubo nĩno bapá ndi ambuma bemoti, odoku, abikya ndi be: <Hiii Mombukwono-dosu, nibagatu ambe wa mudiya. Wobuulyaga ku wakakunagigu mino, wanyogo masolo ku wakokunigu mino. ²⁵ Kinili, nabangatu ndi, naga kasuma ambuma kaku ka litumbu. Wina! Va ambuma kaku nimu.>

²⁶ Mombukwana-daki asikisa ndi be: <Wa mũgya-ligubo wanye, mafolobondo! Wibagatu ndi be nobuulyaga ku nakakunagigu mino, namumala masolo nimo nakokunigu.

²⁷ Yeki a beyo! Wakwanana ndi kobisa buyi kami ka baki, iba wa nigiku mino, nakwanano bi konyoku ni itundini. ²⁸ Mukupyoni neki ambuma yi nino, mapá mutu yi nino a ndi nobu tekebe. ²⁹ A beyo, mumbanzu kika no luki, famatilyatu bata, ika kuwa na imu makpu. Luki limoti, mutu yi nino kegu no luki bakupa gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu. ³⁰ Mũgya-ligubo yi nimo kegu na izangiya, mudikitoni kunzi ko biti, a pa ya kigomisogo na kailya manzu.>>

Beyo Mika-Mumbanzu ako ndeke mino mungimbo ma obili

³¹ «Ngbingo yi nino Mika-Mumbanzu odoku ndeke mina ka ibiba kaki, pa imoti na bamalaika basi, ika ndeke ko kiti kaki wa bungama, ka ibiba ya kũgu wa lisy. ³² Bumbanzu bo giyo yasi bamumukana ndeke kambwa kaki. Ugbanana ndeke bambanzu dididi mufongoni beyo mububulyo ugbananaga mino bamemi na bakondolo. ³³ Ubisa ndeke bakondolo ka nakpangbala wa kumbanzikaniko kaki, ubisa bamemi ka kulekuke.

³⁴ Nibo ba ka kumbanzikaniko, ngama ubikya kuwa ndeke be: <Doniku, ifunu nibo Baba amudukulyoni ndi bubunga. Voni lisimo la bungama nilo bamubungusilyaga ndi katukya ko ngbingo nino aka no bagya ndi mino obili. ³⁵ A beyo, na ndi kaimukana nza, mepatu ndi malili. Na ndi na musasa, mepá libo limwo. Na ngbingo yi nino na ndi mino mubiko, metilyatu ndi. ³⁶ Ngbingo yi nino na ndi mino ndumbu, mepatu ndi botu. Na ndi no kolobu, modokutu ndi kenda. Ko ngbingo yi nino na ndi mino ka boloko, modokutu ndi kenda.>

³⁷ Kawa wa, batu bungbingbili bamuusa ndeke be: <Mombukwono-dosu, ngbinga tino no tumina ndi mina na nza, tupá malili? Ikani na musasa, tupá libo limwo? ³⁸ Ngbinga tina no wa ndi mino mubiko, tatilya? Ikani wa ndi ndumbu, tupá botu? ³⁹ Na ngbinga tina no tumina ndi mino no kolobu, ikani ka boloko taga kaunda?>

⁴⁰ Kawa wa, ngama usikisa ndeke be: <A lingunu, nakamubikya ambe, lasi nilo magyilya ndi bemoti luga ka bomiki bakekeke bi naba ikani bemoti luga ka bomikamama, megyilya ndi imi bikpe.>

⁴¹ Kawa wa, ubikya ndeke nibo bika ndeke ka kulekuke kaki be: <Tukuyoni buwobi na imi, ifunu migbongisisoni! Windoni ko buku ba benze na benze. Buku bi nibo ifungusyaga ndi ko bulya ka mumuyoniso na bamalaika kaki! ⁴² A beyo, na ndi kaimukana nza, makepágu ndi malili. Na ndi na musasa, makepágu ndi libo limwo. ⁴³ Ngbingo yi nino na ndi mina mubiko, maketilyagu ndi. Ngbingo yi nino na ndi mina ndumbu, makepágu ndi botu. Na ngbingo yi nino na ndi mina no kolobu ikani ka boloko, makodokugu ndi kenda.>

⁴⁴ Kawa wa, basikisa ndeke be: <Mombukwono-dosu, ngbinga tina no wa ndi mina kaimukana nza, ikani musasa, ikani wa ndi mubiko, ikani wa ndi ndumbu, ikani no kolobu, ikani ka boloko ni takusingyigu?>

⁴⁵ Ngama usikisya kuwa ndeke be: <A linguna, nakamubikya ambe, lasi nilo makagyilyaga ndi bemoti luga ka homiki hakekeke bi nifa, makegyilyaga ndi imi.>
⁴⁶ Batu bi nifo hopena ndeke wa, baka kaigyogyiso ka benze na benze. Luki limoti, nifo bongbingbili, bogulyo ndeke ka obili wa benze na benze.>

26

Bangama bakagya dikidi kamwisiso Yeso
(Maliko 14:1-2; Luka 22:1-2; Yuani 11:45-53)

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mina kapá mutiwi mi nimo masi, ubikya babiyya kaki be: ² «Makaiba be yinga wa Pasika ika banu kumbusa wa masye maba. Basutatu Mika-Mumbanzu kye babangilagi ka musalaba.»

³ Kuwa wa, bokumu-kumu na hamboku-mboku ka Bayuda bamumukana ndi ka ndabu ko kumu-kumu beyo ka Kayafa. ⁴ Bagya ndi dikidi kagwisiso Yeso bipele na kamwisiso. ⁵ Luki limoti, ba ndi kabikya be: «Takagwinitogu ko ngbinga wa yinga, kye bambanzu bakovikimonogoni.»

Muka bemoti akpozyini Yeso na malazi ka mu
(Maliko 14:3-9; Yuani 12:1-8)

⁶ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mina ka Betania, ogulya ndi ka ndabu ka Simoni nino a ndi kebu-kebu. ⁷ Muko bemoti akpudofuku ndi. Muko yi nino a ndi na malazi ma ligabu lapu kugbe ko supa nino bagya ndi na litalu la alibati. Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kalyalya, muko yi nino akpazyaga ndi na malazi mi nimo ka mu. ⁸ Niyu babiyya kaki bina beyo, utula. Babikya be: «Ko bulya iki yo akaputa mino malazi beyo?» ⁹ Bakwanano bi kagaba ka ligabu lapu kugbe na kapá batu ba yangya buyi bi!»

¹⁰ Yeso andanga ndi yikpukpukya kabu, umuusa kuwa be: «Ko bulya iki yo mo mino kaikpukpukya kugu ka muko yi nimo? Nilo egyilyi, a yanza! ¹¹ A beyo, mika ndeke pa imoti na batu ba yangya masye masi. Luki limoti, imi, takikigu ndeke pa imoti na ibunu aka. ¹² Ngbingo yi nino ekpozyi mino na malazi nima ka nzayi, akebungusyogo ko bulya lisyé nilo belumba banu mino. ¹³ A linguna, nakamubikya ambe: bapa bayasi ku babikyaga ndeke mino Mongoni Manza mi nima ka obili wasi, batamanaga ndeke nilo muko yi nimo ogyi, banatumbulaga yi.»

Yuda Isikalioti obingisyini kagaba Yeso
(Maliko 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Kuwa wa, Yuda Isikalioti, bemoti luga ka batatumbwa tekebe na baba, inda ndi ka bokumu-kumu. ¹⁵ Umuusa ndi be: «Nakamugabila, mepá iki?» Kuwa wa, bapá bambuma bayo buyi batekebe basaa. ¹⁶ Katukya ko ngbingo yi nino, Yuda apunga kuwa ndi kakisa pisi kaugabila Yeso.

Yeso akalya Pasika na babiyya kaki
(Maliko 14:12-26; Luka 22:7-23; Yuani 13:21-30; 1 Bakolito 11:23-25)

¹⁷ Ka lisyé la mambwa la yinga wa Mukati mokofulu, babiyya ka Yeso bakpudofuku ndi, bamuusa be: «Wakapa be tubungusilyogiku malili ma Pasika yani?»

¹⁸ Usikisya ndi be: «Windoni ka gudú, * ka aluku bemoti bene. Mabikyoku be: Muwonisilo akabikya be: «Ngbingo kami a kuwa buwobi. Nakalya Pasika ku kamu pa imoti na babiyya kami.» ¹⁹ Babiyya bagya ndi mufongoni beyo Yeso ukpamyá ndi mino, bamba kuwa ndi malili ma Pasika ku beyo.

²⁰ Niyu bugogo ogwo, Yeso ika ndi kalyalya pa imoti na batatumbwa tekebe na baba. ²¹ Ngbingo nino ba ndi mino kalyalya, abikya be: «A linguna, nakamubikya ambe, bemoti kunu egabatu.» ²² Batatumbwa balya ndi kumbu, bapunga kamuusogo yikakayikaka be: «Mombukwono-dosu! Imi?»

²³ Yeso osikisya be: «Mutu yi nino akamakyaga kubokoko ka sani pa imoti na imi no egaba banu. ²⁴ Mika-mumbanzu akokwa mufongoni beyo ikpikaga ndi mino ko bulya kaki. Luki limoti, kumbu yidingi ka mutu yi nino akagaba yi! Ika gutugu ndi binza kugbe ni kibukutiga!»

²⁵ Kuwa wa, Yuda nino a ndi kagaba, amuusa be: «Muwonisilo! Imi?» Yeso asikisya ndi be: «Wobikyi ni iwe!»

²⁶ Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya, Yeso ava ndi mukati. Kumbuso kabibisa Kunzi, obunonogo, upága babiyya kaki. Ubikya kuwa ndi be: «Voni, malya, a nzayi kami.» ²⁷ Kuwa wa, ava ndi kopo, kumbuso kabibiso Kunzi, upá. Ubikya ndi be: «Mwoni ibunu basi! ²⁸ A beyo, niyina a bangu kami. Bangu ya agume ko Kunzi. Odukonaga

* 26:18 26:18 Gudú yi nino ni Yelusalema.

ndeke ko bulya ka batũ budingi na ko bulya mũpilya ma bũnye. ²⁹ Nakamũbikya ambe, nakamwigu ndeke bata vinya wa muzabibu, kadwe ka lisyẽ nilo namwo ndeke mino nino wambiya pa imoti na ifunu basi ka bũngama ka Baba.»

³⁰ Kũwa wa, bimbila ndi limbũ libibisa Kunzi. † Kumbuso yi, bopupa ndi wa, baga ka Ngũpa ya Mizeituni.

Yeso obikiyini bẽ Petele amanganyatũ

(Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34; Yuani 13:36-38)

³¹ Kũwa wa, Yeso ubikya ndi babiya kaki bẽ: «No biti ya lisyẽ li nili, ifunu basi memanganyatũ. A beyo, ikpikaga ndi bẽ:

«Namwo ndeke mububulyo ka bakondolo.

Na ambaza kabũ omisikana bingbwi.»

³² Luki limoti, kumbuso imi kopupo ka mbũkũ, metokonyoku ndeke ka Galilaya.»

³³ Kũwa wa, Petele abikya ndi bẽ: «Gũtũgũ bengenĩ basi bakuginyo, luki limoti, imi nakumanganyigũ ndeke!»

³⁴ Yeso asikisya ndi bẽ: «A lingũũ, nakaubikya ambe, no biti ya lisyẽ li nili, kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.»

³⁵ Petele asikisya ndi bẽ: «Gũtũgũ kiko bẽ tokwi pa imoti, nakumanganyigũ ndeke!» Babiya bagogo basi babikya ndi bẽgeyo.

Yeso akalũmba ko tiko ya Getesemani

(Maliko 14:32-42; Luka 2:39-46)

³⁶ Kũwa wa, Yeso na babiya kaki bosila ndi ka Getesemani. Ngbingo yi nino badwe ndi mino, ubikya bẽ: «Wikonononi wanũ ko ngbingo yi nino na mbeyi mino kaĩnda kalũmba kũ.» ³⁷ Kumbuso yi, baga ndi na Petele na bomika Zẽbedayo baba. Yeso arũnga ndi kalya kumbu, otuma na kubangaku bide.

³⁸ Kũwa wa, ubikya ndi bẽ: «Nakalya kumbu kũgũ bũwobi kokwo. Wikoni wanũ, mika bũbisi aka pa imoti na imi.»

³⁹ Kumbuso yi, isisila ndi kambwa yikede, ogwo mokpukpu. Arũnga kalũmba bẽ: «Babooo! Kika ni akwananatu, ikidisyano baka kopo wa yigyogyiso yi nimu! Gũtũgũ beyo, kikonitogu sipananiũ kami. Luki limoti, iki niso kaku aka.»

⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso igoku ndi wa usa ndi mina babiya kaki, utakanya kũwa ndi ka batoto. Amuusa ndi Petele bẽ: «Wakokwononigu kaika mubisi pa imoti na imi gũtũgũ ka saa-imoti aka? ⁴¹ Wikoni bũbisi, manalũmba, kye makogulyonitogu ka kuboboku! Limbengi a na musasa kagya bũnza, luki limoti, nzũyi a na bũpo.»

⁴² Yeso ukida ndi ka nganga ya yifa, alũmba bẽ: «Babooo! Kika ni kokwononigu bi bẽ kopo wa yigyogyiso yi nimu akidi ni nakamwigu, sipananiũ kaku igyonosi neki!»

⁴³ Ngbingo yi nino igoku ndi mino bũwobi na babiya kaki, utakanya bata bũlalana aka kye toto a ndi ni ubedulini. ⁴⁴ Kũwa wa, Yeso usa ndi bata, ında kalũmba ka nganga ya yisaa. Malũmba mi a ndi mũdũngoni abe nimo ma mambwa aka.

⁴⁵ Kumbuso yi, igoku ndi kũ babiya ba ndi mino, ubikya bẽ: «Ambe, ma asi ka batoto aka na kaimumbũ? Ngbingo itulyonini! Biko kasũta Mika-mumbanzũ ka maboku ka batũ banye. ⁴⁶ Zuzukoni, togoni! Winoni, mũtu yi nino akẽgaba, osiliniku!»

Bagwini Yeso

(Maliko 14:43-50; Luka 22:47-53; Yuani 18:3-12)

⁴⁷ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mina kanzina aka no, bemoti luga ka babiya kaki tekebe na baba nino ina ndi bẽ Yuda opuponoku. A ndi pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzũ. Batũ bi nibo ba ndi na badũkpa na bẽngbingili. Bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda bo butikoku ndi. ⁴⁸ Yuda nino a ndi ni agobini Yeso, a ndi ni ubikiyini kambwa aka beyo agyo mino, ubikya bẽ: «Aluku nino napututo, iba iyi nino. Mugwini!»

⁴⁹ Yuda akpudoku ndi Yeso bigala-gala, amuusa bẽ: «Muwonisi! wanodokuu!» Apututa kũwa.

⁵⁰ Iyi asikisya ndi bẽ: «Wai! Gyano nilo woduku kagya.» Kũwa wa, batũ bi nibo bisisiloku ndi, bagwi.

⁵¹ Bemoti ka babiya ka Yeso anyo ndi dũkpa kaki, ayipa mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko.

⁵² Luki limoti, Yeso abikya ndi bẽ: «Wigisa dũkpa kaku ka pa yi! A beyo, mũtu wasi nino abumanaga na dũkpa, okwa ndeke dũkpa goni. ⁵³ Ambe, wakegu kaiba bẽ nakwanana kakunga Baba kesingyo? Wa aka wa, etikilyoku kakitaga bambaza tekebe na

† 26:30 26:30 Bayuda, ngbingo yi nino bamaga ndi mino kalya malili ma Pasika, bimbilaga ndi Mambu 113-118 na 136. 26:31 26:31 Wanda ka Zakalia 13:7.

baġa ka ġamalaika.[‡] ⁵⁴ Luki limoti, kutikoku ġamalaika ġeyo, Moġiso Motu akwanana kaġtalyana liki? A ġeyo, Moġiso mi nimu akabikya ġe masi okwononi kaigyonasa ġeyo aka yo.»

⁵⁵ Kuwa wa, Yeso abikya ndi ġambaza no ġe: «Moduku kegwi na ġadukpa na ġengbingili abe nakika mutũ wo kubaku? Nikaga ndi pa imoti na ifunu masye masi wakiko ka Ndaġu ko Kunzi ni nanapá mutũ, makegwigu ndi. ⁵⁶ Luki limoti, masi nimana akaigyonosa kye italyani ġeyo ġogyalandu ġokpikaga ndi mino.»

Kuwa wa, ġabifya ġasi ġasa ndi Yeso, ġogwa mbangu.

Yeso akasamba ka Basa-Yidingi ka ġangama ka Bayuda

(Maliko 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yuani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Bambanzu niġo ġagwi ndi Yeso, ġaga na iyi ka Kayafa ninu a ndi kumu-kumu. Bowonisilo ġa mutũ na ġamboku-mboku ġa ndi ġumumukana ku ġeyo. ⁵⁸ Petele a ndi kaġyibya Yeso mina ġyi kadwe ku kwa ku ka ndaġu ko kumu-kumu. Ogulya ndi ka pa yangba, ikoku pa imoti na ġazamu kaina ġeyo isilyoku mino.

⁵⁹ Bokumu-kumu na ġangama ġagogo ġasi ġa Basa-Yidingi ġa ndi kaukisa ġademũ ġa ġongo, kye ġininosi no pisi kamwisiso Yeso. ⁶⁰ Luki limoti, ġakinagu ndi, ġutugu ġeyo ġatu ġudingi ġodogoku ndi mino kaġukulyaga ġongo.

Ka muliġo, ġatu ġaġa ġodoku ndi kaġikya ġe: ⁶¹ «Mutu yi nimu abikya ndi ġe: «Nakwanana kapanza Ndaġu ko Kunzi, kopika ġata kumbusa wa masye masaa.»»

⁶² Kuwa wa, kumu-kumu amaga ndi, amuusa Yeso ġe: «Ambe, wakegu kosikisyo? Wakabikya ġu ka ġangbanga niġana ġambanzu ġakaupilyaga ġa?» ⁶³ Luki limoti, Yeso adaka ndi ġiwo.

Kumu-kumu abikya ġata ndi ġe: «Nakaumuuso ko lino ko Kunzi ninu a na oġili, tiġikya pisi ka silika, iwe ni Kilisito, Miko Kunzi?»

⁶⁴ Yeso asikisya ndi ġe: «Iwe mombukwana-daki wobikiyini! Luki limoti, nakamuġikya ambe katukya mġiya wanu, maminatu Mika-mambanzu wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi ninu wo Ngu. Na maminatu ndeke ġoni ni anodoku ka ġekaba kugu wa lisyu.»

⁶⁵ Kuwa wa, kumu-kumu yi ninu inuaga ndi ġotu. Abikya ġe: «Atumbwini Kunzi! Takegu ġata na nzoyi ya ġademũ. Mapunya kaukana ġeyo atumbwi mino. ⁶⁶ Makabikya ġu?» Basikisya ndi ġe: «Okwononi ġamwi!»

⁶⁷ Kuwa wa, ġabakyaga ndi Yeso na ġotikito ko miso, ġayipaga ġangwasi. ġagogo ġayipaga ndi ġangwasi, ⁶⁸ ġanabikya ġe: «Kilisito! Nduंगा pisi ka ġugyalandu! Tiġikya, wani no uipi?»

Petele amongonyini Yeso

(Maliko 14:66-72; Luka 22:56-62; Yuani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ko ngbingo yi ninu, Petele a ndi iyi wakiko kunzi ka pa yangba. Kuwa wa, muġyaligubo ġemoti muġika yi akpuġoku ndi, abikya ġe: «Iwe, watu ndi ġoni pa imoti na Yeso mutu wa Galilaya.» ⁷⁰ Luki limoti, Petele anganya ndi kambwa ka ġatu ġasi ġe: «Imi, nakibigu nilo wakapa kaġikya.»

⁷¹ Kumbuso yi, isisila ndi miso ya mupumi ma pa yangba. Muġyaligubo muġika yi wagogo amina ndi, abikya ġatu niġo ġa ndi wa ġe: «Mutu yi nimuna a ndi pa imoti na Yeso mutu wa Nazaleti.» ⁷² Petele anganya ġata ndi, ako silika ġe: «Imi, nakamibigu mutu yi nimu!»

⁷³ Kumbusa yikeġe, ġatu niġo ġa ndi wa ġakpuġoku ndi Petele, ġabikya ġe: «A ġeyo, wa ġoni ġemoti kaġu. ġutugu munzina kaku aka akowonisilo ġinza ġe wa Muġalilaya!»

⁷⁴ Petele ako ndi silika, abikya ġe: «Nigyogyisi! Kika ni nakabikya ġongo. Nakamibigu aluku yi nimu!» Wa aka wa, koku alika ndi.

⁷⁵ Petele atamana munzina nimu Yeso abikya ndi ġe: «Kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» Kuwa wa, opupa ndi kunzi, arunga ndi kagama no kumbu kuge.

27

Bogoni na Yeso kambwa ka ngama mudingi ġeyo ka Pilatu

(Maliko 15:1; Luka 23:1-2; Yuani 18:28-32)

¹ Niyo lisyu asye, bokumu-kumu na ġamboku-mboku ġolikilya ndi dikidi kakisa kamwisiso Yeso. ² Kumbuso kakondisiso, ġaga na iyi, ġamomosa ndi ġigbu kambwa ka ngama Pilatu ninu andaga ndi iwili ya Lama.

‡ 26:53 26:53 Bambaza tekeġe na ġaġa a ndi banda ġasuda mudogoni abe belofu ġatekeġe maġiya na ika na ġaġa.

*Yuda ibongisini
(Ligubo 1:18-19)*

³ Niyo Yuda nino agaba ndi Yeso ukana be bomosini mutuu kamwo Yeso, apunga ndi kalya kumbu kugbe. Umigisya kuwa ndi bokumu-kumu na bamboku-mboku bambuma batekebe basaa baya buyi. ⁴ Ubikya ndi be: «Nogyi bi bunye kodukusaga bangu ka mumbanzu yi nino kegu bi na bunye.»

Luki limoti, ibu basikisya ndi be: «Katindigu ibusu. Undi iwe aka.»

⁵ Yuda ombimba ndi buyi bi nibo ka Ndabu ko Kunzi. Kumbuso yi, atukya ndi, aga kaibongiso.

⁶ Bokumu-kumu bapunaga ndi, babikya be: «Mutuu kusu katikpamyagu be tobisogi inguo yo buyi bi niba ka kpokoyo ya ndabu ya malumba. A beyo, a mukalya ma bangu.»

⁷ Kumbuso wa yukanana, boluwa ndi no buyi bi nibo tiko ka mafoku ka aluku bemoti nino alukaga ndi bambike. Boluwa ndi tiko yi niyo ko bulya yilumbo mino sobiko.

⁸ Kinili, kadwe na lisyeli ni nili, tiko yi niyo balikyaga be «Tiko ya Bangu.»

⁹ Kuwa wa, itulyana nilo ibikya ndi pisi ka mugyalandu Yelemia be: «Bava ndi bambuma batekebe basaa baya buyi. Ligabu li nilo Bezaleli sobisa ndi ko bulya kaki. ¹⁰ Boluwa ndi no buyi bi nibo tiko ka mafoku ka maluka bambike mudongoni beyo Mombukwono-dosu ebikya ndi mino.»

*Bogoni na Yeso kambwa ka Pilatu
(Maliko 15:2-15; Luka 23:2-3, 18-25; Yuani 18:29-19:16)*

¹¹ Binda kuwa ndi na Yeso kambwa ka ngama wa iwili beyo ka Pilatu. Iyi Pilatu amuusa ndi be: «Fwe ni ngama ka Bayuda?» Yeso asikisya be: «Fwe no wobikyi.»

¹² Kumbuso yi, bokumu-kumu na bamboku-mboku basungulya ndi. Luki limoti, ni kosikisiyigu. ¹³ Kuwa wa, Pilatu amuusa ndi bata be: «Wakegu kaukana bangbanga basi nibana bakaupilyaga ba?» ¹⁴ Luki limoti, Yeso kasikisiyagu ndi ka likpumuka gutugu limoti aka. Likpumuka li nilo ambanga ndi ngama mudingi kugbe.

*Pilatu okpomyini be bamwi Yeso
(Maliko 15:6-15; Luka 23:15-25; Yuani 18:39-19:16)*

¹⁵ Ka yinga ya Pasika, ngama mudingi akulaga ndi mutuu wa boloko bemoti nino ambaza ka bambanzu atwaga ndi. Ikaga ndi mutuu yi nino ambaza apaga ndi. ¹⁶ Ko ngbingo yi nino, a ndi na mutuu wa boloko bemoti wakimibisikoso kugbe. Lino kaki ndi ni Balaba.

¹⁷ Kuwa wa, Pilatu umuusa ndi bambanzu nibo bamumukana ndi wa be: «Wani no makapa be namukulyi luga ka Balaba ibu na Yeso nino bamakaga be Kilisito?» ¹⁸ Uusa ndi beyo kye a ndi kaiba be basuta ndi Yeso ko bulya imi aka.

¹⁹ Ngbingo nino Pilatu a mbeyi ndi mino wakiko aka kasombiso Yeso, mukaki atikilyoku ndi liyu be: «Mutuu yi nino kegu na bunye, wakimokyonitogu ka likpumuka kaki! A beyo, no biti yi niyi, nigyogyisi kugbe ko nziki ko bulya kaki.»

²⁰ Luki limoti, bokumu-kumu na bamboku-mboku ka Bayuda butiwa ndi bambanzu be bakulagi Balaba, bamwo Yeso.

²¹ Ngama umuusa ndi be: «Luga ka batuu baba bi niba, wani no makapa be namukulyi?» Basikisya ndi be: «Balaba.»

²² Pilatu umuusa ndi bata be: «Nagya kuwa iki na Yeso nino bamakaga be Kilisito?» Bambanzu basi basikisya ndi be: «Babangilagi ka musalaba!»

²³ Pilatu igilya bata be: «Bunye tino se bo agya ndi?» Luki limoti, bidukulaga ndi asi kapamikanaga aka na liyu lapu be: «Babangilagi ka musalaba!»

²⁴ Ngbingo yi nino Pilatu ina ndi mino be kakwananigu kagya bata luki na ipumbu akaisisilogo aka, atika ndi be hoviku libo, isukusa mafoku kambwa kabu basi. Abikya ndi be: «Bangu ka mutuu yi nino kodukogonitogu ko lina kami. A kuwa likpumuka kunu aka!»

²⁵ Batuu basi fosikisya ndi be: «Bangu kaki adukagi ka mu kusu na ka bomikusu!»

²⁶ Kuwa wa, Pilatu ukulya ndi Balaba. Atinisisa ndi Yeso pimbo. Kumbuso yi, upa ndi kye babangilagi ka musalaba.

*Basuda bakatiba Yeso
(Maliko 15:16-20; Yuani 19:2-3)*

²⁷ Kuwa wa, basuda baga ndi na Yeso ka ndabu ka ngama wa iwili. Ku beyo, bumumula ndi basuda basi, bakungulo Yeso bikululu. ²⁸ Banyogo ndi botu, bamokisya kanzu wangbu. ²⁹ Bobungusyaga ndi biwilili muligi nino a ndi no mowo, bamokisya ka mu. Bagwisiso ligugu ka kubokuko kwa kumbanzikaniko. Kumbuso yi, sobuna

ndi moli kambwa kaki katiba, banabikya be: «Ngama ka Bayuda, tumuusito!»
³⁰ Babakyaga ndi na botikito. Bava kawa ndi ligugu li nilo banatinaga nolu ka mu.

³¹ Kumbuso katiba beyo, banyo ndi kanzu. Bamokisyo bata botu kaki, baga kawa ndi na iyi kabangilaga ka musalaba.

Basuda babongilagini Yeso ka musalaba

(Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43; Yuani 19:17-27)

³² Ngbingo yi nino basuda bopupa ndi mina wa, babangana na aluku bemoti nino a ndi mutwa wa Kulene, ina ndi be Simoni. Babinikisa ndi na mapupu musalaba ka Yeso.

³³ Niyo bosila ndi ka pa niyo balikyaga be Golgota (isi yi ni: Pa ya Mukuwa ma mu),

³⁴ bapá ndi Yeso vinya mumatanaga no luki lozyo. Luki limoti, ngbingo yi nino akingila ndi mino, akya komwo.

³⁵ Kawa wa, babangilaga ndi ka musalaba. Batwa ndi libese ko bulya yigbananaga botu kaki. ³⁶ Kumbuso yi, bikanana ndi wa kabuulyogo.

³⁷ Na kugu wa mu kaki, bokpika ndi isi ya likrumuka nilo basungulya ndi mina be: «Aluku yi nimu ni Yeso, ngama ka Bayuda.»

³⁸ A ndi na batu bo kubaku baba nibo bubangilaga ndi goni ka kpolo ka Yeso. Bemoti ka nakpangbala wa kumbanzikaniko, na wagogo ka kulekuke. ³⁹ Bambanzu bi nibo ba ndi kakitaga wa, ba ndi katumbwa Yeso, banagbitya bamu, ⁴⁰ banabikya be: «Wa ndi kapa kapanza Ndaŋu ko Kunzi, wopika yagogo ka masye masaa. Wihukusa neki mombukwana-daki yi, kika ni wa Miko Kunzi, syoku ka musalaba!»

⁴¹ Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu pa imoti na bamboku-mboku ba ndi goni katiba begyo, banabikya be: ⁴² «Uhukusa ndi batu bagogo. Kakwananigu kaihukuso iyi mombukwana-daki yi bikpe! A ngama ka Bezaleli. Osyikuno ka musalaba, ifusu, tabinikyana kawa goni! ⁴³ A beyo, igumya ndi ko Kunzi, abikya ndi be a Miko Kunzi. Kika ni Kunzi apagatu, ahukusi neki mbiya wanu!»

⁴⁴ Gutugu batu bo kubaku aka nibo bubangilaga ndi ka kpolo ka Yeso, ba ndi katumbwa begyo.

Kukwaku ka Yeso

(Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49; Yuani 19:28-30)

⁴⁵ Katukya ndi ka saa sita, biti ohuma ndi obili wasi ka basaa bayisaa. ⁴⁶ Niyo saa tisa a kawa ndi buwobi kaitalyana, Yeso igomisa ndi na liyu lapu be: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Isi ni: «Hiii Kunzi! Hiii Kunzi! Ko bulya iki yo wesi mino?»

⁴⁷ Niyo batu bemoti-bemoti luga ka nibo ba ndi na bamukana mino beyo, babikya ndi be: «Akamaka hliya.» ⁴⁸ Wa aka wa, bemoti kabu apikita ndi, ovoku luki limoti bifabu-fabu, olubo ko vinya wa muzabibu wozyo. Kumbuso yi, abanga kawa ndi ka ligugu, apa Yeso be omwi. ⁴⁹ Luki limoti, bagogo babikya ndi be: «Wosoni! Tinini mbeyi ikani hliya odokuto kahukuso!»

⁵⁰ Luki limoti, Yeso igomisa bata ndi na liyu lapu. Osisa limbengi.

⁵¹ Ko ngbingo yi nino aka no, kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kugbe ku ka Ndaŋu ko Kunzi ku, anuka ndi luga katukya kugu kadwe kusili. Mugi izukula ndi bingbuku-ngbuku, matamu makpaku alikanaga ndi bikpakpakpa. ⁵² Gutugu bambuku aka oukwikana ndi na batu buidingi nibo bokwaga ndi ni babinikyoni Kunzi, babilila ndi. ⁵³ Bopupoku kawa ka bambuku. Kumbuso goni Yeso kopupa ndi ka mbuku, bingya ka Yelusalema, gudu wotu. Ku beyo, buupunilya ndi bambanzu buidingi.

⁵⁴ Niyo ngama ka basuda ka Baluma pa imoti na batu nibo ba ndi na ibu kabuulyaga Yeso bamina azigizo na masi nimo akitanaga ndi wa, bogwa ndi ombombo kugbe. Babikya kawa ndi be: «Ka lingunu, mutwa yi nimu a ndi asi Miko Kunzi aka!»

⁵⁵ Wa go wa, a ndi na boko buidingi nibo ba ndi kaina ka bubyi nilo akitanaga ndi lo. Botukyoku ndi pa imoti na Yeso ka Galilaya, kasingyo ka mogubo. ⁵⁶ Luga kabu, a mbeyi ndi ni Malia mutwa wa Magadala, Malia nino abukuta ndi Yakobo ibu na Yezefu se kawa amaki bomika Zebedayo.

Banalumbo Yeso

(Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56; Yuani 19:38-42)

⁵⁷ Niyo bugogo italyana, aluku bemoti wa lingama, mutwa wa Alimatia nino ina be Yezefu, a ndi goni iyi mufiŋya ka Yeso, osiloku ndi. ⁵⁸ Inda kawa ndi ka ngama mudingi wa iwili beyo ka Pilatu, akunga be bapá nzuyi ka Yeso. Pilatu akpamya ndi be bapá. ⁵⁹ Yezefu inda ndi kava. Akandaga na kutuko kwambiya, ⁶⁰ amongosa ndi ka mbuku yambiya niyo ikpulya ndi ka litalu. Kumbuso yi, adula ndi mupumi mi na litalu

lidingi, aga ndi. ⁶¹ Ko ngbingo yi nino, Malia Magadala na Malia nino wagogo ba ndi wa, bakikonono kambwa wa mbuku.

Basuda bakobuulya mbuku

⁶² Bugala bi, akaibikya be lisyε li nilo a kambwa wa nilo la kibungusyogo ka Lisyε la kimumbiso, bokumu-kumu na Bafalisayo бага ndi ka Pilatu. ⁶³ Babikya ndi be: «Mombukwono-dosu! Totomonini bata beyo matu wabongo yi nima abikya ndi mino ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino mubisi aka be: <Kumbusa wa masye masaa, nopupatu ka mbuku.> ⁶⁴ Yeki a beyo, pa neki mutuu be bobuulyogi mbuku kadwe ku kwa ku masye masaa italyano mino. Babibya kaki bakodonikuto kabifo, бага kaubikya bambanzu be: <Opupini bi luga ka bamanda.> Munzima ma mifa mi nima ika banu manye kakitaga nimo ma mambwa.»

⁶⁵ Pilatu usikisya ndi be: «Matu na basuda nibo bokwononi kobuulya mbuku. Wogoni, bobuulyogi mudongoni beyo mini mino binza.» ⁶⁶ Baga kuwa ndi ka mbuku, badula ndi miso ma mbuku na litalu bingbufu, bubisa ndi basuda wa kobuulyo.

28

Yeso opupini ka mbuku

(Maliko 16:1-10; Luka 24:1-12; Yuani 20:1-10)

¹ Niyο Lisyε la kimumbiso akitaga ndi, kuwa na bugala bi ka lisyε la mambwa la poso* ko mbolugo, Malia nino a ndi matu wa gudu wa Magadala pa imoti na Malia wagogo, бага ndi kaanda mbuku.

² Ko ngbingo bemoti, azigizo wapu apunga ndi. Malaika ka Mombukwono-dosu, osyoku ndi kotukyoku kugu wa lisyε, inda ndi kate ka kpolo litalu lidingi nilo otikya ndi mbuku, ika ndi kugu yi. ³ A ndi kanze kugbe mudongoni abe ngbangbata kanginana, botu kaki a ndi bitu abe libu.

⁴ Bobubulya nibo ba ndi kobuulyaga mbuku bapunga ndi kaguguma bikpwukpwukpu na kubangaku, kadwe ku kwa ku biita ndi mina abe bamanda.

⁵ Luki limoti, malaika nino ubikya ndi boko bi nibo be: «Makobongonitogu. Nakaiba ambe makakisa Yeso, nino babongiligi bi ka musalaba. ⁶ Kegu bata wanu! A beyo, opupini bi ka mbuku mudongoni beyo abikya nduku mino. Doniku, winoni ku o bi mino mumongoso. ⁷ Windoni bigala kaubikya babibya kaki be: <Opupini bi luga ka bamanda. Matokonyoku ka Galilaya. Maminoku banu ku beyo.> Nilu no bi ambe namubikiyi nilo.»

⁸ Boko baba bi nibo batukya ndi bigala-gala ka mbuku botumini na kubangaku bidε na magyagya mudingi goni. Binda ndi mbangu kautumbulyaga babibya ka Yeso mongoni mi nimo.

⁹ Ko ngbingo bemoti, Yeso bikpe abangana ndi na boko bi nibo, umuuso. Bakpuḍoku ndi, bavilaga magu na babibiso. ¹⁰ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Makobongonitogu! Windoni kaubikyaga bomika-mama be бага ka Galilaya. Beminoku ku beyo.»

Bobubulyo ba mbuku bogoni kapaga mongoni

¹¹ Ngbingo yi nino boko bi nibo ba mbeyi ndi mino ko pisi aka, bobubulyo bemoti-bemoti ba mbuku batukya ndi, бага ka gudu. Ku beyo, butumbulyaga ndi bokumu-kumu lasi nilo akitanaga ndi.

¹² Kuwa wa, bokumu-kumu bi nibo pa imoti na bamboku-mboku ka Bayuda bagya ndi dikidi. Bakanana ndi kaupā basuda bi nibo buyi buḍingi bipεle. ¹³ Babikya ndi be: «Bikyon ambe: <Babibya kaki boduku bi no bitu kaibo manda kaki ko ngbingo yi nino to bi mino ka batoto.> ¹⁴ Kika ni mongoni asilyini ngama mudingi wa iwili, ibunu bamombukwono-dosu bi bo tatumbulyaga mongoni mi nimo. Tagya yasi ambe ibunu makogulyonitogu ka bukpwuku-kpwuku.»

¹⁵ Kuwa wa, basuda bi nibo bava ndi buyi na bagya mudongoni beyo bakpamyā ndi mino. Mongoni mi nimo italyana ndi luga ka Bayuda kadwe na lisyε li nili.

Yeso upupiyini babibya kaki

(Maliko 16:14-18; Luka 24:36-49; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

¹⁶ Kuwa wa, babibya bi nibo tekebe na bemoti бага ndi ka Galilaya, ka ngupa niyo Yeso uwanyaga ndi. ¹⁷ Ngbingo yi nino bamina ndi mino, babibiso. Luki limoti, bemoti-bemoti kabu ba ndi na botumo.

¹⁸ Kumbuso yi, Yeso ukpuḍoku ndi, ubikya be: «Beponi ndi ngu yasi ya kugu wa lisyε na kunu ka obili. ¹⁹ Yeki a beyo, windoni ka bevananza bayasi, huyikosoni biki babibya kami. Hubotisoni ko lino ka Baba, ko Miki na ka Limbengi-Lotu. ²⁰ Huwonisiloni kabye

* 28:1 28:1 lisyε la mambwa la poso: Ilu lo balikyaga ndi be lisyε la Mungu.

masi nimo namubikyaga ndi. Wiboni binza ambe na pa imoti na ifunu bongbinga basi kadwe ka mulibo ma obili.»

Mongoni Manza ka Yeso beyo Maliko okpikaga ndi mino Likpumuuka la mambwa

Mongoni Manza nimo Maliko okpika ndi nima. Maliko kegu iyi atutumbwa ka Yeso, luki limoti bakpakyantatu ndi pa imoti na Pɔlo, bagya goni ndi ligubo lo Mongoni Manza ibu na Petele. A beyo, makpumuuka mi nimo okpiko ka kitabu yi niyi, a nimo ukana ndi na Petele ni anutumbulyaga bambanzu obili ka Yeso-Kilisito ka litombu li nili. Ukpikilya ndi batu bi nibo bakegu Bayuda, kauwonisilo ka linguu be Yeso a Mika Kunzi.

Kuso wa Mobiso, Kunzi abikya ndi be atikokoto ndeke mutu bemoti kauhukuso batu ba Izaleli nibo ba batu kaki. Yeso osiloku ndi ka litombu li nili ni Baluma bogoni ndi kava litombu la mugi ma Izaleli, bika ndi ka beyo. Bezaleli bumukanaga kuwa ndi ibu aka.

Bezaleli bikaga ndi katamana be Kilisito nino Kunzi awanyaga ndi katikoku, uhukusagatu ndeke ka mafoku ka Baluma. Luki limoti, kegu ko bulya muhukuso mi nimo, mo Yeso odoku mino. Uhukusaga ndi asi batu bi nibo aka bo basa ndi Mumuyoniso, basa bunye, bapunga kamukana asi iyi aka.

Maliko atumbulaga ndi ka kitabu yi niyi, niyo Yeso agya ndi ka litombu, beyo upa mino bambanzu mutuu, atumbulaga goni ku kwa ku na pupo ka Yeso ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpumuuka mumbanga mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu. Luki limoti, gutugu beyo Yeso a mino Miko Kunzi yo, kibinikaga ndi. Mobiso akabikya be: «A beyo, Mika-Mumbanzu kodokugu ndi be kye bilki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kagugubya bambanzu, na kapá obili kaki abe mukalya kaukulaga batu budingi ka bunye.» (Maliko 10:45)

Bangama ka Bayuda bamayatu ndi kadwe ku kwa ku bamwo ndi mino. Mutu wasi nino abyege Yeso, okwoni, ibi be bagyogiyisatu, luki limoti, mulibo kaki ika na izangiya.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza 1:1-8

Ibatiso ka Yeso na beyo Mumuyoniso a ndi mino kakisa kabobo 1:9-13

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 1:14-9:50

Yeso otukyini ka Galilaya, aga ka Yelusalema 10:1-52

Poso wa mulibo ka Yeso ka litombu, kasombiso na kukwaku kaki 11:1-15:47

Yeso opupini ka mbuku 16:1-8

Yeso upupilyini babifya kaki 16:9-20

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza

(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Yuani 1:19-28)

¹ Mupanganagi ma Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito, Miko Kunzi nima. ² Kuso wa kitabu ka mugyalandu Isaya, ikpikaga be:

«Imi Kunzi, nakatika atutumbwa kami kambwa kaku, kaubungusilyo pisi.

³ Mumbanzu bemoti akatubilaga ka isa be:

«Bungusyoni pisi ka Mombukwono-dosu, munonilyoni bopisi kaki bingbingbili!»

⁴ Yuani-Mubatizai opuponoku ndi ka isa, anukuwa bambanzu be: «Yikosoni mambengi, miBOTISO, Kunzi amupilya bunye kunu.» ⁵ Batu basi ba iwili ya Yudea na ba gudu wa Yelusalema basilyogoku ndi Yuani-Mubatizai. Batu bi nibo batwaga ndi bunye kabu ka pa yangba, Yuani anubotiso ka Yolodani*.

⁶ Yuani imokisyaga ndi kutuko kwo tukatu ta ngamia na mukaba ma sibokuso sa nyama ka idukafiso. Ulyaga ndi banabunyenye no nzuki niyo ikaga ko tutu. ⁷ Akawaga ndi be: «Mutu yi nimo akodoku kumbusa kami, a no ngu kekita imi. Nakakwananigu gutugu kodidiko, na kakulaga ligi ya bekpaku kaki. ⁸ Imi, namubotisaga bi ko libo, luki limoti, iyi, amubotisaga banu ka Limbengi-Lotu.»

Yuani akabotiso Yeso

(Matayo 3:13; Luka 3:21-22)

* 1:5 1:5 Yolodani: A libo lidingi ka mugi ma Palesitina.

⁹ Ka masye mi nimo, Yeso otukyoku ndi ka Nazaleti, ka iwili ya Galilaya adwe ka Yolodani. Ku beyo, Yuani abotisa ndi. ¹⁰ Niyo aka yo Yeso opupoku ko libo, ina ndi lisyē koukwikono, Limbengi-Lotu asilyoku ndi abe likpondi. ¹¹ Kuwa wa, liyu otukyoku ndi kugu wa lisyē be: «fwe, wa mikami mupaka, nogwaga na iwe magyagya kugbe.»

*Abili akabobob Yeso ka isa
(Matayo 4:1-11; Luka 4:1-13)*

¹² Kumbuso yi, Limbengi-Lotu akpamya ndi Yeso kaaga ka isa. ¹³ Ku beyo, agya ndi masye batekebe bakwanganya ni abili anabobob. Ikaga ndi pa imoti na banyama bo tutu, bamalaika banagugubyo.

*Yeso akaumaka babibya bakwanganya
(Matayo 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ Niyo bagwi Yuani-Mubatizai, Yeso aga ndi iyi ka Galilaya. Ku beyo, a ndi kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi. ¹⁵ Abikyaga ndi be: «Ngingo itulyonini. Bungama ko Kunzi a kuwa buwobi. Yikosoni mabengi, mabinikyana Mongoni Manza!»

¹⁶ Yeso a ndi kakpakyana ka mutili ma ibombu yidingi ya Galilaya, umina ndi banyobosi baba, Simoni ibu na mamaki beyo ka Andilia ni banolubo moyo. ¹⁷ Ubikya ndi be: «Ibyeniku. Namuitisa kuwa banyo-bambanzu†.» ¹⁸ Ko ngingo yi nino aka no, basa ndi moyo kabu, bapunga kabibya.

¹⁹ Niyo Yeso idukula ndi bata mina yikedē bene, umina ndi bomika Zebedayo, Yakobo ibu na mamaki beyo ka Yuani. Ba ndi ka ingbobo yidingi‡ kabu ni banobungusyogo moyo. ²⁰ Ko ngingo yi nino aka no, umaka ndi. Basa ndi ababu ka ingbobo pa imoti na bagya-ligubo kaki, бага ndi ibu kabibya Yeso.

*Yeso anyuni mutū bemoti limbengi la bunye
(Luka 4:31-37)*

²¹ Yeso na babibya kaki bogulya ndi ka Kapelenaumu. Ka Lisyē la kimumbiso, Yeso ogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga kapá mutuu. ²² Mutuu kaki umbanga ndi bambanzu nibo ba ndi kamukana bo kugbe. A beyo, a ndi kapá mutuu no ngu ni kegu abe bowonisilo ba mutuu kabu. ²³ Ku kwa ku, ka ndabu ya malumba ka Bayuda ku, aluku bemoti bene a ndi na limbengi la bunye. Aluku yi nino apunga ndi kapamikanaga be: ²⁴ «Hu! Yeso, mutū wa Nazaleti, lo kusu na ifunu ogwogi buni? Woduku katilumwisogo? Nakaumba binza! Iwe ni Mutu Wotu nino Kunzi atikoku!»

²⁵ Yeso apamilyaga ndi limbengi la bunye, abikya be: «Daka! Pupa ka aluku yi nimo!» ²⁶ Limbengi la bunye nilo ayunga ndi aluku no binye, opupa ndi binnede ni apamikana bilya-lyi. ²⁷ Likpumuka nilo upá ndi bambanzu basi ombombo, bapunga ndi kauusana be: «Likpumuka tina se piye li? A mutuu mambiya, mutumo no ngu. Akapamilyaga gutugu mabengi ma bunye aka, anamukana!» ²⁸ Ko nginga mukede aka, mongoni ka Yeso awawa ndi ka iwili ya Galilaya yasi.

*Yeso uhukusini batū budingi ba bokolobu
(Matayo 8:14-17; Luka 4:38-41)*

²⁹ Kuwa wa, Yeso opupa ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Ba ndi na Yakobo ibu na Yuani, bingya ndi ka Simoni na ka Andilia. ³⁰ Ku beyo, titaki Simoni nino muko yi a ndi wakanga, animukana budi. Niyo aka yo Yeso osila wa, batumbulyaga ndi likpumuka nilo. ³¹ Yeso akpuda, agwi kubokuko, amomoso, muko yi nino ahuka ndi. Kumbuso yi, apunga ndi kaugugubyo.

³² Na bugogo, niyo moni ogwo, badulyoku ndi Yeso na batū basi nibo ba ndi na bokolobu na nibo ba ndi na mabengi ma bunye. ³³ Bambanzu basi ba gudū ba ndi bumamakana ko misa na mupumi ma ndabu wa. ³⁴ Yeso uhukusa ndi bambanzu budingi nibo ba ndi kaigyogyiso na bokolobu dididi, okpumya ndi goni mabengi ma bunye mudingi. Apakya ndi mabengi ma bunye kanzina, kye mabengi ma bunye nimo a ndi kamiba binza.

*Yeso akalingyo Galilaya
(Luka 4:42-44)*

³⁵ Ko mbolugo, Yeso ozuzuka ndi, opupa kunzi. Inda kuwa ndi kunzi wa gudū ka pa yi niyo bambanzu kegu ndi mino. Ku beyo, apunga ndi kalumba. ³⁶ Simoni na bawai-daki binda ndi kakisa. ³⁷ Niyo bamina, babikya be: «Batū basi bakaukisa yi.»

³⁸ Luki limoti, Yeso usikisya ndi be: «Togoni ka bapa bayagogo, ko giyo niyina buwobi-buwobi wanu. Ku beyo, nakwanana goni kabikyaga Mongoni Manza. A beyo, nilo

† 1:17 1:17 banyo-bambanzu: Bika kaukisa na kaunyogo bambanzu ka bunye kabu. ‡ 1:19 1:19 ingbobo: Ingbobo yi niyo ikaga ndi yidingi mudongoni abe mikya bato.

nodulyoku ndi yipepe nilo.»³⁹ Kawa wa, Yeso alingya ndi Galilaya wasi, anabikyaga Mongoni Manza ka bandabu baya malumba ka Bayuda, anokpuma mambengi ma bunye.

*Yeso ahukusini kebu-kebu
(Matayo 8:1-4; Luka 5:12-16)*

⁴⁰ Lisyé limoti, kebu-kebu bemoti asilyoku ndi Yeso, ogwo no moli kambwa kaki, itatanaga na iyi be: «Kikiliki, wakapa, wakwanana baka kengumoso.»

⁴¹ Yeso akwilya ndi kumbu, anana ndi kabokuko, avila, abikya be: «Noboilyini, ngumana!»⁴² Ko ngbingo yi nino aka no, kebu-kebu asya ndi, angumana bingó.

⁴³ Wa aka wa, Yeso anzinilya ndi na diya, kumbuso yi, apupisa ndi, anabikya be:

⁴⁴ «Wiminyatu! Wakatumbulyogonitogu mambanzu. Luki limoti, winda kaimoniso ko kumu. Kumbuso yi, wapa aype mudongoni beyo Mutuu ka Musa abikyago mino, iba mutuu wasi ibi be woukini bi.»

⁴⁵ Luki limoti, niyo aka yo aluku no aga, apunga ndi kopobo na kowowiso likpumuka li nilo. Kinili, Yeso kipupisogigu ndi bata bingbanganya ko misa ka bambanzu ka gudú. Ikaga kawa ndi kunzi aka, ka bapa nibayo bambanzu bakikogigu ndi mino. Ku beyo, bambanzu badulyogoku ndi kotukyoku ka bapa bayasi.

2

*Yeso ahukusini zegesi
(Matayo 9:1-8; Luka 5:17-26)*

¹ Kumbusa wa masye makede, Yeso igoku ndi ka Kapelenaumu. Bambanzu bukana ndi be a ka ndabu. ² Bamumukana kawa ndi ku budingi, kadwe ku kwa ku miyaa pa kotigalagu bata ndi mino, iki gutagu ya kunzi aka ikani ko misa ma mupumi. Yeso a ndi kabikyaga Likpumuka ko Kunzi. ³ Kawa wa, batu bakwanganya badulyoku ndi Yeso na zegesi mabinika. ⁴ Luki limoti, bakakwananagu ndi kasiliso kambwa ka Yeso ko bulya ambaza ka bambanzu. Boukwilya kawa ndi ngala kugbondo tili na pa niyo Yeso a ndi mino. Kumbuso yi, basisa kawa ndi zegesi no kugu wa kalagba niyo a ndi mino wakanga pisi ka ngala yi niyo. ⁵ Niyo Yeso ina baya kabu beyo, abikya ndi zegesi no be: «Mikami, nupilyini bunye kaku.»

⁶ Bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti nibo ba ndi bakikonono wa, bapunga ndi kaimuusa be: ⁷ «Ko bulya iki yo aluku yi nimuna o mino kanzina beyo? Akatumbwa Kunzi! Wani no akwanana kapilya bunye, kiki Kunzi aka yikaka?» ⁸ Ko ngbingo yi nino aka no Yeso andanga ndi tamanaga kabu, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino na inguo ya tamanaga yi niyo?» ⁹ Hki yo a yopoli kugbe kabikya zegesi be: «Nupilyini bunye kaku», ikani kabikya be: «Wamaga, wava kalagba kaku, wakpakyana?» ¹⁰ Luki limoti, nakapa ambe wiboni be Mika-mumbanzu a no ngu yipilya bunye ka obili.» Kawa wa, abikya ndi zegesi no be: ¹¹ «Nakabikya ambe, wamaga, wava kalagba kaku, wiga ku kaku!» ¹² Wa aka wa, aluku no aka ndi hivanga ko misa ka batu basi wa, ava kalagba kaki, iga. Noku udika ndi ibu basi bide, bapunga ndi kabibiso Kunzi, banabikya be: «Takaninigu ndi inguo ya likpumuka li nili!»

*Yeso amokini Lawi
(Matayo 9:9-13; Luka 5:27-32)*

¹³ Kawa wa, Yeso iga bata ndi ka mutili ma ibombu yidingi ya Galilaya. Ambaza ka bambanzu wasi asingyoku ndi, apunga kaupá mutiwi. ¹⁴ Wa a ndi mina kakitaga wa, amina Lawi, mika Alufayo, wakika ka bilo yilipiso manzanza. Yeso abikya ndi be: «Ibyeku!» Lawi amaga ndi, apunga kabifya. ¹⁵ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kalyalya ku ka Lawi. Ba ndi pa imoti na babifya kaki, bandombe ba manzanza bakpu na batu bagogo budingi nibo buminaga ndi abe bagya-manye. A beyo, budingi ba inguo ya batu bi nibo bikaga ndi kabifya bingbooo. ¹⁶ Niyo bowonisilo ba mutuu nibo bikaga ndi na Bafalisayo bamina ndi mino Yeso kalyalya pa imoti na bandombe na bagya-manye, bumuusa kawa ndi babifya kaki be: «Ko bulya iki yo o mina kalyalya pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?» ¹⁷ Niyo Yeso umakana ndi beyo, ubikya be: «Batuu bapupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu. Nakodokugu kaukisa batuu bongbingbili, luki limoti, nibo bunye.»

*Koginyo malili ko ngbingo
(Matayo 9:14-17; Luka 5:33-39)*

¹⁸ Lisyé limoti, babifya ka Yuani-Mubatizai na Bafalisayo ba ndi koginya malili ko ngbingo. Kawa wa, bambanzu bodoku ndi kamuusa Yeso be: «Ko bulya iki yo babifya

ka Yuani na niŋo ka Bafalisayo aka ɓo ɓoginyaga iɓu malili ko ngbingo, ni niŋo kaku ɓakeɓu se iɓu koginyo?»

¹⁹ Yeso usikisya ndi ɓe: «Makasima ɓe ɓawai-daki mombukwono dumo wo vononi ɓakwananatu koginya malili ngbingo yi nino ɓa mbeyi mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! Ngbingo yi nino mbunya muko o mino pa imoti na iɓu aka, ɓakakwananigu koginyo malili. ²⁰ Luki limoti, ikatu ndeke na lisyɛ nilo ɓatamba mino mbunya muko luga kaɓu. Ka lisyɛ li nilo, ɓoginyatu kuwa ndeke malili ko ngbingo.

²¹ Mumbanzu gutugu ɓemoti aka kodikogigu inzanza na panga ya kutuko kwambiya. Kagya ɓeyo, panga yambiya yi niyo anuwatu inzanza, ngala ahumana ɓata kugbe. ²² Na ɓata, mumbanzu gutugu ɓemoti aka kabungwagigu vinya wambiya ka ɓambike ɓayo bokuto ta ɓamanya ɓayigbangbalaga. Kagya ɓeyo, vinya opumukisagatu ɓambike, ɓambike ulikaga, vinya agbo wasi. Kinili, okwononi kabungwa vinya wambiya ka ɓambike ɓayambiya goni.»

Yeso ni ngama wa Lisyɛ la kimumbiso

(Matayo 12:1-18; Luka 6:1-5)

²³ Ka Lisyɛ la kimumbiso limoti ɓene, Yeso a ndi kakitaga ka ɓotiko baya nganu. ɓabibya kaki ɓapunga ndi katinaga ɓekaza ɓi na ligundu. ²⁴ Kuwa wa, Bafalisayo ɓamuusa ndi Yeso ɓe: «Wina! Ko bulya iki yo ɓabibya kaku ɓakagya nilo ɓapakya ka Lisyɛ la kimumbiso?» ²⁵ Yeso usikisya ndi ɓe: «Makonotongulogigu ndi iɓunu likpamuka nilo ngama Daudi agya ndi wa a ndi mina na yangya pa imoti na ɓatu ɓi niŋo ɓa ndi na iɓu, na ɓimukana ndi nza? ²⁶ Ogulya ndi ka Nɓabu ko Kunzi, alya mukati nimo ɓapaga ndi Kunzi, upaga ndi goni ɓatu ɓi niŋo. Likpamuka li nilo igyonosa ndi ko ngbingo ko kumu-kumu Abiatali. Luki limoti, mutuu abikyaga ndi ɓe bokumu aka ɓo ɓakwanana ndi kalya mukati mi nimo.» ²⁷ Yeso opipiloku kuwa ndi ɓe: «Kunzi agya ndi Lisyɛ la kimumbiso ko bulya ka ɓambanzu, luki limoti, kugyagu ndi ɓambanzu ko bulya Lisyɛ la kimumbiso. ²⁸ Kinili, Mika-mumbanzu a goni ngama gutugu ka Lisyɛ la kimumbiso aka.»

3

Yeso ahukusini mutuu wa kubokuko kukwo

(Matayo 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Kuwa wa, Yeso ogulya ɓata ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Aluku ɓemoti a ndi ku ɓeyo na kubokuko kukwo. ² ɓatu niŋo ɓa ndi ku ɓeyo, ɓapunga ndi kanda Yeso ɓingbangbanga, ikani ahukusatu mutuu yi nino ka Lisyɛ la kimumbiso. A ɓeyo, ɓa ndi kakisa ɓe ɓamina na iɓo no pisi tino, kye ɓasungilyi. ³ Yeso abikya kuwa ndi mutuu yi nino ɓe: «Wamaga luga ka ɓambanzu ɓasi kuu.» ⁴ Kuwa wa, Yeso umuusa ndi ɓe: «Mutuu atibikya piye ɓe okwononi kagya ɓuni ka Lisyɛ la kimumbiso? Okwononi kagya likpamuka lanza, ikani kagya nilo lanyɛ? Kahukuso obili ka mumbanzu, ikani kamwo?» ⁵ Luki limoti, ɓadakyana ndi ɓiwo. ⁶ Yeso unda ndi iɓu ɓasi ɓingbangbanga, kani anuminyilya kumbu ko bulya mu mapu kaɓu. Abikya kuwa ndi aluku no ɓe: «Nana kubokuko.» Anana ndi, kubokuko ahuka ɓeyo aka yo ikaga ndi mino ⁷ Niyo aka yo Bafalisayo ɓopupa ndi ka ndabu ya malumba, ɓamumukana ko dikidi ɓigala na ɓatu ɓa lidu ka ngama Elodi * kakisa pisi tina yo ɓamwisiso mina Yeso.

Ambaza mudingi ka ɓambanzu asilyini Yeso

⁷ Kumbuso yi, Yeso ɓakida ndi na ɓabibya kaki misa ya mutili ma ibombu ya Galilaya, ni ambaza mudingi ka ɓambanzu anabibya ɓingbooo. ɓatu ɓi niŋo ɓotukyoku ndi ka Galilaya, ka Yudea, ⁸ ka Yelusalema, ka iwili ya Idumeya, ka iwili niyo kusakwa ya Yolodani na ka ɓewili niɓayo ɓuwobi-ɓuwobi na gudɗu wa Tilo na Sidona. Ambaza yi nino asilyoku ndi Yeso, kye ukana ndi mongoni ma masi nimo a ndi kagya. ⁹ Niyo ina ɓeyo, ɓibikya kuwa ndi ɓabibya kaki ɓe ɓabungusyiyogi ingbolo, kye ambaza kamotosyonitogu. ¹⁰ Yeki a ndi kauhukuso ɓambanzu ɓakpu, ɓatu ɓasi ɓa bokolofu ɓa ndi kaifuso ɓe ɓavili. ¹¹ Niyo ɓatu ɓa mambengi ma ɓunye ɓaminaga ndi Yeso, ɓogwaga ndi kambwa kaki, ɓanapamikanaga ɓe: «Ɔwe ni miko Kunzi!» ¹² Luki limoti, Yeso ugbityaga ndi ɓikpɔkpɔko ɓe ɓakanyonitogu mugongu kunzi.

Yeso akaupnaga ɓatutambwa tekeɓe na ɓaba

(Matayo 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Kuwa wa, Yeso adaka ndi ka ngupa, umakaga ɓatu ɓi niŋo a ndi na nza yi kaɓu, ɓakpudoku ndi. ¹⁴ Ɔrunaga ndi tekeɓe na ɓaba luga kaɓu, uluka kuwa ndi

* 3:6 3:6 Elodi: A Elodi yi nino ɓamakaga ndi ɓe Atipasi.

be batutumbwa. Agya ndi beyo kye bikogi pa imoti na ifu, iki kautikaga kabikyaga Mongoni Manza, ¹⁵ upa ndi goni ngu yikpumyo mambengi ma bunye. ¹⁶ Mino ka batu tekebe na baba bi nibo nima: Simoni, nino Yeso aluka ndi goni be Petele, ¹⁷ Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. Ifu basi baba ba ndi bomika Zebedayo: Yeso uluka ndi be Boanelige, isi yi ni «Bomika ngbangbata»†. ¹⁸ Andilia, Filipi, Batulumei, Matayo, Tama, Yakobo mika Alufayo, Tadei, Simoni nino akisaga ndi kulikanaga ya livananza kaki, ¹⁹ se kawa Yuda Isikalioti, nino agaba ndi Yeso.

Yeso na livananza kaki

²⁰ Kumbuso yi, Yeso igoku ndi ka musengi. Ambaza mudingi ka bambanzu omumukonoku ndi bata. Yeso na babibya kaki bakegu bata ndi no ngbingo gutugu nino malyalya aka. ²¹ Niyo bava-kakaki bakana beyo, botukyoku ndi, binda kava. A beyo, ba ndi kabikya be: «Mu kaki kegu bata tili!»

Yeso akasikisa batu nibo bapilyogi bangbanga

(Matayo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)

²² Lisey limoti, bowonisilo ba mutuu nibo bodoku ndi kotukyoku ka Yelusalema, babikya ndi be: «Yeso a na Abili kuso kaki nino ina be Belizebuli. Abili yi nino a ngama wa mambengi ma bunye. Iyi no akapa ngu yikpumyo mambengi ma bunye!» ²³ Kuwa wa, Yeso umaka ndi, utulya mozuni mi nima: «Igyonosa liki Abili kayikpumyo iyi mombukwana-daki yi? ²⁴ Livananza la bungama bumoti kapunga kabumana luga yi, iba bungama bi nibo osyini. ²⁵ Batu ba livananza limoti bakapunga kaulanana luga kabu, iba livananza ni nilo oponzikonini. ²⁶ Kika neki ni Abili akabumana na iyi mombukwana-daki yi bikpe, kigbananaga, ngu kaki kakwananigu kaidukulogo. Luki limoti, iko mulibo mi.

²⁷ Gutugu mutu bemoti aka kakwananigu kaingyo ka ndabu ko tutungyo katupa lingama kaki ni kanagwigu mbeyi, akanda. ²⁸ A lingunu, nakamabikya ambe: Kunzi upilyatu ndeke bambanzu bunye, na mosikoni masi nimo basikaga. ²⁹ Luki limoti, mumbanzu kasikaga Limbengi-Lotu, kikigu ndeke na mupilya gutugu ikii aka, kye bunye bi nibo ika wa aka wa kadwe ka benze na benze.»

³⁰ Yeso a ndi kaunzinilya bowonisilo ba mutuu beyo, kye babikya ndi be: «A na limbengi la bunye.»

Livananza la lingunu ka Yeso

(Matayo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Kuwa wa, amaki na bamamaki Yeso bodoku ndi. Bamaga ndi kunzi, batika mutu bemoti kamaka. ³² Ambaza ka bambanzu a ndi wakilo, akungulini Yeso bikululu, babikya kawa ndi be: «Amaku na bamamaku ba kunzi ku, bakaukisa.» ³³ Yeso usikisa ndi be: «Mama ni wani? Bomika-mama ni ba iki?» ³⁴ Kumbuso yi, unda ndi batu nibo ba ndi ni bakungulini wa bizumuu, abikya ndi be: «Mama na bomika-mama, niba. ³⁵ A beyo, bomika-mama na mama, ni mutuu wasi nino agyaga sipananso ko Kunzi.»

4

Yeso akatwa lizuni ka mukukana

(Matayo 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Yeso apunga bata ndi kapá mutiwi ni a ka kpolo-kpoto wa ibombu ya Galilaya. Ambaza mudingi kugbe ka bambanzu asingyoku ndi. Kuwa wa, adaka ndi ka ingboto yidingi, iko. Ingboto yi a ndi ka limbengi lo libo, na bambanzu ba ndi kubi, buwobi no libo. ² Yeso apunga ndi kauwonisilo makpumuka makpu pisi ka mozuni. Kuso wa mutiwi kaki, a ndi kabikya be: ³ «Hukononi! Mutu bemoti inda ndi kakuna* mupunga ko tiko. ⁴ Niyo a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bombu bodoku ndi, balya. ⁵ Masolo magogo anyukaga ndi ka pa ya ngyengye niyo kegu ndi na litombu lakpu. Nimo abaka ndi bigala-gala kye litombu kegu ndi lakpu wa. ⁶ Luki limoti, niyo moni osumbo, awisiya, umilaga kye lyo yi kigwinanaga ndi binza ka litombu. ⁷ Masolo magogo anyukaga ndi lugo wo kpokiki. Kpokiki abaka ndi, akandaga bikpeki-kpeki ni kobukutigu. ⁸ Luki limoti, magogo anyukaga ndi ka litombu la dobo. Abaka, opingo, abakuta ndi bekaza biyuyuyu. Ikaza imoti-imoti abakutaga ndi bumo batekebe basaa, yagogo batekebe madiya na yagogo bata miya.» ⁹ Kumbuso yi, Yeso omotiloku ndi be: «Mutu yi nino a na motili ma kukana, ukanito!»

† 3:17 3:17 Bomika ngbangbata: Yeso aluka ndi Yakobo na Yuani beyo ko bulya diya.

* 4:3 4:3 kakuna: Ka

Izaleli bomisaga ndi ifu masolo mumisyo.

*Ko bulya iki yo Yeso anzinaga ndi mino pisi ka mozuni
(Matayo 13:10-17; Luka 8:9-10)*

¹⁰ Niyo Yeso ite ndi mina byi na ambaza, batu nibo ba ndi na ibu pa imoti na batutumbwa tekebe na baba bapunga ndi kamuusogo ko bulya mozuni. ¹¹ Usikisya ndi be: «Kunzi amumibisatu ibunu bodikidi baya Bungama kaki. Luki limoti, batu bagogo bukanaga ibu pisi ka mozuni. ¹² Kuwa wa go wa, <Bakwanana kaanda binza, luki limoti, ni bakega kaina. Bakwanana kaukana binza, luki limoti, ni bakega kotombisyo. Bakotombisyaaga ndi, bakwanana ndi kamigilyoku Kunzi, Kunzi upilya bunye.>»

*Yeso akatumbulaga isi ya lizuni ka mukukuna
(Matayo 13:18-23; Luka 8:11-15)*

¹³ Kumbuso yi, Yeso ubikya bata batu nibo ba ndi wa be: «Makega kotombisyo isi ya lizuni li nili! Makwanana kuwa kotombisyo besi baya mozuni magogo liki? ¹⁴ Mukukuna akakuna Likpumuka ko Kunzi. ¹⁵ Batu bemoti-bemoti ba abe kpolo-kpolo wo pisi ku Likpumuka ko Kunzi anyukaga ndi mino. Bakanagatu, luki limoti Abili odoku bigala, anyo Likpumuka li nilo ikuni kuso kabu. ¹⁶ Bagogo ba abe pa ya ngyenge niyo kegu ndi na litombu lakpu. Niyo bukanaga Likpumuka ko Kunzi, bogwi na magyagya bigala-gala. ¹⁷ Luki limoti, Likpumuka li nilo kikogigu no lyo kuso kabu, bogwigo ko ngbinga mukede aka. Niyo bukpeki-kpeki na yigyogyiso usilyogo mino ko bulya Likpumuka ko Kunzi, batukya bikwa ka baya. ¹⁸ Bagogo bata ba abe pa yo kpokiki ku bakuna ndi mino masolo magogo. Bakanagatu Likpumuka ko Kunzi, ¹⁹ luki limoti, bukpeki-kpeki ba obili, musasa ma lingama na musasa magogo dididi akandaga Likpumuka li nilo kuso kabu bukpeki-kpeki ni kopigu bumo. ²⁰ Ka mulibo, batu bagogo ba abe litombu la dabo ku masolo magogo anyukaga ndi mino. Bakanaga Likpumuka ko Kunzi, babailya, abukuta bumo. Batu ba baya bi bemoti-bemoti babukutaga bumo batekebe basaa, bagogo batekebe madiya, bagogo bata miya.»

*Yeso akatwa lizuni la tala
(Luka 8:16-18)*

²¹ Kuwa wa, Yeso ubikya bata ndi be: «Bakatunagigu tala kye bagbukumisi na mumbi ikani babisi kusyokoto. Luki limoti, babisaga kugu, ka pa niyo babisogo mino. ²² A beyo, lasi nilo a lakisuma imibisikosatu ndeke, na lasi nilo a ko dikidi ipupisa bingbanganya. ²³ Mutu kika na motili ma kakana, ukani!»

²⁴ Yeso ubikya bata ndi be: «Ee, wiminyonito se na likpumuka nilo makaukana lo! Mufongoni beyo mugyaga mino bengeri, Kunzi amumigisya ndeke ibunu mufongoni begeyo, na bamumatilya bata kakitaga. ²⁵ A beyo, mutu yi nino a no luki, bamatilyatu bata. Luki limoti, mutu yi nino kegu no luki bakupa gutagu luki likede aka nilo akwanano bi kaika nolu.»

Lizuni lo bumo niyo ibakilyaga ni iyu aka

²⁶ Yeso obikyoku ndi bata be: «Bungama ko Kunzi a mufongoni abe mutu nino akuna ndi masolo ko tiko kaki. ²⁷ Alalaga ndi bipe no biti, anozuzuka masye masi. Ko ngbingo yi nino, tiko anabaka, malili anopingo ni aluku no kegu kaiba be akabaka liki. ²⁸ Litombu yikaka aka lo obokisaga malili, apungaga mbeyi mapaku mi, kumbuso yi ikaza, ka mulibo bumo yangata kugu wa ikaza. ²⁹ Ngbingo yi nino mapunga atana mino, apunga kabuulyo kye iko ni ngbingo mubuulyo itulyonini.»

*Yeso akatwa lizuni la libumo likede
(Matayo 13:31-32, 34; Luka 13:18-19)*

³⁰ Kumbuso yi, Yeso obikyoku bata ndi be: «Takwanana kokingyasa Bungama ko Kunzi na iki? Tokingyasa piye na lizuni tino? ³¹ A abe libumo likede nilo bukanaga, ikaga likede kugbe kakitaga bumo yasi ya obili. ³² Luki limoti, opingo kuwa, ita sibukaso sidingi kakitaga bukuto tasi to tiko. Abaka tabi yakpukpu, bombu bagya bandabu kabu kugu yi, biko kaigbuka ka kululuko kwi.»

³³ Yeso utiwaga ndi bambanzu pisi ka mozuni dididi beyo ka nima. Utiwaga ndi beyo kye bakwananito kotombisyo. ³⁴ Unzinilyaga ndi pisi ka mozuni aka. Luki limoti, niyo bikaga ndi asi na babibya kaki aka, utumbulyaga ndi makpumuka masi.

*Yeso opomilyini mbumbo**(Matayo 8:23-27; Luka 8:22-25)*

³⁵ Na b̄ugogo ba lisyε li nilo aka lo, Yeso abikya babifya kaki bε: «Tozobini kusyaku.»
³⁶ Basa kuwa ndi ambaza ka bambanzu, babifya b̄aga ndi pa imoti na Yeso ka ingbolo yidingi niyo a ndi mino. Bengbolo bayidingi-dingi bayagogo atu ndi goni buwobi na ibu wa. ³⁷ Mbumbo yapu kugbe odoku ndi bigbututu, mafaka apunga kotokutosaga libo ka ingbolo yi niyo, ingbolo apunga ndi komwaga libo. ³⁸ Luki limoti, Yeso a ndi miso ya kumbusa wa ingbolo, malala bipe, mu ka apibu. Babifya kaki babanda ndi, babikya bε: «Muwonisilo, tanolumwogo, nilo kegu gutugu iwe kaudwiso limbengi aka?»
³⁹ Niyo Yeso ozuzuko, apamilya ndi mbumbo, abikya libo bε: «Daka! Pila bipisiiii!» Kuwa wa, mbumbo adakilya ndi, pa aka ndi linguu biwo. ⁴⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa ndi bε: «Ko bulya iki yo mo mino kabanga? Makegu neki mbeyi na baya kadwe moni na bubwanu?» ⁴¹ Luki limoti, babifya babanga ndi kugbe. Bapunga ndi kauusono bε: «Inguo ya mambanzu tino piye mu? Gutugu mbumbo aka no libo akamakana!»

5*Yeso ahukusini mut̄u wa limbengi la bunye**(Matayo 8:28-34; Luka 8:26-39)*

¹ Kumbuso yi, Yeso na babifya kaki badwe ndi kusyaku wagogo wa ibombu ya Galilaya, ku ka Bagelasi. ² Niyo Yeso osya ndi ka ingbolo, wa aka wa, mut̄u bemoti nino a ndi na limbengi la bunye, opupoku ndi ka bekunde, asilya ndi. ³ Ikaga kuwa ndi iyi ka bekunde aka. Gutugu mut̄u bemoti aka kakwananagigu ndi bata kagwi, ikani kamakya ka kpukpu. ⁴ A b̄eyo, magu kaki ikaga ndi bongbinga basi ka kpukpu, mafoku mukanda na selegeni bingbubu. Luki limoti, itinaga ndi baselegeni bi nibo bitututu, ulaga kpukpu yi niyo yasi. Kikogigu ndi na mut̄u bemoti nino akwananaga ndi kagwigo. ⁵ Bongbingo basi, biti na lisyε, ikaga ndi kaamama bigbagbagba ka bekunde na ka bangupa, anapamakanaga, aniko bapwayi na matamu.

⁶ Niyo aminoku Yeso asi byi aka, opikitoku, ogwo na moli bikipwu kambwa kaki, ⁷ apamikana bε: «Yeso, Miko-Kunzi nino Kugu-Kugbe, nilo kusu na ibunu opukogi buni? Kikiliki ko lino ko Kunzi, wakegyogiyonitogu baka!» ⁸ A ndi kanzina b̄eyo kye Yeso a ndi ni obikyini bε: «Limbengi la bunye, pupo ka aluku yi nimu!» ⁹ Kuwa wa, Yeso amuusa ndi bε: «Wina bu?» Asikisya bε: «Nina bε <Ndube>, kye ta budingi.» ¹⁰ Itatanaga ndi na Yeso kugbe bε kokpumyonitogu baka mambengi ma bunye mi nimo kunzi wa mugi mi nimo.

¹¹ Ambaza mudingi ka bangaya a ndi kalyalya ka ngupa wa. ¹² Mambengi ma bunye itatanaga ndi na Yeso bε: «Titikano baka kuso ka bangaya bi niba, tisilya pisi kogulya kuso kabu.» ¹³ Yeso asilya ndi mambengi ma bunye pisi, opupa kuwa ndi, ogulya ka bangaya. Kuso wa ambaza, bangaya ba ndi banda belofu baba. Bongbutukana kuwa ndi ko dida wa ngupa kadwe ko libo lidingi, bolumwogo.

¹⁴ Bobubulyo ka bangaya b̄aga ndi mbangu kapaga mongoni mi nimo ka gufu na ko giyo. Bambanzu bodoku ndi kaina nilo igyonosa ndi lo. ¹⁵ Niyo bosila buwobi na Yeso, bamina ndi mut̄u yi nino a ndi na mambengi ma bunye no mukuliko, ni imokisyini kutuko, mapila binza bipiii. Batu bi nibo babanga ndi kugbe. ¹⁶ Nibo bina ndi nilo igyonosa ndi lo, butumbulyogoku batu bagogo: iki nilo asilya ndi aluku yi nino a ndi na mambengi ma bunye no, na iki nilo usilya ndi bangaya.

¹⁷ Kuwa wa, bapunga ndi kaitatanaga na Yeso bε opupino baka ka litombu kabu. ¹⁸ Ngingo yi nino Yeso a ndi mino kadaka ka ingbolo, mut̄u yi nino a ndi na mambengi ma bunye no itatanaga na Yeso bε bagano baka pa imoti na iyi. ¹⁹ Yeso akya, luki limoti, abikya ndi bε: «Wiga ku kaku, ka livananza kaku, utumbulyogoku likpumuka lasi nilo Mombukwono-dosu ugilyi, na b̄eyo ukwilyi mino kumbu.» ²⁰ Aluku yi nino imagalya ndi, apunga ndi kabikyaga nilo Yeso agyilya ndi ka iwili ya Bagudu-Tekεbe. Noku udika ndi batu basi bide.

*Yeso ahukusini muka bemoti, abililisa goni mika Yailo**(Matayo 9:18-26; Luka 8:40-56)*

²¹ Niyo Yeso azaba bata ndi ka ingbolo kusyaku wa Galilaya, ambaza mudingi ka bambanzu amamakana ndi buwobi na iyi wa. A ndi wakamaga ka kpolo-kpolo wa ibombu wa. ²² Ngama bemoti wa ndabu ya malumba ka Bayuda nino ina ndi bε Yailo, osiloku ndi goni wa. Niyo amina Yeso, ogwo kambwa kaki, ²³ itatanaga ndi na iyi kugbe, anabikya bε: «Mikami musika yi a buwobi kosisa limbengi. Kikiliki, dokuno baka kabisilya mafoku, kye ahuki, isisilaga na obili.»

²⁴ Kūwa wa, Yeso bāga ndi na iyi. Ambaza mudingi a ndi kabifya bingbooo, amotosya bikpwo.

²⁵ Kūso wa ambaza wa, a ndi na muko bemoti nino bangu apupaga ndi katukya byanga tekebe na biba. ²⁶ A ndi ni igyogyisini kugbe ka maboku ka bamunganga. Ama ndi mukumbo kaki masi bingbufu ka bukuto, luki limoti bangu idukulogo kopupo aka. ²⁷ Niyo muko no ukana mongoni ka Yeso, ogulya ndi ka ambaza, kumbuso ka Yeso, avila mu ma kutuko kaki. ²⁸ A beyo, a ndi katamanaga be: «Nakavila gutugu kutuko kaki aka, nahakata.»

²⁹ Niyo aka yo avila kutuko ka Yeso, bangu asa ndi kapupo wa aka wa, imukana ndi binza. ³⁰ Ko ngbingo yi nino aka no, Yeso imukana ndi be ngu apupini mino. Oyikana kawa ndi ka ambaza ka bambanzu, uusa be: «Wani piye no ovili kutuko kami?»

³¹ Babifya kaki basikisya ndi be: «Wakegu mbeyi kaina beyo ambaza umotosi mino bikpwo bene? Wa piye bata kauuso liki be: «Wani no evili?»»

³² Luki limoti, Yeso ikwe ka bakpoko-kpoko kaki kye amini muti yi nino agya ndi beyo. ³³ Niyo muko yi nino iba likpumuka nilo asilya ndi, apunga ndi kagugama na kubangaku. Odoku kawa ndi kogwa kambwa ka Yeso, atumbulyaga likpumuka lasi ka bungbingbili.

³⁴ Yeso abikya be: «Mikami, baya kaku uhukusini. Waga na maziyo, woukini.»

³⁵ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka no, bambanzu botukyoku ndi ku ka ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, babikya be: «Mikaku osisini limbengi. Wa se piye bata kadomiso Muwonisilo ko bulya iki?» ³⁶ Luki limoti, Yeso kobisagu ndi limbengi ka likpumuka li nilo, abikya ngama no be: «Wakobongonitogu! Wika na baya aka!» ³⁷ Yeso kapagu ndi kainda na batu bagogo kiki asi Petele aka, Yakobo na mamaki beyo ka Yuani. ³⁸ Bosila kawa ndi ka ndabu ka ngama Yailo. Ku beyo, Yeso atakanya ndi ipumbu, bambanzu banagamana na banakugwaga. ³⁹ Ingya ndi, ubikya be: «Ko bulya iki yo mo mino kapá ipumbu na kagamana bene? Miki kegu mukwo, luki limoti, a ka toto.» ⁴⁰ Batu bi nibo batiba ndi bikyaaa.

Luki limoti, Yeso upupisisa ndi basi kunzi. Ava ndi abaki miki, amaki se kawa babifya kaki basaa bi nibo, ogulya ku miki a ndi mino. ⁴¹ Agwi kubokuko, abikya ndi be: «Talita kumu» isi yi be: «Mikya basika, nakaubikya ambe, zuzuko!» ⁴² Ko ngbingo yi nino aka no, miki no amaga ndi, apunga kakpakyana. A ndi na byanga tekebe na biba. Nokū udika ndi bambanzu bide kaina likpumuka li nilo. ⁴³ Luki limoti, Yeso aka ndi na ibu be: «Kpo kpo kpo, makatumbulyogonitogu mambanzu.» Kumbuso yi, ukpamyā ndi be: «Muponi luki lilya.»

6

*Batu ba Nazaleti bakegu kabiniyana Yeso
(Matayo 13:53-58; Luka 4:16-30)*

¹ Yeso atukya ndi ka pa yi niyo, inda ndi ku opinga ndi mino, pa imoti na babifya kaki. ² Niyo Lisyē la kimumbiso itulyana, apunga ndi kapá mutuu ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Nokū udika ndi bide batu budingi basi nibo ba ndi kamukana wa. Bapunga ndi kauusono be: «Wani no awonisila masi mi nima? Yimibo tina yo bapá ndi bene? Apunya no ngu yigya makpumuka mumbanga-mbaga bene yani? ³ Kegu mbeyi mutwo maba mu? Mika Malia? Mamaki Yakobo, Yose, Yuda na Simoni? Takikogigu mbeyi pa imoti na basali kaki wanu?» Kinili bakakwananagu ndi kabiniyana.

⁴ Kūwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Mugyalandu ikaga na ibiba ka bapa bayasi, luki limoti, kikogigu na ibiba ku kabu, luga wa livanza kaki na ka ndabu kaki.» ⁵ Yeso kakwananagu ndi bata kagya likpumuka limbanga gutugu limoti aka ku beyo. Luki limoti, ubisilya ndi batu ba bokolobu bemoti-bemoti aka maboku, bahuka ndi. ⁶ A ndi kombomboyo kye bambanzu bakegu ndi kabiniyana.

*Yeso akautika batutumbwa tekebe na baba
(Matayo 10:5-15; Luka 9:1-6)*

Kumbuso yi, Yeso inda ndi kolingyo giyo yasi niyo buwobi-buwobi anapá mutuu. ⁷ Kūwa wa, umaka ndi batutumbwa tekebe na baba, apunga ndi kautika baba-baba ni upini ngu yikpumyo mambengi ma bunye. ⁸ Ugbityaga ndi be: «Makigwinonogonitogu no luki ko pisi kiki asi mudakpo aka. Makavonitogu mukati, kugba, gutugu buyi aka ko fuku kunu. ⁹ Wimokisyoni bekpaku, luki limoti, makimokisyonitogu basimizi baba.» ¹⁰ Yeso ubikyoku bata ndi be: «Bakamutilya banu ka ndabu imoti bene, wikoni wa aka wa, kadwe ku kwa ku mopupo mino. ¹¹ Puponi ka bapa bayasi ku bakamutilyigu banu mino na ku bakya banu mino kamumukana. Mibumaga libungu la magu

kunu* kauwonisilo be bamukyini.»¹² Kuwa wa, batutumbwa бага ndi kaubikyogoku bambanzu be okwononi bayikosi obili kabu ko Kunzi.¹³ Bokpuma ndi mambengi ma bunye makpu, bugbodyaga ndi goni batu ba bokolobu budingi molingo, banahuka.

Kukwaku ka Yuani-Mubatizai
(Matayo 14:1-12; Luka 9:7-9)

¹⁴ Ngama mudingi beyo ka Elodi Atipasi ukana ndi mongoni ka Yeso, kye lino kaki a ndi na ibiba pa yasi. Batu bemoti-bemoti ba ndi kabikya be: «Yuani-Mubatizai no opupiku ka babili! Kinili, a kuwa no ngu kaga makpumuka mumbanga-mbanga.»¹⁵ Batu bagogo be: «Iliya no.» Bagogo bata be: «A mugyalandu bemoti abe bemoti ka bogyalandu bandeli.»¹⁶ Luki limoti, niyo Elodi ukana mongoni mi nimo, abikya ndi be: «Kegu Yuani nino nakusisa ndi mu no opupiku bata ka babili!»¹⁷ A beyo, iyi Elodi no akpama ndi be bagwi Yuani, bamakya ka boloko. Likpumuka li nilo igyonosa ndi kye Elodi ava ndi Elodia. Elodia a ndi muko mamaki nino miki yi beyo ka Filipi.¹⁸ Yuani a ndi kayoyisa ngama Elodi be kokwononiga kava muzyaki.¹⁹ Niyo Elodia ina beyo, abisa ndi Yuani no yoko, a ndi kapa kamwisiso. Luki limoti, kegu ndi wakinisono no pisi yi,²⁰ kye Elodi abangagatu ndi Yuani. Ibagatu ndi goni be a matu wongbingbili na wotu, na ikaga ndi kabuulyogo. Ngbingo yi nino Elodi amukanaga ndi mino, tamanaga kaki amisikanaga ndi bingbwi, luki limoti apaga ndi kamukana aka.

²¹ Lisyé limoti, Elodia inisana ndi no pisi yanza kamwisiso Yuani. A ndi lisyé lo dumo yitomosyo yibukata ka ngama Elodi. Iyi Elodi alyisa ndi dumo, umaka kuwa bangama kaki nibo bagyaga ndi na ibu ligubo, bangama ka basuda na bambanzu budingi-dingi ba Galilaya.²² Mika Elodia nino musika yi ingya ndi ka ndabu, apunga kobino. Mobino kaki abosila ndi ngama Elodi na batu basi nibo umaka ndi ko dumo. Ngama abikya kuwa ndi musika no be: «Ikunga luki lasi nilo wakapa, nupatu.»²³ Kumbuso yi, akulya ndi silika be: «Nupatu luki lasi nilo wekunga, gutugu kika kagbanana bangama kami lugo aka.»²⁴ Kuwa wa, musika yi nino opupa ndi, inda kamuusa amaki be: «Nakungi luki tino?»

Amaki asikisya ndi be: «Kunga mu ka Yuani-Mubatizai.»

²⁵ Musika no iga ndi figala-gala ku ka ngama, abikyoku be: «Nakapa ambe ipa mbiya-mbiya wanu mu ka Yuani-Mubatizai ka papi.»²⁶ Ngama alyanda ndi kumbu kugbe. Luki limoti, kakwananaga ndi bata kakya ko bulya silika nino ako ndi kambwa ka batu nibo umaka ndi ko dumo.²⁷ Atika kuwa ndi figala-gala suda kaki bemoti nino abuulyaga ndi, akpama be akuku Yuani-Mubatizai mu. Aluku no inda ndi ka boloko, akuku ndi mu.²⁸ Kumbuso yi, odoku ndi nomu ka papi, apa musika yi nino. Musika yi nino apoku ndi amaki.²⁹ Ngbingo yi nino babiyya ka Yuani bukana ndi mino mongoni mi nimo beyo, bobinikoku ndi manda kaki, bolumba ndi.

Yeso uilyoyisini bambanzu elofu kubukumuti
(Matayo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yuani 6:1-14)

³⁰ Niyo batutumbwa bigononoku ndi buwobi na Yeso, batumbulyaga ndi makpumuka masi nimo bagya ndi, na mutiwi masi nimo bapa ndi.³¹ Yeso abikya ndi be: «Togoni mbeyi ifusu aka bikede ka pa niyo mumbanzu kegu mino, mimumbisoku.» Abikya ndi beyo kye bambanzu budingi kugbe basilyogoku ndi, banaga. Babiyu bagegu ndi gutugu no ngbingo malyalya aka.³² Bakida kuwa ndi asi ibu aka ka ingboko bapunga kaina ka pa niyo mumbanzu kegu ndi mino.³³ Luki limoti, batu budingi bumina ndi ni banaga, bumibo. Kuwa wa, bambanzu ba gufu basi batinika ndi na mbangu, badikya ndi ni ibu kadwe kambwa ka Yeso na babiyu kaki ka pa niyo ba ndi mino kaina.³⁴ Niyo Yeso oya ka ingboko, amina ndi ambaza mudingi, alyanda kumbu kugbe kye a ndi abe bakondolo nibo bagegu na mububulyo. Apunga ndi kaupá mutuu kugu wa makpumuka mudingi.

³⁵ Yeki ngbingo a kuwa ndi ni okitogini, babiyu bakpudoku ndi, babikya be: «Wanu a isa, na ngbingo okitogini goni,³⁶ hakpama batu bi niba, бага ko giyo niyo a ka bakpolo-kpolo wanu na ka sengi niyina buwobi-buwobi wanu kailuulyo luki lilya.»³⁷ Yeso usikisya kuwa ndi be: «Hupono ni ifunu aka malili.»

Luki limoti, bamuusa ndi be: «Wakapa be tuluulyiku mukati ma bambuma miya yiba† todoku kaupá?»³⁸ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga? Windoni mbeyi kaina.»

Niyo bondoku, basikisya be: «Ta na mukati kubukumuti na bosi baba aka.»

* 6:11 6:11 Kaibumaga libungu la magu: Yigya yi niyo owonisolaga ndi be batu ba mugu bakutilyigu babibikya ba Mongoni Manza. Wanda goni kuso Luka 10:11; Ligubo 13:51; 18:6. † 6:37 6:37 Ko ngbingo ka Yeso, ambuma bemoti ikaga ndi mukalya ma lisyé limoti ka mugya-ligubo. Wanda goni ka Matayo 20:2.

³⁹ Kuwa wa, Yeso ukpamya ndi be bulikisi bambanzu basi ka magbata ka tonito. ⁴⁰ Bikanana ndi ka magbata ma miya-yimoti-yimoti, na magogo ma batekebe kubukumuti kubukumuti. ⁴¹ Yeso ava ndi mukati kubukumuti na bosu baba bi nibo, ikwe kugu wa lisyε, abibisa Kunzi. Kumbuso yi, obunonogo mukati, upaga babifya kaki pa imoti na bosu baba bi nibo be bulupyagi kuwa. ⁴² Ibu basi balyalya ndi, bikutaga bikpekeke-kpekeke. ⁴³ Kuwa wa, babifya bamumula ndi bodongbu baya mukati na bosu nibo basikana ndi. Otuma ndi mumbi tekebe na miba. ⁴⁴ Luga ka batu basi nibo balyalya ndi, baluku ba ndi elofu kubukumuti.

Yeso akakpakyana kugu wo libo

⁴⁵ Kumbusa yikeke, Yeso ukpamya ndi babifya kaki kadaka ka ingbolo kye bazabi mbeyi ibu kambwa kusyaku wa ibombu, miso ka gudu wa Betesaida. Iyi, asikana ndi kapā ambaza ka bambanzu ligundu. ⁴⁶ Kumbusa kaupā ligundu, aga ndi kalumba ka ngupa. ⁴⁷ Niyo bugogo ogwo, ingbolo yidingi a kuwa ndi ka limbengi lo libo. Yeso a ndi iyi mukaka aka kubi. ⁴⁸ Ina ndi be babifya kaki ba ndi na bukpeki-kpeki kawo ingbolo kye avivi a ndi kautundulo kumbuso. Kuwa buwobi lisyε katinikaga, bamina ndi Yeso nino odoku no misa ya ku ba ndi mino. A ndi kakpakyana kugu wo libo, anapa kaukitaga. ⁴⁹ Niyo bamina beyo, bakugwaga ndi kye ba ndi kasima be abili. ⁵⁰ A beyo, ibu basi baminatu ndi, botuma ndi na kubangaku bidε. Luki limoti, ko ngbingo yi nino aka no, Yeso ubikya ndi be: «Wikoni na liluku! Imi no, makobongonitogu!» ⁵¹ Kumbuso yi, adaka ndi ka ingbolo pa imoti na ibu, avivi adakilya ndi. Babifya botuma ndi na ombombo bidε, ⁵² kye bakotombisyagu ndi isi ya likpumuka limbanga nilo agya ndi kugu wa mukati. A beyo, mambengi kabu a ndi bidisili.

Yeso uhukusini batu ba bokolobu ka iwili ya Genezaleti

⁵³ Ngbingo yi nino bazaba ndi mino, bosila ka iwili ya Genezaleti, bafuma ingbolo. ⁵⁴ Niyo aka yo bosya ka ingbolo, bambanzu bamiba ndi Yeso. ⁵⁵ Bapunga ndi kolingyo iwili yi niyo yasi. Banadulyoku Yeso na batu ba bokolobu kugu wa bakalagba ka bapa bayasi ku bukanaga ndi mino be a ku. ⁵⁶ Bapa bayasi ku Yeso indaga ndi mino, iki ka sengi, ka bagudu ikani ka basoko, bambanzu babisilyaga ndi batu ba bokolobu kunzi. Ibu batu bi nibo hitatanaga ndi na Yeso be batu ba bokolobu bavilino baka gatugu ma ma kutuko kaki aka. Na batu basi nibo bavilaga ndi, bahukagatu ndi.

7

Yeso akanzina ko bulya yigyā ka batite ndi (Matayo 15:1-9)

¹ Lisyε limoti, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti nibo botukyoku ndi ka Yelusalem, bamumukana buwobi na Yeso. ² Bamina kuwa ndi babifya kaki bemoti-bemoti ni banalyalya na mafoku ma mokoku, isi yi be ni bakisukusigu kabyenene na yigyā ya kanisa kabu. ³ A beyo, Bafalisayo na Bayuda basi babangagatu ndi yigyā ka batitabu niyo akungaga ndi be bisukusi mafoku binza* kambwa kalyalya. ⁴ Ngbingo yi nino bigononogoku ndi mino ka soko, bakalyalyagigu ndi ni bakisukusigu mafoku. Bobibisagatu ndi goni yigyā yagogo dididi niyo ka batitabu mudongoni abe kausukusa bakopo, bambike na hasani ba bangweyi.

⁵ Kuwa wa, Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bamuusa ndi Yeso be: «Ko bulya iki yo babifya kakū bakabyegigu mino ibu yigyā ka botitosu? Wina mbeyi, bakalyalya na mafoku ma mokoku aka!» ⁶ Yeso usikisya ndi be: «Bugyalandu ka Isaya a ndi ba lingunu kugu kunu. Ma batu ba kuboboku, mudongoni beyo okpikaga ndi mino be:

«Batū bi niba babikyaga be bebangagatu,
luki limoti, beminaga payaya.

⁷ Malumba nimo bagyaga a ma payaya,
a beyo, mutuu kabu,
ikaga asi yigyā ka bambanzu aka»

⁸ Makaasa mutuu ko Kunzi, manigumya ka yigyā ka bambanzu.»

⁹ Yeso ubikya bata be: «Masaga mutuu ko Kunzi ko bulya yibuulyogo yigyā kunu aka. ¹⁰ A beyo, Musa abikya ndi be: «Mubanga abaku na amaku.» Omotiloku be: «Mumbanzu kagbusya abaki ikani amaki, okwononi bamwi.» ¹¹ Luki limoti, ibunu mabikyaga be: «Mumbanzu kabikya abaki ikani amaki be: «Luki nilo nakwanano bi nolu kausingyo a kolobani.» Isi yi be «apepe ko Kunzi», ¹² kabikya beyo, makakpamya mutū yi nino be

* 7:3 7:3 Kaisukusa mafoku: Kambwa kalyalya Bayuda bisukusaga ndi ibu mafoku kadwe ka mongusu kabyenene na yigyā ka batitabu. 7:7 7:6-7 Wanda ka Isaya 29:13.

kobinikonitogw buti ka abaki ikani amaki. ¹³ Kinili, molimogo likpamuka ko Kunzi pisi kapánana yígya ka botitonu. Managya góni makpamuka magogó dididi abe nímó.»

Luki nilo aputaga mumbanzu
(Matayo 15:10-20)

¹⁴ Káwa wa, Yeso alikya bata ndi ambaza ka bambanzu, úbikya be: «Ífunu basi, imukononi, motombisyo binza likpamuka li nili: ¹⁵ Kégu na likpamuka la kunzi nilo kingyo káso ka mumbanzu, akwanana kaputa. Luki limoti, nilo akwanana kaputa mumbanzu, a luki li nilo opupogo ka limbengi kaki. [¹⁶ Nínó apa káukana, úkana.]»

¹⁷ Ngbingo yi nínó Yeso atukya ndi mino buwobi na ambaza ka bambanzu, ingyá ka ndabú. Babíbya kaki bamuusa káwa ndi isi ya lizuni li nilo. ¹⁸ Úbikya ndi be: «Gutágu ífunu aka, makegu nekí na yimibo? Makegu kotombisyo be luki lasi la kunzi kingyo káso ka mumbanzu akwananatu kaputa? ¹⁹ Makpamuka mi nímó kingyogigu ka limbengi ka mumbanzu, luki limoti, ka muma. Kumbuso yi, opupo, inda ka limbí.» (Pisi ka munzina mi nímó, Yeso a ndi kowonisilo be bakwanana kalya malili masi.)

²⁰ Yeso obikyoku ndi bata be: «Likpamuka nilo opupaga ka limbengi ka mumbanzu lo aputaga. ²¹ A beyo, tamanaga yanye opupaga ka limbengi ka mumbanzu. Akpamya káwa kágya búfanda, kaíbo, kamwó mumbanzu, ²² kasye na muko ikani na maluku wodi, kaika na ligbugbu, kaika madíya, kaika na bokoli, kágya bílya ikani búfanda, kaika no misa mopi, kaunzinzinya bengeni, kaibínika na kaika na bungingi. ²³ Makpamuka manyenyé mi nímó masi opupogo káso ka mumbanzu, aputa.»

Wabasulia abinikyonini Yeso
(Matayo 15:21-28)

²⁴ Kumbuso yi, Yeso atukya ndi wa, aga ka iwili ya Tilo. Kú beyo, ingyá ndi bipéle ka ndabú yimoti bene. Kégu ndi kapa be bíbito be a kú beyo, luki limoti, bambanzu bíba ndi aka. ²⁵ Muka bemoti nínó mikaki muko yi a ndi kaigyogyiso na limbengi la bunye, úkana ndi góni mongoni ka Yeso. Muko yi nínó akpudoku ndi bigala-gala, ogwo kambwa kaki. ²⁶ Kégu ndi iyi Wahayuda. Íbukata ndi ka Foinikia ka iwili ya Sulia. Ítatanaga ndi na Yeso be opupisi limbengi la bunye nilo a ndi káso ko mikaki. ²⁷ Yeso abikya ndi be: «Husa mbeyi bomiki bikutogi. A beyo, kégu binza kawa malili kabu, kaumbimbilyo benva.» ²⁸ Muko yi nínó asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, a beyo! Luki limoti, gutágu benva aka balyagatu góni kumbo ya bamalili niyo unyukilyaga bomiki ka miza.» ²⁹ Yeso abikya káwa ndi be: «Ko bulyo munzina mi nímó wosikisya mó, wiga kú kakú, limbengi la bunye apupini mikaku.» ³⁰ Niyo muko yi nínó iga ndi kú kaki, atakanya mikaki wakanga ni limbengi la bunye nilo apupini.

Yeso ahukusini aduka nínó a ndi góni bobo

³¹ Kumbuso yi, Yeso atukya bata ndi ka iwili ya Tilo, akítaga ka Sidóna, akítanaga ka Bagádu-Tekebe, igoku káwa ndi misa ya íbombu ya Galilaya. ³² Kú beyo, hadulyoku ndi na aduka bemoti nínó a ndi góni na bukpeki-kpeki bunzina. Bitatanaga ndi na iyi be abisilyi maboku kye ahuki. ³³ Yeso ite ndi na iyi katukya ka ambaza, amakya ndi bakpengbe ka motili, íbákya maboku na botikito, avila ndi lisasú ka bobo yi nínó. ³⁴ Kumbuso yi, Yeso ikwe ndi kágu wa lisyé, osiso muyukumi, abikyoku aluku no be: «Éfata» isi yi be: «Hukwikono!» ³⁵ Wa aka wa, motili ahukwikana ndi, lisasú apolimono, apunga ndi kanzina bingbanganya. ³⁶ Yeso úgbityaga ndi bambanzu be bakatumbulyogonitogw mumbanzu. Luki limoti, ngbingo yi nínó Yeso úgbityaga ndi mino beyo, bowowisa káwa bata ndi mongoni mi nímó kugbe. ³⁷ Bambanzu bombombaya ndi bata kugbe, babikya be: «Masi nímó akagya a manza kugbe! Akauhukwo baaduka motili, anunziniso bobobó!»

8

Yeso uilyolysiní bambanzu elofu yikwanganya
(Matayo 15:32-39)

¹ Lisyé lagogó, ambaza mudingi ka bambanzu amumukana ndi bata ka kpolo ka Yeso. Batú bí níbo bákégu ndi no luki nilo bakwanana ndi kalya. Yeso umaka káwa ndi babíbya kaki, úbikya be: ² «Nakauminilya batú bí níbana kumbu. Ta káwa na íbu na masye masaa, bákégu bata no luki lílya. ³ Nakumigiso ka bakukabu na banza, nzúyi údikagatu ko pisi, kye bagogó luga kabu botukyiku bí byíbyi byi.» ⁴ Babíbya kaki basikisya ndi be: «Ta wanu ka isa, takwanana kainisa na malili nímó bikutaga na imu yani?» ⁵ Yeso umuusa ndi be: «Ma na mukati minga?» Íbu aka ndi na iyi be: «Madíya na íka.»

⁶ Yeso ukpama kuwa ndi bambanzu be bikononi wasi. Kumbusa kava mukati madiya na ika mi nimo, abibisa ndi Kunzi, obunonogo, upaga babifya kaki, bugbananilyaga kuwa ndi bambanzu. Bagya ndi beyo aka yo. ⁷ Batu ndi goni mino na bomikya bosi bakede. Yeso abibisa ndi Kunzi ko bulya bosi bi nibo, ubikya ndi babifya kaki be bulupyagi goni. ⁸ Bambanzu basi balyalya ndi, bikutogo bikpekede-kpekede. Kumbuso yi, babifya bamumula ndi bodongbu baya mukati na bosi nibo basikana ndi, botumisa mumbi madiya na ika. ⁹ Wina se, bambanzu nibo balyalya ndi, ba ndi banda elofu yikwanganya. Kumbuso yi, Yeso upa ndi ligundu kaiganana ka bakakabu. ¹⁰ Kolipyagu bata, Yeso na babifya kaki badfaka ndi ka ingbolo yidingi, бага ka iwili ya Dalamanuta.

Bafalisayo bakungini Yeso likingosi

(Matayo 16:1-4)

¹¹ Bafalisayo basilyoku ndi Yeso, hapunga ndi na ibu bodongoso kakisa kabo be ugyilyi likingosi kotukyoku kugu wa lisyee. ¹² Yeso alya ndi kumbu kugbe ka limbengi, obikyoku be: «Ko bulya iki yo batu ba lisyee li nili bo mino kakunga likingosi? A ligunu, nakamubikya ambe, bakinigu ndeke gutugu limoti aka!» ¹³ Kumbuso yi, usa ndi, adfaka ndi bata ka ingbolo, bazaba kasyaku wagogo wa ibombu.

Yigya ka Bafalisayo na niyo ka Elodi

(Matayo 16:5-12)

¹⁴ Babifya ba ndi ni bobusolini kava mukati. Ba ndi nomu mumoti aka ka ingbolo. ¹⁵ Yeso upa mutuu be: «Wiminyonito na kuboboku ka Bafalisayo na yigya ka Elodi. A beyo, yigya kaba a mudongoni abe sibukuso niso ofulisaga mukati.» ¹⁶ Babifya hapunga ndi kanzina luga kaba kye bakegu ndi na mukati.

¹⁷ Yeso undanga ndi, umuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino kaidomiso na tamanaga be makegu na mukati? Makegu mbeyi kotombisya likpumuka? Makanibigu mbeyi likpumuka? Mambengi kunu a neki bidisili aka? ¹⁸ Ma no miso, makegu kaina? Ma na motili, makegu kaukana? Makegu katamana, ¹⁹ ngbingo yi nino nobunanaga ndi mino mukati kubukumuti, nulyolyisa bambanzu elofu kubukumuti? Motumisaga ndi mbiyo yinga na bodongbu nibayo asikana ndi?» Basikisya ndi be: «Tekebe na mifa.» ²⁰ Yeso uusoku bata ndi be: «Ngbingo yi nino nobunanaga ndi mina mukati madiya na ika, nulyolyisa bambanzu elofu yikwanganya, motumisa ndi mumbi minga na bodongbu nibayo asikana ndi?» Bosikisya ndi be: «Madiya na ika.» ²¹ Yeso ubikya kuwa ndi be: «Makonotombisigu aka?»

Yeso ahukusini muta wo kolobu ya mamoma

²² Yeso na babifya kaki bosila ndi ka Betesaida. Ku beyo, badulyoku ndi na muta wa kolobu ya mamoma, bitatanaga na iyi be avili. ²³ Kuwa wa, Yeso agwi ndi kubokoku, inda na iyi kunzi wa mugi. Ku beyo, abakya ndi na fotikito ko miso, abisilya maboku, amuusa ndi be: «Watu kaina luki?» ²⁴ Aluku no ikwe ndi, abikya be: «Nakaumina bambanzu, nakaumina mudongoni abe bukuto, luki limoti bakakpakyana.» ²⁵ Yeso igilya ndi bata kabisilyo maboku ko miso, aluku no ina ndi bingbanganya. Ahuka ndi, apunga kotombisya makpumuka dididi. ²⁶ Yeso apa ndi ligundu kaiga ku kaki, abikya be: «Wakigonitogu bata pisi ka mugi mi nimo.»

Petele obikyini bingbanganya be Yeso ni Kilisito

(Matayo 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Kuwa wa, Yeso na babifya kaki бага ndi miso ya sengi niyo ikaga ndi buwobi na gudw wa Kaizalia-Filipi. Ko pisi, umuuso babifya kaki be: «Bambanzu ba piye kabikya be imi ni wani?» ²⁸ Basikisya ndi be: «Batu bemoti-bemoti babikyaga be iwe ni Yuani-Mubatizai, bagogo be iwe ni mugyalandu hliya, bagogo bata be wa bemoti ka bogyalandu.» ²⁹ Yeso umuusa kuwa ndi be: «Se kuwa ibunu, mabikyaga be imi ni wani?» Petele asikisya ndi be: «Iwe ni Kilisito.»

³⁰ Yeso ugbityaga kuwa ndi be bakabikyonitogu mumbanzu likpumuka li nilo.

Yeso akatumbulaga bulyo kukwaku no pupo kaki ka mbuku

(Matayo 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaupá babifya kaki mutuu be: «Okwononi be Mikamumbanzu igyogyisi kugbe. Bamboku-mboku ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bakyatuu ndeke. Bamwisiso, luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.» ³² Yeso ubikyaga ndi likpumuka li nilo bingbanganya. Kuwa wa, Petele amaka ndi bikede, apunga kayoyiso. ³³ Luki limoti, Yeso oyikana ndi, unda babifya

kaki bizumuuu, ayoyiso Petele be: «Abili mu! Kitaga kumbusa kami! Tamanaga kaku kegu abe niyo ko Kunzi, luki limoti, a abe niyo ka bambanzu.»

Mumbanzu akwanana kabibya Yeso liki?
(Matayo 16:24-28; Luka 9:23-27)

³⁴ Kumbuso yi, Yeso amaka ndi ambaza ka bambanzu pa imoti na babibya kaki, abikya be: «Mumbanzu kapa kabibya, okwononi imayi iyi mombukwana-daki yi bikpe, abinika masalaba kaki, apunga kabibya. ³⁵ A beyo, mumbanzu kapa kabuulyogo obili kaki, aputikosatu obili yi nino. Luki limoti, nino aputikosa ndeke obili kaki ka mombukwana-daki yi ko bulya Mongoni Manza, abuulyagatu. ³⁶ A na izangiya tino mumbanzu kainisono na lingama lasi la obili ni aputini obili kaki? Iki yo akwanana kapa bata kye ahukusi obili kaki? ³⁷ Kegu no luki gutugu limoti aka nilo mumbanzu akwanana kakalya ko bulya yihukuso obili kaki. ³⁸ Mutu wasi nino imukana suni ko bulya kami na ko bulya likpumuka kami, ko misa ka batu ba lisyé li nili, nibo ba abe badanda, banye na bakamibigu goni Kunzi. Imi, Mika-mumbanzu aminyilya ndeke goni suni begeyo wa odoku ndeke mino ka ibiba ka Abaki pa imoti na bamalaika botu.»

9

¹ Yeso ubikyoku ndi bata be: «A lingunu, nakamubikya ambe, bambanzu bemoti-bemoti luga kunu wanu, bakokwigu kani bakaninigu Bungama ko Kunzi kodoku no ngu.»

Miso ka Yeso igomosyonini
(Matayo 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Kumbusa wa masye madia, Yeso ava ndi Petele, Yakobo na Yuani, baga ndi na ibu aka bikedé kugu wa ngupa yikungu kugbe. Ku beyo, misa ka Yeso igomosyana ndi kambwa kabu. ³ Botu kaki obuba ndi biwenge-wenge kugbe. Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka ka litombu lasi nino akwanana kofufiso botu beyo. ⁴ Kwa wa, babibya basaa bi nibo bamina ndi Hiya na Musa bigbututu ni bananzina na Yeso. ⁵ Petele aka ndi na Yeso be: «Muwonisilo, a bianza ifusu kaiko wanu. Topiki bangbangba bayisaa: niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka Hiya.» ⁶ A beyo, Petele a ndi kanzina ni kegu kaiba be akabikya bu. Ibu na bawai-daki baba ba ndi ni botumini na ombombo bidé. ⁷ Ikuba odoku ndi, utikyo ibu basi na kululuko. Liyu kotukyoku ka ikuba imoti bene, abikya ndi be: «Mikami mupaka nimu. Mumukononi iyi aka!» ⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya bikwekwe ndi, luki limoti ni bakaminigu bata mumbanzu. A kua ndi asi Yeso aka mukaka pa imoti na ibu.

⁹ Niyo ba ndi kosyoku ka ngupa, Yeso ugbityaga ndi be: «Kpokpokpo, makatumbu-lyogonitogu mumbanzu likpumuka li nilo mini lo, kadwe ku kwa ku Mika-mumbanzu upuro banu mino ka mbuku.» ¹⁰ Ibu bobuulya ndi likpumuka li nilo ka mambengi aka. Luki limoti, bapunga ndi kausono be: «Isi yi zuzuko ka kukwaku ni iki?»

¹¹ Kumbuso yi, babibya bamuusa ndi Yeso be: «Ko bulya iki yo bowonisilo ba matuu babikyaga mino be: «Okwononi Hiya igiku mbeyi?»» ¹² Yeso usikisyoku ndi be: «A beyo, Hiya igiku mbeyi, obungusyaga makpumuka masi. Luki limoti, ko bulya iki yo ikpikaga goni mino ko Mofiso Motu be okwononi Mika-mumbanzu igyogiyisi kugbe, bamina payaya? ¹³ Luki limoti, nakamubikya ambe Hiya odoniku ndi, bambanzu bagya beyo ba ndi mino kapa, madongoni begeyo Mofiso ikpikaga ndi mino ko bulya kaki.»

Yeso ahukusini miki bemoti wa limbengi la bunye
(Matayo 17:14-21; Luka 9:37-43)

¹⁴ Niyo Yeso pa imoti na babibya basaa bi nibo bosila ndi buwobi na babibya bagogo, bamina ambaza mudingi ka bambanzu ukungulini bikululu. Bowonisilo ba matuu bo ba ndi na ibu ka bodongoso. ¹⁵ Niyo aka yo bambanzu bamina Yeso, bombombaya ndi kugbe, binda mbangu kamuuso. ¹⁶ Yeso umuusa ndi be: «Makagya na ibu bodongoso kugu wa likpumuka tino?»

¹⁷ Mutu bemoti luga wa ambaza asikisya ndi be: «Muwonisilo, nudulyiku no mikami mulaku yi nino a na limbengi la bunye. Limbengi la bunye li nilo aitisoni bofo. ¹⁸ Ayungogo pa yasi, anabumya bingomu-ngomu, ofu anatomo ka munoku bidé, anilya manzu, amilaga bikokolo-kokolo. Nitotonogi bi na babibya kaku ambe bokpumpyino baka limbengi la bunye li nilo, luki limoti ugyagya.»

¹⁹ Yeso usikisya ndi be: «Eeeze ifunu, livananza la masye mi nima makegu na baya, ma banye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti na ifunu bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku neki na iyi.» ²⁰ Badulyoku ndi na iyi. Niyo limbengi la bunye li nilo amina Yeso, ayunga ndi miki no no ngu, ogwo

bingomu, okpungbukonogo bikpungbulu-kpungbulu kani ofu anapupo ka munoka. ²¹ Yeso amuusa ndi abaki miki yi nino be: «Likpamuka li nili apunga ndi na iyi ngbingo tino?» Asikisya be: «Katukya ndi ka limiki kaki aka. ²² Ngbingo wagogo, limbengi la bunye li nili agwisisogo ko buku ikani ko libo kakisa kamwo. Luki limoti, kika ni wakwananatu kaga luki, kikiliki, tisingyano baka!»

²³ Yeso abikya ndi be: «Ko bulya iki yo wofikiyi mina be: «Kika ni wakwananatu kaga luki?» Kunzi akwanana kaga makpamuka masi ka mutu nino a na baya ku kaki.»

²⁴ Wa aka wa, abaki miki no abikya ndi na liyu lapu be: «Nobinikyonini! Isingyano baka kye baya kami a yikede!»

²⁵ Yeso ina be ambaza mudingi ka bambanzu okomumukonoku aka, apamilya kawa ndi limbengi la bunye li nilo, abikya be: «Limbengi la bunye li nilo aitisogo fobo ikani aduka, pupo kuso ka bomikya-baluku yi nima, wakamigilyonitogu ndeke bata!»

²⁶ Limbengi la bunye li nilo apamikana ndi, ayungo bata miki no no ngu kugbe, apupo kawa ndi. Miki aka ndi bikpungomu. Bambanzu budingi aka ndi be: «okwini.» ²⁷ Luki limoti, Yeso agwi ndi kubokoko, amomoso, miki aka ndi bigba.

²⁸ Niyu Yeso ingyoyi ka ndabu, babifya kaki bamuusa ndi ni bitini na ibu bikede be: «Ko bulya iki yo ibusu takokwononigu bi kokpumyo limbengi la bunye li nilo?» ²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Bakwanana kokpumyo inguo ya limbengi la bunye li nilo pisi ka malamba aka.»

*Yeso igilyini katambulaga bulyo kukwaku na pupo kaki ka mbuku
(Matayo 17:22-23; Luka 9:43-45)*

³⁰ Yeso na babifya kaki batukya ndi wa, bakitanaga ka iwili ya Galilaya. Kegu ndi kapa be mambanzu ibito pa niyo a ndi mino. ³¹ A beyo, a ndi kapu babifya kaki mutuu be: «Basutatu banu Mika-mumbanzu ka mafoku ka bambanzu. Bamwo, masye masaa kumbusa wa kukwaku kaki, opupoku ka mbuku.» ³² Luki limoti, babifya bakegu ndi kotombisyo isi ya munzina mi nimo, banabanga kamuuso.

*Wani no a muti wa ibiba luga ka babifya?
(Matayo 18:1-5; Luka 9:46-48)*

³³ Yeso na babifya kaki bosila kawa ndi ka Kapelenaumu. Ngbingo yi nino ba ndi mino ka ndabu, Yeso umuusa ndi be: «Mo bi kaga bodongoso kugu wo luki tino ko pisi?» ³⁴ Luki limoti, babifya badakyana ndi biwo. A beyo, ba ndi kaga bodongoso ko pisi kakisa kaiba be wani no a muti wa ibiba kugbe. ³⁵ Kawa wa, Yeso ika ndi, umaka babifya kaki tekebe na baba, ubikya be: «Mutu kapa kaika wa mambwa, okwononi iki mutu wa mulibo ka batu basi, ika goni mugya-ligubo kaba.» ³⁶ Kumbuso yi, ava ndi miki, abisa luga kaba. Niyu adungo, ubikya ndi babifya kaki be: ³⁷ «Mutu nino atilya miki abe nima ko lino kami, etilyi imi bikpe. Na nino aketilya, ketilyigu imi aka, luki limoti, atilyi nino etikoku ndi.»

*Nino kegu mumuyoniso kusu a wai-dosu
(Luka 9:49-50)*

³⁸ Kawa wa, Yuani abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, tamini bi mutu bemoti kokpumya mambengi ma bunye ko lino kaku. To bi kapa kapakya kye kegu ka mudongo kusu.» ³⁹ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Makapokyonitogu, kye kegu na mutu gutugu bemoti aka nino akwanana kaga likpamuka limbanga ko lino kami, kumbuso yi enzinilya yanyenye. ⁴⁰ A beyo, mutu yi nino kegu mumuyoniso kusu, a wai-dosu. ⁴¹ Na mutu wasi nino amupa ndeke gutugu kopo yo libo aka kye ma batu ka Kilisito, a liguunu, nakamubikya ambe, mutu yi nino inisanatu ndeke na mukalya kaki.»

*Ange, makogwonitogu ka bunye
(Matayo 18:6-9; Luka 17:1-2)*

⁴² Yeso abikya ndi be: «Mambanzu kamokysiso bemoti ka bomiki nibo bebinikyana ka bunye, okwononi kakpikila litalu lakpu ko singasu, badikita ko liba lidingi bikudumu. ⁴³ Kika ni kubokoko umokiyini ka bunye, ko. A binza kugbe iwe kogulya ka obili walingunu na kubokoko kumuti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, winda kawa ko buku ba benze na benze, ko buku nibo kolimikigu ndeke. ⁴⁴ [Ku beyo, a na batutu nibo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku nibo kolimikigu ndeke.] ⁴⁵ Kika ni kugako umokiyini ka bunye, ko. A binza ku kaku kogulya ka obili walingunu na kugako kumuti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita kawa ko buku ba benze na benze. ⁴⁶ [Ku beyo, a na batutu nibo bulyaga bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku nibo kolimikigu ndeke.] ⁴⁷ Kika ni liso umokiyini ka bunye, muko. A binza ku kaku kogulya ka Bungama ko Kunzi no liso limoti kakitaga wa wogulyo bi mino nomu masi. Kumbuso yi, badikita ko buku ba

benze na benze. ⁴⁸ Ku beyo, <a na batatu nibo bulya bambanzu, bakokwogigu. A goni no buku nibo kolimikigu ndeke.> ⁴⁹ A beyo, bakongogo ndeke muti yikaka-yikaka ko buku mudongoni beyo hobungusyogo mino malili na liniko*.

⁵⁰ Liniko a luki lanza. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino bata lo akwanana kondingimosogo? Wikoni na liniko kaso kunu, mika na maziyo luga kunu.»

10

*Yeso akapá mutuu ko bulya yisikiso muko
(Matayo 19:1-12; Luka 16:18)*

¹ Niyo Yeso atukya ndi mino wa, aga ka iwili ya Yudea, azaba ndi kusyaku wagogo wa Yolodani. Bambaza ka bambanzu bamumukana bata ndi ka kpolo kaki, arunga kapá mutuu mudongoni beyo agyaga ndi mino. ² Bafalisayo bemoti-bemoti bodoku ndi kabobo na munzina, samuusa be: «Ambe, mutuu kusu akpamyatu muluku kasikisa mukaki?» ³ Yeso usikisya ndi be: «Mutuu tino se mbeyi mo Musa amupá ndi?» ⁴ Ihu aka ndi na iyi be: «Musa atipá ndi mutuu be muluku akpikogi balawa musikisa muko, kumbuso yi, akpumyo se kawa.» ⁵ Yeso ubikya ndi be: «Amukpikilya ndi mutuu mi nimo beyo ko bulya hupu ba mambengi kunu. ⁶ Luki limoti, katukya ndi ka mupunganagi, ngbingo yi nino Kunzi a ndi mino kagya obili, agya ndi muluku na muko. ⁷ Kinili, muluku asaga ndeke abaki na amaki, bika kawa pa imoti na mukaki, ⁸ ihu basi baba biita nzuyi yimoti.» Kawa wa, bakikiga bata baba, luki limoti, nzuyi imoti aka. ⁹ Yeki a beyo, mumbanzu kogbonosonitogu nilo Kunzi omotoni.»

¹⁰ Niyo bogulya ka ndaba, babifya samuusa bata ndi Yeso likpumuka li nilo. ¹¹ Iyi aka ndi na ihu be: «Mumbanzu kasikisa mukaki, ava wagogo, iba ogyini bilya. ¹² Muka wasi katukya mbunyaki, avye, iba ogyini goni bilya.»

*Yeso akaukilyo bomiki bubunga
(Matayo 19:13-15; Luka 18:15-17)*

¹³ Bambanzu bemoti-bemoti badulyoku ndi Yeso na bomiki be ubisilyi mafoka. Luki limoti, babifya bunyakilya ndi. ¹⁴ Niyo Yeso ina beyo, limbengi atula ndi, ubikya babifya kaki be: «Husoni bomiki boduku kuu no mino! Makupkyonitogu, kye Bungama ko Kunzi a ko bulya ka batu bi nibo ba abe ihu. ¹⁵ A lingana, nakamabikya ambe, muti wasi nino kabaiyagigu Bungama ko Kunzi mudongoni abe miki mukede, kakwananigu ndeke kogulya mino.» ¹⁶ Kumbuso yi, udungaga ndi bomiki bo, ubisilya mafoka, ukulya bubunga.

*Yeso na muti wa lingama
(Matayo 19:16-30; Luka 18:18-30)*

¹⁷ Niyo Yeso atukilya ndi ligandu, aluku bemoti adulyoku ndi mbanu, ogwa na moli kambwa kaki, amuusa be: «Muwonisilo wanza, nakwanana piye kagya bani kainisano na obili wa benze na benze?» ¹⁸ Asikisya ndi be: «Ko bulya iki yo wo mino kemaka be muti wanza? Mumbanzu gatuga bemoti aka keg wanza kiki ni Kunzi aka mukaka. ¹⁹ Wibagatu mutuu nima: <Wakamwonitogu mumbanzu, wakogyonito bilya, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanzu likpumuka, wakagilyonitogu mumbanzu bunye, mubanga abaku na amaku.>»

²⁰ Aluku yi nino asikisya ndi be: «Muwonisilo, nagyaga mutuu mi nimo masi katukya ndi ka limiki kami.» ²¹ Yeso anda ndi bizumuuu, na sipaniso sasi abikya be: «Ubwu luki limoti aka: waga, wagaba makpumuka kaku masi. Ugbananilyaga batu ba yangya buyi bi. Kawa wa, winisana ndeke na lingama kugu wa lisy. Kumbuso yi doku, webyoku.» ²² Luki limoti, wa aluku no ukana mino beyo, alya ndi kumbu, aga ni ongbutini bikpu kye a ndi na lingama lidingi.

²³ Yeso anda ndi babifya kaki nibo ba ndi ni bakungulini bizumuuu, ubikya be: «A yapupu ka batu nibo ba na mukumbo kogulya ka Bungama ko Kunzi!» ²⁴ Babifya bombombaya ndi ngbingo yi nino bukana mino munzina mi nimo. Luki limoti, Yeso ubikyoku bata be: «Bomikami, a yapupu kogulya ka Bungama ko Kunzi! ²⁵ A yapupu ka ngamia kakitanaga ka ngala ya musada. Luki limoti, a bata yapupu kugbe ka muti wa lingama kogulya ka Bungama ko Kunzi.» ²⁶ Niyo babifya bukana beyo, bombomboyo bata ndi kugbe, banuusana be: «Wani se kuwa no akwanana kainisa na muhukuso?» ²⁷ Yeso anda ndi bizumuuu, ubikya be: «Luki nilo bambanzu bakakwananigu kagya

9:48 9:48 Wanda ka Isaya 66:24. * 9:49 9:49 liniko: A likingyosi la apepe nino bapaga ndi Kunzi ni bagyini na liniko. Wanda goni ka Balawi 2:13. 10:6 10:6 Wanda ka Mupunganagi 1:27; 5:2. 10:8 10:8 Wanda ka Mupunganagi 2:24. 10:19 10:19 Wanda ko Pupo 20:12-16; Yigilya 5:16-20.

gutugu iki yi aka, Kunzi agyatu iyi, kye kegū no luki gutugu limoti aka nilo agyagya Kunzi.»

²⁸ Kūwa wa, Petele abikya ndi be: «Ibusu, tosoni ndi masi, tapunga kaubibya.»
²⁹ Yeso asikisya be: «A linguu, nakamubikya ambe, mumbanzu kasa ndabu kaki, ūsa bamamaki, ūsa basali kaki, asa amaki ikani abaki, ūsa bomikaki ikani botiko kaki ko bulya kami, na ko bulya Mongoni Manza, ³⁰ katukya mbiya wanu, mutū yi ninu inisana na bandabu, bamamaki, basali, bamaki, bomiki na botiko kakitaga ngangwa miya imoti, pa imoti na igyogyiso goni. Na ka masye ninu akodoku, inisana ndeke na obili wa benze na benze. ³¹ Luki limoti, batū budingi nibo ba kambwa bika ndeke kumbuso, na nibo budingi ba kumbuso bika kūwa ndeke kambwa.»

Yeso obikyini ka nganga ya yisaa bulya kukwaku kaki

(Matayo 20:17-19; Luka 18:31-34)

³² Ngbingo yi ninu Yeso na babibya kaki ba ndi mino ko pisi kadaka ka Yelusalema, iyi, a ndi kakupakyana kambwa kabu. Babibya ba ndi kombomboyo, na batū nibo ba ndi kaubibya ba ndi na kubangaku. Yeso akida ndi ka kpolo na babibya tekebe na baba, arunga kautumbulyaga nilo asilyo banu. ³³ Iyi aka ndi na ibu be: «Takadaka ka Yelusalema. Ku beyo, basutatu Mika-mumbanzu ka bokumu-kumu na ka bowonisilo ba mutuu. Ibu, babikya banu be bamwi, basuta ka maboku ka batū nibo bakamibigu Kunzi. ³⁴ Batu bi nibo batiba banu bikyaaa, babakyaga na botikito, batina pimbo, bamwo. Luki limoti, kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbuku.»

Yakobo na Yuani bokungini bungama

(Matayo 20:20-28)

³⁵ Kumbuso yi, bomika Zebedayo baba beyo ka Yakobo na Yuani, bakpufoku ndi Yeso, babikya be: «Muwonisilo, to bi kapa ambe tigyilya nilo takaukunga.» ³⁶ Yeso umuusa ndi be: «Makapa be namugyilyi iki?» ³⁷ Ibu aka ndi na iyi be: «Takapa ambe ko ngbingo yi ninu wika banu mino ka ibiba kaku, tilikiso buwobi na iwe, mutū bemoti ka kumbanzikaniko kaku, wagogo ka kulekuke.» ³⁸ Luki limoti, Yeso ubikya ndi be: «Makegu kaiba nilo makekunga. Makwananatu kamwo kopu wa yigyogyiso ninu namwo banu? Ikani kogwo inguo ya ibatiso* niyo, imi, nogwa banu?» ³⁹ Basikisya ndi be: «Iyo, takwananatu.» Yeso ubikya ndi be: «Makwananatu kamwo kopu wa yigyogyiso yi ninu, mogwa inguo ya ibatiso yi niyo, imi, nogwo. ⁴⁰ Luki limoti, ka nilo o ndi kalikiso mumbanzu ka kumbanzikaniko ikani ka kulekuke kami, kegū ligubo kami. Bapa nibayo a ko bulya ka batū nibo bubungusilyaga ndi.»

⁴¹ Niyo babibya bagogo tekebe bukana mino beyo, mambengi utula ndi na Yakobo ibu na Yuani. ⁴² Yeso ūmaka kūwa ndi basi, ubikya be: «Mibagatu be bangama bakpukpu ba bevananza ba obili yi ninu batiwaga bevananza kabu na mupamu. Batu bakpukpu bucditaga batū bagogo na bungama kabu binvi. ⁴³ Luki limoti, kikonitogu beyo luga kunu. Bemoti kunu kapa kaiko mutū wa ibiba, okwononi iki mugya-ligubo kunu. ⁴⁴ Mumbanzu kapa kaiko wa mambwa luga kunu, okwononi iki musunzu ka batū basi. ⁴⁵ A beyo, Mika-mumbanzu kodokugu ndi kye biki kagugubyo. Luki limoti, odoku ndi kagugubyo bambanzu, kapā obili kaki abe mukalya kaukulaga batū budingi ka banye.»

Yeso ahukusini Balatimayo

(Matayo 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Kūwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka Yeliko. Wa ba ndi mino kūwa kopupa ka gudū yi ninu pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu, mutū bemoti wo kolobu ya mamomo a ndi wakiko ka kpolo wo pisi, anikukungya. Mutū yi ninu ina ndi be Balatimayo, mika Timayo. ⁴⁷ Niyo ūkana be Yeso wa Nazaleti no, arunga ndi kapamikanaga be: «Yeso, Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!» ⁴⁸ Bambanzu budingi banyakilyaga ndi be adaki. Luki limoti, apamikanaga kūwa bata ndi kugbe be: «Mika ngama Daudi, ikwilyano baka kumbu!»

⁴⁹ Yeso amaga ndi, abikya be: «Mumokoni.» Bamaka kūwa ndi, babikya be: «Wika kūwa na liluku aka! Wamaga, akaumaka!» ⁵⁰ Kūwa wa, ambimba ndi koti kaki, atukya bidafa, aga ku Yeso a ndi mino. ⁵¹ Yeso amuusa ndi be: «Wakapa be mugyilyi iki?» Iyi aka na iyi be: «Muwonisilo, nakapa ambe napungi bata kaina.» ⁵² Yeso abikya ndi be: «Waga, baya kaku uhukusini.» Aluku no arunga bata ndi kaina wa ka wa, arunga kūwa kabibya Yeso.

* 10:38 10:38 inguo ya ibatiso: Ko pisi ya likingyosi li nili, Yeso akanzina kugu wa yigyogyiso na kukwaku kaki.

11

*Yeso ogulyini ka Yelusalema**(Matayo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yuani 12:12-19)*

¹ Yeso na babibya kaki ba kawa ndi buwobi kadwe ka Yelusalema, misa yo giyo ya Betefagi na Betania, buwobi na Ngupa ya Mizeituni. Kawa wa, Yeso utika ndi babibya baba kambwa luga ka babibya kaki, ² ubikya be: «Windoni ka mugi nimana a kambwa kunu ma. Niyo aka yo mosilo, matakanya mikya punda mukandila wa, nino mumbanzu gutugu bemoti aka kanodokigu mino. Mukuloniku, modoku na iyi kunu. ³ Mumbanzu kamumuusa be: «Ko bulya iki yo mo mino kagya beyo?» Musikisyonu be: «Mombukwondosu a no nzoyi yi, luki limoti, kolipyigu na iyi, amigisokuto.»

⁴ Babibya baba bi nibo baga kawa ndi, batakanya mikya punda mukandila kunzi, buwobi na mupumi ma ndabu ka kpolo wo pisi. Bakula ndi. ⁵ Batu bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, bumuusa ndi be: «Iki yo makagya yo? Ko bulya iki yo ma mino kakula?» ⁶ Busikisya ndi mudongoni beyo Yeso ubikya ndi mino. Batu bi nibo busa ndi kaaga na iyi. ⁷ Badulyoku ndi Yeso no mikya punda no, bolosogo botu kabu kugu yi, ika mino. ⁸ Bumbanzu bakru ba ndi koolosogo botu kabu ko pisi, bagogo banolosogo mangu ma masisi nimo bakogo ndi ka botiko. ⁹ Batu nibo ba ndi kampakanya kambwa na kumbuso ka Yeso bapunga ndi kapamikanaga be: «Kunzi avi ibiba!

Kunzi adukulyi bubunga nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu!

¹⁰ Kunzi ofuki bubunga ka bungama nibo akodoku, bungama ka titosu beyo ka Daudi!

Kunzi nino kugu kugbe avi ibiba!»

¹¹ Yeso osila kawa ndi ka Yelusalema, ogulyo ka Ndadu ko Kunzi. Ku beyo, oyikanaga ndi, ina makpamuka masi, opupo. A kawa ndi bugogo, aga pa imoti na babibya tekebe na baba miso ya Betania.

*Yeso ogbongini sibukuso**(Matayo 21:18-19)*

¹² Bugala bi, wa ba ndi mino katukya ka Betania, Yeso imukana ndi nza. ¹³ Ina ndi byi sibukuso simoti bene opiyoni mapaku bipi. Aga ndi kaanda anasima be akwananatu kaina bumo kugu yi. Luki limoti, niyo osila kawa ndi buwobi nosu, atakanya asi mapaku aka. A beyo, kegū ndi ko ngbingo wo bumo yi. ¹⁴ Kawa wa, Yeso agbanga ndi sibukuso si niso be: «Katukya na lisyē li nili, mumbanzu kalyigu ndeke bata bumo kaku!» Babibya kaki bukana ndi likpamuka li nilo.

*Yeso ukpomyini bambula ka Ndadu ko Kunzi**(Matayo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yuani 2:13-22)*

¹⁵ Kumbuso yi, bosila ndi ka Yelusalema. Niyo Yeso ogulyo ka Ndadu ko Kunzi, apunga ndi kaukpomya batu nibo ba ndi kagaba na nibo ba ndi koluwo ku beyo. Utindikaga ndi bamiza ka batu nibo ba ndi kogomonyono buyi, na bokiti ka nibo ba ndi kaugaba bonzuwo. ¹⁶ Upakya ndi goni batu ba likumbogi kakitanaga nolu ka pa yangba ya Ndadu ko Kunzi. ¹⁷ Kumbuso yi, upa ndi mutuu be: «Kunzi abikya ndi bingbanganya ka Mobiso kaki be:

«Balikyaga ndeke ndadu kami be ndadu ya malumba ka bevananza bayasi.»

Luki limoti, ibunu moitisini kawa pa ya kisuma ka batu bo kubaku!» ¹⁸ Ngbingo yi nino bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu bukana ndi mino likpamuka nilo beyo, bapunga ndi kakisa be bamwo se piye no pisi tino. A beyo, ba ndi kabanga kye mutuu kaki a ndi kamabanga batu basi. ¹⁹ Niyo bugogo ogwo, Yeso na babibya kaki bopupa ndi ka Yelusalema.

*Mutuu ko bulya sibukuso niso Yeso agbanga ndi**(Matayo 21:20-22)*

²⁰ Bugala bi na busobi, ngbingo yi nino ba bata ndi mino kakitaga ko pisi yi niyo, bina ndi sibukuso si niso kawa sikwo kadwe ku kwa ku ko lyo. ²¹ Petele atamana nilo okitogi bi, abikya Yeso be: «Muwonisilo, wina sibukuso si niso wogbongi bi ku okwi mino.» ²² Yeso ubikya kawa ndi babibya kaki be: «Muboiyoni Kunzi. ²³ A lingunu, nakamubikya ambe, mutuu yi nino abikya ngupa yi niyina be: «Mukuko, widikitoku ko lilo lidingi», ni kegū na botumo ka limbengi, kika na baya be likpamuka nilo igyonosatu, Kunzi agyilyata. ²⁴ Kinili, nakamubikya ambe, luki lasi nilo makungaga, wikoni na baya be minisonini nolu. Kunzi amupatu. ²⁵ Ngbingo yi nino momogi mino kalumba, makika na likpamuka na mumbanzu, mapilya, kye Obonu nino kugu wa lisyē amupilyito

goni bunye kunu. [²⁶ Luki limoti, makupilyogi bengeneni, Obonu nino kugu wa lisyeye kamupilyigu ndeke begeyo.]»

Ngu ka Yeso akotukyoku yani?
(Matayo 21:23-27; Luka 20:1-8)

²⁷ Yeso na babibya kaki bigoku bata ndi ka Yelusalema. Wa a ndi mino kampakyana ka Ndaba ko Kunzi, bokumu-kumu, bowonisilo ba matuu na bamboku-mboku bakpudoku ndi, ²⁸ bamuusa be: «Wakagya makpamuka mi nimana no ngu tino? Wani no upa ndi ngu kagya yi?» ²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Imi, nakamumuuso likpamuka limoti aka. Isikisyonni, namutumbulyaga kawa be nakagya no ngu ka wani. ³⁰ Ifatiso ka Yuani apunya kugu wa lisyeye ikani ka bambanzu? Isikisyonni.»

³¹ Luki limoti, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu, banabikya be: «Takosikisyo be apunya kugu wa lisyeye.» atimuusatu be: «Yeki a beyo! Ko bulya iki yo makabinkyanagu ndi likpamuka kaki?» ³² Takosikisya be: «ka bambanzu», (Ba ndi kabanga ambaza ka bambanzu bi nibo ba ndi wa. A beyo, ibu basi bibagatu ndi be Yuani a ndi mugyalandu walinguna.) ³³ Kawa wa, basikisya ndi Yeso be: «Takibigu.» Yeso aka ndi na ibu be: «Gatugu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makpamuka mi nimo no ngu ka wani.»

12

Lizuni ka bagya-ligubo budiya
(Matayo 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Kumbuso yi, Yeso apunga ndi kaunziniya pisi ka mozuni. Ubikya ndi be: «Aluku bemoti akana ndi tiko ya muzabibu, okungula ndi, akpo libye liuta bumo yi, opika ndi manala ko bulya ka bobubulyo bo tiko. Kumbuso yi, ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyaga tiko yi niyo, akpakyana ndi. ² Niyo ngbinga mubuulyo masolo italyana, atika mugya-ligubo kaki bemoti ku ka bagya-ligubo bo tiko yi niyo be bapiku kawa masolo mi ma kaki. ³ Luki limoti, bagwi ndi mugya-ligubo no, balya na buma bisususu, bamigisoku maboku papuyi. ⁴ Mombukwono tiko atikoku bata ndi mugya-ligubo wagogo. Bayipaga ndi ka mu, babubiso bitu na mosikoni. ⁵ Atikoku bata wago, bamwo. Utikoku kawa ndi bagogo bakpu, bagya-ligubo bo bubuma ndi bemoti-bemoti, bamwago bagogo. ⁶ Mombukwono tiko asikana kuwa ndi na muta bemoti aka: muta yi ndi ni mikaki nino mupaka. Ka mulifo, atika ndi, anasima be: «babangatu.» ⁷ Luki limoti, bagya-ligubo bi nibo babikyanana ndi luga kabu be: «Aluku yi nino alya ndeke lisima nima! Doniku, tamwini, kye lisimo iki kawa lo kusu!» ⁸ Bagwi ndi miiki no, bamwo, bombimba manda kaki kunzi wo tiko.»

⁹ Yeso uusa kawa ndi be: «Mombukwono tiko agya kuwa banu bu? Odoku banu, ulumwisaga bagya-ligubo bi nibo, upa kawa bagya-ligubo bagogo tiko yi niyo.

¹⁰ Makanotongulogigu nilo bokpikaga ka Mofiso Motu be:

«Litalu nilo boipipiko bombimba ndi

ilu kuwa lo iita ndi litalu la izangiya ka mufumbe.

¹¹ Mombukwono-dosu no agya ndi beyo,

a likpamuka limbanga ko miso kusu!»

¹² Bangama ka Bayuda bakisa ndi pisi kagwi Yeso. Luki limoti, babanga ndi ambaza ka bambanzu. Ba ndi ni bibini be atwa ndi lizuni li nilo ko bulya kabu. Basa ndi, baga.

Yuuso ko bulya yikalya manzanza
(Matayo 22:15-22; Luka 20:20-26)

¹³ Batikilyoku ndi Yeso Bafalisayo bemoti-bemoti na batu ba lidu ka Elodi. Batu bi nibo bapunga ndi kabobo na munzina. ¹⁴ Bodoku ndi kamuusa Yeso be: «Muwonisilo! Tibagatu ambe wa muta walinguna, wakabangagigu mumbanzu gatugu bemoti aka. Wakandagigu goni bambanzu kabyenene na ibiba kabu. Luki limoti, wowonisilogo na bungbingibili beyo Kunzi apaga mino be obili kusu iki. Tibikya neki ambe, takwananatu kakalya manzanza ka Kaizali, Ngama mudingi wa Baluma? Takalyito ikani takokolyonito?» ¹⁵ Luki limoti, Yeso iba ndi tamanaga kabu ya kaboboku, usikisya be: «Ko bulya iki yo mo mino kakisa kebo? Ipóniku ambuma bemoti, namini.» ¹⁶ Bapa ndi ambuma bemoti. Yeso umuusa ndi be: «Mulundu no lino ka wani li?» Basikisya ndi be: «Ma ka Ngama Kaizali.» ¹⁷ Yeso aka kuwa ndi na ibu be: «Mupóni neki Kaizali makpamuka nimo okwononi na iyi. Mapa Kunzi nimo ko Kunzi.» Niyo bukana sikisyo yi niyo, bombombaya ndi kugbe.

*Basadukayo bamuusini Yeso bulyo yipupo ka mbuku
(Matayo 22:23-33; Luka 20:27-40)*

¹⁸ Bemoti-bemoti luga ka Basadukayo niŋo babikyaga be bamanda kopupogigu ka mbuku bakpudoku ndi Yeso, bamuusa kawa be: ¹⁹ «Muwonisilo! Musa atibikya ndi be: «Mamaki mumbanzu kokwo, asa mukaki ni kobukutigu na iyi, akwanana be mamaki amigilyi woko yi ninu, kye abukutiyagi yaa-daki ninu okwa ndi bomiki.» ²⁰ A ndi na bomiki baluku bi maŋiya na ika niŋo bopupa ndi muma mimoti. Puta ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. ²¹ Syononogo kaki amigilya ndi woko yi ninu, okwa ndi ni kobukutigu iyi begeyo. Igyonosa ndi muŋongoni begeyo ka mamaŋu yi ninu wa masaa, ²² na kabu basi maŋiya na ika. Bolumwaga ndi ni bakobukutigu na iyi. Kumbuso yi, muko yi ninu okwa kawa ndi goni iyi. ²³ Ka lisyee lipupo ka bambuku, wa batu niŋo bokwoga ndi bopupo mino, muko yi ninu ika ndeke muko wani luga kabu? A beyo, ibu basi maŋiya na ika batatu ndi!» ²⁴ Yeso usikisya ndi be: «Kinili mafubungogo, kye makegu kotombisyo Mobiso Motu ikani ngu ko Kunzi. ²⁵ A beyo, ngbingo yi ninu bamanda opupa ndeke mino ka bambuku, baluku bakuvigu ndeke bata boko ikani boko kavyege. Luki limoti, bika ndeke muŋongoni abe bamalaika ba kugu wa lisyee. ²⁶ Ko bulya yipupo ka bambuku, makanotongulogigu mbe yi ndi ka kitabu ka Musa niŋo Kunzi abikya ndi buwobi na gbogo niyo a ndi kagbundikana? Abikya ndi Musa be: «Imi, na Kunzi ka Abalahamu, Kunzi ka Isaka na Kunzi ka Yakobo.» ²⁷ Yeso omotiloku ndi be: «Kunzi kegu Kunzi ka bamanda, luki limoti, a Kunzi ka batu niŋo ba bubisi. Ifunu, ma bubungaga lingunu.»

*Mutu mudingi kugbe
(Matayo 22:34-40; Luka 10:25-28)*

²⁸ Muwonisilo wa mutu bemoti a ndi wa ngbingo yi ninu Yeso ba ndi mino ka boŋongoso na Basadukayo. Muwonisilo no ina ndi be Yeso usikisya ndi yanza. Akpudoku kawa ndi, amuusa be: «Mutu tino mo a mudingi kugbe kakitaga mago masi?» ²⁹ Yeso asikisya ndi be: «Mutu nimo a mudingi kugbe kakitaga mago masi nima: «Ukana, Izaleli! Mombukwono-dosu Kunzi kusu ni Mombukwono-dosu yikaka aka. ³⁰ Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi na yimibo kaku yasi, no ngu kaku yasi.» ³¹ Mutu ma yiba nima: «Mupa bengeni muŋongoni beyo wipago mino iwe mombukwana-daku.» Kegu na mutu magogo nimo okitogi nimana miba ma na izangiya.»

³² Kawa wa muwonisilo wa mutu abikya ndi Yeso be: «A binza, Muwonisilo! Wobikyi ka lingunu be Mombukwono-dosu a Kunzi bemoti aka na kegu no Kunzi wagogo kiki asi iyi aka. ³³ Mumbanzu akwanana kapa Kunzi na limbengi kaki lasi, na yimibo kaki yasi, no ngu kaki yasi na kapa bengeni muŋongoni beyo ipaga mino iyi mombukwana-daki yi. Niyo a na izangiya kugbe kaukitaga gatugu banyama basi niŋo tabusyilyaga Kunzi ikani bapepe bagogo basi niŋo tapaga.» ³⁴ Niyo Yeso ina ndi be asikisya na yimibo, abikya be: «Wakegu byi na Bungama ko Kunzi.» Kumbuso yi, mumbanzu gatugu bemoti aka kikapudagu ndi bata kamuuso likpamuka.

*Kilisito ibu na Ngama Daudi
(Matayo 22:41-46; Luka 20:41-44)*

³⁵ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino kapu mutiwi ka Ndaŋu ko Kunzi, uusa ndi be: «Bowonisilo ba mutu bakwanana piye kabikya liki be Kilisito a miko-mika ngama Daudi? ³⁶ Daudi bikpe, ni a mutumo na Limbengi-Lotu, abikya ndi be: «Mombukwono-dosu Kunzi abikya ndi Mombukwana-dami be:

Doku kaiko ka kumbanzikaniko kami,
kadwe ka kwa ka nubiso ndeke mino bomuyoniso kaku
kusili wa bakagba kaku.»

³⁷ Daudi iyi mombukwana-daki yi amakaga Kilisito be «Mombukwono-dosu.» Igyonoso kawa liki be Kilisito iki miko-mikaki?»

Ambaza wakpu ka bambanzu a ndi kamakana Yeso na magyaga.

*Yeso akauyoyo bowonisilo ba mutu
(Matayo 23:1-36; Luka 20:45-47)*

³⁸ Kusu wa mutu kaki, Yeso abikyaga ndi bambanzu be: «Wibuulyonito na bowonisilo ba mutu, bapaga kakpakyana ni bimokisyogini baloru bakpukpu, biki kamuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. ³⁹ Bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa

aka ka bandabu baya malumba, na goni ka moliki ma ibiba ka bapa baya bodumo. ⁴⁰ Bukuryaga howoko no bou makpamuka masi nimo bikaga nomu, na ko ngbingo yi nino goni no, banababab na malumba mandandanda kye binisoni abe batu banza. Kinili, Kunzi usombisa ndeke yapu kugbe.»

*Yeso akabiba aɛɛɛ ko woko
(Luka 21:1-4)*

⁴¹ Kwa wa, Yeso ika ndi ka kpolo wa mumbi ma aɛɛɛ ko Ndaɓu ko Kunzi. A ndi kaina beyo bambanzu ba ndi mino kadikita buyi ka mumbi. Batu ba lingama bakpu ba ndi kadikita buyi buidingi. ⁴² Woko muko yi bemoti wa yangya odoku ndi goni iyi kadikita ikya bambuma maba nibo kegu ndi na izangiya kugbe. ⁴³ Yeso umaka kwa ndi babibya kaki, ubikya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, woko wa yangya yi nimuna no opi iyi yidingi ka mumbi kaukitaga batu bagogo basi. ⁴⁴ A beyo, batu bagogo basi bopi buyi nibo ba kegu bata bi na ibu na ligubo. Luki limoti, iyi, ka yangya kaki, opi masi nimo o bi nomu kaibuulyogo ka obili kaki.»

13

*Yeso obikyini be bapanzatu banu Ndaɓu ko Kunzi
(Matayo 24:1-2; Luka 21:5-6)*

¹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kopupo ka Ndaɓu ko Kunzi, bemoti ka babibya kaki abikya ndi be: «Muwonisilo, wina! Matamu tino mana manzanza ma! Bandabu tino bayina bayidingi-dingi ba!» ² Yeso asikisa ndi be: «Watu kaina bandabu bayidingi-dingi bi niba-yina? Litalu gutugu limoti aka kotigoligu ndeke kugu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

*Yigyogviso niyo odoku ndeke kambwa wa mulibo ma obili
(Matayo 24:3-14; Luka 21:7-19)*

³ Yeso a ndi wakika ka Ngura ya Mizeituni kambwa wa Ndaɓu ko Kunzi. Kwa wa, Petele, Yakobo, Yuani na Andilia bamuusa ndi bikede be: ⁴ «Tibikya mbeyi, likpamuka li nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Luki tino lo atimibisa ndeke ngbingo yi nino makpamuka mi nimo masi odoku ndeke mino?»

⁵ Yeso usikisa ndi be: «Wiminyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kamubonitogu. ⁶ Bambanzu buidingi bodokuto ndeke ko lino kami, banabikya be: «Imi ni Masiya». Babogo ndeke bambanzu buidingi. ⁷ Ngbingo yi nino mukana ndeke mino bomongoni ba munga na bakambe bi, makobongonitogu. Masi nimo igyonosatu, luki limoti, kikigu mbeyi mulibo ma obili. ⁸ A beyo, livananza limoti abumanaga ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulananaga ndeke na bungama bagogo. Ka bapa dididi, ika ndeke na bazigizo na ayandi wapu. Makpamuka mi nimo masi ika ndeke mafongoni abe mupanganagi ma mazuzula ma lifukuti aka.

⁹ Luki limoti, ibunu, wibuulyonito! Bamulikisatu ndeke ka bongbongu, bamubuma bibetele ka bandabu baya malumba ka Bayuda. Bamusombisa ndeke kambwa ka bangama ba bewili na bangama bakpukpu ko bulya kami. Mika kwa ndeke bademu kami kambwa kabu. ¹⁰ A beyo, okwononi mbeyi be babikyagi Mongoni Manza ka bambanzu basi. ¹¹ Ngbingo yi nino bamugwi ndeke mino, finda na ibunu kamusombiso, makombomboyonitogu kambwa be tobikyoku bani. Luki limoti, bikyoni nilo aka lo amupupo ko ngbingo yi nino aka no. A beyo, kegu ibunu bo manzina ndeke, luki limoti a Limbengi-Lotu. ¹² Ko ngbingo yi nino, mumbanzu agabaga ndeke mamaki bikpe ka kukwaku, baba agya mikaki begeyo. Bomiki buitilya ndeke babukata kabu, bumwisiso. ¹³ Bambanzu basi bamumaya ndeke ko bulya lino kami, luki limoti, mutu yi nino okibya ndeke kadwe ka mulibo, inisana na muhukuso.»

*Yigyogviso yidingi
(Matayo 24:15-28; Luka 21:20-24)*

¹⁴ «Maminatu ndeke nino bamakaga be «Mupaputa mumbanga», bamomosini ka pa niyo kokwononigu be iki mino. (Mutu yi nino akatangulaga likpamuka li nili, ukanito isi yi binza.) Kwa wa, batu nibo bika ndeke ka iwili ya Yudea bogwa ndeke mbangu misa ya bangupa. ¹⁵ Mutu nino ikaga ndeke kugbondo, kakwananigu bata kosyo kovoku luki ka ndabu. ¹⁶ Mutu nino ikaga ndeke ko tiko, kakwananigu ndeke bata kaiga ka kaki kava kutuko. ¹⁷ Ka masye mi nimo, foko ba bamama na nibo bika ndeke kaulunguso bomiki balya ndeke kumbu. ¹⁸ Lumboni ambe likpamuka li nilo kigyonosonitogu ko ngbingo wa ndobo. ¹⁹ A beyo, masye mi nimo ika ndeke masye makigyogvisa yakpu

kugbe niyo kanigyonosigu ndeke katukya ka mupunganagi ma obili, wa Kunzi agya ndi mino masi kadwe na lise li nili. Na inguo ya yigyogyiso yi niyo kigyonosigu ndeke bata. ²⁰ Mombukwono-dosu kokundumosi ndi masye mi nimo, iba kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino ahuka ndeke. Luki limoti, okundumosa ndi beyo ko bulya ka batu nibo upunaga ndi. ²¹ Kika ni mumbanzu amubikyini be: <Winoni! Kilisito a wanu!> Ikani <A ku!>, makabinikyononitogu. ²² A beyo, bakilisito ba bongu na bogyalandu ba kuboboka bopopokuto ndeke. Bagyaga ndeke mokingyosi na makpumuka mumbanga-mbanga kakisa kaubungusogo gutugu batu nibo aka bo Kunzi upunaga ndi. ²³ Eee ibunu, wiminyonito neki! fmi, namutukusy motili kambwa aka ka masi nimo.»

Mika-mumbanzu akaigoku

(Matayo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Luki limoti, ka masye mi nimo, kumbusa wa igyogyiso yi niyo, moni olimika ndeke bipi. Timba kanzigu ndeke bata. ²⁵ Mangatu onyukogoku ndeke kotukyoku kugu wa lise. Makpumuka mo ngu nimo kugu wa lise izukula ndeke bingbwuku-ngbwuku. ²⁶ Bamina kuwa ndeke Mika-mumbanzu kodoku ka bekuba, mutumo no ngu yidingi na ibiba. ²⁷ Utika ndeke bamalaika ka mondu masi makwanganya ma obili katukya ka mutili mumoti kadwe ka magogo kaummula bambanzu basi nibo upunaga ndi.»

Yeso akatwa lizuni la sibukuso

(Matayo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Hukononi mutwi nimo sibukuso akapa. Ngbingo yi nino mapaku ma sibukuso obuukonogo mino, magogo apunga kabaka, mibaga be syangasu a kuwa buwobi kobuniko. ²⁹ Mudongoni goni, ngbingo yi nino ibunu mina ndeke mino makpumuka mi nimo kaigyonosu, wiboni ambe doku ko Mika-mumbanzu a kuwa buwobi, a ka mupumi. ³⁰ A linguna, nakamubikya ambe, batu ba livananza li nili bakolumwogigu basi ni makpumuka mi nimo masi kanigyonosigu. ³¹ Lise na litombu olimikatu ndeke, luki limoti likpumuka kami kolimikigu ndeke lu.»

Kunzi yikaka aka no akaibo ngbinga wa mulibo

(Matayo 24:36-44)

³² «Mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu lise ikani ngbingo yi nino makpumuka mi nimo igyonosa ndeke mino, iki bamalaika ba kugu wa lise ikani Miki. Luki limoti, Baba mukaka aka no akaiba. ³³ Wiminyonito! Wikogoni fubisi, kye makibigu be ika ndeke ko ngbinga tino. ³⁴ Ika ndeke mudongoni abe aluku bemoti nino atukyilya ndi ligunda. Asa ndi ndabu kaki, usilya bagya-ligubo kobuulyogo. Apa ndi matu yikaka-yikaka pisi ya ligubo, akpamyandi zamu be iki wakitulya kobuulyaga mupumi. ³⁵ Yeki a beyo, wikoni neki fubisi, kye makibigu ngbinga tino no mombukwana ndabu igoku ndeke mino: yagogo ika ndeke na bugogo ikani ka gunda, yagogo ka koku wa mambwa ikani na busobi. ³⁶ Kigoku figbututu, kokwononigu be amatakanyi ka batoto bingbwungono. ³⁷ Nilina nakamubikya li, nakamubikya bambanzu basi: <Wikogoni fubisi!>»

14

Bangama bakagyilya Yeso dikidi

(Matayo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yuani 11:45-53)

¹ A ndi ni otigolini masye maba kadwe ka yinga wa Pasika nino balyaga ndi mino Mukati wokofulu. Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi kakisa pisi niyo bagwisiso mina Yeso bipele na kamwisiso. ² A beyo, ba ndi kabikya be: «Takagwinitogu ko ngbingo wa yinga, kye bambanzu bakovikimonogoni.»

Muko bemoti adukini Yeso na malazi ka mu

(Matayo 26:6-13; Yuani 12:1-8)

³ Yeso a kuwa ndi ka Betania, ka ndabu ka Simoni nino a ndi kebu-kebu. Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya ka miza, muko bemoti ogulyoku ndi. Muko yi nino a ndi na malazi mutumo bidu ko mukuu nimo bagya ndi ka litalu la alibati. Malazi nimo a ndi ma ligabu lapu kugbe. Ulandi ndi mukuu mi nimo, aduka ndi na imu Yeso ka mu. ⁴ Mambengi utula ndi bambanzu bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, babikya ndi luga kabu be: «Ko bulya iki yo akaputa mino malazi bene? ⁵ Bakwanana gutugu bi kagaba ka bambuma kakitaga miya yisaa, bugbananilyaga batu ba yangya buyi fi!» Banyakilya ndi muko yi nino binyaka-nyaka. ⁶ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Musoni. Ko bulya iki yo mo mino kanyakilya? Egyilyi likpumuka lanza. ⁷ A beyo, mikaga ndeke na

batu ba yangya masye masi. Makwanana kaugyilya bunza bongbinga basi nifo mopo mino. Luki limoti, imi, takikigu banu pa imoti na ifunu masye masi. ⁸ Muko yi nima, ogyi nilo okwononi bi kagya. Eduki na malazi ka nzuyi, kebungusyogo ko bulya lisyé nilo belumbo banu mino. ⁹ A lingunu, nakamubikya ambe, bapa bayasi ku babikyaga ndeke mino Mongoni Manza ka obili wasi, batamanaga ndeke nilo muko yi nimuna ogyi, banatumbalaga yi.»

Yuda awakitulya kababa Yeso

(Matayo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Kawa wa, Yuda Isikalioti, bemoti luga ka batatumbwa tekebe na baba, inda ndi ka bokumu-kumu kye ugabilyi Yeso. ¹¹ Niyo bukana beyo, bogwa ndi magyaga, bawanyaga buyi. Yuda apunga kawa kakisa pisi kaugabilya Yeso.

Yeso akalya Pasika na babibya kaki

(Matayo 26:17-25; Luka 22:7-14, 21-23; Yuani 13:21-30)

¹² Ka lisyé la mambwa la yinga wa Mukati mokofulu, lisyé nilo busasaga ndi mino bakondolo ba Pasika, babibya bamuusa ndi Yeso be: «Wakapa be tindi kaubungusilyogo malili ma Pasika yani?» ¹³ Yeso utika kawa ndi babibya baba luga ka babibya kaki, ubikya be: «Windoni ka gudfu, aluku bemoti nino ika na mbike yo lifo yibinika amutiyatu. Mubyeni. ¹⁴ Pa niyo ogulyo mino, mumuusoniku mombukwana ndabu be: «Muwoniso akauuso be: ndabu tino yo alya mino malili ma Pasika pa imoti na babibya kaki?» ¹⁵ Amuwanya kawa miso ma ndabu mudingi ka ndabu ya kugu, niyo ayibungusyaga binza, bingu. Matibungusilyaga kawa pa iyalya ku beyo.» ¹⁶ Babibya baba ndi, bosila ka gudfu, batakanya masi beyo Yeso a ndi mino ni ubikyini, bamba kawa ndi malili ma Pasika ku beyo.

¹⁷ Niyo bugogo ogwo, Yeso odoku na batatumbwa tekebe na baba. ¹⁸ Ngbingo yi nino ba ndi mina kalyalya, Yeso abikya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, matu bemoti luga kunu, nino takalyalya na iyi pa imoti, akegaba.» ¹⁹ Batatumbwa balya ndi kumbu, bapunga kamuusogo yikaka-yikaka be: «Imi?» ²⁰ Yeso usikisya ndi be: «A bemoti luga kunu, nino ta na iyi kalyalya ka sani bemoti. ²¹ Mika-mumbanza akokwo mudongoni beyo ikpikaga ndi mino ko bulya kaki. Luki limoti, kumbu yidingi ka matu yi nino akagaba! Ika gatugu ndi binza ni kibukutigu!»

Malili ka Mombukwono-dosu

(Matayo 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Bakolito 11:23-25)

²² Ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya, Yeso ava mukati. Kumbuso kabibisa Kunzi, obunanaga ndi, upaga babibya kaki, ubikya ndi be: «Voni, lyoni nzuyi kami niyi.» ²³ Ava kawa ndi kopo wa vinya. Kumbuso kabibisa Kunzi, upaga, ibu basi bamwa ndi. ²⁴ Yeso ubikya kawa ndi be: «Bangwa kami niyi, bangwa yi niyo akotulyasa agume ko Kunzi. Bangwa yi niyo akodukonogo ko bulya ka batu budingi. ²⁵ A lingunu, nakamubikya ambe, nakamwigu ndeke bata vinya wa muzabibu kadwe ka lisyé nilo namwo ndeke mino nino wambiya ka Bungama ko Kunzi.»

²⁶ Kawa wa, bimbila ndi limbwa libibiso Kunzi. * Kumbuso yi, bopupa ndi wa, baba ka Ngupa ya Mizeituni.

Yeso akabikya be Petele amanganyatu

(Matayo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yuani 13:36-38)

²⁷ Kawa wa, Yeso ubikya ndi babibya kaki be: «Ifunu basi mesatu banu mukaka. A beyo, batangulaga ko Mobiso be:

«Namwo ndeke mufubulyo ka bakondolo,

bakondolo bazanzukana bingbwi.»

²⁸ Luki limoti, kumbuso imi kopupo ka mbaku, metokonyoku ndeke ka Galilaya.»

²⁹ Petele abikya ndi be: «Gutugu bengenini basi bakusa, imi, nakusiga gatugu ikii aka!»

³⁰ Yeso asikisya ndi be: «A lingunu, nakamubikya ambe, no biti ya lisyé li nili, kambwa koku kaalika nganga yiba, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» ³¹ Luki limoti, Petele igilyaga ndi kabikya na liyu lapu be: «Gutugu kiko be tokwi pa imoti, nakamanganyigu ndeke!» Babibya bagogo basi babikya ndi begoyo.

Yeso akalumba ka Getesemani

(Matayo 26:36-46; Luka 22:39-46)

^{14:24} 14:24: Wanda ko Pupo 24:8; Yelemia 31:31-34. * ^{14:26} 14:26 Bayuda, ngbingo yi nino bamaga ndi mino kalya malili ma Pasika, bimbilaga ndi Mambu 113-118 na 136. ^{14:27} 14:27 Wanda ka Zakalia 13:7.

³² Kūwa wa, Yeso na babibya kaki bosila ndi ka pa niyo balikyaga ndi be Getesemani. Ku beyo, ubikya ndi be: «Wikonononi wanu, ngbingo yi nino no mina kainda kalumba.»

³³ Ava ndi Petele, Yakobo na Yuani baga na ibu. Yeso arunga ndi kalya kumbu, otumo na kubangaku bidfe. ³⁴ Ubikya ndi be: «Nakalya kumbu kugbe buwobi kokwo. Wikoni wanu, mika bubisi aka!» ³⁵ Isisila ndi yikedfe kambwa, ogwo mokrukpu, alumba be kakwanana, Kunzi ekidifisilyi byi ngbingo wa kigyogyiso yi nimu. ³⁶ Iyi aka ndi be: «Aba,† Babooo, kegū na likpamuka nilo ukitaga iwe. Ikidisyano baka kopo wa yigyogyiso yi nimu. Wakogyonito nilo imi nakapa, luki limoti, gya nilo aka lo iwe wakapa.»

³⁷ Kūwa wa, Yeso igoku ndi wa usa ndi mino babibya basaa bi nibo, utakanya ka batoto. Amuusa ndi Petele be: «Simoni, wa ka toto? Wakokwononigu kaika mubisi gutugu ka saa-imoti aka? ³⁸ Wikoni bubisi, manalumba, kye makogwonitogu ka kuboboku. Limbengi a na musasa kagya bunza, luki limoti, nzuyi a na bupa.»

³⁹ Yeso akida bata ndi, alumba mudongoni beyo alumba ndi nimo ka mambwa. ⁴⁰ Niyo igilya bata kainda ku babibya bi nibo ba ndi mino, utakanya bata bulalaga aka kye toto a ndi ni ubedulini. Bakegu bata ndi kaiba be babikya Yeso bu. ⁴¹ Yeso usa ndi bata ka nganga ya yisaa. Niyo igoku, ubikya ndi be: «Ambe, ma mbeyi asi ka batoto aka na kaimubiso? Ama kūwa bubwa! Ngbingo itulyonini! Biko kasata Mika-mumbanzu ka maboku ka batu hanye. ⁴² Zuzukoni, togoni! Winoni, mutū yi nino akegaba, osiliniku!»

Ligwigi ka Yeso

(Matayo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yuani 18:3-12)

⁴³ Ngbingo yi nino Yeso a mbeyi ndi mino kanzina aka, bemoti luga ka batutumbwa kaki tekebe na baba nino ina ndi be Yuda opuponoku. A ndi pa imoti na ambaza mudingi ka bambanzu. Batu bi nibo ba ndi na badakpa na bengbingili. Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu na bamboku-mboku ka Bayuda bo butikoku ndi. ⁴⁴ Yuda nino a ndi ni agobini, a ndi ni ubikyini kambwa aka beyo agyo mino. Ubikya ndi be: «Aluka nino napututo, Iba iyi nino. Mugwini, maga na iyi ni manabuulo binza.» ⁴⁵ Niyo bosiloku ndi, Yuda apudoku ndi Yeso bigala-gala, amaka be: «Muwonisilo!» Apututa kūwa. ⁴⁶ Kūwa wa, batū bi nibo bisisiloku ndi wa Yeso a ndi mino, bagwi. ⁴⁷ Luki limoti, bemoti ka nibo ba ndi wa anyo ndi dakpa kaki, ayipo magya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko. ⁴⁸ Kūwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Moduku kegwi na badakpa na bengbingili abe nakika mutū wo kubaku? ⁴⁹ Nikaga ndi masye masi luga kunu kapā mutuu ka Ndaḅu ko Kunzi, makegwigu ndi. Luki limoti, masi manana akaigyonoso kye Mobiso Motu itulyani.»

⁵⁰ Babibya basi basa kūwa ndi Yeso, bogwa mbangu. ⁵¹ Muwanza bemoti nino a ndi na ikwembe ya kikandila, a ndi kabibya Yeso. Bakingila ndi kagwi, ⁵² luki limoti, ukaga, asa ndi ikwembe, apikita ndumbu.

Banaga kasombiso Yeso

(Matayo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71; Yuani 18:13-14, 19-24)

⁵³ Baga kūwa ndi na Yeso ko kumu-kumu. Ku beyo, bokumu-kumu basi, bamboku-mboku na bowonisilo ba mutuu bamumukana ndi. ⁵⁴ Petele a ndi kabibya Yeso mina byi kadwe ka pa yangba ya ndaḅu ko kumu-kumu. Ika ndi pa imoti na bazamu, arunga kauta buku.

⁵⁵ Bokumu-kumu na bangama bagogo basi ba Basa-Yidingi ba ndi kaukisa bademu ba bongu, kye binisoni no pisi kamwisisa Yeso. Luki limoti, bakinagu ndi. ⁵⁶ A beyo, batū bakpu ba ndi kabukulyaga Yeso bongu. Luki limoti, manzina kabu a ndi asi dididi aka. ⁵⁷ Bemoti-bemoti bamagaga ndi kabukulyaga bongu, banabikya be: ⁵⁸ «Ifusu, tamukanatu ndi mutū yi nimu ni anabikya be: «Napanzatu banu Ndaḅu ko Kunzi yi niyi ipika ndi na bambanzu yi. Kumbusa wa masye masaa, nopika banu niyo kipikigu na bambanzu.» ⁵⁹ Gutugu beyo, manzina kabu a ndi asi dididi aka. ⁶⁰ Kūwa wa, kumu-kumu amaga ndi luga ka bambanzu, amuusa Yeso be: «Ambe, wakegu kosikisyo? Wakabikya bu ka bangbanga nibana bambanzu bakaupilyaga ba?» ⁶¹ Yeso adaka ndi biwo ni kosikisyigu likpamuka gutugu limoti aka. Kumu-kumu amuusa ndi bata be: «Iwe ni Kilisito, Miko Kunzi nino tabibisogo?» ⁶² Yeso osikisya ndi be: «Iyo! Maminatu ndeke Mika-mumbanzu wakiko misa ka kumbanzikaniko ko Kunzi nino wo Ngu. Maminatu ndeke goni ni anodoku ka bekaḅa baya kugu wa lisyē.» ⁶³ Kūwa wa, kumu-kumu inuaga ndi botu, abikya be: «Takegu bata na nzoyi ya bademu. ⁶⁴ Mukonini na motili kunu aka beyo atumbwi mino Kunzi. Makabikya bu?» Ibu basi bako ndi be okwononi bamwi. ⁶⁵ Bemoti-bemoti kabu babakyaga ndi Yeso na botikito ko miso.

† 14:36 14:36 Aba: Ka Lilamee, lino li nilo owonisilaga abaki mutū yi nino akanzina bikpe ikani nino bakanzina ko bulya kaki.

Bakandila ndi miso, bapunga kayipaga makofi, banamuusa be: «Wani no uipi? Tibikya pisi ka bugyalandu!» Bazamu ba Ndaabu ko Kunzi bagwi ndi, babitaga.

Petele amongonyini Yeso

(Matayo 26:69-75; Luka 22:56-62; Yuani 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino ka pa yangba aka wa, mugya-ligubo bemoti muko yi ko kumu-kumu odoku ndi. ⁶⁷ Niyoy amina ni aneta buku, anda bizumuuu, abikya be: «Iwe, mikagatu ndi goni pa imoti na Yeso, mutu wa Nazaleti.» ⁶⁸ Luki limoti, anganya ndi, anabikya be: «Imi, nakegu kaiba nilo wakabikya lo. Nakegu gutugu kotombisyo yi» Kumbuso yi, opupa ndi misa ya mupumi ma pa yangba. [Kawa wa, koku alika ndi.]

⁶⁹ Niyoy mugya-ligubo muko yi nino amina ndi bata ku, igilya kaubikya batu nibo ba ndi wa be: «Aluku yi nimu a bemoti kabu!» ⁷⁰ Luki limoti, Petele anganya bata ndi asi bidaka-daka. Kumbusa yikede, batu nibo ba ndi wa babikya bata be: «A beyo, wa goni bemoti kabu, kye iwe wa Mugalilaya goni.» ⁷¹ Kuwa wa, Petele ako ndi silika be: «Kunzi egyogyisi kika ni nakabikya bongol! Nakamibigu aluku yi nimuna makabikya mu!» ⁷² Ko ngbingo yi nino aka no, koku alika ndi ka nganga ya yiba. Petele atamana munzina nimo Yeso abikya ndi be: «Kambwa koku kaalika nganga yiba, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» Kawa wa, apunga ndi mugamu.

15

Ba kawa na Yeso kambwa ka Pilatu

(Matayo 27:1-2, 11-14; Luka 23:1-5; Yuani 18:28-38)

¹ Na busabi bibo, bokumu-kumu pa imoti na bamboku-mboku, bowonisilo ba mutuu na bamboku basi nibo ba Basa-Yidingi bolikilya ndi dikidi kakisa kamwisisa Yeso. Niyoy bakondisiso, baga na iyi, basa ndi ka maboku ka ngama Pilatu nino andaga ndi iwili ya Luma. ² Pilatu amuusa ndi be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?»

Yeso asikisya ndi be: «Iwe mombukwana-daku no wobikyi beyo.» ³ Bokumu-kumu basungulya ndi ka hopisi dididi. ⁴ Pilatu amuusa ndi bata be: «Wakegu gutugu kosikisya likpumuka limoti aka? Wakegu kaukana beyo bo mino kausungulya bene?» ⁵ Luki limoti, Yeso kosikisyagu ndi likpumuka. Likpumuka ambanga ndi Pilatu.

Bokpomyini be bamwi Yeso

(Matayo 27:15-26; Luka 23:15-25; Yuani 18:39-19:16)

⁶ Ka yinga wa Pasika wasi, Pilatu akulaga ndi mutu wa boloko bemoti. Ikaga ndi mutu yi nino ambaza ka bambanzu atwaga ndi. ⁷ Ku ka boloko ku, a ndi na aluku bemoti nino ina ndi be Balaba pa imoti na baluku bi nibo bugwi ndi, kye bamwo ndi aluku bemoti bene ngbingo yi nino bambanzu bavikimanaga ndi mino. ⁸ Ambaza ka bambanzu inda ndi ku ka Pilatu. Apunga kuwa ndi kakunga be ugilyi mudongoni beyo ugilyaga ndi mino ka bundeli. ⁹ Kawa wa, Pilatu umuusa ndi be: «Makapa be namukalyi ngama ka Bayuda?» ¹⁰ A beyo, Pilatu a ndi kaiba be bokumu-kumu basuta ndi Yeso ko bulya imi aka. ¹¹ Luki limoti, bokumu-kumu ba ndi kapipya ambaza ka bambanzu kabikya Pilatu be ukulyi no ibu Balaba aka. ¹² Pilatu umuusa ndi bata be: «Ma neki kapa be nagyi iki na aluku yi nimu mamakaga be ngama ka Bayuda mu?» ¹³ Bapamikanaga ndi be: «Mubangilaga ka musalaba!» ¹⁴ Pilatu umuusa ndi bata be: «Bunye tino se mbeyi bo ogyi bi?» Luki limoti, bidukulaga ndi bata kapamikanaga pulu be: «Mubangilaga ka musalaba!» ¹⁵ Kaungongolisio mambengi, Pilatu ukulya ndi Balaba. Atinisisa kuwa ndi Yeso pimbo, ura be babangilagi ka musalaba.

Basuda bakatiba Yeso

(Matayo 27:27-31; Yuani 19:2-3)

¹⁶ Basuda baga kuwa ndi na Yeso ka pa yangba ka imbaa ka ngama wa iwili. Ku beyo, bamaka ndi basuda basi. ¹⁷ Bamokisya ndi kanzu wangbu, baluka ndi muligi nimo a ndi no mowo biwilili, bamokisya ka mu abe sikipakpasu ka bangama. ¹⁸ Kumbuso yi, bamuusaga ndi be: «Ngama ka Bayuda, tumuusito ba!» ¹⁹ Bakilyaga ndi na ligugu ka mu dingwengwengwe, banaakya na hotikito. Bobunaga ndi moli kambwa kaki, banodidiko kadwe ku kwa ku ka litumbu. ²⁰ Niyoy bama katiba beyo, banyo ndi kanzu yi nino, bamokisya bata botu kaki.

Babongilagini Yeso ka musalaba

(Matayo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yuani 19:17-27)

Kuwa wa, binda ndi na iyi kunzi kabangilaga ka musalaba.

²¹ Niyo ba ndi kopupoku ku, bamina ndi aluku bemoti nino ina ndi be Simoni, a ndi mutu wa Kulene. Iyi Simoni a ndi abaki Alesandulia ifu na Lufu. Obyeku ndi wa ni anigoku ko tiko. Basuda babinikisa ndi na mapupu musalaba ka Yeso. ²² Baga ndi na Yeso ka pa niyo balikyaga be Gologota, isi yi ni: «Pa ya Ikpakukaso.» ²³ Bapa ndi vinya wa muzabibu mamatanaga no luki lozyo, luki limoti, akya kamwo. ²⁴ Kuwa wa, basuda babangilaga ndi ka musalaba. Batwa ndi libese ko bulya yigbananaga botu kaki kakisa be muti yikaka-yikaka ava iki. ²⁵ A ndi saa-tatu ya busobi ngbingo yi nino babangilaga ndi mino ka musalaba. ²⁶ Bokpika ndi kugu wo mikya libau mobiso nimo a ndi katumbulaga isi ya kukwaku kaki be: «Ngama ka Bayuda.» ²⁷ Babangilaga ndi goni batw bo kubaku baba ka kpolo ka Yeso. Bemoti ka kumbanzikaniko, wagogo ka kulekuke. ²⁸ [Nilo otulyoso Mobiso Motu nimo ikpikaga ndi be: «Bamatana ndi na bagya-manye.»]

²⁹ Bambanzu nibo ba ndi kakitaga wa, ba ndi katumbwa Yeso, banagbitya bamu, banabikya be: «Ee, wa ndi kapa kapanza Ndafo ko Kunzi, wopiko yagogo ka masye masaa, ³⁰ wihukuso neki iwe mombukwana-daki yi, syoku ka musalaba!» ³¹ Bokumukumu na bowonisilo ba mutuu ba ndi goni luga kabu katiba begeyo, banabikyana be: «Uhukusa ndi batw bagogo. Kakwananigu kaihukuso iyi mombukwana-daki yi bikpe! ³² Kilisito, ngama wa Izaleli, osyikuno mbiya wanu ka musalaba, takina beyo, tabinikyana kuwa!» Gutugu batw nibo babangilaga ndi na ifu, ba ndi katumbwa begeyo.

Kukwaku ka Yeso

(Matayo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yuani 19:28-30)

³³ A ndi saa sita, biti ohuma ndi obili wasi ka basaa bayisaa. ³⁴ Na saa tisa, Yeso apamikana ndi be: «Eloi, Eloi, lama sabakatani?» Isi yi be: «Hiii Kunzi kami! Hiii Kunzi kami! Ko bulya iki yo wesi mino?»

³⁵ Niyo batw bemoti-bemoti luga ka nibo ba ndi wa bamukana mino beyo, babikya ndi be: «Hukononi, akamaka fliya.» ³⁶ Bemoti kabu inda ndi mbangu, oluboku luki limoti lafufu-fufu ko vinya nino wonzuwo-nzuwo. Kumbuso yi, amakanya ndi ka ligugu, ananilya Yeso be omwi, anabikya be: «Bundoni! Tini ikani fliya odokuto kasisa ka musalaba!» ³⁷ Luki limoti, Yeso apamikana ndi bata, osiso kuwa limbengi.

³⁸ Kutuko nikwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kugbe ku ka Ndafo ko Kunzi ku, anuika ndi luga katukya kugu kadwe kusili. ³⁹ Niyo ngama ka basuda ka Baluma nino a ndi wakamaga kambwa ka Yeso wa, ina mina beyo osisa ndi mino limbengi, iyi aka ndi be: «Ka linguu, muti yi nimu a ndi asi Miko Kunzi aka!»

⁴⁰ Boko bagogo ba ndi ku go ku, banina byi likpumuka nilo. Luga kabu, a ndi ni Malia muti wa Magadala, Malia amaki Yakobo nino miki yi na mamaki beyo ka Yose, se kuwa Salume. ⁴¹ Boko bi niba ba ndi kabifya Yeso, banasingyo ka mogobo ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ka Galilaya. Atu ndi goni na boko bagogo buidingi nibo ba ndi kabifya kadwe ku kwa ku ka Yeluselema.

Balumbini Yeso

(Matayo 27:57-61; Luka 23:50-56; Yuani 19:38-42)

⁴² A kuwa ndi bagogo. Lisyé li nilo, a ndi lisyé nilo bifungusyaga ndi mino ka yinga. Ikaga ndi lisyé nilo a kambwa wa Lisyé la kimumbiso. ⁴³ Yezefu, muti wa gud'u wa Alimatia, a ndi muti wa ibiba ka Basa-Yidingi, osiloku ndi. Ikaga ndi kabundaga Bungama ko Kunzi. Aga kuwa ndi ni kegu na kabangaku ka ngama mudingi beyo ka Pilatu kakanga manda ka Yeso. ⁴⁴ Luki limoti, Pilatu ombombaya ndi kaukana be Yeso okwini bi. Amaka kuwa ndi ngama ka basuda ka Baluma, amuusa be: «Okwini bi ndeli?» ⁴⁵ Niyo ukana mutumbulagi ka ngama ka basuda yi nino, Pilatu akpamyi kuwa ndi Yezefu kava manda ka Yeso. ⁴⁶ Yezefu oluwa ndi kutuko kwanza, asisa ndi ka musalaba, otikyaga na kutuko kwi nikwo, amongosa ka mbuku niyo bakpo ndi ka litalu. Kumbuso yi, adula ndi mupumi mi na litalu lidingi bingbifu. ⁴⁷ Malia Magadala na Malia nino amaki Yose ba ndi wa kaina pa niyo ba ndi mino kalumba Yeso.

16

Yeso opupini ka mbuku

(Matayo 28:1-8; Luka 24:1-12; Yuani 20:1-10)

¹ Kumbusa wa Lisyé la kimumbiso, Malia Magadala, Malia nino amaki Yakobo na Salume boluwa ndi malazi kotutwogoku na imu manda ka Yeso. ² Ka lisyé la Mungu na busobi bifo, ngbingo yi nino mangbamu ma moni opupogoku mino, baga ndi ka mbuku.

³ Ba ndi kauusana be: «Wani se kuwa no atitindikilya litalu nilo botikyiyi bi nolu mupumi ma mbuku?» ⁴ Luki limoti, niyo bikwe, bina ndi litalu nilo lidingi lo kani botini ka kpolo. ⁵ Kuwa wa, bogulya ndi ka mbuku, bamina mawanza bemoti wakimokisya kanzu wotu, ikini miso ya kumbanzikaniko. Kubangaku utuma ndi bamama bi nibo bide. ⁶ Luki limoti, ubikya ndi be: «Makobongonitogu. Makakisa Yeso nino mutwa wa Nazaleti, nino babongiligi bi ka musalaba. Opupini bi ka mbuku, kegu bata wanu. Winoni pa niyo babisi bi mino. ⁷ Mbiya wanu, hubikyoniku babifya kaki, gutugu Petele aka be: «Ogoni iyi kambwa, matokonyoku ka Galilaya. Maminoku banu ku beyo, mufongoni beyo amubikya ndi mino.» ⁸ Bopupa kuwa ndi, бага mbangu byi na mbuku, kye nzuyi a ndi kautwa bikyakyakya, banombomboyo. Bakatumbulyagagu ndi mumbanzu gutugu bemoti aka likpumuka li nilo, kye ba ndi na kubangaku.

*Yeso apuponilyini Malia Magadala
(Matayo 28:9-10; Yuani 20:11-18)*

[⁹ Kumbuso Yeso kopupo ka mbuku ko mbolugo, ka lisyela Mungu, apuponilya mbeiyi ndi Malia Magadala nino anyo ndi mambengi ma bunye madia na ika. ¹⁰ Aga ndi kaupaga batu nibo bikaga ndi pa imoti na Yeso mongoni mi nimo. Batu bi nibo ba mbeiyi ndi asi ka idumasu aka, banagamana. ¹¹ Luki limoti, niyo bukana beyo Malia ubikya mino be Yeso a mubisi, aminito, kani bakabinikyoniga.

*Yeso upuponilyini babifya baba
(Luka 24:13-35)*

¹² Kumbuso yi, Yeso upuponilya ndi babifya baba luga kabu ni igomosyonini. Babifya bi nibo ba ndi kainda ka mugu mumoti bene. ¹³ Bigoku ndi kaupaga babifya bagogo mongoni mi nimo. Luki limoti, bakabinikyanaga ndi ibu begeyo.

*Yeso upuponilyini babifya tekebe na bemoti
(Matayo 28:16-20; Luka 24:36-49; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)*

¹⁴ Yeso upuponilya ndi babifya tekebe na bemoti wa ba ndi mino kalyalya. Uyoyisa ndi kye bagegu ndi na baya na kye ba ndi na botumo ka mambengi, kye bagegu ndi kabinikeyana batu nibo bamina ndi kani opupini ka mbuku. ¹⁵ Kumbuso yi, ubikya ndi be: «Windoni ka obili wasi, mubikyogoku batu basi Mongoni Manza. ¹⁶ Nino abinikyananda ndeke Mongoni Manza mi nimo na babotiso, inisanatu ndeke na muhukuso. Luki limoti, nino kabinikeyaniga ndeke Mongoni Manza mi nimo, Kunzi amakya ndeke ka mungimbo. ¹⁷ Bumibaga ndeke basi nibo babinikeyana ka yigya yimbanga-mbanga yi niyi: ko lino kami, bokpomyaga ndeke mambengi ma bunye, banzinaga ndeke masasu mambiya, ¹⁸ bugwiga ndeke banzuka na mafoku ikani komwo sumu, kani luki kugyiga. Bubisilyaga ndeke batu ba bokolofu mafoku, batu bi nibo bahuka.»

*Yeso igini ka Baba
(Luka 24:50-53; Ligubo 1:9-11)*

¹⁹ Niyo Mombukwono-dosu Yeso ubikya beyo, Kunzi adokisa ndi kugu wa lisyela, ikoku ka kumbanzikaniko kaki. ²⁰ Babifya бага kuwa ndi kabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi. Mombukwono-dosu a ndi pa imoti na ibu ka mogubo mi nimo masi. Lingunu la Mongoni Manza nimo bapaga ndi, a ndi kainisono pisi ka mokingyosi mumbanga-mbanga nimo ba ndi kagya.]

Mongoni Manza ka Yeso beyo Luka okpikaga ndi mino Likpamuka la mambwa

Mongoni Manza beyo Luka okpikaga ndi mino nima. Luka kegū ndi iyi atutumbwa ka Yeso. Luki limoti, ikaga ndi pa imoti na batū niḅo bakpakanaga ndi na Yeso, anumuusa beyo ḅbili ka Yeso a ndi mino kadwe ku kwa ku iba ndi mino binza. Kumbuso yi, akpikilya kuwa ndi matū bemoti ninḅo ina ndi be Tiofilo kitabu yi niyi. Luka a ndi munganga, bakpakanaga ndi bongbinga basi na atutumbwa beyo ka Polo. Luga ka batū basi niḅo bokpikaga ndi Mobiso, iyi mukaka aka nḅo kegū ndi Muyuda. Luki limoti, atumbulaga yigya ka Bayuda be kye hawai-daki fiibito binza be Yeso ni wani.

Luka abikya ndi be Bayuda ba ndi kabandaga ngama ninḅo uhukusogo. A Muhukuso ninḅo bogyalandu ko Kunzi babikya ndi ka Mobiso be Kunzi atikoku ndeke. Kunzi a ndi kaiba be Muhukuso kiki, ibusu basi tika batū bubungogo. Atikoku ndi mukpekepe nḅo Mikaki kauhukusogo batū basi ba bevananza bayasi niḅo babinikyana. Miki yi ni Yeso-Kilisito.

Luka atumbulaga ndi ka kitabu yi niyi beyo Yeso ibukuta ndi mino, ligubo nilo agya ndi ka ḅbili. Atumbulaga gonḅo beyo utiwaga ndi mino bambanzu, atumbulaga bulyo ya kukwaku na pupa ka Yeso mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpamuka mumbanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu.

Luka okpikatu gonḅo kitabu ya yiba: kitabu yi ni «Ligubo ka batutumbwa». Atumbulaga ndi kuso yi nilo usilya ndi batutumbwa katukya wa Kunzi adokisa ndi mino Yeso kegū wa lisyē na beyo Mongoni Manza itulyana ndi mino bapa bayasi.

Yighananaga ya kitabu yi niyi:

Isi ya likpamuka nilo Luka okpikaga ndi mino kitabu yi niyi 1:1-4

Beyo Yuani-Mubatizai na Yeso fibukuta ndi mino 1:5-2:52

Kuu ka Yuani-Mubatizai 3:1-20

Ibatiso ka Yeso na beyo Abili a ndi mino kabḅḅo 3:21-4:13

Yeso ogoni kaiko ka Galilaya 4:14-9:50

Yeso opupini ka Galilaya, inda ka Yelusalema 9:51-19:27

Poso ya muliḅo ka Yeso kuu ka ḅbili, yisasambya na kukwaku kaki 19:28-23:56

Yeso opupini ka mbuku 24:1-12

Yeso upuponilyini babifya kaki, Kunzi adokiso kegū wa lisyē 24:13-53

Likpamuka la mambwa

¹ Amboku Tiofilo, matū wa ibiba kegbe, bambanzu budingi bokingiloni kokpiko mongoni ma likpamuka nilo igyonosa ndi luga kusu. ² Mufongoni beyo batū niḅo bina ndi no miso ka mambwa batitumbulyaga ndi mino, na biita kuwa ndi babifikya ba likpamuka ko Kunzi. ³ Kinili, kumbuso mukpima, imi, nini imi binza gonḅo kaukpikilyo ka bungbingbili, iwe Tiofilo, likpamuka lasi nilo igyonosa ndi katukya ka mambwa, ⁴ iba wibatū linguu la mutiwi nimo buḅa ndi.

Malaika opini mongoni ma yibukuta ka Yuani-Mubatizai

⁵ Ko ngbingo yi ninḅo Elodi Mboku a ndi mino ngama wa iwili ka Bayuda, a ndi no kumu bemoti ninḅo ina ndi be Zakalia. Iyi, a ndi ko pigo ya bukumu ka Abia. Mukaki beyo ka Elisabeti a ndi ka liwananza ka Aluni ninḅo a ndi kumu mudingi. ⁶ Ibu basi baba ba ndi bongbingbili ko misa ko Kunzi. Bagyaga ndi matuu ka Mombukwono-dosu ni bakegū na daki yi. ⁷ Luki limoti, bakegū ndi no miki kye Elisabeti a ndi ndaya. Ibu basi baba ba kuwa ndi bamboku-mboku kegbe.

⁸ Lisyē limoti, Zakalia a kuwa ndi kagya ligubo kaki la bukumu kambwa ko Kunzi kye mu ma ligubo a kuwa ndi ka ligbuta kaki. ⁹ Kabyenene na mutiwi ma ligubo li nilo, libese awanya kuwa ndi iyi kogulya ka pa Yotu Kegbe ka ndabu ka Mombukwono-dosu Kunzi kasumbo adudu.* ¹⁰ Ko ngbingo yi ninḅo Zakalia a ndi mino kasumbo adudu nḅo, ambaza ka bambanzu niḅo ba ndi kunzi, ba ndi kalumba.

¹¹ Kuwa wa, malaika bemoti ka Mombukwono-dosu apuponilyoku, amaga bigba ka kambanzikaniko kwa gbogbo niyo a ndi mino kasumbo adudu yo. ¹² Ngbingo yi

* 1:9 Bokumu basumbaga ndi adudu abe malumba kaḅu kambwa ko Kunzi.

nino Zakalia amina mino beyo, ombomboyo, ogwa kabangaku kugbe. ¹³ Luki limoti, malaika abikya ndi be: «Zakalia, wakobongonitogu, kye Kunzi ukonini malumba kaku. Mukaku beyo ka Elisabeti ubukutilya banu miki muluku yi, waluka be Yuani. ¹⁴ Iwe wogwa banu igyagya kugbe na bambanzu budingi bogwa banu magyagya ko bulya libukuti kaki. ¹⁵ A beyo, ika ndeke mutu mudingi kambwa ka Mombukwono-dosu. Iyi kamwigu ndeke vinyu gutugu makana magogo nimo mapu aka. Ika ndeke mutumo na Limbengi-Lotu katukya ka muma ka amaki. ¹⁶ Uyikosa ndeke bomikya Bezaleli budingi kamigilya Mombukwana-dabu Kunzi. ¹⁷ Odoku ndeke kambwa ko Kunzi abe atatumbwa pa imoti na limbengi no ngu mudongoni abe mugyalandu fiya, kaigiso mambengi ka baba-bomiki ka bomikabu. Uyikosa ndeke batu banye kodoku batu ba lingunu kaiko bakitulya kagya mutuu ka Mombukwono-dosu Kunzi na kagugubyo.»

¹⁸ Luki limoti, Zakalia abikya malaika be: «Luki tino lo emibiso be likpumuka nilo a lingunu? Kye imi na kuwa mboku-mboku, muka kami a kuwa mboku-mboku goni.»

¹⁹ Malaika amigisyu be «Imi ni Gabieli, nikaga buwobi no Kunzi bongbinga basi kagugubyo. Iyi no etikiku kabikya na kapu mongoni manza mi nima. ²⁰ Yeki iwe wakobinikyonigu manzina kami nimo igyonosa banu ko ngbingo yi, ee wina se, wita kuwa bofo, wakakwananigu bata kanzina kadwe ndeke ka lisyu li nilo likpumuka li nilo igyonoso mino.»

²¹ Ko ngbingo yi nino, batu basi ba ndi kunzi kabunda Zakalia. Niyu olipya kuwa binti ka Ndabu ko Kunzi ku, likpumuka umbanga ndi. ²² Wa opupoku mino kakwananagu ndi bata kanzina na ibu. Kinili bambanzu fiba kuwa ndi be a abe inini likpumuka limbanga ku ka ndabu ku. A kuwa ndi kawanyaga bapa na mafuku kye a kuwa ndi bofo.

²³ Niyu Zakalia ama ngbingo wa ligubo kaki beyo, iga ku kaki. ²⁴ Kuwa kumbusa wa masye mi nimo, mukaki beyo ka Elisabeti ava muma. Katukyagu ndi ku kaki ka batimba kubukumuti. A ndi kabikya be: ²⁵ «Wina likpumuka lanza nilo Mombukwono-dosu Kunzi ogyi bi ko bulya kami, ketamba suni ya bundaya ko misa ka bambanzu.»

Malaika opini mongoni ma yibukuta ka Yeso

²⁶ Niyu muma ka Elisabeti itulyana batimba madiya, Kunzi atikoku malaika Gabieli ka gufu bemoti wa Galilaya nino ina be Nazareti. ²⁷ Atikoku ndi ka musika bemoti nino a ndi kavanana na muluku bemoti nino ina ndi be Yezefu ka livananza ka ngama Daudi. Musika yi nino ina ndi be Malia. ²⁸ Malaika apuponilya Malia ku a ndi mino, abikya be: «Gwano magyagya Malia, Mombukwono-dosu ufukilyini bubanga. Iyi a pa imoti na iwe.»

²⁹ Niyu Malia ukana likpumuka li nilo beyo, ombomboyo kugbe, imuusa be: «Inguo ya yuuso tino se yina?» ³⁰ Malaika abikya be: «Wakobongonitogu, Malia, kye winisonini na bubanga ko Kunzi. ³¹ Wava banu muma, wabukuta miki muluku yi, waluka banu be Yeso.† ³² Iyi ika ndeke mutu wa ibiba, baluka ndeke be Mika Kunzi nino Kugu-Kugbe. Mombukwono-dosu Kunzi apa ndeke bangama ka titaki beyo ka Daudi, ³³ ika ndeke ngama kugu ka Bezaleli ka benze na benze, bangama kaki kikigu ndeke na mulibo.»

³⁴ Kumbuso yi, Malia amuusa malaika be: «Likpumuka li nilo igyonosa kuwa banu liki kye imi sanibigu likpumuka ka baluku?»

³⁵ Malaika amigisyoku be: «Limbengi-Lotu lo usilyoku banu, ngu ko Kunzi nino Kugu-Kugbe utikya banu abe kululuko. Kinili miki yi nino wabukuta banu ika ndeke mutu Wotu, baluka ndeke be Miko Kunzi. ³⁶ Wikwe se, Elisabeti nino a ndi ndaya ka livananza kaku a kuwa iyi na muma ma batimba madiya. Abukuta banu miki muluku yi, gutugu beyo a kuwa mino mboku-mboku yo. ³⁷ Kye kegga na likpumuka nilo a lapupu kugbe ko Kunzi.»

³⁸ Malia asikisya kuwa be: «Imi ni musunzu ka Mombukwono-dosu. Yasi igyonosi kugu kami mudongoni beyo webikyi mino.» Kumbuso yi, malaika aga ndi.

Malia ogoni kanda Elisabeti

³⁹ Kumbuso wa masye makede, Malia ava ndi ligandu kaaga bigala-gala ku ka mugimimoti ka iwili ya bangupa baya Yudea. ⁴⁰ Niyu adwe ku beyo, ogulya ndi ka ndabu ka Zakalia, amuusa mukaki beyo ka Elisabeti. ⁴¹ Ko ngbingo yi nino Elisabeti ukana mino yuuso ka Malia, miki adwo biduku-duku ka muma. Elisabeti otuma na Limbengi-Lotu. ⁴² Kuwa wa apamikana be: «Kunzi ufukilyini bubanga kahukitaga boko basi na goni miki yi nino wabukuta banu, bubanga kaki a kuwa kugu kaki goni! ⁴³ Ngasa yimbanga tino se ina amaki Mombukwana-dami edulyiku mina bene? ⁴⁴ Kye ko ngbingo yi nino nukoni mino yuuso kaku, miki odwa na magyagya biduku-duku ka muma kami.»

† 1:31 1:31 Lino li nilo akabikya goni be Muhukuso.

45 Igyagya yidingi ku kaku kye wobinikyonini be likrumuka nilo Mombukwono-dosu Kunzi ubikya nduku igyonosatu.»

Malia akatumbulaga bunza ko Kunzi

46 Kuwa wa Malia abikya ndi be:

«Limbengi kami akobibiso budingi ka Mombukwono-dosu Kunzi,

47 na mutumo na igyagya

ko bulya ko Kunzi, Muhukuso kami,

48 kye umokini bazwa kaki bo kumbu kugu ka musunzu kaki, imi mutu wa payaya.

Katukya mbiya wanu, bevananza bayasi bemaka kuwa be mutu wa babanga,

49 kye Kunzi Mombukwono Ngu egyilini likrumuka limbanga.

Lino kaki ni Kunzi Wotu.

50 Owonisolaga kumbu kaki ka bevananza bayasi

nibayo babangaga.

51 Ogyini makrumuka makrukru no ngu ya kubokuko kaki:

ukpumya batu ba yibiba,

52 usisa bangama ka moliki ma bungama

luki limoti udokisa batu ba payaya kugu.

53 Upa batu banza makrumuka manzanza,

luki limoti umigisa batu ba mukumbo mafoka papuyi.

54 Usingyoku fosunzu kaki beyo ka livananza la Izaleli.

Iyi kabusalaga kaukwilya kumbu,

55 kugu ka Abalahamu ka bevananza kaki ka benze na benze,

mudongoni beyo upa ndi mino fotitosu agume.»

56 Malia asyesye ndi ku ka Elisabeti buwobi kadwe batimba basaa. Kumbuso yi, iga ndi ku kaki.

Yibukuta ka Yuani-Mubatiza

57 Niyo ngbingo wa libukuti ka Elisabeti itulyana, abukuta miki maluku yi.

58 Bapimbani kaki na bevananza bukana ndi be Kunzi Mombukwono-dosu awonisiyini bunza. Ibu basi bogwa ndi magyagya pa imoti na iyi.

59 Niyo miki otulyasa masye bugina, bodoku kuwa ndi kaku. Ba ndi kapa kaluka na iyi abaki beyo ka Zakalia. 60 Luki limoti amaki osikisya be: «Kali, kegū beyo, baluka be Yuani.»

61 Ibu aka na iyi be: «Kegu na mutū bemoti ka livananza kaku nino ina beyo!» 62 Kuwa wa bamuusa ndi abaki ni bananzina libobo be bibi, beyo a ndi mino kapa kaluka mikaki.

63 Zakalia akunga ndi libau nilo bokpikaga mino, kumbuso yi okpika ndi be: «Lino kaki bikpe ni Yuani.» Bombombaya ndi ibu basi. 64 Na ko ngbingo yi nino goni no, munoku ahukwikana ndi, apunga kuwa ndi bata kanzina, apunga ndi kapamikanaga kani anobibisa Kunzi. 65 Kuwa wa, basi nibo bikaga ndi pa imoti na ibu ka mugy bogulya ndi ka kubangaku, na ku ka iwili ya bangupa baya Yudea, batu basi banatumbula kuwa ndi likrumuka nilo aka lo. 66 Batu basi nibo bukanaga ndi likrumuko li nilo, babangaga ndi katamana ko bulya yi, banimuusa be miki yi nimuna ika se piye ndeke buzi? Kubokuko kwo ngu ka Mombukwono-dosu a ndi pa imoti na iyi.

Zakalia akatumbulaga makrumuka mumbanga-mbanga ko Kunzi

67 Abaki beyo ka Zakalia otuma ndi na Limbengi-Lotu, apunga ndi kanzina abe mugyalandu, anabikya be:

68 «Mombukwono-dosu Kunzi ka Bezaleli avi ibiba, kye ohukusogini livananza kaki, ukulaga ka busunzu.

69 Atitikilyiniku Muhukuso nino wongu, ka livananza ka musunzu kaki beyo ka Daudi.

70 A begeyo atumbulaga ndi mino ndeli kugbe ka munoku ka bogyalandu kaki bikpe:

71 Apa ndi agume be atikulaga ndeke ka mafoka ka bomuyoniso kusu, na ka basi nibo bakisaga katigya bunye.

72 Begeyo, uminilya ndi fotitosu kumbu, atamana ndi agume kaki wotu ko Kunzi.

73 Kye Kunzi apa ndi titosu beyo ka Abalahamu agume wotu kaki,

74 katikulaga ka mafoka ka bomuyoniso kusu, na katisa kagugubyo kuwa ni takegu na kubangaku.

75 Agya ndi beyo kye tiki botu na bongbingbili ko misa kaki ka masye masi ma obili kusu.

76 Na iwe mikami, buluka ndeke be mugyalandu ko Kunzi nino Kugu-Kugbe,

kye wodoku ndeke kobungusyaga pisi ka Mombukwono-dosu kambwa,
⁷⁷ na kowonisilo livananza kaki be uhukusaga ndeke pisi
 kaupilya bunye kabu.

⁷⁸ Kunzi nino kusu a na limbengi lanza kuge no kumbu:
 atitikilyoku ndeke limomo kotukyoku kugu abe mangbamu ma moni,

⁷⁹ kuzigo nibo ba ko biti na kuso wa kubangaku kwa kukwaku,
 katiwonisilo kabye pisi ya maziyo.»

⁸⁰ Miki a kuwa ndi kopingo ni limbengi anatumo. Ikaga ndi iyi ka isa aka, kadwe ko
 ngbingo yi nino imibisikosa ndi mino bingbanganya ka bomikya Bezaleli.

2

Yibukuta ka Yeso (Matayo 1:18-25)

¹ Ka masye mi nimo, ngama mudingi wa Luma beyo ka Ogisiti apa ndi mutuu be
 butangi bambanzu kaki basi. ² Litatanga nilo la mambwa lo igyonosa ndi ko ngbingo
 yi nino Kilinio a ndi mino ngama wa iwili ya Sulia. ³ Bambanzu basi bindaga ndi ka
 yikpikisiso, mumbanzu yikaka-yikaka ka mugi mi nimo ibukuta mino.

⁴ Yezefu atukya ndi goni iyi ka gudfu wa Nazareti, ku ka iwili ya Galilaya, kaina ka
 gudfu wa Betlehemu, mugi ma kibukuta ka ngama Daudi, ka iwili ya Yudea. Inda ndi
 ku beyo kye a ndi iyi ka livananza ka Daudi, ⁵ kayikpikisiso ibu na Malia nino ba ndi
 kavanana na iyi. Malia a se kuwa ndi wa na muma.

⁶ Ngbingo yi nino ba ndi mino ku ka Betlehemu, masye kaki ma libukuti italyana.
⁷ Abukuta ndi miki muluku yi, puta kaki. Atikyogo na botu baya budi, amongosa ka
 kpokoyo nino banyama balyalyaga ndi mino, kye bakegu ndi bata ibu na pa ka ndabu
 ka bobiko.

Malaika upupilyini bobubulyo ba banyama

⁸ Ka iwili yi niyo goni yo, bobubulyo ba banyama basyege ndi kunzi ko tutu,
 kaubulyogo banyama kabu. ⁹ Malaika ka Mombukwono-dosu Kunzi upuponilyo, ibiba
 ya mangbamu ka Mombukwono-dosu ukungulo. Babanga ndi kuge. ¹⁰ Luki limoti,
 malaika ubikya be: «Makobongonitogu, kye noduku kamupa mongoni manza nimo
 mupa igyagya yidingi ka bambanzu basi. ¹¹ Na lisyé li nili, Muhukuso ibukutini ko
 bulya kunu ku ka mugi ka Daudi, iyi ni Masiya, Mombukwono-dosu. ¹² Mamiba miki yi
 nino ka makpumuka mi nima: Matakanya miki wawese mutikyogo na botu baya budi,
 mumongosa ka kpokoyo nino banyama balyalyaga mino.»

¹³ Ambaza ka bamalaika osyoku bigbututu katukya kugu wa lisyé, pa imoti na malaika
 wagogo, bapunga kabibiso Kunzi, banabikya be: ¹⁴ «Ibiba ko Kunzi kugu wa lisyé kuge,
 na maziyo kunu ka litombu ka batu basi nibo upaga!»

Bobubulyo ba banyama bogoni ka Betlehemu

¹⁵ Ngbingo yi nino bamalaika batukya mino kaiga kugu wa lisyé, bobubulyo ba
 banyama babikyana luga kabu be: «Togoni neki ka Betlehemu, tiniku nilo opupi ku,
 nilo Mombukwono-dosu Kunzi atiwonisili.»

¹⁶ Binda ndi bigala-gala, batakanya Malia na Yezefu, se kuwa miki wawese mumon-
 goso ka kpokoyo nino banyama balyalyaga ndi mino. ¹⁷ Niyo bamina, batumbulaga
 nilo malaika ubikya ndi ko bulya ko miki wawese yi nino. ¹⁸ Likpumuka umbanga ndi
 batu basi nibo bukana ndi mongoni mi nimo. ¹⁹ Luki limoti, Malia a ndi kobulyogo
 likpumuka nilo lasi, obiso mino limbengi. ²⁰ Kumbuso yi, bobubulyo ba banyama biga
 ndi ni banabibisa Kunzi, banambibilya ka masi nimo bukana ndi na nimo bina ndi,
 kye masi igyonosa ndi mafongoni beyo aka yo malaika ubikya ndi mino.

Balukini miki

²¹ Niyo masye bugina italyana wa miki ibukuta mino, adwe ko ngbingo kaki mako,
 baluka be Yeso, lino li nilo malaika atwa ndi kambwa amaki kava muma.

Bogoni na Yeso kambwa ko Kunzi

²² Kuwa wa masye ma kibubiso kabu italyana mino, kabyenene na mutuu ka Musa,
 Yezefu na Malia baga ndi no miki ka Yelusalema kabiso ka mafoku ka Mombukwono-
 dosu, ²³ kye, ikpika ndi ka Mutuu ka Mombukwono-dosu be: «Okwononi kapá abe apepe
 ka Mombukwono-dosu miki muluku yi wasi, nino putu yi.» ²⁴ Binda ndi ka Yelusalema
 kapá goni apepe begeyo mutuu mi nimo ibikya ndi mino: «Bonzuwo baba gutugu
 bomikya bamokpondi baba aka.»

²⁵ Wina se wa, aluku bemoti a ndi ka Yelusalema ku ina ndi be Simioni. A ndi mutū wongbingbili na mutū muḅanga Kunzi kugbe. Ikaga ndi kaḅanda mutū yi nino akwanana ndi kohukusa livananza la Izaleli. Limbengi-Lotu a ndi kugu kaki.

²⁶ Limbengi li nilo awonisila ndi be kokwigu ni kanaminigu Kilisito nino Mombukwono-dosu atikoku. ²⁷ Akpamyā ndi kogulya ka Ndaḅu ko Kunzi. Ngbingo yi nino Yezefu na Malia ḅinda mino no mikabu beyo ka Yeso, kabiso ka maḅoku ko Kunzi maḅongoni beyo mutuu abikyaga ndi mino, ²⁸ Simioni adungo, abibisa Kunzi, abikya be:

²⁹ «Mbiya wanu, Eeze Mombukwono-dosu, hutulyosini bagame kaku:

Wakwanana kuwa kasa musunzu kaku kokwo ka maziyo,

³⁰ kye ninini muhukuso kaku no misa kami,

³¹ muhukuso mi nimo wobungusyaga ndi ko misa ka bambanzu basi:

³² A limomo li nilo uziga banu bambanzu basi ba obili nibo bakumibigu na nilo apa banu ibiba ka Izaleli, livananza kaku.»

³³ Likpamuka lasi nilo Simioni a ndi kabikya ko bulya ka Yeso, umbanga ndi babukuta kaki. ³⁴ Simioni akunga Kunzi be udukilyi ḅubunga, abikya Malia amaki Yeso be: «Kunzi atikoku ndi miki yi nimuna ko bulya yi niyo be ugwisisi ikani umomosi batu budingi luga ko bomikya Bezaleli. Ika banu likingyosi be Kunzi akagya ligubo kaki ni bambanzu baḅegu kabailya, ³⁵ na bata opupisa banu mutamanagi masi nimo isuma ka mambengi ka bambanzu budingi. Se kawa iwe, Malia, wigomisaga ndeke ko bulya ko miki yi nimu abe bakutumo dukpa.»

Ana, mugyalandu muko yi akanzina ko bulya ka Yeso

³⁶ Mugyalandu bemoti muko yi ina ndi be Ana, ikaga ndi goni iyi ka Yelusalema. A ndi mika Faneli, ka livananza ka Aseli. A kawa ndi mboku-mboku kugbe. Bagya ndi byanga madiya na ika na mbunyaki nino ava ndi ni a mbeyi musika aka. ³⁷ Kumbuso yi, ika kawa ndi woko aka, na ku odwisa ndi mino byanga batekebe bugina na bikwanganya. Katukyagigu ndi ka Ndaḅu ko Kunzi, luki limoti agyilyaga ndi Kunzi ligubo biti na lisyē: Avaga ndi ngbingo ko ginyo malili na kalamba. ³⁸ Odoku ndi ko ngbingo yi nino goni no, apunga kabibiso Kunzi. Utumbulyaga bambanzu basi nibo ba ndi kaḅanda be pisi tino yo Kunzi ukalaga mino batu ba Yelusalema ka busunzu.

Babukuta ka Yeso bigini na Yeso ka Nazaleti

³⁹ Ngbingo yi nino Yezefu na Malia bama mino kagya masi nimo mutuu ka Mombukwono-dosu Kunzi akungaga ndi, biga na Yeso ka Galilaya, ka gudu wa Nazaleti.

⁴⁰ Miki apunga ndi kopingo na kopingogo. A ndi mutumo na yimibo na ḅubunga ko Kunzi a ndi pa imoti na iyi.

Yeso otigolini ka Yelusalema

⁴¹ Byanga bayasi, abaki na amaki Yeso badakaga ndi ka Yelusalema ka yinga ya Pasika. ⁴² Wa Yeso otulyoso mino byanga tekebe na ḅiba, badaka ndi na ibu beyo aka yo bagyaga ndi mino ka bundeli. ⁴³ Ngbingo yi nino yinga osyo mino, biga, luki limoti miki Yeso asikana ku ka Yelusalema ni abaki na amaki bakibigu. ⁴⁴ Ba ndi kasima be Yeso akakpakyana ka ambaza ka bambanzu nibo ba ndi kaiganana. Niyo bagya lisyē limoti ka ligundu ni baḅegu kamina, ḅapunga kuwa ndi kakisa luga ka bevananza kabu na ḅawai-dabu. ⁴⁵ Luki limoti, bakaminagu ndi. Kinili biga bata ndi kakisa ku kwa ku ka Yelusalema.

⁴⁶ Kumbusa wa masye masaa, batokonyoku ka Ndaḅu ko Kunzi: A ndi mukuliko pa imoti na ḅowonisilo ba mutuu, anamukana na anumuuso makpamuka magogo.

⁴⁷ Likpamuka umbanga batu basi nibo ba ndi kamukana, kaina yimibo kaki na sikisyo kaki ka makpamuka nimo ba ndi kamuusogo mo. ⁴⁸ Ngbingo yi nino abaki na amaki bamina mino, likpamuka umbanga kugbe, na ku amaki amuusi be: «Mikami, iki piye yo watigyi bi mino beyo? Tomomini ifusu na abaku ḅigbagbagba kaukisa.»

⁴⁹ Umigisya be: «Mo bi kekisa ko bulya iki? Makegu kaiba be okwononi be niki ka ndabu ka Baba?» ⁵⁰ Luki limoti, baḅegu ndi kaiba isi ya likpamuka nilo a ndi kaubikya lo.

⁵¹ Kawa wa Yeso iga ndi pa imoti na ibu ka Nazaleti. Agyaga ndi mutuu kabu masi. Amaki obuulyaga ndi likpamuka nilo lasi ka limbengi. ⁵² Yeso a ndi kopingo kani yimibo kaki anisisilo kambwa, anafosilo Kunzi na bambanzu.

3

*Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza
(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Yuani 1:19-28)*

¹ A ndi syangasu sa tekebe na kubukumuti sa bangama ka Tibelio, ngama mudingi wa Luma. Ko ngbingo yi nino, Potio Pilatu andaga ndi iwili ya Yudea, Elodi a ndi ngama wa Galilaya. Mamaki beyo ka Filipi a ndi goni ngama wa iwili ya Itulia na Talakoniti begeyo Lisania a ndi mino ngama wa Abilene. ² Ana na Kayafa ba ndi bokumu-kumu. Mongoni ko Kunzi asilya ndi Yuani, mika Zakalia ka isa. ³ Kumbuso yi, Yuani inda ndi kolingyo giyo yasi wa mutuli mo libo ma Yolodani, anakawa be: «Yikosoni mambengi, mibotisiso, Kunzi amapilya banye kunu.»

⁴ Igyonosa ndi beyo aka yo ikpika ndi mino ka kitabũ ka mugyalandu Isaya be: «Mumbanzũ bemoti akapamikanaga ka isa be: Bungusyoni pisi ka Mombukwono-dosu, nononi bopisi kaki bingbingbili!

⁵ Tikyoni mombufu masi, gbotomosogoni bangupa bayasi na bokpumo bayasi mufongoni, nononi bopisi baiyigaga, mosulyo nibayo baya mabye.

⁶ Na batũ basi bina ndeke muhukuso ko Kunzi.»

⁷ Niyo Yuani amina bambanzũ budingi banadulyoku be ubotisi, abikya ndi be: «Ibunu livananza ka banzũkaaa! Wani no amuwonyi pisi kapikita ngbuta ko Kunzi niyo akodoku? ⁸ Wonisoni neki pisi ka yigya be moyikosoni mambengi, mosoni kabikya kusũ kunu be: «Titosu ni Abalahamu!» A beyo, nakamabikya ambẽ, Kunzi akwanana koitiso matamu mi nima kaiko bomika Abalahamu. ⁹ Gboni a mbiya wanũ yakitulya kagbita bukuto ka motino mi: bagbitatu bukuto tasi nito kegũ kabukuta bumo yanzanza, badikita ko buku.»

¹⁰ Bambanzũ budingi kusũ wa ambaza bamuusaga ndi Yuani be: «Okwononi se kũwa be tagyi buni?» ¹¹ Usikisyaga ndi be: «Mumbanzũ kika na basimizi baBa, apa mutũ yi nino kegũ na iyi bemoti, na nino a na malili, agyi begeyo.»

¹² Bandombe ba manzanza bodoku ndi goni ibũ kayibotisiso, bamuusa Yuani be: «Muwonisilo, okwononi be ibusu tagyi buni?» ¹³ Usikisyaga ndi be: «Makokungonitogu buyi kakitaga nibo mutũũ ka bangama abikya.»

¹⁴ Basuda bamuusa ndi goni ibũ be: «Se kũwa ibusu, takwanana kagya buni?» Usikisyaga ndi be: «Makukupyogonitogu bambanzũ buyi no bou gutugu kaubukulyaga likpumũka aka. Luki limoti, gwogoni magyagya na mukalya kunu aka.»

¹⁵ Bambanzũ basi ba ndi kabũndila, na musasa. Bimuuusaga ndi be kegũ se banũ Yuani ni Kilisito? ¹⁶ Yuani usikisyaga ibũ basi be: «Imi, nakamubotiso ko libo, luki limoti nino akodoku a no ngu kekitaga imi, nakakwananigu gutugu kakula ligi ya bekapũ kaki aka. Iyi, amubotisa banũ na Limbengi-Lotu no buku. ¹⁷ A na dũnga mugwi, wakitulya kapipa mapũnga. Amũmũla ndeke mapũnga, abiso ka basa ya masolo kaki. Luki limoti, abasya ndeke bevalũ ko buku nibo kolimikogigũ.»

¹⁸ Kũwa wa, Yuani upaga ndi mutũũ mógógó na bopisi dididi na kaubikyaga Mongoni Manza. ¹⁹ Luki limoti, Yuani a ndi kayoyiso Elodi ngama wa Galilaya kye ava ndi Elodia, muko mamaki beyo ka Filipi. Na kye agya ndi goni makpumũka manyenye makpũ. ²⁰ Kumbuso yi, Elodi agya bata ndi likpumũka lanye kũgbe kagwisisa Yuani.

Yuani abotisini Yeso

(Matayo 3:13-17; Maliko 1:9-11)

²¹ Kumbuso kaubotiso batũ nibo ba ndi wa, Yuani abotisa ndi goni Yeso. Ko ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kalũmba wa, lisyẽ ohukwikono, ²² Limbengi-Lotu asilyoku ndi abe likpondi. Kũwa wa, liyũ utukyoku ndi kũgũ wa lisyẽ be: «Iwe ni Mikami mapaka, nino nobiso mino limbengi.»

Puponogo ka Yeso

(Matayo 1:1-17)

²³ Yeso a ndi na byanga banda batekebe basaa ko ngbingo yi nino apũnga ndi mino ligubo kaki. Bambanzũ bapandaga ndi be a mika Yezefu, Yezefu nino a ndi mika Eli. ²⁴ Eli nino a ndi mika Matati, Matati nino a ndi mika Lawi. Lawi nino a ndi mika Meleki, Meleki nino a ndi mika Yanai, Yanai nino a ndi mika Yezefu. ²⁵ Yezefu nino a ndi mika Matatia, Matatia nino a ndi mika Amosi, Amosi nino a ndi mika Naũmũ, Naũmũ nino a ndi mika Esili, Esili nino a ndi mika Nagai. ²⁶ Nagai nino a ndi mika Mati, Mati nino a ndi mika Matatia, Matatia nino a ndi mika Simeini, Simeini nino a ndi mika Yoseki, Yoseki nino a ndi mika Yoda. ²⁷ Yoda nino a ndi mika Yuanani, Yuanani nino a ndi mika Lesa, Lesa nino a ndi mika Zelubabeli, Zelubabeli nino a ndi mika Salatieli, Salatieli nino a ndi mika Neli. ²⁸ Neli nino a ndi mika Meleki, Meleki nino a ndi mika Adi, Adi nino a ndi mika Kosamũ, Kosamũ nino a ndi mika Elemadamũ, Elemadamũ nino mika

Eli. ²⁹ Eli nino a ndi mika Yeso, Yeso nino a ndi mika Eliezeli, Eliezeli nino a ndi mika Yolamu, Yolamu nino a ndi mika Matati, Matati nino a ndi mika Lawi. ³⁰ Lawi nino a ndi mika Simioni, Simioni nino a ndi mika Yuda, Yuda nino a ndi mika Yezefu, Yezefu nino a ndi mika Yonamu, Yonamu nino a ndi mika Eliakimu. ³¹ Eliakimu nino a ndi mika Milia, Milia nino a ndi mika Mina, Mina nino a ndi mika Matata, Matata nino a ndi mika Natani, Natani nino a ndi mika Daudi. ³² Daudi nino a ndi mika Yese, Yese nino a ndi mika Obedi, Obedi nino a ndi mika Boazi, Boazi nino a ndi mika Solomono, Solomono nino a ndi mika Nasoni. ³³ Nasoni nino a ndi mika Aminadabu, Aminadabu nino a ndi mika Adimi, Adimi nino a ndi mika Alini, Alini nino a ndi mika Esiloni, Esiloni nino a ndi mika Pelesi, Pelesi nino a ndi mika Yuda. ³⁴ Yuda nino a ndi mika Yakobo, Yakobo nino a ndi mika Isaka, Isaka nino a ndi mika Abalahamu, Abalahamu nino a ndi mika Tela, Tela nino a ndi mika Naholi. ³⁵ Naholi nino a ndi mika Selugi, Selugi nino a ndi mika Leu, Leu nino a ndi mika Pelegi, Pelegi nino a ndi mika Ibele, Ibele nino a ndi mika Sala. ³⁶ Sala nino a ndi mika Kenani, Kenani nino a ndi mika Alifakisadi, Alifakisadi nino a ndi mika Semu, Semu nino a ndi mika Nua, Nua nino a ndi mika Lameki. ³⁷ Lameki nino a ndi mika Metusela, Metusela nino a ndi mika Inuka, Inuka nino a ndi mika Yaledi, Yaledi nino a ndi mika Maleleli, Maleleli nino a ndi mika Kainana. ³⁸ Kainana nino a ndi mika Enosi, Enosi nino a ndi mika Seti, Seti nino a ndi mika Adamu, Adamu nino a ndi miko Kunzi.

4

Mumuyoniso akabobo Yeso

(Matayo 4:1-11; Maliko 1:12-13)

¹ Yeso igoku kuwa ka mutili ma Yolodani, mutumo na Limbengi-Lotu. Limbengi li nilo a ndi kakpoyoniso ku ka isa. ² Ku beyo, mumuyoniso a ndi kabobo ka masye batekefe bakwanganya. Kalyalyagigu ndi ka masye mi nimo. Niyo masye mi nimo itulyana, imukana ndi nza.

³ Kuwa wa, mumuyoniso abikya be: «Wakika Miko Kunzi, kpamya litalu li nili iiti mukati.»

⁴ Yeso asikisya be: «Mobiso ko Kunzi abikya be: «Obili ka mumbanzu kegu asi ko bulya malili aka.»»

⁵ Kumbuso yi, mumuyoniso inda ndi na iyi ka pa yikungu kugbe, amanya ko nginga bemoti, moliki ma bungama masi ma obili. ⁶⁻⁷ Abikya be: «Wakobuna moli kambwa kami kebibiso, nepatu bungama na ibiba yasi niyi wakaina yi, kye bepa ndi imi. Nakwanana goni kapu matu wasi nino napa kapu.»

⁸ Yeso amigisya be: «Mobiso ko Kunzi abikya be: «Mubibiso Mombukwana-daku Kunzi, wabanga asi iyi aka mukaka.»»

⁹ Mumuyoniso aga ndi bata na iyi ka Yelusalema, adokisa kugbondo wa Ndafu ko Kunzi, abikya be: «Wakika Miko Kunzi, bumbuko katukya wanu wadwe wasi, ¹⁰ kye ikpikaga be: «Kunzi ukpamityatu bamalaika kaki be bubuulyogi,» ¹¹ bubiniki ka mafoka, «kye wakidwoni kuguko ka litalu.»»

¹² Luki limoti, Yeso amigisya be: «Mobiso ko Kunzi akabikya be: «Wakabobonitogu Mombukwana-daku Kunzi.»»

¹³ Niyo mumuyoniso ama kuwa ndi kabobo Yeso ka bopisi dididi, asa ndi mbeyi.

Yeso opungini ligubo kaki ka Galilaya

(Matayo 4:12-17; Maliko 1:14-15)

¹⁴ Katukya kuwa ndi wa, Yeso iga ndi ka Galilaya mutumo bidfe no ngu ya Limbengi-Lotu, mongoni kaki itulyana ndi ka iwili yi niyo yasi. ¹⁵ Atiwaga ndi ka bandabu baya malumba ka Bayuda na bambanzu basi ba ndi kabiba.

Bambanzu ba Nazaleti bakegu kabailya Yeso

(Matayo 13:53-58; Maliko 6:1-6)

¹⁶ Yeso inda ndi ka Nazaleti, ku opinga ndi mino. Lisye la kimumbiso, ingya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda mudongoni begeyo agyaga ndi mino. Amaga ndi katangulaga Mobiso. ¹⁷ Bapa kitabu niyo mugyalandu Isaya okpika ndi. Akulana*, ina ndi pa niyo ikpikaga mino be:

¹⁸ «Limbengi ka Mombukwono-dosu a pa imoti na imi, kye egbodya ndi molingo kaubikyaga batu bayangya

4:4 4:4 Wanda ka Yigilya 8:3. 4:8 4:8 Wanda ka Yigilya 6:13. 4:11 4:11 Wanda ka Mambu 91:11-12. 4:12

4:12 Wanda ka Yigilya 6:16. * 4:17 4:17 Akulana: Ko ngbingo yi nino bodukufaga ndi kitabu abe kulugbu.

Mongoni Manza.

Etikoku kaubikyaga batu ba ligbito be bakulikanagatu, nibo ba na bokolobu baya mamomo be miso ukulikanatu bata, nibo bakaigyogyiso be bakulikanagatu,
¹⁹ kabikya bulyo syangasu si niso Mombukwono-dosu uwonisila ndeke mino bambanzu banza kaki.»

²⁰ Kumbuso yi Yeso ofukufa kitabu, amigisya ndi mugya-ligubo. Bambanzu basi nibo ba ndi wa, ba kuwa ndi kanda asa iyi aka bingbangbangba. ²¹ Kuwa wa, apunga ndi kaubikya be: «Na lisyé li nili, Mobiso mi nima itulyonini kugu kunu nibo makemukana.»

²² Bambanzu basi ba ndi kabibisa Yeso, noku udika ndi bide ko bulya munzina mumbanga-mbanga nimo a ndi kopupa ka munoku kaki. Babikyaga ndi be: «Kegu mbeyi asi mika Yezefu aka mu!»

²³ Yeso ubikya be: «Lingunu aka makwanana banu ketulya ligitoku li nili: «Munganga, wihukusano ni iwe mombukwana-daki yi.» Mubikyatu banu goni be: «Tukana ndi masi nimo wagya ndi ka Kapelenaumu, gya kuwa begeyo wa kunu wa.»

²⁴ Ubikyoku bata be: «A lingunu, nakamubikya ambe, mugyalandu gutugu bemoti aka, kegu na ibiba ka mugu mi nino ibukuti mino. ²⁵ Na bata, nakwanana kamubikya lingunu aka ambe ko ngbingo ka mugyalandu Hliya, bowoko boko bi ba ndi bakpu ka Izaleli. Ko ngbingo yi nino mbwayi kalukagigu ndi ka byanga bisaa na batimba madya. Kuwa wa mufefenge ma nza itulyana ndi ka mugu masi. ²⁶ Gutugu beyo, Kunzi katikagu ndi Hliya ka bemoti luga kabu kiki asi ko woko bemoti muko yi aka nino ikaga ndi ka Zalepeta ka iwili ya Sidona. ²⁷ Na goni, bakebu-kebu ba ndi budingi kugebe ka Izaleli ko ngbingo ka mugyalandu Elisa. Wina se, gutugu bemoti kabu aka luga kabu kahukagu ndi kiki asi Namani aka nino muti wa iwili ya Sulia.»

²⁸ Niyo bambanzu basi nibo ba ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda bukana likpumuka li nilo, mambengi ukandikanaga ndi bisulu-sulu. ²⁹ Bamanana ndi bigwo, batindikaga ndi Yeso kunzi wa gudfu, binda ndi na iyi kugu wa ngupa niyo bopika ndi mino gudfu kabu, kye ba ndi kapa katindikoku kana wasi. ³⁰ Luki limoti, akitaganda ndi luga kabu, imagalya ndi iyi ya kaki.

*Yeso ahukusini muti wa limbengi la bunye
(Maliko 1:21-28)*

³¹ Yeso osya ndi kuwa ka Kapelenaumu, gudfu wa iwili ya Galilaya. Ku beyo utiwaga ndi bambanzu basi ka Lisyé la kimumbiso. ³² Mutu kaki umbangaga ndi bambanzu kugebe kye atiwaga ndi no ngu.

³³ Kuso wa ndabu ya malumba ka Bayuda, aluku bemoti a ndi na limbengi la bunye. Apunga ndi kakugwaga: ³⁴ «Hu! Yeso muti wa Nazaleti, lo kusu na ifunu ogwogi buni? Woduku bi katimosisyo? Nakaumba binza ambe iwe ni wani. Iwe ni Mutu Wotu ko Kunzi.»

³⁵ Yeso apamyaga ndi limbengi la bunye, abikya be: «Daka! Pupa ka aluku yi nimu!» Limbengi la bunye li nilo abunya ndi aluku no wasi bingomu kambwa ka bambanzu basi, opupa ndi ni kagyogyisigu ³⁶ Likpumuka li nilo umbanga ndi bambanzu basi, bapunga ndi kaimuusa luga kabu be: «Inguo ya munzina tina piye ma? Akapa mutu ka mambengi ma bunye no bou no ngu, anopupo!»

³⁷ Mongoni ka Yeso itulyana ndi pa yasi ka iwili yi niyo.

*Yeso uhukusini batu ba bokolobu
(Matayo 8:14-17; Maliko 1:29-34)*

³⁸ Yeso opupa ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, aga ku ka Simoni. Titaki Simoni nino muko yi a ndi kayimukana budi, babikya ndi Yeso be ahukusi. ³⁹ Yeso akpuda ndi, adidikyo. Apamya ndi kolobu, kolobu osyo. Wa aka wa, ahuka ndi, apunga ndi kahugugubyo.

⁴⁰ Ngbingo yi nino moni odidiko mino, badulyoku ndi na batu basi nibo ba ndi na bokolobu dididi. Ubisilyaga ndi mafoku yikaka-yikaka, anuhukuso. ⁴¹ Mambengi ma bunye upupagatu ndi goni batu budingi, anapamikanaga be: «Iwe, ni Miko Kunzi!» Luki limoti Yeso unzinilyaga ndi na dya, anapakya kanzina kye ba ndi kamibo be iyi ni Masiya.

⁴² Niyo lisyé asye, Yeso opupa ndi kaında ka pa niyo mumbanzu kegu ndi mino. Ambaza ka bambanzu apunga ndi kakisa, niyo bamina, ba ndi kapa kakpingba be kusionotogu bata. ⁴³ Luki limoti, Yeso ubikya be: «Okwononi goni kabikyaga Mongoni Manza ma Bungama ko Kunzi ka bagudfu bagogo, kye Kunzi etikoku ndi ko bulya yi

niyo.» ⁴⁴ Idukulaga ndi kabikyaaga Mongoni Manza ka bandabũ baya malũmba ka Bayuda.

5

Yeso umokini babibya ba mambwa
(Matayo 4:18-22; Maliko 1:16-20)

¹ Lisye limoti, Yeso a ndi wakamaga ka kpolo-kpolo wa ibombu ya Genezaleti.* Ambaza ka bambanzũ otundukonoku ndi kahukana Mongoni Manza ko Kunzi, bamotosyo bikpwo. ² Ina ndi mangbũlo maba buwobi na kubi. 'Bogwi bosĩ bũ bafũma ndi, bosya kasukũsa moyo kabũ. ³ Yeso afaka ndi ka ingbũlo imoti, niyo ka Simoni, abikya ndi bẽ osisili mbeyi mino byi na kubi. Ika kũwa ndi ka ingbũlo, apũnga kapá mutiwi ka ambaza ka bambanzũ.

⁴ Niyo ama kanzina bẽyo, abikya Simoni bẽ: «Sisilo ingbũlo ka pa yodu, kumbuso yi, molubo moyo kunu.» ⁵ Simoni amigisya bẽ: «Muwonisilo, tosilyi luba moyo, luki limoti takogwigu musi gutugu bemoti aka. Yeki iwe kũwa nũ wekpomyi, nigilyatu bata kolubo.» ⁶ Boluba kũwa ndi, bugwi bosĩ budingi kugbẽ, moyo kabũ apũnga ndi katinikaga. ⁷ Bũmaka ndi na mabũku bawai-dabũ niũ basikana ndi ka ingbũlo yagũgũ bẽ busingyiku kanyo moyo. 'Bodoku ndi, ibũ basi pa imoti, botumisa ndi mangbũlo masi maba na bosĩ, apũnga ndi komwaga libo. ⁸ Niyo Simoni Petele ina bẽyo, ogwa no moli kambwa ka Yeso, abikya bẽ: «Mombukwono-dosu, tukya buwobi na imi kye na mutũ wa bũnye!» ⁹ Kye kubangakũ agya ndi kugbẽ, kaũmina bosĩ budingi niũ bugwi ndi bũ. ¹⁰ Gutugu Yakobũ na Yuani bomika Zebedayo aka, bawai-daki Simoni, babanga ndi ibũ bẽgeyo. Luki limoti, Yeso abikya ndi Simoni bẽ: «Wakobongonitũgũ, katũkya mbiya wanũ, wakikigu bata mũnyo bosĩ, luki limoti wika kũwa mũnyo bambanzũ ka bũnye kabũ.»

¹¹ Bafũma ndi mangbũlo, basa masi, bapũnga kabibyo yi.

Yeso ahukusini kebu-kebu
(Matayo 8:1-4; Maliko 1:40-45)

¹² Ngbingo yi ninũ Yeso a ndi mino ka gũdũ bemoti bẽnẽ, mutũ bemoti ninũ kebu-kebu a ndi ni amoni nũyũ yasi bitita, asilyoku ndi. Niyo amina Yeso, ogwa mokpukpu kambwa kaki, igama na iyi bẽ: «Mombukwono-dosu! Wakapa, wakwanana baka kengumoso.»

¹³ Yeso anana ndi kubũkũkũ, avila, abikya bẽ: «Noponi, ngũmana!» Ko ngbingo yi ninũ aka nũ, alũkũ nũ angũmana ndi bĩngũ. ¹⁴ Kũwa wa Yeso agbũyaga bũkpokpũkũ bẽ: «Wakatumbulyogonitũgũ mũmbanzũ. Luki limoti, winda kayiwoniso ko kumu, kumbuso yi, wapá apere bẽyo Mutũũ ka Musa abikyo mino, iba mutũ wasi ibi bẽ woukini bi.»

¹⁵ Gutugu bẽyo, mongoni ka Yeso a kũwa ndi asi kadũ aka kugbẽ. Bambaza bakpukpu ka bambanzũ bamũmũkanaga ndi kamũkana, anohukuso bokolobũ kabũ. ¹⁶ Luki limoti Yeso atũkyaga ndi bipelẽ luga kabũ, inda ka isa kalũmba.

Yeso ahukusini zegesi
(Matayo 9:1-8; Maliko 2:1-12)

¹⁷ A kũwa ndi lisye limoti, Yeso a ndi kapa mutiwi. Bafalisayo na bowonisilo ba Mutũũ ka Musa ba ndi bukũlũko wa gũ wa, bodoku ndi katũkya ko giyo yasi ya Galilaya, ya Yudea na ka gũdũ wa Yelusalema. Ngu ka Mombukwono-dosu yo apága ndi bututungyo kohukuso bokolobũ. ¹⁸ Wina se bambanzũ bosiloku ndi, ni babinikini zegesi bemoti kũgũ wa kalagba. 'Ba ndi kakisa pisi kagũliso ka ndabũ niyo Yeso a ndi mino, na kabiso kambwa kaki. ¹⁹ Luki limoti, bagegũ ndi kaiba bẽ bagũlisa pisi yani ko bulya ambaza ka bambanzũ. 'Badfaka kũwa ndi na iyi kugbondo, batũmba ndi mino mapala koukũlyũ ngala, basisa kũwa ndi na kalagba kaki luga ka bambanzũ, kambwa ka Yeso. ²⁰ Niyo Yeso ina baya kabũ bẽyo, abikya ndi zegesi nũ bẽ: «Ye wai, nupilyini bũnye kakũ.»

²¹ Bowonisilo ba mutũũ na Bafalisayo bapũnga ndi kaimuusa bẽ: «Mutũ tino piye mũna akatũmbwa Kunzi mũ? Wani nũ akwanana kapilya bũnye, kiki Kunzi aka yikaka?»

²² Yeso andũnga ndi mutamanagi kabũ, umuusa bẽ: «Ko bulya iki yo mo mino na mutamanagi mi ninũ? ²³ Iki yo a yopoli kugbẽ kabikya bẽ: «Nupilyini bũnye kakũ!», ikani kabikya bẽ: «Wamaga, wakpakyana!» ²⁴ Luki limoti, nakapa kamumibiso ambe Mika-mũmbanzũ a no ngu yasi kũnũ ka litombũ kapilya bũnye.» Kũwa wa abikya ndi zegesi nũ bẽ: «Nakabũkya ambe wamaga, wava kalagba kakũ, wiga kũ kakũ!»

* 5:1 5:1 Balikyagatu goni bẽ ibombu ya Galilaya.

²⁵ Wa aka wa, aluku no amaga ndi ko misa ka batu basi, abinika kalagba niyo a ndi mino wakanga, aga ku kaki ni anabibiso Kunzi. ²⁶ Likpamuka lo umbanga ndi bambanzu basi. Basi ba ndi kabibiso Kunzi ni kubangaku utumini ka mambengi bidde, banabikya be: «Tinini likpamuka limbanga na lisyé li nili.»

Yeso amokini Lawi

(Matayo 9:1-8; Maliko 2:1-12)

²⁷ Kumbusa wa niyo, Yeso opupa ndi, amina ndombe wa manzanza bemoti, ina ndi be Lawi, wakiko ka bilo kaki. Yeso aka na iyi aka be: «Ifyeku!»

²⁸ Lawi amaga, asa ndi makpamuka masi, apunga kabifiya. ²⁹ Kuwa wa, Lawi alyisisya ndi Yeso dumo mudingi ku kaki, bandombe ba manzanza bakpu na batu bagogo ba ndi kalyalya pa imoti na ibu. ³⁰ Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu nibo bikaga ndi na ibu, bapunga ndi kainzinzinya ka kpolo, banumuusa bafiya ka Yeso be: «Ko bulya iki yo makalyalya na komwo pa imoti na bandombe ba manzanza na bagya-manye?»

³¹ Yeso umigisya be: «Batu bapupu bakakisagigu munganga, luki limoti, nibo aka bo ba bokolobu bo bakisaga. ³² Nakodokugu kaukisa batu bongbingbili, luki limoti nibo banye, iba kye bayikosi obili kabu.»

Yeso akatumbalaga bulyo yiginyo malili ko ngbingo wa malumba

(Matayo 9:14-17; Maliko 2:18-22)

³³ Bafalisayo bafikya ndi Yeso be: «Bafifiya ka Yuani na nibo kusu boginyagatu malili ko ngbingo bigala-gala, balumbagatu goni. Luki limoti nibo kaku, bikaga ibu asi kalyalya na komwo aka ko ngbingo yi nino.»

³⁴ Yeso umigisya be: «Makasima be makwanana kaugbama bambanzu nibo bumoki ko dumo wo vononi be bakolyolyonitogu ko ngbingo yi nino bo mino pa imoti na mbunya muko? Kigyonosigu! ³⁵ Luki limoti, ikatu ndeke na lisyé nibo batumba mino mbunya muko luga kabu. Ka lisyé li nibo, boginyatu ndeke malili ko ngbingo.»

³⁶ Yeso utulyoku goni lizuni li nili: «Mambanzu gutugu bemoti aka kanuagigu panga ya kutuko kwambiya kodiko noyu inzanza, kagya beyo, kutuko nikwo kwa mbiya kwo anuka kye panga yi niyo yambiya yo kakwananigu na inzanza. ³⁷ Se kuwa goni, mumbanzu gutugu bemoti aka kabungwagigu vinya wambiya ka bambike bayo bokuto ta banyama bayigbangbalaga. Kagya beyo, vinya opumukisagatu bambike, vinya agbo wasi. ³⁸ Kinili, okwononi kaduko vinya wambiya ka bambike bayambiya goni. ³⁹ Na goni, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kapa kamwo vinya wambiya ni amwini se nino mukpaga. Kye abikya be: «Nino mukpaga a wanza kugbe.»

6

Yeso akabikya likpamuka ko bulyo ya Lisyé la kimumbiso

(Matayo 12:1-8; Maliko 2:23-28)

¹ Lisyé la kimumbiso limoti, Yeso na bafifiya kaki ba ndi kakitaga pisi ka botiko bayana nganu. Bafifiya kaki banatinaga bekazo bi, banatubo na maboku, banalya. ² Bafalisayo bemoti-bemoti nibo ba ndi wa, bumuusa be: «Ko bulya iki yo makagya nibo bapakya kagya ka Lisyé la kimumbiso?»

³ Yeso umigisya be: «Makatangulagaga ndi likpamuka nibo ngama Daudi agya ngbingo yi nino ba ndi mino na banza ibu na bawai-daki? ⁴ Ingya ndi ka Ndabu ko Kunzi, ava mukati nimo bapaga ndi Kunzi. Alya, upa goni ndi bawai-daki, gutugu beyo bokumu balyaga ndi mino ni ibu aka mukati mi nimo.»

⁵ Yeso abikya bata ndi be: «Mika-mambanzu no a mombukwana Lisyé la kimumbiso.»

Yeso ahukusini mutu bemoti wa kubokuko kukwo

(Matayo 12:9-14; Maliko 3:1-6)

⁶ A ndi bata Lisyé la kimumbiso lagogo, Yeso ogulya ka ndabu ya malumba ka Bayuda, apunga ndi kapu mutiwi. Ku beyo, mutu bemoti a ndi na kubokuko kwa kambanzikaniko kukwo. ⁷ Bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo ba ndi kanda Yeso fangbangbanga, be ikani ahukusatu mambanzu ka Lisyé la kimumbiso. A beyo, ba ndi kakisa be bamina na ibu no pisi tino, kye basungulyi. ⁸ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu. Abikya kuwa aluku no a ndi kubokuko kukwa no be: «Wamaga, wodoku wa luga ka bambanzu wa.» Amaga ndi, isisilo luga kabu. ⁹ Kumbuso yi, Yeso abikya be: «Nakamumuusa ambe: Luki tina piye lo okwononi kagya ka Lisyé la kimumbiso? Kagya likpamuka lanza ka Lisyé la kimumbiso ikanigu kagya likpamuka lanye? Kahukuso obili ka mambanzu ikani kaputa?»

¹⁰ Yeso unda ibu basi bizumuuu, kumbuso yi, abikya kuwa aluku no be: «Nana kubokuko.» Anana ndi, kubokuko ahuka beyo aka yo ikaga ndi mino. ¹¹ Luki limoti,

mambengi ukandikanaga ndi bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo bisulu-sulu, bapunga ndi kaimuusa luga kabu be bakwanana kagya Yeso buni.

*Yeso upunogini batutumbwa tekebe na baba
(Matayo 10:1-4; Maliko 3:13-19)*

¹² Ka masye mi ndi nimo, Yeso aga kalamba ka ngupa, asilya ndi asi malumba aka. ¹³ Niyo lisyeye asye, umaka babibya kaki, upanaga tekebe na baba luga kabu nibo uluka kawa ndi be batutumbwa. ¹⁴ A ndi ni: Simoni (nino Yeso aluka ndi goni be Petele), mamaki beyo ka Andilia, Yakobo, Yuani, Filipi, Batulumei, ¹⁵ Matayo, Tama, Yakobo yi nino mika Alafayo, Simoni* nino a ndi kakisa ipandasi ka mugu kabu, ¹⁶ Yuda mika Yakobo se kawa Yuda Isikalioti nino agaba ndi Yeso.

*Yeso akatiwa ni anohukuso bokolobu
(Matayo 4:23-25)*

¹⁷ Yeso pa imoti na babibya kaki bosyoku ndi ka ngupa, bamaga ndi ka pa yanza hikpa. Wa beyo, babibya kaki bagogo budingi ba ndi wa. Ambaza wakpa ka bambanzu a ndi wa go wa: bambanzu nibo bodoku ndi katukya iwili yasi ya Yudea, ka gudu wa Yelusalema, ka mutili ma Tilo se kawa Sidona. ¹⁸ Bodoku ndi kamukana na be Yeso uhukusi. Gutugu nibo mambengi ma banye a ndi kaugyogiso, bahuka ndi. ¹⁹ Bambanzu basi bakisaga ndi kavila, kye a ndi no ngu kuso kaki niyo uhukusaga ndi na iyu ibu basi.

*Yeso akapa mutiwi ko bulyo igyagya no kumbu
(Matayo 5:1-12)*

²⁰ Kawa wa Yeso unda ndi babibya kaki bizumuu abikya be:

«Igyagya kunu ibunu yi nibo ma na yangya,
kye Bungama ko Kunzi a bo kunu!

²¹ Igyagya kunu ibunu yi nibo ma na nza mbiya yi nimu,
kye mikutatū ndeke!

Igyagya kunu ibunu yi nibo ma kagama mbiya yi nimu,
kye matibatū ndeke!

²² Gwoni magyagya kika kani bambanzu bakamumya, banamukya, banamutumbwa, banamubinika makrumuka manyenye bitititi, ko bulya ko Mika-mumbanzu. ²³ Ka lisyeye li nibo, gwoni magyagya, mobumbukaga bitita-tita, kye minisona ndeke na mukalya mudingi kaga wa lisyeye. A beyo, a mudongoni begeyo batitabu bugyogvisaga ndi mino bogyalanda.

²⁴ Luki limoti, kumbu kunu ibunu yi nibo ma na mukumbo,
kye igyagya kunu kawa yu niyo aka yo mo mino yo!

²⁵ Kumbu kunu ibunu yi nibo ma bakikutogo mbiya yi wanu,
kye mimukanatu ndeke nza!

Kumbu kunu ibunu yi nibo makatiba mbiya wanu,
kye malyatu ndeke kumbu, migomisogo!

²⁶ Kumbu kunu kika ni bambanzu basi bakamubiba, kye a mudongoni begeyo batitabu bugyaga ndi mino bogyalanda ba kaboboka.»

*Huponi bomuyoniso kunu
(Matayo 5:38-48; 7:12)*

²⁷ «Luki limoti, nakamubikya ibunu nibo makemukana ambe: Huponi bomuyoniso kunu, huyoni binza nibo bakamumya. ²⁸ Wolikyoni babunga ko Kunzi ka nibo bakamugbusyo, mukangulya nibo bakamugyogiso. ²⁹ Mumbanzu kabita ka panga, wayikosilya goni niyo yagogo. Mumbanzu kukupya koti kaku, wasilya goni simizi. ³⁰ Mumbanzu wasi kukanga luki, wapā. Mumbanzu kukupya luki, wakabikyonitogu be umigisilyi. ³¹ Nibo mapaga be bamugyilyi, ugilyoni bengeni mudongoni begeyo.

³² Kika ni mapaga nibo aka bo bamupaga, minisana na izangiya tino? Gutugu batu banye bapananaga luga kabu aka goni. ³³ Kika ni magyaga bunza ka nibo aka bo bamugyilyaga bunza, minisana na izangiya tino? Gutugu batu banye aka bagyaga begeyo. ³⁴ Minisana na izangiya tino, kika ni mukupisaga ibunu batu bi nibo aka bo bakwanana kamumigisilyo? Gutugu batu banye bokupisanaga luga kabu aka iba bigisyonu luki li nibo aka lo! ³⁵ Luki limoti, ibunu huponi bomuyoniso kunu, huyoni binza. Kupisoni ni makegu bata na mutamanagi be bamumigisyatu. Kawa wa, minisana ndeke na mukalya mudingi, mika ndeke bomiko Kunzi nino Kugu-Kugbe. A beyo, bunza

* 6:15 6:15 Bamakaga ndi goni be Ziloti.

kaki a ka batu basi iki ka nifo bakamigisyogigu ibiba na ka batu banye. ³⁶ Wikoni na mambengi mo kumbu mufongoni beyo Obonu o mino na limbengi lo kumbu.»

Makokonitogu mukombu ka batu bagogo
(Matayo 5:38-48; 7:12)

³⁷ «Makokonitogu mukombu ka mumbanzu, Kunzi kamukulyigu ndeke nimo kunu begeyo, makubisonitogu bengeni na mukombu, Kunzi kamubisigu ndeke na mukombu begeyo, hupilyoni bengeni, Kunzi amupilya ndeke begeyo. ³⁸ Huporoni bengeni, Kunzi amupara ndeke begeyo. Amudukilyaga ndeke ka mbiyo kunu isangi ya mupanga niyo yanza, mupira, mukpindila binza bimu, mutumo na mukala, onogwanana bigbiyagbiya. A beyo, mufongoni beyo mogyaga mino bengeni, Kunzi amumigisa ndeke ibunu mufongoni begeyo.»

³⁹ Kawa wa Yeso utulya bata lizuni lagogo be: «Mutu wa kolobu ya mamomo akwananatu kakpokyonisa daki? Gutugu iki yi aka! Kagya beyo, bogwa ibu basi baba ka libye. ⁴⁰ Mubifya gutugu bemoti aka kakwananigu kakitaga muwonisilo kaki, luki limoti mubifya wasi nino bawonisilaga binza, ika ndeke mufongoni abe muwonisilo kaki.»

⁴¹ Ko bulya iki yo wo mino kamina asi okuku aka nino a ko liso ka mamaku, ni wakegu se kaina ingbi niyo a ka nilo kaku? ⁴² Wakwanana piye kabikya mamaku liki be: «Ya, gya mbeyi nunyu okuku ko liso», iwe nino wakegu gutugu kaina ingbi niyo a ko liso kaku? Iwe mutu wa kaboboku mana, winyo mbeyi ingbi niyo a ko liso kaku. Kumbuso yi, wakwanana kawa kaina bingbanyanya kanyo okuku nino a ko liso ka mamaku.»

Bibogo sibukaso ko bumo yi
(Matayo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Sibukaso sanza kabukatagigu bumo yanye, na goni sibukaso sanye kabukatagigu bumo yanza. ⁴⁴ A beyo, fibaga bukato tasi ko bumo yi aka. Bakapwagigu manga kugu wa sibukaso so mowo, na bakapwagigu mbanye kugu wa muligi mo mowo. ⁴⁵ Mutu wanya agyaga makpumuka manzanza nimo opupaga ka limbengi kaki lanza. Mutu wanye agyaga makpumuka manyenye nimo opupaga ka limbengi kaki lanye. Kye munoku ka mumbanzu opupisaga makpumuka nimo ikaga mutumo ka limbengi kaki.»

Bibu ka boipiko baba
(Matayo 7:24-27)

⁴⁶ «Ko bulya iki yo memakaga mino be: «Mombukwono-dosu, Mombukwono-dosu» ni makegu kagya nilo nakamubikya? ⁴⁷⁻⁴⁸ Mutu wasi nino ebifyaga, anukana likpumuka kami, anagya, a mufongoni abe aluku bemoti nino a ndi kopika ndabu. Akpo ndi libye lodu, obisa mubumbe kugu wa litalu. Ngbingo yi nino tumo odoku mino, libo obuna ka bakpolo-kpolo ba ndabu yi niyo, luki limoti ni kodukonigu, kye ndabu ipika ndi yanza. ⁴⁹ Luki limoti, mumbanzu wasi nino ukanaaga likpumuka kami ni kegu kagya mufongoni beyo no mino kabikya, a abe aluku bemoti nino opika ndi ndabu kugu wa litombu aka ni kokpugu mubumbe. Ngbingo yi nino libo okikoku mino ka kpolo-kpolo wa ndabu yi niyo, odukana ndi bigala-gala, yasi bigbatata.»

7

Yeso ahukusini mugya-ligubo ka ngama ka basuda wa Luma
(Matayo 8:5-13)

¹ Ngbingo yi nino Yeso ama ndi mino kabikyaga likpumuka lasi nilo a ndi na ilu ka ambaza nino a ndi na iyi mukungulo no, ogulya kawa ndi ka gudwa wa Kapelenaumu. ² Ku beyo, ngama bemoti ka basuda wa Luma a ndi na mugya-ligubo nino apaga ndi kugbe. Mugya ligubo yi nino a ndi no kolobu buwobi kosisa limbengi. ³ Niyo ngama ka basuda yi nino ukana mongoni ka Yeso, atikilya ndi bamboku-mboku bemoti-bemoti ka Bayuda be bamokilyiku, oduku kahukuso mugya-ligubo kaki. ⁴ Niyo bamboku-mboku bi nifo badwe ku Yeso a ndi mino, bitatanaga na iyi kugbe, babikya be: «A mutu nino okwononi be mugyilya beyo o mino kabikya, ⁵ kye apagatu mugu kusu, iyi aka goni no atipikisilyo ndabu kusu ya malumba.»

⁶ Kawa wa, Yeso aga ndi pa imoti na ibu. A kawa ndi buwobi kadwe aka ka musengi, kani ngama yi nino anatikilyoku bawai-daki kabikya be: «Mombukwono-dosu, wakigbomisonitogu mu. Kokwononigu be wingyoku kunu ka ndabu kami. ⁷ Kinili nimini bi goni imi ambe sokwononigu kainda ku kaku. Luki limoti, bikyano likpumuka limoti aka, mugya-ligubo kami akwanana kahuka. ⁸ Imi, na kusili wa mutuu ka bangama kami, na goni na na basuda kusili wa mutuu kami. Nakabikya bemoti ambe: «Waga!»,

aga, nakabikya wagogo ambe: <Doku!, odoku, nakabikya mugya-ligubo kami ambe: <Gya bene!>, agya beyo aka yo.>

⁹ Niyo Yeso ukana munzina mi nimo ngama ka basuda a ndi kanzina mo, likpumuka ambanga. Oyikana ndi ka ambaza ka bambanzu nino a ndi kabifya no, iyi aka be: «Nakamubikya binghanganya ambe: Nakaninigu ndeke baya yidingi abe niyi lugo ko bomikya 'Bezaleli!»

¹⁰ Niyo batu nibo butika ndi bosilo, batakanya ndi mugya-ligubo ni oukini.

Yeso abililisi manda ko mika woko muko yi

¹¹ Bugala bi, Yeso inda kuwa ndi ka mugu mimoti nimo ina ndi be Naini, babifya kaki na ambaza mudingi ka bambanzu ba ndi pa imoti na ibu. ¹² Niyo ba kuwa ndi buwobi kadwe ka mupumi ma gudu yi nino, abangana ndi na bambanzu ni baninda kolumbo manda ka mwanza bemoti. Ibukuta ndi iyi mukaka aka ka amaki, nino a kuwa ndi goni woko. Ambaza mudingi ka bambanzu ba gudu ba ndi pa imoti no woko yi nino. ¹³ Niyo Mombukwono-dosu amina muko yi nino, akwilya kumbu, abikya be: «Wasa mugamu.» ¹⁴ Kumbuso yi, isisila ndi, avila sanda, batu bi nibo ba ndi na iyu yibinika bamaga. Kuwa wa Yeso aka be: «Mikya-bawanzaaa, nakabikya ambe, wamaga!» ¹⁵ Wa aka wa, mikya baluku yi nino a ndi manda no iko, apunga ndi kanzina. Kumbuso yi, Yeso apa ndi amaki.

¹⁶ Likpumuka lo ubongisa ndi bambanzu basi, bapunga ndi kabibisa Kunzi banabikya be: «Mugyalandu bemoti mudingi opupiniku luga kusu!» na goni: «Kunzi osingyiniku livananza kaki!»

¹⁷ Na mongoni ma likpumuka nilo Yeso agya ndi lo, italyana kuwa ndi ka iwili yasi ya Yudea no giyo yasi niyo buwobi-buwobi wa.

Yeso ni Masiya nino a banu kodoku

(Matayo 11:2-19)

¹⁸ Babifya ka Yuani-Mubatizai bapaga ndi Yuani mongoni masi. Kuwa wa, Yuani umaka ndi baba luga kabu, ¹⁹ utika ndi ku ka Mombukwono-dosu kamuusa be: «Iwe ni muti yi nino a ndi kodoku, ikanigu takwanana kabunda wagogo?»

²⁰ Niyo batu bi nibo badwe ku Yeso a ndi mino, babikya be: «Yuani-Mubatizai atitikiku kaumuusa be: <Iwe ni muti yi nino a ndi kodoku ikanigu takwanana kabunda wagogo?»>

²¹ Ko ngbingo yi nino aka no, Yeso uhukusa ndi batu fudingi ba bokolobu dididi, nibo bakigyaga, nibo ba mambengi ma bunye, uhukusa ndi goni batu fudingi nibo ba ndi no kolobu ya mamomo. ²² Kumbuso yi, Yeso usikisa batu bi nibo be: «Windoni katumbulyaga Yuani nilo mini na nilo mukoni: batu ba bokolobu baya mamomo bakaina bata, nibo ba mutingbi bakakpakyana ngbingbili, bafebu-kefu boukini, baaduka bakaukana, bamanda akozuzuko na batu ba payaya bakaukana Mongoni Manza. ²³ Igyagya ka muti nino kupigu ndeke kabifya ka baya!»

Yeso akanzina ko bulya ka Yuani-Mubatizai

²⁴ Niyo batu bi nibo Yuani utikoku baga ndi, Yeso apunga ndi kanzinilya ambaza ka bambanzu ko bulya ka Yuani, anabikya be: «Minda ndi kaina iki ku ka isa? Ligugu nilo a ndi kodimbo na muvivi? Kali! ²⁵ Ambe, minda ndi kaina iki? Mumbanzu bemoti wakimokisyaga yanzanza? Luki limoti, nibo bimokisyaga botu baya ligabu lapu, bika na obili wanza, bikaga ka bandabu ka bangama. ²⁶ Minda se kuwa ndi kaina iki? Mugyalandu bemoti? Iyo, nakamubikya ambe akitogito mugyalandu. ²⁷ Kye ikpika ko bulya kaki be:

<Nakatika atutumbwa kami kambwa kaku,
kye ubungusyili pisi.>

²⁸ Nakamubikya ambe: «Kegu na mumbanzu nino ibukuta na muko, nino a mudingi kakitaga Yuani. Luki limoti nino a mukede kuge ka bungama ko Kunzi a mudingi kakitaga iyi. ²⁹ Niyo bambanzu basi na gutegu bandombe ba manzaza aka bamakana ndi, biba be Kunzi a ngbingbili, Yuani ubotisa ndi. ³⁰ Luki limoti Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu bakabinikyanagu ndi likpumuka li nilo Kunzi a ndi kapa kugu kabu, bamaya ndi be Yuani ubotisi.»

³¹ Yeso abikya bata be: «Nakwanana piye kaukingyoso batu ba lisyeli ni nili na beki? Ba mufongoni abe ba wani? ³² Ba mufongoni abe bomiki bi nibo ba bakikaga ka pa yangba, banatubilaga bengeneni be: <Tamungbotilyi bi byembi ni makobinigu! Tamumbimbilyi bi mamba ma idumasu ni makogomigu begyo!> ³³ A beyo, niyo Yuani-Mubatizai odoku ndi, kalyagigu ndi mukati, kamwogigu ndi goni vinya, ibunu aka be: <A na limbengi la bunye.> ³⁴ Mika-mumbanzu odoku kuwa ndi, analyalya, anomwo, ibunu

aka bε: «Mundoni aluku wa musasa yi nimuna, akalyalya na kamwo vinya pa imoti na bandombe ba manzanza na batu ba banye!»³⁵ Luki limoti, yimibo ko Kunzi inisononi ka batu basi nibo babailya.»

Yeso ogulyini ka ndabu ka Simoni

³⁶ Mufalisayo bemoti amaka ndi Yeso kalyalya ibu na iyi ku kaki. Yeso inda ndi ku ka aluku yi nino, iko, bapunga kalyalya. ³⁷ Muka bemoti wa yigya yanye, ikaga ndi ka gudfu yi nino. Niyo ukana bε Yeso akalyalya ku ka Mufalisayo no, odoku ndi na mukεu mimoti nimo bagya ndi na litalu la alibati,* otumini na malazi bide. ³⁸ Amaga ndi kumbusa ka Yeso ka kpolo wa magu kaki. A ndi kagama, anudukusogo bomomiso-miso ka magu ka Yeso. Kumbuso yi akpaga kuwa ndi no tukatu kaki, anopututo magu, akpazya ndi na malazi. ³⁹ Niyo Mufalisayo yi nino amaka ndi Yeso ina beyo, abikya ndi kuso kaki bε: «Kiko bi bε aluku yi nimu a mugyalandu walinguna, akwanano bi kaiba bε muko yi nino akavivila no a na yigya yanye.»

⁴⁰ Kuwa wa, Yeso abikya Mufalisayo no bε: «Simoni, na na likpumuka kaubikya.» Simoni asikisya bε: «Muwonisilo, bikyano.»

⁴¹ Yeso abikyoku bε: «Baluku baba ba ndi no lubu ka mutu bemoti. Bemoti a ndi no lubu wa bambuma bamuya kubukumuti na wagogo batekebe kubukumuti. ⁴² Yeki ibu basi baba bakegu ndi no buyi kakalya lubu yi nino, upilya ndi ibu basi baba. Luga ka batu baba bi nibo, wani no ika na sipananso kugbe na aluku yi nino?»

⁴³ Simoni asikisya bε: «Nakaina abe nino apilya ndi ni a na buyi budingi kugbe.» Yeso abikya bε: «Eεε, wosikisyiku ngbingbili.»

⁴⁴ Kumbuso, oyikana ndi ku ka muko yi nino, abikya Simoni bε: «Watu kamina muko yi nimu? Wa nogulyiku mino ku kaku wana, wakepigu libo la magu, luki limoti muko yi nimuna esukisi magu no bomomiso-miso, ekpaga no tukatu kaki. ⁴⁵ Waketitilyigu bi kepututo, luki limoti muko yi nimu kupigu kepututo magu katukya wa aka wa nogulyiku mino wana. ⁴⁶ Weketikiligu molingo ka mu, luki limoti iyi etikilito magu na malazi. ⁴⁷ Kinili nakaubikya bingbanganya ambe: sipananso sidingi niso owonisili, akaibisiso bε bapilyini banye budingi nibo kaki. Luki limoti, nino Kunzi apilyaga banye bacede, owonisilaga sipananso sikedε goni.»

⁴⁸ Kumbuso yi, Yeso abikya kuwa muko yi no bε: «Bupilyini banye kaku.»

⁴⁹ Batu nibo ba ndi kalyalya pa imoti na Yeso, bapunga ndi kainzinzinya luga kabu bε: «Aluku yi nimuna a mbeyi wani, kaikpanda kapilya banye?»

⁵⁰ Luki limoti Yeso abikya kuwa ndi muko yi nino bε: «Baya kaku uhukusini, waga na maziyo.»

8

Boko nibo bakpakanaga ndi pa imoti na Yeso

¹ Kumbuso yi, Yeso inda ndi kabikyaga Mongoni Manza ma Bungama ko Kunzi ka bagudfu no giyo dididi. Babifya tekebe na baba ba ndi pa imoti na ibu. ² Boko bemoti-bemoti nibo Yeso anyo ndi mambengi ma banye, uhukuso bokolobu, ba ndi pa imoti na ibu goni: a ndi ni Malia Magadala, nino Yeso anyo ndi mambengi ma banye madfiya na ika, ³ Yuana, muka Suza nino a ndi zamu ka Elodi Atipasi, na bagogo budingi. Ibu basi bapaga ndi buyi kaba kabinika futi ka Yeso na babifya kaki.

Yeso akatwa lizuni la likuna

(Matayo 13:1-9; Maliko 4:1-9)

⁴ Bambanzu basingyoku ndi Yeso kotukyoku ka bagudfu dididi. Niyo ambaza mudingi a ndi kamumukana beyo, utulya kuwa lizuni li nili:

⁵ «Mutu bemoti inda ndi kakuna masolo kaki. Niyo a ndi kakuna beyo, bumo yi yagogo anyukaga ko pisi. Bambanzu baditaga ndi, bombu balya. ⁶ Niyo yagogo anyuka ndi ka litalu. Niyo abaka, umilaga kye litombu kegu ndi no libo. ⁷ Yagogo anyuka ndi ko kpokiki. Niyo arunga kabaka, kpokiki abaka ndi goni iyu, akandaga bikpeki-kpeki. ⁸ Luki limoti niyo yagogo anyuka ndi ka litombu la dobo. Abaka ndi, abukata bekaza biyuyuyu. Ikaza imoti-imoti abukutaga ndi bumo yakpu kugbe.» Niyo Yeso ama kautumbulyaga likpumuka li nibo beyo, apamikana bε: «Mutu yi nino a na motili ma kukana, ukani!»

Ko bulyo tino yo Yeso anzinaga ndi mino pisi ka mozuni

(Matayo 13:10-17; Maliko 4:10-12)

* 7:37 7:37 alibati: Busolo ba tukuto totu nito balukaga ndi notu makpumuka dididi abe: bambike, mawengu, bosupa.

⁹ Kūwa wa baḅiḅya kaki ḅamuusa ndi Yeso isi ya lizuni li nilo. ¹⁰ Usikisya ndi ḅe: «Kunzi amumibisatu iḅunu ḅodikidi ḅaya ḅangama kaki. Luki limoti, ḅatu ḅagogo ḅukanaga iḅu pisi ka mozuni maḅḅongoni ḅeyo ikpikaga ndi mino ka moḅiso ḅe: <ḅika kaanda ni ḅakeḅu kaina, ḅanukana ni ḅakeḅu kotombisyo.>»

Yeso akautumbulyaga ḅaḅiḅya lizuni la likuna

(Matayo 13:18-23; Maliko 4:13-20)

¹¹ «Mutumbulagi ma lizuni nima: masolo a likingyosi la likpamuka ko Kunzi. ¹² Batu ḅagogo ḅa abe pisi ka masolo magogo anyukaga ndi mino. ḅukanagatu, luki limoti mumuyoniso odoku, anyo likpamuka ka mambengi kaba. Ukpingba kabailya likpamuka li nilo na kainisono na muhukuso. ¹³ Masolo nimo ogwa ndi ka litala, a niḅo ḅukanaga likpamuka, bogwi na igyagya. Luki limoti ḅa abe sibukaso niso keḅu no lyo, ḅaḅinikyanaga ko ngbinga mukedeḅe aka. Ko ngbinga wa ḅukpeki-kpeki, ḅatukya ka baya. ¹⁴ Nimo ogwa ndi ko kpokiki, a likingyosi ka ḅatu niḅo ḅukanaga Likpamuka ko Kunzi, luki limoti ngbingo yi nimo ḅo mino kaidukulogo ka baya, mutamanagi mudingi, masasa ma mukumbo na ma litombu ukanda ḅikpeki-kpeki. Ka muliḅo mi ni ḅakopigu masolo mungata. ¹⁵ Nimo ogwa ndi ka litombu la doḅo a likingyosi ka ḅatu ḅi niḅo ḅukanaga Likpamuka ko Kunzi na limbengi lanza, ḅanagya yi. ḅobuulyogo, abukata masolo, ḅakoyikonogigu ka baya gutugu ko ngbingo wa ḅukpeki-kpeki aka.»

Yeso akatwa lizuni la tala

(Maliko 4:21-25)

¹⁶ Yeso ubikya bata ndi ḅe: «Keḅu na mumbanzu gutugu ḅemoti aka nino atunaga tala agbukumisya bata na mumbi ikani abiso kusyokoto. Luki limoti, abisaga kugu, ka pa niyo ḅabisogo mino iba ḅatu niḅo ḅika kogulya ḅini ḅungbanganya.

¹⁷ Kūwa wa go wa, keḅu na likpamuka gutugu limoti aka nilo la kisuma ni kimibisikosigu, ipupisa ka pa yangba. ¹⁸ Eee, wiminyonito ḅeyo mo mino kaukana yo! A ḅeyo, mutū yi nino a no luki, ḅamatilyatu bata. Luki limoti, mutū yi nino keḅu no luki ḅakupya gutugu nilo akasima ḅe a nolu.»

Livananza la liganu ka Yeso

(Matayo 12:46-50; Maliko 3:31-35)

¹⁹ Amaki na ḅamamaki Yeso ḅodoku ndi kanda, luki limoti ḅakakwananagu ndi kasilyo ko bulya ambaza ka ḅambanzu. ²⁰ ḅabikyoku kūwa ḅe: «Amaku na ḅamamaku ḅakaukisa kunzi ka, ḅakapa kaumina.»

²¹ Luki limoti Yeso usikisya ndi iḅu ḅasi ḅe: «Mama na ḅomika-mama ni ḅatu ḅi niḅo ḅukanaga likpamuka ko Kunzi, ḅanagya yi.»

Yeso opomilyini mbumbo

(Matayo 8:23-27; Maliko 4:35-41)

²² Lisye limoti Yeso adaka ndi ka ingbolo pa imoti na ḅaḅiḅya kaki, ubikya ḅe: «Tozobini kusyaku wa ibombu.» Kūwa wa, ḅaga ndi. ²³ Ngbingo yi nino ḅa ndi mino kazaba no, Yeso alala ndi ḅipe. Mbumbo yapu apunga ndi kovivo ko ngbinga ḅemoti aka, ingbolo apunga komwaga lifo. Ba kūwa ndi ka mukpanga ma kukwaku. ²⁴ ḅaḅiḅya ḅinda ndi kagbugbutiso, iḅu aka ḅe: «Muwonisilo, Muwonisilo, tanolumwogo!»

Niyo Yeso ogbugbutoku, apamilya mbumbo na muḅaka, mbumbo asa ndi kovivo, pa aka ndi ḅiwo. ²⁵ Kumbuso yi, ubikya ḅaḅiḅya ḅe: «Baya kunu a yani?»

Luki limoti ḅaḅanga ndi, ḅombomboyo, ḅanuusana ḅe: «Inguo ya mumbanzu tino piye mu? Akapa mutuu gutugu ko mbumbo no lifo, masi anamukana!»

Yeso anyuni muluku ḅemoti mambengi ma ḅunye

(Matayo 8:28-34; Maliko 5:1-20)

²⁶ Yeso na ḅaḅiḅya kaki ḅazaba ndi kusyaku, ka iwili ya Bagelasi, tili na iwili ya Galilaya. ²⁷ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kosya ka ingbolo, muluku ḅemoti wa gudu yi nino, odoku ndi kambwa kaki. Mutū yi nino a ndi na mambengi ma ḅunye. Mututu keḅu ḅuwobi, ikaga kūwa ndi iyi asi ndumbu aka. Kasyegigu bata ndi ka ndabu ḅegeyo. Luki limoti, ikaga kūwa ndi iyi ka ḅambuku aka. ²⁸ Niyo amina Yeso ḅeyo, apamikana, ogwa kambwa kaki, apamikana ḅe: «Yeso, Miko-Kunzi nino Kugu-Kugbe, nilo kusu na iwe opukogi ḅuni? Kikiliki, wakegyogvisonito ḅaka!» ²⁹ A ndi kanzina ḅeyo kye Yeso a ndi ni opini mutuu ka limbengi la ḅunye ḅe opupi kuso kaki. Limbengi li nilo a ndi ni andungulyogini nganga ḅikyo. Gutugu ḅakakanda ndi maḅoku na magu na ḅaselegenī ḅe kye kokyogonito, itinaga ndi asi bitututu. Limbengi nilo la ḅunye lo akpamyaga ndi kanda ka ka isa.

³⁰ Yeso amuusa bɛ: «Wina bɛ?»

Asikisya bɛ: «Nina bɛ «Ndube»» Abikya ndi bɛyo kye mambengi ma bɛnye a ndi ni amingyini mudingi. ³¹ Mambengi ma bɛnye mi nimo itatanaga ndi na Yeso bɛ kukpomyonitogu baka kogwa ka libye lo buku.

³² Wina se ambaza mudingi ka bangaya a ndi kalyalya ka ngupa wa. Mambengi ma bɛnye itatanaga ndi na Yeso bɛ usilyi pisi kogulya ka bangaya bi nibo. Abailya. ³³ Kuwa wa mambengi ma bɛnye opupa ndi kaso ka aluku no, ogulya ndi kaso wa bangaya. Ambaza ka bangaya wasi osya ndi ko dido wa ngupa kadwe ka ibombu, bolinda ndi.

³⁴ Ngbingo yi nino bobubulyo ba bangaya bina ndi mino likpumuka nilo, biga ndi mbangu kapaga mongoni mi nimo ka gadu na ka bogiyo. ³⁵ Bambanzu bodoku ndi kaina likpumuka nilo igyonosa ndi lo. Niyɔ bosilo buwobi na Yeso, batakanya kuwa ndi mutɔ yi nino mambengi ma bɛnye apupa ndi no mukuliko buwobi na Yeso, kani imokisyini kutoko, mapila binza bipisiini. Babanga ndi kugbe. ³⁶ Nibo bina ndi nilo igyonosa ndi lo, butumbulyogoku batɔ bagogo bɛyo aluku no ahuka ndi mino. ³⁷ Kuwa wa batɔ basi ba iwili ya Gelasi babikya ndi Yeso bɛ opupi ku kabu, kye ba ndi kabanga kugbe. Yeso adaka ndi ka ingbolo, atakyilya ligandu. ³⁸ Mutɔ yi nino Yeso anyo ndi mambengi ma bɛnye no itatanaga ndi na Yeso bɛ bagano baka pa imoti na iyi.

Luki limoti, kani Yeso kopaga. Abikya bɛ: ³⁹ «Wiga ku kaku, wotumbulogoku likpumuka lasi nilo Kunzi ugilyi.»

Aga ndi, obikyogoku ka gadu wasi nilo Yeso agilya ndi.

Yeso ahukusini muko bemoti, abililisa goni mika Yailo muko yi

(Matayo 9:18-26; Maliko 5:21-43)

⁴⁰ Niyɔ Yeso iga bata kasyaku wa ibombu, ambaza mudingi ka bambanzu atilya ndi, kye ibɔ basi ba ndi kabunda. ⁴¹ Ko ngbingo yi nino aka no, ngama bemoti wa ndabu ya malumba ka Bayuda nino ina ndi bɛ Yailo odoku ndi, ogwa kambwa ka Yeso, itatanaga na iyi bɛ adwino baka ku kaki, ⁴² kye mikaki bemoti aka muko yi, wa byanga banda tekebe na bifa, a buwobi kosisa limbengi.

Ngbingo yi nino Yeso a kuwa ndi mino kaaga ku, ambaza amotosya ndi bikpwo. ⁴³ Kaso wa ambaza wa, a ndi na muko bemoti nino bangu apupaga ndi kaso wa byanga tekebe na bifa. A ndi ni omoni mukumbo kaki masi kaukalyaga bamunganga, luki limoti kegu ndi na mutɔ nino akwanana ndi kahukuso. ⁴⁴ Muko yi nino akpudoku ndi Yeso ya kumbuso, avila mu ma kutoko kaki. Wa aka wa, bangu asa ndi kapupo. ⁴⁵ Yeso aka bɛ: «Wani piye no evili?»

Batɔ basi banganya ndi, Petele aka bɛ: «Muwonisilo, wakegu mbeyi kaina bɛyo bambanzu bukunguli mino yi, bumotosya bene?»

⁴⁶ Luki limoti, Yeso abikya bɛ: «Iyo, bambanzu bemoti evilito, kye nimukonito ngu kepupo.» ⁴⁷ Niyɔ muko yi nino ina bɛ bandungini, odoku gaguma na kubangaku, ogwa kambwa ka Yeso. Kambwa ka bambanzu basi wa, atumbulaga ndi ko bulya tino yo avila ndi mino Yeso na bɛyo ahuka ndi mino ko ngbinga bemoti. ⁴⁸ Yeso abikya ndi bɛ: «Mikya boko mana, baya kaku uhukusini. Waga na maziyo.»

⁴⁹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kanzina no, mutɔ bemoti otukyoku ndi ka Yailo, ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, abikya bɛ: «Mikaku osisini limbengi. Wasa bata kadomiso Muwonisilo.»

⁵⁰ Niyɔ Yeso ukana ndi mongoni mi nimo bɛyo, abikya Yailo bɛ: «Wakobongonitogu! Wika na baya aka, mikaku ahukatu.»

⁵¹ Ngbingo yi nino Yeso adwe mino ka ndabu ka Yailo, kapaga ndi mutɔ wagogo kogulya pa imoti na iyi ka ndabu, kiki asi ni Petele aka, Yuani, Yakobo, abaki na amaki miki. ⁵² Batɔ basi ba ndi kagama na kaigama ko bulya ko miki yi nino okwa ndi no. Luki limoti Yeso abikya bɛ: «Wosoni kagama, miki kegu mukwo, luki limoti a ka toto.»

⁵³ Batɔ bi nibo batiba ndi bikyaaa, kye ba ndi kaiba bɛ miki a manda. ⁵⁴ Luki limoti Yeso agwi kabokuko, abikya na liya lapu bɛ: «Miki aaa, wamaga!» ⁵⁵ Ozuzukoku, amaga ndi ko ngbingo yi nino aka no. Yeso aka ndi bɛ bapɔ malili. ⁵⁶ Abaki na amaki bombombaya ndi kugbe kaina likpumuka nilo limbanga lo, luki limoti Yeso upa ndi mutiwi bɛ bokatumbulyogonitogu bambanzu gutagu bemoti aka.

9

Yeso akautika batatumbwa tekebe na baba

(Matayo 10:5-15; Maliko 6:7-13)

¹ Kuwa wa, Yeso umumula batatumbwa tekebe na baba upa ngu na bungama kokpomyo mambengi ma bɛnye masi na kohukuso bokolobu. ² Kumbuso yi, utika ndi kabikyaga mongoni ma Bungama ko Kunzi na kahukuso batɔ ba bokolobu. ³ Iyi aka

na ifu be: «Makovonitogu gutugu luki limoti aka abe muduko, kugba, mukati gutugu buyi aka, na makovonitogu basimizi baba-baba. ⁴ Pa yasi ku bamutilya banu mino, wikoni ifunu asi ka ndabu yi niyo aka yo, kadwe ko ngbingo yi nino mopupa banu mino ka mugi mi nimo. ⁵ Pa yasi ku bambanzu bakamutilyi banu mino, puponi ka mugi kabu, mibumaga libungu la bakagba kunu, kaumbisa bunye kabu.»

⁶ Kwa wa batutumbwa baga ndi, bolingya giyo yasi. Banabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi, banuhukuso batu ba bokolofu.

Elodi Atipasi a ndi kakisa kamiba Yeso
(Matayo 14:1-12; Maliko 6:14-29)

⁷ Wa Elodi nino a ndi ngama wa Galilaya ukana mino likpumuka lasi nilo a ndi kaigyonosa lo, amama bigbagba na kegu bata kaiba be agya buni. Batu bemoti-bemoti ba ndi kabikya be: «Yuani-Mubatizai opupiniku ka babili!» ⁸ Bagogo babikya ndi be: «Mugyalandu Hliya ipupisiniku bata!»

Bagogo babikya bata ndi be: «Mugyalandu wandeli bemoti opupiniku ka babili!» ⁹ Luki limoti, Elodi abikya be: «Imi nakusisoni ndi Yuani mu. Wani se kwa bata mana nakaukana makpumuka mumbanga-mbanga kugu kaki mu?» A ndi kakisa kamina Yeso.

Yeso olyolisini ambaza mudingi ka bambanzu
(Matayo 14:13-21; Maliko 6:30-44; Yuani 6:1-14)

¹⁰ Niyo batutumbwa bigononoku, batumbulyaga ndi Yeso masi nimo ba ndi ni bogyini. Inda ndi na ifu ka pa niyo mumbanzu kegu ndi mino, buwobi na gudu bemoti nino ina be Betesaida. ¹¹ Luki limoti, niyo bambaza ka bambanzu bukana beyo, baga ndi kaukisa. Niyo badwe, Yeso utilya, unzinilya kugu wa Bangama ko Kunzi, uhukusa ndi nifo ba ndi kaigogyiso na bokolofu.

¹² Ngbingo yi nino moni apunga mino kogwo, batutumbwa bakpudoku ndi Yeso, babikya be: «Hufikya neki ambaza ka bambanzu be baga kakisa pa ya busisini no luki lilya ka sengi na ka bandaba nibaina buwobi-buwobi wanu, kye ta wanu ka isa.»

¹³ Luki limoti ubikya be: «Hupono malili asi ni ifunu aka bamombukwana-dabu bi.» Basikisya be: «Ta ifusu asi na mukati kubukumuti aka na bosi baba. Wakapa be tindi koluwo malili ko bulya ka batu bi nibana basi?» ¹⁴ A beyo, bambanzu ba ndi wa banda belofu kubukumuti.

Yeso ubikya babifya kaki be: «Hulikisoni neki ka magbuta. Ligbuta limoti-limoti ika na bambanzu banda batekebe kubukumuti.»

¹⁵ Babifya bagya ndi beyo aka yo, bulikisa ndi basi. ¹⁶ Yeso ava mukati nimo kubukumuti mo na bosi baba, ikwe kugu wa lise, amigisya Kunzi ibiba. Kumbuso yi agbananaga, upa babifya be balapyi ka ambaza ka bambanzu. ¹⁷ Basi balyalya, bikutaga ndi bikpekefe-kpekefe. Babifya bamumala kwa nimo otigala ndi mo, ogwa ndi mumbi tekebe na miba.

Petele obikyini bingbanganya be Yeso ni Masiya
(Matayo 16:13-19; Maliko 8:27-29)

¹⁸ Lise limoti Yeso akida ndi kalamba, babifya kaki ba ndi pa imoti na iyi. Umuusa be: «Bambanzu ba piye kabikya be imi ni wani?»

¹⁹ Basikisya ndi be: «Batu bemoti-bemoti bakabikya be iwe ni Yuani-Mubatizai, bagogo be iwe ni mugyalandu Hliya, bagogo bata be iwe ni mugyalandu bemoti wandeli nino opupiku bi ka babili.»

²⁰ Kumbuso yi, Yeso umuusa kwa ndi ifu be: «Se kwa ifunu, makabikya be imi ni wani?»

Petele amigisya be: «Iwe ni Masiya nino ko Kunzi.»

²¹ Yeso ubityaga ndi be bakabikyonito mumbanzu. ²² Omotiloku ndi bata be: «Okwononi be Mika-mumbanza igyogiyisi kugbe, bamboku-mboku ka Bayuda, bokumukumu na bowonisilo ba mutuu bambimbo, bamwisiso. Luki limoti, ka lise la masaa kumbusa wa kukwaku kaki, opupoku ka mbuku.»

²³ Kumbuso yi ubikya ndi ifu basi be: «Mumbanzu kapa kebibya, okwononi imuyi iyi mombukwana-daki, abinika musalaba kaki masye masi, anebifya. ²⁴ A beyo, mumbanzu kapa kabuulyogo obili kaki kunu kusili wa moni, abungusatu, luki limoti mutuu yi nino abungusa ndeke obili kaki ko bulya kami, ahukusatu ndeke. ²⁵ A izangiya tino mumbanzu kainisono na lingama lasi la obili, ni abungusini ikani aputini obili kaki bikpe? ²⁶ Mutu wasi nino imukanaga suni ko bulya kami na ko bulya likpumuka kami, Mika-mumbanzu aminilya ndeke iyi suni begeyo wa odoku ndeke mino ka ibiba kaki na ka ibiba ka Baba pa imoti na bamalaika botu. ²⁷ Luki limoti, nakamabikya

bingbanganya ambe, a lingunũ: bambanzũ bemoti-bemoti nibana ba wanũ, bakokwigũ ndeke kani bakinigu Bungama ko Kunzi.»

*Miso ka Yeso igomasyonini
(Matayo 17:1-8; Maliko 9:2-8)*

²⁸ Buwobi kadwe pɔɔɔ imoti kumbusa wa munzina mi nimo, Yeso afaka ndi ka ngupa pa imoti na Petele, Yuani na Yakobo kalumba. ²⁹ Ko ngbingo yi nino a ndi mino kalumba no, misa kaki igomasyana ndi, botu kaki obufa ndi bitu abe ngbangbata kanginana. ³⁰ Bambanzũ bafa bopupana ndi bigbututu kanzina na Yeso: a ndi ni Musa na mugyalandu Hiyi. ³¹ Ibiba ko Kunzi ukungula ndi bikululu. Ba ndi kanzina na Yeso kugu wa kukwaku kaki nikwo igyonosa ndeke ka Yelusalema. ³² Petele na bawai-daki ba ndi budukono ka batoto bingbungono. Niyo bozuzukoku, bina ndi ibiba ka Yeso pa imoti na baluku bafa bi nibo ba ndi ka kpolo kaki bo. ³³ Ko ngbingo yi nino batu bi nibo ba ndi mino kaasanana na Yeso, Petele abikya kuwa iyi be: «Muwonisilo, a binza ifusu kaika wanũ. Topiki bangbangba bayisaa, niyo kaku, niyo ka Musa na niyo ka Hiyi.» A ndi kanzina ni kegu kaiba be akabikya bu.

³⁴ Niyo a ndi kanzina beyo, lindindi odoku ndi bikwa, utikya ibu basi na kululuko. Babibya babanga ndi kugbe wa lindindi utikya ndi mino beyo. ³⁵ Liyu otukyoku ka lindindi ku be: «Nimuna a Mikami mupaka nino napunaga ndi. Mumukononi iyi!»

³⁶ Kumbusa wa liyu nilo, babibya bikwe ndi, bamina kuwa Yeso aka mukaka. Badakyana ndi biwo, kani bakatumbulyogigu mumbanzũ gutugu bemoti aka likpumuka nilo bina ndi lo.

*Yeso ahukusini miki bemoti wa limbengi la bunye
(Matayo 17:14-18; Maliko 9:14-27)*

³⁷ Bugala bi, Yeso na babibya basaa bosya ndi ka ngupa, ambaza mudingi ka bambanzũ akpuɔoku ndi. ³⁸ Wina se, aluku bemoti kuso wa ambaza wa apanga kapamikanaga, be: «Muwonisilo, kikiliki, nakaukunga ambe indilyano baka mikami muluku yi nima, a iyi yikaka aka ku kami!» ³⁹ Limbengi la bunye limoti akagyogyiso, ko ngbinga bemoti akugwisogo, anzimbo no ngu, ofu atumo ka munoku bide. Limbengi la bunye li nilo asaga kani agyogiyisini. ⁴⁰ Nitotonogi bi na babibya kaku ambe bokpumyi limbengi la bunye li nilo, luki limoti ugyagya.»

⁴¹ Yeso usikisya be: «Eeeze ifunu, liwananza la masye mi nima, makegu na baya, ma banye! Nakwanana ndeke kaika pa imoti bongbinga binga? Nakwanana kapila buzu kunu bongbinga binga? Doku no mikaku kunu!»

⁴² Ko ngbingo yi nino miki a kuwa ndi mina kaisisilo buwobi na Yeso, limbengi la bunye li nilo abumya wasi bingoma, anzimba ndi no ngu. Luki limoti, Yeso apamilya ndi limbengi la bunye, miki ahuka, amigisya abaki. ⁴³ Nokũ udika ndi bambanzũ basi bide kaina ngu yidingi ko Kunzi.

*Yeso igilyini kabikya be okwatũ banũ
(Matayo 17:22-23; Maliko 9:30-32)*

Bambanzũ yikaka-yikaka ba ndi kombomboya ka masi nimo Yeso agya ndi. Ubikya babibya kaki be: ⁴⁴ «Hukononi binza nilo nakamubikya: basutatu banũ Mikamumbanzũ ka mafoku ka bambanzũ.» ⁴⁵ Luki limoti, babibya bakegu ndi kotombisyo isi ya munzina mi nimo. Isi a ndi na ibu yakisuma kye bakibonitogu. Ba ndi goni kabanga kamuusa bulo yi.

*Wani no a mutũ wa ibiba kugbe?
(Matayo 18:1-5; Maliko 9:33-37)*

⁴⁶ Kumbuso yi, babibya bapunga ndi kainzinzinya luga kabũ be wani no a mutũ wa ibiba kugbe. ⁴⁷ Yeso andunga ndi tamanaga kabũ. Kuwa wa ava ndi miki bemoti abiso buwobi na iyi, ⁴⁸ ubikya be: «Mumbanzũ yi nino abibisa miki beyo ka nimuna ko bulya kami, ebibisi imi bikpe, na mumbanzũ yi nino akebibiso, akabibiso goni nino etikoku ndi. Kye mumbanzũ yi nino akainisono abe mutũ wa payaya kugbe luga kunu basi, iyi no a mutũ wa ibiba.»

*Mumbanzũ yi nino kegu mumuyoniso kaku a wai-daku
(Maliko 9:38-40)*

⁴⁹ Kuwa wa, Yuani abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, tamini bi mutũ bemoti kokpumyo mambengi ma bunye ko lino kaku. To bi kapa kapakya kye kegu ka mufongu kusu.»

⁵⁰ Luki limoti, Yeso aka na iyi be: «Makapokyonitogu, kye mutũ yi nino kegu mumuyoniso kaku, a wai-daku.»

Yeso akakitaga ka Samalia, iwili ya simuyoniso ka Bayuda

⁵¹ Niyo masye ka Yeso obimono kadaka kugu wa lisyε, otiwolya ndi ligundu kadaka ka Yelusalema. ⁵² Utika ndi batu bemoti bene kambwa. Binda ndi, bingyo ka mugi mimoti ka Basamalia kabungusilyo pa ya busisini. ⁵³ Luki limoti, batu ba mugi mi nimo bakya ndi katilya kye a ndi iyi kainda misa ka Yelusalema. ⁵⁴ Ngbingo yi nino babifya kaki beyo ka Yakobo ibu na Yuani bina mino beyo, ibu aka be: «Mombukwono-dosu, wopatu be takungi buku kotukyoku kugu wa lisyε na kaulumwisogo?»

⁵⁵ Yeso oyikana ndi misa ka ba ndi mino, uyoyiso. ⁵⁶ Kumbuso yi, binda kawa ndi ka mugi magogo.

Bambanzu nibo bakapa kabifya Yeso

(Matayo 8:19-22)

⁵⁷ Ngbingo yi nino Yeso na babifya kaki ba ndi mino ko pisi, alaku bemoti abikya be: «Nubifya pa yasi ka winda ndeke mino.»

⁵⁸ Yeso abikya be: «Banziyo ba na mabaga, bombu ba na bandabu, luki limoti Mikambanzu kegu na pa yakanga na yakimumbiso.»

⁵⁹ Abikya ndi mutu wagogo be: «Ibyeku.» Luki limoti, alaku no abikya be: «Muwonisilo, isilya mbeyi ngbingo kainda kalumba baba.»

⁶⁰ Yeso amigisyanda ndi be: «Husa bamanda, bolumbi bamanda kabu, iwe, winda kabikyaga mongoni ma Bungama ko Kunzi.»

⁶¹ Alaku wagogo abikya bata be: «Muwonisilo, nubifyatu ndeke, luki limoti isilya mbeyi ngbingo naga kainanana na livananza kami.»

⁶² Yeso abikya bingbanganya be: «Mumbanzu yi nino apungaga kabifya, ikwe bata kumbuso, kakwananiga ka Bungama ko Kunzi.»

10

Yeso utikini babifya bagogo batekebe madiya na ika na baba

¹ Kumbuso yi, Mombukwono-dosu upunaga bambanzu bagogo batekebe madiya na ika na baba, utika ndi baba-baba kambwa ka bagudu basi no giyo yasi niyo iyi mombukwana-daki a ndi mino kainda. ² Kambwa wa ligundu kabu, ubikya be: «Masolo a mudingi, luki limoti bagya-ligubo ba bacede. Mubikyoni neki mombukwono tiko ambe utikiku bagya-ligubo kanyo masolo kaki. ³ Wogoni! Namutiki abe bomikya bakondolo lugo ko bosukupi. ⁴ Makovonitogu buyi, kugba, gutugu bekpaku aka, makamuusonito mumbanzu ko pisi.

⁵ Ka ndabu yasi niyo mogulyaga banu mino, bikyogoni banu ambe: «Maziyo iki ka ndabu yi niyi.» ⁶ Kika ni muti wa maziyo a ka ndabu yi niyo, maziyo kunu ika kugu kaki. Kiki, maziyo mi nimo amumigilyoku. ⁷ Wikoni ka ndabu yi niyo aka yo, manalya na komwo nimo bika kamupa kye mugya-ligubo okwononi na mukalya kaki. Makikonitogu kaamama ka bandabu gba. ⁸ Makogulyaga banu ka gudu bemoti bene, batu bi bamutilya, lyoni nimo bika kamupa, ⁹ muhukuso batu ba bokolobu nibo bika ka, mabikya be: «Bungama ko Kunzi a kawa buwobi.» ¹⁰ Luki limoti, makogulya banu ka gudu bemoti ni bakamutilyugu, puponi wa, momisikana ka gudu yi nino, manabikya be: ¹¹ «Tibumini libungu* la gudu kunu, gutugu nilo a ka bakagba kusu aka. Luki limoti, wiboni binza ambe Bungama ko Kunzi a kawa buwobi.» ¹² Nakamabikya ambe ka lisyε liko ngbanga, Kunzi ugyogyisa ndeke batu ba gudu yi nino kugbe kaukitaga nibo ba Sodoma.»

Batu ba bagudu nibo bamuya kabailya

(Matayo 11:20-24)

¹³ «Kumbu kaku, gudu wa Kolazini! Kumbu kaku gudu wa Betesaida! Makrumuka mubanga-mbanga nimo igyonasa ndi ka kunu kigyonosa ndi ka Tilo na Sidona, iba batu bi bowonisiloni ndi kumbu kabu ndeli, bimokisya botu baya lilebu, bibubisa nzuyi na libu bitu, boyikono. ¹⁴ Kinili, ka lisyε liko ngbanga, bamugyogiyisa ndeke kugbe kakitaga Tilo na Sidona. ¹⁵ Se iwe Kapelenaumu, wakasima be wadakatatu banu kadwe kugu wa lisyε? Usisa ndeke kadwe ka babili.»

¹⁶ Yeso ubikya bata babifya kaki be: «Mumbanzu kamumukana, emukoni imi, mumbanzu kamunya, emuyi imi, mumbanzu kemuya, amuyi nino etikoku.» Kumbuso yi baga ndi.

Igoku ka babifya batekebe madiya na ika na baba

* **10:11** 10:11 Kaibuma libungu: Yigya niyo owonisilaga ndi ka Bayuda yigbanana ka babifya na gudu yi nino.

10:12 10:12 Wanda ka Mupunganagi 18:16; 19:29.

¹⁷ Ngbingo yi nino babibya batekebe maɗiya na ika na baba bigononoku mino, ba kawa ndi ni hotumini na magyagya bidɛ, banabikya bɛ: «Mombukwono-dosu, gutugu mambengi ma bunye aka o bi katimukana ngbingo yi nino to bi mino kaupamyaga ko lino kaku!»

¹⁸ Yeso usikisya bɛ: «Namina ndi Abili kogwoku kugu wa lisyɛ mufɔngoni abe ngbangata kanginana. ¹⁹ Hukononi: namupa ndi ngu kauditaga banzaka, banakwaa-gbani, no ngu yasi ka Mumuyoniso, luki gutugu limoti aka kamugyigu ndeke bunye. ²⁰ Luki limoti, makogwonitogu magyagya asi kye mambengi ma bunye akamumukana, gwoni magyagya mudingi kugbe kye Kunzi okpikoni ndi mino kunu kugu wa lisyɛ.»

Yeso akamibisiso Abaki ka babibya kaki

(Matayo 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ko ngbingo yi nino goni no, Yeso otuma na magyagya ko ngu ya Limbengi-Lotu, iyi aka bɛ: «Baba ooo, Mombukwana masi nimo a kugu wa lisyɛ na nimo kanu ka litombu, nubibisini kye uwonisilo batu niɔo bakibigu luki makpumuka mumbanga-mbanga nimo usumilya ndi batu ba yimibo na niɔo ba akili. Iyo Ba, a beyo kye wabailya ndi beyo.»

²² «Baba epɔni makpumuka masi. Gutugu mutu bemoti aka kibigu bɛ Miki ni wani kiki asi Baba aka, na gutugu mumbanzu bemoti aka kibigu bɛ Baba ni wani kiki asi Miki aka, na se kawa niɔo Miki akapa kaumibiso.»

²³ Kumbuso yi, Yeso oyikana ndi misa ka babibya kaki, iyi aka bɛ: «Magyagya ibunu kaina nilina makaina li! ²⁴ A beyo, nakamubikya bingbanganya ambe, bogyalandu na bangama bakpu ba ndi na musasa kaina makpumuka mumbanga-mbanga nimana makaina ma, luki limoti bakinagu ndi. Ba ndi goni na musasa kaukana nimana makaukana ma, luki limoti bakukanagu ndi.»

Lizuni ka Musamalia wanza

²⁵ Kawa wa, muwonisilo wa Mutuu ka Musa bemoti amaga ndi kabobo Yeso, amuusa bɛ: «Muwonisilo, nakwanana piye kagya bunu kainisono na obili wa benze na benze?»

²⁶ Yeso asikisya bɛ: «Bokpika se mbeyi ka Mutuu bunu? Ukanaga bunu kuso yi wa watangulaga mino?»

²⁷ Aluku no amigisya bɛ: «Mupa Mombukwana-daku Kunzi na limbengi kaku lasi, na mutamanagi kaku masi, no ngu kaku yasi, na yimibo kaku yasi.» Na: «Wapa wai-daku beyo aka yo wipaga mino.»

²⁸ Yeso amigisya bɛ: «Eɛɛ, wosikisyiku binza. Gya neki beyo winisana na obili wa benze na benze.»

²⁹ Yeki muwonisilo wa mutuu a ndi kapa kowonisilo fungbingbili kaki, amuusa Yeso bɛ: «Wai se kawa ni wani?»

³⁰ Yeso amigisya na mutumbulagi bɛ: «A ndi lisyɛ limoti, mutu bemoti otukyoku ka Yelusalema kosya ka mugi ma Yeliko. Kadwe ko pisi, abangana na bonzikaɓu, bagwi, babuma, bakupya makpumuka masi, banyo botu, baga, basu fuwobi kokwo.

³¹ Kumbuso yi, kumu-kumu bemoti a ndi kosyoku ko pisi yi niyo goni yo. Niyo amina mutu yi nino, ikita ka kpɔlo, akpangba, aga yakaki. ³² Kagya yikedɛ bene, Mulawi odoku wa go wa. Niyo amina aluku no, ikita goni ka kpɔlo, akpangba, aga. ³³ Luki limoti, Musamalia bemoti nino otukyoku ndi iyi fyi, obyeku ko pisi yi niyo goni yo. Niyo odweku wa, amina, akwilya kumbu. ³⁴ Akpuɗoku, asukasa bapwayi na vinya, ogbodya na molingɔ, akanda. Kumbuso yi abinika kugu wa punda kaki, aga na iyi ka ndaɓu ka bobiko[†] bɛ batuki. ³⁵ Niyo lisyɛ asye kawa, Musamalia anyo buyi bambuma baba[‡] apa mombukwana ndaɓu, abikya bɛ: «Mutuka aluku yi nimuna binza, nakalya banu masi nimo wagyilya ko ngbingo wa kigoku.»

³⁶ Ka mulibo, Yeso amuusa kawa bɛ: «Wani no luga ka batu niɔo basaa bo akaaminikyana abe kika ndi wai-daki mutuu yi nino bonzikaɓu babuma ndi no?»

³⁷ Muwonisilo wa Mutuu ka Musa asikisya bɛ: «Nino akwilya ndi kumbu.»

Yeso opipiloku kawa na iyi bɛ: «A beyo, winda, iwe wogyoku begeyo!»

Yeso ogoni kanda Malata ibu na Malia

³⁸ Ngbingo yi nino Yeso na babibya kaki ba ndi mino ka ligundu, adwe ndi ka mugi mimoti ku muko nino ina ndi bɛ Malata atilya ndi mino ku kaki. ³⁹ A ndi na mamaki bemoti musika yi nino ina ndi bɛ Malia nino a ndi wakiko kambwa ka Mombukwono-dosu, anakana mutwi kaki. ⁴⁰ Luki limoti, Malata a ndi kafanga bidfanga-danga na

10:27 10:27 Wanda ka Yigilya 6:5. **10:27** 10:27 Wanda ka Balawi 19:18. [†] **10:34** 10:34 Ka bagudu bakpukpu, bopika bandabu ko bulya bobiko. Bakalyaga mino buyi masyɛ masi ka malili na mosisini. [‡] **10:35** 10:35 Buyi bakpu mufɔngoni abe makuta mafa ma lo.

mogubo. Odoku ka kpɔlo ka Yeso ko ngbinga mukede, abikya be: «Mombukwono-dosu, wina mbeyi beyo Malia esi mino mukaka na mogubo masi bene! Ibikyilya neki yakaki ambe esingyiku.»

⁴¹ Mombukwono-dosu asikisya be: «Malata, Malata, wakombomboyo na kahiyungo ko bulya makpumaka binzenge-nzenge, ⁴² wina se, luki limoti aka lo a la izangiya. Malia opuni bi nilo a lanza kugbe na mumbanza gutuga bemoti aka kakupiyu ndeke.»

11

*Yeso akauwonisilo babiya kaki kalumba
(Matayo 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Lisyé limoti, Yeso a ndi kalumba ka pa imoti bene. Niyo ama kalumba, mubiyá kaki bemoti amuusa be: «Mombukwono-dosu, tiwonisila goni ifusu kalumba beyo Yuani-Mubatizai uwonisila ndi mino babiya kaki.»

² Kuwa wa, Yeso ubikya ndi be: «Ngingo yi nino mo mino kalumba, bikyogoni be: «Obosu nino kuga wa lisyé, lino kaku a lotu.

Bungama kaku oduku!

³ Tipagano masye masi malili nimo okwononi na ifusu.

⁴ Watipilya banye kusu,

begeyo ifusu tupilyaga mino batu basi nibo batigyilyaga banye.

Wakatonitogu kogwa ka kaboboka.»

Kungoni, Kunzi amupatu

⁵ Yeso ubikya bata ndi babiya kaki be: «Kika mbeyi ni mutu bemoti luga kunu a na mamaki, inda ku kaki na gundu kabikya be: «Yaya, ipa mino malili, ⁶ kye wai bemoti esilyiniku, nakegu gutuga na malili kapá mbiya wana.» ⁷ Kika ni mamaku usikisyiniku ku ka ndabu be: «Isa kedomiso! Tidulogini ifusu na bomikami, tangaga, nakakwananigu katukya kaupá malili.» ⁸ Yeso omotiloku be: «Ee a beyo, nakamubikya ambe, mamaku otukyokoto kaupá malili! Gutuga kotukyi kye a wai-daku, otukyokoto upá kye ika kani wakungini na limbengi linda. ⁹ Kinili, imi nakamubikya ambe: Kungoni, bamupatu. Kisoni, minisonisatu nolu. Yiponi holi, bamuukulyatu mupumi. ¹⁰ A beyo, mutu wasi nino akungaga, bapagatu. Nino akisaga, inisanagatu nolu. Na nino ayipogo holi, bahukwilyagatu mupumi.

¹¹ Abaki miki tino no luga kunu, mikaki kakunga musu, akwanana kuwa kapá nzuka!

¹² Ikanigu kakunga laki, apa kuwa nakwaa-gbani? ¹³ Gutuga beyo mo mino banye, luki limoti mibagatu kaupá bomiki kunu makpumaka manzanza. Obonu nino kuga wa lisyé a wanza, kinili a lingana be ukilyatu batu nibo bakungaga Limbengi-Lotu.»

Yeso a no ngu kakitaga Abili

(Matayo 12:22-30; Maliko 3:22-27)

¹⁴ Lisyé limoti, Yeso a ndi kokpumya limbengi la banye kuso ka aluku bemoti. Limbengi li nilo a kuwa ndi ni aitisini bobo. Niyo limbengi la banye apupa ndi beyo, bobo apunga kanzina. Kuwa wa, ambaza ka bambanza nibo ba ndi wa bombombaya ndi kugbe. ¹⁵ Luki limoti bagogo luga kabu ba ndi kabikya be: «Akopkumyo mambengi ma banye no ngu ka Belizebuli*, nino a ngama wa mambengi ma banye mi nimo!»

¹⁶ Bagogo ba ndi kabobo Yeso, banabikya be agyi likingyosi kotukyoku kuga wa lisyé. ¹⁷ Luki limoti, Yeso a ndi kaiba tamanaga kabu, ubikya be: «Livanana la bungama bumoti kapunga kabumana lugo yi, iba bungama bi nibo osyini. Btanda bu boyi ofukana bayasi bigbatata. ¹⁸ Kika neki ni Abili akabumana na mombukwanadaki yi, bungama kaki akwanana kuwa kaidukulogo kaamaga liki? Kye makabikya be nokpumyaga mambengi ma banye no ngu ka Belizebuli. ¹⁹ Kika ni imi nakokpumyo mambengi ma banye no ngu ka Belizebuli, bomikunu, ba kuwa ibu kokpumyo no ngu ka wani? Kinili, ifunu bamombukwana-dabu bi bo mika ndeke bazosi. ²⁰ Luki limoti, imi, nakokpumyo mambengi ma banye no ngu ko Kunzi. Niyo akowonisilo be Bungama ko Kunzi odunuku luga kunu!

²¹ Ngingo yi nino tutungyo ikaga mino na makpumaka ma lunga masi, obuulyogo ndabu kaki binza. Lingama kaki lasi ikaga ka maziyo goni. ²² Luki limoti, tutungyo wongu kakitaga iyi kodoku, andungulyaga, akupa makpumaka ma lunga nimo itambyago bi nomu, alupyaga masi nimo ika ni akupyini.

²³ Mutu nino kegá pa imoti na imi, a mumuyoniso kami, nino kegá kamamala pa imoti na imi, a komisyo.

* 11:15 11:15 Belizebuli: Bamakagatu goni be Abili.

²⁴ Limbengi la banye kapupo mumbanzu, aga kolingyo bapa ka besa bilelele. Akisa pa ya kimumbiso, luki limoti ni kinigu. Kawa wa ilu aka be: «Nakaiga ka ndabu kami, ku nopupiku bi mino.» ²⁵ Niyu iga bata, atakanya yikpaga bingu na yibungusya binza. ²⁶ Aga kawa kava mambengi ma banye magogo madhya na ika nimo manyenyene kakitaga iyi, bogulyo, bilikisya wa. Obili ka mutu yi nino ika kawa wanye kakitaga wa a ndi mino kambwa.»

Igyagya ka nibo bukanaga likpumuka ko Kunzi!

²⁷ Ngbingo yi nino Yeso abikya ndi mino beyo, muko bemoti ka ambaza apamikana be: «Igyagya yidingi ka muko yi nino wasye ndi ka mama kaki, ulunguso!»

²⁸ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Bikya yipepe bi ambe: «Igyagya ka nibo bukanaga likpumuka ko Kunzi, banagya!»»

Yeso akaukisyo bambanzu likpumuka ko bulya likingyosi nilo bakunga ndi (Matayo 12:38-42)

²⁹ Ngbingo yi nino bambaza ka bambanzu ba ndi mino kobwo, Yeso, idukulaga ndi kabikya be: «Batu ba lisyeli ni nili ba banye. Ibunu, makakunga likingyosi no bou, luki limoti makinigu ndeke bata likingyosi lagogo kiki nilo aka lo ka mugyalandu Yona. ³⁰ A beyo, mudongoni beyo Yona a ndi likingyosi ka batu ba Ninawe, a mudongoni begeyo Mika-mumbanzu ika ndeke mino likingyosi kambwa ka batu ba lisyeli ni nili. ³¹ Ka lisyeli liko ngbanga, ngama muko yi nino otukyoku ndi byi ka gudwa wa Siba kodoku kaukana munzina ma yimibo ka ngama Solomono, amaga ndeke kambwa ka batu ba lisyeli ni nili kausungulya! Winoni se, wanu, a na mutu mudingi kakitaga Solomono.» ³² Ka lisyeli liko ngbanga, batu ba Ninawe bamanana ndeke bigwo kambwa ka batu ba lisyeli ni nili ka mudongo kausungulya! Kye bagomosyanatu ndi ibu obili kabu ngbingo yi nino bamukana ndi mino Yona. Wina se wanu a na mutu mudingi kakitaga Yona!

Tala wa nzayi

(Matayo 5:15; 6:22-23)

³³ «Mumbanzu gutugu bemoti aka katunagigu tala asuma ikani agbukumisya bata na mumbi. Luki limoti, abisaga kugu iba batu basi nibo bika kogulya ka ndabu bini bungbanganya. ³⁴ Miso kaku ni tala wa nzayi kaku. Ngbingo yi nino miso kaku kegu mino no kolobu, nzayi kaku yasi a ka bungbanganya. Luki limoti, kika no kolobu, nzayi kaku yasi a goni ko biti. ³⁵ Eee, wiminya se! Bungbanganya kaku kikonitogu bimbubusu-mbusu abe biti. ³⁶ Nzayi kaku yasi kika bungbanganya, ni kegu na bimbubusu-mbusu, ika yasi ka bungbanganya, mudongoni abe tala kuzigo na bungbanganya kaki.»

Yeso akauyoyo Bafalisayo na bowonisilo ba mutuu

(Matayo 23:1-36; Maliko 12:38-40)

³⁷ Niyu Yeso ama ndi kanzina beyo, Mufalisayo bemoti amaka ndi kalyalya ku kaki. Ogulya ndi, iko, arunga kalyalya. ³⁸ Niyu Mufalisayo no amina Yeso kalyalya ni kisukusigu maboku,† likpumuka ambanga. ³⁹ Mombukwono-dosu aka ndi na iyi be: «Ibunu Bafalisayo, masukusa koro na sani asi kunzi aka. Luki limoti, kuso kunu mikaga butumo no kubaku na diya bidie! ⁴⁰ Makibigu luki! Makasima be Kunzi nino agya makpumuka ma kunzi kibigu goni nimo ma kuso? ⁴¹ Huponi batu bayangya nimo ma na imu, iba masi iki kawa bingu ko bulya kunu.

⁴² Kumbu kunu ibunu Bafalisayo! A beyo, mapaga Kunzi zaka wa makpumuka masi, luki limoti makabusalaka kaiko bingbingbili na bambanzu na kapa Kunzi. Makwanano bi kagya beyo, ni makosigu magogo.

⁴³ Kumbu kunu Bafalisayo! Ibunu mapaga kaiko ka moliki ma kambwa ka bandabu kunu baya malumba. Mapaga goni be bambanzu biki kamumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. ⁴⁴ Kumbu kunu! Ma abe bambuku nibayo kimibisikonogigu, bambanzu banakpakyana kugu yi‡ ni bagegu kaibo.»

⁴⁵ Kawa wa, bemoti luga ka bowonisilo ba mutuu abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo, niyo wakabikya beyo, wakatitumbwa na ibusu goni!»

⁴⁶ Yeso asikisya ndi be: «Kumbu kunu goni, ibunu bowonisilo ba mutuu! Mubinikisaga bambanzu mokumbogi mutititi kabinika, nimo ibunu makaviligu gutugu na kpengbe aka kaubinikiso. ⁴⁷ Kumbu kunu! Makopika bambuku ka bogyalandu ko Kunzi nibo botitonu bulumwisaga ndi. ⁴⁸ Kawa begeyo makowonisila be mabinikyanatu ndi

† **11:38** 11:38 Bamboku-mboku ka Bayuda bandeli binaga ndi be a na izangiya yidingi kayisukusa maboku kambwa mulyalya. Maliko 7:3-4. Luki limoti, Yeso amuyatu ndi iyi (Matayo 15:2) na babihya kaki bakagayigu ndi ibu begeyo (Matayo 15:20; Maliko 7:2-5). ‡ **11:44** 11:44 Kabyenene na mutuu ka Bayuda, karpakyana kugu wa mbuku, apaga ndi banye kambwa ko Kunzi.

gōni ibunu likpamuka nīlo botitonu bagya ndi lo. Ifu bulumwisaga ndi bogyalandu, ibunu makopika kuwa bambuku kabu! ⁴⁹ Kinili Kunzi abikya ndi ka yimibo kaki be: «Natikilyatu bogyalandu na batutumbwa. Bulumwisaga ndeke bemoti-bemoti luga kabu, bugyogiyisa bagogo.» ⁵⁰ Katukya wa aka wa bagya ndi mino obili, bulumwisogoni bogyalandu budingi, na ibunu batu ba lisyē li nilina bo bamugyogyisa ndeke. ⁵¹ Bamwo mbeyi ndi Abeli, ka mulibo, bamwo ndi Zakalia, ka pa yangba ya Ndaḅu ko Kunzi, luga wa gbogbo niyo bapaga ndi mino bapepe na pa yotu kugbe. Iyo, nakamabikya ambe bugyogyisa ndeke batu ba lisyē li nili ko bulya makpamuka nimo masi.

⁵² Kumbu kunu bowonisilo ba matuu! Mudulyogoni bengeni pisi ya kiba likpamuka ko Kunzi bikpwoḅkpwḅkpwḅ. Ibunu bamombukwana-donu bi makegu ibunu kogulyo, manukpingba gōni nibo bakapa kogulyo.»

⁵³ Niyo Yeso opupa ka ndaḅu yi niyo, bowonisilo ba matuu na Bafalisayo banyo ndi zigo. Bapunga ndi kakpima buwobi-buwobi ka bopisi baya makpamuka dididi. ⁵⁴ Ka linganu, ba ndi kalikaga bekye akwanana ndi kasakaga ka munzina kaki.

12

Takikonitogu batu ba kaboboku (Matayo 10:26-27)

¹ Ko ngbingo yi nino, bambaza bakpukpu kugbe ka bambanzu bamumukana ndi ka kpolo ka Yeso, botoni bikpwo, banaditana magu binvinvinvi. Yeso apunga mbeyi kamabikya babibya kaki aka be: «Wiminyonito na kaboboku ka Bafalisayo nikwo a abe sibukaso niso ofulisaga mukati. ² Masi nimo a makisuma inisanatu ka bungbanganya, na nimo a ko dikidi, imibisikosatu ndeke. ³ Kinili masi nimo makabikya ko biti, bambanzu bukana ndeke ka bungbanganya. Masi nimo makabikya na bepisi-pisi ni midulogini ka ndaḅu, bakawa ndeke ka bakugbondo.»

Mubongoni Kunzi aka yikaka (Matayo 10:28-31)

⁴ «Nakamabikya ibunu bawai ambe: makubongonitogu batu nibo bamwogo nzayi, luki limoti, ni kumbuso yi, bakakwananigu kagya luki lagogo kugu yi. ⁵ Luki limoti, nakamabikya ambe wani no mokwononi kabanga: mubongoni Kunzi nino, kumbusa wa kukwaku, a no ngu kamudikita ko buku ba benze na benze. Iyo, nakamabikya ambe iyi no mokwononi kabanga yi!

⁶ Bakugabagigu mbeyi bakyokyoḅo kubukumuti ka bambuma baba? Luki limoti, Kunzi kabusaligu gutugu bemoti aka luga kabu. ⁷ Gutugu tukatu ta bamu kunu aka tasi, atitanga. Makobongonitogu neki! ibunu ma na izangiya kugbe kaukitaga bakyokyoḅo budingi.»

Limbengi-Lotu akawonisilo babibya beyo okwononi mino kanzina (Matayo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «Nakamabikya bata ambe: mutu wasi nino ebini kyana ko misa ka bambanzu, Mika-mumbanzu abini kyana ndeke iyi begeyo ko misa ka bamalaika ko Kunzi, ⁹ luki limoti mutu wasi nino emanganya ko misa ka bambanzu, Mika-mumbanzu amanganya ndeke iyi begeyo ko misa ka bamalaika ko Kunzi. ¹⁰ Mutu wasi nino akanzina yanyenye ko bulya ko Mika-mumbanzu, inisatu na mupilya. Luki limoti nino atumbwa Limbengi-Lotu, kinisigu ndeke na mupilya.

¹¹ Ngbingo yi nino binda banu mino na ibunu ka bandabu baya malumba ka Bayuda, ka bangama na batu bakpukpu, makomomonitogu kakisa beyo mosomboku mino ikani beyo mobikyoku mino. ¹² A beyo, Limbengi-Lotu amuwonisilatū nīlo mobikyoku ko ngbingo yi nino aka no.»

Lizuni ka mutu wa mukumbo mudingi nino kegū na yimibo

¹³ Kawa wa mutu bemoti ka ambaza abikya ndi Yeso be: «Muwonisilo,* ibikyilyano baka mika mama ambe tagbanani na iyi mukumbo nimo baba atisilya ndi.» ¹⁴ Luki limoti Yeso asikisa be: «Aluku aaa, wani no ebisi zozī kunu ikani mutu mugbananga lingama kunu na mamaku?» ¹⁵ Kumbuso yi abikya be: «Wiminyonito na musasa na mukumbo, kye obili ka mumbanzu kegu ko bulya budingi ba mukumbo kaki, gutugu ni a na lingama lidingi aka.»

¹⁶ Kumbuso yi, Yeso atwa kuwa lizuni li nili: «Mutu wa mukumbo bemoti a ndi na botiko nibayo apa ndi masolo makpu. ¹⁷ Apunga ndi katamanaga, animuusa be: «Nagya

^{11:51} 11:51 Wanda ka Mupunganagi 4:8.

*

^{12:13} 12:13 Muwonisilo: Bamakagatu gōni Yeso beyo, ikani Labi, Labuni ka Libelenia (Yuani 20:16).

se kŵa wa bŵani? Nakegu na pa niyo nobisa mino masolo kami.»¹⁸ Iyi aka be: «Okwononi napanzi babasa baya masolo kami, nopika nibayo bayakpukpu kugbe, kuso yi nobiso banu mino masolo na mukumbo kami masi.¹⁹ Kumbuso yi, nabikya kŵa limbengi kami be: Na kŵa na mukumbo mudingi ka byanga bakpu, noyukumatu kŵa mbeyi, nika kŵa asi kalyalya aka, komwo na kazaraniya obili.»²⁰ Luki limoti Kunzi abikya be: «Iwe ngingi muna! Wakokwo no biti yi niyina aka yi. Wasilya kŵa wani mukumbo mi nimana wapimbya bikyokokyoko mana?»

²¹ Yeso omotiloku be: «A mudongoni beyo ka nibo bimamalyaga mukumbo, luki limoti kani bakegu nomu ka ko Kunzi.»

*Kunzi apaga masi nimo okwononi ka obili
(Matayo 6:25-34)*

²² Kumbuso yi Yeso abikya babibya kaki be: «Kinili nakamubikya ambe: Makigbomisonitogu bamu ko bulya obili kunu, iki ko bulya malili, iki ko bulya nzayi kunu ikani ko luki la kimokisyo.²³ A beyo, obili a na izangiya kugbe kakitaga malili, nzayi a na izangiya kugbe kakitaga botu.²⁴ Huminoni mbeyi bombu! Bakakunagigu, bakobuulyogigu, bakegu na pa niyo bobisaga mino masolo, luki limoti Kunzi ulyolisagatu! Wina se, ifunu ma na izangiya yidingi kugbe kakitaga bombu!²⁵ Wani no akwanana luga kunu, pisi kaigbomisa mu, kosisilo mino masye ma obili kaki? ²⁶ Kika neki be makakwananigu kagya luki likede abe nilo, ko bulya iki yo makaigbomisa bamu ka makpumuka magogo? ²⁷ Wondoni mbeyi maŵa mo tutu bizumuuu, winoni beyo abakaga mino: kagyagigu ligubo, kakubagigu botu. Luki limoti, nakamubikya ambe, gutugu ngama Solomonoka aka ka lingama kaki lasi, kimokisyagu ndi kutoko kwanza gutugu kumoti aka abe liŵa limoti luga wa nima.²⁸ Kika neki ni Kunzi akomokisyogo mapaku mo tutu nimo a na lise li nili wa, na bugala badfikita ko buku, ko bulya iki yo kakwananigu mino kamumokisyogo ifunu bikpe? Eeeze, se kŵa ifunu bana ma na baya yikede aaa!

²⁹ Se kŵa ifunu, makomomonitogu kakisa be talya iki, ikani be tomwo iki. Makigbomisonitogu bamu ka nilo.³⁰ A beyo, batu nibo bakamibigu Kunzi bo bikaga kaamama kakisa masi mi nimo. Luki limoti, Obonu ibagatu be ma na musasa ma makpumuka mi nimo.³¹ Luki limoti kisoni mbeyi Bŵangama ko Kunzi, kumbuso yi amupa kŵa goni magogo kugu yi.

³² Makobongonitogu, ifunu ambaza mukede aaa! Baba ina ndi binza kamupa Bŵangama kaki!³³ Goboni mukumbo kunu, mupa batu ba yangya buyi bi. Ika abe makigyilya ifunu bamombukwana-donu bi ligi yisuma buyi niyo buyi kobungigu mino. Bisoni lingama kunu kugu wa lise ka kaputikanigu ndeke mino. Mutu wo kubaku kakpudigu, mukekedu kalyigu begeyo.³⁴ A beyo, pa yi niyo mukumbo kaku o mino, limbengi kaku ika ka go ku.»

Wikoni bakitulya kabunda Mika-mumbanzu

³⁵ «Wikoni bakitulya kagya ligubo, mikondini dukufito bingbufu, batala kunu butana bingbiii!³⁶ Wikoni abe bagya-ligubo nibo bikaga kabunda mombukwana-dabu ni anigoku ko dumo. Ngingo yi nino osiloku mino, koyipa holi bahukulya mupumi bigala-gala.³⁷ Magyaga ka bagya-ligubo nibo, kika ni mombukwana-dabu iginiku, utakanya bubisi! A lingunu, nakamubikya ambe, imokisyu kutoko kwa ligubo, ulikiso bagya-ligubo kaki ka miza, ulupyaga malili.³⁸ Kagyigu luki kika ni iginiku na gundu gutugu ko mboluga aka, utakanya bubisi, bika na magyaga!³⁹ Wiboni goni binza be mombukwana ndabu kibogigu ngingo yi nino mutu wo kubaku odogoku mino. Kibaga ndi, iba kasagigu mutu wo kubaku kogulya ka kaki.⁴⁰ Wikoni neki bakitulya, kye Mika-mumbanzu odoku ndeke ko ngingo yi nino makikigu mino na mutamanagi.»

*Babibya bokwononi kaiko abe bagya-ligubo banza na ba kimibo
(Matayo 24:45-51)*

⁴¹ Kŵa wa Petele amuusa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, lizuni li nilina wakabikya li a ko bulya kusu aka ikani ko bulya ka batu fasi?»

⁴² Mombukwono-dosu asikisyu ndi be: «Wani se kŵa no a mugya-ligubo walingunu na wakimibo? A nino mombukwana-daki asilya ligubo lilupyaga malili ka bagya-ligubo bagogo ko ngingo yi nino okwononi mino.⁴³ Igyagya ka mugya-ligubo nino mombukwana-daki kigoku, atakanya idukufini figufu kagya ligubo li nilo.⁴⁴ Nakamubikya bingbanganya, a lingunu: mombukwana-daki abisa ngama kaanda mukumbo kaki masi.⁴⁵ Luki limoti, kika ni mugya-ligubo no obikyini be: «Mombukwana-dami kegu kaigoku mbiya wanu!» apunga kaubama bagya-ligubo bagogo baluku na boko bi, kalyalya, komwo na kadamwa,⁴⁶ kŵa wa

mombukwana-daki yi nino igoku banu ka lisyε na ko ngbingo yi nino kigigu mino kaibo, akpummyo,† agyogyisa mudɔngoni beyo Kunzi ugyogyisa ndeke mino batu nibo bakegu ka bungbingbili.

⁴⁷ Muga-ligubo nino ibaga nilo mombukwana-dami apaga, ni kegu wakitulya kagya beyo, alya pimbo yidingi kegebe. ⁴⁸ Luki limoti, nino kibogigu nilo mombukwana-dami apaga, anagya makpumuka nimo okwononi be bagyogiyisi mino, alya pimbo yikedε. Nino bapá mudingi, bakunga ndeke kaigiso mudingi goni. Kasilya mambanzu kaanda makpumuka mudingi, akunga kawa ndeke bata mudingi kakitaga.»

Bambanzu bakaigbananaga ko bulya mutiwi ka Yeso
(Matayo 10:34-36)

⁴⁹ Yeso abikya be: «Nodoku ndi kadikita buku ka obili, no bi kapa kegebe ambe ogbundikonino gutugu bi! ⁵⁰ Na na ibatiso niyo okwononi be nogwi. Limbengi kami a kegu bidfa kadwe ku kwa ku igyonoso mino! ⁵¹ Makasima be nodoku ndi kapá maziyo ka obili? Nakamubikya ambe: kegu beyo, luki limoti bambanzu bigbananagatu ko bulya kami. ⁵² Katukya mbiya-mbiya wanu, livananza limoti la bambanzu kubukumuti igbananagatu banu ko bulya mutiwi kami, basaa buyikonilya baba na baba buyikonilya basaa. ⁵³ Abaki miki bigbanana ndeke no mikaki, miki bigbanana na abaki. Amaki miki bigbanana no mikaki musika yi, miki nino musika yi no bigbanana na amaki, titaki miki bigbanana na muzyaki, muzyozyo bigbanana na titaki.»

Wiboni nilo akakitaga mbiya wanu
(Matayo 16:2-3)

⁵⁴ Yeso abikya bata ndi ambaza ka bambanzu be: «Ngbingo yi nino minaga mino bekuaba bayo mbwayi miso ka dumbe, mabikyaga bigala-gala be: «Mbwayi alukatε», igyonosa beyo aka yo. ⁵⁵ Ngbingo yi nino minaga mino muvivi anovivo katukya miso ka zebu, mabikyaga be: «buzu ikatu kegebe», igyonosa beyo aka yo. ⁵⁶ Ibunu batu ba kuboboku bana! Ma bakitulya kaiba isi ya makpumuka ma obili nimo akainisoniso kunu ka litombu na kegu wa lisyε, luki limoti ko bulya iki yo makegu mino kaiba isi ya makpumuka nimo akaigyonosa mbiya wanu?»

Okwononi kaukanana na mumuyoniso kaku
(Matayo 5:25-26)

⁵⁷ «Ko bulya iki yo makakogigu ibunu bamombukwana-donu likpumuka kunu na bungbingbili ko pisi ya yigya kunu? ⁵⁸ Makika kaında kambwa ka bazozzi na mumuyoniso kaku, gya ngu kaukanana na iyi ni ma mbeyi ko pisi aka. Wakagya beyo, iba waukogini mumuyoniso kaku be kudwisonitogu kambwa ka zozzi, zozzi ukitisaga ka mafoku ka polisi, polisi ugwi. ⁵⁹ Nakaubikya beyo ambe bakugwi, wakopupikugu ku beyo kani wakanokolyigu buyi basi nibo ika ni bukuni.»

13

Kayikoso obili kunu ikani kolumwogo

¹ Ko ngbingo yi ndi nino, bambanzu bemoti-bemoti bodoku ndi katumbulyaga Yeso, beyo Pilatu ulumwisaga ndi mino Bagalilaya ko ngbingo yi nino ba ndi mino kapá Kunzi bapepe. Na bangu kabu amatikana ndi na niyo ka banyama bi nibo ba ndi kapá ka apepe. ² Yeso umigisya be: «Makasima be bulumwisaga ndi Bagalilaya bi nibo kye ba ndi batu banye kegebe kaukitaga bagogo basi? ³ Haaa, luki limoti nakamubikya ambe makoyikosi yigya kunu, ibunu basi molumwaga ndeke mudɔngoni abe ibu goni. ⁴ Ikani makasima be bambanzu tekebe na bugina bi nibo munala ma Siloamu ugbigbila ndi, ulumwisogo, bo ba ndi bagya-manyε kaukitaga bata basi ba Yelusalema? ⁵ Haaa, luki limoti nakamubikya ambe makoyikosi yigya kunu, ibunu basi molumwaga ndeke mudɔngoni abe ibu goni.»

Yeso akatwa lizuni la bugo nibo kabukutagigu

⁶ Kumbuso yi Yeso ubikya ndi lizuni li nili: «Mambanzu bemoti a ndi na bugo nibo akana ndi ko tiko kaki. Odogoku ndi kaanda bumo yi, luki limoti ni kiniga. ⁷ Abikya kawa zamu wo tiko be: «Wina mbeyi! A kawa byanga bisaa wa nodogoku mino kaanda mago kusili wa bugo bi nifa ni nakegu katakanya yi. Gbita! Ko bulya iki yo o mino kohuma pa payaya?» ⁸ Luki limoti zamu nino asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, wasa mbeyi bata ka syangasu si nisi. Nakpo mbeyi ka bakpolo-kpolo bi, noduka na litombu la dofo. ⁹ Takagya beyo, akwananatu yagogo kabukuta ka syangasu sa kumbuso! Kofbukuti se kawa, wogbitisilo!»

† 12:46 12:46 Takwanana goni koyikasa be: Agyogyiso banu muga-ligubo yitula kegebe.

Yeso ahukusini muko bemoti ka Lisyε la kimumbiso

¹⁰ Lisyε limoti la kimumbiso, Yeso a ndi kapá mutwi wa ndabũ imoti ya malũmba ka Bayuda. ¹¹ Kũ bεyo, a ndi na muko bemoti ninũ a ndi no kolobũ kũso wa byanga tekebe na bũgina. Limbengi la bũnye limoti a ndi ni andungulyogini, adukuko mugongũ figubu ni kegu wa akwanana ndi mino gutugu kananikana aka. ¹² Niyo Yeso amina bεyo, amaka, abikya bε: «Ye ma, kolobũ kakũ osyini.» ¹³ Abisilya ndi maobũ, wa aka wa ananikana, apunga ndi kabibiso Kunzi. ¹⁴ Luki limoti, niyo ngama wa ndabũ ya malũmba yi niyo ina bε Yeso ahukusini mumbanzũ ka Lisyε la kimumbiso, limbengi akandikanaga ndi bisulu-sulu. Iyi aka na ambaza ka bambanzũ bi nibo ba ndi bũmũmũkana wa bε: «Masye ma ligubo a madiya, dogoniku kayihukuso ka masye mi nimo aka mo ni kegu ka Lisyε la kimumbiso!»

¹⁵ Luki limoti, Mombukwono-dosu amigisya bε: «Ma batũ ba kũbobũka! Ka Lisyε la kimumbiso, mumbanzũ yikaka-yikaka luga kunu kakulagigũ ngombe ikani punda kaki ka pa ilyalya, atundulo komwa libo? ¹⁶ Na muko yi nimo, miko mika Abalahamu ninũ abili akandaga ndi ka byanga tekebe na bũgina, kokwononigũ bi bε bakulagi ka ligbito kaki ka Lisyε la kimumbiso?»

¹⁷ Ngbingo yi ninũ Yeso a ndi mino kaubikya bεyo, bomuyoniso kaki basi bĩmũkana ndi suni. Luki limoti ambaza wasi ka bambanzũ ogwa ndi magyagya kaina makpũmũka mumbanga-mbanga masi nimo a ndi kagya mo.

Bokingyasa Bũngama ko Kunzi na iki?

(Matayo 13:31-32; Maliko 4:30-32)

¹⁸ Kumbuso yi Yeso abikya bε: «Bũngama ko Kunzi a mũdũngoni na iki? Nokingyasa piye na iki? ¹⁹ A abe libumo likede nilo mutũ bemoti ava ndi, akuna ko tiko kaki. Niyo abaka, iita kũwa ndi sibũkũso sidingi, bombu bodoku kopika bandabũ kabũ kũgũ wa tabi yi.»

²⁰ Yeso abikya bata bε: «Nokingyasa Bũngama ko Kunzi na iki? ²¹ A mũdũngoni abe sibũkũso niso ofulisaga mukati. Muka bemoti ava ndi, opula na fufu wakpũ kadwe kũkwakũ fufu ofula ndi mino wasi bidai-dai!»

Wani no ogulya ka Bũngama ko Kunzi?

(Matayo 7:13-14, 21-23)

²² Kumbuso yi, Yeso inda ndi misa ka Yelusalema, anolingyo bagũdũ no giyo dididi, anapá mutũ. ²³ Mutũ bemoti amuusa ndi bε: «Mombukwono-dosu, bambanzũ bakeede aka bũ binisonisa ndeke na muhukuso?»

Yeso usikisya bε: ²⁴ «Gyoni ngu yasi kogulya ka mupumi makpwo. A bεyo, nakamũbikya ambe, bambanzũ bũdingi bakingila ndeke kogulya mino, luki limoti bakakwananigũ. ²⁵ Ngbingo yi ninũ mombukwana ndabũ amaga ndeke mino, adũlaga mupumi, ibunu, mika ndeke kunzi, mapũnga koyipa holi manabũkya bε: «Mombukwono-dosu, tihukulyano baka mupumi.» Iyi amusikisya ndeke bε: «Nakibigũ kũ mapũnya mino!» ²⁶ Ibunu aka ndeke bε: «Talyalyaga ndi, tanomwo pa imoti na ibunu, iwe goni no watipaga ndi mutwi ka bapa yangba baya bagũdũ kusu.» ²⁷ Luki limoti, igilya ndeke bata kamũbikya bε: «Nakibigũ kũ mapũnya mino. Tukyoni buwobi na imi, ibunu basi ma bagya-manyel!» ²⁸ Kũ bεyo, bagamana ndeke na kailya manzũ wa mamina ndeke mino Abalahamu, Isaka, Yakobũ na bogyalandũ basi nibo ka Bũngama ko Kunzi, luki limoti bamumbimba ndeke ibunu kunzi! ²⁹ Bambanzũ bemoti-bemoti bodogoku ndeke katũkya ka ingenge na ka dumbe, ka zibũ na zebu, bika ndeke bakikogo kalyalya ka bũngama ko Kunzi. ³⁰ A bεyo, nibo ba kumbuso, bika ndeke kambwa, na nibo ba kambwa bika kũwa ndeke kumbuso.»

Batũ ba Yelusalema bakegu kamũkana Yeso

(Matayo 23:37-39)

³¹ Ko ngbingo yi ninũ aka no, Bafalisayo bemoti-bemoti bakpũdoku ndi Yeso, babikya bε: «Tũkya wanũ, waga ka pa yagogo, kye ngama Elodi Atipasi akapa kaumwisiso.»

³² Yeso umigisya bε: «Windoni kabikya nziyo ninũ ambe: «Na lisyε li nilina nakokpũmyo mambengi ma bũnye, kohukuso bokolobũ, na bũgala nagya mũdũngoni bεgeyo. Kumbusa na masye mi nimo, nama ligubo kami.» ³³ Luki limoti, abikya bε: okwononi bε nidukulogi na ligundũ kami na lisyε li nili, na bũgala, na lisyε nilo lagogo, kye kokwononigũ bε bamwi mugyalandũ kunzi wa Yelusalema.

³⁴ Eeze ibunu batũ ba Yelusalema, batũ ba Yelusalema, makahulumwisogo bogyalandũ, manubuma na matamũ nibo Kunzi utikoku! Nganga yinga yo napa ndi mino kaumũmũla batũ kakũ mũdũngoni bεyo kokũ amũmũlaga mino bomikaki ka bεrapandũ, luki limoti, ibunu makapagũ ndi! ³⁵ Eεε winoni se, ndabũ kunu

otigala ngundu. Nakamubikya ambe: makeminigu bata kadwe ko ngbingo yi nino mabikya ndeke mino be: «Kunzi adukulyi mutū yi nino akodoku bubaŋga ko lina ka Mombukwono-dosu!»»

14

Yeso ahukusini mutū wo kolobu ka Lisye la kimumbiso

¹ Lisye limoti la kimumbiso, Yeso inda ndi ku ka ngama bemoti ka Bafalisayo nino amaka ndi kalyalya ku kaki. Bambanzu ba ndi kanda Yeso bizumuuu. ² Wina se, aluku bemoti wo kolobu ya ngunde a ndi wakamaga wa. ³ Kuwa wa, Yeso umuuso bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo be: «Mutuu kusu apagatu ikani amuyatu kahukuso mumbanzu ka Lisye la kimumbiso?»»

⁴ Luki limoti badakyana ndi biwo. Kuwa wa Yeso avila ndi aluku no, ahukuso, apa ligandu. ⁵ Kumbuso yi Yeso ubikya ndi bowonisilo ba mutuu na Bafalisayo be: «Wani no luga kunu, mikaki ikani ngombe kaki kogwa ka lifye, kakwananigu kanyo gutugu ka Lisye la kimumbiso aka?»»

⁶ Likpamuka li nibo umbanga ndi kaigisyo.

Kunzi ubinikaga batu nibo bisisogo

⁷ Yeki Yeso inaga ndi be batu nibo bumakaga ka malili bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka, utulya ndi lizuni li nili: ⁸ «Mumbanzu kamaka ko dumo wo vononi, wakikonitogu ka buliki ba kambwa. Kye yagogo bamokito goni mutū wa ibiba kaukitaga iwe, ⁹ iba mutū yi nino amumoki ifunu basi baba, kodonukoto kaubikya be: «Musilya mbeyi aluku yi nima buliki bi niba.» Winda kuwa kaiko ka buliki ba kumbuso mutumo no suni bidde. ¹⁰ Luki limoti, bakumaka ko dumo, winda kaiko ka buliki ba kumbuso, iba ngbingo yi nino mombukwono dumo odoku mino, ubikyi ni iyi be: «Waiaaaa, da wiki kunu kambwa.» Wika kuwa na ibiba kambwa ka batu basi nibo miika na ibu kalyalya. ¹¹ A beyo, mutū wasi nino ibinikaga, Kunzi asisagatu. Na nino isisogo, Kunzi abinikagatu.»

¹² Kumbuso yi, Yeso abikya mutū yi nino amaka ndi no be: «Ngbingo yi nino wo mino kamaka bambanzu kalyalya ku kaku na busobi ikani gutugu na bugogo aka, wakumokonitogu bawai-daku, bamamaku, livananza kaku, gutugu bapimbani kaku aka nibo ba mukumbo. Kye ibu bakwananatu goni kamaka ko ngbingo kabu, ika kuwa abe bakumigisyo masi nimo upi bi. ¹³ Luki limoti, ngbingo yi nino wo mino kalyisiso dumo, humaka bokwino, batu bakigyagya, nibo ba mudili na nibo ba bokolobu baya mamomo. ¹⁴ Wakagya beyo, Kunzi ufukilyatu bubaŋga kye ibu bakakwananigu kaumigisyo. Kunzi ukalya ndeke goni ko ngbingo yi nino batu bongbingibili bopupa ndeke mino ka bambuku.»

Yeso akatwa lizuni ko bulya ka batu nibo bumakaga ko dumo (Matayo 22:1-10)

¹⁵ Niyu bukana munzina mi nimo beyo, mutū bemoti luga ka nibo ba ndi kalyalya pa imoti na Yeso abikya be: «Igyagya ka mutū yi nino alyalya ndeke ko dumo nino wa Bungama ko Kunzi!»

¹⁶ Yeso amigisya na lizuni li nili: «Mutū bemoti alyisisa ndi dumo mudingi, umaka ndi bambanzu budingi. ¹⁷ Niyu ngbinga wa malili itulyana, atika mugya-ligubo kaki kaubikyaga bambanzu basi nibo umaka ndi be boduku kye ngbingo wa malili itulyonini! ¹⁸ Luki limoti ibu basi, yikaka-yikaka babikya ndi be upilyi. Mutū wa mambwa abikya mugya-ligubo no be abikyiku mombukwana-daki be: «Noluwi bi tiko, okwononi be naga mbeyi kainoku yi. Kikiliki, ipilyatu.» ¹⁹ Mutū wagogo abikya be: «Nuluwi bi bangombe tekebe* ko bulya ligubo likpo tiko, nakaında kaunda. Kikiliki, ipilyatu baka.» ²⁰ Mutū wagogo bata be: «Navi bi muko mbiya-mbiya wanu, kinili nakega imi kaında ku.» ²¹ Mugya-ligubo iga ndi ka mombukwana-daki, apaga mongoni mi nimo masi. Niyu ukana beyo, limbengi akandikanaga bisulu-sulu, abikya mugya-ligubo kaki no be: «Wogoni bigala ka mu ma sengi, ka bopisi baya gudu, idulyoku wanu na batu ba yangya, nibo ba kigyagya, nibo ba bokolobu baya mamomo na nibo ba mudili.» ²² Ngbingo yi nino mugya-ligubo igoku mino, abikya be: «Ngama, nogyi mudongoni beyo aka yo webikyi mino, luki limoti pa atu aka mbeyi bata.» ²³ Kuwa wa abikya be: «Syo ka mu ma sengi na ka bapa bayagogo ku wakwanana mino kautakanya bambanzu. Hubikya batu basi nibo wabangana na ibu ambe boduku, iba dumo kami otumi.» ²⁴ Nakamubikya

* **14:19** 14:19 Bukandilaga ndi bengbingili ka mu baba-baba. Ngbingo yi nino bikaga ndi mino kampakanya, banoluto bagita nibayo akpogo kuwa ndi litomba.

ambe: <luga ka batu bi niŋo bɔmaka ndi kambwa, kegɔ na mutɔ gutugɔ bɛmoti aka niŋo alyalya ndeke ko dumo kami!>

Babiŋya ka Yeso bokwononi kaasa makpɔmɔka masi
(Matayo 10:37-38)

²⁵ Kɔwa wa, ambaza mudingi ka bambanzɔ a ndi kabiŋya Yeso. Oyikana ndi miso ku kabɔ, ɔbiŋya basi bɛ: ²⁶ «Mɔmbanzɔ ika mabiŋya kami iba epaga kugbɛ kakitaga abaki, amaki, mukaki, bomikaki, bamamaki, gutugɔ kakitaga ɔbili kaki mombukwana-daki yi aka. Kogyi bɛyɔ, kakwananigɔ kaika mabiŋya kami. ²⁷ Mutɔ yi niŋo kegɔ kabinika musalaba kaki kebɛŋya, kakwananigɔ kaiko mabiŋya kami. ²⁸ Wani mbeyi no luga kunu kapa kopika mɔnala, kapungigɔ mbeyi kaiko, imuusa bɛ ligubo li niŋo alyalya buyi bɛnga. Kumbuso yi, anda ikani atɔ no buyi budingi niŋo akwanana komosisyo nobu ligubo li niŋo. ²⁹ Luki limoti, kakpɔ asi muɔmbe aka ni komaga, batɔ basi niŋo bika kaɔna, bika katiba, ³⁰ banabiŋya bɛ: <Yooo! mutɔ yi niŋo mɔnala abɔkɔlaga ndi bɛ akopiko, luki limoti kani komaga!> ³¹ Mɔdɔngɔni gɔni abɛ ngama bɛmoti mudingi kapa kaɔnda kabumana na ngama wagogo, apunga mbeyi iko, imuusa bɛ: <Na na basuda elɔfɔ tekebɛ aka, nakwananatu kakpɔmɔ nobu mumuyoniŋo kami niŋo a iyi na iŋo belɔfɔ batekebɛ baba?> ³² Kina bɛ kakwananigɔ kakpɔmɔ, atikilya bambanzɔ ni a mbeyi asi bɛyi aka kakunga bɛ bukanani ka maziyo.> ³³ Kɔwa wa Yeso opipiloku bɛ: «Gutugɔ mutɔ bɛmoti aka luga kunu, kakwananigɔ kaiko mabiŋya kami kani kosigɔ masi niŋo a nomu.»

Liniko la ndapulu kegɔ na izangiya
(Matayo 5:13; Maliko 9:50)

³⁴ «Liniko a luki lanza. Luki limoti, liniko kandapamanaga, luki tino batɔ lo akwanana kondingimosog? ³⁵ Kikigɔ batɔ na izangiya gutugɔ ko pisi imoti aka, luki limoti bombimbo kɔwa limbimbo. Mutɔ yi niŋo a na motili ma kakana, ɔkanito!»

15

Kondɔlo niŋo obungaga ndi inisini
(Matayo 5:13; Maliko 9:50)

¹ Lisye limoti, bandɔmbe ba manzanza na batɔ bagogo ba yigya-yanye basi bakpɔfoku ndi Yeso kamakana. ² Luki limoti Bafalisayo na bowonisilo ba mutɔɔ barɔnga ndi kainzinzinya, banabiŋya bɛ: «Aluku yi niŋo mɔnala akawilya na kalyalya na batɔ ba yigya-yanye!» ³ Yeso utulyoku kɔwa ndi lizuni li niŋo:

⁴ «Mutɔ bɛmoti luga kunu kika na bakondɔlo miya, bɛmoti luga kabɔ obungogo, kakwananigɔ kaasa niŋo batekebɛ kuɔmɔ na kuɔmɔ ka isa, aga kakisa niŋo ika ni obungogini bi kadwe ku kwa ku aminoku mino? ⁵ Ngbingo yi niŋo amina mino, ogwa magyagya. Abinika ka mambiga. ⁶ Kumbuso yi iga ku kaki, ɔmaka bawai-daki na bapimbanɔ kaki, ɔbiŋya bɛ: <Doniku kogwa magyagya pa imoti na imi kye naminini kondɔlo kami niŋo obungaga ndi!> ⁷ Nakamabiŋya ambe a mɔdɔngɔni bɛgeyo, igyagya ikaga yidingi kugɔ wa lisye wa mutɔ wanye oyikasaga mino ɔbili kaki kakitaga niyo bambanzɔ bongbingbili batekebɛ kuɔmɔ na kuɔmɔ niŋo bagegɔ na musasa koyikoso ɔbili kabɔ.»

Lifalanga niŋo obunga ndi inisini

⁸ Yeso abiŋya kɔwa wa bɛ: «Kika ni muko bɛmoti a na bambuma tekebɛ, bɛmoti yi obungo, kakwananigɔ katuna tala, akpaga ndabɔ, akisa biwesese kadwe ku kwa ku aminoku mino? ⁹ Ngbingo yi niŋo amina mino, ɔmaka bawai-daki na bapimbanɔ kaki ɔbiŋya bɛ: <Da mogwini igyagya pa imoti na imi kye naminini ambuma yi niŋo ebungi bi!> ¹⁰ Nakamabiŋya ambe a mɔdɔngɔni bɛgeyo: Kunzi na bamalaika kaki bogwaga magyagya mudingi ko bulya ka mutɔ wanye bɛmoti niŋo oyikasaga ɔbili kaki.»

Miki niŋo obungaga ndi iginiku ka abaki

¹¹ Yeso idukulaga ndi kabiŋya bɛ: «Mutɔ bɛmoti a ndi no bomiki baluku bi baba. ¹² Mupipilo abiŋya abaki bɛ: <Baba, ipoku imi mukumbo ma lisimo li la kami.> Kɔwa wa ɔgbananilyaga ndi bomikaki mukumbo. ¹³ Kumbuso wa masye makedɛ, mupipilo amɔmɔla ndi niŋo kaki, aga ndi no buyi bi ka mugɔ mimoti ma bɛyi. Ku bɛyɔ, apata ndi buyi kaki basi, anakpakyana gballi. ¹⁴ Niyo ama kapata buyi basi, ayandi mudingi ogulya ndi ka mugɔ mi niŋo, apunga ndi ka yangya ka makpɔmɔka masi. ¹⁵ Ogulya ndi ligubo ka mutɔ bɛmoti wa mugɔ mi niŋo. Aluku yi niŋo atika ndi ko tutu kauɔulyogo banguya kaki. ¹⁶ Ikagatɔ ndi gɔni na musasa kalya malili niŋo banguya balyaga ndi mɔ, luki limoti kegɔ gutugɔ ndi na mutɔ bɛmoti aka niŋo akwanana ndi kapá.

¹⁷ Kūwa wa apunga ndi koyikosogo limbengi. Iyi aka be: <Bagya ligubo niḅo ka baba balyalyaga binza, na ba na malili mudingi kakitaga! Wina se, na kūwa imi kokwa na nza kũnũ! ¹⁸ Natukyatũ, niga ka baba, nabikyoku ambe: Ba, nogyoni ndi bunye ko misa ko Kunzi na ko misa ka kũ. ¹⁹ Nakokwononigũ bata ambe imaka be mikakũ. Iva gutũgu kūwa asi abe mugya-ligubo kakũ.> ²⁰ Kūwa wa, ava ndi ligundu kaiga kũ ka abaki.

Ngingo yi ninũ a mbeyi ndi mino asi iyi aka, abaki amina, abaki, akwilya kumbu kũgbe. Aga ndi mbangu katilya, apututo bipututu. ²¹ Kūwa wa miki aka na iyi be: <Ba, nogyoni ndi bunye ko misa ko Kunzi na ko misa ka kũ, nakokwononigũ bata be bemaki be mikakũ.> ²² Luki limoti, abaki ubikya bagya-ligubo kaki be: <Doniku na kutuko nikwũ kwanza kũgbe, mamokisya mikami. Mumokiyoni pete ka kpengbe, mamokisyogo bekpaku. ²³ Doniku na ngombe ninũ wanvũũ-nvũũ, mamwũ. Tolyolyini, togwa magyagya. ²⁴ A beyo, mikami ninũ a ndi ni okwini, a bata mbiya-mbiya wanũ mubisi. A ndi ni obungogini, inisonini bata!> Kūwa wa, bapunga ndi dumo.

²⁵ Ko ngingo yi ninũ, pũta a ndi iyi ko tiko. Niyũ a kūwa ndi kaigoku, adwe buwobi na m̄sengi, ukana kūwa byembi niḅo ogwanana bũ. ²⁶ Amaka bemoti ka bagya-ligubo, amuusa be likpũmũka tino lo a kũnũ? ²⁷ Asikisya be: <Mamakũ iginiku, kinili abakũ amwilyini ngombe yi ninũ wanvũũ-nvũũ kye mikaki igiku wapũũ.> ²⁸ Kūwa wa pũta angbũta ndi, akya kogulya ka ndabũ. Abaki opupoku ndi kaitatanaga na iyi be ogulyino baka, ²⁹ luki limoti miki asikisya ndi abaki be: <Hũkana! Imi nikaga kaugugubyo ka byanga budingi, nakobunagũ mutũ kakũ gutũgu lisyẽ limoti aka. Luki limoti wakẽpũgu imi mikya memi ambe togwi na iyi magyagya na bawai-dami. ³⁰ Luki limoti yeki mikakũ ninũ apũta ndi buyi kakũ na baũanda igiku iyi, wamwilya iwe ngombe ninũ wanvũũ-nvũũ!> ³¹ Abaki asikisya be: <Mikami, iwe wikaga pa imoti na imi masye masi. Mukumbo kami masi a makakũ. ³² Luki limoti okwononi mbeyi bi kalyisa dumo aka na kogwa magyagya, kye mamakũ yi nimũna wakamina mũ, a kūwa ndi ni okwini, luki limoti iginiku mubisi. A ndi ni obungogini, luki limoti inisini bata!>

16

Mũgya-ligubo wa bokoli

¹ Yeso ubibilya ndi babibya kaki bibũ yi niyi: «Mutũ wa mukumbo bemoti a ndi na mũgya-ligubo ninũ a ndi kapita wa mukumbo kaki. Bambanzũ bodogoko ndi kabikya be: <Kapita kakũ akapũta mukumbo kakũ payaya.> ² Kũwa wa mombukwana mukumbo amaka ndi mũgya-ligubo yi ninũ abikya be: <Nakakũkana mongoni manyenye kũgbe kũgũ kakũ na nakaina ambe a beyo. Itangilya neki makpũmũka kami masi kye wakikigũ bata kapita kami.> ³ Kapita yi ninũ imuusa be: <Ngama kami kegũ bata kapa be nikito kapita kaki. Nagya se kũwa bunĩ? Nakegũ no ngu yidima botiko. A goni suni ka mutũ beyo no mino yi kaiko kaikakungya. ⁴ Iyaaa! nibini beyo nagya mino iba ngingo yi ninũ bekpũmya banũ mino ka ligubo, bambanzũ betilyito ka ba kũ kabũ.> ⁵ Kũwa wa apunga ndi kaumakaga batũ basi yikaka-yikaka niḅo ba ndi na bolubu ka mombukwana-daki. Amuusa ndi mutũ wa mambwa be: <Luki tino lo okwononi be mumigisyo mombukwana-dami?> ⁶ Asikisya be: <Bangbongbũlo ba molingo miya.> Kapita abikya be: <Balũwa kakũ wa bolubu nimũ, wika bigala, wokpika batekebe kubukumuti.> ⁷ Kumbuso yi abikya wagogo be: <Se kũwa iwe, wa na lubu wa inga?> Asikisya be: <Basaki baya nganũ miya.> Kapita abikya be: <Balũwa kakũ nimũ, kpiko batekebe bugina.> ⁸ Kũwa wa mombukwana mukumbo abiba ndi luga ka batũ bagogo kapita yi ninũ wa bokoli no ko bulya yimibũ kaki. Batũ ba obili yi nimũ ba na bokoli kũgbe luga kabũ kaukitaga niḅo ba ka bungbanganya.> ⁹ Nakamũbikya ambe husingyoni bambanzũ no buyi kũnũ kũnũ ka obili. Ngingo yi ninũ buyi osyo mino, bamũtilya ka mugi ma benze na benze. ¹⁰ Mambanzũ kika na bungbingbili ka makpũmũka makekeke, ika na bungbingbili goni ka nimũ makpũkũpũ. Mambanzũ kika na bokoli ka makpũmũka makekeke, ika na bokoli goni na kabũbũka ka nimũ makpũkũpũ. ¹¹ Kika neki ni makegũ na bungbingbili ko bulya mukumbo ma payaya nimũ kũnũ ka obili, wani no amũpũ ndeke izangiya ya linganũ? ¹² Makiki na bungbingbili ko bulya mukumbo ka mutũ wagogo, wani no amũpũ nimũ kũnũ?>

¹³ «Kegũ na mutũ bemoti ninũ akwanana kaugugubyo bangama baba. A beyo, amũya bemoti, apa wagogo, ikani igũmya ka bemoti, amina wagogo payaya. Makakwananigũ kagugubyo ko nginga bemoti Kunzi no buyi.»

*Yeso akamũbikya bambanzũ makpũmũka dididi
(Matayo 11:12-13; 5:31-32; Maliko 10:11-12)*

¹⁴ Niyũ Bafalisayo ba ndi kũkana manzina mi nimũ beyo, batiba ndi Yeso bũkyaaa, kye bapagatũ ndi ibũ buyi. ¹⁵ Yeso ubikya ndi be: «Migyaga ko misa ka bambanzũ abe

batu bongbingbili, luki limoti Kunzi ibatu mambengi kunu masi. Kye luki nilo inisaga na ibiba ko misa ka bambanzu ikaga luki la payaya ko misa ko Kunzi.

¹⁶ Kadwe ko ngbingo ka Yuani-Mubatizai, a ndi ngbingo wa Mutuu ka Musa na bogyalandu. Katukya ndi ko ngbingo yi nino aka no, Mongoni Manza ma Bungama ko Kunzi ibikyogoni ndi, na mutuu wasi bemoti-bemoti akagya kekele kogulya mino. ¹⁷ A yapupu lisyé na obili kolimiko, luki limoti a yapupu kugbe mikya libiso gutugu mukede aka wa Mutuu kolimiko.

¹⁸ Mutuu wasi nino asikisaga mukaki, ava wagogo, ikaga abe kasye na muko ikani mbunya bengeni, na mutuu nino avaga muko ni mbunyaki asikisini, mutuu yi nino ogyini bilya.»

Yeso akabiba bibu ka mutuu wa mukumbo na Lazalo

¹⁹ «A ndi na mutuu wa mukumbo bemoti nino imokisyaga ndi botu bayanzana na baya ligabu lapu. Masye masi ikaga ndi kogwa magyaga, analyalya binza. ²⁰ A ndi goni na mutuu wa yangya bemoti nino ina ndi be Lazalo, a ndi na bapwayi nzuyi yasi. Ikaga ndi iyi wakanga ka kpolo wa mupumi ma ndabu ka mutuu wa mukumbo yi nino. ²¹ Lazalo ikagatu ndi na musasa kalya makombo nimo anyukaga ndi ka miza ka aluku nino. Luki limoti benva kuwa bo bodogoku ndi kadyo bapwayi. ²² Lisyé limoti, mutuu wa yangya nino okwa ndi, bamalaika baga ndi na iyi buwobi na Abalahamu ka Paladiso. Kumbuso yi, mutuu wa mukumbo okwa ndi goni, balumbo. ²³ Ka babili ku a ndi kalya kumbu kugbe. Kuwa wa, ikwe kugu, amina Abalahamu byi, se kuwa Lazalo ka kpolo kaki. ²⁴ Apamikana be: «Baba Abalahamu, iminilyano baka kumbu, mutikano baka Lazalo kalubo kpengbe ko libo, edudulisi lisasa, kye nakaigyogvisa kugbe ko buku bi niba.» ²⁵ Luki limoti, Abalahamu abikya ndi be: «Mikami, tamana mbeyi ambe winisana ndi na lingama lidingi ka obili kaku ni Lazalo a se ndi iyi kalya kumbu yidingi. Mbiya wana, a kuwa iyi kogwa magyaga kunu, wa kuwa iwe kaigyogiso. ²⁶ Na goni, libye lodu a luga kusu na ibunu. Kuwa wa go wa, nibo bika kapa katukya kunu kainda ku mo mino ku bakakwananigu. Na nibo bika kapa katukya ku kodoku kunu, bakakwananigu kazaba begeyo.» ²⁷ Mutuu wa mukumbo aka na iyi be: «Kikiliki baba, itikilyano baka Lazalo ku ka livananza kami, ²⁸ kye na na bomika mama kubukumuti. Indi kabikya kambwa aka iba bakodonikutogu bata ibu kunu ka pa ya kigyogiso yi niyi.» ²⁹ Luki limoti, Abalahamu amigisa be: «Bamamaku ba no mobiso ma mutuu ka Musa na bogyalandu, bumukani asi ibu aka!» ³⁰ Mutuu wa mukumbo no aka na iyi be: «Baba Abalahamu, kegu nilo okwononi nilo aka lo. Luki limoti, kika ni mambanzu opupiniku ka babili inda ku bo mino, boyikosatu obili kabu.» ³¹ Luki limoti, Abalahamu abikya be: «Bakopo kahukana mutuu ka Musa na kahumukana bogyalandu, bakabailyigu kika gutugu ni mambanzu opupiniku ka babili aka.»»

17

Kaugwisiso na kaupilya bengeni

(Matayo 18:6-7, 21-22; Maliko 9:42)

¹ Yeso abikya babilya kaki be: «Bopisi bayigya bunye kegu na nyika, luki limoti kumbu ka mutuu yi nino ulutaga bengeni kagya bunye! ² Akwanano bi be bakpikili litalu lakpu ko singasu, badikita ko libo lidingi, iba kulutonito batuu ba baya yikedé katukya ko pisi ya bungbingbili. ³ Wiminyonito binza:

Kika ni mamaku ugiyilini bunye, muyoyisatu. Kukunga mupilya, wapilya. ⁴ Kika ni ugiyilini bunye nganga madiya na ika ka lisyé limoti, odoku kaukunga mupilya nganga madiya na ika goni, wapilya.»

Baya akwanana kagya makpumuka mumbanga-mbanga

⁵ Batutambwa babikya ndi Mombukwono-dosu be: «Timatilya baya kusu.»

⁶ Mombukwono-dosu igisa be: «Makiko bi na baya gutugu kani a yikedé aka abe maya ma agbede-gbede, makwanano bi kabikya sibukaso si nisina be: «Mukuko, wikunoku ka limbengi lo libo lidingi,» Amamukanatu bi.»

Bagya-ligubo bakwanana kagya iki?

⁷ «Tovini mbeyi abe mutuu bemoti luga kunu a na magya-ligubo bemoti nino akpogo botiko ikani ubuulyaga bambaza ka banyama. Ngbingo yi nino magya-ligubo igogoku mino ko tiko, akwananatu kabikya be: «Doku bikwa kalyalya?» ⁸ Kali, luki limoti abikya be: «Imbambilya malili, kumbuso yi wigomasyana botu, wodoku kegugubyo ko ngbingo yi nino niko mino kalyalya na komwo. Kumbuso yi wakwanana kuwa goni iwe kalyalya na komwo.» ⁹ Abibisa magya-ligubo kaki kye ika ni ogyini nilo akpamyi? ¹⁰ A mad'ongoni

abe ifunu goni: ngbingo yi nino mogyini mino masi nimo Kunzi akamukpama, bikyoni ambe: «Ta bagya-ligubo bapayaya aka, togyi ligubo nilo aka lo kusu.»

Yeso uhukusini bakebu-kebu tekebe

¹¹ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kainda misa ka Yelusalem, abye ka mulili ma iwili ya Samalia na Galilaya. ¹² Niyo a kuwa ndi buwobi kosila ka mugi mimoti bene, bakebu-kebu tekebe bakpudoku ndi. Bamaga ndi byi na iyi, ¹³ bapunga kapamikanaga be: «Muwonisilo, Yeso aaa, kikiriki tikwilyano baka kumbu!»

¹⁴ Yeso amina ndi, abikya be: «Windoni ku bokumu bo mino bamukrimi nzyi.*»

Ngbingo yi nino ba ndi mino kainda aka no, bahuka. ¹⁵ Niyo bemoti luga kabu ina be oukini, igoku ndi ka Yeso anabibiso Kunzi na liya lapu. ¹⁶ Ogwa ndi mokpukpu kambwa kaki, amigisya ibiba. A ndi Musamalia. ¹⁷ Kuwa wa Yeso aka be: «Kegu bambanzu basi tekebe bo bongumoni? Nibo bagogo kubomu ba kuwa yani? ¹⁸ Kegu gutugu na matu bemoti aka nino igiku kamigisilyo Kunzi ibiba, kiki asi mubyi yi aka nima.» ¹⁹ Kumbuso yi, Yeso abikya be: «Wamaga, waga. Baya kaku uhukusini.»

Bungama ko Kunzi a luga kunu

(Matayo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Bafalisayo bamuusa ndi Yeso be: «Bungama ko Kunzi odoku piye ndeke ngbingo tino?»

Umigisya be: «Bungama ko Kunzi kegu kodoku abe luki la kimibisikono. ²¹ Bakabikyigu ndeke be: «Winoni, ifu niba!» ikani «Ifu nibo kuu!» Kye Bungama ko Kunzi a luga kunu.»

Lisye nilo Mika-mumbanzu odoku ndeke mino

²² Kumbuso yi Yeso abikya babibya kaki be: «Ngbingo wago odokuto ndeke nino miko mina na musasa kamina Mika-mumbanzu gutugu ko ngbinga mukede aka, luki limoti ni makaminigu. ²³ Bamabikyaga ndeke be: «A kuu!» ikani «A wana!», luki limoti makindonitogu ku, makogonitogu mbangu ku beyo. ²⁴ A beyo, lisye li nilo Mika-mumbanzu odoku ndeke mino, ika ndeke mudongoni abe ngbangbata kanginana. Mudongoni begoyo ngbangbata anginanaga mino katukya ka mulibo ma obili na kadwe ka magogo, bambanzu bamina ndeke Mika-mumbanzu begoyo ka lisye nilo opuponoku ndeke mino. ²⁵ Luki limoti okwononi be Mika-mumbanzu igyogyisi mbyi kugbe, bata ba lisye li nilina bambimbo. ²⁶ Mudongoni begoyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Nua, ika ndeke begoyo ngbingo yi nino Mika-mumbanzu odoku ndeke mino. ²⁷ Bambanzu bikaga ndi kalyalya, banomwo, banavanana kadwe ka lisye li nilo Nua ogulya ndi mino ka ingbalo. Tumo odoku kuwa ndi biyakpa, bambanzu basi bolumwaga ndi. ²⁸ A bata mudongoni begoyo igyonosa ndi mino ko ngbingo ka Loti. Bambanzu bikaga ndi kalyalya, banomwo, banaluwo na banagaba makpumuka, banadima botiko na banopiko bandabu. ²⁹ Luki limoti lisye li nilo Loti opupa ndi mino ka Sodoma, Kunzi olukusa ndi buku na libu longido-ngido katukya kugu wa lisye abe mwayi, ulumwisaga ndi basi. ³⁰ Ika ndeke mudongoni begoyo ka lisye li nilo Mika-mumbanzu igoku ndeke mino.

³¹ Ka lisye li nilo, mumbanzu nino ikaga ndeke kugbondo, kingyigu ndeke bata ka ndabu kakisa mukumbo kaki. Mudongoni abe matu yi nino ikaga ndeke ko tiko kakwananigu ndeke bata kaiga kava luki ku kaki. ³² Eee, tomomoni se nilo asilya ndi muka Loti. ³³ Matu yi nino akisaga kabuulyogo obili kaki, abungusatu ndeke, luki limoti matu yi nino abungusatu ndeke obili kaki, abuulyagatu ndeke. ³⁴ Nakamabikya ambe no biti yi niyo, bambanzu babu bikaga ndeke ka kanga imoti: bavaga ndeke bemoti, basa wagogo. ³⁵ Boko babu bikaga ndeke kadwa mupunga pa imoti: bavaga ndeke bemoti, basa wagogo. ³⁶ [Baluku babu bikaga ndeke kagya ligubo ko tiko: bavaga ndeke bemoti, basa wagogo.†]

³⁷ Babibya bamuusa kuwa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, makpumuka mi nimo igyonosa ndeke yani?‡»

Yeso usikisya be: «Ku manda ma nyama ikago mino, bombu nibo balyaga makolo bamumukanaga wa go wa.»

18

Yeso akapa mutiwi ko buya malumba

* **17:14** 17:14 Bokumu bo bakpimaga ndi, ifu goni bo babikyaga ndi bingbanganya be mumbanzu oukini. **17:32** 17:32 Wanda ka Mupunganagi 19:26. † **17:36** 17:36 Mugele-gele mi nima kegu ka mofiso dididi mandeli. Wanda ka Matayo 24:40. ‡ **17:37** 17:37 A mudongoni begoyo Yeso igoku ndeke mino, bambanzu basi bamina ndeke bingbanganya.

¹ Kumbuso yi, Yeso utulya kuwa ndi babibya lizuni nili kauwonisilo be bakwanana kalumba masye masi ni bakegu kadikaga. ² Ubikya be: «Kuso wa gudū bemoti bene, a ndi na zoi bemoti nino kabangagigu ndi Kunzi, anamina batū basi payaya aka. ³ Kuso wa gudū yi nino goni aka no, a ndi na woko bemoti muko yi nino odogoku ndi bongbinga basi kabikya zoi no be: <Tikulya ngbanga kusu na mumuyoniso kami.> ⁴ Kuso wa masye makpu, zoi a ndi asi kakyaka aka. Luki limoti ka mulifo abikya kuso kaki be: <A beyo, nakabangagigu Kunzi, na naminaga batū basi payaya aka, ⁵ luki limoti, woko yi nimuna edomisini. Kinili okwononi be nakulyi ngbanga kaki. Kumbuso yi kigiga bata kodoku bongbinga basi kegbomisa mu.>»

⁶ Kuwa wa, Mombukwono-dosu omotiloku be: «Hukononi binza likpamuka li nilo zoi wanye no akabikya! ⁷ A beyo, Kunzi kakwananigu kaukulya batū kaki nibo upunaga ndi ngbanga wanza, ngbingo yi nino bo mino kaigama na iyi biti na lisyē? Kusingyigu bigala? ⁸ Nakamubikya ambe: ukulyatu ngbanga kabū bikwa. Luki limoti wa Mikamumbanza odoku ndeke mino kunu ka litombu utakanyatu ndeke batū ba baya?»

Malumba ka Mufalisayo na ndombe wa manzanza

⁹ Yeso atwa ndi goni lizuni nilina ko bulya ka bambanza bemoti-bemoti nibo biminaga ndi bingbingili ko misa ko Kunzi na banamina batū bagogo asi payaya aka. Abikya be: ¹⁰ «A ndi lisyē limoti, baluku baba badaka ndi kalumba ka Ndaḅu ko Kunzi, bemoti a ndi Mufalisayo, wagogo ndombe wa manzanza. ¹¹ Mufalisayo, amaga, apunga kuwa ndi kailumbilya be: <Kunzi o, nakaubibisa kye na kegu imi abe batū bagogo. Ba batū bo kubaku, batū busye na boko ikani bambunya bengeni, na kegu imi abe ndombe wa manzanza yi nimu. ¹² Noginyagatu malili ko ngbingo nganga yiba ka poso, napagatu lidu limoti la tekebe la mukumbo kami masi.> ¹³ Luki limoti, ndombe amaga ndi iyi byi, kakwanana gutugu ndi kaikwe kugu wa lisyē, luki limoti iyipa ndi ikubasu, abikya be: <Kunzi o, ipilyano baka kye na imi mutū wanyē.>»

¹⁴ Yeso omotiloku be: «Nakamubikya lingunu ambe, aluku no iga ndi ku kaki ni Kunzi aitisini mutū wongbingili kakitaga Mufalisayo. Ka lingunu, mutū wasi nino ibinikaga, Kunzi asisagatu. Na nino isisogo, Kunzi abinikagatu.»

Bungama ko Kunzi a ka batū nibo bigyaga abe bomiki

(Matayo 19:13-15; Maliko 10:13-16)

¹⁵ Bambanza badulyoku ndi Yeso na bomiki bawese be ubisilyi mafoku. Niyō babibya hina beyo, hapunga ndi kaunyakilya batū bi nibo. ¹⁶ Luki limoti Yeso umaka be bakpudiku na bomiki, abikya be: «Husoni bomiki boduku kunu no mino! Makupkyonitogu, kye Bungama ko Kunzi a ko bulya ka batū bi nibo ba abe ibu. ¹⁷ A lingunu, nakamubikya ambe, nino kegu kabinikyana Bungama ko Kunzi mufongoni abe miki, kakwananigu ndeke kogulya mino.»

Mutū wa lingama lidingi

(Matayo 19:16-30; Maliko 10:17-31)

¹⁸ Ngama bemoti ka Bayuda amusa ndi Yeso be: «Muwonisilo wanza, nakwanana piye kagya bun kainisono na obili wa benze na benze?»

¹⁹ Yeso abikya be: «Ko bulya iki yo wo mino kemaka be mutū wanza? Mumbanza gutugu bemoti aka kegu wanza kiki ni Kunzi aka mukaka. ²⁰ Wibagatu mutū: «wakogyonito bilya, wakamwonitogu mumbanza, wakibonitogu, wakabukulyogonitogu mumbanza likpamuka, mabanga abaku na amaku.»»

²¹ Aluku no asikisya be: «Nagyagatu mutū mi nimo masi katukya ndi ka limiki.»

²² Niyō Yeso ukana beyo, abikya be: «Utigolyi bata luki limoti: Gaba mukumba kaku masi, halupya batū ba yangya buyi bi, wika kuwa na lingama kugu wa lisyē. Kumbuso yi doku, webyoku.»

²³ Luki limoti, ngbingo yi nino aluku no ukana likpamuka lo beyo, alya ndi kumbu, kye a ndi na mukumbo makpu kugbe.

²⁴ Niyō Yeso ina be aluku no a ndi no kumbu, obikyoku be: «A yapapu ka batū ba mukumbo kogulya ka Bungama ko Kunzi! ²⁵ A hipoli kugbe ngamia kazabana ka ngala ya musada kakitaga mutū wa mukumbo kogulya ka Bungama ko Kunzi.»

²⁶ Batū nibo bamukana, babikya be: «Wani se kuwa no akwanana kainisono na muhukuso?»

²⁷ Yeso osikisya be: «Kegu na likpamuka gutugu limoti aka nilo agyagya Kunzi.»

²⁸ Kuwa wa Petele abikya be: «Ibusu, tosoni ndi masi nimo ta ndi nomu, tapanga kaubibya.»

²⁹ Yeso ubikya be: «A lingunu, nakamubikya ambe, kika ni mumbanza osini ndabu kaki, ikani amaki, bamamaki, babukata kaki, bomikaki, ko bulya Bungama ko Kunzi,

³⁰ mutũ yi nĩno inisono na bũngama bakũu ka masye mi nĩma, na ko ngbingo yi nĩno akodoku, inisana ndeke na obĩli wa benze na benze.»

*Yeso obĩkyini bata be okwatũ banũ na opupoku ka mbũku
(Matayo 20:17-19; Maliko 10:32-34)*

³¹ Yeso akĩda ndi na babĩbya tekebe na baɓa, ubĩkya be: «Hukononi, takainda ka Yelusalema, masi nĩmo bogyalandũ bokpika ndi ko bulya ko Mika-mũmbanzũ igyonosa banũ kũ. ³² A beyo, ɓasuta banũ ka maɓoku ka batũ nĩɓo bakamibigu Kunzi. Batũ bi nĩɓo ɓamina payaya, ɓatumbwa, ɓabakyilya botikito. ³³ Batina pimbo, ka mulĩbo mi ɓamwɔ. Kumbusa wa masye masaa, opupoku ka mbũku.»

³⁴ Luki limoti babĩbya ɓakotombisyagu ndi luki kye isi ya mũnzina nĩmo a ndi na ibũ makisuma. Bakegu ndi kaiba be Yeso akapa kabĩkya likpũmũka tino.

*Yeso ahukusini mutũ wo kolobu ya mamomɔ ka Yeliko
(Matayo 20:29-34; Maliko 10:46-52)*

³⁵ Ngbingo yi nĩno Yeso a kũwa ndi mino ɓuwobi kadwe ka Yeliko, mutũ ɓemoti wo kolobu ya mamomɔ a ndi wakiko ka kpɔlo-kpɔlo wo pisi ni anikakũngya. ³⁶ Ukana ndi mungilito ma ambaza ka bambanzũ ni anakitaga, uusa ndi be a piye ɓuni. ³⁷ Babĩkya ndi be Yeso mutũ wa Nazaleti no akakitaga.

³⁸ Kũwa wa apũnga ndi kapamĩkanaga, anabĩkya be: «Yeso, Mika ngama Daudi, ikwilyano ɓaka kumbul!»

³⁹ Batũ nĩɓo ɓa ndi kambwa kaki ɓanyakilya ndi be adaki. Luki limoti idukulogo kapamĩkana kũwa kũge: «Mika ngama Daudi, ikwilyano ɓaka kumbul!»

⁴⁰ Yeso amaga, abĩkya ndi be ɓoduku na iyi. Ngbingo yi nĩno mutũ yi akpuɔoku mino, Yeso amuusa be: ⁴¹ «Wakapa be nũgyilyi iki?»

Asikisya be: «Mombukwono-dosu, nakapa ambe napũngi bata kaina.»

⁴² Yeso abĩkya be: «A ɓinza, miso akũlikani! Baya kaku uhukusini.»

⁴³ Ko ngbingo yi nĩno aka no, miso akũlikana ndi, apũnga kabĩbya Yeso ni anabibiso Kunzi. Niyɔ ambaza wasi ina likpũmũka nĩlo, apũnga ndi goni kabibiso Kunzi.

19

Yeso ogulyini ka Zakayo

¹ Niyɔ Yeso ogulya ndi ka Yeliko, akitanaga luga wa guɔũ yi nĩno. ² Kũ beyo, a ndi na alũku ɓemoti nĩno ina ndi be Zakayo. A ndi ngama ka ɓandombe ɓa manzanza na mutũ wa lingama. ³ A ndi kakisa kamina Yeso, luki limoti yeki a ndi mukufu kakwananagu ndi kamina yi ko bulya ambaza ka bambanzũ. ⁴ Aga kũwa ndi mbangu kambwa, adaka ka sibukuso simoti be kye amini Yeso nĩno a ndi kokitogoku wa. ⁵ Niyɔ Yeso osila ka pa niyɔ, ikwe kũgu, iyi aka be: «Zakayo syoku ɓigala! Kye na mubiko kaku na lisyɔ li nĩli.»

⁶ Zakayo osyoku ndi ɓigala, atilya ndi Yeso na magyagya. ⁷ Niyɔ batũ ɓasi ɓina beyo, ɓapũnga ndi kainzinzinya ɓanabĩkya be: «Alũku mũna oga kasye ka mutũ wanyel!»

⁸ Luki limoti Zakayo amaga ndi, abĩkya Mombukwono-dosu, be: «Muwonisilo, hukana: nakagbanana mukumbo kami lugo, nupá batũ ɓa yangya lidu limoti, na nakavaga ndi ɓuyi ka mũmbanzũ ka bokoli, namigisya kũwa nganga yikwanganya.»

⁹ Yeso aka be: «Na lisyɔ nĩli, muhukuso ogulyini ka ndaɓũ yi niyi, kye mũmuna a iyi ka livananza ka Abalahamu goni. ¹⁰ Ka lingũnũ, Mika-mũmbanzũ odoku ndi kaukisa na kauhukuso nĩɓo ɓa ndi ni ɓobungogini.»

*Yeso akatwa lizuni ka ɓagya-ligubo ɓasaa
(Matayo 25:14-30)*

¹¹ Ngbingo yi nĩno bambanzũ ɓukana ndi mino likpũmũka nĩlo, Yeso omotiloku lizuni limoti kye a kũwa ndi ɓuwobi na Yelusalema. Bambanzũ ɓa ndi kasima be Bũngama ko Kunzi obiko. ¹² Obĩkyoku kũwa ndi be: «Mutũ ɓemoti ka livananza la bũngama aga ndi ka mugi ma ɓyi kolyoku bũngama, kumbuso yi, igoku kalya bũngama kũ kabũ. ¹³ Kambwa wa ligundu, umaka ndi bambanzũ tekebe luga ka ɓagya-ligubo kaki, upága ndi yikaka-yikaka likuta limoti la ɔlo, ubĩkya be: «Tundisoni ɔlo nĩmu kadwe kũ kwa kũ nigoku ndeke mino.» ¹⁴ Luki limoti batũ ɓa mugi kaki ɓakapagigu ndi. ɓũtika kũwa ndi bambanzũ no mongoni kumbusa kaki kabĩkyoku be: «Takegu kabailya be alũku no alyito bũngama ko kusu.»

¹⁵ Niyɔ ɓapá bũngama, igoku. Utikisya ɓagya-ligubo nĩɓo upá ndi ɔlo be ibi kũwa beyo ɓatundisa ndi mino. ¹⁶ Nĩno wa mambwa odoku ndi, abĩkya be: «Mombukwono-dosu, kũgu wa likuta limoti la ɔlo nĩlo wepá ndi, nĩnisoni bata na makuta magogo tekebe.» ¹⁷ Ngama aka be: «A ɓinza! Wa mũgya-ligubo wanza. Yeki wo ɓi na bungbingbili ko luki likede, nubisa ɓanũ ngama kaũnda ɓaguɔũ tekebe.» ¹⁸ Mũgya-ligubo wa maɓa odoku

ndi, abikya be: <Mombukwono-dosu, kugu wa likuta limoti la olo nilo wepa ndi, ninisoni bata na makuta magogo kubukumuti.> ¹⁹ Ngama aka be: <fwe, nubisini ngama kaunda bagudu kubukumuti.> ²⁰ Muga-ligubo wa masaa odoku, abikya be: <Ye ba, likuta la olo kaku nilo wepa ndi nili. Nobuulyaga ndi binza, yikanda hingbufu na inzanza ya kutuko.> ²¹ A beyo, na ndi kaubanga, kye wa mutu mudiya. Wapnaga makpamuka nimo wakobisogigu, wanobuulya masolo nimo wakakunagigu.> ²² Ngama abikyoku be: <Wa muga-ligubo wanyee! Nakaakulya ngbanga kabyenene na munzina kaku. Wibagatu ndi be na muti mudiya, be napnaga makpamuka nimo nakobisogigu, nobuulyaga masolo nimo nakakunagigu.> ²³ Yeki a beyo, ko bulya iki yo wakobisaga ndi mino buyi kami ka baki? Iba wa nigiku mino, nonyuku ni itundini.> ²⁴ Kumbuso yi ngama ubikya batu nibo ba ndi wa be: <Mukupyoni likuta la olo li nilo, mapá muti yi nino a nomu tekebe.> ²⁵ Babikya be: <Ngama, a kawa iyi na makuta tekebe!> ²⁶ Usikisya be: <Nakamubikya ambe, kika ni mumbanzu a no luki bamatilyatu bata. Luki limoti, muti yi nino kegu no luki bakupa gutugu luki likede aka nilo akwanano bi kaiko nolu.> ²⁷ Doniku se kawa na bomuyoniso kami, nibo bakegu ndi kapa be niki ngama kaba, mako bingu kambwa kami wa.>

Yeso ogulyini ka Yelusalema

(Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Yuani 12:12-19)

²⁸ Niyo Yeso ama ndi kabikya likpamuka nilo, aga ka Yelusalema. A ndi iyi kambwa ni ambaza anabifya kumbuso.

²⁹ Wa a kawa ndi mino buwobi kadwe ka Betefagi na Betania, buwobi na ngupa niyo balikyaga ndi be Ngupa ya Mizeituni, utika babifya baba luga ka babifya kaki kambwa. ³⁰ Ubikya be: <Windoni ka mugu nimana kambwa ma. Ngbingo yi nino mosilo mino ku, matakanya mikya punda mukandila nino mumbanzu gutugu bemoti aka kanodokigu mino. Mukuloniku, modoku na iyi kana.> ³¹ Mumbanzu kamumuusa be: <Makakula ko bulya iki?> Mabikya be: <Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.>

³² Babifya baba nibo baga kawa ndi, batakana punda mufongoni beyo aka yo Yeso ubikya ndi mino. ³³ Wa ba ndi mino kakula mikya punda no, bamombukwana-daki bumuusa be: <Ko bulya iki yo ma mino kakula?>

³⁴ Busikisya ndi be: <Mombukwono-dosu a no nzoyi yi.> ³⁵ Kumbuso yi badulyoku ndi Yeso no mikya punda no. Bolosa ndi botu kaba kugu wa nyama, badokiso mino Yeso. ³⁶ Ngbingo yi nino a ndi mino kaisisilo miso ka Yelusalema, bambanzu bolosaga ndi botu kaba ko pisi.

³⁷ Wa a kawa ndi mino buwobi kosila ka mukpulu-kpulu ma Ngupa ya Mizeituni, ambaza wasi ka babifya otuma ndi na magyaga bide. Apunga ndi kabibisa Kunzi na liyu lapu ko bulya makpamuka mumbanga-mbanga masi nimo bina ndi mo. ³⁸ Ba ndi kabikya be: <Kunzi adukulyi ngama nino akodoku ko lina ka Mombukwono-dosu bambanga! Kunzi apá maziyo kugu wa lisyé na avi ibiba kugu wa lisyé kugbe!>

³⁹ Luki limoti, Bafalisayo bemoti-bemoti nibo ba ndi kaso wa ambaza babikya Yeso be: <Muwonisilo, habikya babifya kaku ambe badaki.>

⁴⁰ Yeso usikisya ndi be: <Nakamubikya ambe, bakadaka, matamu kawa mo apamikana!>

Yeso akatumbulaga beyo Yelusalema apanzikana banu mino

⁴¹ Ngbingo yi nino Yeso a kawa ndi mino buwobi na Yelusalema, amina, apunga kagama. ⁴² Anabikya be: <Heee be, Yelusalema, kiko bi ni wa goni iwe kaiba na lisyé nilina be luki tino lo akwanano bi kawpa maziyo! Luki limoti mbiya wana, luki li nilo a lakisuma ko misa kaku, wakakwananigu kaina!> ⁴³ A beyo, lisyé limoti odokuto ndeke nilo bomuyoniso kaku bukungula ndeke mino bikululu, bambimbata mutili masi bimbitiiti. ⁴⁴ Bupanza ndeke bigbatata, bulumwisaga batu kaku. Bakasigu ndeke gutugu litalu limoti aka lakibiso kugu wa lagogo, kye wakibagu ndi ngbingo yi nino Kunzi udulyoku ndi mino isingo.>

Yeso akaukpumyo bambula ka Ndabu ko Kunzi

(Matayo 21:12-17; Maliko 11:15-19; Yuani 2:13-22)

⁴⁵ Yeso ogulya kuwa ndi ka Ndabu ko Kunzi, apunga kaukpumyo bambula. ⁴⁶ Ubikya be: <Ikpikaga ka Mobiso Motu be: <Ndabu kami ika ndeke ndabu ya malumba.> Luki limoti, ibunu moitisini kawa pa ya kisuma ka batu bo kubaku!>

⁴⁷ Masye masi Yeso apaga ndi mutwi ka Ndabu ko Kunzi. Bokumu-kumu, bowonisilo ba mutuu na bangama bakisaga ndi be bamwo se piye no pisi tino. ⁴⁸ Luki limoti bakegu ndi kaiba be bamwo liki, kye bambanzu bagogo basi bamukanaga ndi na masasa kugbe.

20

Wani nɔ akpanya Yeso kaukpumyo bambanzu ka Ndaɓu ko Kunzi?

(Matayo 21:23-27; Maliko 11:27-33)

¹ Lisyɛ limoti, Yeso a ndi kapá mutwi na kauɓikyaga bambanzu Mongoni Manza ka Ndaɓu ko Kunzi. Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutuuɓu boɓuponoku kɛwa ndi pa imoti na bamboku-mboku, ² bamuusa bɛ: «Tɓikyaya mbeyi ambe wakagya makɓumuka mi nimana no ngu tino? Wani nɔ upá ndi ngu yi niyo?»

³ Yeso usikisyaya ndi bɛ: «Na mbeyi goni imi kamumuuso likɓumuka limoti aka. Ibikyoni ambe: ⁴ Ibatiso ka Yuani aɓunya ndi kugu wa lisyɛ ikani ka bambanzu?»

⁵ Luki limoti ɓapunga ndi kainzinzinya luga kabu, ɓanabikya bɛ: «Takosikisyaya bɛ: «Aɓunya kugu wa lisyɛ», atimuusatɔ bɛ: «Ko bulya iki yo makabinikyanagu ndi likɓumuka kaki?» ⁶ Luki limoti, takosikisyaya ambe: «Ka bambanzu», batu ɓasi batimakatu na matamu! Kyɛ ɓibagatu bɛ Yuani a ndi mugyalandu.» ⁷ Kɛwa wa, ɓasikisyaya ndi Yeso bɛ: «Takibigu ambe aɓunya yani.»

⁸ Yeso ubikyoku kɛwa bɛ: «Gutuɓu imi aka, nakamutumbulyigu goni ikani nagyaga makɓumuka mi nimo no ngu ka wani.»

Yeso akatwa lizuni ka bagya-ligubo buɗiya

(Matayo 21:33-46; Maliko 12:1-12)

⁹ Kumbuso yi, Yeso utulya ndi bambanzu lizuni li nili: «Alaku ɓemoti akuna ndi tiko ya muzabibu. Kɛwa wa ukanana ndi na bagya-ligubo kobuulyogo tiko yi niyo. Aga kɛwa ndi ka mugi ma byi ku osyosyoku ndi mino ɓinyeku-nyeku. ¹⁰ Niyo ngbinga mubuulyo masolo itulyana, atikoku ndi mugya-ligubo ɓemoti ku ka bagya-ligubo ɓi niɓo ɓukanana ndi na ibu bɛ ɓapiku kɛwa masolo mi ma kaki. Luki limoti, batu ɓi niɓo ɓalya ndi aluku nɔ na buma ɓisususu, ɓamigisoku maɓoku papuyi. ¹¹ Mombukwono tiko atikoku bata ndi mugya-ligubo wagogo, luki limoti bagya-ligubo ɓi niɓo ɓabuma ndi iyi ɓeɓeɓo, ɓabuɓisa ndi bitu na mosikoni, ɓamigisoku ndi goni maɓoku papuyi. ¹² Atika ndi bata mugya-ligubo wa masaa. Bakogo ndi ɓapwayi, ɓakpumyo. ¹³ Mombukwono tiko abikya kɛwa bɛ: «Nagya se kɛwa ɓuni? Nakatika mikami ninɔ mupaka. A abe ɓakwananatu kabanga.» ¹⁴ Luki limoti niyo bagya-ligubo ɓo tiko yi niyo ɓamina kodoku, ɓabikyana luga kabu bɛ: «Yi nɔ mombukwana lisimo li nili. Tamwini, kyɛ lisimo iki kɛwa lo kusu.» ¹⁵ ɓapupisa kɛwa ndi no gilito kunzi wo tiko, ɓamwo.»

Kumbuso yi, Yeso umuusa bɛ: «Ξεε, mombukwono tiko yi niyo uɓya se kɛwa ndeke ɓuni?»

¹⁶ Odoku ndeke, ulumwisogo bagya-ligubo ɓi niɓo, upá kɛwa bagya-ligubo ɓagogo tiko yi niyo.»

Niyo bambanzu ɓukana munzina mi nimo, ɓabikya bɛ: «Kegu ɓeyo, kigyananigu ndeke gutugu iki yi aka!»

¹⁷ Luki limoti Yeso unda bizumuuu, ubikya bɛ: «Mɓiso ko Kunzi akabikya bɛ: «Litalu nilo ɓopipiko ɓombimba ndi, ilu lo iita kɛwa litalu lidingi la lindu.» ¹⁸ Mutu wasi ninɔ ogwa kugu wa litalu li nilo obunikaga ndeke ɓiseke-seke, na mutɔ yi ninɔ litalu li nilo agwilya ndeke, akputa ndeke ɓiseke-seke.»

Tupini bangama makɓumuka kabu na tapá Kunzi ma kaki goni

(Matayo 22:15-22; Maliko 12:13-17)

¹⁹ Ko ngbingo yi ninɔ aka nɔ, bowonisilo ba mutuuɓu na bokumu-kumu ɓa ndi kakisa kagwi Yeso kyɛ ɓa ndi ni ɓibini bɛ atwa ndi lizuni li nilo ko bulya kabu aka. Luki limoti, ɓuɓanga ndi bambanzu. ²⁰ ɓapunga kɛwa ndi kabɛ Yeso no miso ɓikyɛkyɛkyɛ. Batikilya batu ɓa bokoli niɓo ɓigyaga ndi abe ɓakiko ɓongbingbili. Ba ndi kamusogo kyɛ ɓa ndi kapa kagwi na ɓunye, ɓanakisa ɓeɓo ka munzina kaki. Ba kɛwa ndi kakisa no pisi tino yo ɓasuta mino ka maɓoku ka ngama mudingi wa iwili. ²¹ Batu ɓi niɓo ɓatika ndi ɓo bamuusa kɛwa bɛ: «Muwonisilo, takaiba ambe nilo waɓikyaga, wanowonisilo ikaga ngbingbili. Wakundagigu iwe bambanzu kabyenene na ibiba kabu, luki limoti wowonisilogo pisi ko Kunzi ka ɓungbingbili. ²² Tɓikyano, mutuu kusu akpamyatu ikani apakyatu koluo manzanza ka Kaizali, Ngama mudingi ka Baluma?»

²³ Luki limoti Yeso andunga ndi bokoli kabu, ubikya bɛ: ²⁴ «Iwonisiloni mbeyi ambuma ɓemoti.» Kumbuso yi umuusa bɛ: «Mulundu no lino ka wani lo a kugu yi?»

Basikisyaya ndi bɛ: «A ma ka Kaizali ngama mudingi wa Luma.»

²⁵ Kɛwa wa Yeso ubikya bɛ: «Kika neki ni a beyo, mupóni Kaizali makɓumuka nimo kaki. Mapá Kunzi nimo kaki goni.»

²⁶ Bakaminagu ndi na ɓunye ka nimo abikya ndi kambwa ka bambanzu. Luki limoti, munzina mi nimo usikisyaya ndi mo udikisa munoku ɓide, ɓadakyana ndi ɓiwo.

Yeso akanzina ko bulya bilila ka bamanda

(Matayo 22:23-33; Maliko 12:18-27)

²⁷ Kuwa wa Basadukayo bemoti-bemoti bakpudofoku ndi Yeso, (Basadukayo ba batu bi nibo bakabinikyanagigu ndi be bopupagatu ka mbuku kumbusa wa kukwaku) bamuusa ndi Yeso be: ²⁸ «Muwonisilo, Musa atikpikilya ndi be: «Mumbanzu kavanana, okwo, asa mukaki ni kegu na bomiki, okwononi be mamaki amigilyi woko yi ninu kye abukutilyagi mamaki bomiki.» ²⁹ Wina se, a ndi na bomiki baluku bi madya na ika nibo bopupa ndi muma mimoti. Puta ava ndi muko, luki limoti, okwa ndi ni kobukutigu na iyi. ³⁰ Syononogo kaki amigilya ndi woko yi ninu, kumbuso yi okwa ndi ni kobukutigu iyi begeyo. ³¹ Kuwa wa igyonosa ndi madongoni ka mama bu yi ninu wa masaa na kabu basi madya na ika. Ibu basi bokwa ndi ni bakabukutigu miki gutugu bemoti aka. ³² Ka mulibo, muko yi ninu okwa kuwa ndi goni iyi. ³³ Ka liseye lipupa ka bambuku, muko yi ninu ika ndeke muka wani luga kabu? A beyo, ibu basi madya na ika batatu ndi!»

³⁴ Yeso ukikisya be: «Baluku na boko ba obili yi nima bakavanana. ³⁵ Luki limoti, baluku na boko bi nibo Kunzi umina be bakwananatu kaika ka obili ninu akodoku, na kopupa ka bambuku, bakavananigu ndeke. ³⁶ A beyo, bakakwananigu ndeke kolumwogo, kye obili kabu ika ndeke kuwa madongoni abe bamalaika. Ba bomika Kunzi, kye ika kani bopuponi ndi ka mbuku. ³⁷ Gutugu Musa uwonisila ndi kambwa aka be bamanda abililatu ndeke. Kusu wa mobiso nimo atumbulaga likpumuka la gbogo niyo a ndi kagbandikana ni kegu kosilogo, Musa akamaka Mombukwono-dosu be: «Kunzi ka Abalahamu, Kunzi ka Isaka na Kunzi ka Yakobo.»»

³⁸ Yeso omotiloku be: «Kunzi kegu Kunzi ka bamanda, luki limoti a Kunzi ka batu bi nibo ba bufisi na nibo busimaga be bokwoni ndi, kye ibu basi ba na obili ko bulya kaki.»

³⁹ Bowonisilo ba mutuu bemoti-bemoti babikya kuwa ndi Yeso be: «Muwonisilo, wosikisyiku binza.» ⁴⁰ A beyo, bakikpandagu ndi bata kamuusogo makpumuka magogo.

Yeso akabikya be Masiya ni Mombukwana ngama Daudi

(Matayo 22:41-46; Maliko 12:35-37)

⁴¹ Kuwa wa Yeso ubikya bata be: «Bambanzu bakwanana piye kabikya liki be Kilisito a miko-mika ngama Daudi? ⁴² Kye ngama Daudi mombukwana-daki yi akabikya ka kita bu ya Mambu ka Bayuda be: «Mombukwono-dosu Kunzi abikya Mombukwanadami be: Da wiki ka kumbanzikaniko kami, ⁴³ na kadwe ko ngbingo yi ninu nubiso mino bomuyoniso kaku kusili wa bakagba kaku.» ⁴⁴ A beyo, Daudi amakaga Masiya be «Mombukwono-dosu», igyonosa kuwa liki be iki bata miko-mikaki?»

Makikonitugu abe bowonisilo ba mutuu

(Matayo 23:1-36; Maliko 12:38-40)

⁴⁵ Kumbuso yi, Yeso ubikya ndi babibya kaki kambwa ka batu basi nibo ba ndi kamukana wa be: ⁴⁶ «Wibuulyonito na bowonisilo ba mutuu, bapaga kakpakyana ni bimokisyogini baloru bakpukpu. Bapaga kugbe be biki kaumuuso na ibiba ka bapa baya musilyoni. Bakisaga kaiko ka moliki ma kambwa aka ka bandabu baya malumba, na goni ka moliki ma ibiba ka bapa baya bodumo. ⁴⁷ Bukupyaga bowoko no bou makpumuka masi nimo bikaga nomu, na ko ngbingo yi ninu goni no, banabobo na malumba mandandanda kye binisoni abe batu banza. Kinili, Kunzi usombisa ndeke yapu kugbe.»

21

Yeso abibini apepe ko woko wa yangya

(Maliko 12:41-44)

¹ Ngbingo yi ninu Yeso a ndi mino ka Nda bu ko Kunzi, ikwe ka kpoko kaki, umina batu bo buyi ni banadikita apepe kabu ka mumbi. ² Amina ndi goni woko muko yi ninu wa yangya ni anadikita ikya mafalanga ma ba. ³ Abikya kuwa ndi be: «Nakamubikya linguu ambe woko wa yangya yi nimuna no opi iyi yidingi kaukitaga batu bagogo basi. ⁴ Batu bagogo basi bopi niyo kegu bata bi na ibu na ligubo. Luki limoti, woko yi nimuna, ka yangya kaki, opi iyi masi nimo o bi nomu kaibuulyogo ka obili kaki.»

Kumbu niyo oduko ndeke kambwa wa mulibo ma obili

(Matayo 24:1-2; Maliko 13:1-2)

⁵ Bambanzu bemoti-bemoti bapunga ndi kanzina ko bulya Nda bu ko Kunzi. Ba ndi kabikya be a yanza kugbe na matamu mi manzanza, na makpumuka manzanza nimo bambanzu bapa ndi apepe yi ko Kunzi. Luki limoti, Yeso abikya ndi be: ⁶ «Liseye limoti

odokoto ndeke ka masi nimo makaina ma, litalu gutugu limoti aka kotigoligu ndeke kugu wa lagogo, apanzikana ndeke masi.»

⁷ Kumbuso yi bamuusa kawa ndi be: «Muwonisilo, likpumuka nilo igyonosa ndeke ngbinga tino? Likingyosi tino lo atimbisa ndeke ngbinga yi nino likpumuka li nilo igyonosa ndeke mino?»

⁸ Yeso usikisya be: «Wiminyonito, mumbanzu kamufohitogu. Batu budingi bodokoto ndeke ko lino kami, banabikya be: «Imi ni Masiya» na «Ngbingo yi nino itulyonini.» Luki limoti, makubifyonitogu. ⁹ Ngbingo yi nino mukana ndeke mino bomongoni ba munga na bambanzu kavikimanaga, makombomboyonitogu. Okwononi be nilo igyonosito ndeke mbeyi, luki limoti kegu be mulibo ma obili ika ko ngbingo yi nino goni no.»

¹⁰ Kumbuso yi omotiloku be: «Livananza limoti abumana ndeke na livananza lagogo, bungama bimoti ulanana ndeke na bungama bagogo. ¹¹ Ka bewili dididi, ika ndeke na bazigiso bapu, ayandi na bokolobu bayanyenyeh uhumana ndeke bambanzu, ika ndeke goni na makpumuka mubongiso na mumbanga-mbanga kainisono kugu wa lisyeh. ¹² Luki limoti, kambwa wa nimo masi kaigyonoso, bamugwito ndeke, bamugogyiso. Bamulikisa ndeke ko ngbongu ka bandabu baya malamba ka Bayuda, bamamakya ka boloko. Baga ndeke na ifunu kamusombiso kambwa ka bangama bakpukpu na bangama ba bewili kye ko bulya lino kami. ¹³ Yigyogyo yi niyo ika kuwa ndeke kunu pisi ya kubikyaga bambanzu Mongoni kami. ¹⁴ Wikoni bakitulya kani makegu kombomoyo kakisa be mabikya bunu ni bamulikisini ko ngbongu. ¹⁵ Imi mombukwana-daki yi no namuwonisilo munzina mi nimo na yimibo niyo bomuyoniso kunu bakakwananigu mino kobiso dongoso na ifunu, gutugu kamusikisya likpumuka aka. ¹⁶ Gutugu bobonu aka na bomonu, bomomonu, bonguwo kunu na bawai-donu bamugabatana ndeke. Bulumwisaga ndeke batu budingi luga kunu. ¹⁷ Batu basi bamumuya ndeke ko bulya kami. ¹⁸ Luki limoti ifunu mika ndeke ka maziyo aka ni gutugu litukatana aka kamunyukigu. ¹⁹ Pisi ka limbengi linda, mohukusagatu mambengi kunu.»

*Yeso akatumbulaga beyo Yelusalema apanzikana ndeke mino
(Matayo 24:15-21; Maliko 13:14-19)*

²⁰ Yeso ubikya bata ndi be: «Ngbingo yi nino mamina ndeke mino Yelusalema ni basuda bakungulini bikululu, miba ndeke be panzikana kaki a kawa buwobi. ²¹ Kuwa wa nibo bika ndeke ka iwili ya Yudea bogwa ndeke mbangu misa ya bangupa. Nibo bika ndeke ka Yelusalema bakida ndeke bikede, na nibo bika ndeke ka sengi bakogulyigu ndeke bata ka gudu. ²² Kye ka masyeh mi nimo Kunzi ogyogyisa ndeke livananza kaki, iba masi nimo ikpikaga ndi ka Mobiso igyonosi. ²³ Ka masyeh mi nimo, boko ba bamuma na nibo bika ndeke kaulungoso bomiki balya ndeke kumbu. Kumbu yidingi ika ndeke ka mugi mi nimo na ngbuta ko Kunzi inisana ndeke ka batu bi. ²⁴ Bulumwisaga ndeke bagogo na badukpa, baga ndeke na bagogo bedunga ka ligbita pa yasi ka bogiyo bayasi. Na bevananza nibayo bakamibigu Kunzi baditaga ndeke Yelusalema kadwe ku kwa ku ngbingo kabu osyo mino.»

*Mika-mumbanzu igokoto ndeke
(Matayo 24:29-31; Maliko 13:24-27)*

²⁵ Kawa wa, Yeso obikyoku bata be: «Makpumuka mumbanga-mbanga inisana ndeke ka moni, timba na ka mangutu. Mbumbo ya moho makpukpu na mubaka apa ndeke mungwa mudingi, na bevananza abanga ndeke kugbe. ²⁶ Bambanzu bemoti-bemoti bahumwana ndeke na kubangaku katamana likpumuka nilo osiloku ndeke ka obili wasi. A beyo, makpumuka mongu masi nimo kugu wa lisyeh abe moni, timba na mangutu atukya ndeke ka bapa kabu. ²⁷ Kuwa wa bamina ndeke Mika-mumbanzu kodoku ka ikuba, no ngu pa imoti na ibiba yidingi. ²⁸ Ko ngbingo yi nino makpumuka mi nimo apunga ndeke mino kaigyonoso, womogoni, mananikana, mika bakitulya kye Kunzi ika kawa ndeke buwobi kamukulaga.»

*Yeso akokingyoso Bungama ko Kunzi no ngbingo wo mbwayi
(Matayo 24:32-35; Maliko 13:28-31)*

²⁹ Kumbuso yi Yeso upa ndi likingyosi li nili: «Wondoni mbeyi sibukuso si nisi na bukuto tagogo tasi. ³⁰ Kapunga kabaka mapaku mambiya, iba syangasu a kawa buwobi kobuniko. ³¹ Mudongoni hegeyo makina kawa ndeke makpumuka mi nimo kaigyonoso, miba kawa ndeke be Bungama ko Kunzi a buwobi.

³² A linguna, nakamubikya ambe, batu ba livananza nili bakolumwogigu basi ni makpumuka nimo masi kanigyonosigu. ³³ Lisyeh na litombu olimikata ndeke, luki limoti likpumuka kami kolimikigu ndeke lu.»

Yeso odoku ndeke bigbututu

³⁴ Yeso omotiloku be: «Wiminyonito! Makidondomositogũ ko bulya malili na libũma, makidomisonitogũ ko bulya obili. Kani kegũ be lisyẽ nilo amusilyi ndeke bigbututu kani makegũ na tamanago yi. ³⁵ Lisyẽ nilo usilya ndeke batũ basi ba obili bigbututu muɔngoni beyo bosi bigwinonogo mino ka kuyaku. ³⁶ Makololonitogũ, lumboni bongbinga basi. Iba miki ndeke no ngu yipilya masi nimo ika kodoku, makwanana kaamaga kambwa ko Mika-mumbanzũ.»

³⁷ Na lisyẽ, Yeso olipyaga ndi kapá mutwi ka Ndaũ ko Kunzi, luki limoti opupaga ndi kaina kasye ka Ngupa ya Mizeituni. ³⁸ Na batũ basi bopupya ndi na bũsobĩ biũbo ka Ndaũ ko Kunzi kamakana.

22

Yuda akakisa kagwisiso Yeso

(Matayo 26:1-5; Maliko 14:1-2; Yuani 11:45-53)

¹ Yinga nino balyaga ndi mino mukati wokofulu, nino bamakaga be Pasika a kũwa ndi buwobi. ² Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutũũ ba ndi kakisa pisi kamwo Yeso bipele, kye ba ndi kaũbanga bambanzũ. ³ Kũwa wa, Abili ogulya ndi kũso ka Yuda Isikalioti, bemoti ka batatumbwa tekebe na baba. ⁴ Aga ndi kaukanana na bokumu-kumu na bangama ka bazamu ba Ndaũ ko Kunzi ko bulya kugabilya Yeso. ⁵ Bogwa ndi magyaga kũgbe ko bulya yi, bũkanana ndi kapá buyi. ⁶ Yuda abinikyana kũwa ndi, arũnga kakisa pisi kaugabilya Yeso bipele.

Yeso utikini babiũa baba kaamba malili ma Pasika

(Matayo 26:17-25; Maliko 14:12-21; Yuani 13:21-30)

⁷ Ka yinga niyo balyaga mino mukati ni bakagyigũ na sibukũso niso ofulisogo, lisyẽ nilo bũmwogũ ndi mino bomikya bakondolo ko bulya malili ma Pasika italyana ndi. ⁸ Kũwa wa Yeso atika ndi Petele iũũ na Yuani, ubikya be: «Wogoni katibungusilyogo malili ma Pasika.» ⁹ Bamuusa ndi be: «Wakapa se be tobungusyogiku yani?» ¹⁰ Yeso usikisya be: «Hukononi, niyo mogulya ka gudũ, mabangana na alũka bemoti obinikini mbike yo libo. Wogoni pa imoti na iũũ kadwe ka ndaũ yi niyo ogulyoku mino, ¹¹ mamuuso mombukwana ndaũ be: «Muwonisilo akaumuusa be ndaũ tino yo alya mina Pasika pa imoti na babiũa kaki?» ¹² Amũwanya kũwa miso ma ndaũ mudingi ka ndaũ ya kũgũ, niyo ayibungusyaga binza. Mubungusyaga kũwa pa ilyalya kũ beyo.» ¹³ Baga ndi, batakanya masi beyo Yeso a ndi mino ni ubikiyini, bamba kũwa ndi malili ma Pasika kũ beyo.

Gbũgũũ ka Mombukwono-dosu

(Matayo 26:26-30; Maliko 14:22-26; 1 Bakolito 11:23-25)

¹⁴ Niyo ngbinga mulyalya italyana, Yeso arũnga ndi kalyalya pa imoti na batatumbwa. ¹⁵ Kumbuso yi iyi aka na iũũ be: «Na ndi na musasa kũgbe kalya Pasika yi nimo ma pa imoti na iũũũ kambwa wa kigyogyiso. ¹⁶ Kye nakamubikya bingbanganya ambe nakalyigũ ndeke bata Pasika kadwe kũ kwa kũ igyonosa ndeke mino ka Bungama ko Kunzi.» ¹⁷ Kũwa wa bapá kopo wa vinya, amigisya Kunzi ibiba, kumbuso yi abikya be: «Muvoni kopo wa vinya yi nimo, mamwo luga kunu basi. ¹⁸ A beyo, nakamubikya ambe, katũkya mbiũa-mbiũa wanũ, nakomwigũ ndeke bata vinya wa muzabibu kadwe ko ngbingo yi nino Bungama ko Kunzi odoku ndeke mino.» ¹⁹ Kũwa wa ava ndi mukati, niyo amigisya Kunzi ibiba, obunonogo, ulũpyaga, ubikya be: «Nzũyi kami niyi ipi ko bulya kunu. Gyogoni beyo ketamana yi.» ²⁰ Kumbuso wa malili, Yeso upá kopo wa vinya begeyo, ubikya be: «Kopo yi nimo a agũme wambiũa ko Kunzi pisi ka bangũ kami niyo odukogi ko bulya kunu. ²¹ Luki limoti hukononi! Mutũ yi nino akegaba ka bomuyoniso akalyalya pa imoti na imi. ²² A beyo, Mika-mumbanzũ akokwo muɔngoni beyo Kunzi obungusyaga ndi mino, luki limoti kumbu yidingi ka mutũ yi nino akagabo yi!» ²³ Kũwa wa batatumbwa arũnga ndi kauusono luga kabũ be wani se no akwanana kagya inguo ya likpũmũka li nilo.

Wani no a mutũ wa ibiba luga ka babiũa?

²⁴ Kumbuso yi babiũa arũnga ndi kolutono banimuuso be wani no mutũ wa ibiba kũgbe luga kabũ. ²⁵ Yeso ubikya ndi be: «Bangama bakũkũũ ba bevananza bayo obili yi nimo batiwaga bevananza kabũ na mupamũ na niũũ ba no ngu kũgũ kabũ arũnga be bũmaki be: «Bagya-manza.» ²⁶ Iũũũ makogyonitogũ abe iũũ! Luki limoti mutũ yi nino a abe putũ luga kunu okwononi kaiko abe miki. Na mutũ yi nino a abe ngama okwononi kaiko abe magya-ligubo. ²⁷ Mutũ tino piye no a na ibiba kũgbe? A mutũ yi nino ikaga wakiko kalyalya, ikani nino ikaga kagya ligubo la malili? A mutũ yi nino

ikaga wakiko. Iyo, a βεγϋ, luki limoti imi na luga kunu abe mϋgya-ligubo. ²⁸ Ifunu mikaga ndi pa imoti na imi bongbinga basi wa hikaga ndi mino keyogyiso. ²⁹ Na imi kamupá Bungama βegeγϋ baba epá ndi mino imi. ³⁰ Kwa βegeγϋ malyalya ndeke, momwo pa imoti na imi ka Bungama kami, mikanana ndeke ka moliki ma bungama kosombiso mababa tekefe na maba ka Bezaleli.»

Yeso akabikya Petele be amanganyatu

(Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Yuani 13:36-38)

³¹ Yeso abikya kwa ndi Simoni Petele be: «Hukana binza, Simoni: Bahukulyi Abili pisi be amupipi basi βeγϋ bapipaga mino mupunga. ³² Luki limoti imi nulumbilyito bi ambe baya kakū kodikogonitōgu, iwe, wakemigilyoku banu bata, utumisa bamamaku mambengi.» ³³ Petele aka ndi be: «Mombukwono-dosu, na wakitulya kaında na ligbitu, gutugu ka kukwaku aka pa imoti na iwe.» ³⁴ Yeso asikisya ndi be: «Petele, nakaubikya bingbanganya ambe no biti ya lisyε li nili, koku kalikagu ni wakanemongonyigu ngangwa yisaa.»

Wikoni bakitulya kaulanana

³⁵ Kwa wa Yeso umuusa ndi babifya be: «Ngingo yi nino namatika ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ni makigwinonogigu no luki abe buyi, kugba, bekpaku, mazangatu ndi luki?» Bosikisya ndi be: «Haaa, takazangagu ndi luki gutugu limoti aka.» ³⁶ Ubikya kwa be: «Luki limoti mbiya wanu, mutū nino a no buyi okwononi kwa kava. A mudongoni goni abe nino a na kugba. Na nino kegu na dukpa ya lunga, okwononi kagaba koti kaka, oluwa imoti. ³⁷ Kye nakamubikya bingbanganya ambe okwononi igyonosi kugu ka imi nilo ikpikaga ndi ka Mofiso be: «Bamatana ndi pa imoti na bagya-manyε.» Iyo nakamubikya ambe nilo ikpikaga ndi kugu kami ika kuwa kaigyonosu.» ³⁸ Babifya babikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wina badukpa bayifa niba yi.» Usikisya ndi be: «Ama bubwa.»

Yeso ogoni kalumba ka Ngupa ya Mizeituni

(Matayo 26:36-46; Maliko 14:32-42)

³⁹ Kwa wa Yeso opupa ndi kunzi wa gudu, aga ka Ngupa ya Mizeituni βeγϋ aka γϋ agyaga ndi mino. Babifya kaki babye ndi. ⁴⁰ Niyo badwe ka pa yi niyo, ubikya ndi be: «Lumboni kye makogwonitōgu ka kuboboku.» ⁴¹ Kumbuso yi idukula ndi byi na ibu, obuno moli, alamba, ⁴² iyi aka be: «Baba ooo, wakapa, wekidisyā baka kopo yi nimu. Luki limoti, sipananiso kaku so igyonosi ni kegu niso kami.» ⁴³ [Kwa wa malaika bemoti kotukyoku kugu wa lisyε apuponilyoku, atumisa ndi limbengi. ⁴⁴ Yeso a ndi ko kumbu yidingi, idukulaga kwa ndi kalumba na kekele. Bungu apunga ndi kaduka wasi abe begbetetiye ba ya bangū.] ⁴⁵ Kumbuso wa malumba, igoku kuu babifya ba ndi mino. Utakanya ka batoto bingbwungono ko bulya kumbu. ⁴⁶ Umuusa be: «Hebeee, ma kwa ka batoto? Zuzukoni, malumba kye makogwonitōgu ka kuboboku.»

Bangama ka Bayuda bagwini Yeso

(Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-50; Yuani 18:3-11)

⁴⁷ Ngingo yi nino a mbeyi ndi mino asi kanzina aka βeγϋ, ambaza ka bambanzu upononoku. Yuda, nino a ndi bemoti ka batatumbwa tekefe na baba no a ndi kaukpokyonisoku. Akpudoku ndi Yeso kapututo. ⁴⁸ Luki limoti, Yeso amuusa ndi be: «Yuda, wakapututa Mika-mumbanzu kowonisilo be wagobini?» ⁴⁹ Niyo babifya bina nilo a ndi kapa kaigyonosu lo, bamuusa be: «Mombukwono-dosu, tulanano na batu bi niba na badukpa kusu?» ⁵⁰ Bemoti luga kabu ayipo mϋgya-ligubo ko kumu-kumu, ako ndi kutiliko kwa kumbanzikaniko. ⁵¹ Luki limoti Yeso ubikya be: «Wosoni, ama bubwa.» Avila ndi kutiliko ka aluku no, ahukuso. ⁵² Kumbuso yi Yeso ubikya ndi bokumu-kumu, bangama ka bazamu ba Ndabu ko Kunzi na bamboku-mboku nibo bodoku ndi kagwi be: «Moduku kegwi na badukpa na bengbingili abe nakika mutū wo kubaku?» ⁵³ Nikaga ndi pa imoti na ifunu masyε masi ka Ndabu ko Kunzi, makegwigu ndi. Luki limoti ngingo a kwa no kunu ifunu pa imoti na ngama wo biti.»

Petele amongonyini Yeso

(Matayo 26:57-58, 69-75; Maliko 14:53-54, 66-72; Yuani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kwa wa bagwi ndi Yeso. Baga na iyi, bamingyisa ndi ka ndabu ko kumu-kumu. Petele a kwa ndi iyi kabifya ni a byi. ⁵⁵ Bagbunda ndi fuku ka pa yangba, bikanana ndi wa, Petele odoku ndi goni kaiko luga kabu. ⁵⁶ Mϋgya-ligubo bemoti muko yi amina ndi wakiko ka kpolo wo fuku, anda bizumuuu, iyi aka be: «Aluku yi nimuna a tu ndi goni pa imoti na iyi.» ⁵⁷ Luki limoti Petele anganya ndi, abikya be: «Eze, nakamibigu imi.» ⁵⁸ Kagya bata yikedε bene, mutū wagogo amina ndi, abikya be: «Gutugu iwe aka,

wa bemoti kabu goni.» Luki limoti Petele asikisya aluku no be: «Wai aaa, nakegu imi bemoti kabu.» ⁵⁹ Kagya bata abe saa imoti bene, mutū wagogo otiwolya be: «A beyo, mutū yi nimū ba ndi pa imoti na iyi, kye a Mugalilaya.» ⁶⁰ Luki limoti Petele asikisya be: «Aluku aaa, nakegu kaiba ambe wakapa kabikya buni.» Ko ngingo yi nino aka no a ndi mino kanzina no, koku alika. ⁶¹ Mombukwono-dosu oyikana ndi, anda Petele bingbangaba. Kuwa wa, Petele atamana likumuka nilo Mombukwono-dosu abikya ndi be: «Kambwa koku kaalika na lisyē li nili, wika ni wemongonyini nganga yisaa.» ⁶² Petele opupa ndi kunzi, apanga ndi kagama no kumbu kugbe.

Bakatumbwa na kabuma Yeso

(Matayo 26:67-68; Maliko 14:65)

⁶³ Baluku nibo ba ndi kabuulyaga Yeso ba ndi katiba na kabuma. ⁶⁴ Bakanda ndi miso na kutuko, banamuusa be: «Titulya, wani no uipi!» ⁶⁵ Babubisa ndi bitu na mosikoni.

Bogoni na Yeso ka Basa-Yidingi

(Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Yuani 18:19-24)

⁶⁶ Niyo lisyē asyē, bamboku-mboku ka Bayuda, bokumu-kumu na bowonisilo ba mutū bamumukana ndi. Baga ndi na Yeso kasombiso ka Basa-Yidingi, ⁶⁷ bamuusa ndi be: «Kika ni iwe ni Kilisito, tibikya.» Luki limoti, usikisya ndi be: «Nakamubikya, makebailiyū, ⁶⁸ na nakamumuuso likumuka, makesikisyū.» ⁶⁹ Luki limoti katukya mbiya-mbiya wanu, Mika-mumbanzu ika banu wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi nino a no ngu.» ⁷⁰ Kuwa wa batū basi babikya ndi be: «Iwe no wa neki Miko Kunzi?» Usikisya ndi be: «Mobikyini ni ibunu, imi ni iyi.» ⁷¹ Babikyana kuwa ndi be: «Takegu bata na nzoyi ya bademu! Timukyonili ni ibusu aka nilo opupisi ka munoku kaki.»

23

Bogoni na Yeso kambwa ka Pilatu

(Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Yuani 18:28-38)

¹ Kumbuso yi, ambaza wasi atukya, бага ndi na Yeso ku ka Pilatu. ² Ku beyo, bapanga ndi kasungulya banabikya be: «Tatakanya ndi mutū yi nimuna ni anuputa batū kusu bamu. Anabikya be bakuluwonito bamananza ka ngama mudingi wa Luma. Anibiba be iyi ni Masiya, ngama.» ³ Pilatu aka ndi na iyi be: «Iwe no wa ngama ka Bayuda?» Yeso amigisya be: «Iwe no wakabikya beyo.» ⁴ Pilatu ubikya kuwa bokumu-kumu na ambaza nino amumukana ndi wa be: «Nakegu imi kaina likumuka gutugu limoti aka nilo okwononi be babisi mino aluku yi nimū na mukombu.» ⁵ Luki limoti batū nibo basungulya ndi Yeso babikya bata ndi bingbanganya na liyu lapu be: «Kuso wa muwonisili kaki, aluku yi nimuna akaukpama bambanzu kavikimanaga. Apanga ndi kapá mutū mi nimo katukya ka Galilaya aka, kumbuso yi akitanaga ka mugi masi ka Bayuda, na mbiya yi nimū, osiliniuku wanu.» ⁶ Wa Pilatu ukana mino likumuka nilo beyo, uusa be: «Mutū muna a Mugalilaya?» Basikisya be: «Iyo ngama!» ⁷ Ngingo yi nino ukana mino be Yeso otukyiku ka iwili niyo Elodi Atipasi andaga ndi, atika ndi Yeso ku kaki. Ka masye mi nimo, iyi Elodi a ndi goni wa ka Yelusalema wa.

Bogoni na Yeso ka Elodi

(Matayo 27:11-26; Maliko 15:1-15; Yuani 18:39-19:16)

⁸ Niyo Elodi amina Yeso, ogwa magyaga kye ukaganatu ndi ni bananzina ko bulya ka Yeso. Kinili katukya ka bundeli aka ikaga ndi na musasa kugbe kamina yi. A ndi goni na mutamanagi be aminino gutugu ni anagya makumuka mumbanga-mbanga. ⁹ Amuusaga ndi makumuka mudingi luki limoti ni Yeso kosikisyū likumuka gutugu limoti aka. ¹⁰ Bokumu-kumu na bowonisilo ba mutū ba ndi wa ni banabinikilya Yeso makumuka bitititi. ¹¹ Elodi na basuda kaki ba ndi katiba bikyekyeye, banamina payaya. Kumbuso yi, amokisyiso kutuko kwanza, amigiso bata ku ka Pilatu. ¹² Lisyē nilo, Elodi nino bakobyogigu ndi na Pilatu, biita kuwa ndi bawai.

Pilatu obikyini be okwononi Yeso okwi

(Matayo 27:15-26; Maliko 15:6-15; Yuani 18:39-19:16)

¹³ Pilatu umumula ndi bokumu-kumu, bangama ka Bayuda pa imoti na bambanzu bagogo, ¹⁴ ubikya be: «Medulyiku bi na mutū muna manabikya be akaukpama bambanzu kavikimanaga. A beyo, no bi kamuusogo ko misa kunu makumuka masi nimo motumbulogi ko bulya kaki, luki limoti nakaminigu na likumuka lanye gutugu limoti aka. ¹⁵ Elodi kaminigu bi iyi na bunye begeyo, kye amigisikuto bi kumu. A neki bingbanganya be mutū muna kogyigu luki lanye gutugu limoti aka nilo okwononi mino

be bamwi. ¹⁶ Kinili, imi natinisiso pimbo aka, kumbuso yi nasiso.» ¹⁷ [Ka bayinga baya Pasika bayasi, Pilatu ukulyaga ndi mutũ wa ligbito bemoti.]

¹⁸ Luki limoti bagbungukana ndi ifũ basi be: «Mũmwũ mutũ yi nimũ! Watikulyoku Balaba!» ¹⁹ Balaba nĩc bagwi ndi ka boloko kye ukpamya ndi bambanzũ kavikimanaga ka gũũ, amwũ ndi gũni mumbanzũ. ²⁰ Yeki Pilatu a ndi kapa aka kakula Yeso, igilya bata ndi kaũbũkya beyo. ²¹ Luki limoti bidukulaga ndi kapamikana, banabũkya be: «Mũbangilaga ka musalaba! Mũbangilaga ka musalaba!»

²² Pilatu ubũkya ndi ka nganga ya yisaa be: «Bũnye tino bo ogyi bi? Nakaminigu imi na likpũmũka lanye gũtũgũ limoti aka nilo okwononi mino be bamwi. Natinisisa pimbo aka, kumbuso yi nasiso.» ²³ Luki limoti bambanzũ botiwolya ndi kapamikanaga be babangilagino Yeso ka musalaba aka. Limbengi akundumono Pilatu, ²⁴ abailya ndi kaũgũyilya mũdũngũni beyo ba ndi mino kapa. ²⁵ Akula Balaba, mutũ yi nĩc bagwi ndi ka ligbito kye ukpamya ndi bambanzũ kavikimanaga na amwũ ndi gũni mumbanzũ. Kũwa wa, upá ndi Yeso be bagyi beyo ba mino kapa.

Banaga kamwũ Yeso ka musalaba

(Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Yuani 19:17-27)

²⁶ Ngbingo yi nĩc basũda ba ndi mino kaaga na Yeso, babangana na Simoni nĩc mutũ wa Kulene ni anigoku ko tiko. Babinikisa ndi musalaba kumbuso ka Yeso no bou.

²⁷ Ambaza mudingi a ndi kabũbũya. Boko nĩbo ba ndi luga kabũ banagamana, na kalya kumbu ko bulya kaki. ²⁸ Yeso oyikono, ubũkya be: «Ibũnu boka ba Yelusalema, makegomonitũgũ imi! Luki limoti wigomoni ibũnu bamombukwana-donu pa imoti na bomikunu!» ²⁹ Iyo, kye ngbingo odokuto nĩc bambanzũ babũkya banũ mino be: «Igyagya ka bandũya, ko boko bi nĩbo bakabũkũtagũ na nĩbo bakulungusagũ bomiki!» ³⁰ Bambanzũ babũngũ banũ kabũkya be: «Gwoni kũgũ kusu» na kabũkya bokpũmo be: «Titikyon!» ³¹ A beyo, kika ni bakogyogyiso sibũkũsũ sibisi beyo, angenengene kũwa nĩcũ sikwo?»

³² Bagatũ ndi gũni na balũkũ bagũgũ baba, bagya-manye bi, kamwũ pa imoti na Yeso. ³³ Nĩyũ bosila ndi mino ka pa nĩyũ balũkyaga be «Ikũkũkũkũsũ sa Mũ», basũda babangilaga ndi Yeso ka musalaba, babangilaga gũni bagya-manye, bemoti ka kũmbanzũkaniko, wagũgũ ka kulekũke. ³⁴ Yeso aka ndi be: «Baba ooo, hũpũlyano baka kye bakegũ kaiba nilo bakagya.» Batwa kũwa ndi libese ko bulya yĩgbananaga botu kaki. ³⁵ Bambanzũ ba ndi bakamanana wa bigwo, banina likpũmũka nilo. Bangama ka Bayuda ba ndi katiba bũkyaaa, banabũkya be: «Uhukusa ndi batũ bagũgũ. Ihukusino kũwa iyi mombukwana-daki, kika ni iyi ni Kilisito nĩcũ Kunzi apũnaga ndi.»

³⁶ Basũda ba ndi gũni katiba, bisisiloku buwobi na iyi, bapá ndi vinya wozyo, ³⁷ ifũ aka be: «Kika ni wa ngama ka Bayuda, wihukuso neki mombukwana-daki yi!» ³⁸ Bokpika ndi ka musalaba kaki be: «Mutũ yi nimũna ni ngama ka Bayuda.»

³⁹ Bemoti luga ka bagya-manye nĩbo babangilaga ndi ka musalaba bo a ndi katũmbwa Yeso, anabũkya be: «Kegũ mbeyi iwe ni Masiya? Wihukusa neki iwe mombukwana-daki, watihukusa kũwa gũni ibusu!»

⁴⁰ Luki limoti nĩcũ wagũgũ no apamyaga, iyi aka be: «Iwe mũnaaa, wakegũ gũtũgũ kabanga Kunzi aka, iwe nĩcũ wakaigyogyisa mũdũngũni abe iyi?» ⁴¹ Ibusu, bakatigyogyiso ka bungbingbili. Takainisana na mũkalya nĩcũ okwononi na yĩgũ yanye kusu. Luki limoti, iyi kagyagũ ndi bũnye gũtũgũ bumoti aka.» ⁴² Kumbuso yi omotiloku be: «Yeso, wakebusolonitũgũ baka ngbingo yi nĩcũ wodoku ndeke mino ka Bungama kaku.» ⁴³ Yeso amigisya be: «A lingũũ, nakaubũkya ambũ, na lĩsyũ li nĩli takaiko pa imoti na iwe ka Paladiso.»

Yeso osisini limbengi

(Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Yuani 19:28-30)

⁴⁴ A ndi banda saa sita, biti ohuma oũbili wasi kadwe ka saa tisa. ⁴⁵ Mũni olimika ndi, kutuko nĩkwo ikaga ndi kubongiso kagbanana pa yotu na pa yotu kũgbe kũ ka Ndaũ ko Kunzi, anũika ndi lugo. ⁴⁶ Yeso igomisa ndi na lĩyũ lapũ be: «Baba ooo, nigisini limbengi kami ka maũoku kaku.» Nĩyũ abũkya beyo, osisa limbengi. ⁴⁷ Nĩyũ ngama ka basũda ina nilo igyonosa ndi lo, abibisa Kunzi, iyi aka be: «Ka lingũũ, mutũ yi nimũna a ndi asi mutũ wongbingbili aka!» ⁴⁸ Ambaza wasi ka bambanzũ nĩcũ odoku ndi kaina likpũmũka nilo, iga kũwa ndi ni otumini no kumbu bũdũ. ⁴⁹ Bawai-daki Yeso basi, gũtũgũ boko aka nĩbo bodoku ndi kabiso kotukyoku ka Galilaya, bamaga ndi byi kaina likpũmũka nilo a ndi kaigyonoso lo.

Yezeũũ akalumbo Yeso

(Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Yuani 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ A ndi na aluku bemoti nino ifukuta ndi ka Alimatia, ka iwili ya Yudea, ina ndi be Yezefu. A ndi bemoti ka bambaku-mboku nibo bakogo ndi mukombu ka bambanzu ka Basa-Yidingi. A ndi mutu wa limbengi lanza, obili kaki a ndi bingbingbili, abundaga ndi Bungama ko Kunzi. Luki limoti, kobingisyaga ndi iyi nilo bengeri ba ndi ni bofikiyini na nilo bagya ndi kugu ka Yeso. ⁵² Aga ndi ka Pilatu kakunga manda ka Yeso. ⁵³ Kumbuso yi, atotisa ndi ka musalaba, atikyogo na kutuko kwa hudu-hudu, abisa ka mbuku niyo bakpo ndi ka litalu. Mbuku yi niyo a ndi ni bakanalumbigu mino mambanzu gutugu bemoti aka. ⁵⁴ A ndi lisyela kubukumuti, nilo bambanzu bifungusyaga ndi mino ko bulya Lisyela kimumbiso. ⁵⁵ Kuwa wa boko bi nibo bodoku ndi na Yeso katukya ka Galilaya, bafye Yezefu. Bina mbuku na beyo bongosa ndi mino manda ka Yeso. ⁵⁶ Kumbuso yi, biganana ndi, bofungusyogo molingo na malazi ko bulya manda. Lisyela kimumbiso, bolipyaga ni bakogyigu ligubo mudongoni beyo mutuu ka Musa ikpika ndi mino.

24

Yeso opupini ka mbuku

(Matayo 28:1-10; Maliko 16:1-8; Yuani 20:1-10)

¹ Kuwa ka lisyela Mungu ko mbolugo, boko bava malazi dididi nimo bofungusyaga ndi, baga ka mbuku. ² Batakanya litalu lidingi nilo otikya ndi mbuku ni botini ka kpolo. ³ Bogulya ndi, luki limoti ni bakotokonyigu bata manda ka Mombukwonodosu Yeso. ⁴ Ngbingo yi nino ba ndi mino kombomboya no, baluku baba bakimokisyo botu bayawenge-wenge bupuponilya ndi, bamaga ka kpolo kabu. ⁵ Niyo boko bogwa kabangaku beyo, bodidika ndi. 'Baluku bi nibo aka na ibu be: «Ko bulya iki yo mo mino kakisa mutuu yi nino a mubisi luga wa bamanda?» ⁶ Kegu wanu, opupini ka mbuku. Tomononi likpumuka nilo amubikya ndi ngbingo yi nino a ndi mino ka Galilaya be: ⁷ «Okwononi be basuti Mika-mambanzu ka maboku ka batu banye, babangilaga ka musalaba, kumbusa wa masye masaa, opupa ka mbuku.» ⁸ Boko batamana kuwa ndi likpumuka nilo Yeso abikya ndi lo. ⁹ Batukya ndi ka mbuku, baga kapaga mongoni mi nimo ka babifya tekebe na bemoti na ka batu bagogo basi. ¹⁰ A ndi wa ni Malia wa Magadala, Yuana na Malia amaki Yakobo. Boko bagogo nibo ba ndi goni pa imoti na ibu batumbulya ndi batutumbwa mongoni nimo begayo. ¹¹ Luki limoti batutumbwa ba ndi kasima be boko bakagya bakpiba, kani bakobinikyonigu. ¹² Kuwa wa Petele atukya ndi, aga mbangu ka mbuku, abimya, ina asi bapanga baya botu aka. Kumbuso yi iga ku kaki, otumini na ombombo bidfe ko bulya likpumuka nilo igyonosa ndi lo.

Yeso upilyini babifya baba ko pisi ya Emausi

(Maliko 16:12-13)

¹³ Ka lisyela nilo aka lo, babifya baba luga ka babifya ka Yeso ba ndi kaında ka mugi mimoti nimo balikyaga ndi be Emausi. Mugi mi nimo a ndi banda kilometele tekebe na imoti* kadwe ka Yelusalema. ¹⁴ Ba ndi kanzina luga kabu ko bulya likpumuka lasi nilo igyonosa ndi lo. ¹⁵ Ngbingo yi nino ba ndi mino kanzina na kanzinzinya luga kabu beyo, Yeso mombukwana-daki yi ukpudoku ndi, bisungya na ibu. ¹⁶ Babifya batu ndi kamina yi, luki limoti misa kabu a ndi ni upiini bipi ni bakegu kamibo. ¹⁷ Yeso umuusa be: «Likpumuka tino lo mo mino kanzinzinya ko pisi bene?» Bamaga kuwa ndi, botumini no kumbu bidfe. ¹⁸ Bemoti luga kabu nino ina ndi Kolopasi, asikisya be: «Iwe mukaka aka no luga ka batu ba Yelusalema wakukonigu likpumuka li nilo igyonosi bi ku ka masye mi nima?»

¹⁹ Kumbuso yi umuusa bata be: «Likpumuka tina se?» Babifya basikisya be: «Likpumuka li nilo asilyi bi Yeso mutuu wa Nazaleti, nino a ndi mugyalandu wo ngu. Owonisila ndi ngu ya bugyalandu ko pisi ya yiga na munzina kaki kambwa ko Kunzi na ko misa ka bambanzu basi. ²⁰ Luki limoti bokumu-kumu na bangama kusu basuta nduku ka Pilatu be bamwi, babangilaga nduku ka musalaba. ²¹ Ibu ta ndi kasima ambe iyi no Kunzi atikoku kaukulaga Bezaleli ka bubaya. Luki limoti, na lisyela li nili a kawa masye masaa wa likpumuka li nilo igyonosi bi mino. ²² Luki limoti, boko bemoti-bemoti ka mudongu kusu batigugumisito nzuyi kugbe. Boga na lisyela li nili ko mbolugo ka mbuku, ²³ luki limoti ni bakotokonyigu bata manda kaki. Bigoku katitumbulyaga be bamalaika bupupilyi, batumbulyaga bingbanganya be a mubisi. ²⁴ Kuwa wa bambanzu bemoti-bemoti luga kusu binda ka mbuku, batakanya makpumuka masi mudongoni beyo boko babikya ndi mino, luki limoti kani bakaminigu bata Yeso.» ²⁵ Kuwa wa Yeso abikya be: «Ibunu bongingi aaa, ma buti ka bailya makpumuka masi nimo bogyalandu

* 24:13 24:13 Buwobi abe ligundu la basaa baba.

kabikyaaga ndi! ²⁶ Kakwananigu mbeyi ndi be Masiya† igyogyisi beyo kambwa kaingya ka ibiba kaki?» ²⁷ Kumbuso yi utumbulyaga ndi nilo ba ndi ni bokpikini ko bulya kaki ka Mofiso masi ko Kunzi. Apunga mbeyi ndi na kitabw ka Musa, idukulogo kumbuso yi ka bakitabw bayasi nibayo ka bogyalandu. ²⁸ Niyoy bosila buwobi na mugi mi nimo babibya ba ndi mino kainda, Yeso agya ndi abe anasaga. ²⁹ Luki limoti botiwolya kabikya be: «Tikini na ifunu wanu kye a kuwa bugogo, biti ika goni kolipyo.» Ingya kuwa ndi ka ndabw, ika pa imoti na ifu ku. ³⁰ Niyoy ba kuwa ndi kalyalya, ava mukati, abibisa Kunzi. Kumbuso yi, obunonogo, upa. ³¹ Kuwa wa miso uukwikona ndi, bamibo, luki limoti ko ngbingo yi nino aka no ulimikya ndi pele. ³² Babikyana ndi be: «Iyo, mambengi o bi na ifusu bisamu-samu ngbingo yi nino o bi mino kanzina na ifusu ko pisi na katitumbulyaga Mofiso ko Kunzi!» ³³ Ko ngbingo yi nino aka no batukya, biga ndi ka Yelusalema. Niyoy bosila ku, butakanya babibya tekebe na bemoti bumamukana pa imoti na batw nibo ba ndi kabibya Yeso. ³⁴ Ifu basi babikya ndi babibya baba bi nibo be: «A linguna, Mombukwono-dosu opupini ka mbuku, apuponilyito Simoni!» ³⁵ Kuwa wa ifu butumbulyaga ndi goni likpumuka lasi nilo igyonosa ndi ni ba ko pisi, na beyo bamiba ndi mino Yeso ko ngbingo yi nino a ndi mino kobunonoga mukati.

Yeso upuponilyini babibya kaki

(Matayo 28:16-20; Maliko 16:14-18; Yuani 20:19-23; Ligubo 1:6-8)

³⁶ Ko ngbingo yi nino babibya baba bi nibo ba ndi mino kanzina beyo, Yeso mombukwana-daki yi opuponoku bigbututu, ubikya be: «Maziyo iki pa imoti na ifunu!» ³⁷ Botuma ndi na kabangaku, kye ba ndi kasima be baminini abili. ³⁸ Luki limoti Yeso ubikya be: «Ko bulya iki yo makombomboyo? Ko bulya iki yo ma mino na botumo ka mambengi? ³⁹ Winoni magu na mafoku kami: Imi aka no bikpe! Ivilogoni, mendaga, kye abili kegu na nzuyi no kuwo mufongoni beyo mo mina kemina bene.» ⁴⁰ A ndi kabikya beyo ni anuwanya mafoku na magu. ⁴¹ Babibya botuma ndi na magyagya bidde, bombombaya ndi kugbe, bakakwananagu ndi kabailya be Yeso no akanzina no. Kuwa wa umuusa be: «Makegu no luki lilya wanu?» ⁴² Bapa ndi dongbu wa musu mukongo. ⁴³ Yeso ava ndi, alya ko misa ka bu. ⁴⁴ Kumbuso yi ubikya be: «Ngbingo yi nino na mbeyi ndi mino luga kunu, namubikya ndi bingbanganya ambe: «Okwononi be masi nimo ikpikaga ndi kugu kami ka Mutu ka Musa, ka mofiso ka bogyalandu, ka Mambu ka Bayuda akwanana ndi be igyonosi.» ⁴⁵ Kuwa wa uhukwa ndi yimibo kye bakani nilo a ka Mofiso. ⁴⁶ Ubikya be: «Ikpika ka Mofisa be: «Masiya igyogyisatu, opupa ka mbuku kumbusa wa masye masaa.» ⁴⁷ Okwononi kabikyaaga bevananza bayasi Mongoni Manza ko lino kaki, kapunga banu ka Yelusalema kye bambanzu boyikoni, binisonisa na mpilya. ⁴⁸ Ifunu bo ma bademu ba likpumuka nilo. ⁴⁹ Na imi, mombukwana-daki namutikilyatu Limbengi-Lotu nilo Baba amuwanyaga ndi. Luki limoti, wikoni ka Yelusalema aka kadwe ko ngbingo yi nino motumo mino no ngu kotukyoku kugu wa lisyey.»

Yeso ofokini kugu wa lisyey

(Maliko 16:19-20; Ligubo 1:9-11)

⁵⁰ Kumbuso yi, Yeso aga ndi na babibya kaki kunzi wa Yelusalema buwobi na mugi mi nimo ina ndi be Betania. Ku beyo, ubisilya mafoku, udukilya ndi babunga. ⁵¹ Ko ngbingo yi nino a ndi mino kaudukilyo babunga no, asanana na ifu, adaka ndi kugu wa lisyey. ⁵² Kumbuso yi babibisa kuwa ndi, biganana ka Yelusalema kani botumini na magyagya bidde. ⁵³ Ku beyo, bikaga ndi bongbinga basi ka Nda bw ko Kunzi, banabibiso.

† 24:26 24:26 Bamakagatu goni be Kilisito.

Mongoni Manza ka Yeso beyo
Yuani
okpikaga ndi mino
Likpamuka la mambwa

Mongoni Manza nimo atutumbwa beyo ka Yuani okpika ndi nima. Atumbulaga ndi makpamuka mi nimo Yeso agya ndi ka litombu wana, mutuu mi nimo upa ndi bambanzu, kukwaku na pupo ka Yeso ka mbuku. Yeso a ndi kabikyaga Mongoni Manza no ngu yasi, anohukuso bokolobu, anokpumyo mambengi ma bunye, anagya makpamuka mumbanga-mbanga mudingi nimo okitogi yimibo ka bambanzu.

Kitabu yi niyi kegu mufongoni na niyo Matayo ikani Maliko ikani Luka okpika ndi. A beyo, Yuani akasima be batu bi nibo ukpikilya ndi kitabu yi niyi bibatu bakitabu nibayo Matayo, Maliko ikani Luka bokpika ndi. Bibo goni likpamuka li nilo Yeso atumbulaga ndi kuso yi na nilo agya ndi. Katumbulagaga bata makpamuka mi nimo Matayo, Maliko ikani Luka batumbulaga ndi ibu.

Ka mupunganagi ma kitabu yi niyi, Yuani owonisila be Yeso ni wani. Abikya ndi be a Munzina ko Kunzi mo odoku ndi kana ka litombu kaiita mumbanzu. Yeso agya ndi makpamuka mudingi mumbanga-mbanga nimo okitogi yimibo ka bambanzu, kye bibi be a Ngama nino Kunzi apunaga ndi kambwa aka, abikya be iyi no uhukuso ndeke bambanzu.

Ko ngbingo ka Yeso, bambanzu ba ndi bakigbananaga: bemoti-bemoti babinikyantatu Yeso kye bofingiyatu ndi be a Miko-Kunzi. Batu bagogo bamuya ndi, banabikya be a mutu ka Mumuyoniso, na okwononi be bamwi. Yuani akabikya be: «Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani be Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana beyo, minisana na obili pisi ko lino kaki.» Yuani 20:31.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Kobibiso Munzina 1:1-18

Yuani-Mubatizai akabikyaga Mongoni Manza 1:19-34

Yeso akaupunaga babibya kaki ba mambwa 1:35-51

Yeso ogyini nganga madiya na ika makpamuka mi nimo akaumbaga bambanzu 2:1-12:50

Poso wa mulibo ka Yeso ka litombu, kasombiso, na kukwaku kaki 12:1-19:42

Yeso opupini ka mbuku 20:1-10

Yeso upupilyini babibya kaki 20:11-21:25

Yeso-Kilisito ni Munzina ko Kunzi

¹ Ka mupunganagi, kambwa Kunzi kagya obili, Munzina a kuwa ndi wa. Munzina a ndi pa imoti no Kunzi. Munzina a ndi Kunzi bikpe. ² A beyo, iyi a ndi pa imoti no Kunzi ka mupunganagi. ³ Kunzi agya ndi makpamuka masi pisi ka munzina aka, kegu no luki gutugu limoti aka nilo kigyonosagu ndi pisi ka munzina. ⁴ Obili opupa ndi ka Munzina. Obili yi nino upaga bambanzu bungbanganya. ⁵ Bungbanganya bi nibo anzege ko biti, luki limoti biti kahumagu ndi.

⁶ A ndi na mutu bemoti nino Kunzi atikoku ndi. Mutu yi nino ina ndi be Yuani*. ⁷ Odoku ndi abe demu wa bungbanganya bi nibo kye bambanzu basi babinikyani bungbanganya pisi ka mutuu kaki. ⁸ Iyi bikpe kegu ndi bungbanganya, luki limoti, odoku ndi kaiko demu wa bungbanganya bi nibo.

⁹ Bungbanganya bi nibo a nibo ba lingunu. Odoku ndi ka obili kuzigo batu basi.

¹⁰ Munzina a ndi ka obili. Kunzi agya ndi obili pisi ka munzina mi nimo, luki limoti, batu ba obili bakamibagu ndi. ¹¹ Munzina odoku ndi ka kabu bikpe, luki limoti, ni bava-kukaki bakatilyigu. ¹² Luki limoti, batu bemoti-bemoti batilyatu ndi, babinikyana. Nibo babinikyana ndi, upa kawa ngu kaiko bomiko Kunzi. ¹³ Batu bi nibo bakibukutaga abe bomiko Kunzi pisi ka bangwa, ikani ka nzayi, ikani beyo bambanzu bibukutaga mino, luki limoti bibukuta no Kunzi.

¹⁴ Mutu yi nino ba ndi kamaka be Munzina no iita ndi mumbanzu. Mumbanzu yi nino odoku ndi kaiko luga kusu, otumini na iziyo na lingunu bide. Tina ndi ibiba kaki, ibiba yi niyo Kunzi upa ndi Mikaki wa bemoti. ¹⁵ Yuani no a demu kaki, atubilagatu ndi be: «Na ndi kanzina ko bulya kaki ngbingo yi nino nabikya ndi mino be: «Mutu yi nino

* 1:6 1:6 Iyi ni Yuani-Mubatizai.

akodoku kumbuso kami a mutū mudingi kugbe kekitağa. A beyo, kambwa wa kibukuta kami, iyi a kuwa ndi wa.»

¹⁶ İbusu basi tinisanatu ndi na iziyo kaki, totumaga ndi basi na űbunga kaki bakpu kakitanaga. ¹⁷ A beyo, Kunzi apā ndi Mutū pisi ka Musa, luki limoti, iziyo na linguű odoku ndi pisi ka Yeso-Kilisito. ¹⁸ Mumbanzu gutuğa bemoti aka kanaminigu Kunzi. Luki limoti, mutū yikaka ninu atimibisisa ndi Kunzi ni Mikaki wa Bemoti. İyi miki yi ninu a Kunzi, ikaga pa imoti no Kunzi.

Yuani-Mubatizai akatumbulaga niyo ina ndi no miso
(Matayo 3:1-12; Maliko 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Mutumbulagi ka Yuani-Mubatizai nima ngbingo yi ninu Bayuda batikilyoku ndi mino bokumu na Balawi kotukyoku ka Yelusalema kamuusa be: «İwe ni wani?»

²⁰ Yuani kanganyagu ndi, luki limoti, osikisya ndi bingbanganya kambwa ka batū basi be: «Nakegu imi Kilisito.»

²¹ Bamuusa ndi be: «Wa neki wani? İwe ni İliya?» Yuani usikisya ndi be: «Kali, nakegu imi iyi.» Bamuuso bata ndi be: «Wa mugyalandu?» İyi aka be: «Kali.»

²² Kawa wa, babikya be: «İwe se kuwa ni wani? Tibikya kye okwonononigi tigi kausikisyo batū niűo batitikiku. Wa piye kabikya bu ko bulya kaku bikpe?»

²³ Yuani usikisya kuwa ndi be:

«İmi ni mutū yi ninu akatubilaga ka isa be:

«Nononi pisi ka Mombukwono-dosu.»

mudongoni beyo mugyalandu İsayā abikya ndi mino.

²⁴ Bafalisayo batū ndi goni luga ka batū niűo butikoku ndi ka Yuani. ²⁵ Bamuusa ndi be: «Kika neki ni wakegu Kilisito, ikani İliya, ikani mugyalandu, ko bulya iki yo wo mino kobotiso?» ²⁶ Usikisya ndi be: «İmi, nakamubotiso no İliűo. Luki limoti, atu na mutū bemoti luga kunu ninu makamibigu. ²⁷ Mutū yi ninu akodoku kumbuso kami. İmi, nakokwononigu gutuğa kakula ligi ya bekpaku kaki aka.»

²⁸ Masi nima akitanaga ndi ka Betania, kuyaku wa Yolodani, ku Yuani obotisaga ndi mino.

İeso ni Mikya-Kondolo ko Kunzi

²⁹ Bugalo bi, Yuani amina ndi İeso ni anodoku, abikya be: «Mikya-Kondolo ko Kunzi ninu atumbaga bunye ka bambanzu nima. ³⁰ Na ndi kanzina kugu kaki ngbingo yi ninu nabikya ndi mino be: «Mutū yi ninu akodoku kumbuso kami, a mutū mudingi kugbe kekitağa. A beyo, kambwa wa kibukuta kami, iyi a kuwa ndi wa.» ³¹ İmi bikpe, nakamibogigu ndi. Luki limoti, nodoku ndi kobotiso no İliűo kye namibisisi na batū basi İa İzaleli.» ³² Yuani utumbulyaga ndi nilo ina ndi be: «Nina ndi Limbengi-Lotu konyoku kugu wa İisey mudongoni abe likpondi. Limbengi li nilo İka ndi kugu ka İeso. ³³ İmi, nakegu ndi kamibo. Luki limoti, Kunzi ninu etikoku ndi kobotiso no İliűo, ebikya ndi be: «Winatu ndeke Limbengi-Lotu konyoku na kaiko kugu ka mumbanzu. Mutū yi ninu no obotisa na Limbengi-Lotu.» ³⁴ Ninatu ndi masi mi nimo, nakamutumbulyaga be İyi ni Miko Kunzi.»

İeso upunogini babiűya İa mambwa

³⁵ Na bugala bi, Yuani a mbeyi ndi bata wa aka wa pa imoti na babiűya İaba luga ka babiűya kaki. ³⁶ Niyo amina İeso kakitaga, İyi aka ndi be: «Mikya-Kondolo ko Kunzi nima.»

³⁷ Niyo babiűya İaba bi niűo bukana İikpamuka li nilo, İapunga ndi kabıűya İeso. ³⁸ İeso oyikana ndi, umina ni İanaűıűya, İyi aka ndi na İbu be: «Makakisa İki?» Basikisya be: «İabi, İsi İi ni «Muwonisilo», İwikaga İani?»

³⁹ Usikisya ndi be: «Doniku, İminatū.» Bodoku ndi, İaga İaina pa niyo a ndi mino, İika ndi na İbu na İugogo İi niűo. A ndi İanda İaa-kumi.

⁴⁰ Andilia ninu mamaki İimoni-Petele, a ndi bemoti ka batū İaba İi niűo bukana ndi münzina ka Yuani na kabıűya İeso. ⁴¹ İnda mbeyi ndi ka mamaki beyo ka İimoni, abikyoku be: «İaminini İi Masiya», İsi İi ni «İilisito». ⁴² Kumbuso İi, İnda İawa ndi na İimoni ku ka İeso. İeso İanda ndi İimoni İizumuuu, abikya be: «İwe ni İimoni, İika Yuani. İumakaga İawa İanu be İefa†». İsi İo İino İi nilo be Petele.

İeso amokini İilipi İbu na İatanaeli

⁴³ Na İugala İagogo, İeso a ndi İakitulya İainda ka Galilaya. İabangana İawa ndi na İilipi, İyi İaka na İyi be: «İİyeku!» ⁴⁴ İilipi a ndi mutū wa İudu wa İetesaida ku Andilia na Petele İibukuta ndi goni İbu mino. ⁴⁵ Kumbuso İi, İilipi İabangana ndi na

† 1:42 1:42 İefa: A İino İa İilamee.

Natanaeli, abikya be: «Taminini bi metu yi nino Musa okpikaga ndi mongoni kaki ka kitabu ya Mutuu, na nino bogyalandu ko Kunzi bokpikaga ndi goni ko bulya kaki. Iyi ni Yeso wa Nazaleti, miika Yezefu.»

⁴⁶ Natanaeli amuusa ndi be: «Luki lanza akwananatu goni kopupo ka Nazaleti?» Filipi asikisya ndi be: «Dawini no.» ⁴⁷ Niyo Yeso amina Natanaeli ni anodoku, Yeso abikya ndi be: «Muizaleli walingunu nimu. Kegu metu wa bokoli.»

⁴⁸ Natanaeli amuusa ndi be: «Wemibi liki?» Yeso asikisya ndi be: «Kambwa gatuga Filipi kaumaka, numinito bi. Wo bi kusili wa sibukaso simoti bene.»

⁴⁹ Natanaeli aka ndi bata na iyi be: «Muwonisilo, iwe ni Miko Kunzi, iwe ni Ngama ka bomikya Bezaleli.»

⁵⁰ Yeso asikisya ndi be: «Wobinikyonini kye nubikiyi be numinito bi kusili wa sibukaso? Winatu banu bata makpumuka mambanga-mbanga kugbe!» ⁵¹ Omotiloku be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, minatu ndeke lisyi ni oukwikonini, bamalaika ko Kunzi banadaka, bonosyo kugu ko Mika-mambanzu.»

2

Dumo wa nduwa ka Kana

¹ Kumbusa wa masye maba, dumo wa nduwa a ndi ka Kana, ku ka Galilaya. Amaki Yeso a ndi ku go ku. ² Bamaka ndi goni Yeso na babifya kaki ko dumo yi nino. ³ Niyo vinya osyo, amaki Yeso abikya ndi Yeso be: «Bambanzu bakegu bata na vinya.»

⁴ Luki limoti, Yeso asikisya ndi be: «Ye ma, nilo kusu na iwe ogwi bu? Ngbingo kami kanitulyonigu mbeyi.»

⁵ Amaki ubikya kuwa ndi bagya-ligubo be: «Gyoni masi nimo amubikya.»

⁶ Wa beyo, a ndi na bambike bayakpukpu madia nibo bagya ndi na matamu. Kuso yi, Bayuda bobisaga ndi mino mofo nimo bibubisaga ndi nomu kabyenene na yiga kabu. Mbike yimoti akwanana ndi kaingyo balitele bayo libo banda miya yimoti*. ⁷ Yeso ubikya ndi bagya-ligubo be: «Tumisogoni bambike bi niba no mofo.» Botumisaga ndi bikyeekye. ⁸ Kumbuso yi, ubikya ndi be: «Tugoni mino libo li nili, mapoku ngama wo dumo.» Bagya ndi beyo aka yo. ⁹ Ngama wo dumo akingila ndi libo li nilo ni itini kawa vinya. Kegu ndi kaibo be vinya yi nino apunya yani. Luki limoti, bagya-ligubo nibo batuga ndi libo, batu ndi ibu kaiba. Ngama wo dumo amaka kawa aluku yi nino agya ndi nduwa, ¹⁰ iyi aka ndi na iyi be: «Ko bulya iki yo wabuulyogi mino vinya wanza kadwe moni bubwana? Bengeni basi bapungaga mbeyi kapá nino wanza. Kumbuso yi, bakadamuwa, bapá se kuwa zalamba.»

¹¹ A likpumuka limbanga la mambwa nilo Yeso agya ndi. A ndi ka Kana, ku ka Galilaya. Yeso owoniso ibiba kaki, babifya kaki babinikyana ndi.

¹² Kumbuso yi, baga ndi ka Kapelenaumu, ibu na amaki, bamamaki na babifya kaki. Ku beyo, bagya ndi masye madeke aka.

Yeso akaukpumyo bambula ka Ndabu ko Kunzi

(Matayo 21:12-13; Maliko 11:15-17; Luka 19:45-46)

¹³ Niyo yinga ya Pasika ka Bayuda a kuwa ndi buwobi, Yeso adaka ndi ka Yelusalema.

¹⁴ Ku beyo, utakanya ndi bambanzu ka Ndabu ko Kunzi ni banugaba bangombe, bakondolo na bonzuwo. Batu bugomosyono buyi ba ndi ni bikononini ka bamiza kabu.

¹⁵ Yeso agya ndi mufimbo no ligi, apunga kaukpumyo batu basi bi nibo ba ndi ka Ndabu ko Kunzi, pa imoti na bakondolo na bangombe kabu. Omisya ndi buyi ka bogomosyono buyi, utindika bamiza bitigbo-tigbo. ¹⁶ Iyi aka na bogobiso bonzuwo be: «Tumboni masi nima wanu, mokoitisonitogu ndabu ka Baba abe soko!» ¹⁷ Babifya kaki batamana ndi mugele-gele nimo ikpikaga ka Mobiso Motu be: «Mombukwono-dosu, sipananiso kami ko bulya ndabu kakú ezungusini limbengi bizuu.»

¹⁸ Bayuda bamuusa kawa ndi Yeso be: «Likingyosi limbanga tino lo wakwanana katigilya katimono be wa no ngu yiga beyo?»

¹⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ponzoni Ndabu ko Kunzi yi niyi, nigilyatu kopika ka masye masaa.» ²⁰ Bayuda basikisya ndi be: «Bopika ndi Ndabu ko Kunzi yi niyi ka byanga batekebe bakwanganya na madia, iwe, wigilya kopika ka masye masaa aka?»

²¹ Luki limoti, Ndabu ko Kunzi yi niyo Yeso a ndi kanzina ko bulya yi ni nzuyi kaki.

²² Kinili, ngbingo yi nino Yeso opupoku ndi mino ka mbuku, babifya kaki batamana ndi be abikyatu ndi likpumuka li nilo. Babinikyana kawa ndi Mobiso na manzina nimo Yeso abikya ndi.

* 2:6 2:6 balitele bayo libo banda miya yimoti: A mud'ngoni abe babido bakpukpu kubukumuti.

Yeso ibagatu mambengi ka bambanzu

²³ Ngingo yi nino Yeso a ndi mino ka Yeluselema ka yinga ya Pasika, bambanzu budingi babinikyana ndi kaina mokingyosi mumbanga-mbanga nimo agyaga ndi. ²⁴ Luki limoti, Yeso kitamyagigū ndi na ifu, kye a ndi kaumibo ifu basi binza. ²⁵ Kegū ndi kapa be batumbulyagi obili ka bambanzu gutugu bemoti aka. A beyo, iyi mombukwana-daki ibagatu ndi nilo a ka mambengi ka bambanzu.

3

Nikodimo akaaga ka Yeso

¹ Luga ka Bafalisayo, a ndi na mutū bemoti nino ina ndi be Nikodimo. A ndi bemoti ka ngama ka Bayuda. ² Lisye limoti, asilyoku kuwa ndi Yeso no biti, abikya be: «Muwonisilo, takaiba ambe Kunzi no utikoku ndi katiwonisilo. A beyo, mumbanzu kakwananigu kagya makpūmuka mumbanga-mbanga beyo wo mino kagya, kani Kunzi kegū pa imoti na iyi.» ³ Yeso asikisya ndi be: «A linguṇu, a linguṇu nakaubikya ambe, mumbanzu kigilyi kaibukuta, kakwananigu kaina Bungama ko Kunzi» ⁴ Nikodimo amuusa ndi be: «Igyonosa liki mumbanzu kayibukuta bata ni a kawa mboku-mboku? Akwananatu bata kogulya ka muma ka amaki, igilya kaibukuta?» ⁵ Yeso asikisya ndi be: «A linguṇu, a linguṇu, nakaubikya ambe, mumbanzu kibukuti ko libo na ka Limbengi, kakwananigu kogulya ka Bungama ko Kunzi. ⁶ Nino ibukutaga na bomikya-bambanzu, a mumbanzu, nino ibukutaga na Limbengi ko Kunzi a limbengi. ⁷ Wakombomboyonitogu ka nilo nubikiyi be: «Wokwononi kaigilya kaibukuta.» ⁸ Ovivi ovivaga pa yasi ku apaga mino. Ukanagatu kukwo yi, luki limoti, wakibogigu be apunyaga yani ikani indaga yani. Igyonosaga begeyo ka mutū wasi nino ibukuta na Limbengi ko Kunzi.»

⁹ Kuwa wa, Nikodimo amuusa ndi be: «Likpūmuka nilo igyonosa liki?» ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Muwonisilo mudingi ka mugi ma Izaleli beyo wo mino yo, wakibigu likpūmuka li nini?» ¹¹ A linguṇu, a linguṇu, nakaubikya ambe, ifusu, tabikyaga makpūmuka nimo tibogo, ta bademū ba nimo tinoni. Luki limoti, ifunu, makapagigu katibinikyana. ¹² Makebailyagigu gutugu iki yi aka ngingo yi nino namunzinyaga mino ko bulya makpūmuka ma litombū. Angenengene kuwa ka makpūmuka ma kegū wa lisye aka? ¹³ Wina se, kegū na mumbanzu gutugu bemoti aka nino odokoni kegū wa lisye, kiki asi Mika-Mumbanzu aka nino osyoku ndi iyi ku. ¹⁴ Mūdōngōni begeyo Musa adokisa ndi mino nzaka wa ngwēyi kegū wa mungbingili ku ka isa, okwononi be badokisi Mika-Mumbanzu begeyo, ¹⁵ iba mutū wasi nino abinikyana inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁶ A beyo, Kunzi apa ndi obili kugbe. Kinili, apa ndi mino Mikaki wa bemoti, kye mutū wasi nino abinikyana kobungogonitogu, luki limoti, inisoni na obili wa benze na benze. ¹⁷ Kunzi katikokugu ndi Mikaki kako mukombū ka obili. Luki limoti, atikoku ndi kahukuso yi. ¹⁸ Mutū yi nino abinikyana, bakabisigū na mukombū. Luki limoti, nino kabinikyanagu, babisoni na mukombū, kye kabinikyanagu Miki wa bemoti ko Kunzi. ¹⁹ Winoni beyo Kunzi akogō mino mukombū: bungbanganya odonuku ndi ka obili, luki limoti, bambanzu bapaga ifu biti aka kakitaga bungbanganya kye yigya kabū a yanye. ²⁰ Mutū wasi nino agyaga bunye, amuyaga bungbanganya bafe. Mutū yi nino, amuyaga kakpūda bungbanganya, kye yigya kaki yanye kinisononi. ²¹ Luki limoti, nino agyaga likpūmuka la linguṇu odogoku iyi ka bungbanganya, kye yigya kaki inisoni binza be akabyenene na sipananišo ko Kunzi.»

Yuani-Mubatizai ifu na Yeso

²² Kumbuso yi, Yeso na babifya kaki bāga ndi ka iwili ya Yudea. Ika ndi pa imoti na ifu ku beyo ka masye, anubotiso bambanzu. ²³ Yuani atu ndi gonī iyi kaubotiso bambanzu ka Ainoni, fuwobi na Salimu kye lifa a ndi lakpū ku beyo. Bambanzu badulyogoku ndi, anubotiso. ²⁴ Ko ngingo yi nino, ba mbeyi ndi ni bakanamokyigu Yuani ka ligbito.

²⁵ Kuwa wa, babifya bemoti-bemoti ka Yuani bapanga ndi bodōngoso na Muyuda bemoti kegū wa yigya kabū ko bulya kibufiso. ²⁶ Binda ndi ka Yuani, babikyoku be: «Muwonisilo, aluku yi nino ma nduku na ifu kusyaku wa Yolodani, nino watumbulaga ndi likpūmuka kaki, a kawa gonī kobotiso. Batu basi bakagbo ku o mino!» ²⁷ Yuani usikisya ndi be: «Kegū na mutū bemoti nino akwanana kainisono no luki, kani Kunzi kapāgu ndi. ²⁸ Ifunu bamombukwana-donu bi memakanatu ndi kabikya be: «fmi, nakegū Kilisito, luki limoti, Kunzi etikoku ndi kambwa kaki.» ²⁹ Mombukwana muko no ikaga mbunya muko. Luki limoti, wai-daki mbunya muko nino a ka kpōlo kaki, anamukana, ogwaga magyagya kugbe ko bulya liyū ka mbunya muko. Kinili, na na

magyagya bisini-sini mbiya wana. ³⁰ Okwononi be ibiba kaki obobofoyi, niyo kami agbuwa.»

Nino akodoku kotukyoku kugu wa lisyé

³¹ «Mutu yi nino otukyiku kugu wa lisyé ukitogi batu basi. Nino wa litombu a iyi mutu wa litombu aka, azinaga ko bulya makpumuka ma litombu. Mutu yi nino otukyiku kugu wa lisyé ukitogi batu basi. ³² Atumbulaga makpumuka nino ina ndi na nino ukana ndi. Luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kabiniyanagigu nilo ikaga kabikya. ³³ Mutu yi nino abailyaga likpumuka kaki, ofinikyononi be Kunzi ni linguu. ³⁴ Mutu yi nino Kunzi atikoku, abikyaga likpumuka ko Kunzi, kye Kunzi atumisogo na Limbengi kaki bidé. ³⁵ Baba apagatu Mikaki, asilyoni makpumuka masi. ³⁶ Nino abiniyana Miki, a na obili wa benze na benze. Nino akya kabiniyana, kinisonigu ndeke na obili yi nino. Luki limoti, ngbuta ko Kunzi ika kugu kaki.»

4

Yeso akanzina na Wabasamalia

¹ Niyo Yeso iba be Bafalisayo bukoni be isabu ka babibya kaki akobwa kugbe, na akaubotisa bambanzu kakitaga Yuani, ² (a beyo, kegu Yeso mombukwana-daki no ubotisaga ndi, luki limoti, babibya kaki.) ³ Atukya ndi ka Yudea, iga bata ka Galilaya. ⁴ Kadwe ku beyo, akwanana ndi kakitaga pisi ka Samalia.

⁵ Adwe kawa ndi ka gudú bemoti wa Samalia, nino ina be Sikali, buwobi no tiko niyo Yakobo apa ndi mikaki beyo ka Yezefu. ⁶ Liko ka Yakobo a ndi ku beyo. Yeso a ndi ni hupini na ligundu bidapada, ika kawa ndi ka kpolo wa liko. A ndi banda moni ka musikatu.

⁷ Wabasamalia odoku ndi katuga libo, Yeso abikya be: «Ye ma, imusano baka mino libo.» ⁸ Ko ngbingo yi nino, babibya kaki ba ndi ni bogoni koluwo malili ka gudú. ⁹ Wabasamalia aka ndi na iyi be: «Eze! Muyuda beyo wo mino yi, wakaikpanda kekanga imi Wabasamalia libo liki?» (A beyo, Bayuda bakukananagigu ndi na Basamalia.) ¹⁰ Yeso asikisya ndi be: «Wakamibo bi apepe nino Kunzi apaga, wiba be wani no akaukanga libo, iba iwe no wakungi bi. Winisono bi no libo nilo apaga obili.» ¹¹ Muko yi nino abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wakegu no luki lituga libo na liko* a lodu kugbe. Wakwanana kuwa kainisono no libo li nilo la obili lo liki? ¹² Titosu beyo ka Yakobo no atisilya ndi ibusu liko li nili. Iyi bikpe no omwaga ndi, iki bomikaki gutugu bambaza ka banyama kaki aka. Wakaimina abe iwe no wakitogi Yakobo?» ¹³ Yeso asikisya ndi be: «Mutu wasi komwo libo li nili, imukanatu banu bata musasa. ¹⁴ Luki limoti, nino omwo ndeke libo nilo imi napá, kimukanigu ndeke bata musasa gutugu iki yi aka. Libo li nilo ita ndeke kuso kaki likpakpa nilo ika kopupisa libo la obili wa benze na benze.» ¹⁵ Muko no abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, ipoku neki libo li nilo, iba nakimukononitogu ndeke bata musasa. Kawa wa go wa, nakodukugu ndeke bata wana katuga libo.» ¹⁶ Yeso aka ndi na iyi be: «Winda kamokoku mbunyakú, modoku na iyi wana.» ¹⁷ Muka no asikisya be: «Nakegu imi na muluku.» Yeso aka ndi na iyi be: «Wobikyi linguu be wakegu na muluku, ¹⁸ kye wa kawa na bovononi kubukumuti. Nino ma na iyi mbiya wana, kegu mbunyakú. Wobikyi linguu.» ¹⁹ Kawa wa, muka abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, nakaina abe wa mugyalandu. ²⁰ Botitosu babibisaga ndi Kunzi kugu wa ngupa yi niyi. Ibusu, mabikyaga be pa niyo okwononi mino kabibisa Kunzi ni Yelusalema aka.» ²¹ Yeso abikya ndi be: «Ma, ibiniyana no. Ngbingo odokoto nino makindigu ndeke mino kabibiso Baba kugu wa ngupa yi niyi ikani ka Yelusalema. ²² Ibusu Basamalia, mabibisogo Kunzi ni makegu kamibo. Ibusu Bayuda, tabibisogo ni tanamibo, kye muhukuso akotukyoku ka Bayuda. ²³ Luki limoti, ngbingo akodoku, na itulyonini, nino batú bi nibo babibisogo mino Kunzi ka linguu, babibisogo ndeke Baba ka Limbengi na linguu. A beyo, Baba ukisaga inguo ya batú bi nibo. ²⁴ Kunzi ni Limbengi, na batú bi nibo babibisogo, okwononi be babibisi ka Limbengi na ka linguu.» ²⁵ Muko no abikya ndi be: «Nakaiba binza ambe Masiya akodoku (nino bamakaga be Kilisito). Wa odoku ndeke mino, iyi, atitumbulyagatu masi.» ²⁶ Yeso asikisya ndi be: «Imi ni Kilisito, nino nakanzinilya no.»

²⁷ Ko ngbingo yi nino aka no, babibya ka Yeso bigoku ndi. Ba ndi kombomboyo kye bamina ndi Yeso kanzina na muko. Wina se, gutugu mutu bemoti aka kamuusagu ndi muko no be: «Wakakisa iki?» Ikani kamuusa Yeso be: «Wakanzina na iyi ko bulya iki?» ²⁸ Muko no asa kawa ndi mbike wa, iga, utumbulyogoku ndi bambanzu be: ²⁹ «Donuku

* 4:11 4:11 liko: Bakpogo ndi liko ku likpo.

kamina! Aluku bemoti a ku, etumbulyogi masi nimo nogyoni. Kegū se banu bi Kilisito nino?»³⁰ Batukya kuwa ndi wa, binda kamina Yeso.

³¹ Kuwa wa, babifya bitatanaga ndi na Yeso be: «Muwonisilo, lyalya mbeyi!»³² Luki limoti, abikya ndi be: «Imi, nakalya malili nimo makegu ibunu kaibo.»³³ Babifya bapunga kuwa ndi kauusono be: «Mutu bemoti se kuwa no oduku kapā malili?»³⁴ Yeso abikya ndi be: «Malili kami ni kagya sipananiso ka nino etikoku ndi na kotulyosa ligubo nilo epā ndi.»³⁵ Makabikyagiga mbeyi ibunu bamombukwono-donu be: «Osikoni batimba bakwanganya ngbinga mubuulyo masolo itulyana?» Luki limoti, imi nakamabikya ambe, wikweni, winoni botiko. Malili ongotini, a kuwa kakunga kobuulyo.³⁶ Mutu nino akobuulyo inisonini iyi na mukalya kaki, a kuwa kamumula masolo ko bulya obili wa benze na benze. Kuwa wa, mukukuna na mutu mubuulyo bogwa magyagya ibu basi baba.³⁷ A beyo, a lingana nilo babikyaga be: «Mutu bemoti no akunaga, wagogo obuulyo.»³⁸ Imi, namutika ndi kobuulyo ko tiko niyo makagyaga ndi mino ligubo. «Batu bagogo bo biko ndi mino bungu bikya, ibunu modoku kobuulya masolo ma ligubo kabu aka.»

³⁹ Basamalia bakpu ka gudū yi nino babinikyana ndi Yeso, kye muko yi nino abikya ndi be: «Etumbulyogi masi nimo nogyoni.»⁴⁰ Kinili, niyo Basamalia bodoku ndi buwobi na iyi, bitatanaga ndi na iyi be kogonitogu mbeyi. Agya ndi bata wa masye maba.⁴¹ Batu bagogo budingi kugbe babailya ndi ko bulya likpumuka nilo a ndi kabikya.⁴² Babikyaga kuwa ndi muko no be: «Takobinikyonigu ko bulya nilo aka lo watibikyi, luki limoti, kye timukyonili kuwa ni ibusu aka. Tibini lingana ambe iyi no a Muhukuso wa obili.»

Yeso akahukuso mika ngama ka basuda

⁴³ Niyo Yeso agya masye maba ka mugi mi nimo, atukya ndi wa, aga ka Galilaya.⁴⁴ Iyi Yeso mombukwana-daki bikpe abikya ndi be: «Mugyalandu kegu na ibiba ku kabu.»⁴⁵ Niyo osila ka Galilaya, batu bi nibo ku batilya ndi, kye bindatu ndi goni ibu ka yinga wa Pasika ka Yelusalema, bina ndi masi nimo Yeso agya ndi ku.

⁴⁶ Yeso iga kuwa ndi ka Kana ku ka Galilaya, ku oyikosa ndi mino libo kaiita vinya. Ku beyo, a ndi na ngama bemoti ka basuda nino mikaki muluku yi a ndi no kolobu ku ka Kapelenaumu.⁴⁷ Niyo ukana ndi be Yeso otukyini ku bi ka Yudea, a kuwa ka Galilaya, odoku ndi kamina. Itatanaga kuwa ndi na iyi be indi no baka ka Kapelenaumu kahukusilyo mikaki nino a ndi buwobi kosisa limbengi.⁴⁸ Yeso abikya ndi be: «Makini ndeke ibunu mokingyosi na makpumuka mumbanga-mbanga aka, makabinikyanigu ndeke gutagu iki yi aka.»⁴⁹ Ngama yi nino asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, tagano baka ku kami kani miki kanodokigu.»⁵⁰ Yeso aka ndi na iyi be: «Wiga, miki oukini.»

Aluku no ukana ndi nilo Yeso abikya ndi, iga.⁵¹ Ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ko pisi aka, babangana na bagya-ligubo kaki, babikya be: «Miki oukini.»⁵² Kuwa wa, umuusa ndi be: «Ouki bi ngbinga tino?» Basikisya ndi be: «Ouki bi isyeiku bi, na saasaba ya musikatu.»⁵³ Baba no ibo kuwa ndi be o bi ko ngbingo nino aka no Yeso abikya ndi mino be: «Miki oukini.» Kuwa wa, ngama no na ndabu kaki yasi babinikyana ndi Yeso.

⁵⁴ Nilu a ndi likpumuka limbanga la yiba nilo Yeso agya ndi. Agya ndi ngbingo yi nino igoku ndi mino ka Galilaya kotukyoku ka Yudea.

5

Yeso ahukusini zegesi

¹ Kuwa wa, Bayuda ba ndi no dumo ka Yelusalema, Yeso aga ndi ku go ku.² Ku beyo, a ndi na ziwa bemoti buwobi na mupumi ma gudū yi nino, nimo balikyaga be «mupumi ka Bakondolo». Ziwa yi nino a ndi na bangbanga kubukumuti ka bakpolo-kpolo bi. Bamakaga ndi ziwa yi nino ka Libelenia be «Betesaida».³ Kusō wa bangbanga bi nibayo, batu ba bokolobu budingi bikaga ndi bakanganana wa. Ikaga ndi na batu ba bokolobu baya mamomo, nibo ba dili na bazegesi. [Bikaga ndi kabunda be libo obunzikoni,⁴ a beyo, malaika ka Mombukwono-dosu osyogoku ndi bongbingo bemoti-bemoti ka ziwa yi nino kabunzo. Mutu wo kolobu wa mambwa nino osyaga ndi ko libo li nilo kani malaika obunzini, aukaga ndi lingana.]⁵ Luga kabu, a ndi na aluku bemoti nino a ndi no kolobu ka byanga batekebe basaa na bugina.⁶ Niyo Yeso amina wakanga, ukana ndi goni be a ndi no kolobu ka masye mudingi, amuusa kuwa ndi be: «Watu kapa kahaka?»

⁷ Alukū nɔ asikisya ndi bɛ: «Mombukwono-dosu, nakikogigū na mumbanzu nino esiso ko lifo ngbingo yi nino bobunzaga mino. Niyo nakingilaga ambe nosyi kɛ bɛyo, mutɔ wagogo osyo kambwa kami.»

⁸ Yeso abikya ndi bɛ: «Wamaga, va kalagba kakū na wakpakyana!» ⁹ Wa aka wa, alukū nɔ ahuka ndi. Ava kalagba kaki, apunga ndi kakpakyana.

Likpamuka li nilo igyonosa ndi ka Lisye la kimumbiso. ¹⁰ Bayuda fafikya kawa ndi mutɔ yi nino ahuka ndi nɔ bɛ: «Lisye li nili, a Lisye la kimumbiso. Wakakwananigu kabinika kalagba kakū.»

¹¹ Usikisya ndi bɛ: «Mutɔ yi nino ehukusi nɔ ebikiyi bɛ: «Va kalagba kakū, wakpakyana.»»

¹² Bamuusa kawa ndi bɛ: «Mutɔ tino nɔ ubikiyi bi bɛ: «Va kalagba kakū, wakpakyana?»»

¹³ Luki limoti, alukū yi nino ahuka ndi nɔ kegū ndi kamibo Yeso. A bɛyo, Yeso a ndi ni olimikogini ka ambaza nino a ndi wa.

¹⁴ Kumbuso yi, Yeso atakanya ka Ndaɓu ko Kunzi, abikya bɛ: «A bɛyo, mbiya wanu wohukini. Wakogyonitogu bata bunye, kye wigogyisa kawa kakitaga bɛyo wo bi mino.»

¹⁵ Mutɔ yi nino inda ndi kaɓfikya Bayuda bɛ Yeso nɔ ahukusa ndi. ¹⁶ Kinili, ɓapunga ndi mino kakisa kagyogyiso Yeso, kye ahukusa ndi mumbanzu ka Lisye la kimumbiso.

¹⁷ Yeso usikisya ndi bɛ: «Baba agyaga ligubo bongbinga basi, imi na gonɔ mino aka bilubi.»

¹⁸ Niyo Bayuda bukana munzina mi nimo, bidukulaga kawa ndi bata kakisa Yeso ɓivaka-vaka kamwo. Ba ndi kagya bɛyo, kegū asi kye Yeso inaga ndi Lisye la kimumbiso payaya, luki limoti, kye abikya ndi gonɔ bɛ Kunzi ni abaki ɓikpe, na iyi mombukwana-daki a mɔɔngonɔ no Kunzi.

Kunzi apá ndi Mikaki ngu yasi

¹⁹ Yeso ubikyoku ndi bata Bayuda bɛ: «A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, Miki kakwananigu kagya luki na mutamanagi kaki, kiki nilo aka lo inaga na Abaki. Nilo Baba agyaga, Miki agya mɔɔngonɔ begeyo. ²⁰ A bɛyo, Baba apagatu Miki, awonisilaga masi nimo agyaga. Awonisila kawa nde ke bata makpamuka mudingi-dingi kugbe, kawa wa go wa, nokū amudika nde ke bide. ²¹ Mɔɔngonɔ bɛyo Baba ubililisogo mino bamanda, upá ɔbili, ka lingunū, Miki upága batu niɓo iyi ubaillyaga begeyo. ²² Na gonɔ, Baba kakogigū ngbanga ka mumbanzu, luki limoti, apóni ndi Miki ngu yi niyo yasi, ²³ kye batu basi babangi Miki mɔɔngonɔ bɛyo babangaga mino Baba. Mutɔ yi nino kabangagigū Miki, kabangagigū gonɔ Baba nino atikoku.»

²⁴ A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, mutɔ wasi nino ukanaga likpamuka kami, na abinikyana nino etikoku ndi, a na ɔbili wa benze na benze. Bakamakyigū nde ke ka mungimbo, luki limoti, otukyoni ka kukwaku akitaga ka ɔbili. ²⁵ A lingunū, a lingunū, nakamubikya ambe, ngbingo akodoku, na a kawa gonɔ wakitulyana aka, nino bamanda bukana nde ke mino liyū ko Miko-Kunzi. Na niɓo bukana nde ke, binisanatu na ɔbili. ²⁶ A bɛyo, mɔɔngonɔ bɛyo ɔbili wasi o mino ka maboku ka Baba, apá gonɔ Miki, ɔbili yi nino wasi a kawa gonɔ ka maboku ko Miki. ²⁷ Apá ndi Miki ngu yiko ɓangbanga, kye a Miko-mumbanzu. ²⁸ Makombomboyonitogu, kye ngbingo akodoku nino bamanda bayasi niɓayo a ka bambuku bukana nde ke mino liyū ko Miko-mumbanzu, ²⁹ ɓopupogoku. Niɓo bagyaga ndi bunza, ɓopupoku nde ke kainisoniso na ɔbili, luki limoti, niɓo bagyaga ndi bunye, ɓopupoku nde ke kaingyo ka mungimbo.»

³⁰ Yeso omotiloku ndi bɛ: «Nakakwananigu kagya luki gutugu limoti aka no ngu kami. Nakogo ngbanga kabyenene na nilo baba ekpamyaga, na ngbanga kami ikaga wonghngbili kye nakakisagigū kagya sipananiso kami, luki limoti, niɓo ka mutɔ yi nino etikoku.»

Miko-Kunzi a na bademū buidingi

³¹ Yeso omotiloku ndi kawa bɛ: «Nakika demū kami mombukwana-daki yi, buɓemū kami kegū ɓa lingunū. ³² Luki limoti, mutɔ wago nɔ a demū kami, na nakaiba ambe buɓemū kaki kugu kami a ɓa lingunū. ³³ Iɓunu, mutikatu ndi batatambwa ku ka Yuani, na buɓemū kaki kugu kami a ndi ɓa lingunū. ³⁴ Imi, nakegū na nza ya buɓemū ka mumbanzu. Luki limoti, nakabikya bɛyo kye winisononi na muhukuso. ³⁵ Yuani a ndi abe tala matuna na munze. Iɓunu, mabailya ndi kasananiyaga ɓungbanganya bi niɓo ko ngbinga mukede aka.»

³⁶ Luki limoti, buɓemū kami a buidingi kugbe kakitaga niɓo ka Yuani. A bɛyo, mogubo nimo Baba epá ndi bɛ nagyagi, imu mɔ nagyaga, na imu mɔ epupilyaga buɓemū na kowonisilo bɛ Baba nɔ etikoku ndi. ³⁷ Na Baba nino etikoku ndi a gonɔ demū kami. Makanukonigu nde ke liyū kaki ikani kamina. ³⁸ Makobuulyogigū likpamuka kaki ka

mambengi kunu, kye makabinikyanagu mutu yi nino atikoku ndi. ³⁹ Mikaga bakidukufu bigubu katangulaga Mobiso Motu, kye matamanaga be makiko kagya beyo, makwanana kainiso na obili wa benze na benze. Luki limoti, demu kami ni Mobiso mi nimo goni mo. ⁴⁰ Luki limoti, makya kodoku ku kami kainiso na obili.

⁴¹ Nakakisagigu ibiba kotukyoku ka bambanzu, ⁴² luki limoti, nakamumibo: kuso kunu, makegu na sipananiso ko Kunzi. ⁴³ Ima, nodoku ndi ko lino ka Baba, luki limoti, makapagigu ketilya. Mutu wago kodoku ko lino kaki bikpe, matilyatu ndeke. ⁴⁴ Makwanana kabiniyana liki? Iyunu mapananaga ibiba luga kunu aka ni makegu kakisa niyo otukyogoku ko Kunzi yikaka.

⁴⁵ Makotomonitogu be imi, namupiyagatu ndeke bangbanga ka Baba. Musa nino mobisa ndi baya kunu kagu kaki, iyi no amupiyaga ndeke. ⁴⁶ A beyo, makabinikyana ndi Musa, iba mebinikyononi goni, kye iyi, okpikagatu ndi mongoni kugu kami. ⁴⁷ Luki limoti, kika ni makegu kabiniyana mobiso kaki, makwanana kawa kabiniyana muzina kami liki?»

6

*Yeso ulyoyisini bambanzu belofu kubukumuti
(Matayo 14:13-21; Maliko 6:30-44; Luka 9:10-17)*

¹ Kumbuso yi, Yeso azaba ndi kusyaku wa ibombu ya Galilaya niyo balikyaga goni be Tibelia. ² Ambaza mudingi ka bambanzu a ndi kabifya. A beyo, bambanzu bi nibo ba ndi kaina mokingyosi mumbanga-mbanga nimo Yeso agyaga ndi kauhukuso batu ba bokolobu. ³ Yeso adaka ndi ka ngupa, bikanana ndi ka beyo pa imoti na babifya kaki. ⁴ Wina se, yinga ka Bayuda niyo balikyaga be Pasika a kawa ndi buwobi. ⁵ Yeso ikwe ndi, amina ambaza mudingi ni anadulyoku. Abikya kawa ndi Filipi be: «Taluwoku mukati yani kaulyoliso na iyi batu bi niba?» ⁶ Abikya ndi beyo ko bulya yikingila Filipi aka. A beyo, Yeso atu ndi kaiba kambwa aka be agya bu.

⁷ Filipi asikisa ndi be: «Gutugu takaluwo mukati ma bambuma bamiya baba*, kitulyanigu ka batu basi.» ⁸ Bemoti luga ka babifya kaki beyo ka Andilia nino a ndi mamaki Simoni-Petele, abikya be: ⁹ «Miki bemoti atu na mukati kubukumuti ma saili wanu† pa imoti na bosi baba. Luki limoti, malili mi nimo kegu gutugu luki aka ka bambanzu budingi bene.»

¹⁰ Yeso abikya ndi be: «Hulikisoni bambanzu basi.» Tonito a ndi tidingi wa bigbesese, bikonono kawa ndi. Baluku ba ndi banda belofu kubukumuti. ¹¹ Yeso ava kawa ndi mukati, niyo abibiso Kunzi, ughananilyaga ndi bambanzu nibo ba ndi wa. Agya ndi na bosi begyo, upaga mudongoni beyo ba ndi mino kapa. ¹² Niyo bikutaga ndi, Yeso abikya babifya kaki be: «Mumuloni bodongbu nibayo osikoni kye koputikononitogu.» ¹³ Bamumula kawa ndi, botumisa mumbi tekebe na niba na bodongbu baya mukati kubukumuti baya saili nibayo asikana ndi.

¹⁴ Niyo bambanzu bina ndi likpumuka limbanga nilo Yeso agya ndi lo, babikya ndi bingbanganya be: «Aluku yi nimuna a linguna mugyalandu nino a ndi kakwanana kodoku ka obili.» ¹⁵ Yeso andunga kawa ndi be bakodoku kagwi ka mapupu be kye iki ngama, atukya ndi, aga bata mukaka ka ngupa.

*Yeso akakpakyana kugu wo libo
(Matayo 14:22-33; Maliko 6:45-52)*

¹⁶ Niyo bugogo ogwo, babifya kaki binda ndi ka mutili ma ibombu. ¹⁷ Badaka kawa ndi ka ingbolo, bapunga kazaba, baga misa ka Kapelenaumu. Biti a ndi ni olipyini, Yeso kegu ndi mudoko kautakanya. ¹⁸ Oviwa a ndi wapu, mabaka anokotukosa libo la ibombu bigbiya-gbiya. ¹⁹ Niyo babifya bagya bakilometele banda kubukumuti ikani madiya kugu wo libo, bamina ndi Yeso ni anukupofoku. A ndi kakpakyana kugu wo libo bipapapa. Bogwa ndi ombombo kugbe. ²⁰ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Imi no, makobongonitogu.» ²¹ Babifya ba kawa ndi kapa be bavi, luki limoti, ingbolo ifama ndi bigala kubi ka pa niyo ba ndi mino kaina.

Ambaza ka bambanzu akakisa Yeso

²² Na bugalo bi, ambaza ka bambanzu nibo botigala ndi kusyaku wagogo wa ibombu batamana ndi be ingbolo o bi wa imoti aka. Yeso kadakagu ndi pa imoti na babifya kaki, luki limoti, babifya binda ndi asi ibu aka. ²³ Wina se, mangbolo magogo otukyoku ndi ka gudya wa Tibelia. Mangbolo mi nimo a kawa ndi ni osilini buwobi na pa niyo bambanzu balya ndi mino mukati, kumbuso Mombukwono-dosu kabibiso Kunzi. ²⁴ Ambaza ka

* 6:7 6:7 Ko ngbingo ka Yeso, ambuma bemoti ikaga ndi mukalya ma lisyé limoti ka mugya-ligubo. Wanda goni ka Matayo 20:2. † 6:9 6:9 saili: A bumo niyo inisaga abe gbagala.

bambanzu ina ndi be Yeso ikani babibya kaki bakegu bata wa. Badaka kuwa ndi ka mangbolo, baka kakisa ka Kapelenaumu.

Yeso ni mukati ma obili wa benze na benze

²⁵ Niyo batu bi nibo badwe, batokonyoku ndi Yeso kusyaka wagogo wa ibombu, bamuusa be: «Muwonisilo, wosiliku wanu ngbingo tino?» ²⁶ Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, makegu kekisa asi kye mini bi makpumuka mumbanga-mbanga, luki limoti kye malyi bi mukati, mikutogo bikpekedede-kpekedede. ²⁷ Makogyonitogu ligubo ko bulya malili nimo aputikanaga. Luki limoti, gyoni ka nimo olipyogo, apa obili wa benze na benze. Mika-mumbanzu amupatu ndeke malili mi nimo. A beyo, Baba nino a Kunzi bikpe owonisila ndi bingbanganya be iyi no atikoku.» ²⁸ Bamuusa kuwa ndi be: «Takwanana kaga bu kotulyoso mogubo nimo Kunzi apaga?» ²⁹ Yeso usikisya ndi be: «Ligubo nilo Kunzi akapa be gyoni nali: ibinikyoni imi yi nino betikoku ndi.» ³⁰ Babikya kuwa ndi be: «Likpumuka limbanga tino lo wakwanana katigiyila kye tubinikyani? Wakaga luki tino?» ³¹ Botitosu balyatu ndi malili nimo balikyaga be mana ku ka isa. Mudongoni beyo ikpikaga ndi mino ka Mobiso Motu be: «Kunzi upa ndi mukati nimo otukyoku ndi kugu wa lisyey.» ³² Yeso usikisya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, kegu Musa no amupa ndi mukati nimo otukyoku ndi kugu wa lisyey. Luki limoti, Baba no apaga mukati ma lingunu nimo otukyoku kugu wa lisyey. ³³ A beyo, mukati ko Kunzi, a nimo osyogoku kotukyoku kugu wa lisyey, apa obili ka litombu.» ³⁴ Babikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, tipaga masye masi mukati mi nimo aka mo.»

³⁵ Yeso ubikya ndi be: «Imi ni mukati nimo apaga obili. Mumbanzu kodoku ku kami, ebinikyana, kimukanigu ndeke bata nza na musasa gutugu iki yi aka. ³⁶ Luki limoti, namubikyatu ndi ambe: wina se, meminatatu ndi kani makobinikyoni. ³⁷ Mutu wasi nino baba epa, odokoto ku kami. Kedulyoku, nakakpumyigu ndeke. ³⁸ A beyo, nakotukyokugu ndi kugu wa lisyey kaga sipananiso kami, luki limoti niso ka nino etikoku ndi. ³⁹ Na sipananiso ka nino etikoku ndi a be nakabungusogonitogu gutugu bemoti aka ka nibo epoku, luki limoti nupupisatu basi ka bambuku ka lisyey la mulibo. ⁴⁰ A beyo, sipananiso ka baba a be mutu wasi nino amina Miki, abinikyana, inisoni na obili wa benze na benze. Imi, napupisatu ndeke ka mbuku ka lisyey la mulibo.»

⁴¹ Bayuda bapanga kuwa ndi kanzinzinya Yeso kye abikya ndi be iyi ni mukati nimo osyoku kugu wa lisyey. ⁴² Ba ndi kabikya be: «Kegu mbeyi Yeso mu? Mika Yezefu? Takamibigu mbeyi abaki na amaki? Akwanana piye kabikya bata liki be osyoku kugu wa lisyey?» ⁴³ Yeso usikisya ndi be: «Wosoni kanzinzinya luga kunu. ⁴⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kodoku ku kami, kiki ni Baba nino etikoku ndi aka no alutiniku. Imi, napupisatu ndeke mutu yi nino ka mbuku ka lisyey la mulibo. ⁴⁵ Ikpikaga ka mobiso ka bogyalandu be: «Kunzi utiwa ndeke bambuku basi.» Mutu wasi nino amukana Baba, abye mutuu kaki, odokoto ku kami. ⁴⁶ Kegu na mutu gutugu bemoti aka nino aminoni Baba, kiki nino aka no otukyoku ko Kunzi, iyi no aminoni Baba. ⁴⁷ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, nino ebinikyana, a na obili wa benze na benze. ⁴⁸ Imi ni mukati nimo apaga obili. ⁴⁹ Botitonu balyatu ndi mana ka isa, gutugu beyo, bolumwaga ndi. ⁵⁰ Luki limoti, mukati mi nimo osyoku kugu wa lisyey nima. Mutu yi nino alya, kokwigu ndeke. ⁵¹ Imi ni mukati ma obili nimo osyoku kugu wa lisyey. Mumbanzu kalya, ika ndeke na obili wa benze na benze. Mukati mi nimo napá ndeke ambe bambanzu binisoni na obili ni nzuyi kami.»

⁵² Kuwa wa, Bayuda bapanga ndi bodongoso luga kabu, banabikya be: «Aluku yi nima akwanana piye katipa nzuyi kaki be talyi liki?» ⁵³ Yeso ubikya ndi be: «A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, makolyi nzuyi ko Mika-mumbanzu, momwo bangu kaki, makikigu na obili kuso kunu. ⁵⁴ Mumbanzu kalya nzuyi kami, omwo bangu kami, ika na obili wa benze na benze. Napupisa ndeke ka mbuku ka lisyey la mulibo. ⁵⁵ A beyo, nzuyi kami a malili ma lingunu, bangu kami a luki limwo la lingunu. ⁵⁶ Mutu nino alyaga nzuyi kami, omwa bangu kami, ikaga kuso kami na imi kuso kaki. ⁵⁷ Baba nino etikoku ndi a na obili, imi, na na obili ko ngu kaki. A begyo, mumbanzu nino elya, inisa na obili pisi ku kami. ⁵⁸ Mukati mi nima otukyoku kugu wa lisyey. Kegu abe nimo botitonu balya ndi, gutugu beyo, bokwaga ndi aka. Luki limoti, nino alya mukati mi nima, ika na obili wa benze na benze.» ⁵⁹ Yeso anzina ndi munzina mi nimana ka Kapelenaumu ni akapa mutuu ka ndabu ya malumba.

Munzina nimo apaga obili wa benze na benze

⁶⁰ Niyo bukana munzina ka Yeso beyo, budingi ba babibya kaki aka ndi be: «Munzina mi nimana a mumbanga kugbe, wani no akwanana kapa kaukana?»

⁶¹ Yeso andungana ndi fe babifhya kaki bakainzinzinya ko bulya munzina mi nimo. Kinili, umuusa kuwa ndi fe: «Likpumuka li nili amutulisito mambengi? ⁶² Kika ni a beyo, ika kuwa liki ni maminini Mika-mumbanzu kadaka bata ka pa niyo a ndi mino kambwa? ⁶³ Limbengi ko Kunzi lo apaga obili. Nzayi kakwananigu kagya luki. Munzina nimo namubikya ndi mo a mutumo no ngu ya limbengi, na imu mo apaga obili. ⁶⁴ Luki limoti, bambanzu bemoti-bemoti luga kunu bakegu kabinikyana. A beyo, Yeso ibagatu ndi katukya ka bundeli aka fe atu na nifo bakabinikyana agigu ndi na nino agaba ndeke.» ⁶⁵ Omotiloku ndi fe: «Kinili, namubikiyi ambe: «Kegu na mumbanzu nino akwanana kodoku ku kami kiki ni baba aka no ahukwilyini pisi.»

⁶⁶ Katukya ko ngbingo yi nino aka no, budingi ba babifhya kaki basa ndi, bakakpakyanagigu ndi bata na ibu.

⁶⁷ Yeso umuusa kuwa ndi babifhya tekefe na baba fe: «Yegu ifunu, ma kuwa goni ifunu kapa kesa?» ⁶⁸ Simoni-Petele asikisya ndi fe: «Mombukwono-dosu, tinda bata ka wani? Iwe wa na munzina nimo apaga obili wa benze na benze. ⁶⁹ Ifusu, takabinikyana, takaiba ambe iwe ni Mutu Wotu nino Kunzi atikoku ndi.» ⁷⁰ Yeso usikisya ndi fe: «Kegu mbeyi imi aka no namupunaga ndi ifunu basi tekefe na baba? Luki limoti, bemoti luga kunu a mumuyoniso!» ⁷¹ Yeso a ndi kanzina ko bulya ka Yuda nino a ndi mika Simoni Isikaloti. A beyo, Yuda no a ndi kagaba, gutugu beyo a ndi mino bemoti ka babifhya tekefe na baba yo.

7

Bamamaki Yeso bakegu kabinikyana

¹ Kumbuso yi, Yeso alingya ndi Galilaya wasi. A beyo, kegu ndi kapa kalingyo Yudea kye bangama ka Bayuda ba ndi kakisa kamwisiso. ² Wina se, yinga bemoti ka Bayuda nino bamakaga ndi fe yinga wa Bangbangba* a kuwa ndi buwobi. ³ Bamamaki Yeso babikya kuwa ndi fe: «Titukiyila ifusu wanu, waga ka Yudea iba babifhya kaku nifo ku binito goni ibu nilo wika kagya. ⁴ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino agyaga likpumuka ko dikidi, ni a se kakisa kaimibisisoko bingbanganya. Kika ni wakagya makpumuka mumbanga-mbanga, wiwonisa neki ka bambanzu basi.» ⁵ A beyo, gutugu bamamaki bikpe bakegu ndi kabinikyana. ⁶ Yeso ubikya ndi fe: «Ngbingo yi nino kami wanza kanitulyonigu mbeyi. Luki limoti, nino kunu ikaga iyi asi wanza aka bongbinga basi. ⁷ Batu ba obili bakakwananigu kamumaya ifunu. Luki limoti, bemuyatu imi kye na demu kabikyaga yigya kabu yanye. ⁸ Windoni ifunu ka yinga. Nakegu mino imi kaina kye ngbingo kami kegu mbeyi wakitulyana.» ⁹ Niyo abikya beyo, asikana ndi iyi ka Galilaya.

Yeso ogoni ka yinga

¹⁰ Niyo bamamaki binda ndi ka yinga, Yeso inda ndi goni iyi bipele ni bambanzu bakibigu. ¹¹ Kuwa wa, bangama ka Bayuda bapunga ndi kakisa bivaka-vaka, banuusogo fe: «Aluku yi nino a yani?» ¹² Kuso wa ambaza ku, bambanzu ba ndi kainzinzinya yakpu kugu ka Yeso. Batu bago ba ndi kabikya fe: «A mutu wanza.» Batu bo fe: «Haaa, akauluta bambanzu ko pisi yanye.» ¹³ Luki limoti, kegu na mutu bemoti nino abikyaga ndi likpumuka bingbanganya, kye bubangaga ndi bangama ka Bayuda.

¹⁴ Ngbingo yi nino dumo a kuwa ndi mino bikokpwo, Yeso aga ndi ka Ndafu ko Kunzi, apunga kapá mutwi. ¹⁵ Bayuda bombombaya ndi, banabikya fe: «Aluku muna apunya mbeyi na yimibo yani? Wina se, kindagu gutugu ndi ka ikolo begeyo.» ¹⁶ Yeso usikisya ndi fe: «Mutwi nimo imi napaga, kikogigu makami, luki limoti, ikaga ma ko Kunzi nino etikoku ndi. ¹⁷ Mumbanzu kika wakitulya kagya nilo Kunzi apaga, iba pisi ka mutuu mi nimo fe akotukyoku ka Baba ikani kami bikpe. ¹⁸ Mutu yi nino anzinaga ko lina kaki bikpe, akisaga ibiba kaki aka mombukwana-daki yi. Luki limoti, nino akisaga ibiba ka nino atikoku ndi, abikyaga linguna ni kuboboku kegu kuso kaki. ¹⁹ Musa kamupagu mbeyi ndi mutuu? Luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kegu kabye mutuu mi nimo. Mbiya wanu, ko bulya iki yo mo mino kakisa kemwisiso?» ²⁰ Ambaza asikisya ndi fe: «Wa na limbengi la buye! Wani mbeyi no akakisa kaumwisiso?» ²¹ Yeso usikisya ndi fe: «Nagya ndi likpumuka limbanga limoti aka, amudikisa ndi ifunu basi noku bide. ²² Ifunu mukogo bomiki gutugu ka Lisyé la kimumbiso aka kye Musa amupá ndi mutuu kagya beyo. Ka linguna, kodokugu ndi ka Musa, luki limoti, ka botitonu.

* 7:2 7:2 yinga wa Bangbangba: a ndi yinga ka Bayuda nino agyaga ndi poso bemoti, balyaga ndi ka timba wa kubomu na nino wa tekefe kani bomoni kanyo masolo. Batamanaga ndi ngbingo yi nino bomikya-Bezaleli ba ndi mino ka isa. Ko ngbingo wa yinga yi nino, batu basi bikaga ndi ka bangbangba. Yelusalema a kuwa ndi pa yidingi ku balyaga ndi mino yinga yi nino. Wanda kaBalawi 23:34-36; Yigilya 16:13.

²³ Kika neki ni bukogotu bomiki ka Lisyé la kimumbiso, a ko bulya yibuulya mutuu ka Musa. Ko bulya iki se kuwa yo mambengi o mino kamukandikana wa nauhukusi mino mumbanzu ka Lisyé la kimumbiso? ²⁴ Makokogonitogu mukombu kabyenene na niyo minaga no miso aka, luki limoti, kogoni ka bungbingbili.»

Yeso ni Masiya?

²⁵ Batu bagogo ba Yelusalema ba ndi kabikya be: «Kegu muti yi nino bakakisa kamwisiso nimu? ²⁶ Wina se, akanzina bingbanganya kambwa ka bambanzu na bakegu gutugu kabukyo aka. Bangama fibito neki bi lingunu be iyi ni Masiya? ²⁷ Takaiba ambe muti yi nimuna apunya yani. Luki limoti, ngbingo yi nino Masiya odoku ndeke mino, mumbanzu gutugu bemoti aka kibigu ndeke be apunya yani.»

²⁸ Ngbingo yi nino Yeso a kuwa ndi mino kapá mutiwi ka Ndaβu ko Kunzi, abikya ndi na liyu lapu be: «Matu kemibo binza na mibatu ku no mino kapunya? Nakodokugu ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, nino etikoku ndi abikyaga iyi asi lingunu aka. Ifunu, makamibigu. ²⁹ Imi, namibatú kye notukyoku ndi ku kaki, iyi no etikoku.»

³⁰ Bakisa kuwa ndi be bagwi Yeso liki, luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananagu ndi kagwi, kye ngbingo kaki kegu mbeyi ndi wakitulyana. ³¹ Kuso wa ambaza, bumbanzu babinikyana ndi, babikya be: «Ngbingo yi nino Masiya odoku ndeke mino, agyatu ndeke goni iyi makpamuka mumbanga-mbanga makpu kakitaga aluku yi nimu?»

Bafalisayo butikini bazamu kagwi Yeso

³² Bafalisayo bumukana ndi bumbanzu ni baninzinzinya ko bulya ka Yeso ka ambaza ku. Kuwa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi bazamu kagwi.

³³ Yeso abikya ndi batu niβo ba ndi wa be: «Na mbeyi bata pa imoti na ifunu ko ngbinga mukede. Kumbuso yi, nigatu katakanya nino etikoku ndi. ³⁴ Mekisatu ndeke bivaka-vaka, luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila ku niko mino.»

³⁵ Bayuda buusana ndi luga kabu be: «A se kuwa kainda yani, niyo takakwananigu mino kamina? A se kapa kainda ka Bayuda bi niβo ba bumisikono luga ka Bagiliki na kaupá Bagiliki mutiwi kaki? ³⁶ Atibikyi bi be: «Mekisatu ndeke bivaka-vaka, luki limoti, makeminigu. Makakwananigu ndeke kosila ku niko mino.» Isi ya munzina mi nino ni iki?»

Libo nilo apaga obili

³⁷ Lisyé la mulibo la yinga yi nino a ndi lisyé lidingi kugbe. Lisyé li nilo, Yeso amaga ndi bigba, abikya na liyu lapu be: «Mumbanzu kika na musasa, odoku komwo libo kunu no mino. ³⁸ Ka muti yi nino, ika ndeke mudongoni beyo Mobiso Motu abikyaga mino be: «Mambengi mo mobo mudingi-dingi nimo apaga obili akika ndeke katukya ka limbengi ka muti nino abinikyana.» ³⁹ Yeso a ndi kanzina beyo ko bulya Limbengi ko Kunzi nilo batu bi niβo babinikyana bika ndeke nolu. A beyo, Limbengi li nilo kegu mbeyi ndi lidoku, kye Kunzi a ndi ni kanapigu Yeso ibiba.

Bumbanzu bigbonogini ko bulya ka Yeso

⁴⁰ Niyo bumbanzu bagogo luga wa ambaza bukana mino munzina mi nimo, babikya ndi be: «A lingunu aka Mugyalandu nino bawanyaga ndi!» ⁴¹ Bagogo babikya ndi be: «Masiya no!» Luki limoti, bagogo bata be: «Ambe, Masiya akwananatu kotukyoku ka Galilaya? ⁴² Mobiso Motu kabikyagigu mbeyi be Masiya ibukuta ndeke ka livanza ka ngama Daudi na ka Betelehemu, mugi nimo Daudi a ndi mino?» ⁴³ Kuwa wa, ambaza igbananga ndi ko bulya ka Yeso. ⁴⁴ Batu bagogo luga kabu ba ndi kapa kagwi, luki limoti, mumbanzu gutugu bemoti aka kavilagu ndi.

Bangama ka Bayuda bakegu kabinikyana Yeso

⁴⁵ Kumbuso yi, bazamu niβo bokumu-kumu na Bafalisayo butika ndi, bigoku. Bumuusa kuwa ndi bazamu be: «Ko bulya iki yo makodokugu mino na Yeso?» ⁴⁶ Busikisya ndi be: «A limbanga! Takanamukonigu ndeke mumbanzu ananzina abe aluku yi nino ku!» ⁴⁷ Bafalisayo bumuusa ndi be: «Ambe, mogulyini kuwa goni ifunu ka kaboboku kwi nikwo? ⁴⁸ Atu mbeyi na mumbanzu gutugu bemoti aka luga kusu ka bangama ikani ka Bafalisayo nino abinikyana? ⁴⁹ Luki limoti, batu bi niβo bakibigu mutuu ka Musa. Bovoni ndi ligbongoni.»

⁵⁰ Nikodimo a ndi bemoti ka Bafalisayo niβo ba ndi wa. Iyi no odoku ndi kamina Yeso kambwa, abikya ndi be: ⁵¹ «Mutuu kusu, akogotu mukombu ka mumbanzu ni bakanomukonigu ikani bakanibigu be ogyi bi iki?» ⁵² Luki limoti, basikisya ndi be: «Wa kuwa iwe muti wa Galilaya goni? Kpima mbeyi Mobiso Motu binza ikani winatu gutugu be mugyalandu bemoti opupatu ndeke ka Galilaya.»

Yeso na aſanda bemoti

[⁵³ Kumbuso yi, iſu baſi biſiganana ndi ka baſakaba.]

8

¹ Luki limoti, Yeso aga ndi iyi ka Ngupa ya Mizeituni. ² Bugala bi na buſoſi biſo, iga ndi bata ka Ndaſu ko Kunzi. Bambanzu baſi baſpudoku ndi. Iko, aſunga ndi kaupá mutiwi. ³ Bowoniſilo ba mutuu na Baſaliſayo ſodoku kuwa ndi wa na muko bemoti nino baſwi ndi na muluku. Bamomosa ndi kambwa ka bambanzu biſu, ⁴ baſikya Yeso be: «Muwonisilo, baſwi muko yi nimu na muluku mbiya wa. ⁵ Kaſyeneſe na mutuu kusu, Muſa atikpama ndi kaſumwogo inguo ya ſoko bi niſa na matamu. Iwe, wa ſe kuwa kaſikya bu?»

⁶ Ba ndi kaſikya beyo ko bulya yikingila Yeso, kye ba ndi kakisa kaſungulya. Luki limoti, Yeso odidika ndi, aſunga kokpiko na kprengbe ka litombu. ⁷ Niyo biſiſilaga ndi mino kamuſogo, Yeso ananukana ndi, uſikya be: «Mutu nino kanogyigu ndeke iyi buſye luga kunu, aſangi ni iyi kamaka litalu la mambwa.» ⁸ Kumbuso yi, odidika ndi bata, aſunga bata kokpiko ka litombu. ⁹ Ngbingo yi nino bukana mino beyo, baſunga ndi katakya yikaka-yikaka kaipunga na bamboku. Yeso otigolo mukaka aka wa iſu na muko yi nino wa a mbeyi ndi bata mino wakamaga kambwa ka batu niſo ba ndi wa. ¹⁰ Kuwa wa, Yeso amaga bata ndi, amuuſu muko no be: «Ye ma, batu niſo buſungulyi ba yani? Keſu neki na mumbanzu nino ubiſi na mukombu?» ¹¹ Aſikisya ndi be: «Gutuſu bemoti aka Mombukwono-dosu.» Yeso aka na iyi be: «Ee, nakubiſigu imi na mukombu beſeyo. Wagano, luki limoti, wakigilyonitogu bata kagya buſye.»]

Yeso ni buſunganganya ba ſibili

¹² Yeso uſikya bata ndi bambanzu be: «Imi ni buſunganganya ba ſibili. Mumbanzu keſiſya kakpakanigu ndeke ko biti, luki limoti, inisona ndeke na buſunganganya ba ſibili.» ¹³ Baſaliſayo baſikya ndi be: «Iwe no wa demu kaku ka mombukwana-daki yi. Budemu kaku keſu neki ba linguu.» ¹⁴ Yeso uſikisya ndi be: «Gutuſu nakika demu kami mombukwana-daki yi, budemu kami a ba linguu, kye nakaiba ambe napunya yani na nakainda yani. Luki limoti, iſunu, makegu kaiba be napunya yani ikani nakainda yani. ¹⁵ Iſunu, makogo likpumuka kaſyeneſe na tamanaga ka bambanzu. Luki limoti, imi, nakakogigu likpumuka ka mumbanzu. ¹⁶ Na gutuſu nakako likpumuka ka mumbanzu, ika ka buſungbingili aka kye nakegu mukaka. Luki limoti, ta pa imoti na Baba nino etikoku. ¹⁷ Wina ſe, ka mutuu kunu, ſokpikatu ndi be budemu ka batu baba ſo ikaga ba linguu. ¹⁸ Na demu kami mombukwana-daki yi. Baba nino etikoku ndi a goni demu kami.» ¹⁹ Baſaliſayo bamuusa kuwa ndi be: «Abaku a ſe kuwa yani?» Yeso aka ndi na iſu be: «Makemibigu na makamibigu Baba. Makemiba ndi, iba mamibatu goni Baba.»

²⁰ Yeso a ndi kanzina beyo ngbingo yi nino a ndi mino ka Ndaſu ko Kunzi. A ndi ka kpoko wa kpokoyo nino baſikitaga mino aſepe. Mumbanzu gutuſu bemoti aka kagwigu ndi kye ngbingo kaki keſu ndi wakitalyana.

Yeso obikyini be akainda ku ka Baba

²¹ Yeso uſikya bata ndi be: «Imi, nogoni imi. Mekisatu banu, luki limoti, mokwo ndeke ka buſye kunu. Makakwananigu koſila ku no mino kaında.» ²² Bayuda buusanana ndi luga kaba be: «A ſe kuwa kaında kaibongiso, kye akabikya be: «Makakwananigu koſila ku no mino kaında?»» ²³ Yeso uſikisya ndi be: «Iſunu, ma batu ba waſi wanu, luki limoti, imi, na mutuu wa kugu. Iſunu, ma batu ba ſibili yi nimu, luki limoti, imi, nakegu mutuu wa ſibili yi nimu. ²⁴ Kinili, namubikyi ſi ambe mokwaga ndeke ka buſye kunu. A beyo, makobinikyonni be imi ni, «Natu», mokwaga ndeke ka buſye kunu aka.» ²⁵ Bamuusa kuwa ndi be: «Iwe mbeyi ni wani biſke?» Yeso uſikisya ndi be: «Imi ni nino namubikya ndi katakya ka mupunganagi. ²⁶ Na na makpumuka makpu kamabikya na kamubiſo mino na mungimbo. Luki limoti, nabikyaga ka ſibili nilo aka lo nukana ndi na nino etikoku ndi. Iyi, abikyaga linguu.»

²⁷ Baſegu ndi kaiba be a ndi kaunziniya ko bulya ka Abaki. ²⁸ Yeso uſikya kuwa ndi be: «Ngbingo yi nino maſokisa ndeke mino Mika-mumbanzu, miba kuwa ndeke be imi ni «Natu». Miba be nakagyagigi luki gutuſu limoti aka ka ſipananiſo kami, luki limoti, nabikyaga nilo aka lo Baba ewoniſila ndi. ²⁹ Nino etikoku ndi a pa imoti na imi. Keſagu ndi mukaka, kye nagyaga buſungbinga baſi nilo aka lo aſoſogo.»

³⁰ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino kanzina beyo, bambanzu baſku baſinikyana ndi.

Kulikanaga ya linguu

³¹ Yeso ufikya kuwa ndi Bayuda nifo babinikyana ndi be: «Makiko kabye munzina kami binza, miko ka linguu babifya kami. ³² Miba ndeke linguu, na linguu amukulaga.» ³³ Basikisya ndi be: «Ta livananza ka Abalahamu, mumbanzu katibisagu ifusu busunzu gutugu lisyé limoti aka. Wakatibikya liki be takulikanagatu ndeke?»

³⁴ Yeso usikisya ndi be: «A linguu, a linguu, nakamufikya ambe, mutu wasi nino agyaga banyé a musunzu wa banyé. ³⁵ Musunzu kikogigu bongbinga basi ka livananza. Luki limoti, miki ikaga iyi mino ka bongbinga basi. ³⁶ Kika neki ni Miki amukulogini, mika kuwa ndeke bukulikanaga linguu. ³⁷ Nakaiba ambe ma livananza ka Abalahamu. Luki limoti, makakisa kemwisiso, kye makegu kabailya munzina kami. ³⁸ Imi, nakabikya nilo nina ndi ka Baba. Ifunu, makagya nilo mukana ndi na obonu.» ³⁹ Basikisya ndi be: «Obosu ni Abalahamu.» Yeso aka ndi na ifu be: «Makiko bi ka linguu bomika Abalahamu, makwanano bi kagya mudongoni beyo Abalahamu agyaga ndi mino. ⁴⁰ Luki limoti, mbiya wanu makakisa kemwisiso. Wina se, Abalahamu kagyagu ndi iyi inguo ya likpumuka li nilo. Imi namufikya ndi linguu nilo nakana ndi kotukyoku ko Kunzi. ⁴¹ Ifunu, makagya mudongoni beyo obonu wagogo agyaga ndi mino.» Basikisya ndi Yeso be: «Takegu bomiki ba budanda. Obosu bemoti ni Kunzi aka.» ⁴² Yeso ufikya ndi be: «Kunzi kiko bi Obonu, makwananatu bi kepa. A beyo, imi nopupa ndi ko Kunzi, nodoku se kawa. Nakodokugu ndi ko ngu kami bikpe, luki limoti, iyi no etikoku ndi. ⁴³ Ko bulya iki yo makegu mino kotombisyo likpumuka nilo nakamufikya? A kye makakwananigu kaukana munzina kami. ⁴⁴ Obonu ni mumuyoniso, mapaga kagya nilo aka lo abosilogo. Iyi, a ndi mumbanzu katukya ka mupunganagi. Gutugu lisyé limoti aka kanomogigu ndeke ka linguu, kye linguu kegu kuso kaki. Ngbingo yi nino abukulaga mino bonggo, anzinaga iyi asi mudongoni aka, kye ikaga iyi beyo aka yo katukya ndi ka bundeli. A beyo, a mutu wa kuboboku na mombukwana kuboboku. ⁴⁵ Luki limoti, imi nabikyaga linguu, kinili, makebinikyananagigu. ⁴⁶ Mutu tino luga kunu no akwanana kabikya bingbanganya be naga ndi banyé? Kika neki ni nakabikya linguu, ko bulya iki yo makegu mino kebinikyana? ⁴⁷ Mutu ko Kunzi ukana likipumuka ko Kunzi. Kika ni ifunu makakanagigu, a kye makegu batu ko Kunzi.»

Yeso na Abalahamu

⁴⁸ Kawa wa, Bayuda basikisya ndi Yeso be: «Ifusu, tofikyito bi linguu ambe wa Musamalia, na goni be wa na limbengi la banyé.»

⁴⁹ Yeso usikisya ndi be: «Nakegu imi na limbengi la banyé, luki limoti, nabangagatu Baba. Ifunu, makebangagigu imi. ⁵⁰ Imi, nakakisagigu ibiba kami, luki limoti, Kunzi no ekisilyaga imi. Iyi no akogo mungimbo. ⁵¹ A linguu, a linguu, nakamufikya ambe, mumbanzu kobuulyogo munzina kami, kokwigu ndeke.»

⁵² Bayuda babikya kuwa ndi be: «Mbiya wanu, tibini se kuwa linguu ambe wa na limbengi la banyé! Abalahamu okwoni ndi, bogyalandu bokwogo goni. Iwe, wakabikya be: «Mumbanzu kobuulyogo munzina kami, kokwigu ndeke.» ⁵³ Wa mutu wa ibiba kakitaga obosu beyo ka Abalahamu? Okwoni ndi, bogyalandu bokwogo goni. Wa mbeyi kaiva abe wani?» ⁵⁴ Yeso osikisya be: «Nakibiba imi mombukwana-daki yi, ibiba yi niyo kikigu na izangiya. Baba yi nino mafikyaga be Obonu, iyi no ebibaga imi. ⁵⁵ Luki limoti, makamibigu. Imi, namibatw imi. Nakabikyo bi ambe nakamibigu, niko bi mutu wabonggo abe ifunu. Luki limoti, namibatw na nobuulyagatu munzina kaki. ⁵⁶ Obonu beyo ka Abalahamu ogwaga ndi magyaga ka tamanaga kaina lisyé nilo nodoku ndeke mino. A linguu, inatu ndi, otumo na magyaga bidé.» ⁵⁷ Bayuda babikya ndi be: «Wakanotulyosigu byanga batekebe kubukumuti. Wamina kuwa ndi Abalahamu yi liki?» ⁵⁸ Yeso aka na ifu be: «A linguu, a linguu, nakamufikya ambe, kambwa Abalahamu kaibukuta, imi natu.»

⁵⁹ Bapunaga kuwa ndi matamu kamakaga nomu. Luki limoti, Yeso isuma ndi, opupu ka Ndafu ko Kunzi.

9

Yeso ahukusini mutu nino ibukuta ndi ni kinagigu

¹ Lisyé limoti, Yeso a ndi kampakyaana ko pisi, amina aluku bemoti nino ibukuta ndi ni kinagigu. ² Babifya kaki bamuusa ndi be: «Muwonisilo, ko bulya iki yo aluku yi nimu ibukuta ndi mino ni kinagigu? A ndi ko bulya banyé kaki ikani nifo ka babukuta kaki?» ³ Yeso osikisya ndi be: «Kegu ko bulya banyé kaki ikani nifo ka babukuta kaki. Luki limoti, a beyo kye ligubo ko Kunzi inisoni pisi ka kaki. ⁴ Okwononi tagyi ligubo ka nino etikoku ndi na lisyé. Biti a kawa kolipyo, ngbingo yi nino mumbanzu kakwananigu

mino kagya ligubo. ⁵ Ngbingo yi nino na mbeyi mino ka obili, imi ni bungbanganya ba obili.»

⁶ Niyo Yeso anzina beyo, abakya ndi botikito ka litombu, opula kuwa, agbodya nobu aluku yi nino ko miso. ⁷ Abikya ndi be: «Winda kaisukusa miso ka ziwa wa Siloamu.» Isi ya «Siloamu» ni «Mutu yi nino batiki». Aluku no aga ndi beyo aka yo, isukusa miso, igoku kuwa ni anina bungbanganya.

⁸ Bapimbani kaki na batu nibo baminaga ndi kambwa kaikukungya, buusa ndi be: «Kegu mbeyi aluku nino ikaga ndi wakiko kaikukungya nimu?» ⁹ Bagogo bosikisya ndi be: «Iyo, iyi aka no.» Bagogo bata be: «Kali, kegu iyi, babyenene na iyi.» Luki limoti, aluku no abikya ndi be: «Imi aka no.» ¹⁰ Bamuusa kuwa ndi be: «Miso uhukwikoni bi liki?» ¹¹ Osikisya ndi be: «Aluku nino bamakaga be Yeso opuli bi litombu, egbodyo nolu ko miso, ebikya be: «Winda kaisukusa ka Siloamu.» Nago bi, nogyoku beyo aka yo, narunga kaina.» ¹² Bamuusa bata ndi be: «Aluku yi nino a yani?» Usikisya be: «Sibigu.»

Bafalisayo bakapima mutu nino bahukusa ndi

¹³ Kuwa wa, binda ndi na aluku nino ahuka ndi no ku ka Bafalisayo. ¹⁴ Wikwe se a ndi Lise la kimumbiso lo Yeso opula ndi mino litombu, ahukusa aluku yi nino. ¹⁵ Bafalisayo bamuusa ndi goni aluku yi nino be igyonosa ndi liki be apungi kaina beyo? Ubikya ndi be: «Egbodya ndi litombu ko miso, nisukusoku, mbiya wanu nakaina.» ¹⁶ Bafalisayo bagogo babikya ndi be: «Mutu yi nino kegu mutu ko Kunzi, kye kegu kabanga Lise la kimumbiso.» Luki limoti, bagogo bata babikya ndi be: «Mutu wanye akwanana piye kagya makpamuka mumbanga-mbanga bene liki?» Bafalisayo bigbananaga ndi luga kaba. ¹⁷ Bamuusa bata ndi aluku nino ahuka ndi no be: «Iwe, wakabikya bu kegu ka mutu yi nino uhukusi bi?» Osikisya ndi be: «A mugyalandu.»

¹⁸ Luki limoti, bangama ka Bayuda bakabinikyanagu ndi be aluku no ibukuta ndi ni kinagiga, mbiya wanu akaina bungbanganya. Bumaka kuwa ndi babukuta kaki, ¹⁹ bumuusa ndi be: «Aluku yi nimu a mikunu bikpe? Makabikya linguna be ibukuta ndi kani kinagiga? Iki yo igyonosi kuwa be apungi kaina?» ²⁰ Babukuta kaki bosikisya ndi be: «Takaiba be a mikusu na ibukuta ndi ni kinagiga.» ²¹ Luki limoti, takegu kaiba beyo opungi mino kaina bene. Takegu goni kamibo mutu yi nino ahukusi. Takibigu ifusu. Mumuusogoni iyi aka, a kuwa iti ya mumbanzu, akwanana kamutumbulyaga.» ²² Babukuta kaki babikya ndi beyo kye ba ndi kabanga bangama ka Bayuda. A beyo, ibu bangama bi nibo ba ndi ni buknononini be mumbanzu kabikya be Yeso ni Masiya, bakpumo linguna ka ndaba ya malumba. ²³ Kinili, babukuta ko miki yi nino bosikisya ndi be: «A iti ya mumbanzu, mumuusogoni iyi aka.»

²⁴ Ka nganga ya yiba, Bafalisayo bamaka ndi bata aluku yi nino ahuka ndi no, babikya ndi be: «Bikya linguna kambwa ko Kunzi. Ifusu, takaiba ambe mutu yi nino a mutu wanye.» ²⁵ Usikisya ndi be: «Nakibigu ikani a mutu wanye. Luki limoti, nakaiba likpamuka limoti aka: nakinagigu ndi, mbiya wanu na kuwa kaina.»

²⁶ Bamuusa ndi be: «Ugyi bi bu? Uhukusi bi liki?» ²⁷ Usikisya ndi be: «Namutumbulyogini bi, luki limoti, makegu kaukana. Ko bulya iki makapa be namutumbulyagi bata? Ma kuwa goni ifunu kapa kaiita babiyya kaki?» ²⁸ Bapunga kuwa ndi katumbwa, banabikya be: «Si iwe no wa mabibya kaki! Luki limoti, ta ifusu babiyya ka Musa. ²⁹ Ifusu, tibagatu be Kunzi akpamukaga ndi na Musa. Luki limoti, mutu yi nimu, takibigu be apunya yani!» ³⁰ Aluku no usikisya ndi be: «Likpamuka limbanga a kye makibigu be apunya yani, luki limoti, ehukusini!» ³¹ Takaiba be Kunzi kamukanagigu batu banye. Luki limoti, amukanaga mutu wasi nino abangaga, anagya sipananiyo kaki. ³² Tanukonigi ndeke be mumbanzu ahukusini mutu nino ibukuta ndi ni kinagiga. ³³ Aluku yi nimu kotukyiku ndi ko Kunzi, kakwananigu bi kagya luki.» ³⁴ Basikisya ndi be: «Katukya wa aka wa bubukuta ndi mino, wikaga iwe ka bunye aka. Wakapa kuwa katitiwa?» Kuwa wa, bapupisa ndi kunzi wa ndaba ya malumba.

Mutu nino misa akulikana ndi, abinikyonini Yeso

³⁵ Yeso ukana ndi mongoni be Bafalisayo bakpuyimi aluku nino ahuka ndi no. Inda kuwa ndi katakanya, amuusa be: «Watu kabiniyana Mika-mumbanzu?» ³⁶ Aluku no asikisya ndi be: «Mombukwono-dosu, ibikya be iyi ni wani iba nabiniyani.» ³⁷ Yeso abikya ndi be: «Eee, waminini, iyi no wakanzina na iyi mbiya wanu.» ³⁸ Aluku no abikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, nobinikyonini.» Obuna ndi moli kambwa kaki. ³⁹ Kumbuso yi, Yeso aka ndi be: «Imi, nodoku ndi ka obili ko bulya mungimbo: okwononi be batu ba bokolobu baya mamomo bini na nibo binaga baguna bokolobu baya mamomo.» ⁴⁰ Niyo Bafalisayo bagogo nibo ba ndi pa imoti na ibu bukana manzina mi nimo beyo, bamuusa kuwa ndi be: «Ambe, ta kuwa goni ifusu buguna kolobu ya

mamomo?» ⁴¹ Yeso usikisya ndi be: «Makiko bi no kolofo ya mamomo, makikigu bi na bunye. Luki limoti, mbiya wana makabikya be: <Takaina.> Kinili, ma ka bunye aka.»

10

Lizuni ka mububulyo wa bakondolo

¹ Yeso obikyoku ndi be: «A linguna, a linguna, nakamubikya ambe, mumbanzu kogulyi pisi ka mupumi ma lindilo ka bakondolo, luki limoti adaka, ingya ka ngala, a muti wo kubaku na munzikabu. ² Luki limoti, mububulyo ka bakondolo no ogulyaga iyi pisi ka mupumi. ³ Zamu ahukwilyaga mupumi, bakondolo bukana liyu ka mububulyo. Iyi, arunga kamaka yikaka-yikaka no mino kabu, upupisa kunzi. ⁴ Kupupiso basi kunzi, akitaga kambwa kabu, arunga kakpakayana. Bakondolo aka bingbooo kumbusa kaki kye fibatu liyu kaki. ⁵ Bakabibiyagigu mubiko. Luki limoti, bomisikono bingbwi, kye bakibigu liyu ka mubiko.»

⁶ Yeso utwilya ndi lizuni li nili, luki limoti, bambanzu bakotombisyagu ndi.

Yeso ni mububulyo wanza

⁷ Yeso ubikya bata ndi be: «A linguna, a linguna, nakamubikya ambe, imi ni mupumi ma lindilo ka bakondolo. ⁸ Basi nibo bodoku ndi kambwa kami, ba batu bo kubaku na bonzikabu. Luki limoti, bakondolo bakumukanagu ndi. ⁹ Imi ni mupumi. Mumbanzu kingyo pisi ku kami inisanatu na muhukuso. Akwananatu kaingyo, opupoku, atakanya malili aka. ¹⁰ Mutu wo kubaku odogoku iyi kaibo aka, kamwu na kaputa. Imi, nodoku kye bambanzu binisoni na obili, na biki na iyi wakpu kugbe.

¹¹ Imi na mububulyo wanza. Mububulyo wanza apaga obili kaki ko bulya bakondolo kaki. ¹² Luki limoti, mutu yi nino ogugubyaga buyi aka kegu mububulyo, na gutugu bakondolo aka bakegu bakaki. Kamina sukopi kodoku, usa, apikita. Sukopi yi nino ubumbulya bakondolo, umisyo bingbwi. ¹³ A beyo, alaku yi nino agyaga ligubo ko bulya buyi aka, kikogigu no kumbu ka bakondolo. ¹⁴ Imi na mububulyo wanza. Numibatu bakondolo kami, bakondolo kami bemiba goni, ¹⁵ mudongoni beyo Baba emibaga mino, namiba goni Baba. Imi, nakapa obili kami ko bulya bakondolo kami. ¹⁶ Natu bata na bakondolo bagogo nibo bakegu ka lindilo li nili. Nokwononi goni kaaga na ibu, bukana liyu kami. Modu masi maba bodoku kawa ambaza bemoti na mububulyo bemoti.

¹⁷ Baba epaga kye nakapa obili kami, kumbuso yi, ninisanatu bata na iyi. ¹⁸ Kegu na mumbanzu nino akwanana kekupya obili, luki limoti, nakapa na limbengi kami. Na no ngu kapá, na no ngu kainisono bata na iyi. Niyo akabyenene na mutuu nimo Baba epá ndi.»

¹⁹ Bayuda bigbananaga bata ndi ka nganga ya yiba ko bulya munzina mi nimo. ²⁰ Batu budingi luga kabu babikya ndi be: «A na limbengi la bunye! A na ibikyasu! Ma mbeyi kamukana ko bulya iki?» ²¹ Luki limoti, batu bagogo be: «Munzina mi nima kegu munzina ka mutu wa limbengi la bunye. Limbengi la bunye akwanana mbeyi kauhukuso batu ba bokolobu baya mamomo liki?»

Bayuda bakegu kapa Yeso

²² Ka masye mi nimo, ba ndi kalya dumo wakigilya koukwo Ndadu ko Kunzi ka Yelusalema. A ndi ko ngbingo wa budi bapu. ²³ Yeso a ndi kainanaga magu ka Ndadu ko Kunzi ku ka Pa niyo balikyaga be Pa ka Solomono. ²⁴ Bayuda bakungula kawa ndi bikululu, hamuusa ndi be: «Wakatigbomisa hamu bene kadwe ko ngbingo tino? Kika ni iwe ni Masiya, tibikya neki bingbanganya.» ²⁵ Yeso usikisya ndi be: «Namubikyoni ndi. Luki limoti, makabiniyanagigu. Mogubo nimo nakagya ko lino ka Baba imu mo akepupilyo budemu. ²⁶ Luki limoti, ibunu, makegu kabiniyana kye makegu bakondolo kami. ²⁷ Bakondolo kami bukanagatu liyu kami, numibagatu, na bebiyagatu. ²⁸ Imi, nupaga obili wa benze na benze, bakobungogigu ndeke. Gutugu mumbanzu bemoti aka kekupyigu ndeke ya kabu. ²⁹ Baba no epá ndi ya kabu, na iyi a no ngu kakitaga makpamuka masi. Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kakupya luki. ³⁰ Wina se, ibusu na Baba ta luki limoti.»

³¹ Bayuda bigilya kuwa ndi kava matamu be bamakagi nomu. ³² Yeso ubikya ndi bata be: «Namuwonisila ndi mogubo manzana mudingi kotukyoku ka Baba. Luga wa mogubo mi nimo, tino lo mo mino kapa kemaka na matamu?» ³³ Bayuda basikisya ndi be: «Kegu ko bulya ligubo lanza lo to mino kapa kamakaga na matamu, luki limoti, a kye wakatambwa Kunzi. Iwe wa mikya-bambanzu aka na wakapa kaigya abe Kunzi.» ³⁴ Yeso usikisya ndi be: «Ikpiyaga ka mutuu kunu be Kunzi abikya ndi be: «Ibunu ma bokunzi.» ³⁵ Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kolimogo Mobiso. Luki limoti,

Kunzi umaka ndi be bokunzi batu niho bamukanaga ndi. ³⁶ Baba epunaga ndi imi, etikoku ka obili. Kinili, nabikyaga be na Miko Kunzi. Makwanana piye kabikya liki be nakatambwa Kunzi? ³⁷ Kika ni nakegu kagya mogubo ka Baba, makebinikyonito. ³⁸ Luki limoti, nakagya, binikyononi gutugu kuwa mogubo kami aka, gutugu makebinikyononi imi. Wiboni, motombisyo binza be Baba a kuso kami, na imi kuso kaki.» ³⁹ Bakisa bata ndi kagwi, luki limoti, ukaga.

⁴⁰ Yeso iga ndi kusyaku wa Yolodani ku Yuani obotisaga ndi mino ka bundeli, ika ndi ku beyo. ⁴¹ Bambanzu budingi badulyoku ndi, banabikya be: «Yuani kagyaga ndi likpumuka limbanga gutugu limoti aka. Luki limoti, lasi nilo atumbulaga ndi ko bulya ka Yeso a ndi linganu.» ⁴² Na ku beyo, batu budingi babinikyana ndi.

11

Kukwaku ka Lazalo

¹ A ndi na muta wo kolobu bemoti nino ina ndi be Lazalo. Iyi Lazalo ikaga ndi ka mugi ma Betania. Basali kaki beyo ka Malia na Malata bikaga ndi ku go ku. ² (A Malia yi nino ogbodya ndi magu ka Mombukwono-dosu na malazi, akpaga no tukata kaki. Mamaki beyo ka Lazalo no a ndi no kolobu.) ³ Basali baba bi niho batikilya ndi Yeso mayu be: «Mombukwono-dosu, wai-daku akaimukana.» ⁴ Niyu Yeso ukana mino mongoni mi nimo, iyi aka be: «Kokwigu no kolobu yi niyu. Luki limoti, isi yi ni kowonisilo ibiba ko Kunzi, kye Mikaki avi ibiba.»

⁵ Wina se, Yeso apaga ndi Lazalo pa imoti na basali kaki beyo ka Malia na Malata. ⁶ Luki limoti, niyu ukana ndi be Lazalo a no kolobu, agya mbeyi bata masye maba ka pa niyu a ndi mino yo, ⁷ kumbuso yi, ubikya ndi babibya kaki be: «Tigini bata ka Yudea.» ⁸ Babibya babikya ndi be: «Muwonisilo, Bayuda bo bi kakisa kaumwo na matamu mbiya aka bi wanu. Wa bata kapa kaiga ku beyo?» ⁹ Yeso usikisya ndi be: «Takegu mbeyi na basaa tekebe na baba ka liseye limoti? Kika ni mumbanzu akakpakyana na liseye kakwananigu kasakaga, kye akaina bingbanganya.» ¹⁰ Luki limoti, mumbanzu kakpakyana no biti, asakagatu kye kegu kaina bingbanganya.» ¹¹ Kumbuso kabikya beyo, Yeso amatila bata ndi be: «Wai-dosu beyo ka Lazalo a ka toto, luki limoti, nakainda kazuzukiso.» ¹² Babibya babikya ndi be: «Mombukwono-dosu, kika ni a ka toto, ahukatu.» ¹³ A beyo, Yeso a ndi kabikya be Lazalo okwini, luki limoti, babibya ba ndi ibu kasima be a kanzina ko bulya toto aka. ¹⁴ Yeso ubikya kuwa ndi bingbanganya be: «Lazalo okwini bi. ¹⁵ Nakogwa magyagya ko bulya kunu, kye nakegu bi ku. Na beyo, makwananatu kebinikyana. Luki limoti, togoni ku kaki.» ¹⁶ Kuwa wa, Tama nino bamakaga goni be «Mubigi» ubikya ndi babibya badaki be: «Togoni neki kuwa basi aka, iba tolumwogi pa imoti na ibu.»

Yeso a no ngu kapupiso mumbanzu ka mbuku

¹⁷ Niyu Yeso osila ndi, atakanya Lazalo ni a kuwa na masye makwanganya ka mbuku. ¹⁸ Betania a buwobi na Yelusalama, banda bakilometele basaa aka. ¹⁹ Kinili, Bayuda bakpu ba ndi ni bodunuku katakanya Malia na Malata, kautumiso mambengi ko bulya kukwaku ka mamabu. ²⁰ Ngingo yi nino Malata ukana mino be Yeso akodoku, inda ndi katilya. Luki limoti, Malia asikana ndi iyi wakiko ka ndabu. ²¹ Malata abikya ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mika-mama kokwigu.» ²² Luki limoti, mbiya wanu, nakaiaba ambe masi nimo wakunga Kunzi, upatu.» ²³ Yeso abikya ndi be: «Mamaku akopupa ka mbuku.» ²⁴ Malata asikisya ndi be: «Nakaiaba ambe opupokuto ndeke ngingo yi nino bambanzu bopupa ndeke mino ka liseye la mulifo.» ²⁵ Yeso aka ndi na iyi be: «Imi no nupupisaga bambanzu ka bambuku, imi ni obili. Mutu yi nino ebinikyana, ika ndeke na obili gutugu kokwo. ²⁶ Mumbanzu wasi nino ikaga kuso kami, kebinikyana, kokwigu ndeke. Watu kabinikyana likpumuka li nilo?» ²⁷ Asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, nakabinikyana ambe iwe ni Masiya, Miko Kunzi, nino akwanana ndi kodoku ka obili.»

Yeso akagama Lazalo

²⁸ Niyu Malata abikya beyo, aga ndi. Kuwa wa, amaka Malia, abikya na bepisi-pisi be: «Muwonisilo a ku, akaumaka.» ²⁹ Niyu aka yo Malia ukana beyo, atukya ndi bikwa, inda katakanya. ³⁰ Wina se, Yeso a ndi ni kanodwigu ka musengi. A mbeyi ndi ka pa niyu Malata inda ndi mino katilya. ³¹ Bayuda niho ba ndi katumisa Malia limbengi ka ndabu ku, bamina ndi kaamaga bikwa na kopupo. Babye, ba ndi kasima be akainda kagama ka mbuku. ³² Niyu Malia osila ku Yeso a ndi mino, amina, ogwa ka magu kaki, abikya be: «Mombukwono-dosu, wakiko bi wanu, iba mika-mama kokwigu.» ³³ Ngingo yi nino Yeso amina ndi mino kagama, amina goni Bayuda niho bodoku ndi na ibu kagama,

nzuyi atwa ndi bikiyakyakya, alya kumbu kugbe. ³⁴ Uusa ndi be: «Mabisiku bi yani?» Basikisya be: «Mombukwono-dosu, dawinino.» ³⁵ Yeso agama ndi. ³⁶ Bayuda babikya kawa ndi be: «A liguu, a ndi wai-daki aka!» ³⁷ Luki limoti, bagogo luga kabu babikya ndi be: «Si iyi no ahukusa ndi muta wo kolobu ya mamomo. Kakwananigu goni bi kakpingbilya Lazalo kukwaku?»

Yeso apupisini Lazalo ka mbuku

³⁸ Nzuyi atwa bata ndi Yeso, aga ka mbuku. Mbuku yi niyo bakpo ndi ka litalu, botikya na litalu lidingi bikipwu. ³⁹ Yeso abikya ndi be: «Tumboni litalu!» Mamaki Lazalo beyo ka Malata abikya be: «Mombukwono-dosu, a kawa kolumbo, kye a kawa na masye makwanganya wa balumbi bi mino.» ⁴⁰ Yeso asikisya ndi be: «Nakubikyigu mbeyi bi ambe wakabinikyana, winatu ibiba ko Kunzi?»

⁴¹ Batumba kawa ndi litalu. Yeso ikwe ndi kugu wa lisyé, abikya be: «Baboo, nakaubibiso kye wemukonini. ⁴² Inni, nibagatu ambe wemukana masye masi. Luki limoti, nobikiyi beyo ko bulya ka bambanzu nibana bekunguli ba, iba babinikyanito be iwe no wetikoku ndi.» ⁴³ Niyo abikya beyo, apamikana ndi na liyu lapu be: «Lazalo, pupokul!» ⁴⁴ Opupoku kawa ndi, magu na mafoku mukandaga na bapanga baya botu, miso mutikya na kutoko. Yeso ubikya kawa ndi be: «Mukulogoni, masa aga.»

Bangama bakagya dikidi kamwisiso Yeso

⁴⁵ Bayuda bakpu nibo bodoku ndi ka Malia, babinikyana ndi Yeso kaina nilo agya ndi. ⁴⁶ Luki limoti, bagogo luga kabu, binda ndi ka Bafalisayo na butumbulyaga likpumuka nilo Yeso agya ndi lo. ⁴⁷ Kawa wa, bokumu-kumu na Bafalisayo bamumukana ndi ka Basa-Yidingi kabu, babikya be: «Tagya se bu? Aluku muna a kawa kagya mokingyosi makpu. ⁴⁸ Takasilya ngbingo kagyaga aka beyo, batu basi babinikyanatu. Kumbuso yi, Baluma bodoku kawa banu kapata Ndabu ko Kunzi na mugi kusu.»

⁴⁹ Luki limoti, bemoti luga kabu, nino ina ndi be Kayafa na nino a ndi kumu-kumu ka syangasu si niso, ubikya ndi be: «Ibunu, makibigu luki! ⁵⁰ Makibigu ambe a gutugu binza mumbanzu bemoti kokwo ko bulya ka batu fudingi? Kigyonoso beyo, livananza lasi kolumwogigu.»

⁵¹ (Munzina mi nino kotukyokugu ndi kaki ka mombukwana-daki yi. Luki limoti, beyo a ndi mino kumu-kumu ka syangasu niso, a ndi kabikya na bugyalandu be Yeso akwanana ndi kokwo ko bulya livananza ka Bayuda. ⁵² Na kukwaku kaki kegu asi ko bulya ka Bayuda aka. Luki limoti, a goni ko bulya kaummula ka imoti, bomiko Kunzi nibo bomisikana ndi bingbwi.)

⁵³ Katukya kawa ndi ka lisyé nilo aka lo, bangama ka Bayuda bukanana ndi kamwisiso Yeso. ⁵⁴ Kinili, Yeso kipupisogigu ndi bata bingbanganya luga ka Bayuda. Luki limoti, atukya kawa ndi wa, inda ka iwili niyo buwobi na isa, ka gudu nino ina ndi be Efulaimu. Bikaga kawa ndi ku pa imoti na babiyya kaki.

⁵⁵ Yinga ya Pasika ka Bayuda a kawa ndi buwobi. Bambanzu budingi batukya ndi ko giyo kabu, badamba ka Yelusalema kaifubiso kambwa wa yinga ya Pasika. ⁵⁶ Ba ndi kakisa Yeso bivaka-vaka, banimuuso luga kabu ku ka Ndabu ko Kunzi be: «Makaina buni? Odokuto goni ka yinga ikani kodukugu?» ⁵⁷ Bokumu-kumu na Bafalisayo ba ndi ni bopini mutuu be mumbanzu kibo ku Yeso o mino, akwanana kaubikya kye bindi kagwi.

12

*Malia akagbodyo Yeso na malazi ka magu
(Matayo 26:6-13; Maliko 14:3-9)*

¹ Masye madfya kambwa wa yinga ya Pasika, Yeso aga ndi ka Betania, ku ka Lazalo nino apupisa ndi ka mbuku. ² Ku beyo, bambambambya ndi. Malata no a ndi kaugugubyo. Lazalo a ndi bemoti ka nibo ba ndi pa imoti na Yeso ka miza. ³ Kawa wa, Malia ava ndi supa ya malazi matumbe-tumbe na ma ligabu lapu. Agbodyo kawa ndi na imu Yeso ka magu, akpaga no tukatu kaki. Su ya malazi ohuma ndi ndabu yasi. ⁴ Luki limoti Yuda Isikalioti, bemoti ka babiyya ka Yeso, nino agaba banu, abikya ndi be: ⁵ «Ko bulya iki yo bakogobigu mino malazi mi nima ka bambuma bamiya basaa*, bupa batu ba yangya buyi bi?» ⁶ Kabikyagu ndi beyo kye a ndi kauminilya batu ba yangya kumbu, luki limoti, kye a ndi muta wo kubaku. Iyi no obuulyaga ndi mumbi ma aperse na ifagatu ndi mino buyi bi. ⁷ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Musa! Ogyi beyo ko

* 12:5 12:5 bambuma bamiya basaa: Wanda goni Yuani 6:7.

bulya lisyε nilo belumbo ndeke mino. ⁸ A beyo, mika ndeke pa imoti na batu ba yangya masyε masi. Luki limoti, imi, takikigε ndeke pa imoti na ibunu aka.»

Bangama bakagya dikidi kamwisisa Lazalo

⁹ Ambaza mudingi ka Bayuda iba ndi be Yeso a ndi ka Betania. Binda kuwa ndi ku, kegu asi ko bulya ka Yeso aka, luki limoti, kye bamini goni Lazalo nino iyi Yeso apupisa ndi ka mbuku. ¹⁰ Kuwa wa, bokumu-kumu bukanana ndi goni be bamwisisi Lazalo, ¹¹ kye Bayuda bakpu ba ndi kopupo ka mufongo kabu ko bulya kaki, na kabinkyana Yeso.

Yeso ogulyini ka Yelusalema

(Matayo 21:1-11; Maliko 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Na bugalo bi, ambaza wakpu nino odoku ndi ka yinga wa Pasika ukana ndi be Yeso a goni kodoku ka Yelusalema. ¹³ Bava ndi mangε, baga katilya ni banapamikanaga be: «Ibiba ko Kunzi!

Kunzi adukulyi mutε yi nino akodoku ko lino ka Mombukwono-dosu bubunga!

Kunzi adukulyi ngama wa Izaleli bubunga.»

¹⁴ Yeso inisana ndi no mikya punda, adaka kugu yi. Igyonosa ndi mufongoni beyo ikpikaga ndi mino be:

¹⁵ «Makobongonitogu, ibunu batu ba gudu wa Siona!

Winoni, ngama kunu odunuku,

a wakiko kugu wa mikya punda.»

¹⁶ Babifya kaki bakotombisyagu mbeyi ndi likpumuka li nilo bikwa. Luki limoti, ngbingo yi nino Yeso ogulya ndi mino ka ibiba, batamana se kuwa be likpumuka li nilo ikpikaga ndi ko bulya kaki, bambanza bagyilya ndi beyo aka yo.

¹⁷ Bambanzu basi nibo ba ndi pa imoti na Yeso ngbingo yi nino apupisoku ndi mino Lazalo ka mbuku, na azuzukiso luga ka bamanda, batambulaga ndi nilo bina ndi no miso. ¹⁸ Kinili, ambaza ka bambanza odoku ndi katilya. A ndi ni ukonini be Yeso no agya ndi likingyosi nilo. ¹⁹ Bafalisayo babikyana kuwa luga kabu be: «Minini! Makakwananigu bata kagya luki. Bambanzu basi ba kuwa kumbuso kaki aka!»

Batu bemoti-bemoti luga ka Bagiliki bakakisa Yeso

²⁰ Luga ka batu nibo bodoku ndi kabibiso Kunzi ngbinga wa yinga, Bagiliki bemoti-bemoti batu ndi goni wa. ²¹ Bakpudoku ndi Filipi, nino a ndi mutε wa gudu wa Betesaida ka iwili ya Galilaya, babikya ndi be: «Aluka, to bi kapa kamina Yeso.» ²² Filipi inda ndi kabikya Andilia. Ibu basi baba binda kabikya Yeso. ²³ Yeso usikisya ndi be: «Ngbingo itulyonini nino Mika-mumbanzu ava mino ibiba. ²⁴ A lungunu, a lungunu, nakamubikya ambe, lisolo kogwi ka litombu, okwo, ika ndeke asi ilu aka. Luki limoti, kokwo, abukuta kuwa bumo yakpu. ²⁵ Mutε yi nino apaga obili kaki abungusatε. Luki limoti, nino amuyaga obili kaki ka litombu li nili, ika ndeke na obili wa benze na benze. ²⁶ Mumbanzu kapa kegugubyo, ebifyi. Muga-ligubo kami ika ndeke ku go ku imi niko mino. Mumbanzu kika mugya-ligubo kami, Baba abibisatu.»

Yeso akanzina ko bulya kukwaku kaki

²⁷ «Mbiya wanu, limbengi egwini buro. Nabikya bu? Nabikya se kuwa be: Babooo, ihukusagano baka ko ngbingo wa yigyogyiso yi nimu? Luki limoti, ngbingo yi nino nadulyoku ndi nimuna aka mu. ²⁸ Ba, bibisano lino kaku!» Kuwa wa, liyu otukyoku ndi kugu wa lisyε be: «Nobibisoni lino kami, nigilyatu ndeke bata kobibiso.»

²⁹ Ambaza ka bambanzu nino a ndi wakamaga wa, ukana ndi liyu li nilo, abikya be: «Ngbangbata se no opomikoni!» Bagogo be: «Malaika no anzinilyi!» ³⁰ Luki limoti, Yeso abikya ndi be: «Liyu li nili kopupigu ko bulya kami, luki limoti, ko bulya kunu. ³¹ Ngbingo itulyonini, Kunzi akapanga kako mungimbo ma obili yi nimu. Mbiya wanu, akakpomyo ngama wa obili yi nimu. ³² Wa bedokisa ndeke mino kugu, nuluta ndeke bambanzu basi ku kami.» ³³ Yeso abikya ndi beyo kowonisilo be inguo ya kukwaku tina kwε okwa ndeke.

³⁴ Ambaza ka bambanzu asikisya ndi be: «Ibusu, tukana ndi ka mutuu be Masiya ika ndeke iyi na obili aka kadwe ka benze na benze. Wa kuwa kabikya liki be: «Okwononi be badokisi Mika-mumbanzu kugu.» Mika-mumbanzu yi nino ni wani?» ³⁵ Yeso aka ndi na ibu be: «Bungbanganya atu mbeyi bata luga kunu ko ngbinga mukede. Kpokyononi na lisyε, kye biti kamuhumonito. Mutε nino akpakyana no biti, kibogigu be akaaga yani. ³⁶ Binikyononi neki bungbanganya ngbingo yi nino ma mbeyi mino na ibu aka, kye miiti batu ba bungbanganya.»

Kumbuso Yeso kabikya beyo, imagalya ndi iyi, isumoku.

Bayuda bokyini kabinikeyana Yeso

³⁷ Gutugu beyo Yeso agya ndi mino mokingyosi mumbanga-mbanga ko misa ka bu beyo, bakabinikyanagu ndi, ³⁸ kuwa wa gu wa, munzina nimo mugyalandu Isaya abikya ndi itulyana:

«Mombukwono-dosu, wani no abinikyana ndi likpumuka nilo ta ndi kabikyaga? Mombukwono-dosu awonisila ndi wani kubokuko kwo ngu kaki?»

³⁹ Kinili, bakakwananigu ndi kabinikeyana, kabyenene na nilo Isaya abikya ndi bata be:

⁴⁰ «Kunzi udulogoni ndi miso, udalaga yimibo.

Agya ndi beyo, kye bakinogonitogu bata, yimibo kabu kotombisoyogonitogu bata luki. Kinili, bakoyikosagu ndi obili kabu, Iba nuhukusatw ndi!»

⁴¹ Isaya abikya ndi beyo kye ina ndi ibiba ka Yeso kambwa, anzinagatu ndi ko bulya kaki.

⁴² Gutugu beyo, budingi luga ka bangama ka Bayuda babinikyanatu ndi. Bakesu ndi kapa kaipupiso kye Bafalisayo bakukpomyoni ka ndabu ya malumba kabu. ⁴³ A beyo, Bafalisayo hapaga ndi ibu ibiba ka bambanzu kakitaga niyo odogoku ko Kunzi.

Bako mungimbo pisi ka likpumuka ka Yeso

⁴⁴ Kuwa wa, Yeso apamikana be: «Nino ebinikeyana, kebinikeyanagu imi aka, luki limoti, abinikyana goni nino etikoku ndi. ⁴⁵ Nino akemina, akamina goni nino etikoku ndi. ⁴⁶ Imi, nodoku ndi ka obili abe bungbanganya, kye mutw wasi nino ebinikeyana kikonitogu ko biti. ⁴⁷ Mumbanzu kakana likpumuka kami ni kogyigu, nakakulyigu mukombu. A beyo, nakodokugu ndi kaku mungimbo ka obili, luki limoti, nodoku ndi kahukuso. ⁴⁸ Mumbanzu kemuya, akya kabinikeyana likpumuka kami, a na zoi kaki. Mutwiw nimo napaga ndi mo abisa ndeke ka mungimbo ka liseye la mulibo. ⁴⁹ A beyo, nakanzinagigu ko ngu kami bikpe. Baba nino etikoku ndi no ekpamy ndi iyi mombukwana-daki yi be nakwanana kabikya ikani katiwa bunu. ⁵⁰ Nakaiba binza ambe, mutw ka Baba apaga obili wa benze na benze. Kinili, nilo nabikyaga, ikaga mudongoni beyo aka yo Baba ekpamy ndi mino.»

13

Yeso akasukusa babibya kaki magu

¹ A ndi ni otigolini liseye limoti kadwe ka Pasika. Yeso a kuwa ndi kaimibo be ngbingo kaki itulyonini katukya ka obili yi nimo na kaaga ka abaki. Upaga ndi bava-kakaki nibo bikaga ndi ka obili, idukulogo kaupra kadwe ka mulibo.

² Yeso na babibya kaki ba ndi kalya malili ma bugogo. Mumuyoniso a ndi ni amingyini Yuda mika Simoni-Isikalioti be agabi Yeso. ³ Yeso a ndi kaiba be Abaki apa ndi ngu ka makpumuka masi, na goni be otukyoku ndi ku kaki ko Kunzi na a ndi kaiga ku go ku. ⁴ Ngbingo yi nino ba mbeyi ndi mino aka ka miza, amaga ndi, inyo kutuko kwa mbanzi, ava kutuko kumoti bene, ikpikila ka idukufiso. ⁵ Kumbuso yi, ofuka ndi libo ka sani, apunga kausukusa babibya kaki magu na kaupaga na kutuko nikwo ikpikila ndi ka idukufiso. ⁶ Niyo adwe ka Simoni Petele, iyi Petele amuusa ndi be: «Mombukwono-dosu, iwe kuwa no wakesukusa magu?» ⁷ Yeso asikisya ndi be: «Nilo nakagya mbiya wanu wakibigu, luki limoti, wibatw banu.» ⁸ Petele aka ndi be: «Iwe kesukusa imi magu? Kigyananigu!» Luki limoti, Yeso aka na iyi be: «Nakusukusi magu, takikigu ndeke bata pa imoti na iwe.» ⁹ Simoni Petele abikya kuwa ndi bata be: «Mombukwono-dosu, kiko neki ni a beyo, wakesukusonitogu asi magu aka. Luki limoti, isukusatw goni mafoku na mu!» ¹⁰ Yeso abikya ndi be: «Mutw yi nino isukusogi, kegu bata na nza ya kisukusaga, akwanana kuwa kausukusa asi magu aka. A beyo, ibunu ma bingu, luki limoti kegu ibunu basi.» ¹¹ A beyo, Yeso a ndi kamibo mutw nino agaba banu, kinili abikya ndi be: «Ibunu basi makegu bingu.»

¹² Niyo uma kausukusa magu, imokisyo bata ndi kutuko kaki kwa mbanzi, igoku bata kalyalya, umuusa ndi be: «Mibito isi ya likpumuka li nilo namugyilyi? ¹³ Ibunu, memakaga be Muwonisilo, Mombukwono-dosu, mafikyaga lingunu, kye na beyo aka yo. ¹⁴ Kika neki ni imi, Muwonisilo na Mombukwono-donu, namusukusini magu, ibunu makwanana goni kasukusana magu luga kunu. ¹⁵ A beyo, imi namupi likingyosi, kye gyoni ibunu mudongoni begeyo namugyilyi mino. ¹⁶ A lingunu, a lingunu, nakamabikya ambe, musunzu kakwananigu kaku ngama ka mombukwana-daki, gutugu atutumbwa

aka kakwananigu kakitaga mutũ yi nino atiki. ¹⁷ Mbiya wana mibini likpamũka li nilo, makagya beyo namugyilyi mino, mika ndeke batu ba magyagya.»

¹⁸ Yeso omotiloku ndi be: «Likpamũka li nili, nakegu kamubikya ifunu basi. İmi, nakaumibo batu nibo nupunogoni ndi. Luki limoti, okwononi itulyosi nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu be: «Mutũ yi nino talyalyaga ndi na iyi, eitilyini». ¹⁹ Namubikyi likpamũka li nino mbiya yi nimũ kambwa be igyonosi. Ngbingo yi nino igyonosa banũ mino, mabinikyana banũ be «imi, natũ». ²⁰ A lingunũ, a lingunũ, nakamubikya ambe, mumbanzũ katilya mutũ yi nino natiki, etilyi imi. Mumbanzũ ketilya, atilyi goni nino etikoku ndi.»

Yeso obikyini be Yuda agabatu

(Matayo 26:20-25; Maliko 14:17-21; Luka 22:21-23)

²¹ Niyũ Yeso ama ndi mino kanzina beyo, limbengi alya ndi kumbu, abikya ndi bingbanganya be: «A lingunũ, a lingunũ, nakamubikya ambe, bemoti kunu egabatu.»

²² Babifya barũnga ndi kaandanana luga kabũ, ni bakegu kotombisyo be akanzina ko bulya ka wani. ²³ Wa ba ndi mino kalyalya, bemoti ka babifya kaki nino iyi Yeso apaga ndi, a ndi ka kpolo kaki. ²⁴ Simoni Petele anũta ndi mubifya yi nino be kye amuusi Yeso ikani a ndi kabikya likpamũka li nilo ko bulya ka wani. ²⁵ Mubifya yi nino igumya ndi ka Yeso, amuusa be: «Mombukwono-dosu, wani?» ²⁶ Yeso asikisya ndi: «Nakolubo dongbu ya mukati mi nima ko supu, mutũ yi nino napá, iba iyi nino.» Yeso olubo kuwa ndi, apá Yuda Isikaloti mika Simoni. ²⁷ Niyũ aka yo Yuda awa, Abili ingya ndi kuso kaki. Yeso aka ndi na iyi be: «Niyũ wakapa kagya, gya bigala-gala.»

²⁸ Gutũgu mutũ bemoti aka luga ka nibo ba ndi kalyalya wa, kotombisyaũ ndi isi ya mũnzina mi nino. ²⁹ A beyo, yeki Yuda no obuulyaga ndi buyi, batu bagogo luga ka babifya ba ndi kasima be Yeso akabikya be oluwi malili nimo bakwanana ndi kalya ka yinga, ikani indi kaupá batu ba yangya luki likede. ³⁰ Yuda awa kuwa ndi dongbu ya mukati mi nimo, ko ngbingo yi nino aka no, opupa ndi. A kũwa ndi ni biti olipyini.

Mutũ mambiya

³¹ Niyũ Yuda opupo, Yeso abikya ndi be: «Mbiya-mbiya yi nimũ, Mika-Mumbanzũ ovini ibiba, Kunzi ovini goni ibiba pisi kũ kaki. ³² Kika ni Kunzi ovini ibiba pisi kũ kaki, iyi Kunzi mombukwana-daki yi owonilatũ goni iyi ibiba ko Miki pisi kũ kaki bikwa. ³³ Bomikami, nakegu bata na ifunu ko ngbingo munda. Mekisatũ, luki limoti, mufongoni beyo nubikya ndi mino Bayuda, namubikyi kuwa goni ifunu mbiya yi nimũ be: makakwananigu kaina kũ imi no mino kaaga. ³⁴ Nakamupá mutũ mambiya: ponononi luga kunu. Mufongoni beyo imi namũpa ndi mino, ponononi ifunu begeyo. ³⁵ Kika ni ma na sipananiso luga kunu, batu basi biba ndeke be ma babifya kami.»

Yeso akabikya be Petele amanganyatu

(Matayo 26:31-35; Maliko 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ Simoni Petele amuusa ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, wa se kuwa kaina yani?» Yeso asikisya ndi be: «Kũ no mino kaina, wakakwananigu kebye mbiya wana, luki limoti, webyetũ ndeke kumbuso.» ³⁷ Petele amuuso bata ndi be: «Mombukwono-dosu, ko bulya iki nakakwananigu kabye mbiya wana? Na wakitulya kapá obili kami ko bulya kaku.» ³⁸ Yeso asikisya ndi be: «Watu aka wakitulya kapá obili kaku ko bulya kami? A lingunũ, a lingunũ, nakaubikya ambe, kambwa koku kaalika, wika ni wemongonyini nganga yisaa.»

14

Yeso ni pisi niyo indaga kũ ka Baba

¹ Yeso ubikya ndi babifya kaki be: «Makombomboyonitogu. Mubiniyononi Kunzi, mabinikyana goni imi. ² Ka ndabu ka Baba bapa a bayakpu. Kiki bi beyo, nakakwananigu bi kamubikya ambe nogoni kamubungusilyogo yi. ³ Nakaaga kamubungusilyogo pa, nigokuto bata kamũva, iba kũ imi niko mino, wikoni ifunu kũ go kũ. ⁴ Mibatũ kũ no mino kaina, mibatũ goni pisi yi.» ⁵ Tũma abikya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, takibigu kũ wo mino kaina. Tiba kũwa pisi liki?» ⁶ Yeso abikya ndi be: «İmi ni pisi, lingunũ na obili. Mumbanzũ gutũgu bemoti aka kakwananigu kaina ka Baba ni kobyigu pisi kũ kami. ⁷ Makemibo bi bĩna, mamibatũ goni bi Baba. Katũkya mbiya wana, mamibatũ na maminoni.»

⁸ Filipi abikya ndi Yeso be: «Mombukwono-dosu, tiwanya kũwa asi Baba aka, ama kũwa gutũgu bubwana.» ⁹ Yeso asikisya ndi be: «Eze, Filipi, mututu kegu buwobi wa

tiko mino na ifunu, wakemibaga? Mutu yi nino emina, aminoni goni Baba. Ko bulya iki yo wo mino kabikya be: <Tiwanyaba Baba?> ¹⁰ Wakegu kabiniyana ambe, imi, na kuso ka Baba na Baba kuso kami? Munzina masi nimo namubikyaga, kopupogigu na imi, luki limoti, Baba nino a kuso kami no agyaga mogubo kaki. ¹¹ Ibinikyononi ngbingo yi nino no mino kamubikya be: fmi na kuso ka Baba na Baba a kuso kami. Makobiniyoni beyo, ibinikyononi gutagu asi ko bulya mogubo kaki aka. ¹² A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, mutu yi nino ebinikyononi, agya ndeke mogubo nimo nagyaga. Agyaga ndeke goni makpumuka makpukpu kugbe, kye imi nakaaga ka Baba. ¹³ Makpumuka masi nimo makunga ndeke ko lino kami, namugyilyata ndeke iba Baba avi ibiba pisi ko Miki. ¹⁴ Makakunga luki ko lino kami, namugyilyata.»

Yeso uwonyogini babifya Limbengi-Lotu

¹⁵ Yeso omotiloku ndi be: «Makepa, magya mutuu kami. ¹⁶ fmi, nakunga banu Baba, amupá mutu wagogo nino ika na ifunu ka benze na benze kamutungbulaga: ¹⁷ mutu yi ni Limbengi nilo la lingunu. Batu ba obili bakakwananigu kabailya, kye bakaminagigu na bakamibogigu. Luki limoti, ifunu mamibatu kye ikaga buwobi na ifunu, na a ka mambengi kunu. ¹⁸ Nakamusigu ndeke bokwino, nigokuto ndeke bata buwobi na ifunu. ¹⁹ Otigoli yikedé, batu ba obili bakeminigu ndeke bata, luki limoti, ifunu, meminatú. fmi na na obili, ifunu mika ndeke na obili goni. ²⁰ Ka lisyé li nilo, mibatú ndeke be imi na kuso ka Baba, ifunu kuso kami na imi kuso kunu.

²¹ Mutu yi nino ibaga mutuu kami, agya, iyi no epaga. Baba apa ndeke mutu yi nino epaga, imi napa ndeke goni, nimibisisa ku kaki.»

²² Yuda yi nimu kegu ndi Yuda Isikalioti, amuusa Yeso be: «Mombukwono-dosu, ko bulya iki yo wiwoniso mino ku kusu aka ni kegu ka batu ba obili?» ²³ Yeso asikisya ndi be: «Mumbanzu kepa, agyatu nilo niko kabikya. Baba apatu, ifusu na Baba todoku ndeke ku kaki, tiko kuso kaki. ²⁴ Mutu yi nino kepagigu, kagyagigu nilo niko kabikya. Mutuu mi nimo makaukana kegu ma kami, luki limoti a nimo ka Baba nino etikoku ndi. ²⁵ Namubikyi beyo kye na mbeyi bata luga kunu aka. ²⁶ Luki limoti, mutu wagogo nino nobikyi bi ambe odoku ndeke kamutungbulaga ni Limbengi-Lotu nino Baba atikoku ko lino kami. Iyi amuwonisila ndeke makpumuka masi, amutomosya masi nimo namubikyaga ndi.

²⁷ Namusilyi maziyo, namupá maziyo kami. fmi, nakamupigu mudongoni beyo batu ba obili bapaga mino. Makombomboyonitogu ikani kabanga. ²⁸ Mukonito bi beyo namubikyi bi mino be: <Nogoni, luki limoti, nigokuto ndeke buwobi na ifunu.> Kiko bi ni mepagatu, gwoni magyaga kye nakaaga ka Baba. A beyo, Baba a mutu wa ibiba kugbe kekita ya imi. ²⁹ Namubikyi likpumuka li nili mbiya wana kani kanigyonosiga, kye ngbingo yi nino igyonosa banu mino, binikyononito. ³⁰ Nakegu bata na ifunu na munzina manda kye ngama wa obili yi nimu a kawa kodoku. Iyi kakwananigu kagya luki gutagu limoti aka, ³¹ luki limoti, okwononi batu ba obili bibi be napagatu Baba, na imi nagyaga mudongoni beyo ekpama ndi mino. Womogoni, totukyini wana.»

15

Yeso ni muzabibu ma lingunu

¹ «fmi ni muzabibu ma lingunu, Baba no a mombukwono tiko. ² Akogo tabi kami yasi niyo kabukutagiga. Obungusyogo niyo abukutaga, kye abukuti yakpu kakitaga. ³ Ifunu, ma kuwa bingu pisi ka mutiwi nimo namupaga ndi. ⁴ Wikoni kuso kami, mudongoni beyo imi no mino kuso kunu. Mutabi mumoti kakwananigu kabukuta bumo yikaka ni kegu ka muzabibu. Mudongoni begeyo, ifunu makakwananigu kabukuta bumo makiki kuso kami. ⁵ fmi ni muzabibu, ifunu ma tabi. Nino ikaga kuso kami, imi kuso kaki, abukuta bumo yakpu. A beyo, kiki na imi, makakwananigu kagya luki gutagu limoti aka. ⁶ Mumbanzu kiki kuso kami, bambimba kunzi mudongoni abe mutabi, umila. Bavaga tabi yi niyo umilaga, babusa ko buku, agbundikana. ⁷ Makiko kuso kami na likpumuka kami iko kuso kunu, kungoni masi nimo makapa, minisanatu na imu. ⁸ Makabukuta bumo yakpu, lino ka Baba avatu ibiba, kuwa wa, miita ndeke babifya kami ba lingunu. ⁹ Mudongoni beyo Baba epa mino, namupa imi begeyo. Wikoni ka sipananiso kami. ¹⁰ Makagya mutuu kami, mika ndeke ka sipananiso kami. Mudongoni beyo imi, nagyaga ndi mino mutuu ka Baba, nikaga ka sipananiso kaki.

¹¹ Namubikyaga ndi likpumuka li nilo kye gwoni magyaga abe imi. Igyagya kunu ika kawa yidingi kakitaga. ¹² Nakamupá mutuu ambe ponononi luga kunu mudongoni beyo namupa ndi mino imi. ¹³ Kegu na mumbanzu nino a na sipananiso sidingi kakitaga mutu yi nino apaga obili kaki ka bawai-daki. ¹⁴ Ifunu, mika bawai kika ni makagya nilo imi, nakamupama kagya. ¹⁵ Nakamumakigu bata be bosunzu, kye musunzu kibogigu nilo

mombukwana-daki agyaga. Nakamumaka ambe bawai, kye namumibisoni masi nimo nukana ndi na Baba. ¹⁶ Kegū ifunu bō mepunaga ndi, luki limoti, imi nō namupunaga. Namutika ambe windoni, bukutogoni bumo na bumo niyo kikiḡu ndeke na mulibo. Kuwa wa, Baba amupá masi nimo makungaga ndeke ko lino kami. ¹⁷ Ka mulibo, mutuu kami nima: ponononi luga kunu.»

Obili akamuya Yeso na babibya kaki

¹⁸ «Kika ni obili akamumuya, wiboni ambe apunga ndi kemuya imi kambwa kunu. ¹⁹ Makika ndi batū ba obili, obili amupatu fi kye miko fi batū kaki. Luki limoti, imi, namupunogoni ndi katukya luga ka batū ba obili. Ifunu, makeḡu bata batū ba obili, kinili obili akamumuya. ²⁰ Tomononi likpumuka nilo namubikya ndi be: «Musunzu keḡu na ibiba kakitaga mombukwana-daki.» Kika ni bambanzu begyogyisa ndi, bamugyogyiso ndeke ifunu beḡyō. Na kika ni bagyatu ndi mutwi kami, bagya ndeke nimo kunu beḡyō. ²¹ Luki limoti, bamugya ndeke nimo masi ko bulya kami, kye bakamibigu nino etikoku ndi. ²² Nakoduku ndi na nakunziniyi ndi, iba bakeḡu na bunye. Mbiya wanu, bakeḡu bata no pisi ya kanganya bunye kabu. ²³ Nino akemuya, akamuya goni Baba. ²⁴ Nakogyi ndi luga kabu makpumuka mumbanga-mbanga nimo mumbanzu gutugu bemoti aka kagyagu ndi, iba bakeḡu na bunye. Mbiya wanu, binatu ndi, luki limoti, ba asi katimuya aka ifusu na Baba. ²⁵ Luki limoti, igyonosa ndi beyo kye italyani likpumuka nilo bokpika ndi ka mutuu kabu be: «Bemuya ndi payaya aka.» ²⁶ Namutikilyokuto ndeke kotukyoku ka Baba, mutū nino ikaga ndeke kamutungbulaga. Mutū yi ni Limbengi la lingunu nilo akodoku ka Baba. Iyi no ika ndeke demu kami. ²⁷ Na ifunu mika ndeke bademu kami goni, kye ma ndi pa imoti na imi katukya ka mupunganagi.»

16

¹ «Namubikya ndi makpumuka nimo kye makotukyonitogu ka baya kunu. ² Bamukpumyagatu ndeke ka bandabu baya malumba. Na ngbingo atu ndeke kodoku nino bamunwogo ndeke mino, banasima be bakapa Kunzi apepe. ³ Bagyaga ndeke beyo kye bakamibigu Baba, gutugu imi aka. ⁴ Luki limoti, namubikyi beyo kye wa ngbingo yi nino italyana ndeke mino, matamana be, imi, namubikyatu ndi.»

Ligubo ka Limbengi-Lotu

«Nakamubikyagu ndi katukya ka mupunganagi, kye ta ndi pa imoti na ifunu. ⁵ Mbiya wanu, naniga ku ka mutū yi nino etikoku ndi. Na mumbanzu gutugu bemoti aka keḡu kemuuso be: «Wakainda yani?» ⁶ Luki limoti, yeki namubikyi beyo, kumbu amutumini kuwa ka mambengi bidē. ⁷ Wina se, imi, nakamubikya lingunu. A izangia kunu be imi naga. A beyo, nakogo, nino akwanana ndeke kamutungbulaga kamudulyikugu ndeke bata. Luki limoti, nakaga, namutikilyokuto ndeke. ⁸ Ngbingo yi nino odoku ndeke mino, uwonisila ndeke dingbanganya batū ba obili yi nimo ko bulya bunye, bulyo bungbingbili na bulyo mungimbo ko Kunzi. ⁹ Ko bulyo bunye, kye bakapagu kabinikyana. ¹⁰ Ko bulyo bungbingbili, kye nakaaga ka Baba na makeminigu ndeke bata. ¹¹ Ko bulyo mungimbo ko Kunzi, kye bokoni ndi mungimbo ka ngama wa obili yi nimo.

¹² Na bata na makpumuka mudingi kamubikya. Luki limoti, makakwananigu kabinika buti fi mbiya wanu. ¹³ Ngbingo yi nino Limbengi la lingunu odoku ndeke mino, amukpokyonisaga ndeke ka lingunu aka. A beyo, kanzinagigu ndeke ko lino kaki bikpe. Luki limoti, abikyaga ndeke masi nimo ukanaga na amubikyaga makpumuka nimo igyonosa ndeke. ¹⁴ Owonisaga ndeke ibiba kami kye makpumuka masi nimo amubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a kuso kami. ¹⁵ Makpumuka masi nimo ka Baba a makami goni. Kinili namubikyi ambe makpumuka masi nimo Limbengi amubikyaga ndeke, opupaga ndeke ka nimo a kuso kami.»

Kumbu kunu akoyikono magyagya

¹⁶ «Osikoni yikedē, makeminigu bata, kumbuso wo ngbinga mukede meminatū bata.» ¹⁷ Babibya kaki bagogo bapunga kuwa ndi kaimuuso luga kabu be: «Likpumuka tino lo akatibikya lo? Akatibikya be: «Osikoni yikedē, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukede meminatū bata». Na be: «Nakainda ka Baba.» ¹⁸ Bisisilaga ndi kaimuuso be: «Niyo akabikya be: «Ngbinga mukede» isi yi ni iki? Takeḡu kaiba ikani akanzina ko bulyo luki tino.»

¹⁹ Yeso iba ndi be ba ndi kapa kamuuso likpumuka. Ubikya kuwa ndi be: «Kaimuuso ko bulya likpumuka nilo namubikyi fi be: «Osikoni yikedē, makeminigu bata, na kumbuso wo ngbinga mukede meminatū bata?» ²⁰ A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, ifunu, magamanatu ndeke, mogulya ko kumbu. Luki limoti, batū

ba obili bogwa ndeke ibu magyagya. Ibunu, mika ndeke ko kumbu luki limoti, kumbu kunu oyikana ndeke magyagya. ²¹ Ngbingo nino muko o mino kabukuta, ikaga ko kumbu kye a ngbingo kaki wa yigyogyiso. Luki limoti, kabukuta, katamanigu bata yigyogyiso yi niyo. Ikaga kuwa na magyagya kye obukutini. ²² Ibunu goni, ma ko kumbu mbiya wana. Luki limoti, namuminata ndeke bata ni mambengi amutumini na magyagya bidε. Mumbanzu gutugu bemoti aka kamukupyigu ndeke magyagya mi nimo.

²³ Ka lisyε li nilo, makemuusigu ndeke bata likpumuka gutugu limoti aka. A lingunu, a lingunu, nakamubikya ambe, Baba amupatu masi nimo makungaga ndeke ko lino kami. ²⁴ Kadwe na lisyε nili, makonokungu luki ko lino kami. Kungoni, minisanatu nolu iba igyagya kunu iki kawa yidingi.»

Yeso aditogoni ndi obili wasi

²⁵ Yeso obikyoku bata be: «Namubikyaga ndi makpumuka mi nimo masi pisi ka mozuni. Ngbingo odokuto ndeke nino nakamunzinilyigu bata mino beyo, luki limoti, namunzinilya ndeke bingbanganya ko bulya ka Baba. ²⁶ Ka lisyε li nilo, makungaga ndeke Baba makpumuka masi ko lino kami. Nakegu kamubikya ambe imi no namukungulyaga ndeke. ²⁷ A beyo, iyi Baba bikpe amupagatu, kye ibunu, mepagatu, mabinikyana be notukyoku ndi ko Kunzi. ²⁸ Notukyoku ndi ka Baba, nodoku ka obili. Mbiya wana, nakasa obili, niga ka Baba.» ²⁹ Babibya kaki babikya kuwa ndi be: «Iyaaa, mbiya wana, wa kuwa kanzina bingbanganya. Wakegu bata katwa mozuni. ³⁰ Mbiya wana, takaiba ambe wibaga makpumuka masi, kegu bata na izangiya be mumbanzu umuusito bata likpumuka. Kinili, takabinikyana be wotukyoku ndi ko Kunzi.»

³¹ Yeso umuusa ndi be: «Mabinikyoni se kuwa mbiya wana? ³² Eεε, ngbingo a se kodoku, itulyonini, nino momisikana ndeke mino bingwi, mumbanzu yikaka-yikaka imagalya ka nakpangbala kaki. Ngbingo nino mesa ndeke mino mukaka binvabu. Luki limoti, nakegu mukaka kye Baba a pa imoti na imi. ³³ Namubikya ndi masi nimo kye winisononi na maziyo kuso kami. Migyogiyisatu ndeke ka obili. Luki limoti, makobongonitogu. Imi, noditoni ndi masi ka obili binvi.»

17

Yeso akaulumbilya babibya kaki

¹ Niyo Yeso ama kanzina beyo, ikwe ndi kugu wa lisyε, abikya be: «Babooo, ngbingo itulyonini. Mubibiso mikaku, kye iyi ubibisi goni. ² Waponi ndi bungama kugu ka bambanzu basi, kye upi batu basi nibo wapā obili wa benze na benze. ³ Obili wa benze na benze yi ni kaumibo iwe, Kunzi bemoti, nino walingunu na imi Yeso-Kilisito nino wetikoku ndi. ⁴ Imi, nubibisoni kunu ka obili. Nomoni ligubo nilo wetikoku ndi kagya. ⁵ Babooo, mbiya wana, imigisyoku ibiba buwobi na iwe, ibiba mudongoni abe niyo nikaga ndi noyu ku kaku kambwa wagyi obili.

⁶ Numibisikosoni ka batu nibo upunaga ndi ka obili, wepā. Ba ndi batu kaku, wepoku, bobuulyogo likpumuka kaku. ⁷ Mbiya yi nima, bakaiba be masi nimo wepā ndi, apunya ku kaku. ⁸ Kye nukitisyaga ndi likpumuka nilo aka lo webikyaga ndi, babinikyana. Biba ndi ka lingunu be nopunyoku ku kaku na kabinikyana be iwe no wetikoku ndi.

⁹ Imi, nakaukungilya. Nakegu kukungilya batu ba obili, luki limoti, nibo wepā ndi kye ba kuwa batu kaku. ¹⁰ Masi nimo na nomu a ma kaku na nimo kaku a ma kami, ibiba kami akainisoniso ko pisi kaba. ¹¹ Nakegu bata ka obili, luki limoti ibu ba mbeyi ku kwa ku, wina se, imi nakaaga ku kaku. Baba Wotuoo, huabuulyogo ko ngu yo lino kaku. Lino nilo wepā ndi, kye biki luki limoti mudongoni beyo ibusu to mino na iwe. ¹² Ngbingo yi nino nikaga ndi mino pa imoti na ibu, nubuulyaga ndi ko ngu yo lino kaku nilo wepā ndi. Nubuulyaga ndi binza na gutugu bemoti luga kaba kobungagagu ndi, kiki nino aka no obungaga ndi kye Mobiso Moti itulyani. ¹³ Mbiya wana, nakaaga ku kaku. Nakabikya likpumuka li nili ni na mbeyi bata ka obili aka iba igyagya kami iki bidε kuso kaba. ¹⁴ Imi, nubikya ndi likpumuka kaku, na batu ba obili bumaya ndi bikanganga kye ibu mudongoni abe imi goni takegu batu ba obili. ¹⁵ Nakegu kalumba ambe hutamba ka obili, luki limoti, huabuulyogo ka mumuyoniso. ¹⁶ Ibu mudongoni abe imi goni takegu batu ba obili. ¹⁷ Hububisa bitu pisi ka lingunu, kye munzina kaku ni lingunu. ¹⁸ Nakautika ka obili mudongoni beyo wetikoku ndi goni mino imi. ¹⁹ Nakaupā obili kami abe apepe ko bulya kaba, kye bipi goni ibu na lingunu ku kaku.

²⁰ Nakegu kahulumbilya babibya bi nibana aka ba, luki limoti, nakaulumbilya goni batu basi nibo bukana ndeke mutuu kaba, bebinikyana. ²¹ Nakalumba kye ibu basi biki luki limoti, mudongoni beyo iwe Baba wo mino kuso kami na imi kuso kaku. Ibu goni biki luki limoti kye batu ba obili babinikyani be iwe no wetikoku ndi. ²² Imi, nuponi ndi ibiba niyo wepā ndi kye biki luki limoti mudongoni beyo to mino na iwe. ²³ Obili

kami a kuso kabu na nino kaku kuso kami, iba biki ka imoti na linguna. A beyo, batu ba obili fiba be iwe no wetikoku, hupaga mudongoni beyo wepaga mino.

²⁴ Baboo, ka batu bi nibo wepa ndi, nakapa ambe ku niko mino, biki ibu ku go ku, kye bini ibiba niyo kami. Ibiba yi niyo wepa ndi kye wepatu ndi kambwa kagya obili. ²⁵ Baboo, wa mutu wongbingbili. Batu ba obili bakumibigu, luki limoti, imi numibatu pa imoti na babifya bi nibo babinikyana be iwe no wetikoku ndi. ²⁶ Imi, numibisikosoni ko misa ka bu na nidukulagatu kaumbisikoso, kye sipananiso niso wa nosu kugu kami iki goni ka mambengi kabu, na imi niki goni ka mambengi kabu.»

18

Basuda bagwini Yeso

(Matayo 26:47-56; Maliko 14:43-53; Luka 22:47-53)

¹ Niyo ama kanzina beyo, Yeso opupa ndi na babifya kaki, aga kussyaku wo libo nilo ina be Kidoloni. Bogulya ndi ko tiko yimoti niyo a ndi ku beyo. ² Yuda, nino agaba ndi, ibagatu ndi pa niyo kye Yeso bamumukanagatu ndi na babifya kaki ku bigala-gala. ³ Iyi Yuda inda kuwa ndi ko tiko ku. A ndi pa imoti na ambaza ka basuda na bazamu ba Ndaabu ko Kunzi nibo bokumu-kumu na Bafalisayo bapa ndi. Batu bi nibo ba ndi na mamomo, batala na makpamuka ma bangu. ⁴ Yeso a ndi kaiba masi nimo a ndi kasilyo. Ukupfoku ndi, umuusa be: «Makakisa wani?» ⁵ Basikisya ndi be: «Yeso nino mutu wa Nazaleti.» Ubikya be: «Imi nimu.»

Yuda nino a ndi ni agobini, a ndi goni wakamaga pa imoti na ibu wa. ⁶ Niyo Yeso ubikya kuwa be: «Imi nimu», biga na libo kumbuso, bogwaga wasi bingomu-ngomu. ⁷ Igilya bata ndi kaumuusa be: «Makakisa wani?» Ibu aka be: «Yeso, mutu wa Nazaleti.» ⁸ Yeso usikisya ndi be: «Namubikyi ambe imi nimu. Kika neki ni imi no makekisa, husoni batu bi niba baga.»

⁹ Anzina ndi beyo, kotulyoso munzina nimo abikya ndi be: «Baboo, mutu gutugu bemoti aka kobungagagu ndi luga ka batu nibo wepa ndi.»

¹⁰ Simoni Petele a ndi na dukpa, anyuulya, ayipo mugya-ligubo ko kumu-kumu, ako kutiliko kwa kumbanzikaniko bikya. Lino ka mugya-ligubo no ndi ni Malikus. ¹¹ Luki limoti, Yeso abikya kuwa ndi Petele be: «Wigiso dukpa ka sipakasu si. Baba no ebungusyilyaga ndi kopo wa yigyogyiso yi nimu. Ambe, wakapa be nakamwonitogu?»

Basuda banaga na Yeso ko kumu-kumu beyo ka Ana

¹² Ambaza ka basuda na ngama kabu, se kuwa bazamu ka bamboku-mboku ka Bayuda bagwi kuwa ndi Yeso, bakanda. ¹³ Baga mbeyi ndi na iyi ka Ana. Iyi Ana, a ndi abaki muka Kayafa nino a ndi kumu-kumu ka syangasu si niso. ¹⁴ Kayafa no wapa ndi bamboku ka bayuda mutuu be: «A gutugu binza mutu bemoti kokwo ko bulya ka batu basi.»

Petele amongonyini Yeso

(Matayo 26:69-70; Maliko 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Simoni Petele na mubifya wagogo ba ndi kabifya Yeso kumbuso. Mubifya yi nino bibananagatu ndi no kumu-kumu, kinili bogulya ndi pa imoti na Yeso ka pa yangba ya ndaabu ko kumu-kumu. ¹⁶ Luki limoti, Petele asikana ndi iyi kunzi, buwobi na mupumi. Mubifya yi nino bibananaga ndi no kumu-kumu no opupoku ndi, banzina na muko yi nino a ndi zamu wa mupumi, kumbuso yi, agulyiso Petele. ¹⁷ Muko yi nino amuusa ndi Petele be: «Wakega mbeyi goni iwe bemoti ka babifya ka aluku yi nimu?» Petele asikisya ndi be: «Kali, nakegu imi mubifya kaki.»

¹⁸ Budi a ndi bapu kugbe. Bagya-ligubo na bazamu ba ndi ni bogbundini buku, bamanana ka kpolo yi kauta. Petele a ndi goni iyi wakamaga wa, anuta.

Kumu-kumu akasombisa Yeso

(Matayo 26:59-66; Maliko 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Kumu-kumu apunga ndi kamuusogo Yeso ko bulya babifya kaki na ko bulya mutiwi kaki. ²⁰ Yeso asikisya ndi be: «Imi, nunzinyaga ndi bambanzu basi bingbanganya. Masye masi natiwaga ndi ka handabu baya malumba, ka Ndaabu ko Kunzi na ka bapa bayasi nibayo Bayuda basi bamumukanaga ndi mino. Nakabikyagu ndi likpamuka gutugu limoti aka ko dikidfi. ²¹ Wakemuusogo ko bulya iki? Umuuso batu nibo bemukanaga ndi. Ibu, bibatu binza nilo nabikyaga ndi.»

²² Niyo Yeso abikya beyo, zamu bemoti nino a ndi wa abita Yeso, abikya be: «Ambe, kumu-kumu no wakasikisya beyo?» ²³ Yeso asikisya ndi be: «Kika ni nobikyi binye, wonisila bunye bi. Luki limoti, kika ni nobikyi binza, ko bulya iki yo weipi mino?» ²⁴ Kuwa wa, Ana atika ndi Yeso ku ko kumu-kumu beyo ka Kayafa. Iyi Yeso a mbeyi ndi mukanda aka.

*Petele amongonyini bata Yeso**(Matayo 26:71-75; Maliko 14:69-72; Luka 22:58-62)*

²⁵ Ko ngingo yi nino, Simoni Petele a ndi wakamaga aka wa, anuta buku. Bamuusa ndi be: «Wakikogigu mbeyi goni mubibya kaki?» Luki limoti, Petele anganya ndi, abikya be: «Kali! Nakegu imi mubibya kaki.» ²⁶ Bemoti ka bagya-ligubo ko kumu-kumu, nino a ndi mamaki aluku nino Petele ako ndi kutiliko, abikya be: «Ambe, imi, nakamuminigu mbeyi bi na iyi ko tiko?» ²⁷ Petele igilya bata ndi kaanganya. Wa aka wa, koku alika ndi.

*Yeso akasamba kambwa ka Pilatu**(Matayo 27:1-2, 11-14; Maliko 15:1-5; Luka 23:1-5)*

²⁸ Kuwa wa, basuda batukya ndi na Yeso ka Kayafa ko mbolugo, baga ndi na iyi ka basa ka ngama mudingi. Luki limoti, bangama ka bayuda bakogulyaga ndi ibu ku beyo. Ba ndi kapa kaiko bakifubiso aka kye biki bakitulya kalya Pasika. ²⁹ Kinili, ngama mudingi beyo ka Pilatu opupoku ndi kautakanya, umuusa be: «Magwi aluku yi nimuna ko bulya iki?» ³⁰ Basikisya ndi be: «Kiki bi mutu wanye, iba takodukugu na iyi ku kaku.» ³¹ Pilatu abikya kuwa ndi be: «Muvoni ibunu bamombukwana-dabu bi, masombiso kabyenene na mutuu kunu.» Basikisya ndi be: «Takegu ibusu na luusa kamwo mumbanzu.»

³² Igyonosa ndi beyo kye likpumuka nilo Yeso abikya ndi itulyani, kowonisilo inguo ya kukwaku nikwo okwa ndeke. ³³ Kuwa wa, Pilatu ogulya bata ndi ka basa, amaka Yeso, amuusa be: «Iwe ni ngama ka Bayuda?» ³⁴ Yeso aka ndi na iyi be: «Upupi asi iwe aka fikpe, ikani batu bagogo bo butumbulyogi?» ³⁵ Pilatu asikisya be: «Na se imi muyuda? Si bava-kukaku na bokumu-kumu bo boduku na iwe. Wogyi bi iki?» ³⁶ Yeso asikisya ndi be: «Bungama kami kegu ba obili yi nimu. Kika ndi ba obili yi nimu, iba batu kami bebumonilyito bi be bagebonitogu ka Bayuda. Luki limoti, bangama kami kegu ba wanu.» ³⁷ Pilatu amuusa kuwa ndi be: «Wa neki ngama?» Yeso asikisya be: «Iwe no wakabikya be na ngama. Imi, nibukuta ndi na nodoku ndi ka obili, kye nabikyagi bingbanganya makpumuka ma linguna. Mutu wasi nino akisaga makpumuka ma linguna, emukanagatu.» ³⁸ Pilatu amuusa ndi be: «Linguna mbeyi ni iki?»

*Pilatu okuni be bamwi Yeso**(Matayo 27:15-31; Maliko 15:6-20; Luka 23:13-25)*

Niyo Pilatu abikya beyo, opupa bata ndi ku Bayuda ba ndi mino, ubikya be: «Nakinigu imi ibo gutugu imoti aka niyo okwononi mino be bamwi aluku yi nimu.» ³⁹ Luki limoti, kaina beyo magyaga mino ka bundeli, namukulyagatu muti bemoti wa lightho ka Pasika. Ma neki kapa be namukulyi ngama ka Bayuda?» ⁴⁰ Kuwa wa, bapunga ndi kagbungbukana be: «Kali, kegu aluku yi nimu! Takapa Balaba aka.» Wina se, Balaba yi nino a ndi munzikaba.

19

¹ Kuwa wa, Pilatu akpamy ndi be baga na Yeso, batniku pimbo. ² Basuda boipa ndi muligi mo mowo biwilili abe ikpakpasu, bamokisya ndi. Bamokisya goni ndi kanzu wangbu. ³ Bindaga ndi buwobi na iyi, banatiba bikyekyeye banabikya be: «Tumuusito, ngama ka Bayuda!» Banabitaga.

⁴ Pilatu opupoku ndi bata, ubikya Bayuda be: «Hukononi, nakamunyulyoku kye wiboni ambe, nakaminigu imi na ibo gutugu imoti aka niyo namakyi mino ka mungimbo.» ⁵ Yeso opupoku kuwa ndi, na ikpakpasu so mowo ka mu, bamokisyini kanzu wangbu. Pilatu aka na ibu be: «Mutu kunu nimu.» ⁶ Niyo bokumu-kumu na bazamu bamina, bagbungukana ndi be: «Mubangilaga ka musalaba! Mubangilaga ka musalaba!» Pilatu ubikya ndi be: «Muvoni ibunu bamombukwana-donu, mabongilogoku. A beyo, nakaminigu imi na ibo niyo namakyi mino ka mungimbo.» ⁷ Bayuda basikisya ndi be: «Ibusu ta na mutuu, kabyenene na mutuu mi nimu, okwononi be aluku yi nimu okwi, kye akaibiba be a Miko Kunzi.»

⁸ Niyo Pilatu ukana beyo, abanga ndi bata kugbe. ⁹ Iga ndi ka ndabu, amuusa Yeso be: «Wa mbeyi muki?» Luki limoti, ni Yeso kasikisyigu. ¹⁰ Pilatu amuusa kuwa ndi be: «Ambe, wedokilyi imi? Wakegu mbeyi kaiba ambe imi no nakwanana kaukulaga ikani kabangilaga ka musalaba?» ¹¹ Yeso asikisya be: «Bungama kaku kegu kugu kami, kiki asi nibo aka bo Kunzi upoku ndi kotukyoku kugu wa lisyu. Kinili, muti yi nino egobi bi ka maboku kaku, obinikini bunye budingi kakitaga nibo kaku.»

¹² Katukya ko ngingo yi nino, Pilatu apunga ndi kakasa pisi kasiso Yeso. Luki limoti, Bayuda bapunga bata ndi kagbungbukana be: «Wakasisa aluku yi nimu iba wakegu wai-daki Kaizali. Mutu wasi nino akaidondiso be a ngama, a mumuyoniso ka Kaizali.»

¹³ Niyo Pilatu ukana beyo, apupisya ndi Yeso. Ika ndi ko kiti nino ukogo ndi mino bangbanga, ka pa niyo fodukya ndi na matamu. Pa niyo balikyaga na Libelenia be

«Gabata.»¹⁴ Lisye li nilo a ndi lisye la kibungusyogo ka yinga wa Pasika, banda sa-sita. Pilatu ubikya kuwa ndi Bayuda be: «Ngama kunu nimu!»¹⁵ Luki limoti, babangukana ndi be: «Mumwo! Mumwo! Mubangilaga ka musalaba!» Pilatu umuusa ndi be: «Makapa be nabangilagi ngama kunu ka musalaba?» Bokumu-kumu basikisya ndi be: «Takegu ibusu na ngama wagogo, asi Kaizali aka.»¹⁶ Pilatu upa kuwa ndi Yeso be kye babangilagi ka musalaba.

Basuda babangilaga Yeso ka musalaba

(Matayo 27:32-44; Maliko 15:21-32; Luka 23:26-43)

Basuda bava kuwa ndi Yeso.¹⁷ Iyi Yeso mombukwana-daki yi no abinika ndi musalaba kaki, opupa ndi kunzi wa gudfu. Inda kuwa ndi miso ya pa niyo balikyaga be «Pa ya hupukpukuso» isi yi na Libelena be «Golgota.»¹⁸ Ku beyo, babangilaga ndi Yeso ka musalaba na batu bagogo baba, no ku, no ku.¹⁹ Pilatu okpika ndi ko mikya-libau, babanga ka musalaba. A ndi yikpiko be: «Yeso mutu wa Nazaleti, Ngama ka Bayuda.»²⁰ Bayuda budingi batangilaga ndi mobiso mi nimo, kye pa niyo babangilaga ndi mino Yeso a ndi buwobi na gudfu. A ndi yikpiko ka Libelena, Lilatini na Ligiliki.²¹ Kuwa wa, bokumu-kumu ka Bayuda babikya ndi Pilatu be: «Wokokpikoni be: «Ngama ka Bayuda.» luki limoti kpiko be: «Aluku yi nimu abikya ndi be: fmi ni Ngama ka Bayuda!»»²² Luki limoti, Pilatu usikisya ndi be: «Niyo nokpiki, ikpikini.»

²³ Niyo basuda bama kabangilaga Yeso, bava ndi botu kaki, babananaga ka bapanga bayikwanganya. Suda bemoti-bemoti ava ndi panga yi yimoti. Bava ndi goni kanzu kaki ninu itila ndi ni kegu na bapanga, katukya kugu adwe kusili, a ndi kutuko kumuti aka.²⁴ Basuda babikyana ndi luga kabu be: «Takayibogonitogu kanzu yi nimu, totwini mino libese, iba tini be wani no asumbo.» Likpumuka li nili igyonosa ndi kye itulyani Mobiso Motu nimo akabikya be:

«Bagbananaga ndi botu kami,
batwa libese ko bulya kanzu kami.»

Basuda bagya ndi beyo.

²⁵ Amaki Yeso, mamaki-amaki ninu muko yi, Malia ninu a ndi muko Kiliopasi se kuwa Malia mutu wa Magadala ba ndi bakamaga buwobi na musalaba ka Yeso.²⁶ Niyo Yeso amina ndi amaki pa imoti na mubibya yi ninu apaga ndi kugbe, abikya ndi be: «Mama, mikaku nimu.»²⁷ Kumbuso yi, abikya ndi mubibya no be: «Amaku kuwa nimu.» Katukya ka lisye li nilo, mubibya no aga ndi na Malia ku kaki.

Kukwaku ka Yeso

(Matayo 27:45-56; Maliko 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Kumbuso yi, Yeso a ndi kaiba be masi itulyonini. Kotulyasa nilo ikpikaga ndi ka Mobiso Motu, abikya be: «Nakaimukana musasa mo libo.»²⁹ Wa beyo, a ndi na mbike yimoti yitumo na vinya wozyo bidfe. Kuwa wa, basuda bava ndi luki limoti la fubu-fubu, boluba ndi ka vinya yi ninu, bakpikila ndi ka mu ma mikya mungbingili ma sibukuso niso balikyaga be isopo, bokpudisa ndi ka munoku ka Yeso.³⁰ Niyo Yeso amya vinya wozyo yi ninu, abikya ndi be: «Masi itulyonini.» Abumya kuwa ndi mu, osisa limbengi.

Suda bemoti atumini Yeso na syogbu ka mbanzi

³¹ Lisye li nilo a ndi lisye la kibungusyogo ka Lisye la kimumbiso. Kinili, Bayuda bakegu ndi kapa be bamanda ka batu bi nibo babangilaga ndi iki ka musalaba aka kye Lisye la kimumbiso li nilo, a ndi lidingi. Bakanga kuwa ndi Pilatu be bubunogi magu kye butotisi. ³² Basuda bodoku kuwa ndi kobunaga magu ka batu nibo babangilaga ndi na ba Yeso ka musalaba. Bapanga ndi na mutu wa mambwa se kuwa ninu wago.³³ Niyo bosilo ka Yeso, hina ndi be okwini, kinili, bakabunagu ndi bata magu.³⁴ Luki limoti, suda bemoti atuma ndi na syogbu ka mbanzi, ko ngbinga bemoti aka, libo na bangu opupa ndi.³⁵ Mutu yi ninu ina ndi likpumuka li nili no akatumbulaga yi. Mutumbulagi kaki a ma linganu. Iyi akaiba be akabikya linganu ko bulya kye ibunu binikyononito goni.³⁶ Masi nimo igyonosa ndi kye itulyani nilo Mobiso Motu abikyaga be: «Gutugu mukuwo kaki mumuti aka kobunikiga ndeke.»³⁷ Mobiso magogo Motu akabikya be: «Bandaga ndeke mutu yi ninu batuma ndi na syogbu.»

Banaga kalumba Yeso

(Matayo 27:57-61; Maliko 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Kumbuso yi, Yezefu mutu wa Alimatia, inda ndi kakanga Pilatu manda ka Yeso. Pilatu abailya ndi. Yezefu ikaga ndi mubibya ka Yeso ko dikidi kye a ndi kabanga bangama ka Bayuda, ovoku kuwa ndi manda ka Yeso.³⁹ Nikodimo ninu inda ndi ka Yeso lisye limoti no biti, odoku ndi na malazi nimo balikyaga ndi be manemane mumananaga no luki abe adudu. Malazi mi nimo a ndi banda kilo batekebe basaa.⁴⁰ Kuwa wa, ibu

basi baba bava ndi manda ka Yeso, bakandaga ndi na babandi bi nibayo bogbodyaga ndi na malazi mi nimo, mufongoni beyo Bayuda bagyaga ndi mino kambwa kalumbo mumbanza. ⁴¹ Tiko yimoti a ndi ka pa niyo babangilaga ndi mino Yeso ka musalaba. Kuso wo tiko yi niyo, a ndi na mbuku yimoti yambiya niyo a ndi ni bakanalumbigu mino mumbanza. ⁴² Kaina be lisyé li nilo a ndi lisyé la kibungusyogo ka Lisyé la kimumbiso ka Bayuda, balumba ndi Yeso wa kye mbuku yi niyo a ndi buwobi.

20

Yeso opupini ka mbuku

(Matayo 28:1-8; Maliko 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ka lisyé la Mungu ko mbolugo, Malia nino mutu wa gudu wa Magadala inda ndi ka mbuku. Niyo osila ku, ina be litalu lidingi nilo badula ndi nolu mbuku, ba ndi ni botumbini. ² Aga ndi mbangu ka Simoni Petele na ka mabifya wago nino Yeso apaga ndi, abikya be: «Banyuni Mombukwono-dosu ka mbuku, takibigu ambe babisiku yani.» ³ Petele na mabifya nino wago no baga ndi ka mbuku. ⁴ Ibu basi baba baga ndi mbangu. Luki limoti, mabifya nino wago no a ndi kapikita mbangu yapu kakitaga Petele, adwe ndi iyi kambwa. ⁵ Odidika ndi, abimya, ina botu bayidukusila ka kpolo, luki limoti, ni kingyigu. ⁶ Kuwa wa, Simoni Petele, nino a ndi kabifyoku, osiloku. Ogulya ndi ka mbuku, ina babandi bayidukusilo wa, ⁷ ina goni ndi panga ya kutuko nikwo batikya ndi noku Yeso mu. Panga ya kutuko yi niyo a ndi yidukufogo, yibisa di ka pa yagogo ni kegú pa imoti na babandi. ⁸ Kuwa wa, mabifya wagogo nino adikya ndi kosila ka mbuku, ogulya goni. Ina ndi, abinikyana. ⁹ A beyo, kadwe ko ngingo yi nino, babifya ba ndi ni bakonotombisyigu isi ya likpamaka nilo bokpika ndi ko Mobiso be Yeso opupatu ndeke ka mbuku. ¹⁰ Kumbuso yi, babifya baba bi nibo biganana ndi.

Yeso apuponilyini Malia Magadala

(Matayo 28:9-10; Maliko 16:9-11)

¹¹ Malia a ndi wakamaga kunzi, ka kpolo wa mbuku, anagama. Ngingo yi nino a mbeyi ndi mina kagama aka no, odidika ndi kabimya mbuku, ¹² amina kuwa ndi bamalaika baba bimokisyogini botu bayotutu, bikogini ka pa niyo bongosa ndi mina manda ka Yeso. Bemoti a ndi miso ya mu, wago miso ya magu. ¹³ Bamuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki?» Usikisya ndi be: «Banyuni Mombukwana-dami ka mbuku, nakibigu ambe babisiku yani.» ¹⁴ Kumbuso kabikya beyo, oyikana ndi, amina Yeso wakamaga, luki limoti, ni kamibigu. ¹⁵ Yeso amuusa ndi be: «Ye ma, wakagama iki? Wakakisa wani?» Malia a ndi kasima be zamú wo botiko no. Abikya kuwa ndi be: «Ye ba, kika ni iwe no wanyu bi, iwanya ku wabisi bi mino, naviku.» ¹⁶ Yeso amaka ndi be: «Malia!» Malia oyikana ndi, abikya na Libelena be: «Labuni!» isi yi be «Muwonisilo.»

¹⁷ Yeso abikya ndi be: «Wakevilonitogu, kye nakanofokigu mbeyi ka Baba. Luki limoti, winda kaubikya bomika-mama ambe nakadaka ka Baba nino a goni Obonu, ko Kunzi kami nino a goni Kunzi kunu.»

¹⁸ Malia yi nino wa Magadala no inda kuwa ndi kaubikya babifya be aminito Mombukwono-dosu, utambulyaga beyo abikya ndi mino.

Yeso upuponilyini babifya kaki

(Matayo 28:16-20; Maliko 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Bagogo ba lisyé la Mungu li nilo aka lo, babifya ba ndi bumumukana. Badulaga ndi pumi ya ndabu niyo ba ndi mino bikpwokpwokpwo, kye ba ndi kaubanga Bayuda. Yeso odoku ndi, amaga luga kabu bigba, iyi aka na ibu be: «Maziyo iki pa imoti na ifunu!» ²⁰ Kumbusa kabikya beyo, wanya maboku na mbanzi. Babifya bogwa kuwa ndi magyaga kamina Mombukwono-dosu. ²¹ Yeso igilya bata ndi kaubikya be: «Maziyo iki pa imoti na ifunu! Mufongoni beyo Baba etika ndi mino, nakamutika imi begeyo.» ²² Niyo abikya ndi beyo, uusya ndi na ahu, abikya be: «Limbengi-Lotu iki kuso kunu. ²³ Batu basi nibo mupilyaga ndeke bunye, binisanaga ndeke na mupilya. Basi nibo makupilyigu ndeke, bakinisonigu ndeke na mupilya.»

Tuma obinikyonini kuwa be Yeso opupini ka mbuku

²⁴ Luki limoti, ngingo yi nino Yeso upuponilya ndi mino, Tuma nino bamakaga ndi goni be «Mubigi», bemoti ka babifya tekebe na baba, kegú ndi iyi wa. ²⁵ Babifya bagogo babikya kuwa ndi be: «Taminito se ifusu Mombukwono-dosu.» Luki limoti, Tuma usikisya ndi be: «Nakini bepukulu bayo sumani ka maboku kaki, nakatuni kpengbe ka bepukulu bi nibo, nakovili mbanzi kaki, nakabinikyanigu po.»

²⁶ Kumbusa wa poso bemoti, babifya bamumukana bata ndi ka ndabu yi niyo. Tuma a kuwa ndi pa imoti na ibu. Gutugu beyo pumi a ndi mino yidulaga aka yo, Yeso odoku

ndi, iyi aka luga kabu bigba, ubikya ndi be: «Maziyo iki pa imoti na ifunu!»²⁷ Kuwa wa, abikya ndi Tuma be: «Mutuna kpengbe kakw wanu, wina mafoku kami. Makya kabokoko wanu, wevila mbanzi. Wakikonitogu bata na botumo, luki limoti, binikyana kuwa.»²⁸ Tuma asikisya ndi be: «Mombukwana-dami, Kunzi kami!»²⁹ Yeso aka ndi na iyi be: «Wobinikyonini se kuwa kye weminini? Igyagya ka batu nibo babinikyanaga ni bakinigu!»

Yuani akatumbulaga isi ya kitabu yi niyi

³⁰ Yeso agyatu ndi bata makpamuka mumbanga-mbanga mago makpu ko misa ka babifya kaki. Makpamuka mi nimo kikipikagagu ndi ka kitabu yi niyi.³¹ Luki limoti, bokpika ndi nimana kye mabinikyani be Yeso ni Masiya, Miko-Kunzi. Makabinikyana beyo, minisana na obili pisi ko lino kaki.

21

Yeso upuponilyini babifya madfya na ika

¹ Kumbuso yi, Yeso upuponilya bata ndi babifya kaki ka kpolo wa ibombu ya Tibelia. Upuponilya ndi bene: ² Lisyé limoti, Simoni Petele, Tuma nino bamakaga ndi goni be Mubigi, Natanaeli nino a ndi mutua wa Kana ka iwili ya Galilaya, bomika Zebedayo baba na babifya kaki bagogo baba, ba ndi pa imoti. ³ Simoni Petele aka ndi na ibu be: «Nakaaga ka bosu.» Ibu basikisya ndi be: «Gutugu ibusu aka, taga na ifunu.» Baga kuwa ndi, badaka ka ingbolo. Luki limoti, biti yi niyo, bakanyogu ndi musu gutugu bemoti aka. ⁴ Niyo lisyé a ndi kosyoku, Yeso a ndi wakamaga kubi, luki limoti babifya bagegu ndi kamibo. ⁵ Yeso umuusa kuwa ndi be: «Bomikami, mugwito bosu?» Ibu aka ndi be: «Haaa.» ⁶ Yeso ubikya ndi be: «Luboni moyo ka kambanzikaniko kwa ingbolo, mugwito bosu ku beyo.» Boluba kuwa ndi, moyo ugyagya kanyo kye bosu ba ndi ni boyumonini mino biyu. ⁷ Mubifya nino Yeso apaga ndi abikya Petele be: «Mombukwono-dosu aka ma!» Niyo Simoni Petele ukana beyo, imokisya ndi kutuko kye a ndi ndumbu, iyi aka ndi ko libo bikudumu. ⁸ Babifya bagogo ba ndi kodoku aka biwese na ingbolo ni bananyo moyo nimo a ndi ni oyumonini na bosu mo. A beyo, bagegu ndi bata byi na kubi, a kuwa ndi abe metele miya imoti aka. ⁹ Niyo bifuma, batakanya ndi musu kugu wa makamu, na mukati. ¹⁰ Yeso ubikya ndi be: «Doniku mino na bosu nibo mapunya kaunyo.»

¹¹ Simoni Petele adaka kuwa ndi ka ingbolo, apunga koluta moyo nimo a ndi muumana na bosu bakpuku miya imoti batekebe kubukumuti na basaa. Gutugu beyo ba ndi mino budingi yo, moyo katinikagagu ndi. ¹² Yeso ubikya kuwa ndi be: «Doniku kalyalya.» Gutugu mubifya bemoti aka kikipundagu ndi kamuusa be: «Iwe ni wani?» Ba ndi kaiba binza be Mombukwono-dosu no. ¹³ Yeso ukpudoku ndi, ava mukati, upaga pa imoti na bosu.

¹⁴ A kuwa ndi nganga ya yisaa Yeso kaupuponilyo babifya kaki, katukya wa opupoku ndi mino ka mbuku.

Yeso akapa Petele ligubo

¹⁵ Niyo bama kalyalya, Yeso amuusa ndi Simoni Petele be: «Simoni, mika Yuani, wepagatu kaukitaga batu bi niba?» Petele asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, wibatw binza be nupagatu.» Yeso aka ndi na iyi be: «Hubuulyogo bomikya bakondolo kami!» ¹⁶ Igyilya bata ndi kamuusa be: «Simoni, mika Yuani, wepagatu?» Petele asikisya ndi be: «Iyo, Mombukwono-dosu, wibatw binza be nupagatu.» Yeso aka ndi bata na iyi be: «Hubuulyogo bakondolo kami!» ¹⁷ Kumbuso yi, Yeso amuusa bata ndi ka nganga ya yisaa be: «Simoni, mika Yuani, wepagatu?» Petele alyo ndi kumbu kugbe ka yuuso ya yisaa yi niyo be: «Wepagatu?» Asikisya kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, wibaga makpamuka masi, wibatw be nupatu!» Yeso abikya ndi be: «Hubuulyogo bakondolo kami!» ¹⁸ A linganu, a linganu, nakaubikya ambe, ngbingo yi nino wa ndi mino muwanza, wikipikilaga ndi iwe mombukwana-daki yi mukaba, waga ku wapaga ndi mino. Luki limoti, ngbingo yi nino wadaba ndeke mino, wananaga ndeke mafoku, mutw wagogo ukpikila mukaba, aga na iwe ku wakegu bi mino kapa.» ¹⁹ Ka munzina mi nimo, Yeso a ndi kowonisila beyo Petele okwa mino, apa ibiba ko Kunzi. Kumbuso yi, Yeso aka ndi na iyi be: «Ibyeku!»

Yeso akanzina ko bulya ka mubifya nino apaga ndi

²⁰ Niyo Petele oyikono, amina ndi mubifya nino Yeso apaga ndi ni anodoku. Mubifya yi nino no amuusa ndi Yeso na bepisi-pisi lisyé nilo ba ndi mina kalya Pasika be: «Mombukwono-dosu, wani no akaugaba?» ²¹ Niyo Petele amina mubifya yi nino beyo, amuusa Yeso be: «Mombukwono-dosu, yegu se kuwa nima, likpamuka tino lo asilya

ndeke?» ²² Yeso asikisya ndi be: «Nakapa ambe kokwonito kadwe ku kwa ku nigoku ndeke mino, la kaku mino ni iki? Iwe, ibyeku.» ²³ Kinili, mongoni mi nimo afa kuwa luga ka batu nibo babinikyana ndi Yeso be mabibya yi nino kokwigu ndeke iyi. Wina se, Yeso kabikyagu ndi be kokwigu, luki limoti, abikya ndi be: «Nakapa be kokwonito ku kwa ku nigoku ndeke mino, la kaku mino ni iki?»

²⁴ Demu wa makrumuka mi nimo ni mabibya yi nino. Iyi goni no okpikaga. Takaiba ambe budemu kaki a balinganu.

²⁵ Yeso agyatu ndi makrumuka magogo mudingi. Nakaina abe bakokpikaga ndi masi, imoti-imoti, iba pa kikigu ndi ka obili wasi niyo bakwanana kobiso mino bakitabu bi nibayo.

Ligubo ka batutumbwa Likpamuka la mambwa

Ligubo ka batutumbwa a kitabu ya yifa niyo Luka okpika ndi. Akatumbulaga mogubo dididi nimo batutumbwa bagya ndi. Niyo ya mambwa a «Mongoni Manza beyo Luka okpika ndi mino.» Kuso yi, atumbulaga ndi beyo Yeso ibakuta ndi mino, anzina ko bulya obili ka Yeso ka litombu, kukwaku ka Yeso, beyo opupa ndi mino ka mbuku, na beyo Kunzi adokisa ndi mino kugu wa lisyε.

Ka Ligubo ka batutumbwa, akatumbulaga beyo Limbengi-Lotu usilya ndi mino batutumbwa, na beyo bakpakanaga ndi mino ka bagudu kabikyaga Mongoni Manza no ngu ya Limbengi-Lotu. Atumbulaga goni bukpeki-kpeki na yigyogyiso yasi niyo batutumbwa babangana ndi na iyu ko ngbingo wa ligubo.

Bayuda babikyaga ndi bongbingo bagogo be Likpamuka ko Kunzi a asi ko bulya kabu aka. Luka atumbulaga ka kitabu yi niyi, beyo batutumbwa bapunga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ka batu bi nibo bakegu Bayuda.

Atumbulaga ligubo lidingi nilo batutumbwa baba beyo ka Petele ibu na Polo bagya ndi. Petele no upa ndi batu ba Yelusalema Mongoni Manza kadwe ku kwa ku budingi kabu babinikyana ndi mino. Polo apaga ndi iyi Mongoni Manza ka bagudu ka batu bi nibo bakegu ndi Bayuda kauwonisilo pisi ka Kilisito. Kitabu yi niyi akatiwonisilo be tokwononi kabikyaga Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito ka bapa bayasi ka obili.

Yighanana ya kitabu yi niyi:

Kabikyaga Mongoni Manza ka Yelusalema 1:1-8:3

Masye ma mulifo ka Yeso-Kilisito ka litombu li nili 1:1-11

Bapunogini Matiasi kaiko atutumbwa 1:12-26

Doku ka Limbengi-Lotu 2:1-13

Batutumbwa bopupini bademu bo Mongoni Manza ka Yelusalema 2:14-8:3

Bakabikyaga Mongoni Manza ka bagudu ba Yudea na ka Samalia 8:4-12:25

Bakabikyaga Mongoni Manza ka bapa bayasi ka obili 13:1-28:31

Ligundu la mambwa ka Polo kobikyogoku Mongoni Manza 13:1-14:28

Batu ba Yelusalema ba ndi kabundaga Polo 15:1-35

Ligundu la yifa ka Polo kobikyogoku Mongoni Manza 15:36-18:23

Ligundu la yisaa ka Polo kobikyogoku Mongoni Manza 18:24-21:16

Bagwini Polo ka boloko ka Yelusalema 21:17-23:22

Bogoni na Polo ka Kaizalia 23:23-26:32

Bogoni na Polo ka Lama 27:1-28:31

Luka akatumbulaga likpamuka la kitabu kaki

¹ Amboku Tiofilo,

Kuso wa kitabu kami ya mambwa, natumbulaga ndi makpamuka masi nimo Yeso apunga ndi kagya na kowonisilo katukya ka bundeli, ² kadwe ka lisyε li nilo Kunzi adokisa ndi mino kugu wa lisyε. Yeso a ndi ni upunogini batutumbwa, kambwa kadaka kugu wa lisyε, upa mutuu pisi ka Limbengi-Lotu.

Yeso uwonyogini batutumbwa Limbengi-Lotu

³ A beyo, kumbusa wa kukwaku kaki, Yeso upuponilya ndi batutumbwa kauwonisilo bingbanganya ka bopisi dididi be opupiniku bi ka mbuku. Kuso wa masye batekebe bakwanganya, Yeso upuponilyaga ndi, ananzinilya ko bulya Bngama ko Kunzi. ⁴ Lisyε limoti, ngbingo yi nino ba ndi mino kalyalya pa imoti, ugbityaga ndi be: «Makotukyonitogu ka Yelusalema wa. Luki limoti, mubundogoni apepe nino aka no Baba amwanyaga ndi. Apepe yi nino imi mombukwana-daki namupa ndi mongoni mi. ⁵ A beyo, Yuani obotisa ndi ko libo. Luki limoti, ibunu, kumbusa wa masyε makede, bamubotiso banu na Limbengi-Lotu.»

Yeso akadaka kugu wa lisyε

⁶ Kuwa wa, batutumbwa nibo ba ndi bumumukana pa imoti na Yeso, bamuusa ndi be: «Mombukwono-dosu, wakaumigisilyo Bezaleli Bngama mbiya wana?» ⁷ Yeso usikisya ndi be: «Kegu bulyo kunu kaiba ngbingo ikani lisyε nilo likpamuka li nilo igyonosa ndeke mino. Baba yikaka aka no akaiba ko ngu kaki. ⁸ Luki limoti, motumo banu no ngu ngbingo yi nino Limbengi-Lotu amusilya mino. Miko bademu kami ka

gudŋa yi nino ina be Yelusalema, ka iwili ya Yudea na Samalia wasi na kadwe ka mondu ma obili wasi.»

⁹ Kumbusa wa mɔnzina mi nimo, Kunzi adokisa ndi Yeso kugu wa lisyɛ ni batutumbwa kaki banamina. Kuwa wa, ikuba adika ndi biwadi ni bakaminigu bata.

¹⁰ Ko ngbingo yi nino bazwa kabu ba mbeyi ndi mino bakituya aka kugu wa lisyɛ ku Yeso a ndi mino kaaga, batu baba bakimokisyogo botu bitutu bupuponilyoku ndi bigbututu. ¹¹ Babikya ndi batutumbwa be: «Ifunu batu ba Galilaya, ko bulya iki yo momononi mino bigwo, mananda asi kugu wa lisyɛ aka beyo? Yeso nino Kunzi atumbi luga kunu kadokiso kugu wa lisyɛ, igoku ndeke mudɔngoni begeyo mamini mino kaaga yi.» ¹² Kuwa wa, batutumbwa batukya ka ngupa niyo balikyaga ndi be Ngupa ya Mizeituni, biga ka Yelusalema. Ngupa yi niyo kegu ndi byi na gudŋa, a ndi abe kilometele imoti aka. ¹³ Ngbingo yi nino bosilo mino ka Yelusalema, badaka ndi ka ndabu ya kugu niyo bamumukanaga ndi mino. A ndi ni Petele, Yuani, Yakobo, Andilia, Filipi, Tama, Batulumei, Matayo, Yakobo mika Alufayo, Simoni nino a ndi kanda ipandasi ka mugi kabu na Yuda mika Yakobo. ¹⁴ Ibu basi bamumukanaga ndi masye masi kalumba pa imoti na mutamanagi mimoti. Balumbaga ndi na boko, na Malia amaki Yeso, na bamamaki Yeso.

Bapunogini Matiasi kagya ligubo ka pa ka Yuda

¹⁵ Ka masye mi nimo aka mo, bambanzu abe miya na batekebe-baba nibo babailya ndi, bamumukana ndi. Petele amaga ndi luga ka ibu, iyi aka be: ¹⁶ «Bomika-mamaaa, okwononi bi be italyani nilo Limbengi-Lotu abikya ndi ka Mobiso. Limbengi li nilo anzina ndi kambwa kuso ka Daudi ko bulya ka Yuda. Iyi Yuda no ita ndi kuwa ngama ka batu bi nibo bagwi ndi Yeso. ¹⁷ Yuda a ndi bemoti kusu, ikaga ndi goni na ligubo mudɔngoni abe ifusu. ¹⁸ Oluwa ndi tiko no buyi bi nibo bakalya ndi na ibu ko bulya likpumuka lanye li nilo agya ndi lo. Ku beyo, ogwoku ndi na mu bipe, muma amalika, basoru bayasi ayobuka ndi bigbondo. ¹⁹ Batu basi ba Yelusalema bukana ndi mongoni mi nimo. Kinili baluka ndi tiko yi niyo ka lisasu kabu be: «Akelidamu», isi yi ni: «Tiko ya Bangu». ²⁰ Wina se, ikpikaga ka kitabu ya Mambu ka Bayuda be: «Pa kaki iki ndeke ngundu, mumbanzu gutugu bemoti aka kikigu ndeke mino.» Ikpiko goni be:

«Mutu wagogo no avi ndeke pa ya ligubo kaki.»

²¹⁻²² Kinili, okwononi be mutu bemoti ogulyi luga kusu, kaiko demu wo pupo ka Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku. Iki bemoti ka nibo tikaga ndi na ibu bongbinga basi, wa tolingyaga ndi mino giyo pa imoti na Bamombukwono-dosu Yeso, katukya ko ngbingo yi nino Yuani abotisa ndi mino, na kadwe ka lisyɛ li nilo Kunzi adokisa ndi mino kugu wa lisyɛ.»

²³ Kuwa wa, bumomosa ndi batu baba: A ndi ni Yezefu, nino bamakaga ndi be Balisaba, baluka ndi goni be Yusuto se kuwa Matiasi. ²⁴ Kumbuso yi, batu nibo bamumukana ndi wa, balumba be: «Mombukwono-dosu, iwe nino wiba mambengi ka batu basi, tiwonisilo nino wapunogi luga ka batu baba bi niba, ²⁵ iki atutumbwa ka Yeso, agyi banu ligubo li nilo Yuda osi bi iyi, imagalya ka pa yi niyo kaki.» ²⁶ Kuwa wa, batwa ndi libese. Libese awanya Matiasi nino bamakya ndi ka mudɔngoni ka batutumbwa tekebe na bemoti.

2

Limbengi-Lotu usilyini babibya

¹ Niyo lisyɛ la Patekoti italyana, babibya basi ba ndi bamumukana pa imoti. ² Ko ngbingo bemoti, mungbi obuka ndi katukyoku kugu wa lisyɛ mudɔngoni abe muvivi mapu, otumo bidɛ ka ndabu yasi niyo ba ndi mino bakikonono. ³ Bina kuwa ndi luki anipurisoku abe madada mo buku. Igbananaga ndi, ibisogo limoti-limoti kugu ka mumbanzu yikaka-yikaka. ⁴ Ibu basi botuma ndi na Limbengi-Lotu, bapunga kanzina masasu magogo mudɔngoni beyo Limbengi li nilo a ndi mino kaukpamyu.

⁵ Wina se, Bayuda nibo botukyoku ndi ko giyo yasi ya obili, bikaga ndi ka Yelusalema wa. Babangaga ndi Kunzi kugbe. ⁶ Ngbingo yi nino bukana ndi mino mungbi mi nimo, bamumukana ambaza bemoti. Ibu basi banombomboya kugbe, kye mutu bemoti-bemoti luga kabu a ndi kamukana babibya ni bakanzina ka lisasu kaki bikpe. ⁷ Likpumuka lo umbanga ndi kugbe, botumo na ombombo bidɛ, babikya be: «Batuu nibana bakanzina ba, bakegu mbeyi basi asi Bagalilaya aka? ⁸ Igyonoso kuwa bunu be mutu yikaka-yikaka luga kusu umukani kanzina lisasu kaki la kibukuta? ⁹ Atu ndi na bambanzu nibo botukyoku ndi ka mugi ma Palati, Medi, Elamu, Mezopotamia, Yudea,

Kapadokia, Poto na ka iwili ya Azia, ¹⁰ Fuligia, Pamufilia, Misili, ka pa yimoti ya Libia niyo a buwobi na gudu yi nino ina be Kuleni. Atu ndi na nibo botukyoku ndi ka gudu wa Luma, ¹¹ ka mugi ma Kelete na nimo ma Alabia. Luga kabu, atu ndi na Bayuda bikpe, na bagogo nibo bagyaga mutuu ka Musa. Wina se, ifusu basi takaumukana kanzina makpamuka mumbanga-mbanga ko Kunzi ka masasu kusu.»

¹² Bombombaya ndi basi, likpamuka umbanga kugbe. Buusono be: «Isi ya likpamuka lina piye ni iki?» ¹³ Luki limoti, bagogo bapunga kautiba babifya, banabikya be: «Nifana bokwini libama!»

Petele akanzina kambwa wa ambaza ka bambanzu

¹⁴ Kuwa wa, Petele amaga ndi pa imoti na batutumbwa tekebe na bemoti, apunga ndi kabikya na liyu lapu be: «Ibunu bomikya Bayuda, na ibunu basi nibo mikaga ka Yelusalema, pongoni motili, mibo nili, mukana binza nilo nakamubikya. ¹⁵ Batu nifana bakegu na libuma beyo mo mino kamina yi, kye moni a mbeyi ka saa-tatu ya busobi aka. ¹⁶ Luki limoti, likpamuka nilo mugyalandu Yueli abikya ndi, a kuwa kaigyonoso mbiya wanu:

¹⁷ «Kunzi akabikya be: Ka masye ma mulibo, nudukulya ndeke bambanzu basi Limbengi kami, bomikunu, baluku na boko bi filka ndeke bogyalandu, bawanza na bamboku-mboku kunu balataga ndeke bonziki.

¹⁸ Iyo, ka masye mi nimo, nofuka ndeke Limbengi kami kugu ka bagya-ligubo kami boko na baluku bi, bika kuwa ndeke bogyalandu.

¹⁹ Nagya ndeke makpamuka mumbanga-mbanga kugu wa lisyé na mokingyosi mupa ombombo ka obili wa.

Mina ndeke bangu, buku na muki bindegbu-ndengbu.

²⁰ Moni opiya ndeke bipi, timba angbama bingbu abe bangu.

Nimo igyonosa ndeke kambwa wa lisyé nilo Mombukwono-dosu odoku ndeke mino, lisyé li nilo lidingi na la ibiba.

²¹ Kuwa wa, mutu wasi nino igama ndeke no lino ko Mombukwono-dosu, inisono ndeke na muhukuso.»

²² Ibunu bomikya Bezaleli, hukononi binza likpamuka nilina nakamubikya li: Kunzi amuwonisatu ndi be Yeso nino mutu wa Nazaleti ni wani. Makaiba binza be Kunzi agya ndi luga kunu, pisi ka Yeso, makpamuka makpaku, mumbanga-mbanga na mokingyosi mupa ombombo. ²³ Basuta ndi aluku yi nino ka mafoku kunu, Kunzi a ndi kaiba nilo kambwa aka, abailya be igyonosi beyo. Mamwo ndi pisi kabongisiso ka musalaba ka mafoku ka batu bi nibo bakamibigu Kunzi. ²⁴ Luki limoti, Kunzi, akulaga ndi ka mazuzala ma kukwaku pisi kapupiso ka mbuku, kye kukwaku kakwananigu ndi kakukumilyaga. ²⁵ A beyo, Daudi anzina ndi ko bulya kaki be:

«Naminaga ndi Mombukwono-dosu kambwa kami bongbinga basi, a buwobi na imi kye nakomomonitogu.

²⁶ Kinili, limbengi kami a na maziyo, munoku kami amutumo na magyagya bidé, gutugu nzayi kami ika ndeke yakitulya ka mutamanagi, ²⁷ a beyo, wakasigu ndeke limbengi kami kozingo ka babili, wakasigu ndeke mugya-ligubo kaku Wotu kapo.

²⁸ Wewonisila ndi hopisi baya obili walinganu, wetumisa ndeke na magyagya bidé wa tiko mino na iwe.»

²⁹ Bomika-mama, nakwanana kamubikya lingunu ko bulya ka titosu beyo ka Daudi be: okwoni ndi, balumbo. Mbuku kaki a mbeyi bata wa aka wa kadwe na lisyé li nili.

³⁰ Luki limoti, a ndi mugyalandu, iba ndi be Kunzi akulya ndi silika be amomosa ndeke miki bemoti luga wa livananza kaki nino alya ndeke bungama ka pa kaki. ³¹ Daudi ina ndi kambwa aka be Kilisito opupokuto ndeke ka mbuku ngbingo yi nino abikya ndi mino be:

«Kunzi kasigu ndeke kozingo ka babili, na nzayi kaki kapugu ndeke.»

³² Kunzi apupisatu ndi Yeso yi nino nakanzina ko bulya kaki ka mbuku, ifusu basi ta bademu ba likpamuka li nilo. ³³ Kuwa wa, Kunzi adokisa ndi kugu, alikiso ka kambanzikaniko kaki. Apa ndi Limbengi-Lotu madongoni beyo awanyaga ndi mino.

Yeso atitikilyoku ndi. A nilo makaina na kaukana mbiya wanu. ³⁴ A beyo, Daudi kadakaga ndi iyi kugu wa lisyε, luki limoti abikya ndi be:

«Mombukwono-dosu Kunzi abikya ndi Mombukwana-dami be:
dawiki ka kumbanzikaniko kami,

³⁵ kadwe ka kwa ka nubiso mino bomuyoniso kaku kusili wa bakagba kaku.»

³⁶ Kinili, bevananza bayasi haya Izaleli bokwononi kaiba binza be Yeso yi nino mabangilaga ndi ka musalaba, Kunzi aitisa ndi Mombukwono-dosu na Kilisito!»

Bambanzu belofu basaa baboilyini Kunzi

³⁷ Niyō bambanzu bukana mino likpumuka li nilo beyo, bogwa ndi ombombo kugbe. Bamuuso Petele na batutumbwa bagogo be: «Bomika-mama, tagya nilina bu?» ³⁸ Petele usikisya be: «Ikosoni mambengi na mumbanzu yikaka-yikaka ogwo ibatiso ko lino ka Yeso-Kilisito, Kunzi amupiyatu banye kunu, amupa Limbengi-Lotu. ³⁹ A beyo, agame ko Kunzi a ko bulya kunu na bomikunu. A ko bulya ka batu basi nibo ba byi, na basi nibo Mombukwono-dosu Kunzi umaka ndeke.»

⁴⁰ Petele idukulogo bata ndi kautumbulyaga makpumuka magogo kaupā musasa ka baya na kautumiso mambengi, anabikya be: «Puponi ka mufongo ka batu ba lisyε li nili kye ba banye, Kunzi amuusagata.» ⁴¹ Budingi luga kabu babailya ndi munzina ka Petele, bogwo ibatiso. Lisyε li nilo, bambanzu abe belofu basaa babailya ndi, bimatila ka lidu ka batu ba baya.

Obili ka batu ba baya ikaga ndi buni?

⁴² Bikaga ndi bakitulya bongbinga basi kaukana mutwi ka batutumbwa, obili kabu ikaga ndi abe bomika-muko, banalyalya pa imoti na banalumba pa imoti. ⁴³ Mumbanzu yikaka-yikaka luga kabu ikaga ndi na kabangaku, kye Kunzi agyaga ndi makpumuka mumbanga-mbanga makpu pisi ka batutumbwa. ⁴⁴ Bikaga ndi ibu basi luki limoti, fanobiso mukumbo kabu pa imoti. ⁴⁵ Bagabaga ndi lingama na mukumbo kabu, bagbananaga buyi bi luga kabu basi kabyenene na yangya ka mutū yikaka-yikaka. ⁴⁶ Limbengi limoti, bamumukanaga ndi masyε masi ka Ndaβu ko Kunzi, banalyalya pa yimoti*. Balyalyaga ndi na magyagya, na mambengi makisiso ka bandabu kabu. ⁴⁷ Babibisaga ndi Kunzi, bambanzu basi banpa. Masyε masi Mombukwono-dosu amatilaga ndi ka lidu kabu, bambanzu nibo binisanaga ndi na muhukuso.

3

Zegesi okpkyonini

¹ Lisyε limoti, Petele na Yuani ba ndi kadaka ka Ndaβu ko Kunzi ka malumba ma saa-tisa. ² Buwobi na mupumi mi, nimo balikyaga ndi be «Mupumi Manza», muluku bemoti ikaga ndi wa. Muluku yi nino ibukuta ndi zegesi. Masyε masi babinikogoku ndi wa, kye iki kaikungya ka batu nibo bogulyaga ndi ku beyo. ³ Niyō amina ndi Petele na Yuani ni banogulyo ku, ukunga buyi. ⁴ Banda ndi bingbangbanga, Petele aka na iyi be: «Tindoku!» ⁵ Aluku no unda ndi bizumuuu, kye a ndi na mutamanagi be bakapa luki. ⁶ Kuwa wa, Petele abikya ndi be: «Nakegu gutugu na lifalanga aka ikani olo. Luki limoti, nakaupa tumatu nito na notu: ko lino ka Yeso-Kilisito nino mutū wa Nazaleti, wamaga, wakpakyana!»

⁷ Kumbuso yi, Petele agwi ndi kubokoko kwa kumbanzikaniko kamomoso. Wa aka wa, magu apingaga ndi, ⁸ iyi aka ndi bindoma, bigba, apanga kakpakyana. Bogulya ndi na Petele ibu na Yuani, anobumbukogo ni anabibiso Kunzi. ⁹ Batu basi nibo ba ndi wa, bamina ni anakpakyana, anabibiso Kunzi. ¹⁰ Niyō bibo be iyi no ikaga ndi wakiko kaikungya ka kpoko wa mupumi ma Ndaβu ko Kunzi, nimo balikyaga ndi be «Mupumi Manza», babanga ndi, bapanga kombomboyo ko bulya likpumuka nilo akityanaga ndi lo.

Petele akanzina ka Ndaβu ko Kunzi

¹¹ Aluku no kegū ndi bata kapa katukya ka kpoko ka Petele na Yuani. Batu basi bombomboya ndi kugbe, baga mbangu ku ba ndi mino ka pa niyo balikyaga ndi be «Pa ya kigbuka ka ngama Solomono.» ¹² Niyō Petele ina ndi beyo, ubikya bambanzu be: «Ibunu Bezaleli, ko bulya iki yo mo mino kombomboyo ka likpumuka li nili? Ko bulya iki yo mo mino katinda bingbangbanga abe ibusu bo takpkyonisi pisi ko ngu na bungbingbili kusu kambwa ko Kunzi? ¹³ Kunzi ka Abalahama, ka Isaka na ka Yakobo, Kunzi ka botitosu, owonisi ibiba ka musunzu kaki beyo ka Yeso. Ibunu masuta

* 2:46 2:46 banalyalya pa yimoti: Akwananatu kaiko ka miza ka Mombukwono-dosu, ikani kalya komonyo, ikani kalya malili aka bipe.

ndi, mamanganya kambwa ka Pilatu nino a ndi wakitulya kakulaga. ¹⁴ A ndi Wotu na Wongbingbili, luki limoti, ifunu mamanganya ndi, mafikya Pilatu be amukulyi mugyamanye. ¹⁵ Wina se, ifunu mamwisisa ndi mutū yi nino atipaga obili walinguna, luki limoti Kunzi apupisa ndi ka mbuku. Tina ndi likpumuka li nilo no miso. ¹⁶ Aluku yi nimuna makamina mu, mamibagatu. Ohuki pisi ka baya yo lino ka Yeso, lino li nilo apingisogini. Baya yo ahukusi linguna beyo ma kawa mino kamina yi.

¹⁷ Bomika-mama, mbiya wana, nakaiaba binza ambe ifunu na bangama kunu magya ndi Yeso beyo kye makega ndi kaiba. ¹⁸ Luki limoti, Kunzi otulyosa ndi nilo abikya ndi ka bundeli pisi ka bogyalandu basi be Masiya kaki igyogyisatu ndeke. ¹⁹ Yikosoni neki obili kunu, mamigilyoku Kunzi kye olimogi banye kunu. ²⁰ Kawa wa, Mombukwondosu amupatu ndeke ngbingo muyukumo, amutikilya Yeso, Masiya nino amupunilyaga ndi katukya ka bundeli. ²¹ Mbiya wana, okwononi be Yeso iki mbeyi kugu wa lisyē aka kadwe ko ngbingo yi nino Kunzi obiso ndeke mino masi ka bungbingbili. Katukya ka bundeli, Kunzi obikyoni ndi nilo pisi ka bogyalandu kaki botu. ²² A beyo, Musa abikya ndi be: «Mombukwono-donu Kunzi amutikilya ndeke mugyalandu abe imi, opupa ndeke luga wa livananza kunu. Ukonogoni ndeke masi nimo iko kamabikya. ²³ Mutu yi nino kikigu ndeke kamakana, bapupisa ndeke ka livananza ko Kunzi, bamwo.» ²⁴ Katukya ko ngbingo ka Samueli, bogyalandu basi na nibo ba ndi kumbuso kaba, banzinagatu ndi ko bulya nilo akaigyonoso ka masye mi nima. ²⁵ Ifunu ma ka ikongo ka bogyalandu na nibo ba agume nino Kunzi agya ndi na botitonu, kabikya Abalahamu be: «Bopiga baya obili bayasi inisana ndeke na bubunga pisi ka livananza kaku.» ²⁶ Kinili, Kunzi atikoku mbeyi ndi mugya-ligubo kaki ko bulya kunu, kye amudukilyi bubunga, anyogo mutū yikaka-yikaka luga kunu ka banye kaki.»

4

Petele na Yuani ba ko ngbongu ka Basa-Yidingi

¹ Petele na Yuani ba ndi kanzina kambwa ka bambanza. Ko ngbingo yi nino, bokumu, ngama ka bazamu ya Ndaɓu ko Kunzi na Basadukayo bopuponoku ndi biwese. ² Mambengi a ndi kautula kye batutambwa baba bi nibo ba ndi kapa bambanza mutuu na kabikya be yeki Yeso opupa ndi ka mbuku, batu nibo bokwaga ndi, bopupa ndeke iba begeyo. ³ Bugwi kuwa ndi, yeki a kuwa ndi bugogo, bamakya ka boloko kadwe na bugala bi. ⁴ Luki limoti, batu budingi luga ka nibo bakana ndi mutuu, babailya ndi. «Ba kawa ndi banda belofu kubukumuti.

⁵ Bugala bi, bangama ka Bayuda, bamboku-mboku na bowonisilo ba mutuu bamamukana ndi ka Yelusalema. ⁶ Kumu-kumu beyo ka Ana a ndi wa go wa, Kayafa, Yuani, Alesandulia se kuwa batu basi ba livananza ko kumu-kumu. ⁷ Bupupisoku ndi Petele na Yuani, bumomoso kambwa kaba, bumuusa ndi be: «Ko ngu ka wani ikani ko lino ka wani yo mogyi bi mino likpumuka li nilo?»

⁸ Kawa wa, yeki Petele a ndi mutumo na Limbengi-Lotu bide, usikisya be: «Ifunu bangama, se kuwa ifunu bamboku-mboku, ⁹ na lisyē li nili, kika ni ifusu ta ko ngbongu, a ko bulya bunza nibo tagyilyi bi zegesi yi nima na beyo ouki mino yi. ¹⁰ Ifunu na bomikya Bezaleli basi wibonito se binza ambe kika ni aluku yi nimuna omogi kambwa kunu muna a wapupa, a ko lino ka Yeso-Kilisito mutū wa Nazaleti. Iyi nino mabangilaga ndi ka masalaba, Kunzi apupisoku ka mbuku. ¹¹ Iyi nino Mobiso Motu abikyaga ko bulya kaki be:

«Litalu nilo ifunu, bopipiko, mombimba ndi iitoni kawa litalu la izangiya la mubumbe.»

¹² Muhukuso kegu ka mutū wagogo gutugu bemoti aka, kye kegu no lino gutugu limoti aka nilo bupá bambanza kunu kusili wa moni be kye upi muhukuso.»

¹³ Batu nibo bamamukanaga ndi ka Basa-Yidingi bombomboya ndi kugbe, kaina beyo Petele na Yuani ba ndi mino kanzina ni bakegu na kubangaku, kye bumibagatu ndi be ba batu ba payaya na bakabyege ndi ikolo. Bandunga kuwa ndi be bikaga ndi pa imoti na Yeso. ¹⁴ Luki limoti, batu ndi kamina aluku nino ahuka ndi wakamaga buwobi na ibu. Nokū udika ndi bide. ¹⁵ Bukpamy kuwa ndi be bopupi kunzi. Bapanga ndi kanzina luga kaba, ¹⁶ banabikya be: «Tugya se batu nibana bunii? A bingbanganya be bagyatu ndi likpumuka limbanga, batu basi ba Yelusalema bakaiba, kegu na yanganya. ¹⁷ Luki limoti, kegu binza be mongoni mi nimo isisilogi kawawa luga ka bambanza. Tupakya neki na diya ambe bakanzinilyonitogu bata mumbanza gutugu bemoti aka ko lino ka Yeso.»

¹⁸ Kumbuso yi, bumaka bata ndi, bugbityaga bikpokpokpo be bakonzinonitogu bata ikani bakowonisilonitogu ko lino ka Yeso. ¹⁹ Luki limoti, Petele na Yuani fusikisya be:

«Gutugu mbeyi ifunu aka, atw ngingibili ko misa ko Kunzi kamufanga ifunu ni takegu kabanga iyi? ²⁰ Kiko ifusu aka, takakwananigu kaasa kanzina ko bulya likpumuka nilo tina ndi, tukana.» ²¹ Batw ba Basa-Yidingi bunyakilya bata ndi, busa. Bakinagu ndi pisi niyo bakwanana ndi mino kagyogyiso ko bulya ka bambanzu. A beyo, batw basi ba ndi kabibiso Kunzi ka nilo akitaga ndi lo. ²² Aluku yi nino inisana ndi na muhukoso mumbanga no, a ndi na byanga kakitaga batekebe bakwanganya.

Malumba ka niyo babailya ndi

²³ Niyo basisa Petele ifu na Yuani, binda kuwa ndi kautumbulyaga bawai-dabu masi nimo bokumu-kumu na bamboku-mboku bubikya ndi. ²⁴ Niyo bukana beyo, balumba ndi basi na limbengi limoti be: «Ngamaaa, iwe no wagya ndi lisyé, litombu, mofo makpuku na masi nimo a kuso yi. ²⁵ Pisi ka Limbengi-Lotu, wanzinisa ndi titosu beyo ka Daudi, mugya-ligubo kaku be:

«Ko bulya iki yo bevananza bo mino kavikimanaga?

Ko bulya iki yo bambanzu bo mino kagya bodikidi baya payaya?

²⁶ Bangama ba obili bimbamba ndi ka lunga,

Batu bakpuku bamumukana ndi

kagyogyiso Mombukwono-dosu

na kagyogyiso Masiya nino apunaga ndi.»

²⁷ Iyo, a beyo, ngama Elodi ifu na Poso Pilatu bamumukana ndi ka gudu yi nino, pa imoti na bevananza bayagogo na bomikya-Bezaleli. Bamumukana ndi kagyogyiso Yeso, mugya-ligubo kaku wotu, nino wapunaga ndi be iki Masiya. ²⁸ Bagya ndi beyo kotulyoso nilo wosisilya ndi katukya ka bundeli, ko ngu na ka sipananso kaku. ²⁹ Mombukwono-dosu, mbiya wanu, winano baka beyo bo mino katigyogyiso yi. Upa fosunzu kaku ngu kabikyaga likpumuka kaku ni bagegu na kubangaku. ³⁰ Nonokuno kubokoko kaku bambanzu bahuki, bini makpumuka mumbanga-mbanga na mokingyosi ko lino ka mugya-ligubo kaku wotu beyo ka Yeso.»

³¹ Niyo bama kalumba beyo, pa niyo ba ndi mino bamumukana yo izukula ndi bingwuku-ngbwuku. Ifu basi botuma ndi na Limbengi-Lotu, bapunga kabikyaga Mongoni ko Kunzi ni bagegu na kubangaku.

Yukanana ka batw niyo babailya ndi

³² Ambaza ka batw niyo babailya ndi bikaga ndi limbengi limoti na mutamanagi mumoti. Kegu na mutw bemoti nino abikyaga ndi be mukumbo kaki a makaki bikpe. Luki limoti, bobisaga ndi masi pa yimoti ko bulya kabu. ³³ Batutumbwa batumbulaga ndi no ngu yasi mongoni nimo Mombukwono-dosu Yeso opupa ndi mino ka mbuku. Kunzi ufukilya ndi ifu basi bubunga budingi. ³⁴ Mutw wa yangya kikogigu ndi luga kabu. A beyo, niyo bikaga ndi na botiko ikani bandabu bagabaga ndi, bodoku no buyi bi ³⁵ bupa batutumbwa. Ifu bubananilyaga kuwa ndi kabayenene na yangya ka mutw yikaka-yikaka.

³⁶ A ndi na aluku bemoti ina ndi be Yezefu, batutumbwa baluka ndi be Balanaba, isi yi be «Nino utumisaga bengeni mabengi». Aluku yi nino a ndi Mulawi, mutw wa uzu ya Kipulo, ³⁷ agaba ndi tiko kaki, aga ndi na buyi bi, upoku batutumbwa.

5

Yigya yanye ka Anania na Safila

¹ Luki limoti, atw ndi na mutw bemoti nino ina ndi be Anania. Niyo bukanana na mukaki beyo ka Safila, bagaba ndi goni tiko kabu. ² Bukanana ndi na mukaki, asuma ndi buyi bagogo, anda kuwa ndi kaupá batutumbwa niyo otigala ndi. ³ Kuwa wa, Petele amuusa ndi be: «Anania, ko bulya iki yo abili umingyi mino beyo kabu Limbengi-Lotu, wasuma buyi bagogo niyo wogobi bi mino tiko? ⁴ Kambwa kagaba tiko, tiko yi niyo kegu bi ya kaku? Kumbuso kagabo yi, buyi bi kegu bi goni ba kaku? Ipungonogi mbeyi na iwe buni kagya beyo? Eee, wakubugu se bambanzu, luki limoti, wabu Kunzi!»

⁵ Niyo aka yo Anania ukana beyo, ogwa ndi binghiii, okwo wa aka wa. «Batw basi niyo bukana ndi mongoni mi nimo, babanga ndi kugbe. ⁶ Botugbo bodoku kuwa ndi, batikyogo, babinika, baga ndi kalumbo.

⁷ Niyo agya abe saa yisaa bene, mukaki osiloku ndi, ni kegu kaiba nilo okitonogi.

⁸ Petele aka ndi na iyi be: «Ibikyamba mbeyi, buyi basi niyo ogwi bi ko tiko nibana aka ba?» Asikisya ndi be: «Iyo, ifu niyo aka bo.» ⁹ Kuwa wa, Petele abikyamba ndi be: «Mukononi piye bi na mbunyaku buni kakangilaga Limbengi ka Mombukwono-dosu? Ukana, batw niyo bapunya kalumbo mbunyaku, ba mbiya wanu ka mupumi wa, bakaaga na iwe begeyo.» ¹⁰ Ko ngingo yi nino aka no, ogwo ka magu ka atutumbwa wa, okwa ndi.

Botugbo bogulyoku ndi, batakanya ni odokini. Baga ndi na iyi, balumboku ka kpoko ka mbunyaki. ¹¹ Kawa wa, kanisa yasi na batu basi nibo bukana ndi mongoni mi nimo, babanga ndi kugbe.

Batutumbwa bakagya makpamuka mumbanga-mbanga

¹² Batutumbwa bagyaga kawa ndi makpamuka mumbanga-mbanga na mokingyosi makpu luga ka bambanzu. Batu nibo babaya ndi bamumukanaga ndi basi ka pa niyo balikyaga ndi be pa ya yigbuka ka Solomono. ¹³ Kegu ndi na muta wodi nino ikpundaga ndi kamatikana na ibu. Wina se, bambanzu bubibisaga ndi kugbe. ¹⁴ Ambaza ka baluku na boko nibo babinikyanaga ndi Mombukwono-dosu ikaga ndi kobwo, animatila ka batu ba baya. ¹⁵ Babinikaga ndi batu ba bokolofu ko bopisi, bumongoso ka bakulagbu ikani ka bakalagba. Bagyaga ndi beyo kye Petele kakitaga wa, mulundu kaki akwanani kaudunda mino batu bemoti-bemoti luga kabu. ¹⁶ Ambaza ka bambanzu odogokuto ndi goni kotukyoku ka bagudu nibo buwobi na Yelusalema. Bodogoku ndi na batu ba bokolofu na nibo ba mambengi ma bunye. Ibu basi bahukagatu ndi.

Yigyogyiso ka batutumbwa

¹⁷ Kawa wa, Kumu-Kumu pa imoti na batu basi nibo bikaga ndi na ibu, isi yi be lidu ka Basadukayo, buminiya ndi batutumbwa imi. ¹⁸ Bugwi, bumakya ndi ka boloko yidingi. ¹⁹ Luki limoti, no biti malaika bemoti ka Mombukwono-dosu oukwa ndi pumi ya boloko, upupisoku, abikya be: ²⁰ «Wogoni ka Nda bu ko Kunzi, mubikyaga bambanzu likpamuka lasi nilo la obili wambiya.»

²¹ Niyo batutumbwa bukana beyo, bagya ndi beyo aka yo. Bopupya ndi bibo ka Nda bu ko Kunzi, bapunga kapá mutuu.

Kumu-Kumu na batu nibo ba ndi na ibu, bumumula ndi bamboku-mboku basi ka Bayuda ka munzina ka Basa-Yidingi. Butika kawa ndi bambanzu kaumokoku batutumbwa ka boloko. ²² Luki limoti, niyo batu bi nibo bosilo ku beyo, baktakanyaga ndi bata batutumbwa. Bigoku ndi kaupaga mongoni mi nima: ²³ «Totokonyi pumi ya boloko yidulaga binza bikpwokpwo. Bazamu bo bi ka pa kabu aka kambwa wo pumi. Luki limoti, niyo toukwi mupumi, takatokonyiga bambanzu gutugu bemoti aka.» ²⁴ Niyo ngama ka bazamu ba Nda bu ko Kunzi na bokumu-kumu bukana beyo, bamama ndi bigbagbagba, banimuuso be isilyoku se kawa bu. ²⁵ Kawa wa, muta bemoti upuponilyoku ndi biweee, abikya be: «Batu nibo mugwi bi ba se kaupá bambanzu mutuu ka Nda bu ko Kunzi ku.»

²⁶ Kumbuso yi, ngama ka bazamu na batu kaki binda ndi kaugwi. Bodoku na ibu, luki limoti, bakugya ndi na bou kye ba ndi kaibangilya be bambanzu bakubumonitogu na matamu.

²⁷ Niyo bosiloku ndi na ibu, bumomoso kambwa wa Basa-Yidingi. Kawa wa, Kumu-Kumu apunga ndi kausombiso, ²⁸ iyi aka na ibu be: «Takamupokyigu mbe yi bi kapá mutuu ko lino ka muta yi nino? Mutuu kunu itulyonini ka Yelusalema wasi. Makapa katigbofyo molingo ma nduga ka munoku ko bulya kukwaku kaki!» ²⁹ Petele na batutumbwa bagogo bosikisya ndi be: «Okwononi kabanga Kunzi ni kegu kaubanga bambanzu aka.» ³⁰ Mabangilaga ndi Yeso ka musalaba, mamwo. Luki limoti, Kunzi nino ka botitosu apupisoku ndi ka mbuku. ³¹ Kunzi adokisa ndi kugu, alikiso ka kambanzikaniko kaki, abisa ndi Ngama na Muhukoso kye Bezaleli boyikoni, Kunzi upilya bunye kabu. ³² Ibu, ta bademu ba likpamuka li nilo, pa imoti na Limbengi-Lotu nilo Kunzi upá batu bi nibo babangaga.»

³³ Niyo batu ba Basa-Yidingi bumukana mino beyo, miso utana ndi bingbu, ba ndi kapa kama batutumbwa. ³⁴ Luki limoti, luga kabu wa, a ndi na Mufalisayo bemoti nino ina ndi be Gamalieli, muwonisilo wa mutuu ka Musa. Bambanzu basi babangaga ndi kugbe. Amaga ndi luga kabu, abikya be bupupisi mbe yi batutumbwa kunzi. ³⁵ Kumbuso yi, abikya be: «Ibunu Bezaleli, wiminyonito ka nilo makapa kagya ko bulya ka batu bi niba.» ³⁶ Kanokitogigu mase makpu wa Teuda ipupisa nduku mino. Iyi, iminaga bi abe kika muta mudingi, bambanzu banda bamiya bakwanganya babibyaga nduku bingbooo. Luki limoti, bamwoni nduku, babiyya kaki basi bomisikono bingbwi, gutugu bemoti aka kasikanaga nduku. ³⁷ Kumbusa kaki, Yuda nino muta wa Galilaya ipupisoku bi begeyo, wa ba nduku mino kautanga bambanzu. Iyi, uluta ndi bambanzu bakpu kabiyaga. Luki limoti, bamwo nduku goni, babiyya kaki basi bomisikono. ³⁸ Mbiya wanu, na neki kamubikya ambe tumboni tamanaga kunu ka batu bi niba, musiso. Kiko likpamuka ka bambanzu, osyatuu. ³⁹ Luki limoti, kika ni akotukyoku ko Kunzi, makakwananigu kapingba. Ee, wiminyonito se, makulonononito no Kunzi!»

Batu ba Basa-Yidingi babailya ndi munzina ka Gamalieli. ⁴⁰ Bamaka kawa ndi batutumbwa, butinisiso fimbo, bugbityaga be bakobikyonitogu bata likpamuka ko lino

ka Yeso. Kumbuso yi, busisa ndi. ⁴¹ Kawa wa, batutumbwa bopupa ndi ka Basa-Yidingi. Ba ndi butumo na magyaga bidē, kye Kunzi ina ndi binza be figyogyisi ko bulya lino ka Yeso. ⁴² Masye masi, ka Ndaḅu ko Kunzi na ka bāndaḅu bayagogo dididi, bisisilaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka Yeso be iyi ni Masiya.

6

Bupunogini bambanzu madīya na ika kausingyo batutumbwa

¹ Ka masye mi nimo, yeke babibya ba ndi kobwo kugbe, Bayuda niḅo banzinaga Ligiliki bapunga ndi kaigama na niḅo banzinaga Libelenia, banabikya be masye masi, ngbingo mugbananaga malili, bakupāgigu bowoko kabu malili binza. ² Kawa wa, batutumbwa tekeḅe na baba bumamula ndi babibya bagogo basi, bubikya be: «Kokwononigu be tasi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya yigbananaga malili. ³ Kinili, bomika-mama, hupunogoni bambanzu madīya na ika luga kunu niḅo ba yigya yanza, butumo na Limbengi-Lotu na yimibo. Turā iḅu ligubo li niḅo. ⁴ Iḅusu, togulyonogo malumba na kabikyaga Mongoni Manza.» ⁵ Likpamuka lo ubosa ndi batu basi. Bupunaga kawa ndi batu bi niḅa: Etieni, mutū wa baya yidingi na mutumo na Limbengi-Lotu, Filipi, Polokolo, Nikanolo, Timoni, Palamena se kuwa Nikula, mutū wa Atiokia nino abaya ndi ka kanisa ka Bayuda. ⁶ Kumbuso yi, bodoku ndi na iḅu kambwa ka batutumbwa, bubisilya maḅokū, bḅulumbilya.

⁷ Mongoni Manza ko Kunzi a kawa ndi ka isisilogo aka. Ka Yelusalema, babibya bobwa ndi bakpū na bokumu buḅingī baḅinikyana ndi Yeso.

Bagwini Etieni

⁸ Etieni nino Kunzi adukilya ndi bḅabunga, atumiso no ngu, agyaga ndi makpamuka mumbanga-mbanga na mokingyosi makpukpū luga ka bambanzu. ⁹ Kawa wa, batu bagogo bapunga ndi bodongoso na Etieni. Batu bi niḅo ba ndi batu ba ndaḅu ya malumba niyo balikyaga ndi be «Bosunzu bukulkanaga.» A ndi Bayuda ba gūḅu wa Kulene, niyo ya Alesandulia, se kawa niḅo ba iwili ya Kilikia na niyo ya Azia. Iḅu ḅo ba ndi kobiso bodongoso na Etieni, ¹⁰ luki limoti, bakakwananagu ndi kakitaga kye a ndi kanzina na yimibo niyo Limbengi-Lotu apāga ndi. ¹¹ Kawa wa, bukalyaga ndi bambanzu kye babikyā be: «Tamukoni bi ni anatumbwa Musa no Kunzi.» ¹² Buvikimosaga ndi bambanzu, bambokū-mbokū na bowonisilo ba mutū. Kawa wa, bodoku ndi kagwi Etieni, baga na iyi ka Basa-Yidingi. ¹³ Bodokuto ndi goni na bademu ba ḅongo niḅo ba ndi kabikya be: «Alukū māna kegū kaiga kumbuso na mūnzina manyenye ko bulya ndaḅu yotu ko Kunzi na ko bulya mutū ka Musa! ¹⁴ A beyo, tamukonito bi ni anabikya be Yeso yi nino mutū wa Nazaleti apanza banu Ndaḅu ko Kunzi yi niyina, ogomosyono yigya niyo Musa atisilya ndi.»

¹⁵ Batu basi niḅo ba ndi ka Basa-Yidingi ba ndi kanda Etieni bingbangbangba. Bina ndi miso kaki mūdōngoni abe nimo ka malaika.

7

Etieni akanzina kambwa ka bambanzu ka Basa-Yidingi

¹ Kawa wa, kumu-kumu amuusa ndi Etieni be: «A linguu niḅo bakabikya ko bulya kakū?» ² Etieni asikisya ndi be: «Iḅunu bomika-mamaaa na iḅunu bababaa, imukononito binza! Kunzi nino wa iḅiba apuponilyatu ndi titosu Abalahamu ngbingo yi nino a mbeyi ndi mino ka mugī ma Mezopotamia, kambwa kaiko ka mugī ma Alani. ³ Abikya ndi be: «Tukya ku kunu, ka livananza kakū, waga ka mugī nimo nakaḅwanya.» ⁴ Kawa wa, Abalahamu atukya ndi ka mugī ka Bakalidea, inda ndi kaiko ka Alani. Kū beyo, abaki okwa ndi. Kumbuso yi, Kunzi atumboku ndi kū, adukusoku ka mugī mi nima mo mino mbiya wanu. ⁵ Kū beyo, Kunzi kapāgu ndi gūtugu mugī aka ikani mikya pa mukede kadīta lisokū. Luki limoti, awanyaga ndi be apātu mugī mi nima, na ka bomiko-mikaki. Wina se, ko ngbingo yi nino, Abalahamu kegū ndi no miki. ⁶ Kunzi abikya ndi be: «Livananza kakū ika ndeke ka mugī ka batū bagogo. Kū beyo, buitisa ndeke bosunzu, bugyogyisa ndeke ka byanga bamiya bakwanganya.» ⁷ Luki limoti, Kunzi abikya ndi goni be: «Imi, nakotu ndeke mukombū ka batū ba mugī mi nimo ḅika ndeke ni buitisini bosunzu. Kawa wa, nupupisatu ndeke, bodoku kebibiso ka pa yi niyi.» ⁸ Kumbuso yi, Kunzi bukānana ndi na Abalahamu. Yukanana yi a ndi pisi ka simuiso. Kinili, Abalahamu akusisa ndi mikaki beyo ka Isaka kumbusa wa masye buḅina ma yiḅukuta kaki. Isaka agya ndi begyo na nino kaki beyo ka Yakobo. Yakobo agya ndi begyo na botitosu tekeḅe na baba.

⁹ Titosu bikaga ndi no miso mopi na mamaḅu ḅeyo ka Yezeḅu. Bagaba ndi ka busunzu ka Misili. Luki limoti, Kunzi a ndi pa imoti na iyi, ¹⁰ anyoḅo ndi ka yigyogyiso kaki yasi. Apá ndi iziyo na yimibo kanzina kambwa ka Falaḅ. Ngama amomosa ndi kaanda mugi ma Misili na kaamalya ndaḅu kaki yasi. ¹¹ Luki limoti, ayandi ogulya ndi ka mugi masi ma Misili na nimo ma Kanana. Kumbu yidingi, botitosu ḅakeḅu ndi na malili. ¹² Yakobo ukana ndi ḅe malili a ka Misili, utika mḅeyi ndi botitosu ka nganga ya mambwa. ¹³ Ka nganga ya yiḅa, Yezeḅu imibisikoso na bamamaki. Kuwa wa, Ngama Falaḅ iba ndi litino ka Yezeḅu. ¹⁴ Kumbuso yi, Yezeḅu utika ndi bambanzu kavoku abaki ḅeyo ka Yakobo na livananza kaki lasi. Batu basi ḅa ndi batekeḅe maḅiya na ika na kubukumuti. ¹⁵ Yakobo inda ndi ka Misili, okwa ndi ku ḅeyo, gutaḅu botitosu aka. ¹⁶ Babinika ndi bamanda kaba ka Sekemu, ḅolumboku ka pa ya bamḅaku niyo Abalahamu oluwa ndi no buyi ka maḅoku ka ḅomika Hamoli ka iwili ya Sekemu.

¹⁷ Yeki masye nimo Kunzi awanyaga ndi Abalahamu kapá mino agume a kuwa ndi ḅuwobi kaitulyana, bambanzu ḅitundaga ndi, ḅobwo ḅakḅu ku ka Misili. ¹⁸ Kumbuso yi, ngama mudingi wagogo alya ndi ḅungama ka Misili. Iyi ngama yi nino kamibagu ndi Yezeḅu. ¹⁹ Aḅo ndi livananza kusu, ugyagya botitosu, upá ndi mutuu mapu ḅe ḅumbimbogi ḅomikabu niḅo ḅawese kye ḅokwogi. ²⁰ Musa iḅukuta ndi ko ngbingo yi nino, a ndi miki wanza ko misa ko Kunzi. Bakwisa ndi ka ḅatimba ḅasaa aka ka ndaḅu ka abaki. ²¹ Ngbingo yi nino ḅabisoku ndi mino ḅikeḅe, mika Ngama Falaḅ muko yi ivilya ndi, ikwisilyo aḅe mikaki maḅukuta. ²² Kuwa wa, ḅawonisila ndi Musa yimibo yasi ka Bamisili, iita mutuu wa kibo munzina na mogubo dididi.

²³ Niyo otulyoso byanga batekeḅe ḅakwanganya, ikandaga ndi kaında kaundoku bamamaki ḅeyo ka ḅomikya Bezaleli. ²⁴ Ku ḅeyo, amina ndi Mumisili ḅemoti ni anagyogyiso mava-kukaki. Asingyoku ndi aluku no ḅa ndi kagyagya no, igiso likosi, amwo Mumisili. ²⁵ Musa a ndi kasima ḅe bamamaki ḅakwanana ndi kaiba ḅe Kunzi apunaga ndi iyi kaikhukuso. Luki limoti, ḅakotombisyagu ndi. ²⁶ Bugala bi, upuponilya ndi Bezaleli ḅaba ni ḅanabumana. Akisa ndi kaugumaga, ubikya ḅe: <Bawai, ma batu ḅemoti, ko bulya iki yo mo mino kabumana?> ²⁷ Luki limoti, nino a ndi kagyogyiso ḅengeni, atindika ndi Musa, amuusa ḅe: <Wani no utwi ngama na kaiko zozi kusu?> ²⁸ Wakapa kemwo mudongoni ḅeyo wamwi bi mino Mumisili isyeiku bi?> ²⁹ Niyo Musa ukana ḅeyo, apikita ndi wa, inda kaiko ka mugi nimo ina ḅe Madiani. Ku ḅeyo, ubukuta ndi ḅomiki ḅaba.

³⁰ Kumbusa wa byanga batekeḅe ḅakwanganya, malaika apuponilya ndi Musa ka gḅogo niyo a ndi kagḅundikana ka isa ka ngupa ya Sinai. ³¹ Niyo Musa ina likpumuka nilo, ombombaya ndi kugbe. Ngbingo yi nino a ndi mino kaisisilo ḅekye ini binza, ukana ndi liyu ka Mombukwono-dosu anabikya ḅe: ³² <Imi ni Kunzi ka ḅatitaku, Kunzi ka Abalahamu, ka Isaka na ka Yakobo.> Nzuyi atwa ndi Musa biyakyakya ni kikipundigu ḅata kaikwe ku. ³³ Mombukwono-dosu aka na iyi ḅe: <Winyoḅo ḅekpaku, kye pa yi niyo wo mino wakamaga yo, a pa yotu.> ³⁴ Ninini ḅeyo ḅo mino kaugyogyiso batu kami ka Misili. Nukonini mugamu kaba, imi nosyiku kaikulaga. Doku mbiya wanu, nakaatika ka Misili.>

³⁵ Musa yi nino Bezaleli bamanganya ndi, bamuusa ḅe: <Wani no utwi ngama na kaiko zozi?> Iyi kuwa no Kunzi atika ndi kaiko ngama na kaikulaga pisi ka malaika yi nino apuponilya ndi ka gḅogo. ³⁶ Musa no upupisoku ndi ḅomikya Bezaleli ka Misili. Agya ndi makpumaka mumbanga-mbanga na nimo mubongiso ka Misili, ko libo la liniko lidingi nilo ḅalikyaga ḅe libo Langḅu na ka isa ka byanga batekeḅe ḅakwanganya. ³⁷ Musa yi nino goni no ubikya ndi ḅomikya Bezaleli ḅe: <Kunzi amutikilyatu ndeke mugyalandu aḅe imi, iko mava-kukunu.> ³⁸ Ngbingo yi nino ḅomikya Bezaleli bamumukana ndi mino ka isa, Musa a ndi wa pa imoti na botitosu. Malaika anzinaga ndi na iyi kugu wa ngupa ya Sinai, apá kuwa ndi munzina ma obili nimo atikitsiyaga ndi ifusu.

³⁹ Luki limoti, botitosu bakapagigu ndi kamukana, bamuya ndi bikanganga, ḅa ndi kapa kaiga bata ka Misili. ⁴⁰ Babikya ndi Aluni ḅe: <Tigyilya bokunzi niḅo ḅakwanana katikpokyoniso. A ḅeyo, Musa yi nimo no atipupisiku bi ka Misili, takeḅu kaiba ḅe iki yo agyi bi.> ⁴¹ Ka masye ni nimo aka mo, bigyilya ndi mulundu ko mikya ngombe, ḅapá ndi mulundu ma mikya ngombe yi nino ḅapepe. Balisisa ndi dumo ko luki li nilo iḅu bamombukwana-dabu bagya ndi lo. ⁴² Kuwa wa, Kunzi upá ndi mugongu, usa ḅe fiiki kobibiso mangutu, mudongoni ḅeyo ikpikaga ndi mino ka kitabu ka bogyalandu ḅe: <Ifunu Bezaleli,

imi no mepá ndi apepe wa banyama na ḅapepe bagogo
ka byanga batekeḅe ḅakwanganya ka isa?

⁴³ Ifunu mabinikaga ndi ḅangbangba ko kunzi kunu ḅeyo ka Moloki
na linguḅa ko kunzi kunu ḅeyo ka Lefani.

Migyilya ndi lundu yi niyo bekye miki kobibiso.

Kinili, namuhokiso ndeke byi kakitaga mug ma Babiloni.»

⁴⁴ Ku ka isa, botitosu ba ndi na ngbangba niyo ikaga ndi na kpokoyo wa agame. MUSA opika ndi ngbangba yi niyo mudongoni beyo Kunzi akpamyi ndi mino, agya ndi ka likingyosi li nilo ina ndi. ⁴⁵ Kumbuso yi, bupá kawa ndi bomika botitosu ngbangba yi niyo. Iba babinika ndi ngbingo yi nino Yosua a ndi mino ngama kabu. Binda ndi goni na iyu ka mug ka batu bi nibo Kunzi ukpumya ndi kambwa kabu. Ngbangba yi niyo ikaga ndi ku beyo kadwe ko ngbingo ka ngama Daudi. ⁴⁶ Daudi inisana ndi na iziyo ko misa ko Kunzi, abikya ndi be akapikilyo Kunzi ka Yakobo ndabu. ⁴⁷ Luki limoti, Solomono kawa no opika ndi.

⁴⁸ Luki limoti, Kunzi nino Kugu-Kugbe kikogigu ka bandabu nibayo bambanzu hopikogo. Mudongoni beyo mugyalandu abikya ndi mino be:

⁴⁹ «Mombukwono-dosu akabikya be, kugu wa lisyé a kiti wa bungama kami, na litombu a pa kami ya kibiso magu.

Makepikilyo inguo ya ndabu tino?

Pa kami ya kimumbiso ika ndeke yani?

⁵⁰ Kegu mbeyi imi no nanya makpumuka masi mi nima?»

⁵¹ Eze ifunu batu ba mu mapuaaa! Mambengi bingbongili, ni makegu kaukana. Mikaga kobiso bodongoso na Limbengi-Lotu bongbinga basi mudongoni abe botitonu ndi goni! ⁵² Mugyalandu tino piye no botitonu bakagyogyisaga ndi? Bulumwisaga ndi nibo ba ndi kabikyaga be Mutu Wongbingbili odokuto ndeke. Mbiya wanu, masutini bi, mamwo. ⁵³ A beyo, minisana ndi na mutuu ko Kunzi pisi ka bamalaika. Luki limoti, ni makobuulyogigu.»

Kukwaku ka Etieni

⁵⁴ Niyo batu bi nibo ba ndi ka Basa-Yidingi bukana munzina mi nimo, miso utana ndi bingbu na Etieni, bilya manzu bikyalukyalu. ⁵⁵ Luki limoti, Etieni a ndi mutumo na Limbengi-Lotu. Ikwe ndi kugu wa lisyé, ina ibiba ko Kunzi, na Yeso wakamaga ka kambanzikaniko ko Kunzi. ⁵⁶ Iyi aka ndi be: «Nakaina lisyé bikpo, na Mika-mambanzu wakamaga ka kambanzikaniko ko Kunzi.» ⁵⁷ Niyo bukana beyo, bagbungukana ndi bihoo, bidulaga motili, ibu basi bagwi ndi Etieni. ⁵⁸ Bopupa ndi na iyi kunzi wa gudu, bapunga ndi kabama na matamu. Bademu bava ndi botu kabu, bodukusilo kambwa ka muwanza bemoti nino ina ndi be Saulo. ⁵⁹ Ngbingo yi nino ba ndi mino kabama na matamu no, Etieni alamba be: «Mombukwono-dosu Yeso, va limbengi kami.» ⁶⁰ Kawa wa, ofuna ndi moli, apamikana be: «Mombukwono-dosu, wakondonitogu bunye kabu!» Kumbuso yi, osisa ndi limbengi.

8

¹ Saulo abailiyatu ndi goni be bamwi Etieni.

Saulo akogyogyiso kanisa

Ka lisyé li nilo aka lo, yigyogyiso yidingi ipunganaga ndi ka kanisa ya Yelusalema. Batutumbwa botigala ndi ibu wa aka wa, batu nibo babailya ndi basi bomisikono bingwi ka iwili ya Yudea na niyo ya Samalia. ² Batu bi nibo babangaga ndi Kunzi balumba ndi Etieni, bagama ndi no kumbu kugbe. ³ Luki limoti, Saulo a ndi kakisa no ngu kolumwisaga kanisa, anakpima bandabu bikpekpekpe kaugwi batu nibo babailya ndi iki baluku ikani boko bi, anudikita ka boloko.

Filipi akabikyaga Mongoni Manza ka Samalia

⁴ Batu bi nibo bomisikana ndi bo bikaga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka pa yasi ku bakpakanaga ndi mino. ⁵ Filipi inda ndi ka gudu bemoti mudingi wa Samalia kabikyaga mongoni ko bulya ka Kilisito. ⁶ Ambaza ka bambanzu bamukanaga ndi limbengi limoti, banina makpumuka mumbanga-mbanga nimo ikaga ndi kagya. ⁷ Mambengi ma bunye upupaga ndi bambanzu bakpu ni anapamikanaga. Bazegegi bakpu na batu bakigyagya bahukagatu ndi goni. ⁸ Kawa wa, magyagya mudingi ingya ndi ka gudu yi nino.

⁹ Wina se, ka gudu yi nino, a ndi na aluku bemoti nino ina ndi be Simoni. Katukya ka bundeli, ukimaga ndi baneko, batu Basamalia banabanga. Hbibaga ndi kugbe. ¹⁰ Batu basi, iki bomiki ikani bamboku bamukanaga ndi kugbe, banabikya be: «Aluku yi nimu a ngu ko Kunzi, niyo balikyaga be <Ngu Yidingi.>»

¹¹ Bamukanaga ndi Simoni kye katukya ka bundeli, udikisaga ndi noku bide na baneko bi nibo kaki bo. ¹² Luki limoti, niyo babailya Mongoni Manza nimo Filipi a ndi kabikyaga ko bulya Bungama ko Kunzi na ko lino ka Yeso-Kilisito, baluku na boko bibotisisa ndi.

¹³ Gutagu Simoni mombukwana-daki yi abailya ndi, babotisiso, fikaga kawa ndi na

Bafilipi aka. Munoku adikaga ndi bide kaina mokingyosi na makpamuka mumbanga-mbanga nimo igyonosaga ndi.

¹⁴ Ka Yelusalema, batutumbwa bukana be Basamalia boboilyini likpamuka ko Kunzi, butikilya kuwa ndi Petele ibu na Yuani. ¹⁵ Niyo bosilo ka Samalia, bulumbilya ndi batu nifo babailya ndi bo kye Limbengi-Lotu usilyi. ¹⁶ A beyo, Limbengi-Lotu kega na ibu lisilyo, bubotiso mbeyi ndi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso aka. ¹⁷ Kuwa wa, Petele ibu na Yuani bubisilya ndi mafoku, Limbengi-Lotu usilya kuwa ndi.

¹⁸ Niyo Simoni ina be Limbengi-Lotu usilyini batu nifo babailya ndi bo ngbingo yi nino batutumbwa bubisilya ndi mino mafoku, udulyoku ndi Petele ibu na Yuani no buyi, ubikya be: ¹⁹ «Iponiku goni ngu yi niyo, iba nakabisilyogo banu mumbanzu mafoku, Limbengi-Lotu usilyo.» ²⁰ Luki limoti, Petele asikisya ndi be: «Wigyogyino gutugu pa imoti no buyi kaka! Wakasima be wakwananatu koluwo no buyi luki nilo Kunzi apaga ka iziyo!» ²¹ Wakega na pa ka likpamuka li nili, kundigu begeyo, kye wakega ngbingbili kambwa ko Kunzi. ²² Wasa tamanaga yanye, walamba Mombukwono-dosu, yagogo akwananatu kaupilya inguo ya tamanaga yi niyo. ²³ A beyo, nakaina be wa mutumo na musasa, na wa ka boloko ya bunye.» ²⁴ Simoni asikisya kuwa ndi Petele ibu na Yuani be: «Lumbilyono asi ni ibunu aka, iba likpamuka gutugu limoti aka kesilyonitogo beyo mohikiyi mino.»

²⁵ Kumbuso kapaga mongoni ka nimo igyonosa ndi na kabikyaga likpamuka ka Mombukwono-dosu, Petele na Yuani biga ndi ka Yelusalema. Ko pisi, ba ndi kabikyaga Mongoni Manza ko giyo dididi ya Samalia.

Filipi bobongonini na Muetiopia

²⁶ Malaika bemoti ka Mombukwono-dosu abikya ndi Filipi be: «Winda miso ya zebu, ka syungbu wo pisi yi niyo atukyaga ka Yelusalema kainda ka Gaza.»

²⁷ Filipi atukya ndi, aga. Ko pisi, abangana ndi na Muetiopia bemoti. Iyi aluku yi nino a ndi mutu wa ibiba* kugbe ku kabu. Iyi goni no andaga ndi lingama lasi ka ngama mudingi muko yi wa Etiopia beyo ka Kandaki. Iyi Muetiopia yi nino a ndi ni ogoni kabibiso Kunzi ka Yelusalema. ²⁸ A kuwa ndi kaiga ku kaki. Ikini ka masuwa kaki nino hapunda balutaga ndi, anatangulaga kitabu ka mugyalandu Isaya. ²⁹ Limbengi-Lotu abikya ndi Filipi be: «Mukupda masuwa yi nima.»

³⁰ Filipi inda ndi mbangu, amukana Muetiopia ni anatangulaga kitabu ka mugyalandu Isaya. Filipi amusa be: «Watu kotombisyo likpamuka li nilo wakatangulaga lo?» ³¹ Asikisya be: «Nakwanana kotombisyo liki ni mumbanzu ketumbulyogigu?» Kuwa wa, amaka ndi Filipi be odokiku kaiko ka kpoko kaki. ³² A ndi katangulaga Mubiso mi nima:

«Binda ndi na iyi mufongoni abe kondolo
ka pa yi niyo bumwogo mino banyama,
mufongoni abe mikya kondolo mudaka biwo
kambwa ka mutu yi nino ukogo tukata,
ni kega kaibukuso.

³³ Bayopisaga ndi ni bakakuga ngbanga kaki ka fungbingbili.

Wani no apaga ndeke mongoni mo puponogo kaki?

Kye batumboni ndi obili kaki kuru ka litombu.»

³⁴ Aluku yi nino aka na Filipi be: «Kikiliki, mugyalandu akanzina beyo ko bulya ka wani? A ko bulya kaki aka ikani ka mutu wagogo?» ³⁵ Kuwa wa, Filipi apunga ndi kozokogo pa ya Mubiso mi nimo aka mo, abikyaga Mongoni Manza ka Yeso. ³⁶ Bidukulaga ndi na ligundu, badwe ka pa yimoti niyo a ndi no libo. Mutu wa ibiba yi nino abikya ndi Filipi be: «Ye ba! Libo nili, iki bata yo otigoli be bebotisi?»

[³⁷ Filipi asikisya ndi be: «Kika ni wobinikyonini na linganu, bakwanana kaubotiso.» Aluku no asikisya be: «Na na baya ambe Yeso-Kilisito a Miko Kunzi.»] ³⁸ Akpamya be bamomosi masuwa. Ibu basi baba bosya ndi ko libo, Filipi abotiso. ³⁹ Niyo bopupoku ndi ko libo, Limbengi ka Mombukwono-dosu aga ndi na Filipi ni aluku yi nino kaminigu bata. Luki limoti, aga kuwa ndi ni otumini na magyaga bide. ⁴⁰ Filipi izukyana kuwa ndi ni odwini ka mugi ma Azoto. A ndi kabikyaga Mongoni Manza ka bagudu basi nifo a ndi mino kakitaga, kadwe ku kwa ku adwe ndi mino ka mugi ma Kaizalia.

9

Saulo ayikosini obili

* 8:27 8:27 mutu wa ibiba: A muluku yi nino kikogigu ndi wasi na agyaga ndi ligubo ku ka lupangu ka ngama

¹ Ka masye mi nimo, Saulo ikaga ndi kaunyakilya babibya ka Mombukwono-dosu, anapandia kukwaku. Lisyε limoti, aga ndi ku ko kumu-kumu, ² akunga ndi babalwa kaina ka bandabu bayu malumba ka Bayuda ka gudu wa Damasiki. Kuso wa babalwa bi nibo, basilya ndi pisi bikpo be kutakanya bambanzu nibo bakabiyibya likpumuka ka Mombukwono-dosu iki baluku ikani foko, ugwi, indi na ibu ka Yelusalema. ³ Niyu a mbeyi ndi mino ko pisi aka, buwobi kadwe ka Damasiki, ko ngbinga bemoti aka, mangbamu kotukyoku kegε wa lisyε akungula ndi bikululu. ⁴ Iyi aka ndi wasi bingomu, ukana liyu ni abikya be: «Saulo, Saulo, wakegyogyiso ko bulya iki?» ⁵ Amusa be: «Mombukwono-dosu, iwe ni wani?»

Liyu asikisa be: «Imi ni Yeso nino wakagyogyiso no. ⁶ Luki limoti, wamaga, wingya ka gudu. Ku beyo, babikyatu nilo wakwanana kagya.»

⁷ Batu nibo ba ndi na ibu ka mudongo, bamaga ndi. Noku udika bide. Ba ndi kaukana liyu, luki limoti ni bagegu kamina mambanzu. ⁸ Saulo amaga ndi, akula miso, gutugu beyo akula ndi mino miso yo, luki limoti kegε bata kaina. Bagwi kuwa ndi kubokoko, baga na iyi ka Damasiki. ⁹ Agya ndi masye masaa ni kegε kaina, ni kegε kalyalya gutugu komwo libo aka.

¹⁰ Ku ka Damasiki ku, a ndi na mubibya bemoti nino ina ndi be Anania. Mombukwono-dosu apuonilya ndi ko nziki, amaka be: «Anania!» Anania aka ndi be: «Imi nimuna, Mombukwono-dosu.» ¹¹ Mombukwono-dosu abikya be: «Winda ko pisi niyo balikyaga be <Yongbingili>, wingyo ka ndabu ka Yuda. Ku beyo, buwanyi aluku bemoti nino ina be Saulo, nino a muti wa Talasi. Akalumba mbiya wanu. ¹² Iyi aminito bi ko nziki aluku bemoti nino ina be Anania ni anogulyo ku a ndi mino, abisilya mafoku be kye apungu bata kaina.» ¹³ Anania osikisa ndi be: «Mombukwono-dosu, numukoni bi bambanzu budingi bananzina likpumuka ka aluku yi nimu beyo ugyogyisogo bi mino batu kaku ka Yelusalema. ¹⁴ Oduku bi wanu kye bokumu-kumu bo batwi bi be oduku kaugwi batu basi nibo babinikiana.»

¹⁵ Luki limoti, Mombukwono-dosu abikya ndi Anania be: «Winda, kye napunogini aluku yi nino be iki kegugubyo. Abikyaga likpumuka kami ka bevananza dididi, kambwa ka bangama na kambwa ka Bezaleli. ¹⁶ Nawonisila banu ni imi yigyogyiso yasi niyo asilyo banu ko bulya kami.»

¹⁷ Kuwa wa, Anania aga ndi. Niyu agulyo ka ndabu, abisilya ndi Saulo mafoku, abikya be: «Saulo, mika-mama, Mombukwono-dosu Yeso nino upuonilyi bi ko pisi ngbingo yi nino wo bi mino kodoku kana no etikiku. Etikiku kye miso ukalikani, wotumo na Limbengi-Lotu.»

¹⁸ Ko ngbingo yi nino aka no, makpumuka nimo a ndi ko misa ka Saulo abe masobi apupo, apunga ndi kuwa bata kaina. Kuwa wa, amaga ndi, babotiso. ¹⁹ Kumbuso yi, alyalya ndi, ngu amigilyo bata.

Saulo akabikyaga Mongoni Manza ka Damasiki

Saulo agya bata ndi mino masye makede na babibya nibo ba ndi ka Damasiki wa. ²⁰ Kolipyaga ndi, apunga kabikyaga Mongoni Manza ka bandabu bayu malumba ka Bayuda be Yeso ni Miko Kunzi. ²¹ Noku udikaga ndi batu basi nibo bamukanaga ndi bide. Banuuso be: «Kegε mbeyi aluku yi nimu no ugyogyisaga ndi batu nibo batwaga ndi lino ka Yeso ka Yelusalema? Kodukugu bi mbeyi kaugwi na kaaga na ibu kambwa ka bokumu-kumu?»

²² Luki limoti, Saulo ikaga kuwa ndi asi kabikyaga Mongoni Manza na kekele. Owoniso be Yeso ni Kilisito, gutugu Bayuda aka nibo bikaga ndi ka Damasiki bagegu bata ndi kaiba be babikya bu.

²³ Niyu olipya beyo, Bayuda bukanana ndi be okwononi bamwi Saulo. ²⁴ Luki limoti, ukana ndi dikidi yi niyo. Biti na lisyε bikaga kuwa ndi kobuulyogo pumi ya gudu be kye bamwi. ²⁵ Biti yimoti, babibya kaki bava ndi, bamakya ka mumbi, basiso ka muzulu biyee kunzi wa gudu.

Saulo igini ka Yelusalema

²⁶ Niyu Saulo osilo ka Yelusalema, a ndi kapa kamatikana na babibya bagogo. Luki limoti, ibu basi ba ndi kabanga kye bagegu ndi kabinikiana be a kuwa mubibya goni. ²⁷ Kuwa wa, Balanaba ava ndi, inda na iyi kambwa ka batatumbwa. Utumbulyaga ndi beyo Saulo amina ndi mino Mombukwono-dosu ko pisi, na beyo Mombukwono-dosu anzimilya ndi mino. Utumbulyaga goni beyo Saulo abikyaga ndi mino Mongoni Manza ko lino ka Yeso ka Damasiki ni kegε na kubangaku. ²⁸ Katukya kuwa wa aka wa, Saulo amatikana ndi na ibu. Bagaga ndi, banigoku ka Yelusalema kabikyaga Mongoni Manza ko lino ka Mombukwono-dosu ni bagegu na kubangaku. ²⁹ Ikaga ndi kanzina, anagya bodongoso na Bayuda nibo banzinaga ndi Ligiliki. Luki limoti, ibu ba ndi kakisa kamwo

aka. ³⁰ Niyo batw bi nibo balumbaga ndi na ifw bukana beyo, baga ndi na iyi ka Kaizalia, katukya wa, bamogosa ndi ka mugi ma Talasi.

³¹ Ko ngbingo yi nino, Kanisa a ndi ka maziyo ka Yudea wasi, ka Galilaya na ka Samalia. Kanisa idukulaga ndi ka baya, ikaga ndi kabanga Mombukwono-dosu, itundaga ndi pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu

Petele ahukisini Ayiniya

³² Petele ikaga ndi kolingyo bewili bayasi bi nibayo. Lisyε limoti, inda ndi kaunda batw nibo babaya ndi kw ka gwdu wa Luda. ³³ Kw beyo, atakanya ndi mutw bemoti nino ina ndi be Ayiniya. Aluku yi nino a ndi zegesi, ikaga ndi wakanga aka ka kalagha ka byanga bugina. ³⁴ Petele aka ndi na iyi be: «Ayiniya, Yeso-Kilisito uhukisini. Wamaga, wobungusyaga busisini kakw!» Ko ngbingo yi nino aka no, amaga ndi. ³⁵ Niyo batw basi ba gwdu wa Luda na batw ba isa ya Saloni bina beyo, babinikyana ndi Mombukwono-dosu.

Petele ozuzukisini manda ka Dolika

³⁶ Ka mugi ma Yopa, a ndi na mubifya muko yi bemoti nino ina ndi be Tabita. Lino li nilo ka Ligiliki ni «Dolika», isi yi ni «Longu». Ugyaga ndi bambanzu binza, anusingyo batw ba yangya. ³⁷ Lisyε limoti, aguna ndi, okwo. Niyo basukusaga, bamongosa ka ndabu yimoti ya kwu. ³⁸ Babifya bukana ndi be Petele a ka Luda nino a buwobi na Yopa. Batikilya kwwa ndi baluku babu kabikyoku be: «Kikiliki, doku mbeyi kunu bikwa.» ³⁹ Petele atukya ndi, binda pa imoti na ifw. Niyo bosilo, baga ndi na ifw ka ndabu yi niyo ya kwu yo. Bowoko basi bakpuofoku ndi ni banagamana, banawoniso bakoti na botu nibayo Dolika utilyaga ndi ngbingo yi nino bikaga ndi mino na ifw. ⁴⁰ Petele upupisa ndi batw basi kunzi, obuno moli, alumba ndi. Kumbuso yi, oyikono kw manda a ndi mino, iyi aka be: «Tabita, wamaga!»

Kwwa wa, akula miso, amina Petele, iyi aka biziko. ⁴¹ Petele agwi ndi kubokuko, amomoso. Umaka kwwa ndi babifya na bowoko, umomosilyo ni a kwwa bata mubisi. ⁴² Batw basi ba Yopa bukana ndi likpumuka li nilo, batw budingi babinikyana ndi Mombukwono-dosu. ⁴³ Petele asyεsyε ndi bindi ka Yopa, ka aluku bemoti nino ina ndi be Simoni nino obungusyaga ndi bokuto ta banyama.

10

Malaika bemoti ko Kunzi apuonilyini Kuneli

¹ A ndi na mutw bemoti ka Kaizalia nino ina ndi be Kuneli. Aluku yi nino a ndi ngama ka basuda miya yimoti. Ambaza yi nino bamakaga ndi be «ambaza ka Betalia». ² A ndi mutw wongbingbili, abangaga ndi Kunzi pa imoti na batw basi ba ndabu kaki. Uparaga ndi kwbe Bayuda bi nibo ba yangya, na alumbaga ndi masyε masi. ³ Lisyε limoti, mōni kadwe buwobi basaa-tisa, malaika bemoti ko Kunzi apuonilyoku ndi biwεεε abe kika ko nziki. Iyi malaika no ogulya ndi kw kaki, amaka be: «Kuneli!» ⁴ Kuneli anda ndi bingbangbanga, kubangaku atumini bidε, amuusa be: «A se buni, Mombukwono-dosu?» Malaika asikisya be: «Kunzi ukonini malumba kakw, atamana beyo usingyogo mino batw ba yangya. ⁵ Mbiya wanu, utika neki bambanzu ka gwdu wa Yopa, bindi kamokoku aluku bemoti nino ina be Simoni, bamakagatu goni be Petele. ⁶ Iyi aluku no ikaga ka Simoni, nino obungusyogo bokuto ta banyama. Obiso mugi ka mutili mo libo lidingi.» ⁷ Niyo malaika yi nino ba ndi kanzina na Kuneli no agi, Kuneli umaka kwwa ndi bagya-ligubo babu luga ka bagya-ligubo kaki na suda bemoti. Suda yi nino a ndi mugya-ligubo kaki wandeli, na mutw mubanga Kunzi kwbe. ⁸ Kumbuso Kuneli kautumbulyaga likpumuka lasi nilo akitanaga ndi lo, utika ka Yopa.

Limbengi-Lotu anzinilyini Petele

⁹ Bugala bi, bagya-ligubo babu bi nibo na suda yi nino batukyilya ndi ligundu kainda ka Yopa. Niyo, ba kwwa ndi buwobi kadwe, Petele adaka ndi kalumba na musikatu ka ndabu ya kwu. ¹⁰ Imukana ndi nza, akunga malili. Luki limoti, ko ngbingo yi nino ba ndi mino kambambambya aka no, ahmwana ndi abe kika ni okwini. ¹¹ Ina ndi ko nziki ni lisyε oukwikonini, luki limoti anosyoku kotukyoku abe kikwembe yidingi bogwigogini ka mondu mi masi makwanganya kadwe kw kwa kunu ka litombu. ¹² Kusō yi, a ndi na mobu masi ma banyama ba magu makwanganya, banyama nibo bakpakyana na bamama wasi na bombu. ¹³ Kwwa wa, ukana ndi liyu be: «Petele, wamaga. Umwogo, ulya!» ¹⁴ Petele osikisya be: «Kali, Mombukwono-dosu! Nakonolyigu ndeke luki lanyε ikani nilo la musugu.» ¹⁵ Ukana bata ndi liyu ka nganga ya yiba be: «Luki nilo Kunzi obufisoni, wakoitisonitogu abe kiko lanyε.»

¹⁶ Liyu li nilo igilya ndi nganga yisaa. Kumbuso yi, luki li nilo adaka ndi kugu wa lisyε.

¹⁷ Petele a kuwa ndi kombomboyo ko bulya isi yo nziki yi niyo. Ko ngbingo yi nino aka no, batu niho Kuneli utikoku ndi bopuponoku ko miso ma mupumi wa, kye ba ndi ni buwonyogini ndabu ka Simoni. ¹⁸ Boipa ndi holi, buusa be: «Simoni nino ina be Petele ikaga wana?» ¹⁹ Ko ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino limbengi ko bulya isi yo nziki yi niyo aka yo, Limbengi-Lotu abikya be: «Batū basaa bakaukisa. ²⁰ Wamaga, wosyo, maga pa yimoti na ifu ni wakegu na botumo, kye imi no nutikiku.» ²¹ Niyo Petele osyoku, iyi aka ndi na baluku niho be: «Imi no makekisa? A se buni?» ²² Basikisya be: «Ngama ka basuda beyo ka amboku Kuneli no atitikiku. Iyi, a mutū wongbingbili, abangagatu Kunzi, Bayuda basi babibaga kugbe. Malaika bemoti ko Kunzi abikyi be utikiku hambanzu kamaka, ukani nilo wabikyoku.» ²³ Bogulyo kuwa ndi na Petele ka ndabu, uwanya pa ya busisini.

ʔugala bi, ʔapungaga ndi ligandu pa imoti na ifu. Batū bagogo niho ba ndi ni boboilyini ka Yopa, bubisoku ndi.

Petele ogoni ka Kuneli

²⁴ Bosila ndi ka Kaizalia na bugala bi. Kuneli a kuwa ndi kaubundaga aka ni umumulini bava-kakaki pa imoti na ʔawai-daki ʔa limbengi niho umaka ndi. ²⁵ Ngbingo yi nino Petele a ndi mino kogulya ka Kaizalia, Kuneli inda ndi katilya. Obuna ndi moli kambwa kaki, odidiko kadwe ku kwa ku ka litombu. ²⁶ Luki limoti, Petele amomosa ndi, abikya be: «Wamaga, kye na mumbanzu abe iwe goni.» ²⁷ Bogulya ndi ifu na Kuneli ka ndabu ni banikpukpumukya. Ku beyo, butakanya bambanzu bakpu bumumukana. ²⁸ Iyi aka ndi na ifu be: «Mibaga binza be kokwononigu Muyuda kako limbida na mutū yi nino kegū Muyuda ikani kogulya ka ndabu kaki. Luki limoti, Kunzi ewonisini bi be nakaminonitogu mumbanzu gutugu bemoti aka abe kiko wanye ikani mutū wa musugu. ²⁹ Kinili, ngbingo yi nino mutiki bi mino bambanzu kemaka, noduku ni nakegu na botumo. Ifikyonni neki nilo metikisyi mino.» ³⁰ Kuneli asikisya ndi be: «A kuwa masye masaa, wa no bi mino kalumba ku kami na saa-tisa moni buɓwa goni buɓwa nu. Aluku bemoti wakimokisyogo botu bayawenge-wenge epuponilyo nduku figbututu, iyi aka figba kambwa kami. ³¹ Ebikya be: «Kuneli, Kunzi ukonini bi malumba kaku, utamana goni beyo upapaga mino batū ba yangya. ³² Utika neki bambanzu ka Yopa, bindi kamaka aluku bemoti nino ina be Simoni, lino kaki lagogo ni Petele. Ikaga ka mutū bemoti nino ina goni be Simoni. Simoni yi nino obungusyogo bokuto ta banyama, ibiso mugi ka mutili mo libo lidingi.» ³³ Kinili, nutiki bi bambanzu figala-gala kamaka, wogyi binza kodoku. Ta kuwa mbiya wana basi kambwa ko Kunzi, kaukana likpumuka lasi nilo Mombukwono-dosu utikiku katifikya.»

Petele akanzina ku ka Kuneli

³⁴ Petele aka ndi be: «Mbiya wana, nibini lingunu ambe ko misa ko Kunzi batū basi ʔa mudongoni aka, ³⁵ luki limoti, ko giyo yasi, mutū wasi nino abangaga Kunzi, anagya masi ka bungbingbili, Kunzi apaga mutū yi nino. ³⁶ Kunzi utikilyoku ndi Bezaleli likpumuka kaki, ubikyaga Mongoni Manza ma maziyo pisi ka Yeso-Kilisiko nino a Mombukwana batū basi. ³⁷ Makaiba likpumuka nilo akitanaga ndi ka Yudea wasi, kapunga ka Galilaya kumbusa wa kuu ka Yuani ko bulya ibatiso. ³⁸ Makaiba beyo Kunzi atumisa ndi mino Yeso mutū wa Nazaleti na Limbengi-Lotu, apa ngu. Olingyaga ndi giyo yasi, anagya asi bunza aka, anuhukoso batū basi niho mumuyoniso a ndi na ifu buɓita binvi kye Kunzi a ndi pa yimoti na iyi. ³⁹ Ifusu ta bademu ʔa likpumuka lasi nilo agya ndi ku ka mugi ka Bayuda na ka Yelusalema. Bamwo ndi pisi ka bangilaga ka musalaba. ⁴⁰ Luki limoti, Kunzi apupisoku ndi ka mbuku kumbusa wa masye masaa, awoniso bingbanganya, ⁴¹ kegū ka batū basi, luki limoti kusu niho Kunzi atipunaga ndi kambwa be tiki bademu. Ifusu niho talyalya ndi, tomwo na ifu kumbuso wo pupo kaki ka mbuku. ⁴² Atikpamyā ndi kaubikyaga bambanzu Mongoni Manza, kaumbiso be iyi no Kunzi atikoku ndi kaiko zoi ka batū niho ʔa mbeyi buɓisi na niho bokwaga ndi. ⁴³ Bogyalandu basi babikyaga ndi ko bulya kaki be: «Mutū wasi nino abinikyana Yeso, inisono na mupilya ma banye ko lino kaki.»

Limbengi-Lotu usilyini batū niho bakegu Bayuda

⁴⁴ Ko ngbingo yi nino Petele a mbeyi ndi mino kanzina aka no, Limbengi-Lotu usilya ndi batū basi niho ʔa ndi kaukana likpumuka ko Kunzi. ⁴⁵ Bayuda niho babaya ndi, niho bakpakyana ndi pa imoti na Petele, bombomboyo ndi kugbe. Ba ndi kombomboyo kaina be Limbengi-Lotu nilo Kunzi otikoku ndi a goni kausilyo batū niho bakegu Bayuda. ⁴⁶ A beyo, ʔa ndi kanzina masasa dididi, kabibiso Kunzi. Petele aka kuwa ndi be: ⁴⁷ «Mbiya

wanu, batu nifana binisonini na Limbengi-Lotu abe ifusu. Wani bata no abikya be bakubotisoni?»⁴⁸ Akpamyia ndi be fubotisi ko lino ka Yeso-Kilisito. Ka mulifo, babikya ndi Petele be bagyi mbeyi bata mino na ifu masye makefe.

11

Petele akatumbalaga ka Yelusalema nilo igyonosa ndi

¹ Batatumbwa pa imoti na batu ba baya nifo bikaga ndi ka Yudea bukana ndi be bevananza bayagogo boboilyini goni ifu likpamuka ko Kunzi. ² Niyo Petele igoku ka Yelusalema, Bayuda bi nifo buko* ndi, bapunga na ifu bodongoso, ³ banabikya be: «Wogulyi bi ka batu bi nifo bakege bava-kukusu, malyalyo bi pa yimoti na ifu!»

⁴ Luki limoti, Petele apunga ndi kautumbulyaga binza-binza makpamuka masi nimo igyonosa ndi. Ubikya be: ⁵ «Imi, na ndi kalamba ka Yopa. Kumbuso yi, nahumwana ndi, egypta abe nakika ko nziki, nina luki limoti anosyoku abe kikwembe yidingi bogwigogini ka mondu mi masi makwanganya kadwe fuwobi na imi. ⁶ Nanda ndi kuso yi bingbangbanga, namina banyama ba magu makwanganya, nifo botutu, nifo bakpakyanaga na bamama wasi na bombu. ⁷ Nukana ndi goni liyu anebikya be: «Petele, wamaga. Humwogo, ulya!» ⁸ Luki limoti, nosikisya ndi be: «Kali, Mombukwono-dosu! Nakonolyigu ndeke luki lanye ikani nilo la musugu.» ⁹ Nukonoku bata ndi liyu ka nganga ya yifa be: «Luki nilo Kunzi obufisoni, wakoitisonitogu abe kiko lanye.» ¹⁰ Igyonosana ndi beyo nganga yisaa, kumbuso yi, luki li nilo iga ndi kugu wa lisyee. ¹¹ Ko ngbingo yi nino aka no, batu basaa nifo butikoku ndi kemaka kotukyoku ka Kaizalia, fosiloku ka ndabu yi niyo ta ndi mino. ¹² Limbengi-Lotu ebikya ndi be taga na ifu ni nakege na botumo. Bomika-mama nifana madiya bana bebisoku ndi, togulya ka Kuneli. ¹³ Iyi atitumbulyaga ndi beyo malaika apunilya ndi mino ka ndabu kaki, abikya ndi be: «Mutika mumbanzu ka Yopa kamokoku Simoni, nino bamakaga goni be Petele. ¹⁴ Iyi Simoni amubikyaga bana makpamuka nimo amupa muhukuso na batu ba ndabu kaku basi.» ¹⁵ Niyo napunga kanzina, Limbengi-Lotu usilyo madongoni beyo atisilya ndi mino ka mambwa. ¹⁶ Natamana kuwa ndi likpamuka nilo Mombukwono-dosu abikya ndi mino be: «Yuani obotisa ndi ko libo. Luki limoti, ifunu, bamubotiso ndeke ka Limbengi-Lotu» ¹⁷ Kika neki ni Kunzi utikilyiniku ka iziyo Limbengi-Lotu li nilo goni lo atitikilyoku ndi ifusu, ngbingo yi nino tabinikyana ndi mino Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, imi se piye kuwa ni wani kagya bodongoso no Kunzi?»

¹⁸ Niyo bukana beyo, mambengi ududula ndi, bapunga kabibiso Kunzi, banabikya be: «A neki linganu be Kunzi uhukwilyini goni batu nifo bakege Bayuda pisi kayikoso obili, na kainisono na obili walinganu.»

Mupunganagi ma kanisa ya Atiokia

¹⁹ Niyo Etieni okwo†, bapunga ndi kaugyogyiso batu nifo babaya ndi, bomisikono kuwa ndi bingwi. Baga ndi, badwe ku kwa ku ka mugi ma Foinikia, Kipulo na Atiokia. Ku beyo, ba ndi kabikyaga Bayuda aka Mongoni Manza ko Kunzi. ²⁰ Luki limoti, luga kabu, bagogo nifo ba ndi batu ba Kipulo na Kulene, bosila ndi ka Atiokia. Bapunga kuwa ndi kanzina na batu bi nifo banzinaga ndi Ligiliki, na kabikyaga Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu Yeso. ²¹ Kubokuko kwo ngu ka Mombukwono-dosu a ndi pa yimoti na ifu. Kinili, bambanzu buidingi kuge babinikyana ndi, bamigilya Mombukwono-dosu.

²² Niyo batu ba kanisa ya Yelusalema bukana ndi mongoni mi nimo, batika kuwa ndi Balanaba ka Atiokia. ²³ Ngbingo yi nino osilo mino, ina beyo Kunzi udukilya ndi mino batu bi nifo babaya ndi bafunga, ogwa magyaga. Utumisa ndi ifu basi mambengi kaigwinonogo na Mombukwono-dosu limbengi limoti. ²⁴ A beyo, Balanaba a ndi mutu wongbingbili, mutumo na Limbengi-Lotu na baya bidfe. Ambaza mudingi ka bambanzu abinikyana ndi Mombukwono-dosu.

²⁵ Kuwa wa, Balanaba aganda ndi kakisa Saulo ka Talasi. ²⁶ Niyo amina ndi, baga na iyi ka Atiokia. Kuso wa yagasu simoti iti, bamumukanaga ndi ka kanisa yi niyo ku, banatiwa bambanzu bakpu. Bapunga ndi kamaka babifya be bakilisito ka nganga ya mambwa ku beyo.

²⁷ Ka masye mi nimo, bogyalandu botukyoku ndi ka Yelusalema bodoku ka Atiokia. ²⁸ Bemoti kabu nino ina ndi be Agabu, amaga ndi, Limbengi-Lotu akpamyia kabikyaga be ayandi wapu ahumatu banu obili wasi. Igyonosa ndi beyo aka yo ko ngbingo nino

* **11:2** 11:2 buko: Bayuda bukulisaga ndi bambanzu kowonisilo be batu bi nifo baboilyini Kunzi. † **11:19** 11:19 niyo Etieni okwo: Bidukulaga ndi kaugyogyiso batu nifo babaya ndi kakitaga byanga tekefe. Kinili, bomisikana ndi.

Kolode a ndi mino ngama mudingi wa Luma. ²⁹ Babifya bukanana ndi be mutu yikakayikaka kabyenene no ngu kaki, api luki, butitikiyi bamamabu nibo ba Yudea. ³⁰ Bagya ndi beyo aka yo. Butikiya ndi bamboku-mboku ba Yudea bangyo bi nibo na Balanaba ibu na Saulo.

12

Bamwini Yakobo, bamakya Petele ka boloko

¹ Ko ngbingo yi nino, ngama Elodi apunga ndi kaugyogyiso bambanzu bemoti-bemoti ba kanisa. ² Akpamyia ndi be bamwi Yakobo nino mamaki Yuani na dukpa. ³ Niyo ina ndi be Bayuda bakogwa magyagya ko bulya likpumuka li nilo, agwisisa ndi goni Petele. A ndi ko ngbingo wa yinga niyo balyaga mino mukati bikofulu. ⁴ Niyo agwi Petele, amakya ka boloko, obisa ndi magbuta makwanganya dididi ma basuda bakwanganya-bakwanganya kabuulyogo. A ndi kapa kasombiso kumbusa wa yinga wa Pasika. ⁵ Ba kuwa ndi kabuulyogo Petele ka boloko aka ku, ni kanisa idukufini bigubu kalumbilya.

Petele opupini ka boloko

⁶ Elodi a kuwa ndi kapa kasombiso na bugala bi, no biti yi niyo, Petele a ndi wakanga luga ka basuda baba mukanda na baselegeni bayiba kani bazamu banobuulyo mupumi ma boloko. ⁷ Malaika bemoti ka Mombukwono-dosu opuponoku ndi bigbututu, ndabu yi niyo a ndi mino yo obuba ndi bitu. Malaika azukula ndi Petele, azuzukiso, abikya be: «Wamaga bigala-gala!» Kuwa wa, baselegeni nibayo bakanda ndi na ibu maboku atinikaga ndi. ⁸ Malaika aka ndi na iyi be: «Wikandila mukaba, wikandilaga bekraku.» Agya ndi beyo aka yo. Malaika abikya bata ndi be: «Wimokisyo koti kaku, webyeku.» ⁹ Petele opupa ndi ka boloko ni anabifya malaika. Luki limoti, kega ndi kaiba be nilo malaika a ndi kagya a linguna. A ndi kasima be nziki. ¹⁰ Ngbingo yi nino bakitaga ndi mino ligbuta la mambwa ka basuda, kumbuso yi nilo la maba, bosila kuwa ndi ka mupumi nimo bagya ndi na bangweyi, nimo babyege ndi mino kainda ka gudu. Mupumi mo oukwikana ndi ni imu aka kambwa kabu, bopupa ndi. Bisisilogo ko pisi yimoti bene, malaika alimikya ndi bipetele.

¹¹ Niyo Petele imibo, iyi aka ndi be: «Nibini se kuwa mbiya wanu ambe Mombukwono-dosu atikiku malaika kaki kekulaga ka maboku ka Elodi, na ka masi nibo Bayuda bo bi kapa kegya.»

¹² Ngbingo yi nino ibo mino likpumuka li nilo beyo, aga ndi ka Malia, amaki Yuani nino bamakaga ndi goni be Maliko. Bambanzu budingi ba ndi bamumukana ku beyo kalumba. ¹³ Petele oyipa ndi holi ka mupumi ma kunzi. Magya-ligubo muko yi nino ina ndi be Loda akpudoku ndi, kaukanilya. ¹⁴ Iba ndi liyu ka Petele, ogwa magyagya kugbe, kani koukwigu mupumi. Iga ndi mbangu kaukikya batu bagogo be Petele a kunzi ku. ¹⁵ Ibu aka ndi na iyi be: «Wa na ibikyasu!» Luki limoti, otiolya ndi kabikya be a linguna. Babikya kuwa be: «A neki malaika kaki!» ¹⁶ Luki limoti, Petele a ndi asi koipa aka holi. Niyo boukwa kuwa ndi mupumi, bamina, bombomboya ndi kugbe. ¹⁷ Udokisa ndi na maboku, utumbulyaga beyo Mombukwono-dosu apupisi mino ka boloko. Ubikyoku bata be: «Mubikyonikuto goni Yakobo na bakilisito bagogo.» Kumbuso yi, opupa ndi, aga ka pa yagogo.

¹⁸ Niyo lisyey asye, basuda bapunga ndi ipumbu luga kabu, banuusonono be: «Petele a yani?» ¹⁹ Elodi apa mutuu be bakisi bivaka-vaka, luki limoti ni bakaminigu. Usombisa ndi basuda nibo ba ndi kabuulyogo, akpamyia be bulumwisogi. Kumbuso yi, atukya ndi ka Yudea, aga ka Kaizalia, agya ndi mino masye ku beyo.

Kukwaku ka Elodi

²⁰ Elodi ikaga ndi no yoko yapu na batu ba mugi ma Tilo na Sidona. Batu bi nibo bukanana ndi kainda kamina. Bapunga mbeyi ndi kaukanana na Balasito, nino obuulyaga ndi ndabu ka ngama, kumbuso yi, baga ndi kaitatanaga na Elodi kye malili nimo balyaga ndi otukyogoku ndi ku kaki. ²¹ Ka lisyey nilo bukanana ndi mino, Elodi imokisyaga botu baya bungama, ika ka buliki kaki ba bungama, apunga kanzina kambwa ka bambanzu. ²² Bambanzu bapunga ndi kapamikanaga, banabikya be: «Kegu bata mambanzu no akanzina, a kuwa liyu ko kunzi.» ²³ Ko ngbingo yi nino aka no, malaika bemoti ka Mombukwono-dosu agyogyisa ndi kye kapagu ndi Kunzi ibiba, ugwa ndi bodulu wakamaga, okwo.

²⁴ Kuwa wa, Likpumuka ko Kunzi isisilaga ndi kugbe, omisikana ka bapa ba yasi. ²⁵ Niyo Balanaba na Saulo bama ndi ligubo kabu ka Yelusalema, biga kuwa ndi pa imoti na Yuani nino bamakaga ndi goni be Maliko.

13

Bapunogini Balanaba ibũ na Saulo ka ligubo

¹ Kũso wa kanisa ya Atiokia, a ndi na bogyalandu na bowonisilo. Luga kabũ, a ndi ni: Balanaba, Simioni nĩno bamakaga ndi goni bũ Mutũ Wopi, Lukio mutũ wa Kulene, Manaeni nĩno bopinga ndi na ngama Elodi Atipasi se kũwa Saulo. ² Lisyẽ limoti, ba ndi kabibiso Mombukwono-dosu ni banoginyo goni malili. Kũwa wa, Limbengi-Lotu afikya ndi bũ: «Itilyoni di Balanaba na Saulo ka ligubo nĩlo numakaga ndi mino.» ³ Kumbusa koginyo malili na kalũmba, bubisilya kũwa ndi mafokũ, bũpũ kũwa ndi ligũndũ.

Balanaba na Saulo bogoni ka Kipulo

⁴ Kũwa wa, Sambengi-Lotu utika ndi Balanaba na Saulo ka lisũ la Seleukia. Kũ bũyo, badũka ndi ka bato, bũga ko uzu ya Kipulo. ⁵ Nĩyo bũsila ka Salami, babũkyaga ndi mongoni ko Kunzi ka bandabũ bũya malũmba ka Bayuda. Yuani-Maliko a ndi pa imoti na ibũ, anusingyo goni ka ligubo.

⁶ Kũwa wa, bakpata ndi uzu wasi, badwe ka gũdũ wa Pafũ. Kũ bũyo, batakanya ndi mukĩma baneko bemoti nĩno ina ndi bũ Bala-Yeso. A ndi Muyuda, ivaga ndi abe mugyalandu. ⁷ Bikaga ndi na ngama wa iwili bũyo ka Seligio-Polo nĩno a ndi na yimibo yakpũ. Ngama yi nĩno umaka kũwa ndi Balanaba na Saulo kũ kaki, kye a ndi na mũsasa kũkũkana likpũmũka ko Kunzi. ⁸ Luki limoti, Hima (Isi yo lino li nĩlo ka Ligiliki ni mũkpĩma baneko) obisa ndi dũngoso na ibũ, kye kegũ ndi kapa bũ ngama abailyi. ⁹ Saulo nĩno ina ndi goni bũ Polo, otuma ndi na Limbengi-Lotu, anda Hima bũngbangbangba, ¹⁰ iyi aka na iyi bũ: «Wa mika mumuyoniso, wa mutumo na bokoli bidũ, wa mutũ wa kũbũbũkũ kũgbe! Wakagyigũ likpũmũka la lingũnũ! Wasa kũwa ndeke kobũna muki ka bopisi bũya bũngbingbili ka Mombukwono-dosu ngbingo tino? ¹¹ Hũkana, mbiya wanũ, Mombukwono-dosu akaugyogiyiso, wakagũna kolobũ ya mamũmũ. Ko ngbingo bemoti bũne, wakĩngũ banũ bũta mangbamũ ma mũni.»

Kolipyagũ bũta ndi, miso apiyo Hima bĩpi, ingya ndi ko bitĩ nĩyo yopi. Arũnga kũwa ndi kaamama bũgbagbagba kakisa mutũ nĩno akwanana kakpokyoniso. ¹² Nĩyo ngama ina likpũmũka nĩlo igyonosa ndi lo, abĩnikyana ndi. A bũyo, likpũmũka ka Mombukwono-dosu atũngana ndi pĩma.

Polo na Balanaba bogoni ka Atiokia

¹³ Katũkyũ ka Pafũ, Polo na batũ nĩbũ ba ndi na ibũ badũka ndi ka bato, bĩnda miso ya Peliga ka iwili ya Pamufilia. Kũ bũyo, Yuani-Maliko usũ ndi, iga ka Yelusalema. ¹⁴ Bidukulaga ndi na ligũndũ kabũ katũkyũ ka Peliga badwe ndi ka Atiokia nĩno ka Pisidia. Ka Lisyẽ la kimumbiso, bogulya ndi ka ndabũ ya malũmba ka Bayuda, bikonono. ¹⁵ Nĩyo bũma katangũlaga ka kitabũ ya Mutũũ ka Musa na nĩyo ka Bogyalandu, bangama ba ndabũ ya likũngoni yi nĩyo, batika ndi mũmbanzũ kaufikya kũwa bũ: «Bomika-mama, makika na likpũmũka nĩlo utumiso bũmbanzũ mambengi, makwanana kabũkyũ!» ¹⁶ Polo amaga ndi, ugũbũma na mafokũ, ufikya bũ: «Hukononi, ibũnu bomikya Bezaleli na ibũnu batũ bagũgũ nĩbũ mabibisogo Kunzi! ¹⁷ Kunzi wa livananzo li nĩli, Kunzi ka Bezaleli upunogoni ndi botitosu. Umbuwisa ndi ngbingo yi nĩno ba ndi mino bũbiko ka Misili. Kumbuso yi, upupisoku ndi pisi ko ngu kaki. ¹⁸ Abĩnika ndi bũti kabũ ka isa ka byanga banda batekebebe-bakwanganya. ¹⁹ Kumbuso yi, olumwisaga ndi bevananza madũya na ika ka Kanana. Ava kũwa ndi giyo kabũ, upũ livananza kaki bũ iki lisimo kabũ. ²⁰ Masi nĩno igyonosa ndi ka byanga banda bũmiya bakwanganya na batekebebe kubũkumuti. Kumbuso yi, Kunzi umomosilyo kũwa ndi botitosu bũzozĩ, kadwe ko ngbingo ka mugyalandu Samueli. ²¹ Kũwa wa, botitosu bakũngana ndi ngama. Kunzi upũ Saulo nĩno a ndi mika Kisi ka libaba ka Benyamini. Alya ndi bũngama ka byanga batekebebe bakwanganya. ²² Kumbuso katũmba Saulo, Kunzi upũ ndi Daudi bũngama. Kunzi mombukwana-dakĩ abũkyũ ndi ko bũlyũ ka Daudi bũ: «Naminini Daudi mika Yesẽ, nasyẽ limbengi kũ kaki, agyaga ndeke sipananiũ kami.» ²³ Kunzi uwanyaga ndi bomikya Bezaleli mutũ bemoti ka livananza ka Daudi. Mutũ yi nĩno ina ndi bũ Yeso, Muhukuso ka Bezaleli. ²⁴ Kambwa Yeso kodoku, Yuani ufũkyagatũ ndi bomikya Bezaleli bũsi bũ boyikosi yigya kabũ, bũbotisiso. ²⁵ Ngbingo yi nĩno Yuani a kũwa ndi mino bũwobi na mulibũ ma ligubo kaki, uusaga ndi bũ: «Masimaga bũ imi ni wani? Imi nakegũ mutũ yi nĩno makabũndaga. Luki limoti, iyi akodoku kumbuso kami. Nakokwonogũ gutugũ kakula ligi ya bũkpakũ kaki.»

²⁶ Bomika-mama, ibũnu livananza ka Abalahamũ na ibũnu batũ bagũgũ nĩbũ mabibisogo, Kunzi otikoku ndi mongoni ma muhukuso mi nĩma ko bũlyũ kũso. ²⁷ Batũ ba Yelusalema na bangama kabũ bakamibagũ ndi Yeso. Bakotombisagũ ndi bĩnza mũbiso ka bogyalandu nĩno batangũlaga ndi ka Masyẽ masi ma kimumbiso. Luki limoti,

botulyosa ndi mobiso mi nimo pisi kako ngbanga ka Yeso. ²⁸ Gutugu beyo bakinagu ndi mino ifo gutugu imoti aka niyo okwononi ndi be bamwisisi mino, bakunga ndi Pilatu be bamwi. ²⁹ Niyo botulyoso masi nimo ikpikaga ndi ko bulya kaki, basisoku ndi katukya ka musalaba, balumbo. ³⁰ Luki limoti, Kunzi apupisa ndi ka mbuku. ³¹ Kwo wa masye mudingi, Yeso upuponilyaga ndi batu nibo bindaga ndi pa imoti na ifu katukya ka Galilaya na kadwe ka Yelusalema. Mbiya wanu, ifu batu bi nibo fa kuwa badema kaki kambwa ka bambanzu. ³² Ifusu takamubikyaga kuwa Mongoni Manza mi nimo Kunzi wanyaga ndi botitoso, ³³ otulyosoni ko bulya kusu, puponogo kabu, apupisa ndi Yeso ka mbuku. Ikpikaga ka Mambu, kupakuko kwa maba be:

«Iwe wa Mikami muluku yi,
na lisyε li nili, imi niitoni kuwa abaku.»

³⁴ Kunzi apupisatu ndi ka mbuku kye koponi. Abikya ndi be:

«Namupatu ndeke babunga botu na nibo fa lingunu,
nimo nawanyaga ndi Daudi.»

³⁵ Kinili, akabikya goni ka mobiso magogo be:

«Wakakwananigu ndeke kasa mugya-ligubo kaku Wotu
kapo ka mbuku.»

³⁶ Ngbingo yi nino Daudi a mbeyi ndi mino ka obili, agyaga ndi mogubo madongoni beyo Kunzi akpamyaga ndi mino. Kumbuso yi, okwo, balumba ndi ka kpolo ka batitaki, apo. ³⁷ Luki limoti, mutu yi nino Kunzi apupisa ndi ka mbuku, kapogu ndi iyi.

³⁸ Bomika-mama, wiboni ambe: Na lisyε li nili, minisono na mupilya pisi ka Yeso. Gutugu mutuu ka Musa aka kakwananagu ndi kamukulaga ka bonye. ³⁹ Luki limoti, mutu wasi nino abaya Yeso, inisononi na bungbingbili. ⁴⁰ Eεε, wiminyonito neki kye kamusilyonito nilo ikpikaga ka bakitabu ka bogyalandu be:

⁴¹ «Ifunu batu bakibinika, hukononi!

Gwoni ombombo, tukyoni ko misa ka mi!
Kye, imi, nakamugyilya likpumuka limbanga,
bakamutumbulyaga yi, makabinikyanigu!»

⁴² Niyo Polo ifu na Balanaba bopupa ndi ka ndabu ya malumba, babikya ndi be bigilyito bata mutuu mi nimo aka mo ka Lisyε la kimumbiso nilo akodoku. ⁴³ Kumbusa wa musilyoni, Bayuda budingi na batu bi nibo babaya ndi ka kanisa ka Bayuda, babye ndi Polo na Balanaba, bananzina na ifu, banutumiso mambengi be bakosonononitogu na maziyo ko Kunzi. ⁴⁴ Ka Lisyε la kimumbiso lagogo, bambanzu banda basi fa gudu bamumukana ndi kaukana likpumuka ka Mombukwono-dosu. ⁴⁵ Niyo Bayuda bamina bambaza ka bambanzu beyo, botuma ndi na imi bidε. Bapanga kuwa ndi koyikoso di masi nimo Polo a ndi kabikyaga, babubiso bitu. ⁴⁶ Kuwa wa, Polo ifu na Balanaba babikya ndi ni bagegu na kabangaku be: «Okwononi mbeyi bi be bamubikyagu ifunu Bayuda likpumuka ko Kunzi. Yeki makegu kabailya, manimina be makokwononigu na obili wa benze na benze, kinili, ifusu takaaga kuwa miso ka batu nibo bagegu Bayuda. ⁴⁷ A beyo, Mombukwono-dosu atikpamy ndi be:

«Nupunaga ndi kaiko bungbanganya ka batu bagogo,
kokpokyoniso mongoni ma muhukuso
kadwe ka mulibo ma obili.»

⁴⁸ Ngbingo yi nino batu bi nibo bagegu ndi Bayuda bakana mino beyo, bogwa magyaga. Bobibisa ndi likpumuka ko Mombukwono-dosu. Basi nibo Kunzi upunaga ndi ka obili wa benze na benze, babailya ndi. ⁴⁹ Likpumuka ko Mombukwono-dosu itulyana ndi ka mutuli mi nimo masi. ⁵⁰ Luki limoti, Bayuda buvikimosaga kuwa ndi boko nibo bakimibisikono ka bagudu nibo babibisaga ndi Kunzi pa imoti na batu bagogo bakinisono ka bagudu. Batu bi nibo bugyaga kuwa ndi Polo na Balanaba, bukpumyo ku kabu. ⁵¹ Baga ndi ni banibumaga libungu la bakagba kabu, binda ndi ka gudu yi nino ina be Ikonio. ⁵² Ku ka Atiokia ku, babibya botigala ndi ni botumini na magyaga na Limbengi-Lotu bidε.

14

Polo na Balanaba bakabikyaga Mongoni Manza ka Ikonio

¹ Ku ka Ikonio ku, Polo na Balanaba bogulya ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda. Munzina kabu udwa ndi bambanzu mambengi, batu budingi babailya ndi, iki Bayuda na gutugu batu nibo bagegu ndi Bayuda. ² Luki limoti, Bayuda nibo bakabailiyagu ndi bu, buvikimosogo batu nibo bagegu ndi Bayuda kamuya nibo babailya ndi. ³ Gutugu beyo, Polo na Balanaba bika ndi mututu manda ka Ikonio. Ba ndi bakigumya ka

Mombukwono-dosu, banzinaga ndi ni bakegu na kubangaku. Iyi Mombukwono-dosu upá ndi ngu yigya makpumuka mumbanga-mbanga na mokingyosi. Owonisa ndi goni be nilo ba ndi kabikyaga ko bulya maziyo kaki a ndi la linguu. ⁴ Kuso wa gudú, bambanzu bigbananaga ndi: lifu limoti a ndi ka nakpangbala ka Bayuda, lagogo ka batatumbwa.

⁵ Bayuda, batú nibo bakegu ndi Bayuda pa imoti na bangama kabu, bukhanana ndi kauyogyiso Polo na Balanaba na kaumwo na matamu. ⁶ Niyó Polo na Balanaba bukana mino likpumuka li nilo, bapikita ndi miso ya bagudú ba Likaonia bi niba: Lusetula, Delibe na fuwobi-fuwobi yi. ⁷ Ku beyo, bidukulaga ndi goni kabikyaga Mongoni Manza.

Polo na Balanaba bakabikyaga Mongoni Manza ka Lusetula

⁸ Ku ka Lusetula, a ndi na aluku bemoti nino ibukuta ndi zegesi, kampakyanagu. ⁹ Lisyé limoti a ndi kamukana Polo ni akanzina. Polo anda kuwa ndi bingbangbanga, ina be a na baya niyo akwanana kahukuso. ¹⁰ Iyi aka ndi na iyi na liyu lapu be: «Wamaga!» Aluku no aka ndi bindomu, amaga, apunga kampakyana. ¹¹ Niyó bambaza ka bambanzu ba Likaonia bina nilo Polo agya ndi lo, bapamikanaga ndi na liva-kukabu be: «Bokunzi biitini abe bambanzu, bosilini ku ku kusu.»

¹² Baluka ndi Balanaba be Zeusi, Polo be Elime*, kye iyi no anzinaga ndi. ¹³ Kumu bemoti ka Zeusi odoku ndi kunzi wa mupumi ma gudú na bangombe bomumu bi subongogini maŵa. Bukkanana ndi na ambaza ka bambanzu be bupiku batatumbwa ka apepe.

¹⁴ Luki limoti, niyo Balanaba na Polo bukana mongoni mi nimo, biyibaga ndi botu, binda kuwa ndi bigala-gala luga wa ambaza ka bambanzu, banapamikanaga be: ¹⁵ «Bomika-mama, ko bulya iki yo mo mino kagya beyo? Ibusu ta bambanzu, mudongoni abe ifunu goni. Kika ni takamubikyaga Mongoni Manza a kye wosoni makpumuka ma gballi, mamigilyoku Kunzi walinganu nino agya ndi lisyé, litomba, mobo na masi nimo a kuso yi. ¹⁶ Ka bundeli ndi, Kunzi usa ndi bambanzu basi kagya beyo binaga ndi mino. ¹⁷ Luki limoti, Kunzi kasaga ndi kaiwoniso pisi kagya bunza. A beyo, amulukusyaga mbwayi, amupá masolo ma botiko ka bongbingo bi, amupá malili, amutumisa na magyaga bidé.» ¹⁸ Gutugu munzina mi nimo, Polo na Balanaba ba ndi na bukpeki-kpeki aka kabikyaga bambaza be bakupónitogu apepe.

¹⁹ Bayuda nibo botukyoku ndi ka Atiokia na Ikonio, bavikimosaga ndi ambaza ka bambanzu. Batú bi nibo bayipaga ndi Polo na matamu, baluto kunzi wa gudú, banasima be okwini. ²⁰ Luki limoti, niyo babiŵa bamumukana ndi ka kpolo kaki, Polo amaga ndi, iga ka gudú. Bugala bi, baga ndi na Balanaba ka Delibe.

Polo na Balanaba bigini ka Atiokia

²¹ Polo na Balanaba babikyaga ndi Mongoni Manza ka gudú wa Delibe, binisono na babiŵa budingi. Kumbuso yi, biga ndi ka gudú wa Lusetula, wa Ikonio na wa Atiokia nino ku ka Pisidia. ²² Ku beyo, butumisa ndi babiŵa mabengi, babikya be bigwinonogi yapu ka baya. Babikya ndi goni be: «Tokwononi kakitaga ka bukpeki-kpeki budingi kambwa kaingyo ka Bungama ko Kunzi.» ²³ Polo na Balanaba bupunilyaga ndi bazee ka bakanisa yimoti-yimoti. Kumbuso kalamba na koginyo malili, bubisa ndi ka maboku ka Mombukwono-dosu nino babinikyana ndi.

²⁴ Kumbuso yi, Polo na Balanaba bakitanaga ndi ka iwili ya Pisidia, badwe ka Pamufilia. ²⁵ Babikyaga ndi goni bambanzu Likpumuka ko Kunzi ka Peliga. Kumbuso yi, baga ndi ka Atalia. ²⁶ Katukya wa, badaka ndi ka bato, biga ka Atiokia, ku, bubisa ndi mino ka maboku ko Kunzi ka ligubo nilo ba ndi ni bogyini.

²⁷ Niyó bosila ndi ka Atiokia, bumamula ndi batú ba kanisa, butumbulyaga masi nimo Kunzi ugyilya ndi. Butumbulyaga goni beyo Kunzi uhukwilya ndi mino batú nibo bakegu ndi Bayuda mupumi ma baya. ²⁸ Polo na Balanaba basyesye ndi bata bindi pa imoti na babiŵa.

15

Bambanzu bakagya bofongoso ko bulya simuiso

¹ Batú bemoti-bemoti botukyoku ndi ka Yudea, bosya ka Atiokia. Ku beyo, bapunga ndi kautiwa batú nibo babaya ndi be: «Makikusisi mudongoni beyo mutuu ka Musa abikya mino, makakwananigu kainisono na muhukuso.» ² Likpumuka atukya ndi ka bakpiba, Polo na Balanaba bapunga ndi kasaana na batú bi nibo. Bukkanana kuwa ndi be Polo, Balanaba pa imoti na batú bagogo luga kabu badaki ka Yelusalema kainzinzinyoku pa imoti na batatumbwa na bazee ba kanisa ko bulya likpumuka li nilo.

* 14:12 14:12 Ka kanisa ka Bagiliki, Zeusi a ndi lino ka ngama ka bokunzi, Elime nilo ka atutumbwa kabu.

³ Ka ligundu li nilo, kanisa upá ndi makpamuka nimo okwononi kabinika buti kabu. Bakitanaga ndi ko giyo ya Foinikia na Samalia, banatumbulaga beyo batu nibo bakegu ndi Bayuda babaya ndi mino Kunzi. Mongoni mi nimo upá ndi bakilisito magyagya kugbe. ⁴ Niyó bosilo ka Yeluselema, kanisa, batatumbwa pa imoti na bazeé ba kanisa butilya ndi. Kuwa wa, butumbulyaga ndi masi nimo Kunzi ugilya ndi. ⁵ Luki limoti, Bafalisyá bemoti-bemoti nibo babaya ndi, bamaga ndi, babikya be: «Okwononi be batu nibo babaya ni bakegu Bayuda bikusisi, bukpanya kagya mutuu ka Musa.»

⁶ Kuwa wa, batatumbwa pa imoti na bazeé ba kanisa bamamukana ndi karpima likpamuka li nilo. ⁷ Niyó bagya bofongoso bindi, Petele amaga ndi, iyi aka ndi na ibu be: «Bomika-mama, makaiba be Kunzi epunogoni ndi ndeli aka luga kunu kabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, be kye bukani, babailya. ⁸ Kunzi nino ibaga mambengi ka bambanzu, owoniso be uhukwilyoni ndi batu bi nibo bakegu Bayuda pisi kaupá Limbengi-Lotu, mufongoni beyo atipá ndi mino goni ifusu. ⁹ Iyi kamakyagu ndi libaba luga kusu na ibu, obubisa ndi mambengi kabu bitu kye baboilyoni. ¹⁰ Mbiya wanu, ko bulya iki yo makegu mino kabanga Kunzi? Makapa kaubinikiso bafibya buti ba likumbogi nilo iki botitosu, iki ifusu bamombukwono-dosu takakwananigu ndi kabinika? ¹¹ A beyo, ta na baya ambe tinisana na muhukuso pisi ka iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso mufongoni abe ibu.»

¹² Kuwa wa, batu basi nibo ba ndi wa badakyana ndi biwo. Barunga ndi kamukana Polo ibu na Balanaba beyo ba ndi mino katumbulaga mokingyosi masi na makpamuka mumbanga-mbanga nimo bagya ndi ko ngu ko Kunzi ka batu nibo bakegu Bayuda. ¹³ Niyó bama kanzina, Yakobo aka ndi be: «Bomika-mama, imukononi mbeyi! ¹⁴ Simoni atitumbulyogini beyo Kunzi ubuulyaga ndi mino batu nibo bakegu ndi Bayuda katukya ka bundeli, kye ipunilyagi livananza limoti luga kabu. ¹⁵ Likpamuka li nilo a mufongoni na munzina ka bogyalandu beyo ikpikaga mino ka Mobiso Motu be:

¹⁶ «Kumbusa wa likpamuka li nilo, nigokuto ndeke, nomosa ndeke bata ndabu ka Daudi niyo ofukana ndi, nopikatu ndeke bata, nomosa bigbu,

¹⁷ kye batu bagogo basi bamigilyiku Mombukwono-dosu, iyo, batu ba mababa masi nimo nipunilyaga ndi, biki batu kami bikpe.

¹⁸ Mombukwono-dosu abikya beyo, obikyoni ndi likpamuka li nilo ndeli.»

¹⁹ Yakobo idukulaga ndi kanzina be: «Kinili, imi, na na mutamanagi ambe kokwononigu kaufukutisilyo batu nibo bamigilyoku Kunzi ni bakegu Bayuda makpamuka nganga. ²⁰ Luki limoti, okwononi tukpikilyi be: bakulyonitogu banyama bi nibo bupaga ka bokunzi, basi bufanda, bakulyonitogu banyama bi nibo bumwogo kani budulini basongu ikani kalya bangu ²¹ A beyo, katukya ka bundeli, bambanzu bopungoni ndi kabikyaga Mutuu ka Musa ka bagudu basi. Ka masye masi ma kimumbiso, bikaga ndi katangulaga goni Mutuu mi nimo ka bandabu baya malumba ka bayuda.»

Butikilyini bakilisito ba Atiokia baluwa

²² Kuwa wa, batatumbwa, bazeé ba kanisa na kanisa wasi bukanana ndi kaupunaga bambanzu luga kabu, na kautika pa imoti na Polo ibu na Balanaba ka Atiokia. Barunaga ndi Yuda nino ina ndi goni be Balisaba na Sila. Baluku baba bi nibo ba ndi batu ba kinisono luga ka bakilisito. ²³ Butika kuwa ndi na baluwa yi nimu:

«Ifusu batatumbwa na bazeé ba kanisa tamumuusogito ifunu bomomosu ka baya nibo bakegu Bayuda ku ka Atiokia, ka Sulia na ka Kilikia. ²⁴ Tukoni bi be batu bemoti-bemoti botukyi bi kanu ni takukpomyigu, bindo bi kamugbomiso na kamunzingimoso bamu na munzina kabu. ²⁵ Kinili, tukononi bi pa imoti kaupunaga bambanzu na kamatikilya. Batu bi nibo bakpakyana pa imoti na bomomosu ba limbengi beyo ka Balanaba na Polo, ²⁶ ibu haponi obili kabu kagugubyo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ²⁷ Tamutikilyito goni Yuda na Sila. Ibu bo bamatumbulyaga bingbanganya mongoni mi nimo tamukpikilyi mo. ²⁸ A beyo, Limbengi-Lotu pa imoti na ifusu tini bi binza be takamubinikisoni bata likumbogi lagogo. Luki limoti, mokwononi kagya be: ²⁹ Makolyonitogu makolo ka banyama nibo bupaga abe apepe ka bokunzi, makolyonitogu bangu, makulyonitogu banyama bi nibo bumwogo kani budulini basongu, wosoni bufanda. Makagya beyo, iba mogyini binza. Tamumuusogito bata.»

³⁰ Ka mulibo, Polo, Balanaba, Yuda pa imoti na Sila batukya ndi, baga ka Atiokia. Ku beyo, bumumula ndi bakilisito basi, bupá baluwa yi nino. ³¹ Niyó batangulaga ndi,

bogwa magyagya, mambengi utumo. ³² Yuda na Sila niŋo ba ndi bamombukwanadabu bi bogyalandu, butumisa ndi bakilisito mambengi na bumomoso ka baya pisi ka mänzina dididi. ³³ Bagya mbeyi bata ndi mino masye ku beyo. Kumbuso yi, bakilisito bupa ndi ligundu ka maziyo kaiga ka batu niŋo butikoku ndi. [³⁴ Luki limoti, Sila ina ndi binza kotigolo ku beyo.]

³⁵ Polo na Balanaba basyese ndi mbeyi bata mino ka Atiokia ku. Ku beyo, bikaga ndi kowonisilo na kabikyaga pa imoti na batu bagogo buidingi likpumuka ka Mombukwono-dosu.

Polo bosononini na Balanaba

³⁶ Kumbusa wa masye makede, Polo abikya ndi Balanaba be: «Tigi kaundaga bakilisito ka bagudu basi ku tabikyaga ndi mino mongoni ko Mombukwono-dosu, tiniku mbeyi be ba bu.» ³⁷ Balanaba a ndi wakitulya be baga pa imoti na Yuani nino bamakaga ndi goni be Maliko. ³⁸ Luki limoti, Polo akya ndi limbengi limoti, kye iyi Yuani usa ndi bigbu ka Pamufilia, akya ndi kaında pa imoti na ibu ka ligubo. ³⁹ Polo na Balanaba badwanana ndi kadwe ku kwa ku basanana ndi mino. Balanaba ava kuwa ndi Maliko, badaka ka bato, baga ko uzu wa Kipulo. ⁴⁰ Niyo bakilisito balumbilya, Polo ava kuwa ndi iyi Sila, baga. ⁴¹ Bakitanaga ndi luga wa iwili ya Sulia na niyo ya Kilikia. Ku beyo, Polo utumisa ndi batu ba makanisa mambengi.

16

Timotio bogoni pa imoti na Polo ibu na Sila

¹ Polo osila kuwa ndi ka Delibe, kumbuso yi, ka Lusetula. Ku beyo, a ndi na mubifya bemoti nino ina ndi be Timotio. Amaki a ndi Wabayuda, na a ndi ni abinikyonini Kunzi, luki limoti, abaki a ndi iyi Mugiliki. ² Bakilisito niŋo bikaga ndi ka Lusetula na ka lkonio babibaga ndi Timotio kugbe. ³ Polo a ndi kapa be biki kakpakanaga na iyi. Akusiso kuwa ndi kye Bayuda bikaga ndi ka iwili yi niyo. A beyo, batu basi bibagatu ndi be abaki a Mugiliki. ⁴ Ka bagudu basi niŋo bakitaga ndi mino, bikaga ndi kabikyaga babifya mutuu nimo ipa ndi na batutumbwa na bazee ba kanisa ya Yelusalema. Bubyagya ndi be babyi mutuu mi nimo. ⁵ Makanisa isisilaga kuwa ndi kangata ka baya, babifya bonobwa masye masi.

Bamokini Polo ka Makedonia

⁶ Polo na batu niŋo binda ndi kabiso, bakitanaga ndi pisi aka ko giyo ya Fuligia na Galatia, kye Limbengi-Lotu upakya ndi kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi ka iwili ya Azia. ⁷ Niyo bosilo buwobi na Misia, bakingila kaaga ka iwili ya Bitinia, luki limoti, Limbengi ka Yeso upakya. ⁸ Kinili, bakitanaga kuwa ndi pisi ka Misia, bosya ka Tolowasi. ⁹ No biti, Polo alutaga ndi nziki. Amina ndi Mumakedonia bemoti wakamaga kambwa kaki, anitatanaga na iyi, anabikya be: «Kikiliki, tisingyokuto goni kanu ka Makedonia!» ¹⁰ Kumbuso wo nziki yi niyo, takisa ndi kaaga bigala ka Makedonia. A beyo, ta kuwa ndi ni tibini be Kunzi no atimoki kaında kabikyaga Mongoni Manza ku beyo.

Ludia abinikyonini Mombukwono-dosu

¹¹ Kuwa wa, tadaka ndi ka bato, tatukya ka Tolowasi wa, taga ngbingbili ko uzu wa Samotilake. Bugala bi, tosila ndi ka Neapoli. ¹² Katukya ku, taga ndi ka Filipi nino gudu wa mambwa ka iwili ya Makedonia. Baluma bo bandaga ndi gudu yi nino. Tagya ndi mino masye ku beyo. ¹³ Ka Lisye la kimumbiso, topupa ndi kunzi wa gudu, taga ka mutili mo libo. A beyo, ta ndi kasima ambe tatakanyatu pa ya malumba. Tikonono kuwa ndi, tarunga kanzina na boko bi niŋo ba ndi bamumukana ku beyo. ¹⁴ Lugo ko boko bi niŋo, bemoti a ndi Wabatuatela, ina ndi be Ludia. Agabaga ndi botu bayangbungbu baya ligabu lapu, anabanga Kunzi. Muko yi nino atimukanagatu ndi, Mombukwono-dosu ahukwa ndi limbengi bikpo kaukana binza likpumuka nilo Polo abikyaga ndi. ¹⁵ Kumbuso yi, ibotisisa ndi na ndabu kaki. Atitikisyo, iyi aka be: «Makina be nabinikyonini Mombukwono-dosu ka linguna, doniku kaiko ku kami.» Otiwolya ndi bindondolondo.

Bagwini Polo ibu na Sila ka boloko

¹⁶ Lisye limoti, ngbingo yi nino ta ndi mino kaında ka malumba, mugya-ligubo bemoti muko yi atikpufoku ndi. Mugya-ligubo yi nino a ndi na limbengi la bunye nilo awonisilaga ndi kabikyaga makpumuka nimo kanigyonosigu. Bugyalandu bi niŋo upaga ndi bambukwaki buyi buidingi. ¹⁷ Apunga ndi katibifya ifusu na Polo, anapamikanaga be: «Batuni bana ba bagya-ligubo ko Kunzi nino Kugu-Kugbe. Bakamawanya pisi niyo makwanana mino kainisono na muhukuso.» ¹⁸ Kuswa wa masye

makpwa, agyaga kuwa ndi beyo aka yo. Ka mulifo, limbengi akundumana ndi Pulo, oyikono, iyi aka na limbengi la bunye be: «Nakawabikya ko lino ka Yeso-Kilisito ambe pupo ka muko yi nimu!» Ko ngbingo yi nino aka no, limbengi la bunye aka ndi bindede.

¹⁹ Niyo bamombukwana muko yi nino bina be izangiya kabu osyini, fugwi kuwa ndi Pulo ibu na Sila, bupupisa ka pa yangba kambwa ka bangama. ²⁰ Busilisa ndi kambwa ka bazozi ka Baluma, ibu aka be: «Batw bi niba ba Bayuda, baputini gudw kusu. ²¹ Bakowonisilo yigya yi niyo ibusu Baluma takobingisyogigu ikani kagya yi.»

²² Kuwa wa, mambengi ukandikanaga ndi batw nibo ba ndi ka ambaza wa bikpeki-kpeki ko bulya ka Pulo ibu na Sila. Bazozi bakpamya ndi be bunyu ndumbu, butini pimbo. ²³ Niyo bupa kaukaba, bufikita ka boloko, bakpamya zamu be ubuulyogi binza. ²⁴ Ngbingo yi nino bakpamya ndi mino zamu beyo, umakya ndi ka kaso ka pa yakpwo, umakyaaga magu ka krapu.

²⁵ Lugo wo biti, Pulo ibu na Sila ba ndi kalumba, banimbila kabibiso Kunzi ni batw ba boloko bagogo banumakana. ²⁶ Ko ngbingo bemoti aka, azigizo wapw azukala ndi mufumbe ma ndabu ya boloko. Wa aka wa, pumi yasi oukwikanaga ndi, baselegeni ka batw basi ba boloko batinikaga ndi bitututu. ²⁷ Niyo zamu ozuzuko, ina ndi pumi bikpokpo, anyo kuwa sabi kaki bekye imwi kye a ndi kasima be batw ba boloko bokyogini. ²⁸ Luki limoti, Pulo apamikana ndi be: «Wakimwonitogu, ta basi wa aka wa!»

²⁹ Kuwa wa, zamu no akunga ndi tala, ogulyo bigala-gala ka ndabu ya boloko, ogwa ndi kambwa ka Pulo na Sila ni nzayi anatwa bikyakyakya. ³⁰ Kumbuso yi, upupisa ndi, umuusa be: «Ibunu bababa, okwononi be nagyi bunu kainisono na muhukuso?» ³¹ Basikisya ndi be: «Mubinikyana Mombukwono-dosu Yeso, winisono na muhukuso, iwe pa imoti na ndabu kaku.» ³² Kuwa wa, babikyaga ndi Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu pa imoti na batw ba ndabu kaki basi. ³³ Ko ngbingo yi nino aka no wo biti no, zamu uva ndi, usukusa bapwayi bingu. Wa aka wa, babotisa ndi, iyi pa imoti na ndabu kaki basi. ³⁴ Kumbuso yi, aga ndi na Pulo ibu na Sila ku kaki, upa malili. Aluku no pa imoti na ndabu kaki yasi bogwa ndi magyagya, kye ba ndi ni babinikyoni Kunzi.

³⁵ Niyo lisyeye asye, bangama ka bazozi butika ndi bambanzu kabikyoku zamu be usisi. ³⁶ Zamu atumbulyaga ndi Pulo mongoni mi nimo be: «Bazozi botikiku mayu be namusisi. Mbiya wanu, makwanana kuwa kopupo, maga na maziyo.» ³⁷ Luki limoti, Pulo abikya ndi batw nibo butikoku ndi bo be: «Batitinisisi bi fimbo ka pa yangba ni bakatisombisigu, batimakya ka boloko. Wina se ta bomikya Baluma. Mbiya wanu, ko bulya iki yo bakapa katipupiso bipela? Kigyonosigu! Bodukuno ni ibu aka bamombukwana-dabu bi katipupiso yi!»

³⁸ Batw bi nibo biga ndi, butumbulyaga bangama likpumuka li nilo. Niyo bukana be Pulo na Sila ba bomikya Baluma, babanga ndi binye. ³⁹ Kuwa wa, bodoku ndi, bitatanaga na ibu, busiso. Kumbuso yi, babikya ndi be bopupi ka gudw yi nino. ⁴⁰ Ngbingo yi nino Pulo na Sila bopupa ndi mino ka boloko, binda ka ma Ludia. Ku beyo, binanana ndi na bakilisito, butumisa mambengi, kumbuso yi, бага ndi ibu.

17

Pulo ibu na Sila banaga ka Tesalonika

¹ Pulo ibu na Sila бага ndi pisi ka gudw wa Amufipoli na Apolonia, bosila kuwa ndi ka Tesalonika ku Bayuda ba ndi mino na ndabu ya malumba. ² Mufongoni beyo Pulo agyaga ndi mino kambwa, ogulya ndi ku beyo. Ka Masye ma kimumbiso masaa, bikaga ndi kagya bodongoso na ibu ku ko bulya Mobiso Motu. ³ Ikaga ndi kautumbulyaga, anowoniso be okwononi Kilisito igogyisi, opupoku ka mbuku. Iyi aka ndi na ibu be: «Yeso yi nino, nakamabikyaga Mongoni Manza ko bulya kaki, iyi ni Kilisito.»

⁴ Niyo Bayuda bemoti-bemoti bukana likpumuka li nilo, babaya ndi, babaye kuwa ndi Pulo na Sila. Bagiliki budingi nibo babibisaga ndi Kunzi pa imoti na boko bakpu bakinisono, babaya ndi goni.

⁵ Luki limoti, Bayuda bagogo botuma ndi na imi bide. Bupunaga ndi na ligundu bawanza bemoti-bemoti nibo bayigya yanye. Bamumula kuwa ndi ambaza wasi kavikimanaga ka gudw, бага ndi ka ndabu ka Yasoni kakisa Pulo na Sila bivaka-vaka bekye bupupisi ko misa ka bambanzu. ⁶ Yeki bakuminagu ndi, бага kuwa ndi na Yasoni pa imoti na bakilisito bemoti-bemoti bidada-dada ko misa ka bangama ba gudw ni banapamikanaga be: «Batw bi niba baputini obili wasi, mbiya wanu, bodwiniku kuwa goni wanu, ⁷ Yasoni no utilyi bi ku kaki. Batw bi nibana basi bakegu kabye matuu ka ngama mudingi wa Luma kye bakabikya be atu na ngama wagogo nino ina be Yeso.»

⁸ Likpamuka li nilo utula ndi batu bakpu na bangama ba gudɔ, ⁹ busiso kuwa ndi Yasoni ni bikolyogini.

Polɔ na Sila bogoni ka gudɔ wa Belɔya

¹⁰ Niyo biti olipyo, bakilisito bamogosa ndi Polɔ na Sila ka gudɔ yi nino ina be Belɔya. Niyo bosilo ku beyo, бага ka ndabu ya malumba ka Bayuda. ¹¹ Batu bi nibo ku ba ndi banza kaukitaga Batesalonika. Ba ndi kabailya Likpamuka ko Kunzi na musasa makpu. Masye masi, bakpimaga ndi Mobiso bekye bibi be likpamuka nilo Polɔ ubikyaga ndi, a ndi la linguna. ¹² Budingi luga kabu babailya ndi. Luga ka Bagiliki, boko bakinisono na baluku buidingi babailya ndi goni.

¹³ Niyo Bayuda ba Tesalonika bukana be Polɔ akabikyaga goni Mongoni Manza ko Kunzi ka Belɔya, бага ndi ku beyo, bapunga goni kapá ipumbu na kauvikimosogo bambaza ka bambanzu. ¹⁴ Ko ngbingo yi nino aka no, bakilisito bamogosa ndi Polɔ miso yo libo lidingi, luki limoti, Sila na Timotio basikana mbeyi ndi ibu wa aka wa. ¹⁵ Batu nibo binda ndi kabiso Polɔ, basilisa ndi ka gudɔ wa Atene. Kumbuso yi, bigoku ndi ka Belɔya na mayu nimo Polɔ utikilyoku ndi Sila ibu na Timotio be bindi katakana bigala-gala.

Polɔ a kuwa ka Atene

¹⁶ Ngbingo yi nino Polɔ a ndi mino kabundaga Sila na Timotio ka Atene, a ndi no kumbu kugbe kye gudɔ yi nino a ndi wakigumya ka gbilito. ¹⁷ Agyaga ndi bodongoso na Bayuda na batu bagogo nibo babangaga ndi Kunzi kuso wa ndabu ya malumba. Ka bapa baya musilyoni, ikaga ndi na bodongoso masye masi na batu nibo bosilyanaga ndi na ibu. ¹⁸ Batu ba kimibo bemoti-bemoti ka lidu ka Bepikulo na ka Basitoiko, bapunga ndi bodongoso na iyi. Bemoti-bemoti luga kabu buusaga ndi be: «Tongolobi muna a mbeyi kapa kabikya bu?» Bagogo babikyaga ndi be: «Akainisono abe a mubibikya wo mongoni ko bokunzi bo di.» Ba ndi kanzina beyo kye Polɔ a ndi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya ka Yeso na beyo opupoku ndi mino ka mbuku. ¹⁹ Bava kuwa ndi Polɔ, бага na iyi ka Pa Yidingi niyo balikyaga ndi be «Aliyopago», hamuusa ndi be: «Wakwananatu katitumbulya isi ya mutuu mambiya nimo wakapa?» ²⁰ Wakatibikyaga makpamuka mo di. Ta neki kapa kaiba ambe niyo yasi isi yi ni iki.» ²¹ A beyo, batu ba Atene basi pa imoti na sobiko nibo bikaga luga kabu bokitisaga ndi bongbingo kabu bayasi kabikyaga na kaukana bomongoni bayambiya.

²² Kuwa wa, Polɔ amaga ndi kambwa ka batu nibo ba ndi ka Aliyopago wa, iyi aka be: «Ibunu batu ba Atene, nakaina abe mabaipa ko bokunzi kugbe. ²³ A beyo, wa no bi mino kalingyo gudɔ kunu, ninagatu bi bapa nibayo mubibisogo mino bokunzi kunu. Ninito bi goni gbogbo yimoti ni bokpikini mino be: <A ko bulya ko kunzi yi nino takamibogigu.> Kinili, imi, nakamubikyaga Mongoni ka nino mabibisogo ni makegu kamibo. ²⁴ Kunzi yi nino agya ndi obili na masi nimo a kuso yi, iyi no a Mombukwana lisyen na litombu, kikogigu na bandabu nibayo bambanzu bopikogo. ²⁵ Kegu na nza yi be bambanzu bagugubyi abe kika na yangya. A beyo, iyi no upaga batu basi obili, muyukumi na makpamuka masi. ²⁶ Katakya ka mumbanzu bemoti, agya ndi mababa ka bambanzu kye biki ka obili wasi. Ubisilyaga ndi bongbingo na lili ka bogiyo. ²⁷ Kunzi agya ndi beyo kye bambanzu bakisi. Gutugu bakiko kakisa ni bakazakadaga, bakwananatu aka kamina. Wina se, Kunzi a buwobi na ibusu basi yikaka-yikaka. ²⁸ A beyo:

<Ta na obili ko bulya kaki, tanigivyilya na takaidukulogo kaiko na obili.>
A mudongoni beyo bemoti-bemoti ka bayoko kunu babikya ndi mino be:

<Ta goni ibusu bomikaki.>

²⁹ Yeki ta bomiko Kunzi, takikonitogu na tamanaga ambe akwanana kaika mudongoni abe kunzi yi nino bagyaga na olo, na ngweyi ikani litalu niyo bambanzu bagya na bugegele na yimibo. ³⁰ Luki limoti, Kunzi kegu bata kaanda bongbingo nibo bambanzu ba ndi mino ko biti. Mbiya wanu, akaufikyaga bambanzu basi na ka bogiyo bayasi be boyikosi mambengi. ³¹ A beyo, obisoni lisyen nilo ako ndeke mino ngbanga ka obili wasi, ka bungbingbili, pisi ka mutu bemoti nino apunaga ndi. Apupisa ndi ka mbuku bekye batu basi bibi be mutu yi iyi nino.»

³² Niyo bamukana Polɔ ni ananzina ko bulya yipupa ka mbuku, bemoti-bemoti luga kabu bapunga ndi katiba bikyaaa, bagogo babikya ndi be: «Tumukanatu banu mbeyi bata lisyen lagogo.» ³³ Kuwa wa, Polɔ usa ndi. ³⁴ Luki limoti, batu bemoti-bemoti бага ndi pa imoti na ibu, babinikyana ndi Kunzi. Luga kabu, a ndi ni Dionisi, mutu bemoti wa Aliyopago, muko bemoti nino ina ndi be Damali na batu bagogo bata.

18

Polo a kuwa ka Kolito

¹ Kumbusa wa niyo, Polo atukya ndi ka Atene, aga ka gudũ yi nino ina be Kolito. ² Ku beyo, atakanya ndi Muyuda bemoti nino ina ndi be Akila. Iyi Akila a ndi mutũ wa Poto. A ndi ni iginiku mbiya aka kotukyoku ka mugi ma Italia ibu na mukaki beyo ka Pelesila, kye ngama mudingi beyo ka Kolode a ndi ni opini mutũu be Bayuda basi bopupi ka Luma. Polo inda kuwa ndi kanda Akila ibu na mukaki. ³ Yeki Polo agyaga ndi ligubo la bangbanga baya libudya abe Akila goni, bika kuwa ndi na ibu pa imoti kagya ligubo li nilo. ⁴ Ka masye masi ma kimumbiso, Polo agyaga ndi bodongoso ka ndabu ya malumba ka Bayuda, anagya yasi be Bayuda na Bagiliki bamakanito.

⁵ Niyo Sila na Timotio botukyoku ka Makedonia, bosiloku ka Kolito, Polo ipa ndi wasi kabikyaga Likpamuka ko Kunzi. A ndi kautumbulyaga Bayuda be Yeso ni Masiya. ⁶ Luki limoti, Bayuda ba ndi kabunilyo muki aka, banatumbwa. Kuwa wa, ubamilya ndi libungu la botu kaki bipupupu, iyi aka be: «Makobungogo gutũgu bata ifunu, kegu bata likpamuka kami. Katukya mbiya wanũ, nakainda ka batũ nibo bakegu Bayuda.» ⁷ Polo atukya kuwa ndi wa, inda kaiko ka mutũ bemoti nino ina ndi be Tito-Yusito. Iyi Tito-Yusito abibisagata ndi Kunzi, ndabu kaki ikaga ndi ka kpolo wa niyo ya malumba ka Bayuda. ⁸ Kilisipo nino a ndi ngama wa ndabu ya malumba ka Bayuda, abinikyana ndi Mombukwono-dosu pa imoti na batũ ba ndabu kaki basi. Batũ ba Kolito bakpu nibo ba ndi kamakana Polo, babinikyana ndi goni, bibotisiso.

⁹ Biti yimoti, Polo alutaga ndi nziki ni Mombukwono-dosu anabikya be: «Wakobongonitũgu, wika asi kanzina aka, wakodokonitũgu, ¹⁰ kye na pa imoti na iwe. Mumbanzũ gutũgu bemoti aka kuviligũ kye na na bambanzũ buidingi ka gudũ yi nimũ.» ¹¹ Polo agya ndi ku beyo syangasu simoti na batimba madũya, kaubikyaga bambanzũ Likpamuka ko Kunzi.

Ngama Galio akasombiso Polo

¹² Ko ngbingo yi nino Galio a ndi mino ngama wa iwili ya Akaya, Bayuda bukanana ndi ko bulya ka Polo. Bagwi, baga ndi na iyi kambwa ka bazozĩ, ¹³ ibu aka ndi be: «Aluku yi nimũ akaukpamya bambanzũ kabibiso Kunzi ni kegu beyo mutũu abikyaga mino.» ¹⁴ Niyo Polo a ndi kapa kanzina, Galio aka ndi na ibu be: «Ifunu Bayuda, kamwo bi mumbanzũ ikani kagya bunye, imi, nakwananatu bi kamumukana. ¹⁵ Luki limoti, yeki makagya bodongoso ko bulya munzina, mino na ko bulya mutũu kunu, nilo amundi ifunu aka. Imi, nakakwananigu kako inguo ya likpamuka li nilo.» ¹⁶ Kumbuso yi, Galio ukpumya ndi. ¹⁷ Kuwa wa, ibu basi bagwi ndi Sositeni, ngama wa ndabu ya malumba. Balya ndi bisususu kambwa ka bazozĩ wa, ni Galio kegu gutũgu kobiso mino limbengi aka.

Polo igini ka Atiokia

¹⁸ Polo asyeye mbeyi ndi bata aka bindi ka Kolito wa. Kumbuso yi, basanana ndi na bakilisito, badaka ndi ka bato kaaga ka Sulia pa imoti na Pelesila na Akila. Iwisisa ndi mu bingũ ka lisũ nilo balikyaga ndi be Kenekulia, kye a ndi ni akuni silika kambwa ko Kunzi*. ¹⁹ Niyo badwe ka Efeso, Polo usa kuwa ndi wa aka wa. Aga ndi ka ndabu ya malumba ka Bayuda, arunga bodongoso na ibu. ²⁰ Bayuda babikya ndi be biki mbeyi bata na ibu wa aka wa. Luki limoti ni Polo kopagu. ²¹ Niyo a ndi kaasanana na ibu, ubikya be: «Kunzi kapa, nigokuto banũ bata kamunda.»

Kuwa wa, atukya ndi na bato ka Efeso wa, aga. ²² Niyo adwe ka Kaizalia, osyo, adaka ndi ka Yelusalema kaumuuso batũ ba kanisa. Kumbuso yi, osyo kuwa ndi ka Atiokia. ²³ Agya ndi wa masye makede aka, niyo atukya wa, arunga ndi kolingyo giyo yimoti-yimoti katukya ka Galatia adwe ka Fuligia. Ku beyo, utumisa ndi babibya basi mambengi.

Apolo odwini ka Efeso na ka Kolito

²⁴ Muyuda bemoti nino ibukata ndi ka Alesandulia ina ndi be Apolo, a ndi ni osilini ka Efeso. Anzinaga ndi bipoli-poli na ibaga ndi Mofiso ko Kunzi binza kugbe. ²⁵ Bawonisila ndi kabye pisi ka Mombukwono-dosu. Agyaga ndi kekele kabikyaga na kowonisilo ka bungbingbili Mongoni Manza ka Yeso. Luki limoti, ibaga ndi iyi ibatiso ka Yuani aka. ²⁶ Arunga ndi kanzina ni kegu na kubangaku ka ndabu ya malumba ka Bayuda ku. Niyo Pelesila ibu na Akila bamakana ndi, bamaka ku kabũ, bawonisila bata bingbanganya kugbe pisi ko Kunzi. ²⁷ Yeki a ndi kapa kainda ka iwili ya Akaya, bakilisito batumisa ndi

* 18:18 akuni silika kambwa ko Kunzi: Wanda goni Litatanga. 6:5-18. Kabyenene na yigya ka Bayuda, mumbanzũ kako ndi silika kambwa ko Kunzi, kiwigũ ndi bata mu kadwe ku kwa ku ngbingo yi nino itulyana mino.

limbengi, bukvikilya kuwa ndi babibya nibo ku kambwa aka be batilyito binza. Niyo osilo ku beyo, usingya ndi kugbe batu nibo finisana ndi na muhukoso pisi ka iziyo ko Kunzi. ²⁸ A beyo, unzinilyaga ndi Bayuda na bou bingbanganya ko misa ka batu basi, anowoniso pisi ka Mobiso Motu be Yeso ni Kilisito.

19

Polo akabikyaga Mongoni Manza ka Efeso

¹ Ngbingo yi nino Apolo a ndi mino ka Kolito, Polo akitanaga ndi ka iwili ya bangupa, adwe ka Efeso. Ku beyo, utakanya ndi babibya bemoti-bemoti, ² iyi aka na ibu be: «Ambe, minisanatu ndi na Limbengi-Lotu ngbingo yi nino mabaya ndi mino?» Basikisya ndi be: «Kali! Takanukonigu ndi gutugu iki yi aka ni bananzina ko bulya Limbengi-Lotu.»

³ Umuuso bata ndi be: «Mogwa ndi ibatiso tino?» Basikisya be: «Niyo ka Yuani.» ⁴ Polo ubikyaga kuwa ndi be: «Yuani ubotisaga ndi batu nibo bapaga ndi kayikoso obili kabu. Ubikyaga ndi goni be babaili muti yi nino akodoku kumbuso kaki. Muti yi ndi ni Yeso.»

⁵ Niyo bukana beyo, bibotisisa ndi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁶ Polo ubisilya ndi mafoku, Limbengi-Lotu usilyo. Bapunga ndi kanzina ka masasu dididi na kabikyaga makpamuka nimo kanigyonosigu. ⁷ Batu bi nibo basi ba ndi buwobi tekebe na babu.

⁸ Kuso wa batimba basaa, Polo indaga ndi ka ndabu ya malamba ka Bayuda, ananzina ni kegu na kubangaku. Agyaga ndi na ibu bodongoso ko bulya Bungama ko Kunzi, anakisa be batu bi nibo bikaga ndi kamukana babaili. ⁹ Luki limoti, bagogo ba ndi mambengi muti, bakya ka baya, bapunga kanzina yanyenye ko bulya yo pisi ka Mombukwono-dosu ka musilyoni wa. Kuwa wa, Polo usa ndi, aga ndi pa imoti na babibya aka. Bikaga ndi kainzinzinya na ibu masye masi ka ndabu ya ikolo ka aluku bemoti nino ina ndi be Tilano. ¹⁰ Likpamuka li nilo igyonosa ndi ka byanga biba. Batu basi nibo ba ndi ka iwili ya Azia, iki Bayuda na gutugu Bagiliki aka bukana ndi likpamuka ko Mombukwono-dosu.

Bomika Sekeva bakakingila kokpumyo mambengi ma bunye

¹¹ Kunzi agyaga ndi makpamuka mumbanga-mbanga pisi ka Polo. ¹² Kinili, fubisilyaga ndi batu ba bokolobu botu na matambala nimo ikaga ndi ni odundini nzuyi ka Polo. Batu bi nibo bahukagatu ndi, mambengi ma bunye anupupo goni. ¹³ Bayuda bemoti-bemoti bikaga ndi kaamama ka bapa dididi kakingila kokpumyo mambengi ma bunye ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso. Banabikya be: «Nakamubikya ambe puponi ko lino ka Yeso nino Polo akabikyaga likpamuka kaki.»

¹⁴ Kumu-kumu bemoti Muyuda nino ina ndi be Sekeva a ndi na bomiki madhya na ika. Bomikaki bo bagyaga ndi likpamuka li nilo. ¹⁵ Luki limoti, limbengi la bunye usikisya ndi be: «Namibatw Yeso, namiba goni Polo binza. Luki limoti, ibunu ma ba wani?»

¹⁶ Aluku yi nino a ndi na limbengi la bunye no ubumbukyoku bomika Sekeva, ukukumilyaga, ugayaga ndi bunye kadwe ku kwa ku bomiki bo bopupoku ndi ka ndabu bondumbu na bevidi. ¹⁷ Batu basi ba Efeso, iki Bayuda na gutugu Bagiliki aka bukana ndi mongoni mi nimo. Ibu basi babanga ndi, bobibisa lino ka Mombukwono-dosu Yeso. ¹⁸ Batu budingi nibo ba ndi ni bobolyini, bodogoku ndi kabiniyana na kabikyaga bunye kabu nibo bagyaga ndi bingbanganya ko misa ka bambanzu. ¹⁹ Luga ka batu nibo bukimaganda ndi baneko, budingi bodoku ndi na bakitabu kabu baya baneko kabusa kambwa ka bambanzu basi. Bagya kuwa ndi isabu ya bakitabu bi nibo, apa buyi bambuma belofu batekebe kubukumuti. ²⁰ Kinili, pisi ko ngu ka Mombukwono-dosu, likpamuka ko Kunzi igbata ndi, italyana ka bapa bayasi.

Bambanzu bovikimonogini ka Efeso

²¹ Kumbusa wa likpamuko li nilo, Polo osisila ndi ka nda ka Yelusalema pisi ka iwili ya Makedonia na niyo ya Akaya. Iyi aka ndi be: «Nakadwe ku, nakwananatu banu goni kaaga ka Luma.» ²² Utika kuwa ndi ka Makedonia batu babu luga ka nibo besingyaga ndi ka ligubo, a ndi ni Timotio ibu na Hasito. Iyi mombukwana-daki otigolo mbeyi ndi bata ka Azia aka.

²³ Ko ngbingo yi nino, bambanzu bovikimanaga ndi ka Efeso ko bulya Pisi ka Mombukwono-dosu. ²⁴ Ku beyo, a ndi na mutwo-mabisya bemoti nino ina ndi be Demetilio. Iyi Demetilio otwaga ndi ka bangweyi bekingyosi bayikekeke baya bandabu ko kunzi muko yi nino ina ndi be Alitemisi. Ligubo li nilo upaga ndi botwa-mabisya buyi budingi. ²⁵ Demetilio umamula kuwa ndi botwa-mabisya na batu basi nibo bagyaga ndi busolo ba ligubo li nilo. Iyi aka na ibu be: «Bomika-mama, makaiba binza be talyalyaga

ka ligubo li nili. ²⁶ Mbiya wanu, makaina na kaukana nilo Pulo akagya. Kegu asi ka Efeso aka, luki limoti likpumuko nilo a kuwa buwobi kaitalyana ka Azia wasi. Ulutoni batu budingi, uyikasa tamanaga kabu be bokunzi nibo bambanzu butwogo bakegu bokunzi. ²⁷ Kegu asi ligubo kusu aka lo akakisa kapatikana, luki limoti, gutugu ibiba ya ndabu ko kunzi mudingi Alitemisi aka. Iyi nino babibisogo bapa bayasi ka Azia na ka obili wasi!»

²⁸ Niyo bambanzu bukana likpumuka li nilo beyo, bavikimanaga ndi, banapamikanaga be: «Alitemisi wa Efeso a mudingi!»

²⁹ Kuwa wa, gudfu wasi avikimanaga ndi. Ibu basi bukanana ndi kaaga bigala-gala ka pa yangba niyo bamumukanaga ndi mino, bagwi ndi Gayo na Alisitaliko, Bamakedonia baba bi nibo bakpakyana ndi na Pulo. ³⁰ Pulo a ndi wakitalya kaında kambwa ka ambaza yi nino, luki limoti babibya bapakya ndi. ³¹ Gutugu bangama bemoti-bemoti ba Azia nibo ba ndi bawai-daki, batikilya ndi bambanzu kabikya be kipupisonitogu ku beyo. ³² Ko ngbingo yi nino aka no, bambanzu bapunga ndi kanzina gballi, banzingimana ndi. Luga kabu, bambanzu budingi bakegu ndi kaiba gutugu be bomumukoni ko bulya iki. ³³ Kuwa wa, bambanzu bemoti-bemoti luga wa ambaza batumbulyaga ndi Alesandulia likpumuka li nilo. Bayuda bakpamyanda ndi be akitagi kambwa. Kuwa wa, Alesandulia uguma na maboku be badaki kye a ndi kapa kanzina. ³⁴ Luki limoti, niyo bambanzu bibo be Alesandulia a Muyuda, ibu basi bapunga ndi kapamikanaga ka basaa ambaza baba be: «Alitemisi wa Efeso a mudingi!» ³⁵ Ka mulifo, ndombe mudingi wa gudfu yi nino udokisa ndi, ubikya be: «Batu ba Efeso, bambanzu basi bakaiba be Efeso a pa yi niyo obuulyogo ndabu ko kunzi Alitemisi mudingi na mulundu kaki nimo ogwoku ndi kugu wa lisyé. ³⁶ Kegu na mutu gutugu bemoti aka nino akwanana kaanganya. Kinili, okwononi mbeyi kosisa mambengi, ni makogyigu likpumuka bisososo. ³⁷ A beyo, baluku bi nibana moduku na ibu ba bakibigu ka ndabu ko kunzi kusu ikani katumbwa yi. ³⁸ Kika ni Demetilio na botwa-mabisya nibo bagyaga na ibu ligubo bakegu kaukanana na bambanzu, masye muko bangbanga atu, bazozzi batu goni, bakwanana kaaga ku beyo. ³⁹ Makika na likpumuka lagogo libikya, niyo igyonosa kuwa banu kambwa ka bangama. ⁴⁰ A beyo, kabyenene na likpumuka li nilo igyonosi na lisyé li nili, bakwanana katpilyaga bangbanga be tovikimonogini. Takegu no pisi yi niyo tatumbulaga mino mu ma musilyoni mi nima.» ⁴¹ Niyo ama kanzina beyo, upa bambanzu ligundu.

20

Pulo igini bata ka Makedonia, akitanaga ka Giliki

¹ Niyo pa adakilya, Pulo umumula kuwa ndi babibya, utumiso mambengi. Kumbuso yi, upaga maboku, aga ndi ka Makedonia. ² Akitanaga ndi pisi ku beyo, upa ndi babibya mutuu makpu. Kumbuso yi, ında ndi ka mugi ma Giliki, ³ agya ndi ku beyo batimba basaa. Niyo a kuwa ndi buwobi kadaka ka bato kaında ka mugi ma Sulia, ukana ndi be Bayuda bagyilini dikidi. Kuwa wa, osisilya ndi kaiga kumbuso, akitanaga pisi ka Makedonia. ⁴ A ndi kakpakyana pa imoti na batu bi niba: Sopateli mika Pilo nino a ndi Mubeloya, Batesalonika beyo ka Alisitaliko ibu na Sekundo, Madelibe nino ina ndi be Gayo, Timotio, se kuwa Tikiko ibu na Tolofimo nibo ba ndi batu ba Azia. ⁵ Batu bi niba bo bapungaga ndi ligundu kaında katibundaga ka Tolowasi. ⁶ Kumbusa wa yinga niyo balyaga ndi mino mukati bikofulu, tadaka ndi ka bato ka lisu la Filipi, kumbusa wa ligundu na masye kubukumuti, tatakanyaga ndi ka Tolowasi, tagya na ibu poso yimoti.

Pulo opipilini kaaga ka Tolowasi

⁷ Lisyé la Mungu na bugogo, ta ndi bumumukana kobunonogo mukati ni Pulo ananzina. Yeki a ndi kapa kopupyo na bugala bi, idukulaga ndi no bulo kadwe lugo wo biti. ⁸ Ta ndi bumumukana ka ndabu yi niyo ya kugu. Ku beyo, batala bakpu butuna bingbiii. ⁹ Wina se, a ndi na Mwanza bemoti nino ina ndi be Eutiko, a ndi wakiko ka lidilisa wa, iyi aka ndi toto bipe ko ngbingo yi nino Pulo a ndi mino kanzina biii no. Mwanza no onyukoku ndi ka toto, ogwoku kotukyoku ka ndabu ya kugu niyo ya yisaa. Niyo ba kuwa ndi be bamomosi, a ndi ni okwini. ¹⁰ Kuwa wa, Pulo osyoku ndi, odidiko buwobi na iyi, aputulo, abikya be: «A mubisi, wosoni kombomboyo!»

¹¹ Niyo Pulo igilya ndi bata kadaka ka ndabu ya kugu, obunonogo mukati, alya. Idukulaga ndi bata kanzina biii kadwe ku kwa ku lisyé atinikaga ndi mino. Kumbuso yi, aga ndi. ¹² Biga ndi na mwanza yi nino ni a mubisi, batu basi botumini na magyaga bide.

Pulo otukyini ka Tolowasi, aga ka Miletu

¹³ Taga kuwa ndi ibusu kambwa, tadaka ka bato kaında ka gudfu yi nino ina be Asosi. Ku beyo, takwanana kuwa ndi kava Pulo na ligundu kye a ndi ni osisilyini kaında na

magu. ¹⁴ Niyo tosilyono na Polo ka Asosi, tava kuwa ndi ka bato, taga pa imoti na ifu ka gudfu wa Mitileni. ¹⁵ Tatukya ndi bugalo bi, tadwe ko uzu niyo ina be Kio. Niyo lisyeye asye, tadwe ndi ko uzu niyo ina be Samosi, kuwa na bugala bi topupana ndi ka gudfu wa Miletu. ¹⁶ A beyo, Polo a ndi wakitulya kakitanaga ka Efeso ni komogigu, kye kegu ndi kapa kalya ngbingo ka iwili ya Azia. A ndi kaiduso be odwino gutugu ka Yelusalema kambwa wa Patekoti.

Polo bosononini na baze ba kanisa ya Efeso

¹⁷ Katukya ka Miletu wa, Polo utika ndi bambanzu ka Efeso kaumokoku baze ba kanisa. ¹⁸ Niyo bosiloku, Polo ubikya ndi be: «Katukya ka lisyeye nilo aka lo nosiloku ndi mino wanu ka Azia, makaiba yigya kami binza beyo na ndi mino bongbinga basi luga kunu. ¹⁹ Nagugubya ndi Mombukwono-dosu ni nakegu na yibinika, ka mugamu na ka yigyogyiso ko bulya bodikidi nibayo Bayuta begyilyaga ndi. ²⁰ Makaiba be nakamusumilyagu ndi gutugu luki limoti aka nilo la izangiya. Namubikyaga ndi bingbanganya likpumuka ko Kunzi, namupa mutwi ko misa ka bambanzu basi na ka bandabu kunu. ²¹ Nubikyaga ndi Bayuda, gutugu batu bi nibo bakegu Bayuda be bayikosi obili kabu, famigilyiku Kunzi, fabinikyana Mombukwono-dosu Yeso. ²² Mbiya wanu, Limbengi-Lotu akekpamya kaina ka Yelusalema. Nakegu kaiba ambe ikoku banu na imi ku bu. ²³ Luki limoti, ka bagudu yikaka-yikaka, Limbengi-Lotu ewonilagatu kambwa be boloko na yigyogyiso akebundaga. ²⁴ Nakaminagigu obili kami abe luki la izangiya. Luki limoti, izangiya kami a be nadwi ka mulibo na ligubo nilo Mombukwono-dosu Yeso epa. Ligubo li ni kabikyaga Mongoni Manza ma iziyo ko Kunzi.

²⁵ Nikaga ndi kampakanya luga kunu basi, na nabikyaga mongoni ma Bungama ko Kunzi. Luki limoti, katukya mbiya wanu, nakaiba ambe makeminigu banu bata. ²⁶ Kinili, na lisyeye li nili nakamugbityaga be bemoti kunu kobungo, kendigu bata imi. ²⁷ A beyo, namutumbulyaga ndi likpumuka ko Kunzi lasi ni nakamusumilyagu luki gutugu limoti aka. ²⁸ Wiminyonito ifunu bamombukwana-donu. Buulyogoni ambaza wasi nino Limbengi-Lotu amupa be wikonu bobubulyo bi. Mambuulyaga goni kanisa ko Kunzi, niyo inisana ndi noyu pisi ka bangu ko mikaki bikpe. ²⁹ Imi, nakaiba binza ambe kumbusa wa ligundu kami, bambanzu mudongoni abe banyama budiya bingyatu luga kunu, bakikigu no nzonzi wa ambaza. ³⁰ Gutugu luga kunu aka, bambanzu bipupisatu ndeke kabikyaga mutuu ma kuboboku kye buluti babiyya kumbuso kabu. ³¹ Wiminyonito! Manatamana ambe ka byanga bisaa, nikaga ndi kamupa mutwi yikaka-yikaka biti na lisyeye ka mugamu.

³² Mbiya wanu, namupini ko Kunzi na ko mongoni kaki ma iziyo. Mongoni mi nimo a no ngu kamupiko ka baya, kamupa lisimo pa imoti na batu kaki basi. ³³ Imi, nakegu ndi na musasa mo buyi ikani ma olo ikani ma botu ka mumbanzu. ³⁴ Ifunu bamombukwana-donu makaiba beyo nagyaga ndi mino ligubo na maboku kami, ko bulya kami, na ko bulya ka batu bi nibo takpakyanga ndi na ifu. ³⁵ Ka masi nimo nagyaga ndi, namuwonisila ndi be tokwononi kaiko bungu pisi ka ligubo, kabinika buti ka batu ba yangya. Manatamana goni likpumuka nilo Mombukwono-dosu Yeso bikpe abikya ndi be: «Izangiya ka mutuu nino apaga luki okitogi niyo ka nino bapaga.»

³⁶ Niyo Polo ama kanzina beyo, obuna ndi moli pa imoti na ifu basi, balumba. ³⁷ Ifu basi bagbungukana ndi na mugamu, banapututo na kapanana maboku. ³⁸ Balya ndi kumbu kugbe ka nilo Polo ubikya ndi be bakaminigu ndeke bata. Ka mulibo, binda ndi kabiso ka lisu.

21

Polo ogoni ka Yelusalema

¹ Niyo tasanana na ifu, tafaka ndi bata ka bato, taga ngbingbili ko uzu niyo balikyaga be Kosi. Bugala bi, tadwe ndi ka mugi nimo balikyaga be Lodo. Katukya ka Lodo, tadwe ka Patala. ² Ku beyo, tatakanya ndi bato bemoti ni anaga ka Foinikia. Tafaka ndi mino, taga. ³ Niyo ta kuwa ndi buwobi na Kipulo, tasa ndi miso ya zebu, taga ifusu ka Sulia. Tifuma ka Tilo, ka pa ya niyo bato osisaga ndi mino makpumuka. ⁴ Ku beyo, tatakanya ndi babiyya, tagya na ifu poso yimoti. Limbengi-Lotu ukpamya ndi kapakya Polo kadaka ka Yelusalema. ⁵ Luki limoti, niyo poso yi niyo akitaga, tidukulaga ndi na ligundu kusu. Bambanzu basi, iki boko na bomiki binda ndi katibiso kunzi wa gudfu. Ku beyo, ifusu basi tofuna ndi moli kubi wa, talumba. ⁶ Niyo tasanana, tafaka ndi ka bato, babiyya biga kuwa ndi ka ba ku-kabu. ⁷ Katukya ka Tilo, tomosisya ndi kazaba, tadwe ka Tolemai. Ku beyo, tinanana ndi na bomomoso bakilisito, tasye ndi na ifu lisyeye limoti. ⁸ Bugala bi, tatukiyila ndi ligundu, tadwe ka Kaizalia. Tika ndi ka ndabu ka Filipi nino bamakaga ndi be «Mubifikya wo Mongoni Manza». Iyi Filipi a

ndi bemoti ka bambanzu madhya na ika nibo bupunaga ndi ka Yelusalema. ⁹ A ndi na basika bakwanganya nibo ba ndi ni bakamibigu likrumuka ka baluku. Basika bi nibo ba ndi na bugyalandu butumbulaga makrumuka ko lino ko Kunzi. ¹⁰ Ibusu ta kuwa ndi wa ni togyini masye makru. Mugyalandu bemoti nino ina ndi Agabu, otukyoku ndi ka Yudea, osiloko wa. ¹¹ Odoku katinda, ava mukaba ka Polo, ikanda ndi nomu magu na mafoku. Iyi aka be: «Limbengi-Lotu akabikya be: «Ka Yelusalema, Bayuda bakandaga banu mombukwana mukaba mi nima beyo, bagaba ka mafoku ka batu bi nibo bakamibigu Kunzi.»»

¹² Niyo tukana likrumuka li nilo beyo, ibusu na batu ba Kaizalia tapakya ndi Polo kadaka ka Yelusalema. ¹³ Luki limoti, Polo osikisya ndi be: «Ko bulya iki yo makagama na kepa ombombo beyo? Na wakitulya kaikondisiso gutugu kokwo aka ka Yelusalema ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso.» ¹⁴ Niyo tina be kega katimakana, tasa kuwa ndi. Tabikya be: «Sipananišo ka Mombukwono-dosu igyonosi neki!»

¹⁵ Kumbusa wa masye makede, tibungusyaga ndi, tadaka ka Yelusalema. ¹⁶ Babibya ba Kaizalia binda ndi katibiso ka aluku bemoti ka Kipulo nino ina ndi be Munasoni. Iyi Munasoni a ndi mabibya wandeli, tasye kuwa ndi ku kaki.

Polo ogoni ku ka Yakobo

¹⁷ Niyo tosilo ka Yelusalema, bomomoso bakilisito batitilya ndi na magyagya. ¹⁸ Bugala bi, tinda ndi pa imoti na Polo ku ka Yakobo. Ku beyo, baze basi ba kanisa ba ndi bumumukana ku. ¹⁹ Niyo Polo ama kaumuusogo, utumbulyaga ndi buwobi-buwobi nilo Kunzi ugyilya ndi batu nibo bakamibigu Kunzi pisi ka ligubo kaki. ²⁰ Niyo baze bukana likrumuka li nilo, babibisa ndi Kunzi. Kumbuso yi, babikya ndi Polo be: «Mamaki, watukaina beyo Bayuda budingi boboilyi mino bene, ibu basi bakabye mutuu ka Musa limbengi limoti. ²¹ Wina se, bukoni bi be a abe wakautiwa Bayuda basi nibo bikaga luga ka bevananza bayagogo be basi kabye mutuu ka Musa. Upokyi bi goni be bakukusisonitogu bomikaba, bakobyonitogu yigya ya bundeli ka Bayuda. ²² Tagya se kuwa bunu kye bibatu aka be wosilniku wana? ²³ Yeki a beyo, gya neki nilo takabikya. Ta wana na baluku bakwanganya nibo bakoni silika kambwa ko Kunzi kaipa ko Kunzi. ²⁴ Windoni pa imoti na ibu, mibubisoku. Kalyatu goni nilo okwononi kye biwisisi bamu. Kuwa wa, bambanzu basi bakwanana kaiba be mongoni masi nimo bukana ndi ko bulya kaku a mafongo. Luki limoti, bibo goni be iwe wagyagatu mutuu. ²⁵ Tukpikilyini bi batu nibo babaya ni bakegu Bayuda nilo bakwanana kaga. Bakakwananigu kalya makolo nimo bopi bokuzini ka bapepe, ikani kalya bangu gutugu nyama yi nino bamwogo kani badulini basongu, bakogyonitogu goni bufanda.»

²⁶ Bugala bi, Polo binda ndi na baluku bi nibo, bibubisa ndi. Kumbuso yi, ingya ndi ka Ndaabu ko Kunzi, utumbulyaga ndi be masye ma kibubiso oyo ko ngbingo tino, isi yi be bakwanana kaupilya bemoti-bemoti apepe ngbingo tino.

Bagwini Polo

²⁷ Niyo masye madhya na ika a kuwa ndi buwobi kosyo, Bayuda nibo ba Azia bamina ndi Polo ka Ndaabu ko Kunzi. Kuwa wa, bavikimosaga ambaza wasi ka bambanzu, bagwi ndi Polo. ²⁸ Banapamikanaga be: «Ibunu Bezaleli, singyoniku! Aluku yi nima no akabikyaga ka bapa bayasi, akaupa bambanzu basi mutiwi manye ko bulya kusu, ko bulya mutuu ka Musa na ko bulya Ndaabu ko Kunzi yi niyi. Umokiyini goni batu bi nibo bakegu Bayuda ka Ndaabu ko Kunzi, baputa pa Yotu yi niyi.» ²⁹ A beyo, baminatū ndi Polo kambwa wa ka Yelusalema na Muefeso bemoti nino ina ndi be Tolofimo. Ibu ba ndi kasima be Polo amingiyisatu ndi ka Ndaabu ko Kunzi.

³⁰ Gudu wasi avikimanaga ndi, bambanzu botinikoku ndi bingbufu. Bagwi Polo, baluta ndi bikpukpukpukwu kunzi wa Ndaabu ko Kunzi. Kumbuso yi, badalaga ndi pumi yi. ³¹ Ba kuwa ndi kakisa kamwo. Kuwa wa, mongoni asilya ndi ngama ka ambaza wa basuda be gudu wasi wa Yelusalema ovikimonogini. ³² Ko ngbingo yi nino aka no, uva ndi basuda na bakumanda kabu baga ndi bangu ku beyo. Niyo bambanzu bumina, basa ndi kabuma Polo. ³³ Ngama ka basuda isisiloku kuwa ndi buwobi na iyi, agwisiso. Akpamyā be bakandi na baselegenī bayiba. Kumbuso yi, uusa be: «Wani mu? Ogyi iki?» ³⁴ Luki limoti, luga wa ambaza wa, bambanzu ba ndi kapamikana gbali kani ngama ka basuda kotombisyagu gutugu likrumuka limoti aka, kinili, akpamyā kuwa ndi be baga na Polo ka mukobo ka basuda. ³⁵ Niyo Polo osilo ka mupumi, basuda babinika ndi kye ambaza ka bambanzu a ndi ni ovikimonogini. ³⁶ A beyo, batu basi ba ndi kabibya, banapamikanaga be: «Mumwoni!»

Polo akozukogo likrumuka kaki

³⁷ Ngbingo yi nino ba ndi kuwa mino buwobi kamakya Pɔlo ka mukɔbo ka basuda, iyi aka ndi na ngama ka basuda be: «Wakwananatu kesilya ngbingo kabikya likpamuka?»

Ngama ka basuda amuusa ndi be: «Wibatɔ Ligiliki? ³⁸ Kegu iwe ni Mumisili yi nino opi bi ipumbu ka masye mi nima, uva bonzikabu belɔfu batekebe bakwanganya kaina na ibu ka isa?»

³⁹ Pɔlo asikisa ndi be: «Imi, na Muyuda wa Talasi, ka iwili ya Kilikia. Nibukata ka gɔfu wa kinisono. Kikiliki, isilya mbeyi mino ngbingo nanzini na batɔ bi nifa.»

⁴⁰ Ngama asilya ndi munzina. Pɔlo amaga kuwa ndi ko misa ma mupumi, uguma ndi bambanzu na kubokuko. Niyo badaka, ubikya ndi na Libelenia be:

22

¹ «Bomika-mama, bababa, pongoni mbeyi motili ka nilo nakamubikya mbiya wanu kowonisilo be nakogyigu bunye.» ² Niyo bamukana Pɔlo ni akanzina liva-kukabu beyo, ibu aka ndi biwo. Pɔlo aka ndi na ibu be:

³ «Imi, na Muyuda. Nibukata ka Talasi ka iwili ya Kilikia, luki limoti, nopinga wa ka Yelusalema wa. Gamalieli no a ndi malima kami. Ewonisilaga ndi beyo okwononi mino kabye mutuu ka botitosu ka bungbingbili. Nagugubya ndi Kunzi na kekele begeyo ibunu basi mo mino kagya na lisyɛ li nili. ⁴ Nugogyisaga ndi, numwisiso batɔ nibo babibyaga ndi pisi ko Mombukwono-dosu. Nugwisisaga ndi baluku na boko ka boloko. ⁵ Kumu-kumu na basa yasi ka bazee bakaiba binza nilo nakabikya. A beyo, bepɔtu ndi babaluwa kaupoku bomomосу ba Damasiki. Na ndi kapa kaina kugwi bakilisito nibo ba ndi ka, kodoku na ibu kaugogyiso ka Yelusalema.»

Pɔlo akatumbulaga beyo Kunzi amaka ndi mino

⁶ «Na mbeyi ndi ko pisi aka, buwobi kadwe ka Damasiki. Moni a kuwa ndi banda ka musikatu, ko ngbinga bemoti aka, bungbanganya osyoku ndi bigbututu kotukyoku kugu wa lisyɛ, ekungulo bikululu. ⁷ Nogwa ndi wasi bingomu, nukana liyu limoti anebikya be: «Saulo, Saulo, ko bulya iki yo wo mino kegyogyiso?» ⁸ Nuusa ndi ambe: «Iwe ni wani, Mombukwono-dosu?» Liyu li nilo esikiso be: «Imi ni Yeso wa Nazaleti nino wakegyogyiso no.» ⁹ Batɔ bi nibo ta ndi pa imoti na ibu binatu ndi bungbanganya bi nibo, luki limoti ni bakukonigu liyu li nilo. ¹⁰ Nuusa kuwa ndi be: «Mombukwono-dosu, nagyi se bunni?» Esikisa ndi be: «Wamaga, waga ka Damasiki. Ku beyo, bubikyatu makpamuka masi nimo Kunzi akaukpamya be gya.» ¹¹ Miso epiya ndi bipi na buru ba bungbanganya bi nibo. Batɔ nibo ta ndi na ibu begwi kuwa ndi kubokuko, baga na imi ka Damasiki.

¹² Ku beyo, a ndi na muluku bemoti nino ina ndi be Anania. Abangagatu ndi Kunzi, anabye mutuu kusu. Bayuda basi nibo bikaga ndi ku babibaga ndi kugbe. ¹³ Anania esilyoku ndi, iyi aka na imi be: «Saulo, mika-mama, miso ukalikani!» Ko ngbingo yi nino aka no, miso ekalikana ndi, namina Anania. ¹⁴ Kumbuso yi, ebikya ndi be: «Kunzi ka botitosu upunogoni ndi kambwa aka be wiba sipananiɔ kaka, wamina Mutu Wongbingbili, ukana liyu kaki. ¹⁵ A beyo, wika demu kaki ko misa ka batɔ basi kabikyaga nilo wini bi na nilo ukoni bi. ¹⁶ Mbiya wanu, wakabanda bata iki? Wamaga, wibotisiso, wakunga mupilya ma bunye ko lino kaki.»

Pɔlo akatumbulaga beyo Mombukwono-dosu atika ndi mino

¹⁷ «Kumbuso yi, nigoku ndi ka Yelusalema. Lisyɛ limoti, niyo na ndi kalumba ka Ndaɔu ko Kunzi, egyilya ndi abe nakika ko nziki, ¹⁸ namina ndi Mombukwono-dosu, ebikya be: «Widuso, tukya bigala-gala ka Yelusalema wa. A beyo, batɔ nifana wanu bakapagu banu kaukana likpamuka li nilo ubikyaga banu ko bulya kami.» ¹⁹ Nasikisa ndi be: «Mombukwono-dosu, bakaiba binza be nogulyaga ndi ka bandabu baya malumba ka Bayuda kaugwisiso na kaubumisiso batɔ nibo bubinikyana. ²⁰ Ngbingo yi nino bamwo ndi mino demu kaku beyo ka Etiɛni, imi mombukwana-daki na ndi wa go wa, nobingsiya ndi be bamwi, nobuulyaga goni ndi botu ka batɔ bi nibo ba ndi kamwo.» ²¹ Kuwa wa, Mombukwono-dosu ebikya ndi be: «Waga, kye nakautika byi, ka bevananza bayagogo.»

Pɔlo na ngama ka basuda wa Luma

²² Bambanzu bukana ndi matumbulagi ka Pɔlo kadwe ka munzina mi nima. Kuwa wa, hapunga ndi kapamikana, banabikya be: «Mumwoni mutɔ yi nima! Mumwoni! Mutɔ beyo ka nimu, kokwononigu na obili!» ²³ Ba ndi kapamikanaga, banombimbo botu na komisyo libungu kugu. ²⁴ Ngama ka basuda akpamya kuwa ndi be baga na Pɔlo ka mukɔbo kabu, batini fimbo be kye anzini. A beyo, a ndi kapa kaiba be bambanzu bakapamikanaga beyo ko bulya iki. ²⁵ Niyo ba kuwa ndi kakanda Pɔlo bekye fatini,

iyi Pɔlo abikya kumanda nino a ndi wa be: «Babumagatu Muluma ni bakasombisigu?»²⁶ Niyo kumanda yi nino ukana beyo, inda ndi katumbulyaga ngama kaki, abikya be: «Wagya se kawa bunni? Aluku yi nimuna a Muluma!»²⁷ Ngama odo kuwa ndi, amuuso Pɔlo be: «Hikya, iwe, wa Muluma?» Pɔlo obingisyo. ²⁸ Kumanda aka ndi bata na iyi be: «Nakalya ndi imi buyi bakpa be kye niki Muluma.» Pɔlo asikisya ndi be: «Imi, na Muluma bikpe.»²⁹ Ko ngbingo yi nino aka no, batu nibo ba ndi kapa kanziniso Pɔlo na mapapu bomisikana ndi. Niyo kumanda iba be akondisisi bi Muluma, ogwa ombombo.

Pɔlo akasamba ka Basa-Yidingi

³⁰ Bugala bi, ngama ka basuda a ndi kapa kaiba binza be Bayuda basungulyi Pɔlo ko bulya iki. Ukpama kawa ndi batu kaki be bakulogiku, ukpama gonni bokumu-kumu na batu ba Basa-Yidingi basi kamumukana. Kumbuso yi, bodoku ndi na Pɔlo, bamomosa kambwa kabu.

23

¹ Pɔlo unda ndi batu ba Basa-Yidingi bingbangbangba, iyi aka na ibu be: «Bomika-mama, limbengi kegu kedwa ka ligubo lasi nilo nagyilya Kunzi kadwe na lisyeli ni ni.»² Luki limoti, kumu-kumu Anania ukpama ndi batu nibo ba ndi buwobi na Pɔlo be babiti. ³ Kawa wa, Pɔlo abikya ndi be: «Kunzi no ubita kawa banu iwe, iwe nino abe likingyosi la ikubasu sa ndabu si niso bodingogo na pembe. Wa wakiko kesombiso beyo mutuu abikyaga mino, wina se, iwe bikpe wobunini mutuu beyo webitisisi mino yi!»⁴ Batu nibo ba ndi buwobi na Pɔlo wa, babikya ndi be: «Kumu-kumu ko Kunzi no wakaubisa beyo!»⁵ Pɔlo osikisya ndi be: «Bomika-mama, nakegu bi kaiba ambe kumu-kumu no. A beyo, ikpiko ka Mofiso Motu be: «Wakatumbwonitogu ngama wa livananza kaku.»»

⁶ Pɔlo a ndi kaiba be bambanzu bagogo ka Basa-Yidingi wa, ba ndi Basadukayo na bagogo Bafalisayo. Kinili, abikya ndi na liyu lapu kambwa kabu be: «Bomika-mama, imi na Mufalisayo, mikya-bafalisayo. Kika ni nakasamba, a kye na na mutamanagi ambe batu nibo bokwaga ndi, bopupokuto ndeke ka bambuku.»⁷ Niyo abikya beyo, Bafalisayo barunga ndi kasaana na Basadukayo, bambanzu bigbananaga ndi. ⁸ A beyo, Basadukayo babikyaga be kumbusa wa kukwaku, bakopupogigu ka mbuku. Bomotiloku gonni be bamalaika bakegu, gutugu limbengi ko Kunzi aka. Luki limoti, Bafalisayo babinikyanagatu ibu makpumuka mi nimo masi. ⁹ Gbungbu aka ndi bihoo! Bowonisilo ba mutuu bagogo ka lidu ka Bafalisayo bamana ndi bigwo, bagya ndi bodongoso yapu, ibu aka ndi be: «Takaina abe aluku yi nimu kogyigu luki lanye gutugu limoti aka. Abili ikani malaika se no anzinilyi bi?»¹⁰ Niyo dongoso atakya kawa ka bakpiba, ngama ka basuda abanga ndi be bakasinzogonitogu Pɔlo. Kinili, ukpama ndi basuda kosyo luga ka batu nibo bamumukana ndi wa, banyoku, bamigiso ka mukobo. ¹¹ No biti yi niyo aka yo, Mombukwono-dosu apuponilya ndi Pɔlo, abikya be: «Wigwino limbengi aka! Mudongoni beyo wabikyaga ndi mino likpumuka kami ka Yelusalema, okwononi kaga begeyo ka Luma.»

Bayuda bakagyilya Pɔlo dikidi

¹² Bugala bagogo, Bayuda bemoti-bemoti bagya ndi dikidi bipela. Bako ndi silika be bakalyalyigu ikani komwo luki kadwe ku kwa ku bamwo mino Pɔlo. ¹³ Batu bi nibo bagya ndi dikidi yi niyo, ba ndi kakitaga batekebe bakwanganya. ¹⁴ Baga ndi ka bokumu-kumu na baze, babikya be: «Ibusu, takuni bi silika ambe takalyigu luki kani takanamwigu Pɔlo. ¹⁵ Mbiya wanu, ukononi na batu ba Basa-Yidingi, mabikyoku ngama ka basuda be amunyoyiku Pɔlo kye makapa karpima likpumuka kaki binza. Tika kawa ifusu bakilika kamusyiso kani nosilikugu wanu.»

¹⁶ Luki limoti, mububugu bemoti ka Pɔlo ukana ndi dikidi yi niyo. Aga ndi ka mukobo, ogulyo, atumbulyaga ndi likpumuka li nilo. ¹⁷ Kawa wa, Pɔlo amaka ngama ka basuda bemoti, iyi aka na iyi be: «Mubisoku mbeyi muwanza nimu ku ka kumanda kye a na likpumuka kabikya.»¹⁸ Ngama ka basuda yi nino, baga ndi na muwanza no ku ka kumanda, abikya be: «Mutu wa boloko nino ina be Pɔlo, emoki, ebikya be noduku no mikya-bawanza yi numuna kunu kye a na likpumuka kauzukilyogo.»¹⁹ Kumanda amaka ndi muwanza no bikede, amuusa be: «A se bunni?»²⁰ Asikisya ndi be: «Bayuda bukononi bi be bakaukunga Pɔlo na bugala, upupisilyoku kambwa ka batu ba Basa-Yidingi abe bakiko kapa bakpimi likpumuka kaki binza. ²¹ Luki limoti, wakukonitogu. A beyo, bambanzu kakitaga batekebe bakwanganya luga kabu ba na iyi mulika. Baku bi silika be bakalyalyigu ikani komwo luki kani bakanamwigu. Mbiya wanu, ba bakitalya kabundaga kawa nilo aka lo wabikya.»²² Kuwa wa, kumanda

basanana ndi na mwanza yi nino ni agbityogini be katumbulyogonitogu mambanzu likpamuko li nilo.

Batikini Pɔlo ka ngama wa iwili beyo ka Felisi

²³ Kɔwa wa, kumanda umaka ndi bangama ka basuda baba luga ka nibo bagogo, ubikya be: «Huvoni basuda bamiya baba, muva batekebe madiya na ika nibo babumanaga kugu wa bapunda na bamiya baba nibo babumanaga na bosyogbu. Biki bakitulya kaina ka Kaizalia na saa-tatu yo biti. ²⁴ Mubungusilyogonito goni Pɔlo bapunda nibo bakpokyoniso, badwiso binza ku ka ngama Felisi.» ²⁵ Kumbuso yi, akpika ndi balawa be:

²⁶ «Imi Kolode Lusiasi, numuusogito iwe ngama wa ibiba kugbe beyo ka Felisi. ²⁷ Bayuda bo bi ni bagwini aluku yi nimuna nutikilyi mu, bo bi kapa kamwo. Niyo nukoni bi be a Muluma, nasingyo bi na basuda kami, nahukusogo. ²⁸ Yeki no bi kapa kaiba ambe Bayuda basungulyi ko bulya iki, nago bi na iyi ka Basa-Yidingi kabu. ²⁹ Nini bi ambe bo bi kaga bodongoso na Pɔlo ko bulya mutuu kabu. Luki limoti, kegu na ifo gutugu yimoti aka niyo bakwanana mino kamwo ikani kagwi. ³⁰ Niyo nukoni bi be Bayuda bakagyilya dikidi kye bamwi, nutikilyo bi bigala-gala. Nubikyo bi batu bi nibo basungulyi bi ambe bindi na ngbanga yi nino ku kaku.»

³¹ Basuda bagya ndi beyo aka yo bukpanya ndi mino. Bava ndi Pɔlo, baba na iyi no biti yi niyo aka yo kadwe ku kwa ku ka gudɔ wa Atipatili. ³² Bagala bi, basuda bi nibo ba ndi na magu bigononoku kawa ndi ibu ka makobo, busa ndi nibo ba ndi kugu wa bapunda kaidukulogo na Pɔlo. ³³ Niyo aka yo bosilo ka Kaizalia, bapa ndi ngama Felisi balawa, bawanya kawa goni ndi Pɔlo. ³⁴ Ngama atangulaga ndi, amuuso Pɔlo be: «Wa mutɔ wa iwili tino?» Niyo ukana ndi be Pɔlo a mutɔ wa Kilikia, ³⁵ iyi aka ndi na iyi be: «Tanda likpamuka kaku ngbingo yi nino batu nibo busungulyi bi, bosiloku banu mino.» Akpanya ndi be babuulyogi Pɔlo ka ndabu niyo Elodi Mboku opikisisa ndi.

24

Bayuda bakasungulya Pɔlo

¹ Kumbusa wa masye kubukumuti, Kumu-Kumu Anania, baze be moti-bemoti pa imoti na bubama wa munzina bemoti nino ina ndi be Teletulo binda ndi ka Kaizalia. Ku beyo, basungulya ndi Pɔlo ka ngama Felisi. ² Bamokoku ndi Pɔlo, Teletulo apunga ndi kabikya be: «Ngama, kiki ndi iwe, iba takegu motili bidese. A beyo, bububama ba ligubo kaku oyikosoni makpamuka mudingi ka mugi mi nima. ³ Ngama, tubibisaga bongbinga basi na ka bapa bayasi, ka masi nimo wagyaga. ⁴ Kawa wa go wa, nakegu kapa kauliyila ngbingo, no bi kapa ambe watimukonino gutugu mbeyi bi ko ngbinga mukede. ⁵ Tini bi ibusu ambe aluku yi nima a luki lanye, iyi abe ngama ka lidu ka batu ba Nazaleti*, akaudwonoso Bayuda basi ba obili. ⁶ Okingilito bi goni kaga makoko ka Ndaɔ ko Kunzi, tagwi kuwa bi. [To bi be tasombisi kabyenene na mutuu kusu, ⁷ luki limoti, kumanda Lusiasi odoku bi no bou katikupya. ⁸ Ukpanya bi batu nibo basungulyi bi kodoku ku kaku.] Wakwanana kuwa mbeyi kamuusogo ni iwe mombukwana-daki yi, wiba ikanigu takabikya bongu.» ⁹ Bayuda bobingisya ndi, ibu aka be a beyo aka yo Teletulo obikyi mino yo.

Pɔlo akasamba kambwa ka ngama Felisi

¹⁰ Kɔwa wa, ngama Felisi akpanya ndi Pɔlo be anzini, Pɔlo aka ndi be: «Ngama, nakaiba ambe wa zoi wandeli ka mugi mi nima, kinili nakasamba kambwa kaku limbengi bipisiii. ¹¹ Wakwanana karpima iwe mombukwana-daki yi ambe kanokitogigu masye tekebe na maba, wa nodoki bi mino kabibiso Kunzi ka Yelusalema. ¹² Mambanzu gutugu bemoti aka ketokonyigu bi ka bodongoso ka Ndaɔ ko Kunzi, ikani ka ndabu ya malumba ka Bayuda ikani ka gudɔ ikani karpanya ambaza ka bambanzu kavikimanaga. ¹³ Batu bi nibana besungulyi mbiya wanu, bakakwananigu kaumbiso be besungulyi ko bulya iki. ¹⁴ Luki limoti, nakaiba ambe nagugubuya Kunzi nino ka botitosu, nanaɔye pisi ka Mombukwono-dosu, niyo ibu balikyaga be ligbuta ka batu ba kuboboku. Na goni na baya ka masi nimo ikpikaga ka kitabu ya Mutuu na ka bakitabu ka Bogyalandu. ¹⁵ Mutamanagi kami a makitulya ko Kunzi. Ibu ba goni na mutamanagi mi nimo be batu ba bungbingibili ikani ba kuboboku nibo bokwaga ndi bopupokuto ndeke ka bambuku. ¹⁶ Kinili, imi, nagyaga kekele kaiko limbengi lanza bongbinga basi kambwa ko Kunzi na kambwa ka bambanzu.

* **24:5** 24:5 Mutu wa Nazaleti a lino nilo bapa ndi Yeso. Wanda goni Matayo 2:23. A goni lino ka bakiliso ba mambwa.

¹⁷ Kumbusa wa byanga budingi, nigoku ndi ka Yelusalema kaupápa bava-kukami na kapá Kunzi bapere. ¹⁸ Na ndi kaibufiso ka Ndaḅu ko Kunzi, betakanya kḅwa ndi ni nanama ligubo li nilo. Ambaza ka bambanzu keḅu ndi ikani ipambũ. ¹⁹ Luki limoti, Bayuda bemoti-bemoti niḅo botukyoku ndi ka Azia, ḅa tu ndi wa. Iḅu ḅo bakwanana ndi kodoku kesungulya ku kaku, bakika ndi na likpũmũka na imi. ²⁰ Kiki beyo, batũ bi niḅana ḅa wanũ batumbulagi neki bunye niḅo bemina ndi na iḅu wa besombisa ndi mino ka Basa-Yidingi. ²¹ Likpũmũka limoti aka lo nabikyana ndi na liyu lapũ kambwa kabũ ḅe: «Na na baya ambe batũ niḅo bokwaga ndi boḅupokuto ndeke ka bambũka, kinili nakasamba na lisyẽ li nili kambwa kunu.»

²² Yeki ngama Felisi ibaga ndi binza pisi ka Mombukwono-dosu, akitisaga ndi ngbanga ka lisyẽ lagogo, iyi aka na iḅu ḅe: «Nako banũ ngbanga kunu ngbingo yi ninũ kumanda Lusiasi odoku banũ mino.» ²³ Akpamyũ kũwa ndi ngama ka ḅasũda ḅe abũulyogi Polo, anasilya goni mino bongbingo baya kinanaga magu ni keḅu kaupakya bawai-daki kasingyo.

Polo a kambwa ka ngama Felisi na mukaki beyo ka Dulusila

²⁴ Kumbusa wa masye makede, ngama Felisi bodoku ndi iḅu na mukaki beyo ka Dulusila ninũ a ndi Wabayuda. Ngama atikisya ndi Polo, ukana nilo Polo a ndi kabikya ko bulya baya kũso ka Yeso-Kilisito. ²⁵ Luki limoti, niyo Polo apũnga ndi kabikyaga Mongoni Manza ko bulya bungbingbili, kaigwi limbengi, mungimbo ka masye ninũ akodoku, Felisi abanga ndi, iyi aka ndi ḅe: «Mbiya wanũ, wakwanana mbeyi kaiga. Nũmakatũ banũ bata kumbuso.» ²⁶ Ngama a ndi na mutamanagi ḅe Polo akwananatu ndi kaikalyaga, kinili atikisyaga ndi bongbinga ḅasi kye biki na iyi ka ḅabũbũ.

²⁷ Kumbusa wa byanga biḅa, Polorio Fesito alya ndi bungama ka pa ka Felisi. Yeki Felisi a ndi iyi kakisa kaiponosõ na Bayuda, asa ndi Polo ka boloko aka.

25

Polo akapa kasamba kambwa ka Kaizali aka

¹ Niyo ngama wa iwili beyo ka Fesito agya masye masaa wa osila ndi mino ka iwili yi niyo, atakya ndi ka Kaizalia adaka ka Yelusalema. ² Ku beyo, bokumu-kumu na bangama ka Bayuda ḅasungulya ndi Polo kambwa kaki. Bamalya likpũmũka li no ngu, ³ iḅu aka ndi na ngama Fesito ḅe ugũyilyino baka yasi kadukusoku Polo ka Yelusalema wa. A beyo, ḅa ndi ni ḅalikini ḅe ḅamwi ko pisi. ⁴ Luki limoti, ngama Fesito usikisya ndi ḅe: «Polo iki ka boloko aka ku ka Kaizalia ku, imi na na ligundu ku go ku.» ⁵ Iyi aka ḅata ḅe: «Batũ bi niḅo banzinaga luga kunu bakwanana kaında pa imoti na imi ka Kaizalia. Kika ni Polo agyatũ ndi bunye bakwanana kasungulya.»

⁶ Kumbuso Fesito kagya na iḅu masye ḅanda ḅugina ikani tekeḅe, iga ka Kaizalia. Bũgala bi, ika ndi ka basa yiko bangbanga, akpamyũ ḅe bodoku na Polo. ⁷ Niyo osilo, Bayuda niḅo botukyoku ndi ka Yelusalema bakungula ndi bikululu. Babinikilya ndi makpũmũka bitititi ninũ gutũgu iḅu aka bakakwananigu katumbulaga mũ mi. ⁸ Polo itumbulyaga kũwa ndi ḅe: «Imi nakogyigu bunye gutũgu bumoti aka, nakobunigu mutũũ ka Bayuda ikani ninũ ma Ndaḅu ko Kunzi gutũgu ninũ ka Kaizali aka.»

⁹ Ngama Fesito a ndi kapa kaubailya Bayuda, iyi aka ndi na Polo ḅe: «Watũ kapa kaiga ka Yelusalema kye bakuku ngbanga ku beyo?» ¹⁰ Polo asikisya ndi ḅe: «Imi na wanũ ka basa ka Kaizali niyo bukogo mino bangbanga. Bakwanana kesombiso wanũ. Nakugyilyigu Bayuda bunye gutũgu bumoti aka mudongoni beyo iwe mombukwanadaki wa mino kaiba binza. ¹¹ Kika ni nogyi bi bunye ikani likpũmũka nilo akwanana kemwisiso, imi, nakoyagu. Luki limoti, kika ni baḅebinikilyaga makpũmũka, mumbanzũ gutũgu bemoti aka kokwononigu kesũta ku kabũ. Nakapa ambe nasambi kambwa ka ngama Kaizali aka!» ¹² Kũwa wa, ngama Fesito anzina ndi na batũ kaki niḅo bapága mutiwi, asikisya Polo ḅe: «Yeki wotiwoyi ḅe wokosomboku kambwa ka ngama Kaizali aka, waga kũwa ku kwa ku.»

Polo a kambwa ka ngama Agilipa

¹³ Kumbusa wa masye makede, ngama Agilipa iḅu na mamaki mukoyi beyo ka Belenike ḅosila ndi ka Kaizalia, bamuusoku ngama Fesito. ¹⁴ Yeki ḅa ndi kagya ku beyo masye mudingi, Fesito atumbulyaga kũwa ndi ngama Agilipa likpũmũka ka Polo. Iyi aka ndi na iyi ḅe: «Aluku bemoti a wanũ ninũ Felisi asa ndi ka boloko. ¹⁵ Ngbingo yi ninũ naga ndi mino ka Yelusalema, bokumu-kumu na bazee ka Bayuda ḅasungulya ndi, ḅebikya ḅe naku likpũmũka kaki kye ḅamwi. ¹⁶ Nusikisya ndi ḅe: «Balũma bakasũtagigu mumbanzũ ni bakanosombigu na batũ niḅo ḅasungulyi, mutũ yi itumbulyaga goni nilo biko kani ḅasungulyini mino.» ¹⁷ Tosiloku ndi pa imoti na iḅu wanũ. Kolipyagu,

bugala bi aka nika ndi ka basa yiko bangbanga, nakpamyā ndi be boduku na aluku yi nimu. ¹⁸ Batu bi nibo basungulya ndi, bodoku ndi goni. Luki limoti, bakabikyilyagu ndi makpamuka banyenye beyo na ndi mino na mutamanagi. ¹⁹ Ba ndi kagya na ibu bodongoso ko bulya kanisa kabu aka bikpe na ko bulya ka aluku bemoti nino ina ndi be Yeso, babikyaga be okwoni ndi, luki limoti Polo abikyaga iyi be a mubisi. ²⁰ Imi, nakegu ndi kaiba be nakwanana kako inguo ya likpamuka li nilo buni. Kuwa wa, namuusa ndi Polo ikani akwananatu kadaka ka Yelusalema kye bakuku ngbanga kaki ko bulya likpamuka li nilo. ²¹ Luki limoti, Polo a ndi kapa be asambi kambwa ka ngama mudingi wa Luma aka. Nakpamyā kuwa ndi be iki ka boloko aka kadwe ku kwa ku natika ndeke mino ku beyo.»

²² Ngama Agilipa abikya ndi Fesito be: «Imi goni, no bi kapa kamukana aluku yi nimu.»

Fesito aka ndi na iyi be: «Wamukana kuwa na bugala.»

²³ Bugala bi, Agilipa ibu na Belenike bosiloku ndi na ibiba, bambanzu kumbuso kabu bingbooo, bingyo ka basa yiko bangbanga pa imoti na bangama ka basuda na bangama ba masengi. Kuwa wa, Fesito akpamyā ndi be boduku na Polo. ²⁴ Fesito abikya ndi be: «Ngama Agilipa, na ifunu basi nibo ma mbiya wanu pa imoti na ifunu, mumiononi aluku yi nimu. Bayuda basi boduku bi kasungulya ku kami ka Yelusalema mudongoni begeyo boduku mino wanu, banapamikanaga be okwononi okwi. ²⁵ Imi, nini bi be kogyigu luki nilo bakwanana mino kamwo. Luki limoti, iyi mukaka aka no a ndi kapa kasamba kambwa ka ngama mudingi wa Luma, nina ndi imi binza goni katika ku beyo. ²⁶ Nakinigu bi likpamuka la linguu nilo nakwanano bi kokpika ko bulya kaki kapā ngama mudingi wa Luma. Kinili, noduku na iyi kambwa kunu, bikpe kambwa kaku ka ngama Agilipa. Bakamuusogo, nakwanana kuwa kokpiko luki. ²⁷ A beyo, nakaina be kegu ngbingbili katika mutā wa boloko ka Luma ni takanibigu be basungulyi bi ko bulya iki.»

26

Polo akasamba kambwa ka ngama Agilipa

¹ Kuwa wa, Ngama Agilipa aka ndi na Polo be: «Wakwanana kuwa kasamba.»

Polo anana ndi kubokuko, iyi aka be: ² «Ngama, na liseye li nili, na na igyaga yidingi kasamba kambwa kaku ka makpamuka masi nimo Bayuda besungulyi bi mino. ³ A beyo, wibagatu binza yigya yasi ka Bayuda na bodongoso kabu. Kikiliki, imukanatu na limbengi linda.

⁴ Bayuda basi bamibatū obili kami katukya ka limiki. Bibagatu goni beyo obili kami a ndi mino luga wa livananza kami na ka Yelusalema. ⁵ Bemibagatu katukya ka bundeli, bakapa, bakwanana kepupilyo budema be na ndi ka lidu ka Bafalisayo. Luga wa modu ma kanisa kusu, lidu li nilo ikaga na mutuu mapu kugbe. ⁶ Na ko ngbongu mbiya wanu kye mutamanagi kami asye ka agame nino Kunzi ugilya ndi botitosu. ⁷ Biti na liseye, mababa kusu tekebe na baba bakabibiso Kunzi na ba na mutamanagi kaina beyo agame yi nino italyana ndeke mino. Ngama, Bayuda besungulya ko bulya mutamanagi mi nimo aka mo. ⁸ Ko bulya iki yo ifunu makegu mino na baya be Kunzi ozuzukisagatu bamanda?

⁹ Imi mombukwana-daki, na ndi kasima be nulanantū na batu nibo batwaga ndi lino ka Yeso mutā wa Nazalati ka bopisi bayasi. ¹⁰ Nagya ndi beyo ka Yelusalema. Bokumu-kumu bo betwa ndi, nugwisisaga ndi bakilisito budingi ka baboloko dididi, niyo bakogo likpamuka kabu be bumwi, imi nobingisyagatu ndi goni. ¹¹ Bongbingo basi, nakitanagatu ndi ka bandabu baya malumba ka bayuda bayasi, nanugyogiso bakilisito kye batumbwi lino ka Yeso-Kilisito. Nikaga ndi na lingangi na ibu, kinili nindaga ndi kaugyogiso ka bagudu bogiyo bayagogo.»

Polo akatumbulaga beyo abaya ndi mino Yeso

¹² «A beyo, bokumu-kumu bo betwa ndi, betika ka Damasiki. ¹³ Ngama, ngbingo yi nino na ndi mino ko pisi, na musikatu, nina kotukyoku kugu wa liseye, bungbanganya biwenge-wenge kakitaga byi bungbanganya ba moni. Bungbanganya bi nimo ekungula ndi bikululu pa imoti na batu nibo ta ndi na ibu. ¹⁴ Ifunu basi togwa ndi wasi. Nukana ndi liyu limoti enebikya na Libelenia be: «Saulo, Saulo, ko bulya iki yo wo mino kegyogiso? Wakagya mu mapu ma payaya mudongoni abe nyama yi nino mombukwana-daki akwanana katinaga.» ¹⁵ Nuusa kuwa ndi be: «fwe ni wani, Mombukwono-dosu? Mombukwono-dosu esikisyā ndi be: «Imi ni Yeso, nino wakagyogiso. ¹⁶ Luki limoti, tukya, wamaga. Nupuponilyi kye nuitisi mugya-ligubo kami. Wika kabikyaga bambanzu beyo wemini mino na nilo nuwonisila ndeke bata

kumbuso. ¹⁷ Nubuulyaga ndeke ka maboku Bayuda na ka bevananza bayagogo, ku no mino kautika. ¹⁸ Nakautika kye ukuli miso, upupisoku ko biti kye bini bungbanganya. Kopupo ko ngu ka Abili na kamigilyoku Kunzi. Bakeninikyana kawa, binisanatu na mupilya ma bunye kabu, biko na lidodo luga ka batu ko Kunzi.»

Polo akatumbulaga ligubo nilo agya ndi

¹⁹ «Ngama Agilipa, nakakwananigu ndi kakya kagya nilo nina ndi ko nziki kotukyoku kugu wa liseye. ²⁰ Luki limoti, nubikyaga mbeyi ndi batu ba Damasiki, na nibo ba Yelusalema se kawa ka iwili yasi ya Yudea na batu bagogo basi nibo bakegu ndi Bayuda. Nubikyaga ndi be bayikosi obili, bamigilyoku Kunzi, bowonisilo pisi ka yigya be bayikosoni obili. ²¹ Bayuda begwi ndi ka Ndaabu ko Kunzi ko bulya likpumuka li nilo, bakisa ndi kemwo. ²² Luki limoti, Kunzi ebuulyagatu kadwe na liseye li nili. Na demu kaki kambwa ka bambanzu basi, iki bomiki ikani bamboku. Nakegu kabikyaga luki lagogo di na nilo bogyalandu na Musa babikya ndi be igyonosatu ndeke. ²³ Ibu babikya ndi be Kilisito igyogvisatu, iko muti wa mambwa kopupo ka mbuku luga ka nibo bokwaga ndi. Ubikyaga ndeke batu ba livananza kusu mongoni ma muhukuso na gutugu batu nibo bakegu Bayuda aka.»

Polo akakisa be ngama Agilipa ayikosi obili

²⁴ Ngbingo yi nino Polo a ndi mino kozukogo likpumuka kaki, amboku Fesito apamkana be: «Polo, wa ibikyasu! Balawa nino wafye ndi wakpu no uputoni!»

²⁵ Polo asikisya ndi be: «Ngama, nakegu na ibikyasu, munzina kami a ma lingunu na mo bungbingbili. ²⁶ Ngama Agilipa nimu akaiba binza likpumuka li nilo. Kinili, nakanzina kambwa kaki ni nakegu na kubangaku. Na na limbengi bidie be akaiba makpumuka mi nimo masi kye kegu na nilo igyonosa ndi ko dikidi. ²⁷ Ngama Agilipa, watu na baya ka likpumuka li nilo bogyalandu babikya ndi? Nakaiaba ambe wa na baya ka likpumuka li nilo!»

²⁸ Ngama asikisya ndi Polo be: «Wakasima be wakwananatu keitiso Mukilisito ko ngbinga mukede beyo?»

²⁹ Polo asikisya be: «Iki gutugu mbiya wanu ikani kumbuso ndeke, nakakunga Kunzi ambe kikonitogu asi iwe aka, gutugu batu basi nibo bakemukana na liseye li nili biiti mudongoni abe imi, kani bakegu bata na baselegeni bi niba!»

³⁰ Kawa wa, ngama mudingi, ngama wa iwili, Belenike na batu bagogo budingi nibo ba ndi pa imoti na ibu bamaga ndi, ³¹ ba ndi komisikono ni bananzina luga kabu be: «Aluku yi nimu kogyigu bunye gutugu bumoti aka nibo okwononi mino be bamwi ikani kagwi.» ³² Agilipa abikya ndi Fesito be: «Bakwanano bi kasiso aluku yi nimu kiki bi be obikiyi bi be asamba kambwa ka ngama mudingi wa Luma aka.»

27

Bamogosini Polo ka Luma

¹ Niyu bukanana katimogoso ka Italia pisi ka bato, bupa kuwa ndi Polo na batu bemoti-bemoti ba boloko bagogo ka maboku ka Yulio nino a ndi ngama wa lidu ka basuda miya. Iyi Yulio a ndi ka lidu ka basuda nilo balikyaga ndi be «Basuda ka Kaizali». ² Tadaka ndi ka bato bemoti wa gudu wa Adalamiti, nino a ndi kaifumoku ka masu ma iwili ya Azia. Taga kawa ndi. Ta ndi ku beyo na Mumakedonia bemoti nino ina ndi be Alisitaliko muti wa Tesalonika. ³ Bugala bi, tifama ndi ka Sidona. Yulio a ndi kagya Polo binza. Asilya kawa ndi pisi kainda kainanana na hawai-daki be bapagi makpumuka nimo akwanana ndi kaiko na musasa mi. ⁴ Katukya wa, tadakaga ndi, tafye mutili aka ko uzu nino bamakaga be Kipulo kye ovivi a ndi wapu kambwa kusu. ⁵ Tazaba ndi lifo lidingi buwobi na iwili ya Kilikia na niyo ya Pamufilia, tadwe ka lisu ka gudu wa Mila ka iwili ya Likia. ⁶ Ku beyo, ngama ka basuda yi nino atakanya ndi bato bemoti wa gudu wa Alesandulia ni anaga ka Italia. Atidokisa ndi mino.

⁷ Kusu wa masye mudingi, takpakyana ndi biwese, tadwe ndi buwobi na gudu wa Kinido ka bukpeki-kpeki budingi. Luki limoti, avivi kegu ndi kapa be taga miso ya ku beyo, kinili ta kawa ndi kopupono ka Kilete pisi ka kpolo-kpolo wa litalu lidingi nilo balikyaga be Salimoni kye avivi kegu ndi wapu kugbe ku beyo. ⁸ Tidukulaga ndi kakpakyana aka ka bukpeki-kpeki budingi, tifama ndi ka pa yi niyo balikyaga be «Masu manza», buwobi na gudu wa Lasea.

⁹ Yeki masye atikitanilyaga ndi mudingi, tosila kuwa ndi ko ngbingo wa bukpeki-kpeki kugbe kakpakyana kugu wo lifo kye ngbingo muginyo malili a kawa ndi ni okitogini goni. Polo utukusya kuwa ndi motili be: ¹⁰ «Bomika-mama, nakaina abe takatakuyilya

ligundu, ikatu na bukpeki-kpeki, iki makpamuka ikani bato aputikanatu, ifusu tahukaga kukwaku baka bikwe.»

¹¹ Luki limoti, ngama ka basuda a ndi wakigumya kugbe ka munzina ka sufele wa bato na mombukwana bato kakitaga nimo ka Polo. ¹² A ndi ngbingo wa budi bapu, na lisu li nilo kikogigu lanza ko ngbingo yi nino. Budingi ba bambanzu nibo ba ndi ka bato ba ndi bakitulya katukya na kaaga ka Foinikia kaizo ku kadwe ku kwa ku ngbingo yi nino akitaga mino. Foinikia a lisu la Kilete nilo a iikono miso ku moni ogwaga mino.

Mbumbo yapu ka limbengi lo libo

¹³ Kawa wa, ovivi apunga ndi kovivo ni kegwa wapu kotukyoku ka Zebu, batu nibo ba ndi ka bato ba ndi kasima be bagyatw mudongoni beyo ba ndi mino ni bosisilini. Bapwa bato, bakpatila ndi buwobi na mutili mo uzu wa Kilete. ¹⁴ Kolipyagu, kotukyoku ko uzu, ovivi wapu nino bamakaga be «ovivi wa zibo-ingenge» apunga ndi kovivo wapu kugbe. ¹⁵ Ovivi yi nino atundula ndi bato ni kegwa wa itilyanago mino. Takika kuwa ndi. ¹⁶ Takika ndi miso ya kusili ko mikyo uzu nino bamakaga be Kauda. Tagya ndi ngu yasi koluto ingbolo niyo budusogo na iyu bambanzu. ¹⁷ Bagya-ligubo ba bato bodokisa ndi ingbolo yi niyo ka bato, balingisyogo bato no ligi ya kiduso. Ba ndi kabanga be baktilyonogonito ko mbumi ya mutili ma Libia. Bosisa kuwa ndi libau liti nilo ikaga ndi likpikila ka bato ko libo kye bato iki kakika biweseee. ¹⁸ Bagala bi, mbumbo idukulaga ndi katiyongo aka no ngu. Bagya-ligubo ba bato bapunga ndi kombimbo mukumbo ko libo kye bato opolimoni. ¹⁹ Bagala bagoga, bapunga ndi kombimbo ni ibu bamombukwana-dabu bi makpamuka ma bato ko libo. ²⁰ Kuswa wa masye mudingi, iki moni ikani mangatu kinisonogigu ndi. Mbumbo kegwa ndi kaigaga mayu, takegwa ndi bata na mutamanagi be tahukatu.

²¹ Batu nibo ba ndi ka bato ba ndi ni bogyini masye mudingi na banza. Polo amaga ndi luga kabu, ubikya be: «Bawai, makemukano bi iba makotukyigu bi ka Kilete, takabanganigu bi no mbumbo, makpamuka kaputikanigu bi goni bene. ²² Luki limoti, mbiya wanu makikonitogu na kabangaku kye mutu gutagu bemoti luga kunu kokwiga, luki limoti, bato aka no akapatikana. ²³ A beyo, no biti yi niyi, malaika ko Kunzi nino nigumya ku kaki na nino nabibisogo epuponilyito, ²⁴ ebikyo bi be: «Polo, wakobongonitogu, okwononi iwe kasamba kambwa ka Kaizali. Ko bulyo maziyo kaki kugu kaku, Kunzi uhukusogi batu basi nibo ma ibu ka ligundu.» ²⁵ Bawai, makobongonitogu neki kye, na wakigumya ko Kunzi, masi igyonoso baka yo ebikyo bi mino. ²⁶ Titilyonogokuto ka mutili mo uzu yimoti bene.»

²⁷ Totulyosa ndi baposo babu ni mbumbo anatiyungo aka gbali kugu wo libo lidingi la Meditelane. Lugo wo biti, bagya-ligubo ba bato ba ndi kasima be ta kawa buwobi kadwe kubi. ²⁸ Bakandila ndi litalu na muligi, badikita ko libo, bina ndi be fudu bi a metele batekebe basaa na madiya na ika. Niyo bisisilo, badikita bata, bina kuwa be a batekebe babu na bugina. ²⁹ Ba ndi kabanga be bato kokpokogonitogu baka ka matamu. Kinili, bosisaga ndi ligi yikwanganya niyo a ndi yikpikilaga na bangweyi bayitititi miso ya libo li bekye bato amagi, babundila ndi na limbengi linda be liseye asyi. ³⁰ Luki limoti, bagya-ligubo ba bato ba ndi kakisa kapikita. Bosisa kuwa ndi mikya-ingbolo nino bidusaga na iyi ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, babo be bakosisogo ligi miso ya mu ma bato. ³¹ Luki limoti, Polo abikya ndi kamanda na basuda be: «Batu bi niba bakiki ka bato aka, makakwananigu bi kahukaga.»

³² Kawa wa, basuda bakogo ndi ligi yo mikya-ingbolo yi nino, akika ndi.

³³ Kambwa liseye katinikaga, Polo ubikya ndi batu basi be balyalyi. Ubikya be: «Na liseye li nili, odwini kawa masye tekebe na makwanganya nimo mo mino ka mubundilagi ni makegu kalya luki. ³⁴ Nakamubikya ambe lyoni neki mino mikyo luki, kye miki bapapu aka. A beyo, likpamuka kagyigu mutu gutagu bemoti aka luga kunu.»

³⁵ Kumbusa wa munzina mi nimo beyo, Polo awa ndi mukati, abibiso Kunzi kambwa ka bambanzu basi, obunonogo, apunga kalya. ³⁶ Nzuyi upolimana ndi ibu basi, balya kawa ndi goni ibu. ³⁷ Kuswa wa bato, ta ndi basi bambanzu miya yiba batekebe madiya na ika na madiya (276). ³⁸ Niyo bikutogo, bambimba ndi nganu ko libo bekye bato opolimoni.

Bato olindini

³⁹ Niyo liseye asye, bagya-ligubo ba bato bakibagu ndi bata pa. Luki limoti, bina kuwa ndi byi pa yo mbumi yimoti bene, bukanana ndi be bato akwanana kainda kaifuma ku beyo. ⁴⁰ Bakulaga ndi ligi niyo bamu bi a ndi bayikpikilaga na bangweyi, basa ndi kolindo ko libo. Ko ngbingo yi nino goni no, bakula ndi ligi ya amba nino ananaga bato ka mu mo libo. Kumbuso yi, bobongisa ndi kutuko ka mu ma bato, muvivi utundulo, baga miso ku mbumi a ndi mino. ⁴¹ Luki limoti, badwe ndi ka lidfuku lo mbumi yi niyo,

luga wa bodungo bayiḅa, bato akpakpaga ndi wa aka wa. Mu mi olinda ndi biḅe ko mbumi ni keḅu bata kodwo, libo li lasi a ndi kapanzikana na mubaka mapu nimo a ndi kaigyonoso.

⁴² Kawa wa, basada ba ndi kapa kaulumwisogo batu ba boloko, bekye gutugu bemoti aka kokyogonitogu pisi kogwo libo. ⁴³ Luki limoti, kamanda wa Luma a ndi na musasa kahukusogo Polo, upakya ndi kagya beyo. Ukpama batu nibo hibaga ndi kogwo libo be bapungi ni ibu kogwo, bopupana kubi. ⁴⁴ Batu bagogo bakwanana kaubye goni ni bigwinonogini ka bodongbu baya maba, ikani ka nibayo apanzikana ndi ka bato. Kinili, batu basi bosila ndi kubi binza aka.

28

Polo a ko uzu wa Melita

¹ Niyo tahukaga beyo, batibikya ndi be lino lo uzu niyo ta ndi mino ni Melita. ² Batu ba mugi mi batigya ndi binza kugbe, batitilya ndi. Yeki mbwayi a ndi kaluka na buḅi goni, batigbandilya buku be tuti ibusu basi. ³ Polo atupa ndi benzyaga kodikitoku ko buku. Mbama opupa ndi kaso yi ko bulya buzu, ayangata ndi ka kubokuko. ⁴ Niyo batu ba mugi bamina mbama kani ayongotini ka kubokuko beyo, bapunga ndi kainzinzinya be: «Aluku yi nimo a asi muga-manye aka. Oukogi mbeyi bikwe ko libo, luki limoti, bungbingbili ko Kunzi akapa baka be okwi.»

⁵ Luki limoti, Polo ikpazyia ndi nzuka yi nino ko buku ni kimukonigu gutugu luki limoti aka. ⁶ Ba ndi kasima be kubokuko afulatu Polo ikani okwo bigbututu. Niyo babandila bindi ni luki kagyigu, boyikasa tamanaga kabu, bapunga ndi kabikya be a kunzi.

⁷ Ngama wo uzu yi nino ina ndi be Pubiliyo, a ndi no tiko buwobi na pa yi niyo. Iyi Pubiliyo atitilya ndi binza, tasye masye masaa ku kaki. ⁸ Abaki Pubiliyo a ndi wakanga, animukana buḅi, anapawa goni bangu. Polo ingya ndi ku a ndi mino, alumbilya, abisilya maboku, ahuka ndi. ⁹ Kumbuso yi, batu bagogo nibo ba ndi kayimukana ko uzu yi nino bodoku ndi goni, bahaka ndi. ¹⁰ Bambanzu bapaga ndi ibiba kugbe. Niyo ta kawa ndi katukya, batipapa ndi.

Polo odwini ka Luma

¹¹ Kumbusa wa batimba basaa, tatukyilya ndi ligandu ka bato nino ina ndi be «Bokunzi ka bobigi». Bato yi niyo a ndi bato wa gudu wa Alesandulia, bafuma ndi ko uzu wa, kabundaga be ngbinga wa buḅi bapu akitagi mbeyi. ¹² Niyo tosilo ka Silakuse, tagya ndi ku beyo masye masaa. ¹³ Katukya wa, tabye ka mutili mo libo lidingi aka kadwe ka gudu yi nino ina be Legio. Bugala bi, muvivi nimo kegu ndi mapu kotukyoku miso ya Zebu apunga ndi kovivo. Kumbusa wa masye maba, tadwe ndi ka gudu yi nino ina be Puteoli. ¹⁴ Ku beyo, tutakanya ndi bomomoso bakilisito, batibikya ndi be tasyi mbeyi na ibu raso yimoti. Ligandu kusu ka Luma a ndi beyo. ¹⁵ Niyo bomomoso ba Luma bukana ndi mino mongoni kusu, bodoku ndi katitilya ka soko wa Apiyo, na ka Tiletabeline*. Niyo Polo umina ndi, abibiso Kunzi, ngu amigoku bata. ¹⁶ Niyo tosila ndi ka Luma, bawanya Polo ndabu di, bapa suda bemoti nino a ndi kabuulyogo.

Polo akabikyaga Mongoni Manza ka Luma

¹⁷ Kumbusa wa masye masaa, Polo umaka ndi bangama ka Bayuda nibo ba ndi ku ka Luma. Niyo bamumukana, ubikya ndi be: «Bomika-mama, nakugyilyagu ndi bava-kukusu bunye gutugu bumoti aka ikani kobuno yigya yabundeli ka fotitosu. Luki limoti, begwi ndi ka Yelusalema, besuta ka maboku ka Baluma. ¹⁸ Niyo besombiso, ba ndi kapa kesiso. A beyo, bakeminagu ndi gutugu na likpumuka limoti aka nilo bakwanana ndi mino kemwo. ¹⁹ Luki limoti, Bayuda bakegu ndi ibu kabailya. Kinili, nina ndi ambe okwononi be ngama mudingi wa Luma aka no aku ngbanga kami. Kaso wa niyo yasi, nakegu ndi na tamanaga kausungulya bava-kukusu. ²⁰ Kinili, namumoki ambe namubikyi beyo. A beyo, namukandila na selegeni bene ko bulya mutamanagi nino Bezaleli ba nomu.» ²¹ Basikisya ndi be: «Ibusu, takaminagu baluwa gutugu bemoti aka kotukyoku ka Yudea ko bulya kaku. Gutugu momosu Muyuda kodokugu katipaga mongoni, ikani katibikya likpumuka lanye ko bulya kaku. ²² Luki limoti, to bi kapa kaukana tamanaga kaku. A beyo, takaiba ambe bapa bayasi, bambanzu bakegu kabailya lidu li nilo wo mino.»

²³ Kawa wa, bangama ka Bayuda bi nibo bobisa ndi lisyé limoti kosilyono na Polo. Ka lisyé li nilo, bodoku kawa ndi bakpu kugbe ka pa niyo Polo asyege ndi mino. Katukya na busobi kadwe na bugogo, Polo a ndi kautumbulyaga, anupa mutuu ko

* 28:15 28:15 Tiletabeline: Ka Ligiliki a «Bandabu bayisaa ka bobiko.»

bulya Bwngama ko Kunzi. Anakisa be babinikyani likpamuka ka Yeso, pisi ka mutuu ka Musa, na ka bakitabu ka bogyalandu. ²⁴ Luga kabu, bemoti-bemoti babinikyana ndi nilo a ndi kabikya, luki limoti batu bagogo bakya ndi. ²⁵ Ngbingo yi nino ba ndi mino komisikono, bakegu ndi kaukanana luga kabu. Polo umatilya ndi likpamuka limoti aka be: «Limbengi-Lotu abikya ndi lingunu ngbingo yi nino a ndi mino kaanzinilya botitonu, pisi ka mugyalandu Isaya be:

²⁶ «Waga, hubikya batu nibana be:

Mikatu kaukana binza, luki limoti makotombisyigu.

Mikatu kaanda binza, luki limoti makinigu.

²⁷ A beyo, mambengi ka batu nibana a kuwa muti.

Bidulogoni ndi motili,

babuwa miso,

kye misa kabu kinonitogu,

motili kabu kukononitogu,

mambengi kabu kotombisyonitogu

bekye bakemigilyonitogu, nuhukuso!»

²⁸ Polo opipiloku kuwa ndi be: «Wibonito se be Kunzi otikoniku Muhukuso ka batu nibo bakegu Bayuda. Bakanatu ndeke ibu.»

[²⁹ Niyu Polo abikya beyo, Bayuda бага ndi ni banagya bodongoso kugbe luga kabu.]

³⁰ Polo agya ndi byanga biba ka ndabu niyo apaga ndi mino buyi ya. Utilyaga ndi batu basi nibo bodogoku ndi kanda. ³¹ Abikyaga ndi mongoni ma Bwngama ko Kunzi, anuwonisilo bambanzu likpamuka ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ni kegu na kubangaku, ni bakegu goni kapakya.

Baluwa ninɔ Polo ukpikilya ndi Baluma Likpumuƙa la mambwa

Baluwa yi ninɔ Polo ukpikilya ndi bakilisito ba Luma nimu. Kanogagu ndi iyi ku beyo, mutɔ wagoɔ no upaga ndi Baluma Mongoni Manza, omosa ndi baya ku beyo. Polo ukpikilya ndi kye bibi be atu. Kinili ubikya ndi be, ko ngbingo yi ninɔ ika ndeke mino kaaga ka Esipanya, abyetu pisi ku beyo kautumiso mambengi be biki ko pisi ka Kilisito aka. Ubikya ndi goni be balumbilyi kye inisoni no pisi yi niyo atukilya mino ligundu. Polo uwonisilo ka baluwa yi nimu luki li nilo a la izangiya kugbe ka baya ni Kilisito. Abikya be batɔ basi niɔo bagya ndi bunye bakinisonigu ndeke bata na ibiba ko Kunzi. Luki limoti, bakwanana mbiya wanu kaukanana no Kunzi pisi kamatikana na Yeso-Kilisito.

Kunzi apunaga ndi Polo bekye iki atutumbwa kabikyaga Mongoni Manza. Polo akabikya be Mongoni Manza mi nimu, a ngu ko Kunzi ka mutɔ wasi ninɔ abinikyana. Bakakwananigu bata kabikya be mutɔ yi nimu a Muyuda ikani kegu Muyuda. Bakilisito basi ba mudɔngoni ko misa ko Kunzi, kegu na mutɔ yi ninɔ akitogi bengeni. Uvaga abe batɔ bongbingbili, mudɔngoni beyo Mofiso abikyaga mino be: «Mutɔ wongbingbili ika ndeke na obili pisi ka baya.» Baluma 1:17.

Polo akabikya goni be okwononi bakilisito basi bukanani, mutɔ gutugu bemoti aka kamuyonitogu bengeni, kabisonitogu na mukombu, kakonitogu ngbanga kaki gutugu yiga kaki kiki beyo okwononi mino.

Baluwa yi nimu, ninɔ Polo ukpikilya Baluma a wanza kugbe, katakya ka bundeli, Bakilisito batilya ndi binza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Polo akabikyaga Mongoni Manza 1:1-17

Bambanzu basi bo bagya ndi bunye 1:18-3:20

Beyo Kunzi uva ndi mino bomikya-bambanzu kaiko batɔ bongbingbili 3:21-4:25

Batɔ ko Kunzi binisanatu ndeke na obili wambiya 5:1-8:39

Kunzi amuyini Izaleli, luki limoti kegu ka bongbinga basi 9:1-11:36

Obili wambiya ninɔ wa sipananiɔ 12:1-15:13

Niyo Polo osisilya ndi, na yuuso 15:14-16:27

Yuuso

¹ Imi Polo, mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito no nakpiki baluwa yi nimu. Kunzi emaka ndi kaika atutumbwa, ete di kabikyaga Mongoni Manza kaki. ² Mongoni Manza mi nimu Kunzi awanyaga ndi ndeli aka, pisi ka bogyalandu kaki ka Mofiso Motu. ³⁻⁴ Akanzina ko bulya ko Mikaki, Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ninɔ ibakuta ndi abe mambanzu pisi ka livananza ka ngama Daudi. Luki limoti, wa opupa ndi mino ka mbuku, Limbengi-Lotu owonisila ndi no ngu be a Miko Kunzi. ⁵ Ko pisi ka Yeso, Kunzi epa iziyo kaika atutumbwa ka ibiba kaki, kauluto bambanzu ba bevananza bayasi kabailya na kagya Mutuu kaki. ⁶ Ma goni kuso ka batɔ bi niɔo, ifunu bi niɔo Kunzi amamakaga kaiko batɔ ka Yeso-Kilisito. ⁷ Nakamukpikilyo ifunu niɔo ma ku ka Luma, ifunu basi niɔo Kunzi amupa, amamaka kaiko batɔ kaki botu. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito amudukilyo iziyo na maziyo.

Polo akapa kainda kamunda Bakilisito ba Luma

⁸ Kambwa wa yasi, namigisyaga Kunzi kami ibiba pisi ka Yeso-Kilisito ko bulya kunu basi, kye mongoni ma baya kunu akomisikono ka obili wasi. ⁹ Kunzi ninɔ nagugubyogo na limbengi limoti kabikyaga Mongoni Manza ko mikaki, akaiba be nakabikya lingunu. Akaiba be nasyege limbengi kunu, ¹⁰ bongbinga basi wa nalumbago mino. Nakakanga Kunzi ambe kapa, eukulyi pisi kainda kamunda. ¹¹ A beyo, na na musasa kugbe kamamina, kye namupi apepe ninɔ wa Limbengi-Lotu, iba wikoni bakamaga bingumu ka baya. ¹² Na kugbe, nakapa kamamina kye totumisoni mambengi ka baya.

¹³ Ifunu bomika-mamaaa, nakapa ambe wiboni be nikagatu ndi na mutamanagi nganga bikyo kainda kamunda, luki limoti kadwe moni na buwanu pisi kanouk-wikonigu. Nakapa ambe ligubo kami abakuti masolo luga kunu begeyo abakuta ndi mino ka bevananza bayagogo. ¹⁴ Nokwononi kainda ka batɔ basi iki ka batɔ ba ibiba ikani ka niɔo ba payaya, iki ka batɔ ba baluwa ikani ka niɔo bakasumagu. ¹⁵ Kinili, na goni na musasa kobikyogoku Mongoni Manza ku kunu ka niɔo mikaga ka Luma.

Ngu ya Mongoni Manza

¹⁶ Nakegu no suni kabikyaga Mongoni Manza. A beyo, a ngu niyo Kunzi uhukusogo na iyu batu basi nibo babalyaga, kapunga mbeyi na Bayuda se kuwa nibo bakegu Bayuda. ¹⁷ A beyo, Mongoni Manza akowonisilo beyo Kunzi uitisogo mino bambanzu kodoku batu bongbingbili ko misa kaki. A pisi ka baya aka, katukya ka mupunganagi na kadwe ka mulibo, madongoni beyo Mobiso abikyaga mino be: «Mutu wongbingbili ika ndeke na obili pisi ka baya.»

Ngbuta ko Kunzi ka batu banye

¹⁸ Kunzi akowonisilo ngbuta kaki kotukyoku kugu wa lisyε ka banye basi na yigya yanye yasi ka bambanzu. Bakpingbaga likpumuka la lingunu pisi ka yigya kabu yanye yi niyo. ¹⁹ Luki limoti, likpumuka nilo bambanzu bakwanana kaiba ko bulya ko Kunzi a bingbanganya, kye iyi no umibisa ndi bingbanganya. ²⁰ A beyo, katukya ndi wa aka wa Kunzi agya ndi mino obili, makpumuka nimo kinisonogigu, akabikyaga be ngu kaki ya benze na benze na yimibisikoso kaki be a Kunzi, inisanaga bingbanganya ka makpumuka nimo agya ndi. Kinili, bambanzu bakikiga no pisi yi niyo bigbuka mino. ²¹ Bamibatu Kunzi, luki limoti bakabangagigu na kamigisilyo ibiba beyo okwononi mino. Bamu kabu odonuku biyoyoyo, mambengi kabu ma bungingi otigoloni ko biti. ²² Bibibaga be ba na yimibo, luki limoti ba bongingi. ²³ Ka pa yibibiso Kunzi nino kokwogigu, bobibisaga kuwa ibu gbilito payaya nito bambanzu bagya ka likingyosi ka mutu wa litomba, ikani la bombu, ikani la banyama ba magu makwanganya, ikani la banyama nibo bolutikonogo wasi.

²⁴ Kinili, Kunzi usa kuwa ndi kagya makpumuka ma musugu kabyenene na musasa ma mambengi kabu, kuwa wa go wa, bapunga kagyilyana makpumuka mo suni luga kabu. ²⁵ Bogomosyono lingunu nilo ko Kunzi na likpumuka la kuboboku. Banobibiso na kogugubyo makpumuka nimo Kunzi agya ndi ni bakegu kabibisa iyi Kunzi mombukwana-daki. Iyi nino okwononi na ibiba ka benze na benze! A beyo.

²⁶ Kinili, Kunzi usa ndi ka musasa ma nzayi nimo mupa suni. Boko kabu banasyenene luga kabu, yigya yi niyo a di na niyo igyonosogo. ²⁷ Madongoni begeyo, baluku basa kasye na boko, banapa kayungana na kasyenene luga kabu, banagya likpumuka lo suni. Kuwa wa go wa, bakainiso na mukalya nimo okwononi na yigya yanye kabu.

²⁸ Yeki bakapagu ndi kamiba Kunzi, Kunzi usa ndi ka yimibo kabu ya bungingi, kinili bakagya nilo bakakwanigu bi kagya. ²⁹ Babutumo na likpumuka nilo kegu la bungbingbili, banye, musasa, diya, babutumo na imi, banamwono luga kabu, ipumba, kuboboku na banagya nilo aka lo bopo. Banabukulyanaga makpumuka, ³⁰ banabikyana makpumuka manyenye, ba bomuyoniso ko Kunzi, bakegu kabangana, batu bakibinika na bayibiba, batu ba bokoli na batu bakugbomiso babukuta kabu bama. ³¹ Bakegu na yimibo, banabikyaga makpumuka ni bakegu kagya, batu ba limbengi lapu ni bakegu no kumbu na batu bagogo. ³² Wikwe se, sibatu mungimbo ko Kunzi nimo akabikyaga be batu nibo bigyaga beyo bokwononi na kukwaku. Gutugu beyo aka yo, bakaidukulogo aka na yigya yi niyo, banabailya goni nibo bagyaga makpumuka mi nimo.

2

Kunzi akotu ndeke ngbanga ka bambanzu

¹ Iwe yi nino wakako ngbanga ka bengeni, wakikigu ndeke no pisi niyo wigbuka mino ka mungimbo begeyo, gutugu se piye ni wa wani aka. Kye kika kani wakako ngbanga ka batu bagogo, wanagya bata abe ibu goni, wakaimakya ni iwe mombukwana-daki yi ka mungimbo. ² Tibagatu ambe Kunzi akogo ka lingunu ngbanga ka batu nibo bagyaga inguo ya makpumuka mi nimo. ³ Wakasima be wanyikatu mungimbo ko Kunzi, iwe yi nino wakogo ngbanga ka bengeni ka makpumuka nimo wayagatu goni iwe? ⁴ Ikani budingi ba bunza ko Kunzi, limbengi kaki linda na limbengi kaki lo kumbu, kudwisogigu iwe limbengi? Wakegu kaiba ambe bunza ko Kunzi bo ukpama koyikoso yigya? ⁵ Luki limoti, wa na limbengi lapu na nilo kapaga koyikono. Kinili, wakaimakilya ngbuta yidingi niyo ko Kunzi ka lisyε nilo owonisila ndeke mino ngbuta kaki na kako ngbanga ka bungbingbili, ⁶ akalya ndeke mutu yikaka-yikaka kabyenene na yigya kaki. ⁷ Kunzi upa ndeke obili wa benze na benze batu nibo bakisaga bongbinga basi kagya bunza na banakisa ibiba, na bibiso pa imoti na obili nino kosyigu ndeke. ⁸ Luki limoti, owonisila ndeke ngbuta kaki, kikigu ndeke no kumbu ka nibo bakamukanagigu, na nibo bamuya kagya lingunu ko Kunzi, banafye pisi ya banye aka. ⁹ Batu basi nibo bagyaga banye, kapunga ka Bayuda se kuwa ka batu bi nibo bakegu Bayuda bigogyisa ndeke, balya

kumbu. ¹⁰ Luki limoti, Kunzi upá ndeke ibiba, bibiso na maziyo basi nibo bagyaga bunza, kapunga ka Bayuda adwe ka batu bi nibo bakegu Bayuda. ¹¹ A beyo, Kunzi kakogigu mumbanzu na mulili.

¹² Batu basi nibo bagyaga bunye kani bakibigu Mutuu ka Musa, bolumwaga ndeke kani Mutuu mi nimo kugyogiyisigu. Luki limoti, basi nibo bakagya bunye ni bakaiba Mutuu ka Musa, Kunzi ako ndeke ngbanga kabu kabyenene na Mutuu mi nimo. ¹³ A beyo, kegu asi nibo bukanaga Mutuu bo ba bongbingbili ko misa ko Kunzi, luki limoti, nibo aka bo bagyaga Mutuu mi nimo. ¹⁴ Bevananza bayagogo bakegu ibu na Mutuu ka Musa. Luki limoti, bemoti-bemoti luga kabu bagyaga niyo aka yo Mutuu mi nimo abikyaga. Gutugu beyo bakegu mino na Mutuu mi nimo, bowonisologo be bibagatu nilo bokwononi kagya. ¹⁵ Bakowonisilo be nilo Mutuu apaga a lakikipiko ka mambengi kabu. Mambengi kabu akaiba likpumuka li nilo, gutugu tamanaga kabu aka usungulyagatu ko ngbingo wagogo, ngbingo wagogo umamalya. ¹⁶ Igyonosa ndeke beyo ka Lisyé nilo Kunzi ako ndeke mino ngbanga wa bodikidi ka bambanzu pisi ka Yeso-Kilisito, kabyenene na Mongoni Manza nimo nakabikyaga.

Bayuda na Mutuu

¹⁷ Se kawa iwe, wimakaga be wa Muyuda, wigumyaga ka Mutuu ka Musa, wibibaga be wa muta ko Kunzi, ¹⁸ wibagatu nilo Kunzi apaga na Mutuu uwonisoloni kapunga nilo okwononi, ¹⁹ wivaga abe muta yi nino ukpokyonisogo batu bo kolobu ya mamomo na bungbanganya ka nibo ba ko biti, ²⁰ muwonisilo ka bongingi na ka bomiki bakekeke. A beyo, wakaiba binza be Mutuu uwonisoloni yimibo yasi na linguu. ²¹ Eee, iwe nino wakauwonisilo batu bagogo, ko bulya tino yo wakegu mino kaiwonisilo iwe bamombukwana-daki yi? Iwe nino wakakawa be wosoni kubaku, ko bulya tino yo wo mino kaifo? ²² Iwe nino wakabikya be mumbanzu kosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni, ko bulya tino yo wo mino kagya beyo? Iwe nino humaya bokunzi gbali, ko bulya tino yo wo mino kaifo mukumbo ka bandabu ka bokunzi bi nibo? ²³ Wibibaga be wiba Mutuu ko Kunzi, luki limoti, waminaga Kunzi payaya ko pisi yibuno Mutuu kaki. ²⁴ A beyo, ikpikaga ka Mobiso be: «Bevananza bayagogo bokatumbwa lino ko Kunzi ko bulya kunu.»

²⁵ A beyo, simuiso ika na izangiya iba wakagya Mutuu, luki limoti, wakobuno Mutuu, wika abe muta nino bakanakugu. ²⁶ Kika kani muta yi nino bakanakugu akagya Mutuu, Kunzi kaminigu abe kika kani bakoni ndi? ²⁷ Mutu nino bakanakugu, luki limoti agyagatu Mutuu, ako ndeke ngbanga kaku, iwe nino wakobuna Mutuu, gutugu kika kani wibagatu Mutuu beyo bokpiko mino na gutugu kika kani bukoni ndi aka. ²⁸ A beyo, Muyuda walinguna kegu nino inisaga ka nzuyi aka na kegu nino binaga ipukuli ya simuiso ka nzuyi kaki. ²⁹ Luki limoti, Muyuda walinguna a nino wa ka limbengi, nino bako simuiso ka limbengi kaki, simuiso niso otukyoku pisi ka Limbengi-Lotu, ni kegu pisi ka Mutuu nimo bokpikaga ndi ko mobiso. Muyuda yi nino Kunzi no abibaga, kegu bambanzu.

3

Batu basi ba banye ko misa ko Kunzi

¹ Kaiko se kawa Muyuda a na izangiya tino? Gutugu simuiso aka a na izangiya tino? ² Izangiya a yidingi ka bopisi bayasi. Kunzi uhukwilyo mbeyi ndi asi Bayuda aka likpumuka kaki. ³ Iki se kawa? Kika kani bagogo luga kabu bakegu ndi bongbingbili, likpumuka li nilo ayikosatu Kunzi kasa bungbingbili kaki? ⁴ Kigyonosigu, gutugu iki yi aka! A bungbanganya be Kunzi abikyaga likpumuka la linguu, kika gutugu kani batu basi ba na kuboboka, mufongoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Kunziooo, bumibi be wa wongbingbili ka manzina kaku, gutugu bakusungulya ni ngbanga kogwigu na iwe.»

⁵ Luki limoti, kika kani bunye nibo tagyaga owonisolini bungbanganya bungbingbili ko Kunzi, tabikya kawa bunyi? Takwananatu kabikya ambe Kunzi kegu ngbingbili kye atipaga azabu? (Nakanzina abe mumbanzu). ⁶ Kigyonosigu, gutugu iki yi aka! Kye kika kani Kunzi kegu ngbingbili, ako ngbanga wa obili liki?

⁷ Luki limoti, kika kani bongo kami akowonisilo linguu ko Kunzi bungbanganya na kowonisilo ibiba kaki, ko bulya iki se kawa yo bo mino kebisa na ngbanga abe muta wa bunye? ⁸ Ko bulya iki takabikyigu mino be: «Togyini bunye iba bunza ipupisi mino?» Batu bagogo, ka linguu, bakesbukulyaga likpumuka, banabikya be imi no nanzinaaga beyo. Batu bi nibo, Kunzi ubisatu ndeke na ngbanga na bokwononi beyo.

⁹ Iki se kuwa? Ibusu Bayuda, tukitogi bengenî na iki? Haaa, gutugu no luki limoti aka! Nowonisilini bi ambe batû basi, kapunga ka Bayuda adwe ka batû niño bakegu Bayuda ba basi asi ka bunye aka. ¹⁰ A mufongoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be:

«Kegu na mutû wa bungbingbili gutugu bemoti aka.

¹¹ Kegu gutugu na mutû bemoti nino mutombisyo likpumuka, kegu gutugu na mutû bemoti aka nino akakisa Kunzi. ¹² Batû basi bapilyoni Kunzi mugongu, basi bofungogoni.

Kegu na mutû bemoti nino akagya likpumuka lanza, gutugu bemoti aka.

¹³ Muya kabû a abe mbuku niyo ikaga bikpo, masasu kabû a nimo ma kuboboku,

munzina nimo opupaga ka nokû kabû a abe lingangi la nzuka,

¹⁴ nokû kabû a itumo na mogbongoni na munzina manyenye.

¹⁵ Magu kabû a bipoli-poli kainda kaugbukumisyo bambanzu,

¹⁶ basaga pa yiputikana na kumbu ka bapa bayasi nibayo bakitanaga mino,

¹⁷ bakibigu ibu pisi ya maziyu.

¹⁸ Bakegu ibu na kubangaku ko Kunzi gutugu iki yi aka.»

¹⁹ Wina se, tibagatu ambe masi nimo Mutuu abikyaga, abikyaga ko bulya ka niño ba kusili wa Mutuu. Kawa wa go wa, kikigu na mutû bemoti nino akwanana koukwa munokû kaikisilya bungbingbili kaki, iba batû basi ba obili bogulyi ka mukombu ko Kunzi. ²⁰ Kinili, kegu na mumbanzu gutugu bemoti nino inisana ndeke na bungbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya yigya Mutuu. A beyo, Mutuu amibisaga imu mumbanzu bunye kaki aka.

Baya aitisogo mumbanzu ngbingbili ko misa ko Kunzi

²¹ Luki limoti mbiya wanu, Kunzi owonisiloni kawa beyo atiitisaga mino bongbingbili ko misa kaki kani kegu pisi kagya Mutuu. Bakitabu baya Mutuu na nibayo ka bogyalandu obikyoni ndi likpumuka li nilo be: ²² Kunzi utisaga bambanzu kaiko bongbingbili ko misa kaki pisi kabailya Yeso-Kilisito. Agyaga beyo ka batû basi niño babailya, kye yigbananaga kegu bata luga kabû, ²³ basi bogyoni bunye, bazanga kuwa ibiba ko Kunzi. ²⁴ Luki limoti, Kunzi pisi ka iziyo kaki, uitisoni bambanzu ngbingbili ko misa kaki pisi ka Yeso-Kilisito nino ukulaga ka bunye bi niño. ²⁵ Kunzi apa ndi abe aperse, kye pisi ka kukwaku kaki, bambanzu bi niño babailya binisoni na mupilya. Kunzi agya ndi beyo kowonisilo bungbingbili kaki. Ka bundeli ndi, ko bulya limbengi linda kaki, kupagu ndi bambanzu azabu ko bulya bunye kabû. ²⁶ Luki limoti, mbiya yi nima, akowonisilo bungbingbili kaki kye iki wongbingbili na kauikoso basi niño babailya Yeso kaiko batû bo ngbingbili.

²⁷ Yeki a beyo, pisi ya kibiba a tu bata? Haaa, gutugu iki yi aka! Ko bulya iki? Ko bulyo yigya Mutuu? Haaa. Luki limoti, ko bulya baya. ²⁸ A beyo, takaiaba ambe mumbanzu kitagigu wongbingbili ko misa ko Kunzi ko pisi yigya Mutuu, luki limoti ko bulya baya. ²⁹ Kunzi a se kawa Kunzi ka Bayuda aka? Kegu goni Kunzi ka bevananza bayagogo? A beyo, a goni Kunzi ka bevananza bayagogo, ³⁰ kye Kunzi a bemoti aka, uitiso ndeke batû basi bongbingbili ko misa kaki pisi ka baya aka, iki Muyuda abe kegu Muyuda. ³¹ Yeki a beyo, toyopisaga se kuwa Mutuu ko bulya baya? Haaa, luki limoti, tokwononi kapâ ibiba ka Mutuu.

4

Likingyosi ka Abalahamu

¹ Tabiki se kuwa bunî ko bulya ka titosu beyo ka Abalahamu? Iki yo inisana ndi na iyu? ² Kika ndi ni Kunzi aitisa ndi Abalahamu ngbingbili pisi ka yigya kaki, Abalahamu akwananatu ndi kaibiba. Luki limoti, kakwananigu kaibiba ko misa ko Kunzi. ³ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikyaga be: «Abalahamu abalya ndi Kunzi, kinili Kunzi ava ndi abe mutû wongbingbili ko bulya baya kaki.» ⁴ Muga-ligubo inisanagatu na mukalya kaki, mukalya mi nimo kegu abe luki nilo bapaga ka iziyo, luki limoti a nilo okwononi be bapito aka. ⁵ Wina se, mutû yi nino kagyagigu ligubo, luki limoti, abailya Kunzi nino aitisogo mutû wanye kaiko wongbingbili, Kunzi aitisagatu mutû yi nino mutû wongbingbili pisi ka baya kaki. ⁶ A begeyo ngama Daudi anzina ndi mino ko bulya bunza ka mutû nino Kunzi avaga abe mutû wongbingbili kani kondigu yigya kaki be:

⁷ «Igyagya ka batû niño Kunzi upilyaga yigya yanye kabû, olimaga bunye kabû!

⁸ Igyagya ka mutû nino Mombukwono-dosu katangagigu bata bunye kaki.»

⁹ Igayaga yi niyo a asi ko bulya ka batu bi niño aka bo buko, ikani a tu goni ka niño bakukogu? A beyo, tofikyi bi ambe: «Kunzi ava ndi Abalahamu abe mutwongbingbili ko bulya baya kaki.» ¹⁰ Likpumuka li nilo igyonosa ndi ngbingo tino? A ndi kambwa wa simuiso ka Abalahamu ikani kumbuso yi? A ndi kambwa, kegu kumbuso yi. ¹¹ Bako ndi Abalahamu kumbuso, simuiso kaki a ndi abe likingyosi: likingyosi li nilo a ndi kowonisilo be Kunzi ava ndi abe mutwongbingbili ko bulya baya kaki kani bakanakugu gutugu. Kinili, Abalahamu iita kuwa abaki batu basi niño babayaga kani bakanakugu. Batu bi niño, Kunzi uvaga abe batwongbingbili. ¹² A goni abaki batwongbingbili niño buko, kegu niño bigumya asi ka simuiso aka, luki limoti niño babeyege likingyosi ka obosu beyo ka Abalahamu. Iyi abaya ndi kani bakanakugu.

Agume ko Kunzi a ka batwongbingbili basi niño babaya

¹³ Kunzi apa ndi Abalahamu na livananza kaki agume be ibu bo balya ndeke obili. Kunzi kapagu ndi Abalahamu agume yi nino kye agya ndi Mutuu, luki limoti a kye Kunzi amina ndi mutwongbingbili ko bulya baya kaki. ¹⁴ A beyo, kika kani batwongbingbili bagyaga Mutuu aka bo bakwanana kaiko na makpumuka nimo bawanyaga ndi, baya iko neki ndi payaya, agume ko Kunzi kikigu neki ndi na izangiya begeyo. ¹⁵ A beyo, Mutuu alikyaga ngbuta ko Kunzi. Luki limoti, Mutuu kiki, bakobuniga begeyo.

¹⁶ Kinili agume ipa ndi ko bulya baya be kye iki apepe wa iziyo nino Kunzi apa. Na goni iki mukwanana ka bevananza ka Abalahamu bayasi, kegu asi ka niño bagyaga Mutuu aka, luki limoti a goni ka niño babayaga beyo Abalahamu nino obosu basi abaya ndi mino. ¹⁷ A mudongoni begeyo Mobiso Motu abikya mino be: «Nuitisoni abaki bevananza bayidingi.» A obosu kambwa ko Kunzi nino abaya ndi. A Kunzi nino obililisaga bama, agya nilo kanigyonosiga ndi. ¹⁸ Abalahamu a ndi na mutamanagi kainisoni na nilo kakwananiga ndi bata kaiko na mutamanagi mi. Abaya ndi, iita kuwa ndi «abaki bevananza bayidingi» mudongoni beyo Kunzi abikya ndi mino be: «Livananza kaku ika ndeke lidingi.» ¹⁹ A kuwa ndi na byanga buwobi kadwe miya yimoti. Baya kaki kadikagagu ndi gutugu beyo a ndi mino kaina be nzayi kaki a kuwa yakupo. A ndi goni kaina be Sala kakwananiga ndi bata kabukuta. ²⁰ Kasananaga ndi na baya kaki. Kegu ndi na botumo ka agume nino Kunzi apa ndi. Luki limoti, baya yi niyo apa ndi ngu, abibisa ndi Kunzi. ²¹ A ndi kaiba binza-binza be Kunzi a goni no ngu yasi kotulyoso nilo awanyaga ndi. ²² Kinili, Kunzi amina ndi be a mutwongbingbili. ²³ Luki limoti, likpumuka nilo be «Kunzi amina ndi be a mutwongbingbili» kikipikagagu ndi ko bulya kaki mukaka aka. ²⁴ Ikipikaga ndi goni ko bulya kusu yi niño tokwononi kaiko batwongbingbili, ibusu niño tabaya Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku. ²⁵ Kunzi asuta ndi ka kukwaku ko bulya bunye kusu, apupisa ndi ka mbuku kye tiki bongbingbili.

5

Yukanana kusu no Kunzi pisi ka Yeso

¹ Kinili, tiitoni bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya kusu. Mbiya wanu, ta kuwa na maziyo pa imoti no Kunzi pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ² Tinisana na bunza bi niño pisi ka kaki na ko pisi ya baya. Ta kuwa mbiya wanu bakisulyo ka bunza bi niño. Ta na magyaga ko bulya mutamanagi mi nimo ta na imu kaiko ka ibiba ko Kunzi. ³ Na bata, togwaga magyaga gutugu kani takaigyogiso aka, kye tibagatu ambe igyogiso apaga limbengi linda, ⁴ limbengi linda apaga kibyo, kibyo apaga mutamanagi. ⁵ Mutamanagi mi nimo katisagigu kayitambya payaya. A beyo, Kunzi otumisoni mambengi kusu na sipananiiso kaki pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipa.

⁶ A beyo, ko ngbingo yi nino takega ndi mino ibusu no ngu, Kilisito ukwilyaga ndi batwongbingbili ko ngbingo yi nino Kunzi abisa ndi. ⁷ A yapupu kakwilyogo mutwongbingbili. Yagogo, mumbanza akwananatu kaiko wakitulya kakwilyogo mutwongbingbili. ⁸ Luki limoti, Kunzi atiwonisila bingbanganya beyo atipaga mino kugbe: Kilisito atikwilyaga mbeyi ndi kani ta asi batwongbingbili aka. ⁹ Pisi ka kukwaku kaki, tinisononi bongbingbili ko misa ko Kunzi, akowonisila be atihukusaga ndeke ka ngbuta ko Kunzi. ¹⁰ Ta ndi bomuyoniso ko Kunzi, luki limoti atipa kuwa ndi yukanana na iyi pisi ka kukwaku ko Mikaki. Yeki tinisononi na yukanana na iyi, tahukaga kuwa ndeke pisi ka obili ko Mikaki. ¹¹ Kegu asi niyo aka yo, togwaga magyaga ko Kunzi ko bulya ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito nino atihukulya pisi mbiya wanu kukanana no Kunzi.

Adamu na Kilisito

¹² Būnye ogulya ndi ka ōbili ko bulya ka mutū bemoti, būnye bi niŋo ogulyisoku kūwa ndi kukwaku. Kinili, kukwaku kwi niŋwo ūfagba kūwa batū basi kye batū basi bogyoni būnye. ¹³ A bēyo, kambwa wa Mutū, būnye a kūwa ndi ka ōbili aka. Luki limoti, yeki Mutū kegu mbeyi ndi imu, Kunzi kandagigu ndi goni bulyo būnye. ¹⁴ Luki limoti, katukya ko ngbingo ka Adamū kadwe ka niŋo ka Musa, kukwaku a ndi kegu ka batū basi, gutūgu niŋo aka ō bakagyagu ndi būnye abe Adamū niŋo ōbuna ndi Mutū ko Kunzi.

Adamū a ndi likingyosi ka mutū yi niŋo a ndi kodoku. ¹⁵ Luki limoti, būnye ka Adamū kegu mufōngoni na apepe niŋo Kunzi apā ndi ka iziyo. A bēyo, batū būdingi bolumwaga ndi ko bulya būnye ka mutū bemoti, luki limoti iziyo ko Kunzi a yidingi kugbe na apepe niŋo apā ndi ka iziyo ka batū būdingi, pisi ka mutū bemoti niŋo ina be Yeso-Kilisito. ¹⁶ Masolo ma apepe niŋo Kunzi apā a di na būnye ka mutū bemoti. A bēyo, ngbanga niŋo ogwa ndi na mutū bemoti apā kūwa mungimbo. Luki limoti, niŋo Kunzi apā ka iziyo kumbusa wa būnye būdingi ka ōmbanzū lo uitiso bongbingbili ko misa kaki. ¹⁷ A bēyo, kika kani kukwaku inisana ndi no ngu a ko bulya būnye ka mutū bemoti, a ko bulya ka mutū bemoti yi niŋo. Luki limoti, ōmbanzū ōnisononi kūwa na mukumbo mudingi kugbe pisi ka Yeso-Kilisito iyi mukaka. Batū basi niŋo Kunzi apā iziyo yidingi, uitiso bongbingbili, ōika ndeke na ōbili, ōalya ndeke ōngama pisi ka mutū bemoti yi niŋo, Yeso-Kilisito.

¹⁸ Kinili, būnye ka mutū bemoti ūmakya ndi batū basi ka mungimbo. A mufōngoni bēgeyo yigya ya bungbingbili ka mutū bemoti ūkulaga ndi mino batū basi ka mungimbo, apā ōbili. ¹⁹ A bēyo, ko bulya mu mapu ka mutū bemoti, ambaza mudingi ka ōmbanzū ogulya ndi ka būnye. A bēgeyo, pisi ka mutū bemoti niŋo amūkana ndi Kunzi, ambaza mudingi ka ōmbanzū iita ndi wongbingbili ko misa ko Kunzi.

²⁰ Niyo Mutū odoku, būnye obwo. Luki limoti, kū būnye obwo mino, iziyo ko Kunzi obwo kūwa bāta iyu kugbe goni. ²¹ Kinili, bēgeyo būnye owonisila ndi mino ngu kaki pisi ka kukwaku, a bēgeyo iziyo ko Kunzi owonisila ndi mino ngu kaki pisi ka bungbingbili katigulisilo ka ōbili wa bēnze na bēnze, pisi ka Mombukwono-dosu bēyo ka Yeso-Kilisito.

6

Kokwo ka niŋo ondi būnye na kaiko na ōbili pa imoti na Kilisito

¹ Tabikya se kūwa būni? Tokwononi kaidukulogo kagya būnye bisele-sele be kye iziyo ko Kunzi isisilogi kobwo? ² Haaa, gutūgu iki yi aka! ka niŋo ondi būnye, ta kūwa ifusu abe ōamanda, takwanana bāta kaidukulogo kaiko ka būnye liki? ³ Makibigu ambe pisi ka ifatiso, tamatikana na Yeso-Kilisito na goni ko pisi yi niyo, tamatikana na ifū ka kukwaku kaki? ⁴ Bēgeyo, pisi ka ifatiso, batilumboni pa imoti na ifū kye tamatikani na ifū ka kukwaku kaki, iba bēgeyo Kilisito opupa ndi mino ka mbuku pisi ko ngu ya ibiba ka Baba, ifusu tiki kūwa na ōbili wambiya.

⁵ A bēyo, tomatikononi na ifū pisi ka kukwaku bēgeyo okwa ndi mino. Kūwa wa go wa, tamatikana ndeke goni na ifū bēgeyo ko pisi yipupa ka mbuku. ⁶ Takaiba ōinza ambe ōabongilogoni ndi ōbili niŋo kusu wandeli pa imoti na Kilisito ka musalaba, kye nzūyi kusu ya būnye okwi, iba takikonitogu bāta ōosunzu ōa būnye. ⁷ A bēyo, mūmbanzū kokwo, iba okulikonogini ka būnye. ⁸ Kika kani tokwoni pa imoti na Kilisito, ta na baya ambe tika ndeke pa imoti na ifū goni. ⁹ A bēyo, takaiba ōinza ambe wa aka wa Kilisito opupa ndi mino ka mbuku, kokwigu ndeke bāta: kukwaku kandungulyagigu ndeke bāta. ¹⁰ Ka niŋo ondi būnye, okwa ndi ka nganga imoti aka, luki limoti, a kūwa na ōbili mbiya wanū ko bulya ko Kunzi. ¹¹ Kūwa goni, ifunu wivoni abe makika ōamanda ka niŋo ondi būnye, abe ōbili kunu a ko bulya ko Kunzi pisi ka matikana kunu na Yeso-Kilisito.

¹² Mbiya wanū, būnye kondungulyogonitogu bāta nzūyi niyo kunu ya litombū yo bēkye wikonni kagya musasa mi. ¹³ Makosonitogu bāta pa ya nzūyi kunu gutūgu yimoti aka kogugubyo būnye abe pisi yigya likpamuka niŋo kegu lo ngbingbili. Luki limoti, wipōni ifunu ōamombukwana-donu bi ko Kunzi abe batū niŋo ōozuzukoku ka kukwaku. Wipōni nzūyi kunu yasi kagugubyo Kunzi abe pisi yigya likpamuka lo ngbingbili. ¹⁴ A bēyo, būnye kamundungulyagigu bāta kye makegu bāta kusili wa Mutū, luki limoti, ma kūwa kusili wa iziyo ko Kunzi.

Bosunzu ōa bungbingbili

¹⁵ Iki se kūwa bāta? Tagyi būnye kye ta kegu bāta kusili wa Mutū, luki limoti kye ta kūwa kusili wa iziyo ko Kunzi? Haaa, gutūgu iki yi aka! ¹⁶ Makaiba ōinza ambe makipā ka ligubo ka mutū wagogo pisi kagya Mutū kaki, miita kūwa ōosunzu ka mombukwono-donu yi niŋo makagya Mutū kaki nō. Ikani mika ōosunzu ōa būnye niŋo atikaga ka kukwaku, ikani mika kamūkana Kunzi niŋo atikaga ka ōbili wongbingbili. ¹⁷ Kunzi avi

ibiba! Ma ndi ka bundeli bosunzu ba bunye. Luki limoti, mbiya wanu, ma kawa kagya na limbengi limoti muwonisilo nimo bamupa ndi. ¹⁸ Mokulikonogoni ndi ka bunye, miita kawa bosunzu ba bungbingbili. ¹⁹ Nakanzina abe mumbanzu ko bulya nzuyi ya bupo niyo mbukuta noya. A beyo, kambwa, ma ndi kani mipini basi abe bosunzu kagya likpumuka la musugu, na nilo lanye kadiiso Kunzi. Mbiya wanu, a madongoni begeyo, wiponi kawa basi abe bosunzu kogugubyo bungbingbili iba obili kunu iki bitu.

²⁰ Ngbingo yi nino ma ndi mino bosunzu ba bunye, bungbingbili kegu ndi no ngu kegu kunu. ²¹ Minisana ndi na izangiya tino kagya makpumuka nimo mo mino no suni mbiya wanu? A beyo, mulifo ma yigya yi niyo ni kukwaku! ²² Luki limoti, mbiya wanu, mokulikonogoni ka bunye, ma kawa bosunzu ko Kunzi. Ma kawa na izangiya kye a kawa kabubiso obili kunu, na ka mulifo, minisana ndeke na obili wa benze na benze. ²³ A beyo, mukalya ma bunye ni kukwaku. Luki limoti, nilo Kunzi apaga ka iziyo ni obili wa benze na benze pisi ka matikana na Yeso-Kilisito, Mombukwono-dosu.

7

Kaiko bukulkanaga ka busunzu ba Mutuu

¹ Bamamaki, makaiba bingbanganya nilo nakamubikya kye mibagatu Mutuu, mumbanzu ikaga kusili wa Mutuu ko ngbingo yi nino aka no a mbezi mino na obili. ² Likingyosi a be, muko wo vononi nino ikaga wakikipikila na Mutuu ka obili kaki na mbunyaki ko ngbingo yi nino muluku a mbezi mino ka mu aka. Luki limoti, muluku kokwo, iba muko okulikonogini ka Mutuu mi nimo ikaga ndi mino wakikipila na iyi mo. ³ Kika kani muko ovyini bata ni mbunyaki a mbezi ka mu aka, babikya be ogyi bilya. Luki limoti, mbunyaki kokwo iba okulikonogini ka Mutuu mi nimo a ndi mino wakikipikila. Kavye, bakabikyigu bata be ogyi bilya. ⁴ Bamamaki, a madongoni begeyo ko bulya kunu, ifunu mokwoni ka nilo ondi Mutuu pisi kamatikana na nzuyi ka Kilisito. Kinili, ifunu ma kawa mukumbo ka mutuu wagogo, nino bapupisa ndi ka mbaku kye tabukutilyi Kunzi masolo nimo okwononi. ⁵ A beyo, wa tikaga ndi mino tanabye yigya ya nzuyi, musasa manye nimo ikaga ndi pisi ka Mutuu agyaga ndi ligubo ka nzuyi kusu yasi, anabukuta masolo, masolo mi nimo atitika ka kukwaku. ⁶ Luki limoti, mbiya wanu, tokulikonogoni kawa ka Mutuu mi nimo. A beyo, tiitoni kawa abe bamanda kabyenene na likpumuka li nilo a ndi na ifusu likpipikila lo. Kinili, takwanana kawa kagugubyo Kunzi na yigya yambiya pisi ka Limbengi-Lotu, kani kegu bata na yigya yandeli beyo ikpipikaga mino ka Mutuu.

Ligubo la Mutuu

⁷ Tabikya se kawa buni? Mutuu ni bunye? Haaa! Gutugu iki aka. Luki limoti, Mutuu mo emibisa ndi be bunye ni iki. A beyo, nakakwananigu ndi kaiba ambe kaiko na musasa ko luki ka bengeni ni iki, kika ndi kani Mutuu kabikyaga be: «Wakikonitogu na musasa ko luki ka bengeni.» ⁸ Bunye inisana ndi na ngala katukya ka mutuu, abukuta kawa mobi masi ma musasa manye kuso ka imi. A beyo, Mutuu kiki, bunye kikigu begeyo. ⁹ Ka bundeli ndi, wa Mutuu kegu ndi mino, na ndi mufisi, luki limoti wa mutuu odoku mino, bunye ipupiso, ¹⁰ imi nokwo. Kinili, mutuu nimo akwanana ndi ketika kaiko na obili, etika kuwa ndi ka kukwaku. ¹¹ A beyo, bunye inisana ndi no pisi katukya ka mutuu, ebo, emwisiso.

¹² Kinili, Mutuu a imu motu, makpumuka nimo atambulaga a motu, mongbingbili na manza. ¹³ Kika kawa beyo, luki lanza li nilo akwananatu bata kemwisiso? Haaa! Gutugu iki yi aka. Luki limoti, bunye ava ndi luki lanza li nilo, emwo. Ko pisi yi niyo, mutuu ewonisila ndi bingbanganya be bunye kegu luki lanza. Kinili, bunye itikitilaga kawa ndi mino kaiko bunye aka linganu.

Bunye undungulyogoni bambanzu

¹⁴ A beyo, tibagatu ambe Mutuu andaga obili wa limbengi, luki limoti, imi na na nzuyi ya bupo, begoboni abe musunzu ka bunye. ¹⁵ A limbanga! Nakegu kotombisyo nilo nakagya! Nilo nakapa, nakegu kagya ilu, luki limoti, nilo nakamaya, ilu lo nakagya. ¹⁶ Kika kani nakagya nilo nakegu kapa, isi yi be nibini ambe Mutuu a manza. ¹⁷ Kinili, kegu bata imi no nakagya nilo, luki limoti a bunye nifo a kuso kami. ¹⁸ Nakaiba ambe likpumuka lanza kikogigu kuso kami, imi mutuu wa nzuyi ya bupo. A beyo, na na musasa kagya bunza, luki limoti ngu yigya kegu. ¹⁹ A beyo, bunza nifo nakapa kagya, nakegu kagya, luki limoti bunye nifo nakegu kapa kagya, ifu bo nakagya. ²⁰ Nakiko kagya nilo nakegu kapa, kegu bata imi no nakagya beyo, luki limoti a bunye nifo a kuso kami.

²¹ Kinili, nondungi ambe igyonosogo na imi be: niyo napaga kagya bunza, asi bunye aka bo ipupisogo kambwa kami. ²² Kuso wa limbengi kami bikpe, nogwaga magyagya na Mutuu ko Kunzi. ²³ Luki limoti, na bata kaina ka nzuyi kami yasi mutuu magogo nimo akabumana na mutuu nimo tamanaga kami apaga. Mutuu mi nimo ebiso musunzu wa Mutuu ma bunye nimo a kuso kami. ²⁴ Hebe! Ambe kumbu a yidingi na imi eee! Wani se no ekulaga ka nzuyi yi ni yina aketika ka kukwaku yina? ²⁵ Kunzi avi ibiba pisi ka Yeso-Kilisito nino Muhukuso kusu!

Kinili, na musunzu wa Mutuu ko Kunzi ko pisi ya yimibo kami, luki limoti, ko pisi ya nzuyi ya bupo, na musunzu wa bunye.

8

Kaiko na obili pisi ka Limbengi ko Kunzi

¹ Kuwa wa go wa, mungimbo kegu bata kugu ka batu nibo ba bumatikana na Yeso-Kilisito. ² A beyo, mutuu ma Limbengi-Lotu nimo apaga obili ka mutu nino amatikana na Yeso-Kilisito, ukulogoni ka mutuu ma bunye na kukwaku. ³ Kunzi otulyosa ndi nilo Mutuu kakwananigu ndi kagya kye bupo ba nzuyi odukusoku ndi Mutuu mi nimo bipoli. Ko bulyo yitumba bunye, Kunzi ako ndi ngbanga wa bunye nibo ikaga ka nzuyi pisi katikoku Mikaki bikpe. Miki yi nino ibukata ndi na nzuyi abe nzuyi ka batu ba bunye. ⁴ Kunzi agya ndi beyo kye obili kusu iki mudongoni beyo Mutuu abikyaga mino. Kuwa wa go wa, kegu bata yigya ya nzuyi yo ika katikpokyoni, luki limoti niyo ya Limbengi-Lotu. ⁵ A beyo, batu nibo babyege musasa ma nzuyi, tamanaga kabu ikaga ka likpumuka li nilo aka lo. Luki limoti, nibo babyege musasa ma Limbengi-Lotu, tamanaga kabu ikaga goni ka likpumuka li nilo aka lo. ⁶ Wina se, tamanaga ya musasa ma nzuyi atikaga ka kukwaku, luki limoti, niyo ya Limbengi-Lotu atikaga ka obili na maziyo. ⁷ Batu nibo basye limbengi ka musasa ma nzuyi ba bomuyoniso ko Kunzi. Bakagyagigu bata mutuu ko Kunzi, bakakwananigu gutugu kagya yi aka. ⁸ Batu nibo babyege musasa ma nzuyi bakakwananigu kaponoso Kunzi.

⁹ Wina se, ibunu makabyegigu bata musasa ma nzuyi, luki limoti, mabyege kuwa musasa ma Limbengi-Lotu, kye Limbengi ko Kunzi a kuso kunu. Mumbanzu kiki na Limbengi ka Kilisito, iba kegu mutu kaki. ¹⁰ Kika kani Kilisito a kuso kunu, gutugu nzuyi kunu kokwo ko bulya likpumuka la bunye, Limbengi-Lotu amapata obili, kye Kunzi amuitisoni bongbingbili. ¹¹ Kika kani Limbengi ko Kunzi nino apupisa ndi Yeso ka mbuku a kuso kunu, Kunzi nino apupisa ndi Kilisito ka mbuku, amapata goni obili ka nzuyi kunu ya kukwaku. Amapa obili yi nino pisi ka Limbengi kaki nilo ikaga kuso kunu.

¹² Kinili, bamamaki, ta na lubu, luki limoti kegu lubu wa nzuyi be kye tiki kagya musasa mi. ¹³ A beyo, makika kabye likpumuka la nzuyi, mokwatu. Luki limoti, makamwo yigya yanye ya nzuyi pisi ka Limbengi-Lotu, mikatu na obili. ¹⁴ Batu basi nibo Limbengi ko Kunzi ukpokyonisogo, ba bomiko Kunzi. ¹⁵ A beyo, Limbengi nilo miniso nolu, kegu limbengi la busunzu, kamutumisa bata na kubangaku. Luki limoti, a Limbengi-Lotu nilo amuitiso bomiko Kunzi, atikpamy kamaka Kunzi na liya lapu be: «Aba! Baba!» ¹⁶ Limbengi ko Kunzi akatimibiso bingbanganya ka mambengi kusu be ta bomiko Kunzi. ¹⁷ Kika kani ta bomikaki, takwanana kuwa ndeke kalya lisimo nilo uwanaga ndi batu kaki. Talya ndeke lisimo li nilo pa imoti na Kilisito. A beyo, takiko kaigyogyiso pa imoti na ibu, togulya ndeke ka ibiba pa imoti na ibu goni.

Ibiba niyo a ndeke kodoku

¹⁸ Nakaina ambe takakwananigu kokingyoso ibiba yi niyo a ndeke kodoku no kumbu niyo takalya mbiya wanu. ¹⁹ Makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi, akabundaga na musasa kugbe ngbingo nino Kunzi uwonisila ndeke mino bomikaki bingbanganya. ²⁰ A beyo, makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi ogulyoni kusili wa mutuu ma makpumuka ma payaya. Kegu makpumuka mi nimo mo apa ndi, luki limoti Kunzi no obisa ndi kusili wa mutuu mi nimo. Wina se, mutamanagi a be: ²¹ lisyé limoti, Kunzi akulagatu ndeke makpumuka masi nimo agya ndi ka busunzu ba mutuu mi nimo aputaga masi, kye ogulyi kuwa ka kulikanaga ya ibiba niyo ka bomiko Kunzi. ²² A beyo, takaiba ambe kadwe moni na bubwani, makpumuka masi nimo Kunzi agya ndi akaigomisogo, animakana muzuzula abe muko yi nino mama ikaga kalya. ²³ Luki limoti, kegu asi makpumuka mi nimo aka mo. Gutugu ifusu aka nibo tinisa ndi na Limbengi-Lotu abe talu-talu wa apepe ko Kunzi, tikaga goni kaigomisogo ka mambengi kusu. Tikaga kabundila na musasa ambe Kunzi atitisi bomikaki, atikulaga ka busunzu. ²⁴ A beyo, toukoni, luki limoti pisi ka mutamanagi aka. Wakika kaina nilo wakatamanaga, iba kegu bata mutamanagi mo. Mutu tino no obisaga mutamanagi ko luki nilo a kuwa kaina?

²⁵ Luki limoti, takika na mutamanagi ko luki nilo takegu kaina, isi yi be takabundilaga na limbengi linda.

²⁶ A mudongoni begyo Limbengi-Lotu atisingyogo mino ka bupo. A beyo, takibigu kalumba beyo okwononi mino. Luki limoti, Limbengi-Lotu bikpe lo atilumbilyaga ka yigama niyo mumbanzu kakwananigu kozukogo pisi ka muzina. ²⁷ Kunzi nino ibaga ka mambengi ka bambanzu, ibagatu nilo Limbengi-Lotu ikaga kapa kakanga. A beyo, Limbengi-Lotu ulumbilyaga batu ko Kunzi beyo Kunzi apaga mino.

²⁸ Takaiba binza ambe ka makpamuka masi, Kunzi ugilyaga bunza batu bi nibo bapaga. A batu bi nibo umakaga ndi kabyenene beyo osisilya ndi mino. ²⁹ A beyo, batu nibo Kunzi upunaga ndi kambwa aka, ubisa goni ndi di kaika abe Mikaki. Kuwa wa go wa, Mikaki ika ndeke puta luga ka bamamaki budingi. ³⁰ Batu bi nibo Kunzi upunaga ndi kambwa aka bo, umakaga ndi ni iyi goni. Nibo umakaga ndi, uitisa ndi ni iyi goni bongbingbili. Na nibo uitisa ndi bongbingbili, upa ndi ni iyi goni ibiba kaki.

Budingi ba sipananiso ko Kunzi

³¹ Kabyenene na likpamuka li nili, tabikya kuwa bata buni? Kunzi kika ka mutili kusu, wani kuwa bata no akwanana katiikyonilyo? ³² Iyi, kakyagu ndi kapa Mikaki, luki limoti asuta ndi ka kukwaku ko bulya kusu basi. Atimimya kuwa bata liki makpamuka masi pa imoti na Mikaki? ³³ Wani no akwanana kausungulya batu nibo Kunzi upunaga? Gutugu muti bemoti aka! A beyo, Kunzi no uitisa batu bongbingbili. ³⁴ Wani kuwa no akwanana kaubiso na mungimbo? Gutugu muti bemoti aka! A beyo, Yeso-Kilisito okwa ndi, na bata opupa ka mbuku, ikaga wakiko ka kumbanzikaniko ko Kunzi katilumbilya. ³⁵ Luki tino lo akwanana katigbonoso na sipananiso ka Kilisito? Ika se kumbu, ombombo, yigyogyiso, nza, yangya, lunga ikani kukwaku? ³⁶ Mudongoni beyo ikpikaga mino ka Mobiso ko Kunzi be:

«Bikaga kakisa masye masi katimwo ko bulya kaku, banatigya abe bakondolo nibo fikaga kainda kaku bingu.»

³⁷ Luki limoti, ka masi nimo ikaga katigya mo, tikaga botutungyo kugbe pisi ka nino atipa ndi. ³⁸ A beyo, nakaiba binza ambe likpamuka gutugu limoti aka, kakwananigu katigbonoso na sipananiso ko Kunzi: iki kukwaku, obili, bamalaika, bangama, ngu, likpamuka la masye mi nima ikani likpamuka nilo okodoku, ³⁹ iki ngu ya kugu ikani niyo ya kusili, gutugu luki limoti aka nilo Kunzi agya ndi. Likpamuka gutugu limoti aka kakwananigu katigbonoso na sipananiso niso Kunzi atiwonisila ndi kuso ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu.

9

Kunzi na batu nibo upunaga ndi

¹ Nakabikya lingunu kye na kuso ka Kilisito, nakegu kamufo. Liyu kami la kuso nilo Limbengi-Lotu okpokyonisogo, akemibiso bingbanganya be nakegu kabikya bongo. ² Nakalya kumbu yidingi pa imoti na yigyogyiso ka limbengi niyo kegu na mulibo. ³ A beyo, ko bulya livananza nilo nibukuta mino, napatu bi ambe Kunzi egbangi imi, nigbanana na Yeso-Kilisito ka pa kabu. ⁴ Ibu ni Bezaleli. Kunzi uitisa ndi bomikaki, uwonilisa ndi ibiba kaki, ako ndi liwai na ibu, upa ndi Mutuu, uwonilisa ndi beyo okwononi mino kabibiso, upa ndi bagame. ⁵ Ba ka livananza ka botitosu beyo ka Abalahamu, Isaka na Yakobo. Kilisito ibukuta ndi goni pisi ka nzuyi ka livananza li nilo goni lo, iyi nino a kugu wa masi, a Kunzi nino wa ibiba ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

⁶ Kegu be kye agame ko Kunzi ogwa kuwa ndi payaya. A beyo, kegu batu basi nibo bopupa ka livananza ka Bezaleli bo ba Bezaleli ba lingunu, ⁷ batu nibo bopupa ka livananza ka Abalahamu bakegu basi bomikaki ba lingunu. A beyo, Kunzi abikya ndi Abalahamu be: «Nupa ndeke bomiki nibo nwananyaga ndi pisi ka Isaka.» ⁸ Isi yi be, bomiko Kunzi ba lingunu kegu nibo nibukuta ko pisi ya nzuyi, luki limoti, a asi nibo aka bo nibukuta pisi ka agame. ⁹ A beyo, agame yi a ndi be: «Nodoku ndeke ko ngbingo yi nimuna goni mu, Sala ika ndeke kani abukutini miki maluku yi.» ¹⁰ Kegu asi niyo aka yo, Libika ubukuta ndi bomiki baluku bi baba ibu na titosu beyo ka Isaka. ¹¹⁻¹² Bomiki bi nibo bakegu ndi mbeyi bakibukuta, kani bakanogyigu gutugu bunza aka ikani bunye, Kunzi abikya ndi Libika ko ngbingo yi nino aka no be: «Putu agugubyaga ndeke miki.» Agya ndi beyo kye otulyosi nilo a ndi ni obungusyogini kambwa. A beyo,

Kunzi kupunagigu bambanzu kanda yigya kabu, luki limoti, lipupuna kaki abyeneneye na molikoni kaki ku kabu. ¹³ Mufongoni begyo ikpikaga mino be:

«Napa ndi Yakobo, luki limoti namuya Esau.»

¹⁴ Tabikya se kuwa bata buni? Ambe Kunzi kegu wongbingbili? A wongbingbili! ¹⁵ A beyo, abikya ndi Musa be: «Nika ndeke no kumbu ka muti nino napa kaminyilya kumbu, nagyilya ndeke bunza nino napa kagyilya bunza.» ¹⁶ A beyo, bunza ko Kunzi kandagigu nilo mumbanzu apaga, ikani kekele kaki, luki limoti likpumuka li nilo andi asi Kunzi aka mombukwana kumbu. ¹⁷ Kuso wa Mofiso Motu, Kunzi abikya ndi ngama wa Misili be: «Nupa ndi bungama kye nowonisili ngu kami pisi ku kaku na litombu lasi iba lino kami.» ¹⁸ Kinili, Kunzi ikaga na kumbu ka nino apaga kaminyilya kumbu, otiwoso limbengi ka nino apaga katiwoso limbengi.

Ngbata no kumbu ko Kunzi

¹⁹ Wabikyatu yagogo be: «Kika neki ni a beyo, ko bulya tino yo Kunzi o mino kauyoyiso bambanzu? A beyo, wani no akwanana kagya dongoso na nilo akapa?» ²⁰ Luki limoti, iwe muti tino se kuwa no wakwanana kagya dongoso no Kunzi? Mbike ya tukato akwananatu kamuusa muluka-bambike be: «Weluka ndi bene ko bulya iki?» ²¹ Muluka bambike akwanana kagya na tukato beyo aka yo opo mino: akwanana kaluka na mubungu ma tukato mimoti, mbike ya ligabu lapu ikani niyo ya ligabu kusili.

²² A mufongoni begyo ka niyo Kunzi agya ndi. Apa ndi kowonisilo ngbata kaki na kaibisikoso ngu kaki. Luki limoti, ubundilya ndi na limbengi linda, bambanzu nibo ngbata kaki akwanana ndi kauipo na nibo bakwanana ndi kogulya ka mungimbo.

²³ Apatu ndi goni kowonisilo ibiba kaki yidingi ka batu bagogo nibo a na ibu no kumbu. Ubungusyaga ndi batu bi nibo kambwa aka kogulya ka ibiba kaki. ²⁴ Batu bi nibo ni ifusu. Katimakagaga ndi asi ifusu aka luga ka Bayuda, luki limoti luga ka batu bi nibo bakegu Bayuda goni. ²⁵ A nilo Kunzi abikya ndi mufongoni beyo ikpikaga mino ka kitabu ka mugyalandu Jasia be:

«Batu bi nibo bakegu ndi batu kami,
numaka ndeke ambe batu kami,
batu nibo nakupagigu ndi,
numaka kuwa ndeke ambe batu kami bupaka.

²⁶ Ka pa niyo babikya ndi mino be:

«Makegu batu kami,»

bumaka ndeke batu bi nibo be bomiko Kunzi nino apaga obili.»

²⁷ Isaya apamkana ndi ko bulya bomikya Bezaleli: «Gutugu Bezaleli bakiko bi budingi abe mbumi ko libo lidingi, bacede aka luga kabu bo finisana ndeke na muhukuso. ²⁸ A beyo, Mombukwono-dosu otulyasa ndeke ka obili, lasi nilo abikya ndi ni kolipyisigu.» ²⁹ Begyo Isaya abikya ndi mino ka mambwa be:

«Mombukwono-dosu nino a no ngu yasi katisili ndi bomiki,

iba tiitoni kuwa abe gudu wa Sodoma,

iba ta mufongoni abe gudu wa Gomolo.»

Muhukuso a pisi ka baya, kegu pisi ka Mutu

³⁰ Tabikya se kuwa buni? Bevananza bayagogo bakegu ndi kakisa kaiko bongbingbili ko misa ko Kunzi. Wina se, Kunzi utisoni kuwa bongbingbili pisi ka baya. ³¹ Luki limoti, Bezaleli ba ndi kapa kaiita bongbingbili pisi ka Mutu, wina se, bakadwegu ndi mino. ³² Igyonosa ndi beyo ko bulya iki? Kye bakegu ndi kakisa bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya, luki limoti ba ndi kasima be bika bongbingbili pisi ka yigyigilya. Basakaga ka «litalu nilo lisokisogo,» ³³ beyo ikpikaga mino be:

«Wikwe se, nakobiso ku ka gudu wa Siona litalu lisokisogo,

litalu la kugwisiso bambanzu.

Luki limoti, muti nino abailya litalu nilo, kikigu ndeke no suni.»

10

¹ Bomika-mamaaa, musasa ma limbengi kami na malumba kami ko Kunzi ko bulya ka Bayuda a ambe binisoni na muhukuso. ² A beyo, nakwanana kabikya bingbanganya ko bulya kabu ambe ba na kekele kugbe ko bulya ko Kunzi, luki limoti kekele yi kegu yimatikanaga na yimibo ya linganu. ³ Bakotombisyagu ndi beyo Kunzi utisogo mino bambanzu batu bongbingbili ko misa kaki, bikisilya ndi ni ibu bamombukwana-dabu

9:13 9:13 Wanda ka Malaki 1:2-3.

9:15 9:15 Wanda ko Pupo 33:19.

9:17 9:17 Wanda ko Pupo 9:16.

9:25

9:25 Wanda ka Oseyi 2:25.

9:26 9:26 Wanda ka Oseyi 2:1.

9:28 9:27-28 Wanda ka Isaya 10:22-23.

9:29

9:29 Wanda ka Isaya 1:9; Mupunganagi 19:23-28.

9:33 9:33 Wanda ka Isaya 8:14; 28:16.

bi pisi yi. Kuwa wa go wa, bakya ndi kabye pisi yi niyo Kunzi utisaga mino bambanzu batw bongbingbili. ⁴ A beyo, Kilisito odwisoni Mutuu ka Musa ka mulifo, be kye batw basi nibo babaya biiti bongbingbili ko misa ko Kunzi.

Muhukuso a ka batw basi nibo babaya

⁵ A beyo, ko bulya kaiko ngbingbili ko pisi yigya Mutuu, Musa okpikaga ndi be: «Mutu yi nino agyaga mutuu iko na obili ko pisi yi.» ⁶ Luki limoti, nilo ibikya ndi ko bulya kaiko ngbingbili ka baya nili: «Wakimuusonitogu be wani no adaka kugu wa lisyey?» Isi yi be kasisoku Kilisito. ⁷ Wakimuusonitogu goni be: «Wani no osyo ka libye lodu ku?» Isi be kapupisoku Kilisito luga wa bamanda. ⁸ Luki limoti, Mobiso abikya be: «Likpumuka ko Kunzi a buwobi na iwe ka munoku kaku na ka limbengi kaku.» Likpumuka li nilo a mongoni ma baya nimo takakwaga. ⁹ Wakabikya bingbanganya ko misa ka batw basi be Yeso ni Mombukwono-dosu, wakabailya ka limbengi kaku be Kunzi apupisatu ndi ka mbuku, winisono na muhukuso. ¹⁰ A beyo, mumbanzu kabailya ka limbengi, Kunzi aitisatu mutw wongbingbili, katambulaga goni bingbanganya na munoku kaki, inisono na muhukuso. ¹¹ A beyo, Mobiso abikya be: «Mutu wasi nino abailya, kokwigu ndeke suni.» ¹² Kinili, budididi kegu bata luga ka Bayuda na nibo bakegu Bayuda kye Mombukwana-dabu basi a bemoti. Upaga batw basi nibo bitatanaga na iyi makpumuka manzana mudingi. ¹³ A beyo, Mobiso ko Kunzi akabikya be: «Mutu wasi nino itatanaga ndeke no lino ka Mombukwono-dosu inisanatu ndeke na muhukuso.»

¹⁴ Bitatanaga se kawa na iyi liki kani bakabailya? Babailya liki kani bakukanagu ndi mongoni kaki? Bukana liki kani bakubikyogigu mongoni kaki? ¹⁵ Na bata, babikyaga mongoni mi liki kani bakutikigu bambanzu kabikyaga? Beyo ikpikaga mino be: «A magyaga mudingi kaumina bambanzu kodoku no mongoni manza!» ¹⁶ Luki limoti, kegu batw basi bo babailya ndi Mongoni Manza. A beyo, Isaya abikya ndi be: «Mombukwono-dosu, wani no abinikyana ndi kuu kusu?» ¹⁷ Kinili, baya odogoku pisi kaukana mongoni nimo bikaga kabikyaga, mongoni mi nimo ni kuu ya likpumuka ka Kilisito. ¹⁸ Luki limoti, nakauusa ambe: «Bayuda bakukanagu ndi kuu yi niyo?» Bukana ndi binza! Mobiso ko Kunzi akabikya be:

«Maya ka bakukawa imukosa ndi ka obili wasi, Munzina kabu adwe ku kwa ku ka mulifo ma obili.» ¹⁹ Nuusoku bata ambe: «Bezaleli bakotombisyagu ndi?» Musa adikya ndi kabikya be: «Namudukusoku ndeke batw ba imi na livananza la payaya. Namukondikosaga ndeke mambengi na livananza nilo kegu na yimibo.»

²⁰ Isaya ikpunda ndi goni kabikya be Kunzi abikya ndi be: «Batw bi nibo bakesisagigu ndi, beminoni, Nipupisa ndi ka batw bi nibo bakemuusogigu ndi likpumuka.»

²¹ Luki limoti, ko bulya ka Bezaleli, abikya be: «Masye masi, nunanilyaga ndi mafoku livananza nilo libuna muki na nilo la sili-sili.»

11

Kunzi kumbimbagu ndi Bezaleli

¹ Nakauusa neki be: Kunzi umbimboni batw kaki? Haaa! Gutugu iki yi aka! A beyo, imi mombukwana-daki na Muizaleli, ka livananza ka Abalahamu na ko pigo ka Benyamini. ² Kunzi kumbimbagu ndi batw kaki nibo ipunilyaga ndi kambwa aka. Mibatw nilo Mobiso ko Kunzi abikya ko bulya ka Hiyi wa a ndi mino kaigama kambwa ko Kunzi ko bulya ka Bezaleli be: ³ «Hebeee, Mombukwono-dosu! Bulumwisogini bogyalandu kaku, bupanza goni bagbogo ba bapepe kaku. Notigolini kuwa imi mukaka aka, na ba goni kapa kemwo.» ⁴ Luki limoti, Kunzi asikisya ndi buni? Asikisya ndi be: «Nibuulyogi bi bambanzu elofu madiya na ika nibo bakobunigu bi moli kambwa ko kunzi nino lina be Bali.» ⁵ Mbiya wanu, a goni begeyo, a tu na batw bakefe nibo Kunzi upunogoni ndi ko bulya iziyo kaki. ⁶ Upunaga ndi pisi ka iziyo, kegu pisi ka yigya kabu. Kiki ndi beyo, iziyo ko Kunzi kikigu ndi iziyo ya lingunu.

⁷ Nilo a se kawa kaibikya buni? Bezaleli bakinagu ndi nilo ba ndi kakisa, luki limoti batw bi nibo Kunzi upunaga ndi, binatu ndi ibu. Nibo bagogo basikana ndi, biita ndi na mu mapu. ⁸ A mudongoni beyo Mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Kunzi upa ndi

limbengi liti. Kadwe na lisy'e li nili, udulogoni miso kye bakinonitogu, udulaga motili kye bakukononitogu.»⁹ Ngama Daudi abikyatu goni be:

«Malili ma bodumo kabu itti kpaka ikani kuyaku, kaugwisiso na kaupá azabu.

¹⁰ Misa kabu opiyi bipi kye bakinonitogu bata, udidikiso gongu kabu bongbinga basi.»

¹¹ Na kawa kauusa ambe: «Wa Bayuda basakaga ndi mino, bogwa kuwa ndi lingunu aka?» Haaa, kegu beyo! Luki limoti, pisi ka sakaga kabu, batu bagogo nibo bakegu Bayuda binisana ndi na muhukuso. Kawa wa, Bayuda bapanga ndi kaumina no misa mopi. ¹² Banye ka Bayuda apa ndi izangia yidingi ya limbengi ka obili, kugwaku kabu apa ndi goni izangia yidingi ya limbengi ka bevananza. A beyo, bayuda basi bakamigilya Kunzi ika kuwa bata izangia yidingi kugbe!

Muhukuso ka batu nibo bakegu Bayuda

¹³ Mbiya wanu, nakamubikya ibunu nibo makegu Bayuda. Imi, na atutumbwa ka bevananza nibo bakegu Bayuda, lukwaga magyaga kugbe ka ligubo li nilo kami lo. ¹⁴ Kinili, na na mutamanagi kagya be bava-kukami bamuminilyi imi iba nuhukusogi bemoti-bemoti luga kabu. ¹⁵ A beyo, ngbingo yi nino Kunzi ute ndi mino Bayuda ka kpolo, Kunzi ukanana ndi na obili. Ika se kuwa buni wa bamigilyoku bata mino Kunzi? Ika kuwa abe batu nibo bokwaga ndi, bapangini bata obili!

¹⁶ Bakapa Kunzi igbutu ya mukati niyo ya mambwa, mukati masi nimo otigolo ika kuwa makaki goni. Bakapa lyo ya ibukuso, tabi yi ika kuwa ya kaki goni. ¹⁷ Bezaleli ba abe ibukuso sa mizeituni niso Kunzi akogo ndi mino tabi yi. Iwe nino wa kegu Muyuda, wa abe mutabi ma ibukuso so tutu niso bokpokpisa ndi ka pa ya tabi niyo bakogo ndi yo. Wa kawa goni iwe kanvinvilya libo kotukyoku ko lyo ya ibukuso sa mizeituni si niso. ¹⁸ Kinili, wakinonitogu tabi niyo bakogo ndi yo payaya. Wakaibiba ko bulya iki? Kegu iwe no wolyolisogo lyo, luki limoti lyo yo uolyolisogo.

¹⁹ Wakwananatu yagogo kebikya be: «Bakogo ndi tabi yi niyo kye bokpokpisi kuwa imi wa.» ²⁰ A lingunu. Bakogo ndi kye kegu ndi na baya. Iwe, wamukpakpa wa ko bulya baya. Wakibibonitogu, luki limoti wika na kubangaku. ²¹ A beyo, kika kani Kunzi kubibilagagu ndi Bayuda nibo ba abe tabi ya ibukuso niso sikuna, angenengene kuwa iwe aka? ²² Winini beyo Kunzi owonisilo mino ko ngbinga bemoti bunza na diya kaki. A mudiya na batu nibo bogwo, a na bunza na iwe. Luki limoti, okwononi kaititilaga ka bunza ko Kunzi. Kiki beyo, bukotu goni iwe. ²³ Kika kani Bayuda bosini busili-sili kabu, bukpokpisa wa go wa ba ndi mino kambwa. A beyo, Kunzi a na ngu kaukpokpiso bata wa go wa ba ndi mino. ²⁴ Iwe yi nino wa kegu Muyuda, wa abe mutabi ma ibukuso so tutu nimo bako ndi, bokpokpiso ka ibukuso sikuna, likpumuka li nilo kigyonosogiga. Bayuda ba abe tabi ya ibukuso sikuna. Kunzi akwanana neki bata kaukpokpiso ka ibukuso niso botukyoku ndi mino.

Livananza ka Bezaleli ahuka ndeke lasi

²⁵ Bamamaki, nakapa kamumibiso dikidi yi niyi, iba makivonitogu abe batu ba kimibo kugbe: Batu bagogo luga ka Bezaleli bika ndeke ka busili-sili kadwe ku kwa ku batu bi nibo Kunzi upunaga ndi ka bevananza bayagogo binisana ndeke mino na muhukuso. ²⁶ Niyo a pisi yi niyo livananza lasi la Izaleli inisono ndeke mino na muhukuso beyo mobiso ko Kunzi abikya mino be: «Muhukuso otukyoku ndeke ka Siona, olimaga ndeke yiga yanye ka bomika Yakobo. ²⁷ Nagya ndeke na ibu agume yi nima, ngbingo yi nino nasukusaga ndeke mino bunye kabu.»

²⁸ Bayuda biitoni bomuyoniso ko Kunzi kye bakya ndi Mongoni Manza. Likpumuka li nilo iitoni izangiya ku kunu batu ba bevananza bayagogo. Luki limoti, kabyenene beyo Kunzi upunaga ndi mino pisi ka batitabu, asyeye limbengi kugu kabu aka. ²⁹ A beyo, Kunzi kapagigu luki mambengi maba, koyikosogiga tamanaga kaki kugu ka muti nino ikaga kani apunogini. ³⁰ Ka bundeli ndi, makamukanagu ndi Kunzi. Mbiya wanu, Kunzi amukwilyoni kumbu kye Bayuda bakya ndi kamukana. ³¹ Na goni, mbiya wanu Bayuda bakya ndi kamukana Kunzi kye amukwilyoni kumbu. Kawa wa go wa, Kunzi akwanana goni kahukwilyo ibu kumbu. ³² A beyo, Kunzi uitisoni batu basi abe batu ba boloko ko bulya yikya kamukana, kye uwonisili ibu basi kumbu kaki.

Kunzi a mudingi kugbe

³³ Lingama ko Kunzi keḡu no ngbimi! Yimibo na buḡegele kaki keḡu no kingyoso. Keḡu na mutḡ yi nino akwanana kotombisyo tamanaga kaki ikani kaiba ḡopisi ḡaya makpamuka kaki.

³⁴ Mufḡongoni ḡeyo Mofiso abikya mino ḡingbanganya ḡe:

«Wani no iba tamanaga ka Mombukwono-dosu?

Wani no akwanana kapá mutiwi?»

³⁵ «Wani no adikya ndi kapá luki,

ḡe kye bakalyito kumbuso yi?»

³⁶ A ḡeyo, masi otukyoku ku kaki, masi a makaki na ko bulya kaki. Kunzi avi ibiba ka ḡenze na ḡenze! A ḡeyo.

12

ḡbili wambiya kuso ka Yeso-Kilisito

¹ Bamamaki, kaina ḡeyo Kunzi atikwilya mino kumbu, nakamakunga ambe wipóni ifunu bamombukwana-donu ko Kunzi abe aḡepe mufisi, nino wotu na mufosilo Kunzi. Niyo a pisi ya linganu niyo okwononi mino kabibiso Kunzi. ² Makobyenitogu yigya ya ḡbili yi nimu, luki limoti, musoni Kunzi kamuikoso na kamupá yimibo yambiya. Kawa wa go wa, makwanana kotombisyo likpamuka li nilo Kunzi apaga: likpamuka lanza, nilo abosilogo na nilo lanza kugbe.

³ Kabyenene na bunza niḡo Kunzi egyilya, nakamubikya ifunu basi ambe: mumbanzu gutugu bemoti aka luga kunu kikonitogu na yibiba kakitaga ḡeyo okwononi mino. Luki limoti, wikoni na tamanaga niyo okwononi, kabyenene na baya niyo Kunzi apá ndi mutḡ yikaka-yikaka. ⁴ A ḡeyo, ta na nzayi yimoti niyo a na mababa makpu. Luki limoti, libaba limoti-limoti a na ligubo kaki. ⁵ A mufḡongoni beḡeyo, gutugu takika buḡingi, ta nzayi yimoti aka kuso ka Yeso. Ta bakizukonogo basi pa imoti abe mababa ma nzayi yimoti. ⁶ Ta na bapepe dididi niḡo atipá yikaka-yikaka. Mutḡ kika na aḡepe wa buḡyalandu, okwononi agyi ligubo li nilo kabyenene na baya kaki. ⁷ Mutḡ wagogo kika na aḡepe mugugubya ḡengeni, ugugubyi. Nino a na aḡepe muwonisilo, okwononi owonisili. ⁸ Nino a na aḡepe mutumisa ḡengeni mambengi, okwononi utumisi. Nino a na aḡepe wa sipasu, okwononi kapá na limbengi limoti. Nino a na aḡepe wa kwanaga ḡengeni, unanagi na kekele na nino usingyogo batḡ ḡa yangya, okwononi agyi na magyaga.

⁹ Sipananiso kikonitogu na kuboboku. Kyoni likpamuka lanye, migwinonogo na likpamuka lanza. ¹⁰ Ponononi luga kunu abe bomika-muko, magya kekele kobibisono. ¹¹ Wikoni batḡ buḡya ligubo no ngu ni makeḡu babofu. Mugugubyoni Mombukwono-dosu na kekele. ¹² Wikoni na magyaga ko bulya mutamanagi kunu, mika na limbengi linda ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, wigwinonogoni na malumba. ¹³ Usingyoni bomomonu bakililiso niḡo ḡa ka yangya, manatilya bobiko binza.

¹⁴ Hukungulyoni niḡo bakamugyogyiso babunga ko Kunzi. Kunzi udukilyo babunga ni kugbongu. ¹⁵ Gwoni magyaga pa imoti na niḡo bakogwa magyaga, gomoni pa imoti na niḡo bakagama. ¹⁶ Wikoni na yukanana yanza luga kunu. Makikonito batḡ bakibinika, luki limoti bakamupá gutugu ligubo la payaya aka, magya. Makiwonisonito ifunu bamombukwana-donu abe makika batḡ ḡa yimibo.

¹⁷ Makomigisyonito mumbanzu gutugu bemoti aka bunye ka bunye. Kisoni kagya nilo batḡ basi biko mino kagbitya bamu. ¹⁸ Kika ni akwananatu, gyoni ngu ka mutili kunu kaika na maziyo na batḡ basi. ¹⁹ Bamamaki, makigisyonitogu likosi. Mumbanzu kamugyilya bunye, musoni ka maboku ko Kunzi kye Mombukwono-dosu abikya ka Mofiso ḡe: «Imi no nigisya likosi, imi no nakalya bunye.» ²⁰ Mofiso mi nimo abikyatu goni ḡe: «Mumuyoniso kaku kika na nza, wapá malili. Kika na musasa, wamusa libo. A ḡeyo, wakika kagya ḡeyo, ika abe wakika kaduko na makamu mo buku ka mu.» ²¹ Wakosonitogu bunye kaundungulyaga. Luki limoti, ndungulyaga bunye pisi kagya bunza.

13

Ubongogonito bangama

¹ Mutḡ wasi okwononi kabanga bangama kye bungama basi otukyogoku ko Kunzi. Batḡ basi niḡo ḡa ka bungama Kunzi no ubisogo. ² Kinili, mumbanzu nino agyaga dongoso na bangama, agyaga dongoso ka nilo Kunzi omo. Batḡ niḡo bagyaga ḡeyo bimokiyisiso ndeke ni ifu bamombukwana-dabu ka mungimbo. ³ A ḡeyo, batḡ niḡo bagyaga bunza bakubangagigu bangama, luki limoti niḡo bagyaga bunye aka bo

bubangaga. Wapatu kaiko kani wakegu kabanga bangama? Gya neki binza, ngama ubibiso, ⁴ kye a ka ligubo ko Kunzi kaukama kaga likpamuka lanza. Luki limoti, wakika kaga bunye, eee! Mubangatu kye akwananatu kaupá azabá. Iyi a ka ligubo ko Kunzi kowonisilo ngbuta ko Kunzi ka batú nifó bagyaga bunye. ⁵ Kinili, okwononi kabanga bangama, kegú asi ko bulya yikya ngbuta ko Kunzi aka, luki limoti kye liyu kunu la kuso akamukama kaga beyo.

⁶ Kinili goní makalyaga mino manzanza. A beyo, batú bi nifó bogyisaga ligubo li nilo kye Kunzi no ubisa be bagyagi binza. ⁷ Mupóni mutú wasi nilo okwononi be bapí: kika manzanza, makalya, kika batakisi, muluwo, kika kabanga mumbanzu, mabanga, kika kabibiso, mabibiso.

Kaiko na sipananiɔ na bengeni

⁸ Makikonito no lubu ka mumbanzu gutugu bemoti aka, kiki asi sipananiɔ aka luga kunu. Mutú yi ninɔ upaga bengeni otulyosaga Mutuu masi. ⁹ A beyo, Mutuu nimɔ abikyaga be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni, wakamwonito mumbanzu, wakifonitogu, wakotonilyonitogu luki ka bengeni», na magogo masi amumukana ka mutuu mimoti aka be: «Mupa wai-daku abe iwe mombukwana-daki yi.»

¹⁰ Mutú yi ninɔ apaga wai-daki kagyilyigu bunye gutugu bumoti aka. Kinili, sipananiɔ otulyosaga Mutuu masi.

Wikoni bakitulya ka yigoku ka Yeso

¹¹ Gyoni beyo kye makaiba binza ambe ngbinga tino no ta mino mbiya wanu: ngbingo muzuzuko itulyonini. A beyo, mbiya wanu, muhukuso a kuwa buwobi na ifusu kakitaga ngbingo yi ninɔ tabailya ndi mino. ¹² Biti idukulogini, lisyé a buwobi katinikaga. Tosini neki yigya yanye yo biti, tava makpamuka ma lunga nimɔ bulananga nomu na lisyé. ¹³ Tikini na yigya yanza niyo okwononi kaiko na lisyé. Tibuulyini ka mukododo ma malili, ka libuma, ka bilya, ka makpamuka manyenyé, ka mosooni na ko misa mopi. ¹⁴ Luki limoti, wimokisyoni obili wambiya kuso ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, ni makosigu bata likpamuka la nzayi kamuluto kaga musasa ma nzayi.

14

Makabisonito mumbanzu na mukombu

¹ Mutilyoni binza mutú ninɔ a na bupo ka baya ni makegu na ibu na boɔngoso ka mutamanagi kaki. ² Mutú wagogo inaga pisi ka baya kaki be akwanana kalya malili masi. Luki limoti, mutú yi ninɔ a na bupo ka baya alyaga iyi asi mapaku aka. ³ Mutú yi ninɔ alyaga iyi makpamuka masi kokwononigu kamina payaya ninɔ alyaga iyi mapaku aka. Na goní, ninɔ alyaga mapaku kabisonito na mukombu ninɔ alyaga makpamuka masi, kye Kunzi atilyoni. ⁴ Iwe ni wani kabiso mugya-ligubo ka mutú wagogo na mungimbo? Mugya-ligubo yi ninɔ kigwinonogo ka ligubo kaki ikani kasa, nilo andi mbukwaki aka. Luki limoti, igwinonogo ka ligubo kaki kye Mombukwono-dosu no a no ngu kamomoso.

⁵ Mutú wagogo inaga abe masye magogo mo a na izangiya kakitaga, luki limoti ka mutú wagogo, masye masi a mudongoni. Okwononi mutú yikaka-yikaka ibi binza ka limbengi kaki nilo akabailya. ⁶ Mutú ninɔ obibisaga lisyé limoti kakitaga magogo, agyaga beyo ko bulya yipá Mombukwono-dosu ibiba. Mutú ninɔ alyaga malili masi, agyaga beyo ko bulya yipá Mombukwono-dosu ibiba kye amigisyaga Kunzi ibiba ko bulya malili. Mutú ninɔ alyaga iyi mapaku aka agyaga beyo ko bulya yipá Mombukwono-dosu ibiba, iyi amigisyaga goní Kunzi ibiba. ⁷ A beyo, kegú na mutú gutugu bemoti aka luga kusu ninɔ a na ngu kugu wa obili kaki ka mombukwana-daki yi, kegu goní na mutú gutugu bemoti aka ninɔ a no ngu kugu wa kukwaku kaki ka mombukwana-daki yi, ⁸ takika na obili, a ko bulya yibibiso Mombukwono-dosu, takokwo, a ko bulya kabibiso iyi aka goní. Kinili, kika gutugu kani ta na obili ikani tokwini, ta mukumbo ka Mombukwono-dosu. ⁹ A beyo, Kilisito okwa ndi, opupu ka mbuku kye iki Ngama ka batú nifó bokwogoni na nifó ba bufisi. ¹⁰ Luki limoti, iwe, ko bulya iki yo wabisaga mino mamaku na mungimbo? Na iwe, ko bulya iki yo waminaga mino mamaku payaya? Ifusu basi tika ndeke ko ngbongu kambwa ko Kunzi. ¹¹ A beyo, Mosiso ko Kunzi abikya be:

«Imi, Mombukwono-donu, nakamubikya lingunu be:

batú basi boɔbuna ndeke moli kambwa kami,

na ibu basi bebibisa ndeke.»

¹² Kinili, mutú yikaka-yikaka luga kusu ozukaga ndeke likpamuka kaki mombukwana-daki yi kambwa ko Kunzi.

Wakagwisonito mamaku ka bunye

¹³ Tosini neki kobisono na mukombu luga kusu. Luki limoti, okwononi kagya be: Takagyilyonito mumbanzu likpumuka gutugu limoti aka nilo akwanana kasokisogo ikani kagwisiso. ¹⁴ Matikana kami na Mombukwono-dosu Yeso emibisoni binza be malili gutugu mimoti aka kegu ope. Luki limoti, mumbanzu kina be a ope, alya ka yakolyi aka, mutu yi nino imokyini ni iyi aka ka bunye. ¹⁵ Wakika mutu wanye ko misa ka mamaku ko bulya malili nimo walyaga, wakegu na sipananiso. Wakopotikostonito baya ka mutu nino Kilisito akwilyaga ndi ko bulya malili. ¹⁶ Kokwononigu be luki nilo a lanza ku kunu inisoni abe kika luki lanye ko misa ka batu bagogo. ¹⁷ A beyo, Bungama ko Kunzi kegu ko bulya malili ikani ko bulya luki limwo. Luki limoti, a ko bulya makpumuka nimo Limbengi-Lotu apaga: bungbingbili, maziyo na magyagya. ¹⁸ Mutu yi nino agugubyogo Kilisito ko pisi yi niyo, ikaga mutu wanza ko misa ko Kunzi na ko misa ka bambanzu. ¹⁹ Kinili, tokisini na kekele likpumuka nilo a na izangiya ko bulya yipa maziyo, na nilo atihukwilya pisi katungbulanaga ka baya. ²⁰ Makoputonitugu ligubo ko Kunzi ko bulya malili. A lingunu be takwanana kalya malili masi, luki limoti, kegu binza kalya luki nilo akwanana kagwisiso bengeni. ²¹ Kegu binza kalya makolo ikani kamwo vinya na kagya makpumuka masi nimo akwanana kagwisiso mamaku. ²² Buulyogo tamanaga kaku mombukwana-daki ko bulya makpumuka mi nima kambwa ko Kunzi. Igyagya ka mutu nino kikogigu na botumo ka limbengi kani akapa kagya likpumuka! ²³ Luki limoti, Kunzi amakya ndeke ka mungimbo mumbanzu nino akalya malili na botumo kye niyo akowonisilo be kegu wakamaga ka baya. Likpumuka lasi nilo kegu kotukyoku ka baya a bunye.

15*Togyogini nilo ubosilo goni bengeni*

¹ Ifusu nibo ta bapupu ka baya, tokwononi kautungbulaga batu nibo ba na bupo ka baya. Tokwononigu kakisa nilo aka lo atibosilo. ² Okwononi be muti yikaka-yikaka luga kusu akisi kaubosilo bengeni, kautungbulaga, na kaungotiso ka baya. ³ A beyo, Kilisito kakisagigu ndi nilo abosilaga ndi iyi mombukwana-daki. Luki limoti, igyonosa ndi beyo Mobiso ko Kunzi ikpiko mino be: «Kunzi ooo! Mosikoni nimo busikaga ndi, emigilyoku kuwa ndi imi.» ⁴ Masi nimo ikpikaga ndi ndeli ka Mobiso ko Kunzi, ikpikaga ndi kye atitwi. Mobiso mi nimo atipaga limbengi linda, atitumisa mambengi bekye tiki na mutamanagi. ⁵ Kunzi nino apaga limbengi linda na otumiso mambengi, amupi yakanana luga kunu mudongoni beyo Yeso-Kilisito apaga mino. ⁶ Kawa wa go wa, ifunu basi, mika kabibiso Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na liyu limoti.

Mongoni Manza a ko bulya ka batu basi

⁷ Tilyononi luga kunu kye Kunzi avi ibiba mudongoni begeyo Kilisito amutilya ndi mino. ⁸ A beyo, nakamubikya lingunu ambe Kilisito odoku ndi kaiko mugya-ligubo ka Bayuda kowonisilo lingunu ko Kunzi pisi kautulyoso bagume nibo Kunzi upa ndi batitaba. ⁹ Odoku ndi goni kye batu bi nibo bakegu Bayuda babibisi Kunzi ko bulya limbengi kaki lo kumbu, begeyo Mobiso abikya mino be:

«Kinili, nubibisaga ndeke luga ka batu nibo bakegu Bayuda, nimbilaga ndeke ko bulya ibiba yo lino kaku.»

¹⁰ Mobiso abikyatu goni be:

«Ifunu, batu nibo makegu Bayuda, gwoni magyagya pa imoti na livananza nilo Kunzi apunaga ndi!»

¹¹ Obikyoku bata be:

«Ifunu bevananza bayasi, mubibisoni Kunzi, ifunu batu basi, mubibisoni.»

¹² Mugyalandu Isaya abikya goni be:

«Mutu bemoti ka livananza ka Yese* odokuto ndeke, amaga ndeke, alya bungama kugu wa bevananza, na bevananza bobisa ndeke mutamanagi kabu ku kaki.»

¹³ Kunzi nino apaga mutamanagi, amutumisi na magyagya na maziyo ko bulya baya niyo ma noyu ku kaki, iba motumi na mutamanagi pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu.

Polo akabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda

14:16 14:16 Wanda ka 1 Bakolito 10:29. **15:3** 15:3 Wanda ka Mambu 69:10. **15:9** 15:9 Wanda ka Mambu 18:50. **15:10** 15:10 Wanda ka Yigilya 32:43. **15:11** 15:11 Wanda ka Mambu 117:1. * **15:12** 15:12 Yeso: A ndi abaki Daudi.

¹⁴ Bamamaki, imi bikpe nakaiba binza ambe ma batu banza kugbe, butumo na masi nimo okwononi be mibi, mibagatu kapánana mutiwi. ¹⁵ Luki limoti, namukpikilyagatu makpamuka mudingi ka baluwa kami ni nakegu na kubangaku, kamutomosyo mutuu nimo mukana ndi. Nokpikaga ndi beyo ko bulya iziyo niyo Kunzi epa ndi, ¹⁶ kaika magya-ligubo ka Yeso-Kilisito luga wa bevananza nibo bakegu Bayuda. Nakagya ligubo abe kumu ko Kunzi kabikyaga Mongoni Manza kaki, iba batu nibo bakegu Bayuda biiti apepe nino abosilaga Kunzi, apepe nino Limbengi-Lotu abubisoni bitu. ¹⁷ Kuso wa matikana kusu na Yeso-Kilisito, nakwanana neki kaibiba ko bulya ligubo nilo nakagyilya Kunzi. ¹⁸ A beyo, nakikpunda kabikya likpamuka, ika nilo aka lo Kilisito otulyosa ndi pisi ku kami kye batu nibo bakegu Bayuda bamibi Kunzi. Agya ndi nilo pisi ka manzina na yigya kami, ¹⁹ pisi ko ngu ya mokingyosi na makpamuka mumbanga-mbanga nimo nagya ndi ko ngu ya Limbengi-Lotu. Kinili, nabikyaga ndi Mongoni Manza ka Kilisito ka ba pa bayasi katukya ka Yelusalema na kadwe ka iwili ya Ililiko. ²⁰ Luki limoti, na ndi kapa kabikyaga Mongoni Manza asi ka bapa nibayo bakanukonigu mino mongoni ka Kilisito, kye nakegu ndi kapa kopika ka mubumbe ka mutu wagogo. ²¹ Nagya ndi mudongoni beyo Mofiso abikya mino be: «Batú nibo bakubikyagagu ndi Mongoni kaki, baminatu ndeke, a beyo, batú nibo bakukanagu ndi Mongoni kaki, botombisyatu ndeke.»

Poló a na tamanaga kaaga ka Luma

²² Ligubo lo Mongoni Manza lo ekpingba ndi nganga bikyo kaında ku kunu ku. ²³ Luki limoti, mbiya wanu nomoni ligubo kami ka bewili bi nibayi. Kuso wa byanga budingi, nikaga na musasa kaında kamumina. ²⁴ Nabye banu ku, ngbingo yi nino nika banu mino kaında ka Isipanye. A beyo, na na mutamanagi kamumina wa nika banu mino kakitaga ku beyo. Togwa banu na ibunu magyaga ka masye makede. Na goni kapa ambe ipoponito banu ko bulya ligundu li nilo. ²⁵ Luki limoti, mbiya wanu, nakainda ka Yelusalema kagya ligubo pa imoti na batú ko Kunzi nibo ku beyo. ²⁶ A beyo, bakilisito ba iwili ya Makedonia na nibo ba Akaya bukonomi bi, bamumula bangyo ko bulya ka batú ba yangya nibo ba luga ka batú ko Kunzi nibo ba ka Yelusalema. ²⁷ Bukonomi bi ni ibu aka kamumula bangyo bi nibo kye okwononi bi kagya beyo aka yo. A beyo, batú nibo bakegu Bayuda binisana ndi na muhukuso ko bulya ka Bayuda, okwononi neki be ibu busingyito goni Bayuda na mukumbo kabu. ²⁸ Wa nama banu mino kawupya bangyo bi nibo, nabye banu pisi ku kunu kaaga ka Isipanye. ²⁹ Nakaiba ambe wa nosila banu mino ku kunu ku, nadwe banu mutumo na bubanga ka Yeso-Kilisito bidé.

³⁰ Bamamaki, nakaitanaga na ibunu ko lina ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, na ka sipanano niso Limbengi-Lotu apaga ambe isingyoni ka lunga nilo no mino pisi ka malamba. ³¹ Ilumbilyoni ambe Kunzi ebuulyogito ka maboku ka bomuyoniso bo Mongoni Manza nibo ka Yudea, iba batú ko Kunzi nibo ka Yelusalema butilyito bangyo nibo nakaında na ibu. ³² Kawa wa go wa, Kunzi kapa, nadwe banu ku kunu ku, mutumo na magyaga bidé. Noyukuma banu mino yikedé luga kunu. ³³ Kunzi nino apaga maziyo iki pa imoti na ibunu basi. A beyo.

16

Poló akaumuusogo Bakilisito Baluma

¹ Namusilyi masali kusu beyo ka Foibe nino a magya-ligubo ka kanisa ya Kenekulia, ² ambe mutilyoni binza ko lino ka Mombukwono-dosu, beyo okwononi mino kaugyilya batú ko Kunzi. Musingyoni ka masi nimo ika na nzoyi yi. A beyo, iyi obinikoni buti ka batú budingi gutugu imi aka mombukwana-daki yi.

³ Namuusogito Pelesila ibu na mbunyaki beyo ka Akila, ibusu na ibu ta bagya-ligubo ka Yeso-Kilisito. ⁴ Ba ndi buwobi kolumwogo ko bulya kami. Kegu asi imi aka no nakaumigisyo ibiba, luki limoti makanisa ma giyo ka batú nibo bakegu Bayuda bakagya begeyo. ⁵ Numuusogito goni batú ba kanisa nibo bamumukanaga ka ndabu kabu. Namuusito wai-dami beyo ka Ipenetu nino a mutú wa mambwa ka baya mongoni ka Kilisito ka iwili ya Azia. ⁶ Namuusogito Malia nino amugugyuba ndi kugbe. ⁷ Numuusogito bava-kukami beyo ka Andoloniko na Yunia, nibo batigwi ndi na ibu ka boloko. Ba na ibiba yidingi luga ka batatambwa, ibu goni bo biita ndi bakilisito kambwa kami.

⁸ Namuusito Apuliatu, wai-dami mupaka kuso ka Mombukwono-dosu. ⁹ Namuuso Ulubano, magya-ligubo ka Kilisito pa imoti na ibusu, na Sitakisi, wai-dami mupaka. ¹⁰ Namuuso Apile, nino igwinanaga ndi ka baya. Numuusogo goni batú ba ndabu ka

Alisitobulu. ¹¹ Namuusito mamaki beyo ka Elodiyo. Numuusogo batu nibo babinkiyana Mombukwono-dosu, nibo dikaga ka ndabu ka Nalukiso. ¹² Namuusogito Tilifina ibu na Tilifusa. Boko bi nibo bagugubya ndi Mombukwono-dosu na kekele. Namuusogo goni wai-dami beyo ka Palusi, nino agyilya ndi goni Mombukwono-dosu ligubo na kekele. ¹³ Namuusito Lufu, nino mugya-ligubo walinguna ka Mombukwono-dosu na amaki. Iyi mama yi nino navaga goni abe mama aka bikpe. ¹⁴ Namuusito Asukilisito, Fuligo, Hime, Patuluba, Hima na bomomosu nibo ba pa imoti na ibu. ¹⁵ Namuusito Filologo na Yulia, Nilo na musali kaki, Ulipa na batu ko Kunzi basi nibo ba pa imoti na ibu. ¹⁶ Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko. Makanisa ka Kilisito masi amumuusogito.

Likpamuka la mulibo

¹⁷ Ibunu bamamaki, nakamubikya ambe wiminyonito na batu nibo bakamakya yigbananaga, kye bakaatumba bakilisito ko pisi ya bungbingbili, banagya di na nibo bamuwonisilya ndi. Makufyenitogu. ¹⁸ A beyo, inguo ya batu bi nibo bakega kagugubyo Kilisito, Mombukwono-dosu, luki limoti bakogugubyo asi bamama kabu aka. Pisi ka munzina kabu mandenge-ndenge na ma kaboboka, babobogo batu ba mambengi mopolu. ¹⁹ Batu basi bibagatu beyo ibunu mabangaga mino Mombukwono-dosu. Kinili, nakogwa magyagya ko bulya kunu. Nakapa ambe wikoni bagegele bugya likpamuka lanza, miika bakiminya kakya bunye. ²⁰ Kunzi, nino apaga maziyo, aditagatu banu Abili kusili wa bakagba kunu. Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu.

²¹ Timotio, nino tagyaga na iyi ligubo amumuusito. Bava-kakami beyo ka Lukio, Yasoni na Sosipateli bamumuusogito goni. ²² Imi Telitio, nino nokpiki mobiso mi nima, namumuusito ko lino ka Mombukwono-dosu.

²³ Gayo, nino etilyi bi ka kaki amumuusogito. Batu ba kanisa bamumukanaga ka kaki. Hasito nino obuulyogo buyi ba gudu amumuusito, gutugu momosu beyo ka Kwalatu.

[²⁴ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu basi. A beyo.]

Bibiso ya mulibo

²⁵ Tabibisini Kunzi! Iyi no akwanana kamungotiso ka baya, mudongoni beyo Mongoni Manza nimo nakabikyaga o mino kabikya. Pisi ka Mongoni Manza mi nimo nakabikyaga ko bulya ka Yeso-Kilisito, Kunzi ibisikosa ndi likpamuka li nilo a ndi la kisma katukya ka bundeli aka. ²⁶ Luki limoti mbiya wanu, ipupisoni kuwa bingbanganya pisi ka mobiso ka Bogyalandu, Kunzi wa benze na benze oponi mutuu bekye bevananza bayasi babaili, bagya mutuu mi nimo. ²⁷ Kunzi mukaka, mombukwana bagegele basi avi ibiba pisi ka Yeso-Kilisito ka benze na benze! A beyo.

Balūwa wa mambwa nino Pōlo ukpikilya ndi Bakolito Likpamuka la mambwa

Pōlo nō ukpikilya ndi bakilisito ba Kolito balūwa yi nimu. Inda ndi ku beyo ka ligandu kaki la yiba, agya syangasu simoti na batimba madīya. Ko ngbingo yi nino, ubikya ndi batu bi nibo bakegu Bayuda Mongoni Manza kadwe ku kwa ku bapunga ndi mino kabye pisi ka Kilisito. Kolito a ndi gadu wanza kugbe ko ngbingo yi nino, babato bosilogoku ndi wa kotukyoku ka bapa bayasi, na bambula bikaga ndi goni budingi. Badanda bakegu ndi na kisa madongoni abe ka bagadu basi. Ka mulifo, bubungusaga ndi bakilisito ba Kolito.

Likpamuka li nilo akpama ndi Pōlo katamana ko bulyo yi, kadwe ku kwa ku ukpikilya ndi mino balūwa wa mambwa (wanda 1 Bakolito 5:9), kabikya be bakosyonitogu ka madongo ka batu bi nibo. A beyo, Bakolito bakpikilyatu ndi Pōlo. Luki limoti, bakabyegu ndi mutiwi mudingi nimo upa ndi. Batu bemoti-bemoti bodoku ndi katumbulyaga Pōlo makpamuka dididi ko bulya ka Bakolito, mongoni mi nimo kegu ndi manza.

Osisilya kwa ndi kausikisya ka balūwa yi nino bakpikilya ndi nō, upa goni mutiwi. Pōlo upa ndi mutiwi ko bulya makpamuka makpu abe yigbananaga ka Bakilisito, bilya, vanana, kalya makolo nimo bopi ka apepe wa gbilito, Malili ka Mombukwono-dosu, makpamuka mi nimo Limbengi-Lotu apaga, na pupo ka mbuku.

Pōlo a ndi wakisiso ko misa ka bu kautumbulyaga makpamuka mi nimo okwononi ndi ubikyi. Ubikya ndi be yigwinonogo na Yeso aka yo okwononi kapá pisi ka makpamuka mi nimo, na kaika na sipanaiso na mumbanzu okitogi makpamuka masi.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-9

Bakilisito bokokwononigu kabumana ikani kaigbananaga 1:10-4:21

Bakilisito bokokwononigu kagyagyana 5:1-6:20

Baluku na boko kabu 7:1-40

Okwononi kamukana Kunzi ni kegu gbilito 8:1-11:1

Beyo bakilisito bokwononi mino kaiko ka makanisa 11:2-14:40

Beyo Kilisito aditaga ndi mino kukwaku 15:1-58

Kabinika buti ka batu ba yangya 16:1-4

Pōlo a wakitalya ka ligandu 16:5-12

Mutiwi na yuuso 16:13-24

Yuuso

¹ Ihi, Pōlo, Kunzi emakaga ndi be niki atutambwa ka Yeso-Kilisito kye iyi Kunzi no abaiya ndi. Ibusu na mika-mama beyo ka Sositeni, tamumuusito. ² Namukpikilyi ibunu kanisa ko Kunzi niyo a ka Kolito, ibunu nibo Kunzi amamakaga ndi be wikoni batu kaki bikpe, amububisa ndi bitu pisi ka Yeso-Kilisito. Balūwa yi nimu, a goni ko bulya ka batu basi nibo batwaga lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ka bapa bayasi ka obili. Iyi no a Mombukwana-dabu na Mombukwono-dosu goni. ³ Obosu Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamufukilyi iziyo na maziyo.

Pōlo akamigisilya Kunzi ibiba

⁴ Namigisyaga Kunzi nino kami ibiba masye masi ko bulya kunu, ka iziyo niyo amupa ndi pisi ka Yeso-Kilisito. ⁵ A beyo, pisi kaiko luki limoti na Kilisito, Kunzi amuponi ndi lingama lasi, nilo la manzina na nilo la yimibo. ⁶ Likpamuka li nilo akainisono pisi kaigwinonogo kunu ko mongoni nimo takamupaga kegu ka Kilisito. ⁷ Mbiya wana, kegu neki bata na apepe ko Kunzi gatuga bemoti aka nino amubwi, ibunu bi nibo makabundaga ngbingo nino Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ⁸ Iyi no amumomosa ndeke lingana kadwe ka mulifo, kye mumbanzu kamubukulyogonitogu likpamuka gatuga limoti aka ka lisyé li nilo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito odoku ndeke mino. ⁹ Kunzi utulyosogo bagame kaki basi. Iyi no amamakaga ndi be wikoni luki limoti no mikaki beyo ka Yeso-Kilisito, Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ka Kanisa ya Kolito

¹⁰ Bomika-mama, nakaigama na ibunu ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe wikoni na yukana. Yigbananaga kikonitogu luga kunu! Wikoni luki limoti,

limbengi limoti na tamanaga yimoti. ¹¹ A beyo, bomika-mama, batu ba livananza ka Kolowe bebikyai bi be atu na kukanaga luga kunu. ¹² Nakapa kabikyai be: luga kunu, muti bemoti akabikyaga be: «Imi, na muti ka Polo!» Wagogo be: «Na imi muti ka Apolo!» Wagogo be: «Na imi muti ka Petele!» Wagogo bata be: «Na imi muti ka Kilisito!» ¹³ Makasima be Kilisito a wakigbananaga? Ambe, Polo no babangilaga ndi ka musalaba ko bulya kunu? Ikani, mogwa ndi ibatiso ko lino ka Polo? ¹⁴ Nakamigisya Kunzi ibiba, kye nakabotisaga ndi mumbanzu gutugu bemoti aka luga kunu, kiki ni Kilisipo aka na Gayo. ¹⁵ Yeki a beyo, kegu neki na nino akwanana kabikyai be babotisa ndi ko lino kami. ¹⁶ Iyo, iyo! Nabotisatu ndi goni Setefano na batu ba ndabu kaki. Luki limoti, nakibigu ikani nabotisa ndi bata muti wagogo tino. ¹⁷ Kilisito ketikokugu ndi kaubotiso bambanzu, luki limoti, kabikyaga Mongoni Manza. Kapagigu be nabikyagi Mongoni Manza mi nimo na munzina ma yimibo ka bambanzu, kye izangiya ya kukwaku ka Kilisito ka musalaba kikonitogu payaya.

Yeso-Kilisito ni ngu na yimibo ko Kunzi

¹⁸ A beyo, Mongoni Manza ma kukwaku ka Kilisito ka musalaba a abe likpumuka la fuingi ka batu niho bakobungogo. Luki limoti, a ngu ko Kunzi ku kusu bi niho tinisono na muhukuso. ¹⁹ Kye Mobiso Motu abikyai be: «Nina ndeke bugegele ka bugegele payaya, Napata yimibo ka batu ba yimibo.»

²⁰ Kawwa wa, batu ba yimibo babikyai se kawwa bata buni? Gutugu batu ba balawa aka? Ikani batu bakibo munzina? Kunzi owonisoni ndi be yimibo ya obili yi nima a fuingi. ²¹ A beyo, Kunzi, pisi ka yimibo kaki omosoni ndi be batu ba obili yi nima bakamibonito pisi ka yimibo kabu. Kinili, ina ndi binza kauhukusogo batu bi niho babaya pisi ka mongoni nimo nabikyaga, aninisono abe likpumuka la fuingi. ²² Bayuda hapaga ibu be bugyilyi makpumuka mumbanga-mbanga kye babinikyani. Bagiliki bakisaga ibu yimibo. ²³ Wina se, ibusu takabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito nino babangilaga ndi ka musalaba. Bayuda babikyaga be Mongoni mi nimo a likpumuka li nilo ogwisosogo ka baya, na Bagiliki banabikyai ibu be a likpumuka la fuingi. ²⁴ Luki limoti, ka batu niho Kunzi umakaga ndi, iki Muyuda ikani Mugiliki, Kilisito a ngu na yimibo ko Kunzi. ²⁵ A beyo, likpumuka li nilo Kunzi agyaga aninisono abe fuingi, a bugegele fudingi kakitaga bugegele ka bambanzu. Na nilo inisonogo abe kiko bupo ku kaki a no ngu kakitaga ngu ka bambanzu.

²⁶ Bomika-mama, winoni mbeyi beyo Kunzi amamakaga mino: luga kunu, kabyenene na tamanaga ya limbanzu, batu ba bugegele ba bakefe, batu ba kinisono ba bakefe na batu ba ibiba ba bakefe goni. ²⁷ Luki limoti, Kunzi apunaga ndi makpumuka nimo batu ba obili binaga abe kiko ma payaya, kye upisisi batu ba bugegele suni. Apunaga ndi makpumuka nimo batu ba obili binaga abe kiko ma bupo, kye upisisi batu bo ngu suni. ²⁸ Apunaga ndi goni makpumuka nimo batu ba obili binaga abe kegu na izangiya, nimo ma payaya ko misa ka bambanzu na nimo kegu po gutugu luki, kye apati makpumuka mi nimo binaga abe kiko ma izangiya. ²⁹ Kinili, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kaibiba kambwa ko Kunzi. ³⁰ Pisi ku kaki, ibunu ma luki limoti na Yeso-Kilisito na iyi no atidulyoku ndi na yimibo niyo otukyoku ko Kunzi. Pisi ka Kilisito, Kunzi atigoni ndi batu bongbingbili, batu botu, atikalaga ka bunye. ³¹ Kinili, Mobiso Motu abikyaga be: «Mumbanzu kapa kaibiba, ibibi na nilo Mombukwono-dosu agya.»

2

Mongoni Manza ko bulya ka Yeso nino babangilaga ndi ka musalaba

¹ Bomika-mama, ngbingo yi nino ninda ndi mino ku kunu kamabikyaga Mongoni kugu wa bodikidi ko Kunzi, imi, nakiwonisilaga ndi abe muti wa kiba munzina ikani abe muti wa yimibo yidingi. ² A beyo, wa na ndi mino luga kunu, nakapaga ndi kobiso limbengi ka makpumuka magogo, kiki asi kamibo Yeso-Kilisito aka nino babangilaga ndi ka musalaba. ³ Kinili, ninda ndi ku kunu ka bupo, nzayi anetwa bikyakyaya na kabangaku. ⁴ Munzina na mutuu kami kegu ndi nimo makubulisya bambanzu ikani nimo ma yimibo ya obili. Luki limoti, Limbengi ko Kunzi a ndi kowonisi ngu kaki, ⁵ kye baya kunu kigumyonitogu ka yimibo ka bambanzu, luki limoti ko ngu ko Kunzi.

Bugegele ko Kunzi

⁶ Ngbingo yi nino tutiwago mino batu niho bungata ka baya, tatiwaga na yimibo ya lingunu ni kegu niyo ya obili yi nima, ikani niyo ka bangama, kye ba batu bulumwogo. ⁷ Yimibo niyo tanzinaga na iyu, a niyo otukyogoku ko Kunzi. A likpumuka nilo

mumbanzu kakwananigu kotombisyo na yimibo kaki bikpe na a lakisuma ka batu ba obili. Likpamuka li nilo Kunzi obungusyaga ndi kambwa kagya obili kye tikito goni ka ibiba kaki. ⁸ Luga ka bangama ba obili, kegu na bemoti nino iba ndi yimibo yi niyo. Bakiba ndi, iba bakabangilagaga ndi Mombukwana ibiba ka musalaba. ⁹ Luki limoti, a mudongoni beyo ikpikogo mino ka Mobiso Motu be:

«Nilo mumbanzu gutugu bemoti aka kinagu ikani kaukana, nilo mumbanzu gutugu bemoti aka katamanagagu,

imu mo Kunzi obungusyaga ndi ko bulya ka batu nibo bapaga.»

¹⁰ A beyo, Kunzi atihukulya ndi ibusu bingbanganya dikidi kaki pisi ka Limbengi-Lotu. Limbengi-Lotu ibaga masi, gutugu tamanaga niyo ayakisuma kuso ko Kunzi. ¹¹ Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kaiba tamanaga ka mutu wagogo, kiki ni limbengi nilo aka lo a kuso ka mutu yi nino. A begeyo, kegu na nino akwanana kaiba tamanaga ko Kunzi, kiki asi Limbengi ko Kunzi aka. ¹² Takinisanagu ndi ibusu na limbengi la obili yi nima. Luki limoti, na Limbengi nilo otukyoku ko Kunzi, kye tibi makpamuka manzanza nimo Kunzi atipa ndi ka iziyo. ¹³ Ngbingo yi nino tanzinaga mino, takanzinagigu na yimibo ka bambanzu, luki limoti, tabikyaga nilo Limbengi ko Kunzi atiwonisilogo, tanozukogo makpamuka ma Limbengi ka batu nibo ba na Limbengi li nilo kuso kabu.

¹⁴ Mutu yi nino ikaga iyi na tamanaga ka bambanzu aka, kabailyagigu likpamuka nilo otukyogoku ka Limbengi ko Kunzi. Likpamuka li nilo a bungingi ku kaki, kakwananigu kotombisyo, kye Limbengi-Lotu aka lo awonisilo bi. ¹⁵ Mutu nino a na Limbengi ko Kunzi akwanana kotombisyo makpamuka masi. Luki limoti, nimo Limbengi ko Kunzi agyaga iyi, kegu na mutu gutugu bemoti aka nino akwanana kotombisyo. ¹⁶ A mudongoni beyo ikpikogo mino ka Mobiso Motu be:

«Wani no ibaga tamanaga ka Mombukwono-dosu?

Wani no akwanana katiwa?»

Luki limoti, ifusu, ta na tamanaga ka Kilisito!

3

Batu ka Kilisito ni ba wani?

¹ Bomika-mama, wa ta ndi mino na ibunu, nakamunzinyagigu ndi imi abe batu nibo bikaga na Limbengi ko Kunzi. Luki limoti, akungaga ndi be namunzinyi abe batu ba obili yi nima, abe bomiki baakeke ka baya. ² Namupaga ndi molungo aka ni kegu malili mousu-usu kye makakwananigu ndi kotokwo. Gutugu mbiya wana, makakwananigu begeyo, ³ kye ma mbeyi bata abe batu ba obili yi nima aka mu. A beyo, ngbingo yi nino mo mino no miso mopi na mosooni luga kunu, niyo kegu kowonisilo be ma mbeyi bata abe batu ba obili aka? Yigya kunu kegu kabyenene na niyo ya obili aka? ⁴ Ngbingo yi nino bemoti luga kunu o mino kabikya be: «Na imi mutu ka Polo», na wago be «Na imi mutu ka Apolo», yigya yi niyo kegu mbeyi ya obili?

⁵ Apolo mbeyi ni wani? Na Polo ni wani? Ibusu, ta bagya-ligubo ko Kunzi, nibo tamwanyaga ndi pisi ya baya. Tagya ndi beyo kabyenene na apepe nino Mombukwono-dosu apa ndi mumbanzu yikaka-yikaka. ⁶ Imi nakuna ndi masolo, Apolo ofukaga iyi no libo, luki limoti, Kunzi obokiso. ⁷ Yeki a beyo, mutu yi nino akunaga na nino ofukaga libo, basi ba payaya. Kunzi yikaka aka no a na izangiya kye iyi no obokisaga masolo. ⁸ Nino akunaga na nino ofukaga libo, basi ba mudongoni. Kunzi akalya ndeke mutu yikaka-yikaka kabyenene na ligubo nilo agya ndi. ⁹ A beyo, tagyaga ligubo pa imoti no Kunzi. Ibunu, ma tiko kaki.

Ma goni ndabu niyo akopiko. ¹⁰ Kabyenene na apepe nino Kunzi epa, nakpo ndi mubumbe mudongoni abe mupipiko wa kimibo. Mbiya wana, mutu wagogo no akopika kugu yi. Luki limoti, mutu yikaka-yikaka iminyito beyo o mino kopika kugu yi. ¹¹ A beyo, mutu wagogo kakwananigu bata kobiso mubumbe magogo kiki nimo aka mo. Mubumbe mi ni Yeso-Kilisito. ¹² Batu bagogo bakwanana kopika kugu wa mubumbe mi nimo no, fiza ikani na matamu ma ligabu lapu, bagogo na maku, nyasi ikani na kasa. ¹³ Ligubo ka mutu yikaka-yikaka inisona ndeke bingbanganya ka Lisye liko mungimbo. Ka lisye li nilo, buku akingila ndeke na owonisilo izangiya ya ligubo ka mutu yikaka-yikaka. ¹⁴ Mumbanzu kopika ndi ka mubumbe mi nimo ni ligubo kaki kopyigu, inisanatu ndeke na mukalya. ¹⁵ Luki limoti, ligubo li nilo kapye, mutu yi nino agya ndi, kinisonigu ndeke no luki. Gutugu beyo, mutu yi nino ahakatya ndeke, luki limoti, ahaka ndeke abe kakitanaga luga wa lidafa lo buku.

¹⁶ Makibogigu mbeyi ambe ma Ndaḅu ko Kunzi na Limbengi kaki ikaga kuso kunu? ¹⁷ Mumbanzu kapanza Ndaḅu ko Kunzi, Kunzi apanza ndeke iyi begeyo. A beyo, Ndaḅu ko Kunzi a bitu, ifunu bo ma ndaḅu yi niyo.

¹⁸ Mumbanzu kibonitogu mombukwana-daki yi. Mumbanzu bemoti luga kunu kimina abe mutū yi nino a na yimibo ya obili yi nimu, okwononi igyi abe ngingi, kye inisoni kawa na yimibo ya lingana. ¹⁹ A beyo, yimibo ya obili yi nimu a bungingi ko misa ko Kunzi. Kinili, Mobiso Motu abikya be: «Kunzi ungyosaga batū ba yimibo yo niyo ka bokoli kaḅu bikpe.» ²⁰ Abikyagatu goni be: «Mombukwono-dosu ibagatu tamanaga ka batū ba yimibo, iba be a ya payaya.» ²¹ Mumbanzu kibibogonitogu neki ko bulya ka mutū wa litombu, kye makpamuka masi a mo kunu, ²² iki Pɔlo, Apolo ikani Petele, litombu, obili, kukwaku, makpamuka mambiya ikani nimo akodoku. Masi a mo kunu, ²³ luki limoti, ifunu ma batū ka Kilisito, na iyi Kilisito a wa ko Kunzi.

4

Batūtambwa ka Kilisito

¹ Mokwononi neki kativa abe bagya-ligubo ka Kilisito niḅo Kunzi ubisa kabikyaga bodikidi kaki. ² Mutū nino ikaga na ligubo beyo ka nilo, okwononi kaika mutū wongbingbili. ³ Ku kami, kagyigu luki kika ni ifunu ikani bazozi ba obili makesombiso yi. Gutugu imi aka, nakisombisigu ni imi mombukwana-daki yi. ⁴ Limbengi a na imi bidese, luki limoti, kegu bekye na mutū wongbingbili. Zozi kami ni Mombukwono-dosu. ⁵ Kinili, makasombisonitogu mumbanzu kambwa wo ngbingo nino ibisa ndi. Bundogoni yigoku ka Mombukwono-dosu. Opupisa ndeke ka bungbanganya nilo a lakisuma ko biti, owonisila tamanaga ya bodikidi niyo ka mambengi ka bambanzu. Kawa wa, mumbanzu yikaka-yikaka inisona ndeke na ibiba niyo okwononi na iyi kotukyoku ko Kunzi.

⁶ Bamamaki, novi likingyosi ka Apolo na nilo kami ka mombukwana-daki yi kye amutiwi. Takapa ambe byeni likingyosi kusu, mibo isi ya manzina mi nima: «Makokpkyononitogu kunzi wa Mobiso.» Mutū gutugu bemoti aka luga kunu kabibisonitogu mumbanzu sipakala, amina wagogo payaya. ⁷ Wani no ubiso kugu ka batū bagogo? Kegu mbeyi Kunzi no upa ndi masi nimo wa na imu? Kika ni a beyo, ko bulya iki se kawa yo wo mino kaibiba abe bakupagu ndi mupa?

⁸ Mbiya wanu, ma kawa na masi nimo ma na nzoyi yi! Ma kawa na lingama! Miitoni bangama, luki limoti, takegu ifusu bangama! Makiko bi bangama ka lingana, iba talya bangama bi niḅo pa imoti na ifunu. ⁹ Luki limoti, egyilya abe ifusu batūtambwa, Kunzi atitisoni batū ba mulibo. Ko misa ka bambanzu, ta abe batū bi niḅo bakwanana kaulumwisogo ka pa yangba. Obili wasi, katukya ka bamalaika adwe aka luga kunu bakatimina abe batū ba payaya. ¹⁰ Ifusu, ta batū bo bikyatū ko bulya ka Kilisito, luki limoti, ma ifunu batū ba bugegele ka obili kunu kuso ka Kilisito. Ta na buḅo, luki limoti, ma ifunu no ngu. Bamubibisaga ifunu kugbe, luki limoti, batiminaga ifusu payaya! ¹¹ Kadwe ko ngbingo yi nimu, takaigyogyiso na nza na musasa, takegu na botu, bakatibama, tanamama bigbagbagba. ¹² Takaiko bungu bikya kagya mogubo ifusu bamombukwono-dosu bi. Niyo batūtambwaga, tudukulyaga batū bi bubunga. Niyo batigyogyisogo, tikakaga asi manzu aka. ¹³ Bakatinzinzinya yanyenye, tosikisya biwese. Kadwe ko ngbingo yi nimu, batiminaga abe makpamuka mupo ma obili, batū basi banatinda asi na inyuku aka.

¹⁴ Nakegu kamupkikilyo beyo kamupisa suni, luki limoti, a ko bulya kamutiwa ifunu abe bomikami buḅaka kugbe. ¹⁵ A beyo, gutugu bambanzu belofu tekebe bakamuwonisilo kaiko kuso ka Kilisito, wiboni ambe obonu a bemoti aka. Imi ni obonu pisi ka Yeso-Kilisito, kye imi no namubikyaga ndi Mongoni Manza. ¹⁶ Yeki a beyo, kikaliki, byeni yigya kami. ¹⁷ Kinili, namutikilyi bi Timotio, mikami mupaka, nino wongbingbili kambwa ka Mombukwono-dosu. Iyi no amutomosyaga banu bopisi ka Yeso-Kilisito nibayo nabyege ka obili kami, mudongoni beyo nowonisilaga mino pa yasi ka makanisa masi.

¹⁸ Batū bagogo luga kunu bakaibiba, banasima be nakodukugu banu bata kamunda. ¹⁹ Luki limoti, Mombukwono-dosu kapa, nodokuto banu bikwa kamunda. Nakobisigu banu limbengi ka manzina ka batū bi niḅo bibibaga bo, luki limoti, ka nilo bagyaga. ²⁰ Kye Bungama ko Kunzi kegu ko bulya manzina, luki limoti, a ko bulya ngu ya yigya. ²¹ Makapa iki? Makapa be namudulyiku na mufimbo, ikani na sipananiso na limbengi la maziyo?

5

Bilya ka kanisa ya Kolito

¹ Mongoni akada pa yasi be makagya likpamuka la budanda luga kunu. Bakabikya be bunye bi nibo ogikosini, kakitaga gutugu nibo ka batu nibo bakamibigu Kunzi. A beyo, bakabikya be atu na mutu bemoti luga kunu nino avi bi muko abaki! ² Na ibunu makaibiba kugbe! Makwanano bi kalya kumbu, makpuma muti yi nino ogyi inguo ya likpamuka li nilo luga kunu. ³⁻⁴ Gutugu beyo no mino imi byi na ibunu ka nzayi, na pa imoti na ibunu ka limbengi. Ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso, nokuni bi mungimbo ka muti yi nino ogyi bi bunye bi nibo abe nakiko bi luga kunu. Ngingo yi nino mamukanaga ndeke mino, nikaga ndeke pa imoti na ibunu ka limbengi, na ngu ka Mombukwono-dosu Yeso ikaga ndeke luga kunu. ⁵ Makwanana neki kasuta muti yi nino ka Abili, iba nzayi kaki pa bunye apatikani,* luki limoti, limbengi inisono na muhukuso ka lisyenilo Mombukwono-dosu igoku ndeke mino.

⁶ Makega na nilo mibiba mino! Makibogigu mbeyi ambe sibukaso sikedε niso ofulisaga mukati, ofulisaga mubungu masi? ⁷ Wingumsoni neki! Tumboni sibukaso si niso sandeli so. Na beyo, miita mubungu mambiya nimo kegā na sibukaso si niso. Ma kuwa beyo, kye Kilisito okwoni ndi ko bulya kusu abe mikya kondolo nino bapaga ka apepe ka Pasika. ⁸ Talyini neki Pasika, kikonitogu na mukati nimo bobisi na sibukaso sandeli niso ofulisogo ikani yigya ya bilya. Luki limoti, tolyini nimo mokofulu, mambengi bingō na ka linganu.

⁹ Kuso wa balawa nino namukpikilyi bi, namubikyi bi ambe makokogonitogu limbida na badanda. ¹⁰ Nakobikyigu bi ambe makukononitogu na badanda basi ba obili, gutugu batu basi ba musasa, gutugu bonzikabu, gutugu batu nibo bobibisaga gbilito. Kiko bi beyo, iba mopupatu bi ka obili! ¹¹ Luki limoti, namukpikilyi bi ambe makikonitogu kaukanana na muti yi nino akaimaka be mukilisito, ni a se adanda, muti wa musasa, muti nino obibisaga gbilito, muti nino ubukulyaga bengeni makpamuka, adangbala wa makana ikani munzikabu. Makokwononigu gutugu kalyalya na inguo ya muti yi nino. ¹²⁻¹³ Kegā liguba kami kako mungimbo ka batu ba kunzi, Kunzi no ukulya ndeke. Luki limoti, ibunu, makakwananigu kaukulya batu ba kanisa kunu mungimbo? Ikpikaga ka Mobiso Motu be: «Mukpumyoni muti wanye luga kunu.»

6

Ngbanga luga ka bakilisito

¹ Kika kani muti bemoti luga kunu bodwononini na mukilisito daki, ikpanda liki kasungulyoku ka bazozī ba kunzi ni kindigu ka batu ko Kunzi? ² Makibigu mbeyi ambe batu ko Kunzi bo bako ndeke mungimbo ma obili? Kika ni a beyo, makakwananigu goni kako ngbanga wa makpamuka makekeke? ³ Makibigu mbeyi ambe ibusu bo tako ndeke ngbanga ka bamalaika? Angenenge se kuwa asi makpamuka ma obili yi nimuna aka mu? ⁴ Kika kani makolutono ko bulya makpamuka beyo ka nima, ko bulya iki yo mo mino kaında na imu ko misa ka batu nibo kanisa kumibigu? ⁵ Nakamubikya ambe a suni. Kegā gutugu na muti bemoti wa yimibo luga kunu, nino akwanana kako ngbanga ka bakilisito badaki? ⁶ Atu se kuwa binza Bakilisito kaisambya kambwa ka batu ba kunzi?

⁷ A beyo, kaiko na bangbanga luga kunu akowonisila be ma kawa bugwa aka. Ko bulya iki yo makobiyogigu mino likpamuka lanye? Ko bulya iki yo mamuyaga be bamukopyi makpamuka kunu? ⁸ Luki limoti, ibunu bo mugyagya bengeni, manukopya makpamuka. Batu bi nibo mugyogvisaga bo, ba bomomonu bakilisito aka. ⁹ Makibogigu ambe batu nibo bagyaga bunye bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi? Mumbanzu kamuonitogu: batu ba yigya yanye, batu nibo bobibisaga gbilito, batu busye na boko ikani bambunya bengeni, baluku nibo basyenenge luga kabu na boko luga kabu, ¹⁰ batu bo kubaku, ba musasa, badangbala ba makana, batu nibo bubukulyaga bengeni makpamuka, bonzikabu, batu bi nibo basi bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi. ¹¹ Batu bagogo luga kunu ba ndi mudongoni abe ibu. Luki limoti, Kunzi amusukusogoni ndi, itilya yo kunu di, amuitiso bongbingbili ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito pisi ka Limbengi ko Kunzi nino kusu.

Nzayi ni ndabu ka Limbengi-Lotu

* 5:5 5:5 Wanda goni ka 1 Timotio 1:20. Kasuta mumbanzu ka mumuyoniso kye nzayi kaki pa bunye apatikani, isi yi be kalikisa mumbanzu ko ngbanga bemoti bene kani ogyini bunye ka Kanisa bekye ibimyi, otubo, kumbuso yi, akwanana bata kaiga ka Kanisa. 5:12-13 5:12-13 Wanda ka Yigilya 17:7.

¹² Batu bago luga kunu babikyaga be: «Nakwanana kagya makpamuka masi beyo nopo mino.» Iyo, luki limoti, masi kegu na izangiya ku kunu. Nakwanana kabikya be: «Nakwanana kagya masi beyo nopo mino», luki limoti, nakabailyigu ambe imi niki musunzu wo luki gutugu limoti aka. ¹³ Mabikyagatu goni be: «Bagya ndi malili ko bulya mama na mama ko bulya malili.» Luki limoti, Kunzi apeta ndeke makpamuka mi nimo masi maba. A beyo, Kunzi kagyagu ndi nzayi ko bulya yiga bilya, agya ndi ko bulya ka Mombukwono-dosu na nzayi a ya ka Mombukwono-dosu. ¹⁴ Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu Yeso ka mbuku, atipupisa ndeke ifusu begeyo pisi ko ngu kaki.

¹⁵ Makibogigu be nzayi kunu a mababa ma nzayi ka Kilisito? Nakwanana se kawa kava pa ya nzayi ka Kilisito namatana na pa ya nzayi ka adanda? Kigyonosigu! ¹⁶ Makibogigu ambe mutuu yi nino amatikanaga na adanda, bikaga kawa na iyi nzayi imoti? A beyo, Mobiso Motu abikyaga be: «Ifu baba bika kawa nzayi imoti.» ¹⁷ Luki limoti, nino imatikanaga na Mombukwono-dosu bitaga kawa ifu na iyi luki limoti ka limbengi.

¹⁸ Makogyonito bilya! Bunye bagogo basi nibo mumbanzu agyaga ikaga kunzi wa nzayi kaki. Luki limoti, nino agyaga bilya, agyaga bunye ka nzayi kaki ka mombukwanadaki. ¹⁹ Makibigu mbeyi ambe nzayi kunu ni Ndafu ko Kunzi niyo a na Limbengi-Lotu? Limbengi-Lotu li nilo Kunzi amupa ndi, ikaga kuso kunu. Nzayi kunu kegu yo kunu ka bamombukwono-donu, ²⁰ kye Kunzi amuluwa ndi na ligabu lapu. Mubibisogoni neki Kunzi na nzayi kunu.

7

Polo akanzina ko bulya vanana

¹ Na kawa kamusikisya mbiya wanu likpamuka nilo mekpikilyi bi be: «A binza muluku kaika mukondi.» ² Iyo, luki limoti, ko bulya yikya bilya luga kunu, okwononi muluku yikaka-yikaka iki na mukaki bikpe, muko ika goni na mbunyaki. ³ Muluku okwononi kagyilya mukaki masi nimo muluku agyilyaga muko, muko agyilya mbunyaki begeyo. ⁴ Nzayi ka muko kegu bata ya kaki, a kawa niyo ka mbunyaki. Niyo ka muluku a kawa niyo ka mukaki. ⁵ Makokyononitogu ka busisini, kiki be mukononi ko ngbinga mukede aka ko bulya malumba. Makagya beyo, kumuso yi migilya bata obili kunu wa ndabu. Kiki beyo, makakwananigu kaigwi mambengi, Abili apunga kamukingilaga. ⁶ Nilo nobiky kegu mutuu, luki limoti, a kawa bulyo kunu aka. ⁷ Nakapa ambe batu basi bikino gutugu bi bakondi abe imi. Luki limoti, Kunzi upa ndi batu basi yikaka-yikaka bapepe dididi.

⁸ Nakambikya nibo bakanovononigu ikani bowoko ambe a binza kaiko beyo aka yo, abe imi ni bakovononigu. ⁹ Luki limoti, bakokwononi kaigwi mambengi, bavanani, kye a binza kavanana ni makokwigu musasa.

¹⁰ Nakapa mutuu mi nima ka batu bi nibo bovonononi. Mutuu mi kopupokugu na imi luki limoti, opopoku ka Mombukwono-dosu be: muko katukyonito mbunyaki. ¹¹ Luki limoti, katukya, kovyenitogu bata. Kiki beyo, amigilyi mbunyaki. Na goni, muluku kasikisonitogu mukaki begeyo.

¹² Ka batu bagogo*, kika ni muluku mukilisito a na muko nino kegu iyi mukilisito, na muko yi nino kabailya vononi, muluku kasikisonitogu. Imi bikpe no nakambikya, kegu Mombukwono-dosu. ¹³ Na goni, kika kani muko nino a mukilisito a ka muluku nino kegu iyi mukilisito, muluku yi nino kabailya kaika ifu na iyi, muko yi nino katukyonitogu. ¹⁴ A beyo, muluku nino kegu mukilisito a buwobi no Kunzi pisi ka matikana na mukaki. Na goni muko nino kegu mukilisito a buwobi no Kunzi pisi ka matikana na mbunyaki. Kiki bi beyo, bomikabu biko bi abe bomika bapaganu, luki limoti, ka lingunu ba buwobi no Kunzi. ¹⁵ Muluku ikani muko nino konobailyigu kapa kaasanana na mukilisito nino bavanana ndi na iyi, asa. Ka nilo, muluku ikani muko mukilisito kegu musunzu, Kunzi amamakaga ndi be wikoni ka maziyo. ¹⁶ Iwe muko yi nino wa mukilisito, wakegu kaiba be mbunyaku akwanana kainisono na muhukuso pisi ku kaku? Na iwe muluku yi nino wa mukilisito, wakegu kaiba be mukaku akwanana kainisono na muhukuso pisi ku kaku?

Kaiko beyo aka yo Kunzi umakaga ndi mino

¹⁷ Mumbanzu yikaka-yikaka isisiligi kaiko na obili mafongoni beyo aka yo Mombukwono-dosu abisa ndi mino, na kaiko beyo aka yo a ndi mino kambwa Kunzi kamakaga. Mutuu mi nimo nakapaga ka makanisa masi imu nimo. ¹⁸ Kika ni Kunzi

* **6:16** 6:16 Wanda ka Mupunganagi 2:24. **7:12** 7:12 Batu bagogo: A baluku ikani boko nibo bavanana kani bakanambigu Kilisito, bemoti kabu kabailya Yeso ni kosononigu na bengeni.

amakaga ndi mumbanzu ni bakuni, kokisonitogu kasuma ipukulu ya imaiso kaki. Kika ni amakaga ndi ni bakanakugu, kikusionitogu bata. ¹⁹ Bakuko abe bakukugu, kagyigu luki. Luki limoti, izangiya ni kagya mutuu ko Kunzi. ²⁰ Mutu wasi yikaka-yikaka iki beyo aka yo a ndi mino ngbingo yi nino Kunzi amakaga ndi mino. ²¹ Kika ni wa ndi musunzu ngbingo yi nino Kunzi amakaga ndi mino, wakigbomisonitogu mu. Luki limoti, wakinisono na ngasa yikulikanaga, wakokitisogonitogu ngasa yi niyo payaya. ²² A beyo, nino a ndi musunzu wa Mombukwono-dosu amakaga ndi mino, Mombukwono-dosu akulogoni ndi. A begeyo, nino kegu ndi musunzu wa Mombukwono-dosu amakaga ndi mino, a kuwa musunzu ka Kilisito. ²³ Kunzi amuluwoni ndi na ligabu lapu. Bambanzu bakamuitisonitogu bata bosunzu. ²⁴ Bamamaki, okwononi be mutu yikaka-yikaka iki beyo aka yo a ndi mino wa Kunzi amakaga ndi mino.

Mutuu ko bulya ka batu niho bakegu ka bovononi

²⁵ Ko bulyo ka batu niho bakegu ka bovononi, nakegu na mutuu kapunya ka Mombukwono-dosu nimo nakwanana kamupa. Luki limoti, nakamupa tamanaga kami abe mutu yi nino mokwononi kabinikyana likpumuka kaki, kabyenene na iziyo niyo ninisana na iyu ka Mombukwono-dosu.

²⁶ Ko bulya ya bukpeki-kpeki ba masye mi nima, nakaina binza ambe mutu yikaka-yikaka iki beyo aka yo o mino. ²⁷ Wakapa kavanana, wavanana. Kika kani wa mukondi, wakokisonitogu kavanana. ²⁸ Luki limoti, wakava muko, wakogyigu bunye. Musika kavanana, kogyigu bunye begeyo. Luki limoti, batu niho bakavanana bikatu ndeke na bukpeki-kpeki ka obili kaba wa masye masi, kinili nakapa kamutiwa kye makingyonitogu ka bukpeki-kpeki bi niho.

²⁹ Bamamaki, nakapa kabikya be masye osikoni makede. Katukya mbiya wanu, batu niho ba na boko biki abe bakondi, ³⁰ niho bakagama, biki abe bakegu kagama. Batu niho bakatiba, biki abe bakegu katiba, niho bakoluwo makpumuka, biki abe bakegu no luki. ³¹ Batu niho bakalya lingama la obili yi nima, biki abe bakegu kalya. A beyo, obili yi nimuna a kuwa buwobi kakitaga.

³² No bi kapa ambe makikonitogu kaigbomiso bamu. Mukondi ikaga wakigumya ka mogubo ka Mombukwono-dosu, anakisa bopisi tino bayo Mombukwono-dosu ogwo mino magyagya. ³³ Mutu yi nino a na muko asyege limbengi ka makpumuka ma obili, anakisa bopisi tino bayo mukaki ogwo mino magyagya, ³⁴ ika kuwa wakigbananaga. A begeyo, iki muko nino kegu ko vononi ikani musika nino konovyigu basyege mambengi ka likpumuka ka Mombukwono-dosu kye biki bitu ka nzayi na ka limbengi. Muko wo vononi asyege iyi limbengi ka makpumuka ma obili, anakisa bopisi tino bayo mbunyiaki ogwo mino magyagya.

³⁵ Nakabikya beyo ko bulya izangiya kunu, kegu be nakamulikilyaga bakpaka. Nakapa kamuwoniso beyo okwononi mina kaiko, kye mugugubyoni Mombukwono-dosu ni makegu na bunzenge-nzenge.

³⁶ Mumbanzu kina be kegu kagya muko nino akasunga binza, musasa kabeduwo aluku yi nino, agyino beyo oboliyi mino, bavanana. Kogyigu bunye. ³⁷ Luki limoti, aluku yi nino kiki na mutamanagi mavanana kani bakakpomyigu ka mapupu, kabikya bingbanganya be kavananigu, ogyi binza. ³⁸ Kinili, aluku yi nino kava muko fimbu nino o bi kasunga, ogyi binza. Luki limoti, kakya kava beyo iba ogyi kuwa bata binza kugbe.

³⁹ Muko ikaga ka mafoku ka mbunyiaki ngbingo yi nino muluku a mbeyi mino ka mu. Muluku kokwo, iba vononi osyini, akwanana kuwa kava mutu yi nino apo. Luki limoti, vanana yi iki luga ka bakilisito aka. ⁴⁰ Kiko bi imi, muko iko bi na magyagya kugbe kaiko woko aka. Niyo a mutamanagi kami, nakaina abe natu goni imi na Limbengi ko Kunzi.

8

Apepe wa makolo nimo bupaga bokunzi

¹ Ka nilo ondi apepe wa makolo nino bupaga bokunzi, takaiba ambe «ifusu basi ta na yimibo» ka likpumuka li nilo beyo mo mino kabikya. Yimibo apaga yibinika, luki limoti, sipananiso opikaga ka baya. ² Mumbanzu kiko kasima be a na yimibo, kanibigu beyo okwononi mino be ibi. ³ Luki limoti, mutu yi nino apaga Kunzi, Kunzi amibagatu.

⁴ Ka nilo ondi apepe wa makolo nino bupaga bokunzi, takwananatu kalya makolo mi nimo? Takaiba binza ambe gbilito kegu luki la bangbalo kunu ka obili, Kunzi a bemoti aka. ⁵ Atu na makpumuka kugu wa lisyu na kunu ka litombu nimo batu bagogo balikyaga be bokunzi. Yeki a beyo, atu neki na «bokunzi» bakpu na «bangama» bakpu. ⁶ Luki limoti, ka nakpangbala kusu yipepe, Kunzi a bemoti aka, Obosu nino agya ndi

makpamuka masi, ta na obili ko ngu kaki. Na goni, Mombukwono-dosu a bemoti aka, ni Yeso-Kilisito. Kunzi agya ndi makpamuka masi pisi ku kaki, iyi no atipaga obili.

⁷ Luki limoti, batu basi bakibigu linguu la likpamuka li nilo. A beyo, batu bagogo bibanana ndi kaubibiso bokunzi aka. Kadwe na lisyé li nili, balyaga makolo nimo binaga abe bupá bokunzi ka bapepe, tamanaga kabu a ya bupo, biminaga kuwa abe boputikonini pisi ka makolo mi nimo. ⁸ Wina se, kegu malili mo atikpudisa banu buwobi no Kunzi. Takalya abe tokolyigu, a mufongoni aka.

⁹ Wiminyonito, yeki makegu bata bosunzu, yigya kunu kubumyonitogu batu nifo bakegu bungata ka baya. ¹⁰ A beyo, kika kani mutú yi nino baya kaki kanongotigu uminini, iwe nino wa na yimibo, kalyalya ka ndabu niyo bubitisa mino bokunzi, kinigu abe kika binza kalya makolo nimo bupaga bokunzi? ¹¹ Kika beyo, mutú yi nino obungagatu ko bulya yimibo kaku. Wina se, Kilisito okwa ndi ko bulya kaki goni. ¹² Makugyilya bomomonu nifo bakanongotigu ka baya bunye, mutulisa mambengi, a mufongoni abe makugyilya Kilisito mombukwana-daki yi bunye. ¹³ Kinili, mika-mama kogwa ka bunye ko bulya malili, nakalyigu ndeke bata makolo kye nakagwisisoni.

9

Mukalya ka atutumbwa

¹ Nakegu mbeyi goni mukulikanaga kagya beyo nopo mino? Nakegu mbeyi atutumbwa? Nakaminaga mbeyi ndi goni Yeso Mombukwono-dosu? Makegu mbeyi masolo ma ligubo nilo nagyilyaga Mombukwono-dosu? ² Gutugu batu bagogo bakabikya be nakegu atutumbwa, ibunu yipepe matu kaiba be na atutumbwa. A beyo, yeki ma kawa luki limoti na Bamombukwono-dosu, ibunu bo makowonisa be na atutumbwa.

³ Nusikisyaga batu bi nifo besungulyaga be: ⁴ tokokwononigu kainisono na luki lilya ikani nilo limwo ka ligubo nilo tagyaga? ⁵ Tokokwononigu goni ibusu kawwa foko nifo tiko kakpakyana pa imoti na ibu ka ligubo mufongoni abe batutumbwa bagogo, bamamaki Mombukwono-dosu na gutugu Petele aka? ⁶ Ikani ibusu na Balanaba aka bo tokwononi kaigugubyo ibusu bamombukwono-dosu bi kainisono no luki ka obili kusu? ⁷ Suda tina no ikisilyaga ni iyi mombukwana-daki yi makpamuka ma busada? Ikani mutú tina no kakwananigu kalya bumo ya muzabibu nino akana ndi? Ikani, muhubulya wa bamanya tina no kakwananigu komwo maziba ka bayama nifo ubuulyogo?

⁸ Makasima be nakabikya beyo kye nawakigumya ka tamanaga ka bambanzu? Gutugu Mutuu ka Musa aka abikyaga begye. ⁹ A beyo, ikpikaga ka Mutuu ka Musa be: «Wakakondilonitogu ngombe munoku kani akadita nganu.» Kunzi asyegetu goni limbengi ka bangombe? ¹⁰ Kegu mbeyi kanzina beyo ko bulya kusu? ¹¹ A beyo, bokpika ndi manzina mi nimo ko bulya kusu. Okwononi be mutú nino akadima tiko na nino akobuulyo, bagyi ligubo na mutamanagi be ka mulibo, binisanatu goni ibu na masolo mi ma kabu. ¹² Takuna ndi masolo ma limbengi kuso kunu. Ika kuwa likpamuka limbanga tino kika kani ta na masasa kalya luki ka mafoku kunu? ¹³ Kika ni batu bagogo bakalyalya ka mafoku kunu, kegu ibusu bo talyalyo bi kaukitaga ibu?

Takagyagu ndi ibusu beyo, luki limoti, takokibya masi mi nimo kye takokpingbonitogu Mongoni Manza ka Kilisito.

¹³ Makibigu ambe batu nifo bagyaga ligubo ka Ndaabu ko Kunzi, balyalyaga ka ligubo li nilo? Na nifo bupaga bapepe ka gbogbo, balyayaga ka bapepe bi nifo goni bo. ¹⁴ Na goni, Mombukwono-dosu obikyoni ndi bingbanganya be batu nifo babikyaga Mongoni Manza, balyalyagi ka Mongoni Manza.

¹⁵ Luki limoti, nakagyagu imi beyo, na nakokpikigu bekye na mino kakunga luki. Okwononi gutugu nokwi kani mambanzu kokpingbigu yibiba kami ko bulya likpamuka li nilo. ¹⁶ Nakakwananigu kaibiba ko bulya yibikyaga Mongoni Manza, kye a ligubo nilo nokwononi kagya. Nokogyi beyo, iko kumbu yidingi na imi. ¹⁷ Nakitwa ndi ni imi ka ligubo li nili, nakwananatu bi kaiko na mukalya. Luki limoti, yeki a likumbogi nilo bebinikisa ndi, nakwanana kagya aka. ¹⁸ Mukalya kami se kuwa ni iki? Imu ni kabikyaga Mongoni Manza payaya kani nakigumyigu kakunga nilo Mongoni Manza akwanano bi kepa.

¹⁹ A beyo, nakegu musunzu ka mambanzu gutugu bemoti aka. Luki limoti, niita musunzu ka bambanzu basi kye babinikyani bakpu. ²⁰ Luga ka Bayuda, nigyaga abe Muyuda kye babinikyani. Nakegu imi kusili wa Mutuu ka Musa, luki limoti, ngbingo yi nino nikaga mino luga kabu, nigyaga abe nakika goni imi kusili wa Mutuu mi nimo kye babinikyani. ²¹ Niyo nikaga goni luga ka batu nifo bakibogigu Mutuu mi nimo, nigyaga abe ibu, ni nakegu kanda mutuu, kye babinikyani. Kegu bekye na di na mutuu

ko Kunzi, kye na kusili wa mutuu ka Kilisito. ²² Ka niŋo ba na buro ka baya, niyaga abe mupo kye binisoni na muhukuso. Ka batu basi, navaga yigya kabu aka, kye nagyaga yasi ambe bemoti-bemoti luga kabu binisoni na muhukuso. ²³ Nagyaga nimo masi ko bulyo Mongoni Manza, kye ninisonito goni imi na bubungo bi.

²⁴ Mibaga binza be batu niŋo bagyaga masindani ma mbangu, bapikitaga basi. Luki limoti, mutuu bemoti aka no bapaga mukalya. Eee, pikitoni neki mbangu wa makwanano mino kainisono na mukalya. ²⁵ Batu basi niŋo bagyaga masindani, biginyiyagatu. Bagyaga beyo kye bubangi begbegbe, wina se begbegbe bi nibayo kolipyogigu na putikana. Luki limoti, tagyaga ibusu beyo kye tinisoni na nibayo kaputikanigu ndeke. ²⁶ Kinili, nakegu kapikita gballi. Nakabumana luki limoti, kegu abe nakika kabumana na ovivi. ²⁷ Nakogyogya nzuyi kami kugbe, iba nakozonegongitogu mukalya, kumbusa kabikyaga batu bagogo Mongoni Manza.

10

Polo akapa mutuu ko bulya gbilito

¹ Bomika-mama, nakapa ambe tomononi nilo usilya ndi botitosu. Ba ndi kakkapyana ibu basi kusili wa ikuba, bazaba ndi goni ibu basi libo lidingi langbu. ² Bamatikana ndi ibu basi na Musa pisi kogwa ifatiso ka ikuba na ko libo li nilo. ³ Balyaga ndi ibu basi malili mumoti ma limbengi. ⁴ Na bomwaga ndi goni ibu basi libo la limbengi limoti aka. A beyo, bomwaga ndi libo nilo opupaga ndi ka litalu. Litalu li ni Kilisito nino ba ndi kakkapyana pa imoti na ibu. ⁵ Luki limoti, budingi luga kabu bakega ndi bukwanana ko misa ko Kunzi, kinili, bolumwaga ndi ka isa.

⁶ Makpumuka mi nimo a likingyosi ku kusu iba takikonitogu na musasa manye beyo botitosu ba ndi mino na imu. ⁷ Makobibisonitogu gbilito mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino. A mudongoni beyo ikpikaga mino ka Mobiso Motu be: «Bambanzu bikanana ndi kalyalya na komwo, kumbuso yi, bamaga ndi kobino.» ⁸ Takikonitogu kagya bilya mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino, bolumwaga ndi belofa batekebe baba na basaa ka lisyeyo limoti. ⁹ Takakingilogonitogu Kilisito mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino, banzuka bolumwisaga ndi. ¹⁰ Takikonitogu kaigama mudongoni beyo bagogo luga kabu bagyaga ndi mino, malaika ko Kunzi nino amwogo bambanzu, ulumwisaga ndi.

¹¹ Makpumuka mi nimana masi usilya ndi botitosu kye iki likingyosi ko bulya kusu. Ikpikaga ndi katiwonisilo kambwa, kye ta ko ngbingo nino a buwobi na mulifo. ¹² Kinili, mutuu yi nino akasima be a wakamaga ka baya, iminyito be kogwonito. ¹³ Kuboboku nikwo amusilyogo, a nikwo aka kwo usilyaga batu basi. Kunzi nino otulyosaga nilo abikyaga, kakwananigu kasa Mumuyoniso be amumakyi ka kuboboku kakitaga ngu kunu. Luki limoti, makogulya gutugu mino, amupatu ngu kokibyo na kopupago mino.

Makomotonitogu ligubo ko Kunzi na gbilito

¹⁴ Kinili, bomika-mama bupakaaa, wiminyonito! Makobibisonitogu gbilito. ¹⁵ Nakamunzinyila abe batu ba yimibo. Wondilyoni mbeyi ibunu bamombukwanadonu bi likpumuka nilo nakabikya. ¹⁶ Tomononi wa tamwago mina kopo wa bubunga, tamigisilyagatu Kunzi ibiba. Ngbingo yi nino tamwogo mino, takamatikanagigu mbeyi pa imoti na bangu ka Kilisito? Na ngbingo yi nino tagbananago mino mukati, talya, takamatikanagigu mbeyi pa imoti na nzuyi ka Kilisito? ¹⁷ Yeki mukati a mumoti aka, gutugu ibusu takiko bakpu, ta nzuyi yimoti, kye ibusu basi talyaga mukati mumoti.

¹⁸ Winoni mbeyi likingyosi la yigya ka Bezaleli: batu niŋo balyaga apepe nino babisaga ka gbogbo, bakikogigu mbeyi bumatikana no Kunzi pisi ka apepe yi nino? ¹⁹ Na se kapa kabikya bu? Ambe makolo nimo bupaga gbilito ka apepe mo a na izangiya? Ikani gbilito to a na izangiya? ²⁰ Kali! Luki limoti, nakabikya ambe apepe nino mutuu yi nino kamibigu Kunzi apaga, usilyaga babili, kasilyogigu Kunzi. Nakegu kapa ambe motikononi na babili. ²¹ Makakwananigu komwo ko ngbinga bemoti ka kopo ka Mombukwono-dosu na ka nino ka babili. Makakwananigu goni kalyalya ko ngbinga bemoti, ka miza ka Mombukwono-dosu na ka nino ka babili. ²² Ikani, takapa kadwaga imi ka Mombukwono-dosu? Makasima be ibusu bo takitogi no ngu?

Togyini makpumuka masi ka ibiba ko Kunzi

²³ Batu bagogo luga kunu kabikyaga be: «Takwanana kagya masi.» Iyo, luki limoti, masi kegu manza. «Takwanana kagya masi.» Iyo, luki limoti, masi kakwananigu kopika baya kusu. ²⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kokisonitogu izangiya kaki ka mombukwana-daki yi, luki limoti, niyo ka batu bagogo.

²⁵ Lyoni masi nimo bagabaga ka soko ni mambengi kegu kamudwa ko bulyo yi. ²⁶ A beyo, ikpikaga be: «Obili na masi nimo a kuso yi a ma ka Mombukwono-dosu.»

²⁷ Kika ni mututu nino kamibigu Kunzi amumokini kalyalya ku kaki, makabailya kaında, lyoni masi nimo bamupá ni mambengi kegu kamudwa ko bulya yi. ²⁸ Luki limoti, mututu bemoti kamabikya be: «Makolo mi nimana a nimo bapá ndi abe apepe ka gbilito.» Kika beyo, makolyonitogu ko bulya ka mututu yi nino amubikyi na bekye limbengi kadwonito. ²⁹ Nakegu kabikya ko bulya mambengi kunu, luki limoti, ko bulya ka nilo ka nino amubikyi.

Mututu bemoti akwananatu kauuso be: «Ko bulya iki yo bepakyaga kagya beyo na mino kapa ko bulya limbengi ka mututu wagogo? ³⁰ Nakamigisya Kunzi ibiba ko bulya luki nilo nakalya, ko bulya iki yo benzinzinya mino ko bulya malili mi nimo?»

³¹ Kinili, kika ni makalyalya, komwo ikani kagya makpamuka masi, gyogoni ka ibiba ko Kunzi aka. ³² Yigya kunu kugwisisonito Bayuda ikani batutu nibo bakegu Bayuda gutugu kanisa ko Kunzi aka. ³³ Byeni yigya kami. Nagyaga yapu be yigya kami yasi ubosili bambanzu basi. Nakakisagigu izangiya kami ka mombukwana-dami, luki limoti, niyo ka batutu basi, kye binisoni na muhukuso.

11

¹ Byeni yigya kami, mudongoni beyo imi mombukwana-daki yi nabyege mino yigya ka Kilisito.

Likpamuka la kitikya mu ko ngbingo wa malumba

² Nakamubibisa kye metamanaga bongbinga basi, makabye mututu kami beyo aka yo namuwonisila ndi mino. ³ Luki limoti, nakapa ambe wiboni likpamuka li nili: Kilisito ni ngama ka muluku wasi, muluku ni ngama ka mukaki na Kunzi ni ngama ka Kilisito.

⁴ Muluku wasi kika mu makitikyo kani akalumba ikani kabikyaga likpamuka ko lino ko Kunzi, akaminisiso Kilisito payaya. ⁵ Luki limoti, muko wasi kika mu bikpo kani akalumba ikani kabikyaga likpamuka ko lino ko Kunzi, akaminisisa mbunyaki nino ngama kaki payaya. A mudongoni abe kika mu muwa*.

⁶ Muko kiki mu makitikyo, akwanana neki goni kaiwisisa mu! Luki limoti, yeki a suni ka muko kaikusisa tukatu ikani kaiwisisa mu, a neki binza kaitikya mu. ⁷ Muluku kakwananigu iyi kaitikya mu, kye a likingyosi na ibiba ko Kunzi. Luki limoti, muko a iyi ibiba ka muluku.

⁸ A beyo, Kunzi kagyagu ndi muluku wa mambwa ka nzayi ka muko, luki limoti, muko wa mambwa opupa ndi ka muluku. ⁹ Na kugbe, Kunzi kagyagu ndi muluku ko bulya ka muko, luki limoti, agya ndi muko ko bulya ka muluku. ¹⁰ Kinili, ko bulya ka bamalaika, muko akwanana kaitikya mu, kowonisilo be a kusili ka mbunyaki.

¹¹ Luki limoti, ka obili kusu pa imoti na Mombukwono-dosu, muko kikigu binza ni kegu na muluku, muluku kikigu goni binza ni kegu na muko. ¹² A beyo, mudongoni beyo muko wa mambwa opupa ndi mino ka nzayi ka muluku, muluku ibukutaga goni iyi na muko, na masi apunya ko Kunzi.

¹³ Wondoni mbeyi ni ibunu bamombukwana-donu bi: atu binza muko kaika mu bikpo kani akalumba? ¹⁴ Bambanzu hibagatu be a suni muluku kaiko no tukatu bivukuku.

¹⁵ Luki limoti, a ibiba muko kaika notu beyo, kye Kunzi apa ndi tukatu tidingi kaitikya notu mu. ¹⁶ Mambanzu kapa bata kagya bodongoso ka likpamuka li nilo, ibito binza be: iki makanisa ko Kunzi ikani ibusu bamombukwono-dosu bi takegu na yigya yagogo.

Polo akauyoyiso bakilisito ko bulya malili ma musilyoni

¹⁷ Nakegu kamubiba wa no mino kamupá mututu mi nima. A beyo, ngbingo yi nino mamumukanago mino, mamukana kunu kikogigu na izangiya, luki limoti, opupisaga likpamuka lanye aka. ¹⁸ Ya mambwa, befikyi bi be ngbingo yi nino mamumukanago mino, yigbananaga ikagatu luga kunu. Nakaina abe o mino beyo aka yo. ¹⁹ Okwononito be yigbananaga ikito aka luga kunu, iba bakilisito balingunu luga kunu bimibisikosito.

²⁰ Ngbingo yi nino mamumukanago mino, kegu malili ka Mombukwono-dosu mo malyaga. ²¹ A beyo, niyo aka yo mikago mino kapanga kalyalya, mututu yikaka-yikaka ofusaga kalya malili nimo aka mo odogoku iyi na imu, kawa wa gowa, batutu bagogo bikaga na nza, bagogo badamua bizenge. ²² Makegu ibunu na bandabu nibayo makwanana mino kalyalya na komwo? Ikani makaina kanisa ko Kunzi payaya na makapa kaupiso batutu bi nibo bakegu no luki suni? Makapa be namubikyi buni? Okwononito be namubibi? Haaa, nakakwananigu kamubiba ko bulya likpamuka nilo!

* 11:5 11:5 mu muwa: Ko ngbingo yi nino, bakagwi ndi muko ka bilya, bawaga ndi muko yi nino mu bingu kowonisilo be ogyi bilya.

*Malili ka Mombukwono-dosu**(Matayo 26:26-29; Maliko 14:22-25; Luka 22:15-20)*

²³ A beyo, mutuu nimo Mombukwono-dosu epa ndi imi, imu nima, namukitisilyaga kawa ifunu: biti yi niyo bagaba ndi mino, Mombukwono-dosu Yeso ava ndi mukati, ²⁴ niyo amigisilya Kunzi ibiba, obunonogo, abikya be: «Nzuyi kami niyi, namupi ifunu. Gyogoni beyo ketamano yi.» ²⁵ Niyo bama kalya, ava ndi kopu wa vinya begyo, abikya be: «Kopu yi nima ni agame wambiya ko Kunzi, nino bangu kami odukogi mino katulyoso. Bongbingo basi wa momwaga ndeke mino, gyogoni beyo ketamana yi.» ²⁶ A beyo, bongbinga basi wa malyaga ndeke mino mukati mi nima na kamwo kopu yi nima, makabikyaga kukwaku ka Mombukwono-dosu dingbanganya kadwe ka kwa ka igoku ndeke mino.

²⁷ Kinili, nino akalya mukati ikani kamwa kopu ka Mombukwono-dosu ni kokwononiga, akagya bunye ka nzuyi na bangu ka Mombukwono-dosu. ²⁸ Eee, okwononi be muti yikaka-yikaka ikpimi binza, alya kawa mukati na kamwa kopu yi nima. ²⁹ Kye mambanzu kalya mukati na kamwo kopu, ni kegu kotombisyo isi ya nzuyi ka Mombukwono-dosu, akaimakya ni iyi mombukwana-daki yi ka mungimbo. ³⁰ Kinili, budingi luga kunu ba na bokolobu, ba na pika bipoke-peke na bagogo bokwogoni ndi. ³¹ Takikpimaga mbeyi ndi ni ifusu bamombukwono-dosu bi, tanyikatu bi mukombu ko Kunzi. ³² Luki limoti, Mombukwono-dosu akatisombiso na katiyoyiso, kye takogulyonitogu ka mukombu pa imoti na batu bagogo ba obili yi nima.

³³ Kinili, bomika-mama, ngbingo yi nino mamumekanaga mino kalya malili ka Mombukwono-dosu, a binza kabundanaga. ³⁴ Mambanzu kika na nza, alyalyi mbeyi ku kaki, kye makimokyonitogu ka mukombu ngbingo wa musilyoni kunu. Nobungusyagatu banu makpumuka magogo nimo osikoni wa nodoku mino.

12*Bapepe nibo Limbengi-Lotu upaga*

¹ Bomika-mama, nakegu kapa ambe wikoni ko biti ko bulya bapepe nibo limbengi Lotu upaga. ² Makaiba be ngbingo yi nino ma ndi mino ni makanamibigu Kunzi, mikaga ndi bakigumya ka gbilito nito kanzinagigu, makakwananigu ndi kaigwi mambengi kambwa kabu. ³ Mbiya wanu, nakapa kamumbiso be: muti gutugu bemoti aka nino Limbengi ko Kunzi ikaga kaso kaki, kakwananigu kagbanga Yeso. Na Limbengi-Lotu kiki kaso ka muti yi nino, kakwananigu kabikya be: «Yeso ni Mombukwono-dosu!»

⁴ Bapepe ba dididi, luki limoti, Limbengi-Lotu aka lo upaga. ⁵ Bopisi baya mogubo ka Kanisa a dididi, luki limoti, bagugubyogo Mombukwono-dosu bemoti aka. ⁶ Mogubo a dididi, luki limoti, Kunzi bemoti aka no upaga batu basi mogubo masi mi nimo. ⁷ Limbengi-Lotu akagya ligubo ka muti yikaka-yikaka ko bulya izangiya ka batu basi. ⁸ Limbengi upaga muti wago kanzina na yimibo, Limbengi limoti li nilo aka lo apa muti wago ngu kauwonisilo bambanzu likpumuka ko Kunzi na yimibo. ⁹ Apa wago baya yaru, wago ngu kohukuso bokolobu. ¹⁰ Limbengi upaga muti wago ngu yigya makpumuka mumbanga-mbanga, apa wago apepe kanzina na bugyalandu, apa wago yimibo kotombisyo likpumuka nilo otukyogoku ka Limbengi-Lotu ikani nilo la kaboboka. Upaga muti wago apepe kanzina masasa ka Bamalaika, apa wago yimibo kotongbomosyogo masasa mi nimo. ¹¹ Limbengi limoti li nilo aka lo agyaga makpumuka mi nimo masi, apa muti yikaka-yikaka apepe kaki beyo abailyago mino.

Kanisa a abe nzuyi niyo a na mababa mudingi

¹² A beyo, Kilisito a mudongoni abe nzuyi niyo a na mababa mudingi. Gutugu mababa mi nimo kika mudingi, a nzuyi yimoti aka. ¹³ Ifusu basi, Bayuda ikani batu nibo bakegu Bayuda, bosunzu ikani batu nibo bakegu bosunzu, togwa ndi ifatiso kye tiki nzuyi yimoti ka Limbengi-Lotu limoti. Ifusu basi tinisana ndi na Limbengi-Lotu li nilo.

¹⁴ Nzuyi kegu na libaba limoti aka, luki limoti, a na imu mudingi. ¹⁵ Kika ni kuguko obikyini be: «Nakegu imi kabokuko, nakegu neki libaba la nzuyi.» Gutugu beyo, a libaba limoti aka luga wa mababa ma nzuyi. ¹⁶ Na kika ni kutiliko obikyini be: «Yeki nakegu imi liso, nakegu neki libaba la nzuyi.» Gutugu beyo, a libaba limoti aka luga wa mababa ma nzuyi. ¹⁷ Kika ndi ni nzuyi yasi a liso, akwanana kawa ndi kaukana liki? Kika ndi ni a kutiliko, akwanana kawa ndi kaiba su yo luki liki? ¹⁸ A beyo, Kunzi obisaga ndi libaba limoti-limoti la nzuyi kabyenene na sipananso kaki. ¹⁹ Masi kika ndi libaba limoti aka, iba nzuyi kegu! ²⁰ Mababa a mudingi luki limoti, nzuyi a yimoti aka.

²¹ Liso kakwananigu kabikya kabokuko be: «Nakegu na nzoyi kaku!» Gutugu mu aka kakwananigu kabikya magu be: «Nakegu na nzoyi kunu!» ²² Mababa ma nzuyi nimo inisonogo abe kiko ma payaya, ikaga goni imu na izangiya aka. ²³ Mababa nimo

tinaga payaya, imu mo tobibisaga kakitaga mago. Nimo apaga suni kaina, imu mo tobuulyaga kugbe, ²⁴ kakitaga mababa ma ibiba ma nzuyi kusu. Kunzi agya ndi nzuyi, apa ibiba yidingi ka mababa nimo tinaga payaya. ²⁵ Agya ndi beyo kye mababa ma nzuyi kikonitogu na yigbananaga. Luki limoti, atungbulanagi mabobo. ²⁶ Kika kani libaba limoti akaigomisogo, magogo masi igomisogo pa imoti na ilu. Kika ni limoti ovini ibiba, magogo masi ogwa magyagya pa yimoti na ilu.

²⁷ Ifunu ma nzuyi ka Kilisito, mumbanza yikaka-yikaka luga kunu a libaba la nzuyi yi niyo. ²⁸ Kunzi ubisa ndi batutumbwa ka pa ya mambwa ka kanisa, ka pa ya yiba bogyalandu na ya yisaa bowonisili. Kumbuso yi, atu na batu nibo ba na apepe kagya makpumuka mumbanga-mbanga, kauhukuso bambanza, kausingyo bengeni, kaunanaga batu bagogo, kanzina masasu ka bamalaika. ²⁹ Basi bagegu batutumbwa, ikani bogyalandu ikani bowonisili. Basi bagegu na apepe kagya makpumuka mumbanga-mbanga, ³⁰ kauhukusa bambanza, kanzina masasu ka bamalaika, ikani kotongbomosyo masasu mi nimo. ³¹ Hukisoni neki bapepe nibo ba na izangiya kugbe. Ko bulyo yi niyo, nakamuwonisila mbiya wana pisi yanza kugbe kakitaga bayagogo bayasi.

13

Sipananiso okitogi makpumuka masi

¹ Nakanzina gutugu masasu ka bambanza na nimo ka bamalaika, luki limoti, nakiki na sipananiso, na mudongoni abe liyu la ngweyi ikani kengele niyo akobuko. ² Nakanzina gutugu na bugyalandu ikani kandunga makpumuka masi nimo makisuma ikani kaika na yimibo yasi ikani kaika na baya niyo nakwanana na iyu kohokisa bangapa, luki limoti, nakiki na sipananiso, na payaya aka. ³ Nakulupya gutugu batu ba yangya lingama kami lasi, nisuta be bebasyi ko buku, nakiki na sipananiso, niyo kegu na imi na izangiya.

⁴ Mutu wa sipananiso okibyagatu, ikaga mutu wanza, kikogigu no miso mopi, kibinikagigu, kikogigu na limbengi lidingi, ⁵ kagyagigu likpumuka lo suni, kakisagigu bunza kaki aka ka mombukwana-daki yi, kangbutagigu bikwa, kobisogigu likpumuka lanye ka limbengi. ⁶ Mutu wa sipananiso kogwogigu magyagya ka likpumuka lanye, luki limoti, ogwaga magyagya ka likpumuka la lingunu. ⁷ Apilyaga makpumuka masi, obuulyaga baya ka bongbinga basi, ikaga na mutamanagi na anokibyo bongbinga basi.

⁸ Sipananiso kosyogigu. Luki limoti, bugyalandu oiyatu ndeke, apepe munzina masasu ka bamalaika ikatu ndeke na mulibo, yimibo olimikaga ndeke. ⁹ A beyo, yimibo kusu a yikede na bugyalandu kusu a bikpufu. ¹⁰ Luki limoti, ngbingo yi nino yimibo ya lingunu odoku ndeke mino, niyo yo kpufu osyo.

¹¹ Ngbingo yi nino na ndi mino miki, nanzinaga ndi abe miki, natamanaga ndi abe miki, nanotombisyo makpumuka abe miki. Luki limoti, wa niita kuwa mino mumbanza, nasa libenzi lasi. ¹² Mbiya wana, takaina likpumuka la lingunu abe mulundu ka nelaga wombulu-mbulu, luki limoti, kumbuso, tinatu ndeke bingbanganya. Mbiya wana, nakaiba luki likede aka. Luki limoti, kumbuso, namiba ndeke Kunzi binza mudongoni beyo emibago mino.

¹³ Mbiya wana, makpumuka masaa mi nima akpakyana pa imoti aka: baya, mutamanagi na sipananiso. Luki limoti, nilo la izangiya kugbe luga wa makpumuka masaa mi nimo ni sipananiso.

14

Izangiya ya bapepe ka Limbengi-Lotu

¹ Kisoni mbeyi kaika na sipananiso kambwa wa masi. Kisoni goni kaika na bapepe ka Limbengi-Lotu, kugbe kaika na apepe wa bugyalandu. ² Mutu yi nino akanzina masasu mumbanga-mbanga, kunzinyagigu bambanza, luki limoti, anzinyaga Kunzi. A beyo, kegu na mutu yi nino akwanana kotombisyo. Pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu, mutu yi nino abikyaga makpumuka nimo a makisuma. ³ Luki limoti, mutu yi nino anzinaga na bugyalandu, unzinyaga bambanza. Unzinyaga beyo kaupika ka baya, kautumisa na kaududulisa mambengi. ⁴ Nino anzinaga masasu mumbanga-mbanga, ipikilyaga baya kaki ka mombukwana-daki yi. Luki limoti, nino anzinaga na bugyalandu opikaga baya ya kanisa yasi.

⁵ No fi kapa ambe ifunu basi nzinogoni masasu mumbanga-mbanga, luki limoti, no fi kapa bata kugbe ambe nzinogoni na bugyalandu. Mutu yi nino anzinaga na bugyalandu a na izangiya kugbe kakitaga nino anzinaga masasu mumbanga-mbanga. Kika kani atu na mutu yi nino akwanana katumbulaga nilo akabikya, kanisa yasi amagatu ka baya. ⁶ Bomika-mama, nika na izangiya tino ko misa kunu, nakodoku ku kunu, napunga

kamunziniya ka masasu mumbanga-mbanga? Nika na izangiya tino ko misa kunu kika ni munzina kami kegu kamuwonisila makpumuka nimo ikaga makisuma, kamuwonisila yimibo, bugyalandu ikani mutiwi?

⁷ Takava likingyosi la makpumuka mo dumo abe siba ikani domu, kika ni mayu mi kegu kobuko dididi, takwanana kaiba liyu la siba ikani la domu liki? ⁸ Bakongboti ngudu ya lunga binza, wani no akwanana kaibungusyogo kainda ka lunga? ⁹ A mudongoni begeyo ku kunu: makiko kabikya makpumuka nimo bambanzu bakegu kotombisyo, siba kawa isi yi liki? Niyu a abe makika kadikitaga toyi ka butala. ¹⁰ Masasu a mudingi ka obili, masi okitisaga asi munzina aka. ¹¹ Mutu bemoti kika kanzina lisasu nilo nakibigu, ifusu na iyi basi tiko abe bongingi. ¹² A mudongoni begeyo ku kunu! Yeki ma na musasa ma bapepe ba Limbengi-Lotu, hukisoni neki na kekele, kugbe yi nibo bakopika kanisa ka baya.

¹³ Kinili, nino anzinaga ka masasu mumbanga-mbanga akwanana kakunga Kunzi kye api ngu koyikoso masasu mi nimo. ¹⁴ Kika ni nakalumba na masasu mi nimo, limbengi lo akalumba, luki limoti, yimibo kegu kagya luki. ¹⁵ Nakwanana se kawa kagya buni? Nalumba na limbengi na yimibo goni. Nimbila na limbengi na yimibo kami goni. ¹⁶ A beyo, wakiko kalumba ka limbengi, wanamigisya Kunzi ibiba, mutu wagogo nino a ka musilyoni ni kegu kotombisyo likpumuka li nilo, kakwananigu kofingisya be «A asi beyo aka yo» kye kegu kaiba nilo waka bikya. ¹⁷ Malumba kaku a manza, luki limoti kapikigu mutu wagogo ka baya.

¹⁸ Nakamigisya Kunzi ibiba beyo nanzinaga mino masasu mumbanga-mbanga kamukitaga ifunu basi. ¹⁹ Luki limoti, ka makutana napaga kabikya makpumuka kubukumuti nimo bambanzu bakana binza, kye nutiwi goni bengeneni, ni nakobikyigu makpumuka belofu tekebe na masasu mumbanga-mbanga.

²⁰ Bomika-mama, makikonitogu na tamanaga ya libenzi, luki limoti, tamanaga kunu iki abe niyo ka bamboku. Pisi kagya bunye, wikoni abe bomiki. ²¹ Kuso wa Mutuu, Mombukwono-dosu abikya be:

«Nanziniyaga ndeke livananza li nilo pisi ka batu nibo ba masasu dididi na pisi ka noku ka sobiko.

Na gutugu beyo, bakemukanigu ndeke.»

²² Kinili, apepe munzina ka masasu mumbanga-mbanga a likingyosi ka batu nibo bakanabinikyonigu Kunzi. Luki limoti, kegu na izangiya ka batu nibo babinikyononi. Apepe munzina na bugyalandu a likingyosi ka batu nibo babinikyononi, kegu na izangiya ka batu nibo bakanabinikyonigu.

²³ Kiko mbeyi ni kanisa wasi omumukonini, batu basi bananzina ka masasu mumbanga-mbanga, batu nibo bakegu kotombisyo likpumuka ikani nibo bakanabinikyonigu Kunzi bakogulya ka musilyoni kunu, bakabikyigu be ma no bikyatya? ²⁴ Luki limoti, batu basi bakiko kanzina na bugyalandu, mutu nino kegu kotombisyo likpumuka li nilo ikani nino kabinikyonigu Kunzi, kogulya, imibo bunye kaki ko bulya nilo iko kani ukonini. Basombiso ka likpumuka nilo iko kani ukonini, ²⁵ bodikidi nibayo ikaga na boyu kuso kaki ipupiso ka bungbanganya. Ogwo kuwa mokpukpu kabibiso Kunzi, anabikya be: «A linguna be Kunzi a luga kunu!»

Beyo kanisa okwononi mino kampakayana

²⁶ Bomika-mama, takwanana se kawa kabikya buni? Ngbingo yi nino mamukanaga mino, mutu bemoti akwanana kaimbila, wago apa mutiwi, wago atumbulaga likpumuka nilo a lakisuma, wago apa mutuu ka lisasu limbanga na wago bata oyikasa nilo sobiky. Okwononi be nimo masi iki na izangiya kopika kanisa ka baya.

²⁷ Bambanzu bakapa kanzina ka masasu mumbanga-mbanga, okwononi be fikil baba aka ikani basaa, banzini bemoti kumbuso ka wagogo. Mutu bemoti ikito, koyikosogo nilo biko kabikya. ²⁸ Luki limoti mutu muikoso kiki, badaki biwo ka musilyoni. Mutu yikakayikaka anzini ka limbengi kaki mombukwana-daki yi no Kunzi kaki. ²⁹ Batu baba ikani basaa banzini na bugyalandu, batu bagogo biko karpima nilo bakabikya. ³⁰ Luki limoti, Kunzi kawonisilo mutu bemoti likpumuka nilo a lakisuma, okwononi be mutu yi nino akanzina adaki. ³¹ A beyo, ifunu basi makwanana kanzina na bugyalandu, mutu bemoti kumbuso ka wagogo. Kawa wa go wa, batu basi bakwanana kaukana mutuu mi nimo, utumiso mambengi. ³² Mambengi ka bogyalandu mukunaga bogyalandu. ³³ A beyo, Kunzi kegu Kunzi wa bunzenge-zenge, luki limoti a Kunzi wa maziyo.

Mudongoni beyo igyonosogo mino ka makanisa masi ka batu ko Kunzi, ³⁴ boko bokwononi kaiko biwo ka musilyoni ma kanisa. Kegu na nino bakwanana kasilya

mūnzina. Okwononi ƒe boko biki batɔ ƒakakana, mɔdɔngɔni ƒeyo Mɔtɔu abikyaga mino. ³⁵ Bakika na likpɔmɔka la kuuso, ƒumuusi ƒambɔnyaba ka mɔsengi. A suni muko kanzina ka musilyoni.

³⁶ Makasima ƒe Mongoni ko Kunzi apɔnya ndi ku kunu? Ikani amudulyoku ndi asi ibunu aka? ³⁷ Mɔmbanzu kika kasima ƒe a mugyalandu ko Kunzi ikani ƒe a na aƒeƒe wa Limbengi-Lotu, okwononi ibito ƒinza ƒe nilina nakamukpikilyo li a mɔtɔu ka Mombukwono-dosu. ³⁸ Luki limoti, kibi likpɔmɔka nilo, nilo andi kɔwa asi iyi aka.

³⁹ Bomika-mama, yeki a ƒeyo, kisoni kambwa wa masi kainisono na aƒeƒe mūnzina na ƒugyalandu. Makapokyonitogɔ mɔmbanzu kanzina ka masasa mɔmbanga-mbanga. ⁴⁰ Luki limoti, masi igyonosi ka ƒungbingbili na ƒeyo okwononi mino.

15

Pɔlo akabikyaga Mongoni Manza nimɔ ukana ndi

¹ Bomika-mama, mbiya wanu, nakapa kamutomosya Mongoni Manza nimɔ namɔbikyaga ndi, nimɔ mabailya ndi na nimɔ mo mina ƒakigwinonogo ƒingbufu. ² Minisanatɔ na muhukuso pisi ko Mongoni Manza mi nimɔ makiko kabye ƒeyo aka yo namɔbikyaga ndi mino. Makogyi ƒeyo, baya kunu ika payaya.

³ Kambwa wa makpɔmɔka masi, namukitisilyaga mbeyi ndi mɔtɔu nimɔ imi mombukwana-daki yi nukana ndi. Kilisito okwa ndi ko bulya ƒanye kusu, mɔdɔngɔni ƒeyo ikpikago mino ka Mɔbiso Motu. ⁴ Balumba ndi, opupa ka mbuku kumbusa wa masye masaa, mɔdɔngɔni ƒeyo Mɔbiso Motu abikya ndi mino. ⁵ Apuponilya ndi Petele, kumbuso yi batɔtumbwa tekeƒe na ƒaba. ⁶ Kɔwa wa, upuponilya ko ngbinga ƒemoti ƒabifɔya kaki kakitaga ƒamiya kubukumuti. Budingi luga ka ƒabifɔya ƒi niƒo batɔ mbeyi ƒata aka ka ɔbili, luki limoti, ƒagogo ƒokwogoni ndi. ⁷ Kumbuso yi, apuponilya ndi Yakobo, kɔwa wa, upuponilyo batɔtumbwa basi.

⁸ Kumbuso ka batɔ ƒi niƒo basi, epuponilya ndi goni imi, imi ninɔ na ndi abe miki yi ninɔ ibukutaga ni kanongotiga. ⁹ A ƒeyo, na mupipilo luga ka batɔtumbwa basi. Nakokwononigu gutugu ƒe ƒemaki ƒe atutumbwa, kye nogyogya ndi Kanisa ko Kunzi. ¹⁰ Luki limoti, na kɔwa ƒeyo no mino mbiya yi nime pisi ka iziyo ko Kunzi. Iziyo yi niyo abukutatɔ ndi masolo. Nagya ndi ligubo kaukitaga batɔtumbwa ƒagogo basi. A ƒeyo, kegu ndi imi, luki limoti, iziyo ko Kunzi niyo a pa imoti na imi. ¹¹ Kinili, iki ibu ikani imi, takabikyaga Mongoni Manza mi nimɔ aka mo mabailya ndi.

Kunzi upupisatɔ ƒambanzu ka ƒambuku

¹² Takabikyaga ƒe Kilisito opupatu ndi ka mbuku. Ko bulya iki yo batɔ ƒagogo luga kunu ƒabikyaga mino ƒe batɔ niƒo ƒokwaga ndi ƒakopupigu ndeke ka ƒambuku? ¹³ Kika neki ni a ƒeyo, Kilisito kopupagu ndi ka mbuku ƒeƒeyo. ¹⁴ Kika ni Kilisito kopupagu ndi ka mbuku, takegu na Mongoni Manza nimɔ takwanana kabikyaga, baya kunu a goni payaya. ¹⁵ Na goni, niyo akowonisila ƒe ta ƒademu ƒa ƒongo ko misa ko Kunzi, kye tabikya ndi ƒingbanganya ƒe Kunzi apupisatɔ ndi Kilisito ka mbuku. Wina se, Kunzi kakwananigu ndi kagya ƒeyo, kika ni a linguɔ ƒe batɔ niƒo ƒokwogo, ƒakopupogigu ka ƒambuku. ¹⁶ A ƒeyo, kika ni batɔ niƒo ƒokwogo, ƒakopupogigu ka ƒambuku, Kilisito kopupagu ndi neki goni iyi ka mbuku. ¹⁷ Na kika ni Kilisito kopupagu ndi ka mbuku, baya kunu a ya payaya na ma asi ka ƒanye kunu aka. ¹⁸ Na ƒata, niyo akowonisila ƒe batɔ niƒo ƒokwaga ndi kaso ka Kilisito, ƒa neki goni ibu ƒubungogo. ¹⁹ Kika ni a ko bulya ɔbili yi nimana aka mu no tobisa mino mutamanagi kusu ka Kilisito, ta batɔ ƒulya kumbu kaukitaga batɔ ƒagogo basi.

²⁰ Luki limoti, a linguɔ ƒe Kilisito opupatu ndi luga ka ƒamanda. A abe talu-talu, kye batɔ ƒagogo niƒo ƒokwaga ndi ƒopupito ndeke goni ibu. ²¹ Mɔdɔngɔni ƒeƒeyo kukwaku odoku ndi mino pisi ka mɔtɔ ƒemoti, pupo ka mbuku ka batɔ niƒo ƒokwaga ndi, odoku pisi ka mɔtɔ ƒemoti goni. ²² ƒeƒeyo ƒambanzu basi ƒokwaga mino kye ƒa ƒava-adamu, ibu basi ƒinisana ndeke ƒata na ɔbili kye tomitikononi na Kilisito. ²³ Luki limoti, mɔmbanzu yikakanu-yikaka opupa ndeke kabyenene no ngbingo kaki: Kilisito no a mɔtɔ wa mambwa, opuponi ndi iyi. Kumbuso yi ƒata kaki ƒopupa ndeke ngbingo yi ninɔ igoku ndeke mino. ²⁴ Kumbuso yi, ika kɔwa lise la mulifo. Ko ngbingo yi ninɔ, Kilisito apata ndeke ƒungama basi, ibiba yasi na ngu yasi, amigisa kɔwa Kunzi Baba ƒungama. ²⁵ A ƒeyo, okwononi ƒe Kilisito iki ngama kadwe ku kwa ku ɔƒita ndeke mino ƒomuyoniso kaki ƒasi ƒinvi kusili wa magu kaki. ²⁶ Mumuyoniso ninɔ ƒamwo ndeke ka mulifo, ni kukwaku. ²⁷ Iyo, Mɔbiso Motu akabikyaga ƒe: «Kunzi obisa ndi makpɔmɔka masi kusili wa magu kaki.» Luki limoti, a ƒingbanganya ƒe Kunzi

kegu iyi ka «makpumuka masi» mi nimo, kye iyi no apa ndi Kilisito ngu kugu wa masi. ²⁸ Ngbingo yi nino Kunzi obiso ndeke mino makpumuka masi kusili ko Miki, iyi Kilisito mombukwana-daki yi ibiso ndeke kusili ko Kunzi nino apa ndi ngu kaiko kugu wa makpumuka masi. Kuwa wa go wa, Kunzi ika ndeke linguu kugu wa masi.

²⁹ Tomononi mbeyi bata likpumuka ka batu nibo bifotisisogo ko bulya ka batu nibo bokwogo. Binisono na izangiya tino? Kika ni a linguu be batu nibo bokwogo bakopupogigu ka bambuku, ko bulya iki kuwa yo bifotisisogo mino ko bulya kaba? ³⁰ Na bata, ko bulya iki yo ifusu bamombukwono-dosu bi to mino bongbinga basi kaikisilya kukwaku? ³¹ Bomika-mama, kukwaku ezuzaga masye masi. A linguu beyo nibibaga mino ko bulya kunu ka matikanaga na Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. ³² Nalanana ndi na bambanzu ka Efeso nibo ba ndi bufiya abe banyama bo tutu. Kika ndi ka yigya ko bomikya-bambanzu, ninisana ndi na izangiya tino? Kika ni bamanda bakopupogigu ka bambuku, okwononi neki «tolyolyini, tomwo kye bugala tokwatu».

³³ Wiminyonito se: «Kako limbida na batu banye, apatagatu yigya yanza ka mumbanzu.» ³⁴ Wigilyoni tamanaga kunu yanza, masa kagya bunye. Batu bago luga kunu bakamibigu Kunzi. Nakamubikya beyo kamupiso suni.

Batu nibo bokwaga ndi bopupa ndeke ka bambuku liki?

³⁵ Luki limoti, mutu bemoti akwananatu kauuso be: «Bamanda bopupa ndeke ka bambuku liki? Bika ndeke na busolo ba nzayi tino?» ³⁶ Eeeze, wa ngingi! Ngbingo yi nino wakunaga mino lisolo, okwononi mbeyi okwi, kumbuso yi abaka se kuwa. ³⁷ Lisolo nilo wakakuna lo, kegu ilu ni malili nimo abaka banu, luki limoti, a libumo payaya aka la mupanga ikani libumo lagogo. ³⁸ Kunzi obokisaga kuwa libumo li nilo beyo opo mino, obukutisa libumo yikaka-yikaka kabyenene na busolo kaki.

³⁹ Nzayi yasi kegu mudongoni. Bambanzu ba na nzayi kaba, banyama na niyo kaba, bombu na hosi ba na niyo kaba goni.

⁴⁰ Nzayi ya kugu wa lisyé a di na niyo ya litombu, ibiba ya kugu wa lisyé a di na niyo ya litombu. ⁴¹ Moni angingaga di, timba di, mangutu di goni. Gutugu mangutu aka luga kaba anzage dididi aka goni.

⁴² Ika ndeke begeyo ngbingo yi nino bamanda opupa ndeke mino ka bambuku. Bulumbaga bambanzu, kumbuso yi bapo, wa bopupa ndeke mino ka bambuku, bika kuwa ndeke na obili wa benze na benze. ⁴³ Bolumbogo nzayi ni kegu na ibiba ikani no ngu. Luki limoti, opupogo kuwa na ibiba no ngu. ⁴⁴ Ngbingo yi nino bolumbaga mino, ikaga nzayi ya limbanzu. Luki limoti, kopupo ka mbuku ita kuwa nzayi ya limbengi. Kika neki ni nzayi ya limbanzu atu, nzayi ya limbengi ita neki goni aka. ⁴⁵ A beyo, Mobiso Motu abikyaga be: «Mutu wa mambwa beyo ka Adamu a ndi na obili ka nzayi ya litombu.» Luki limoti, Adamu yi nino wa kumbuso ni Limbengi nilo apaga obili*.

⁴⁶ Kegu nzayi ya limbengi yo odogoku ka mambwa, luki limoti, niyo ya limbanzu. Nzayi ya limbengi odogoku iyu kumbuso. ⁴⁷ Kunzi agya ndi Adamu wa mambwa na libungu. A iyi mutu wa obili yi nima. Luki limoti, Adamu wa yiba otukyoku ndi iyi kugu wa lisyé.

⁴⁸ Batu ba obili yi nima ba mudongoni abe mutu yi nino Kunzi agya ndi na libungu, luki limoti, nibo ba kugu ba mudongoni abe mutu yi nino otukyoku ndi kugu wa lisyé.

⁴⁹ Mudongoni begeyo to mino abe mutu yi nino Kunzi agya ndi na libungu, tika ndeke goni mudongoni abe mutu yi nino otukyoku ndi kugu wa lisyé.

⁵⁰ Bomika-mamaaa, nakapa kabikya ambe: luki nilo Kunzi agya ndi ka nzayi na ka bangu kakwananigu kalya lisimo la Bungama ko Kunzi. Nilo akwanana kapo, kinisonigu na obili wa benze na benze.

⁵¹ Mbiya wanu, nakamubisa dikidi yimoti: takokwigu ndeke basi, luki limoti, tigomosyanatu ndeke basi. ⁵² Igyonosa ndeke beyo ko ngbinga bemoti abe kuta, wa bofya ndeke mino siba ya mulibo. A beyo, wa siba obuka ndeke mino, batu nibo bokwaga ndi bopupa ndeke ka bambuku na nzayi niyo kapuga ndeke bata, ibusu basi tigomonyono. ⁵³ A beyo, okwononi be popoti ta nzayi yi niyi imokisiy niyo kakwananigu bata kapo. Okwononi be nzayi yi niyina ya kukwaku yi imokisiy niyo niyo kokwigu ndeke bata. ⁵⁴ Ngbingo yi nino nzayi yi niyo apogo imokisiy ndeke mino nzayi yi niyo kapogigu, nzayi ya kukwaku imokisiy niyo kokwogigu, iba Mobiso Motu ni nimana itulyonini se kawa: «Kukwaku kegu bata, boditini linguu binvi!»

⁵⁵ «Eeeze kukwaku, ngu kaku a kuwa yani?

Eeeze kukwaku, syogbu kaku a kuwa yani?»

⁵⁶ Kukwaku inisonogo no ngu pisi ka banye, mutuu mo apaga banye ngu. ⁵⁷ Luki limoti, tamigisilyini Kunzi ibiba, iyi no atipaga ngu pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

⁵⁸ Kinili, bomika-mama bupaka, wityonogoni bingbu kani makegu kapika bipেকেপেকে. Mugugubyoni Mombukwono-dosu masye masi, kye makaiba binza be bungu basi nibo makaiko ka ligubo kaki, kokwigu payaya.

16

Marumu ko bulya kanisa ya Yelusalema

¹ Kuwa ka nilo ondi likrumuka la marumu ka bakilisito nibo bikaga ka Yelusalema, byeni goni ibunu mutuu mi nimo nowonisila ndi ka Makanisa ma Galatia. ² Makokwonogwa kabundaga kamumula makrumuka wa aka wa nosilo mina ku. Masye ma Mungu masi, mumbanzu yikaka-yikaka iki kobisaga ka kpolo, ku kaki, luki nilo inisana nolu kabyenene no ngu kaki ³ Wa nosila banu mino ku kunu, natika banu bambanzu nibo miko ni mupunogini na babalawa ambe bindi na bamarumu kunu ka Yelusalema. ⁴ Kakwanana be nindito goni, tinda kuwa banu na ibu kugako kumoti.

Tamanaga ka Pulo ko bulya ligundu

⁵ Nakitaga banu pisi ka Makedonia, nosilo se kuwa ku kunu, kye na na tamanaga kabye pisi ku beyo. ⁶ Yagogo tagyatu banu mino na ibunu masye makede, ikani gutugu ngbingo wa ndobo wasi aka. Mepapa kuwa banu, nidukulaga na ligundu kami. ⁷ A beyo, nakegu kapa kamumina na ligundu aka. No bi katamanaga ambe Mombukwono-dosu kapa, tasyito bi na ibunu masye makede.

⁸ Luki limoti, no bi kapa kaiko wanu ka Efeso, kadwe ka lisyé la Patekoti, ⁹ kye ninisonini no ngbinga wanza kagya ligubo nilo abukutatu masolo. Luki limoti, bomuyoniso ba bakru.

¹⁰ Timotio kosila banu ku, gyoni yasi be imukani binza, kye amugya-ligubo ka Mombukwono-dosu abe imi goni. ¹¹ Gutugu mumbanzu bemoti aka kaminonitogu payaya. Luki limoti, muponito kye isisilogi na ligundu kaki ka maziyo, igoku ketakanya. Takabundaga pa imoti na bomika-mama pisi ka baya.

¹² Ka mutili ka momosu beyo ka Apolo, nigomoni na iyi nganga bikyo ambe baga pa imoti na bomomosu bagogo ku kunu ku, luki limoti, kegu mbeyi kapa kaında mbiya wanu. İnda kuwa banu wa gowa inisono banu mino no ngbingo.

Mutuu na uuuso ya mulibo

¹³ Hukwoni miso, migwinanaga bingbufu ka baya. Wikoni na lilaku, mika batu bo ngu. ¹⁴ Gyogoni masi ka sipananiso.

¹⁵ Bomika-mama, nakamukunga bata luki limoti. Si mamibatu Setefano na livananza kaki, ibu bo ba ndi bakilisito ba mambwa ka mugu ma Akaya, bipa ndi kaugugubya bakilisito bagogo. ¹⁶ Humukononi inguo ya batu bi nibo, na batu basi nibo bagyaga na ibu ligubo na kekele.

¹⁷ Nakogwa magyagya beyo Setefano, Folotunato na Akaiko bosiliku mino yi. Ta ndi na ibu mudongoni abe makika wa. ¹⁸ Betumisaga ndi limbengi mudongoni beyo bamugyilyaga ndi goni mino ibunu. Makozunonitogu na inguo ya batu bi nibo.

¹⁹ Makanisa nimo a ka iwili ya Azia amumuusogito. Akila na Pelesila pa imoti na kanisa niyo amumukanaga ka ndabu kabu bamumuusogi kugbe ko lino ka Mombukwono-dosu. ²⁰ Bakilisito basi nibana ba wanu bamumuusogito.

Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko.

²¹ İmi Pulo bikre no nokpikogi ambe namumuusogito.

²² Mumbanzu kapogi Mombukwono-dosu, mutuu yi igbangi!

Malanata, isi yi be Mombukwono-dosu, doku!

²³ İziyo ka Mombukwono-dosu Yeso iki pa imoti na ibunu.

²⁴ Namupaga ibunu basi pisi ka matikanaga na Yeso-Kilisito. A beyo!

Balūwa wa yība nīno Pōlo ukpikilya ndi Bakolito Likpūmuka la mambwa

Balūwa wagogo nīno Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Kolito nīmū. Ka balūwa yi nīno wa mambwa, ubikya ndi be a ndi na māsasa kaīnda kaundoku yi, luki limoti kagagu ndi bāta. Ubikya ndi gōni be bāmūmūli bāngyo, iyi nō inda kaūva kye bātikilyi bakilisito ba Yelusalema. Timotio nō a ndi kaaga ka Kolito, ko pisi, ukana ndi mongoni bēyo obili ka bakilisito a ndi mino kū bēyo. Mongoni mi nīmō kegu ndi manza. Ukana ndi gōni be Bayuda bēmoti-bēmoti bāga ndi ka Kolito, bapā matūu di nō Mongoni Manza nīmō Pōlo upā ndi. Bayuda bi nībō bābikya ndi gōni be Pōlo kegu atatumbwa walingunū ka Kilisito. Timotio igoku ndi, atumbulyaga Pōlo, Pōlo alya ndi kumbu kugbe.

Kinili, Pōlo ukpikilya kūwa ndi, kautumbulyaga likpūmuka li nīlo a ndi ka tamanaga yi, na niyo agya ndi bēyo kogonitōgu kaūnda. Pōlo abikya ndi ka balūwa yi nīno be a atatumbwa ka Kilisito. Luki limoti, bēyo agyago mino ligubo kaki a di na bāta bagogo. Luki li nīlo agyaga be bāmūyi ilu nīlo. Itatanaga ndi gōni be bīmatanagi na Bakolito ka ligubo. Ubikya ndi bāta be bidukulogi kaūmūmūla bāngyo aka ko bulya yibinika na ību buti ka bakilisito ba Yelusalema. Omotiloku be a ndi na māsasa kaundoku, kye ubikyiku bāta bi nībō bakanosigu būnye likpūmuka la lingunū. Kika kani Pōlo akpakpa ndi kabikya be a atatumbwa, a kye a ndi na māsasa be bāmbanzū bībi Mongoni Manza, bība gōni be Yeso ni Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso ka Pōlo, na akamisyō Kunzi ibiba 1:1-11

Ligubo ka bātātumbwa luga ka bakilisito 1:12-2:17

Kapa bēngeni bēyo Kilisito atipa ndi mino 3:1-7:16

Kabinika buti ka bāta ba yangya 8:1-9:15

Pōlo akabikya be a atatumbwa ka lingunū 10:1-13:10

Yuuso ya mulībō 13:11-13

Yuuso

¹ Imi Pōlo, na atatumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananisō ko Kunzi. Ibusu nō mīka-mama bēyo ka Timotio bō tamukpikilyi balūwa yi nīmū, ībunu bāta ba Kanisa ko Kunzi ka Kolito na bāta bāsi ko Kunzi nībō ba ka iwili ya Akaya. ² Obosu Kunzi ībū na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bāmudukilyi iziyo na maziyo.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

³ Tabibisini Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, Baba wa limbengi lo kumbu, atitumisogo mambengi bongbinga bāsi. ⁴ Atitumisogo mambengi ka bukpeki-kpeki kusu bāsi, kye pisi ko ngu niyo tinisono na iyu kotukyoku kū kaki, takwananito gōni ībusu kaugilya bāta bagogo bēgeyo. ⁵ A bēyo, mūdōngōni bēyo talyago mino kumbu pa imoti na Kilisito ka yigyogyiso kaki dididi, iyi atitumisogo mambengi bēgeyo. ⁶ Kika ni ībusu takaigyogyiso, a kye mambengi amutumi, minisono na muhukuso. Kika ni batitumisini mambengi, a kye mambengi amutumi gōni ībunu kye mokibyi yigyogyiso yi niyo mūdōngōni abe ībusu. ⁷ Kinili, tikaga bakitambya na ībunu kye tibagatū ambe mūdōngōni bēyo migyogyisogo mino pa imoti na ībusu, mambengi amutumogo bēgeyo pa imoti na ībusu.

⁸ Bomika-mama, to bi kapa be wibonito bukpeki-kpeki dididi nībō tabangana ndi na ību ka iwili ya Azia. Bukpeki-kpeki bi a ndi bapū kugbe, akītaga ngu kusu, takegu ndi bāta gūtūga na matamanagi be takwananātū kaiko na obili. ⁹ Ta ndi kaina abe bātikulyini ngbanga be batimwi. Igyonosa ndi bēyo kye takibumonito kubatū, luki limoti, tigūmyi ko Kunzi nīno upupisaga bāmbanzū ka bāmbūkū. ¹⁰ Kunzi nō atikulaga ndi ka ingū ya kukwakū kwi nīkwō, atikulagatū aka bāta. A bēyo, ta na baya kū kaki be idukulagatū katikulaga aka. ¹¹ Ibusu gōni makatibinika pisi ka malūmba. Kunzi ukānatū malūmba ka bāta budingi nībō bakatīlumbilya, atidukilya būbunga. Kūwa wa go wa, bāta budingi babibisatū ndēke ko bulya kusu.

Pōlo kegu bāta na ligūndū ka Kolito

¹² Ibiba kusu ni būdēmū ba mambengi kusu, tigyaga ndi ko misa ka bāta bāsi, kugbe yi, luga kunu na limbengi la kisiso ni takegu na bokoli, mūdōngōni bēyo Kunzi apago mino. Yigya yi niyo kotukyokugu ndi ka yimībo ka bōmikya bāmbanzū, luki limoti a ndi iziyo

ko Kunzi. ¹³⁻¹⁴ A ɓeyo, ka ɓabalɔwa kusu, tamukpikilyaga ndi makpɔmuka mi nimo aka mo makwanana katangulaga na kotombisyo. Nakaina abe motombisyatu ndeke binza likpɔmuka li nili, kye mɓiya yi nima, makanotombisyigu mɓeyi. Likpɔmuka li a be tibibaga ndeke na ifunu mabobo ka lisyɛ li nilo Yeso, Mombukwono-dosu igoku ndeke mino.

¹⁵ Kabɔyɛnɛnɛ na mutamanagi mi nimo, na ndi mɓeyi na musasa kanda kamundoku ku kunu ka kye minisoni na ɓaɓɓunga ka nganga ya yiɓa. ¹⁶ Na ndi na mutamanagi kabɔyɛ pisi ku kunu ka, kumbuso yi nadwe ka Makedonia. Ngbingo kami wakigoku ka ɓeyo, nobyeku bata pisi ku kunu iba mɛpágitɔ mukumbo nimo abinika buti kami ka ligundu la Yudea. ¹⁷ Tamanaga yi niyi epua ndi ka limbengi aka? Ikani, wa nosisilyago mino kagya luki, nagyaga yimibo ya limbanzu? Nakwanana kabikya be «iyo» ikani «kali» ko ngbinga ɓemoti? ¹⁸ Kunzi a demu, likpɔmuka nilo tamɓikiyaga ndi kegu ndi na mambengi maba. ¹⁹ Silivano, Timotio na imi tamɓikiyaga ndi mongoni ka Yeso-Kilisito, Miko Kunzi. Yeso kabikyagu likpɔmuka na mambengi maba. Luki limoti, iyi ni «Iyo» nino otukyoku ko Kunzi. ²⁰ A ɓeyo, Kunzi utulyosa ndi ɓagame ɓasi niɓo wanyaga ndi pisi ka Yeso. Kinili, pisi ka Yeso, takwanana kabikya be «A asi ɓeyo aka yo» kabibiso Kunzi. ²¹ Kunzi no atipiko ifusu na ifunu ka baya pisi ka Kilisito. Iyi mombukwana-daki yi no atipunaga. ²² Atibisa ndi na ida yimoti ɓene kowonisila be ta ɓatu kaki. Atitumisa na Limbengi-Lotu abe luki la mambwa ka makpɔmuka mi nimo atiwanyaga.

²³ Kunzi no a demu kami, kika ni nakabikya ɓongo, nokwi. Nakigagu ndi bata ka Kolito ka kye nakamulisoni kumbu. ²⁴ Ligubo kusu kegu kaiko ɓangama kugu wa baya kunu kye baya kunu a kawa ya kamaga. Luki limoti, takapa kamatikana na ifunu ka ligubo kye miki na magyaga.

2

¹ Kinili, nakinagu ndi bata binza kanda kamundoku kye nakamulyisoni kumbu. ² Nakamulyisa kumbu, wani no togwa kawa na iyi magyaga? Kikigu mɓeyi asi mutu yi nino aka no nalyisi kumbu? ³ Namukpikilya ndi balawa ɓeyo* kye ngbingo yi nino nosilo mino ku kunu ka, makelyisonitogu kumbu ifunu niɓo makwanana ndi kegwiso magyaga. Nakaiba binza be magyaga kami a nimo kunu ɓasi. ⁴ Namukpikilya ndi balawa yi nino ni nanalya kumbu kugbe, limbengi ekondikonogini ɓisulu-sulu, ɓomomiso-miso ɓetumini ɓide ko miso. Nakamukpikilyagu ndi kye lyoni kumbu, luki limoti, a ndi kowonisila sipananiɓo sidingi niɓo na nosu kugu kunu.

Kapilya mutu nino ogyi bunye

⁵ Kika ni mumbanzu ogyini likpɔmuka lilyisisa kumbu, kegyilyigu imi, luki limoti amugyilyi ifunu ɓasi. Nakakya kawa ɓongo, nabikya ambe agyilyi ɓemoti-ɓemoti luga kunu. ⁶ Mutu yi nino amalyi kawa ka azaba yi nino aka no ɓatu ɓudingi ɓari ɓi. ⁷ Mɓiya wana, okwononi kapilya mutu yi nino na katumisa limbengi kye kolyonitogu kawa kumbu kugbe wa adikago mino. ⁸ Kinili, nakamukanga ambe muwonisiloni mutu yi nino sipananiɓo. ⁹ A ɓeyo, wa namukpikilya ndi mino balawa yi nino, namakingila ndi ɓakingila kye nibi ikani memukanagatu ka makpɔmuka masi. ¹⁰ Ngbingo yi nino mapilyi mino mumbanzu, imi napilyini gonɔ. Kika ni nopilyini ka masi nimo nokwononi mino kapilya, nagyaga ɓeyo ko bulya kunu ko misa ka Kilisito, ¹¹ kye Abili katindungulyogonito. A ɓeyo, tibagatu ɓokoli kaki ɓayasi.

Polo a limbengi ɓida ka mugi ma Tolowasi

¹² Ngbingo yi nino nosila ndi mino ka Tolowasi kabikyaga Mongoni Manza ka Kilisito, Mombukwono-dosu eukwilya ndi mupumi ɓikpo kagya ligubo ka ɓeyo. ¹³ Luki limoti, na ndi limbengi ɓida kye nakatakanyagu ndi mika-mama ɓeyo ka Tito. Kinili, tasanana ndi na ɓatu ɓa Tolowasi, naga ka Makedonia.

Yeso-Kilisito no apaga ibiba

¹⁴ Kunzi avi ibiba, kye atimakyaga masyɛ masi ka mudongo ma ibiba ka botutungyo nimo Kilisito atikpokyonisigo mino. Ativa ifusu kokpokyono mongoni ka Kilisito ka ɓapa ɓayasi, mudongoni ɓeyo su yanza ohumago mino. ¹⁵ A ɓeyo, ta abe su yanza ka Kilisito kambwa ko Kunzi. Su yi niyo a ka ɓatu niɓo binisoni na muhukuso na gutagu ka niɓo ɓofungogo. ¹⁶ Ka ɓatu niɓo ɓofungogo, a su ya kukwaku, niyo atikaga ka kukwaku. Luki limoti, ka niɓo binisono na muhukuso, a su ya obili, niyo apaga obili. Wani se kawa no okwononi ka inguo ya ligubo li nilo? ¹⁷ Takegu ifusu abe ɓatu ɓudingi

* 2:3 2:3 Polo akanzina wana ko bulya balawa ɓemoti nino ukpikilya ndi Bakolito, kegu 1Bakolito.

nifo bagyaga bokoli ka likpamuka ko Kunzi. Luki limoti, tabikyaga likpamuka ko Kunzi ka bungbingbili, kye iyi no atitikoku ndi madongoni abe bagya-ligubo ka Kilisito.

3

Bagya-ligubo ba agame wambiya

¹ Likpamuka li nilo a se kawa kowonisila be topungini bata kaibiba ni ifusu bamombukwono-dosu bi? Tokwononi se kawa kamuwonisilo ikani kamukanga babalawa kusu ba ligubo madongoni beyo batu bagogo bagyago mino? ² Balawa kusu ni ifunu aka, ikpikaga ka mambengi kusu. Batu basi bakwanana kotombisyo na katangulaga. ³ A beyo, a bingbanganya be ma balawa yi nino Kilisito akpikaga ndi, ifusu kawa bo tamudukulyoku na iyi. Balawa yi nino kikipikagagu ndi na mafoku, luki limoti pisi ka Limbengi ko Kunzi nino a na obili. Kikipikagagu ndi goni kugu wa miza wa litalu*, luki limoti ka mambengi ka bambanzu.

⁴ Takanzina beyo kabyenene na yigumya kusu ko Kunzi pisi ka Kilisito. ⁵ Kegu bekye takwanana kaga luki no ngu kusu bamombukwono-dosu bi, luki limoti ngu kusu otukyogoku ko Kunzi. ⁶ Iyi no atipa ngu kaiko bagya-ligubo ba agame wambiya. Agame yi nino kegu pisi ka Mutuu, luki limoti ka Limbengi-Lotu. Mutuu atikaga ka kukwaku, Limbengi-Lotu apa ilu obili.

⁷ Mutuu nimo apaga kukwaku ikpikaga ndi kugu wa miza wa litalu, ibiba ko Kunzi anze ndi ko ngbingo yi nino. Miso ka Musa ofuba ndi biwenge-wenge ko ngbinga mukede aka. Gutugu beyo, bomikya Bezaleli bakakwananigu ndi bata kanda ko bulya ibiba yi niyo. ⁸ Kika ni a beyo, fudingi ba ibiba ya ligubo la Limbengi-Lotu iko se kawa ndeke bun? ⁹ Kika kani ligubo limakya ka mungimbo inisononi ndi na ibiba, ika kawa liki ka nilo la kuitisa bambanzu bongbingbili ko misa ko Kunzi? ¹⁰ Takwanana kabikya be ibiba yi niyo a mbiya wanu kegu no kingyoso na niyo yandeli, kye niyo yambiya yi nima okitogi byi. ¹¹ A beyo, kika kani makpamuka mi nimo kolipyogigu a ndi na ibiba, ika kawa liki ka nimo asyesyeye!

¹² Tigumya ko Kunzi pisi ka mutamanagi mi nimo. ¹³ Takegu ifusu abe Musa nino itikya ndi miso na kitambala kye bomikya Bezaleli bakinonitogu mulibo ma ibiba niyo anze ndi ko ngbinga mukede aka. ¹⁴ Luki limoti, bakotombisyagu ndi. A beyo, kadwe gutugu na lise li nili, niyo bomikya Bezaleli batangulaga mobiso ka Agame Wandeli, kitambala yi niyo a na ibu asi itikyo aka. Kitambala yi niyo akwanana kakulikana ka mutu yi nino aka no bomotikononi na Kilisito. ¹⁵ Kadwe na lise li nili, bongbinga basi wa batangulaga mino mobiso ka Musa, yimibo kabu ikaga yitikya aka na kitambala yi niyo. ¹⁶ Luki limoti, bambanzu kamigilyoku Mombukwono-dosu, kitambala yi niyo atakya. ¹⁷ Mombukwono-dosu yi nino ni Limbengi-Lotu. Pa niyo Limbengi ka Mombukwono-dosu a mino, kulikanaga a wa. ¹⁸ Ifusu basi nifo takegu bata na kitambala ko miso, ibiba ka Mombukwono-dosu akanze kugu kusu madongoni abe ka nelaga. Ta kawa buikono ka likingyosi ka Mombukwono-dosu, ibiba kusu anidukulogo kambwa aka. Niyo a ligubo la Limbengi ka Mombukwono-dosu.

4

Izangiya kuso wa bambike baya tukuto

¹ Kunzi atikwilya ndi kumbu, atipa ligubo li nili, kinili takakwananigu bata kaiga kumbuso. ² Tosoni bodikidi na makpamuka mo suni, takegu na bokoli na takogomosyonogigu likpamuka ko Kunzi. Luki limoti, tumibisaga bambanzu likpamuka la linguu bingbanganya, kye mutu yikaka-yikaka ibi ka limbengi kaki be ta batu bongbingbili kambwa ko Kunzi. ³ Kika ni Mongoni Manza nimo takabikyaga a na bukpeki-kpeki kotombisyo, a na bukpeki-kpeki asi ka batu nifo aka bo bakabye pisi yifungogo. ⁴ Ibu bakegu kabinikyana kye Abili nino a kunzi wa obili yi nima ukundumosoni yimibo. Upiyasa miso bipi kye bakinonito bungbanganya ba Mongoni Manza ma ibiba ka Kilisito nino a likingyosi ko Kunzi. ⁵ A beyo, takabikyagigu mongoni kusu ka bamombukwono-dosu, luki limoti nimo ka Mombukwono-dosu, Yeso-Kilisito. Ifusu yipepe, tiitoni kuwa bosunzu kunu ko bulya kaki. ⁶ Kunzi abikya ndi be: «Bungbanganya anzi ko biti.» Iyi goni no odoku ndi na bungbanganya ka mambengi kusu, kye atiwonisili ibiba kaki niyo anzege ko misa ka Kilisito.

⁷ Luki limoti, ifusu bi nifo ta na izangiya yi niyo ta abe bambike baya tukuto, kye bambanzu bibi binza be ngu yimbanga yi niyo kotukyokugu ku kusu, luki limoti

* 3:3 3:3 Polo akanzina ko bulya mutuu ka Musa. Wanda goni Pupo 24:12; Yelemia 31:33; Ezekieli 11:19; 36:26. 3:7 3:7 Wanda ko Pupo 34:29. 4:6 4:6 Wanda ka Mupunganagi 1:3.

ko Kunzi. ⁸ Tikaga ka bukpeki-kpeki bongbinga basi, luki limoti tokibyaga wa aka wa. Bikaga katiyongo, luki limoti tigwiga mambengi aka. ⁹ Batigvyogisogo, luki limoti Kunzi katisagigu. Batibumyagatu bingomu-ngomu, luki limoti bakatimwogigu. ¹⁰ Tabinikaga bongbinga basi kukwaku ka Yeso ka nzayi kusu, kye obili kaki inisonito goni ka nzayi kusu. ¹¹ Ta na obili, luki limoti, kukwaku ikaga katizaza aka ko bulya ka Yeso, kye obili kaki inisoni goni ka nzayi kusu niyo ya litombu. ¹² Kinili, kukwaku akagya ligubo kuso kusu, luki limoti, obili anagya iyi kuso kunu.

¹³ Ikpikaga ka Mofiso be: «Nofinikyononi, kinili nanzina ndi.» Ibusu ta goni na baya yi niyo aka yo, kinili takanzina. ¹⁴ Takaiba ambe Kunzi nino apupisa ndi Mombukwono-dosu kye ka mbuku, atipupisa ndeke ibusu begeyo pa imoti na Yeso, atibisa ibusu na ifunu buwobi na iyi. ¹⁵ A beyo, takokibya masi mi nimo ko bulya banza kunu kye bambanga ko Kunzi ofukoni kugbe kugu ka bambanza budingi, iba bamigisilyi Kunzi ibiba yidingi ko bulya ibiba kaki.

Baya yo apaga obili wa benze na benze

¹⁶ Kinili, takegu kadikaga. Kika gutugu ni nzayi kusu akainda putikana, obili kusu wa limbengi itaga wambiya masye masi. ¹⁷ A beyo, yigyogyisa niyo ta na iyu mbiya wanu keso ka yapu, na a ko ngbinga mukede aka tokokingyoso na ibiba niyo ika ndeke ya benze na benze. Yigyogyisa yi niyo, iyu yo akatibungusilyaga ibiba yi niyo. ¹⁸ Ibusu, takegu kakisa nilo bakwanana kaina, luki limoti, nilo bakakwananigu kaina. A beyo, nilo inisonogo, kolipyogigu, luki limoti, nilo kinisonogigu a la benze na benze.

5

¹ A beyo, nzayi kusu niyo ta na iyu kanu ka litombu a abe ngbangba. Takaiba ambe, kaputikana gutugu, ta na ndabu ya benze na benze niyo Kunzi atibungusilyaga kugu wa lisyé. Nda bu yi niyo kipikaga na bambanza, luki limoti na iyi bikpe. ² Mbiya-mbiya wanu, takaigomisogo, ta na musasa kugbe kaimokisya kugu wa nzayi yi niyo ta na iyu kutuko kwagogo. Kutuko kwi nikwo ni ndabu kusu niyo ya kugu wa lisyé. ³ Takimokisyo yi, takikigu ndeke fondumbu. ⁴ A beyo, ngbingo yi nino ta mbeyi bata mino ka ngbangba yi niyina aka yi, takaigama mudongoni abe ta kika na likumbogi liti. Kegu be takapa kaasanana na nzayi ya litombu, luki limoti, takapa kaimokisya nzayi ya kugu wa lisyé kye obili ohumi kukwaku. ⁵ Kunzi no atibungusiyaga ndi ko bulya obili yi nino, atipá mbeyi ndi Limbengi-Lotu ka makpumuka mi nimo atiwanyaga ndi.

⁶ Kinili, takegu mino na kubangaku bongbinga basi. Takaiba be takika na nzayi ya litombu, ta byi na Mombukwono-dosu, ⁷ kye takakpakyana pisi ka baya ni kegu pisi ka nilo takaina. ⁸ A beyo, takegu butumo na kubangaku, ta na musasa kaasanana na nzayi yi niyo, tinda kaiko buwobi na Mombukwono-dosu. ⁹ Luki limoti, gutugu takika na nzayi yi niyi ikani takasanana na iyu, likpumuka la izangiya ni kabosilo yi. ¹⁰ A beyo, ibusu basi tikatu ndeke ko ngbongu kambwa ka Kilisito, mutu yikaka-yikaka inisono na mukalya kabyenene na yigya kaki yanza ikani yanye ngbingo yi nino a ndi mino ka litombu.

Kaukanana no Kunzi pisi ka Kilisito

¹¹ Tibagatu isi yibanga Mombukwono-dosu, kinili tagyaga kekele be batu bagogo bamibito goni. Kunzi atimiba binza, na na mutamanagi be matimibagatu goni binza ka mambengi kunu. ¹² Takegu kaibiba kambwa kunu, luki limoti, takamuwonisilo pisi kaika na bugindo ko bulya kusu. Kinili, makwanana kawa kausikisyo batu ni bo bikaga na bugindo ka makpumuka nimo inisonogo ni kegu nimo ikaga ka mambengi. ¹³ Kika kani tinisaga abe batu bobikyatu, a ko bulya ko Kunzi. Luki limoti, kika kani ta bamu ngbinghili, a ko bulya kunu. ¹⁴ Takpakyana kusili wa sipananso ka Kilisito, ibusu bi ni bo tibaga binza ambe mutu bemoti no ukwilyaga ndi batu basi. Kinili, ibusu basi tamatikana na ibu ko pisi ya kukwaku kaki. ¹⁵ Okwa ndi ko bulya ka batu basi, kye batu bi ni bo ba na obili, obili kabu kikonitogu batu ko bulya kabu bikpe. Luki limoti, iki kawa ko bulya ka nino okwa ndi, opupo ka mbuku ko bulya kabu.

¹⁶ Kinili, katukya mbiya wanu, takegu bata kamina mambanza abe mambanza wa nzayi ya litombu. Kiko gutugu ni tamiba ndi Kilisito abe mambanza wa nzayi ya litombu, mbiya yi nima, kegu bata beyo. ¹⁷ Mambanza kiko kuso ka Kilisito, a kawa mutu wambiya. Likpumuka landeli kegu bata, a kawa nilo lambiya aka. ¹⁸ Masi mi nima atukya ko Kunzi, atipá kaiko na yukanana na iyi pisi ka Kilisito. Atipá goni ligubo kaufikyaga batu bagogo kaiko kaukanana na iyi. ¹⁹ A beyo, Kunzi agya ndi be batu basi

biki kaukanana na iyi pisi ka Kilisito ni kegũ bata kanda bunye ka bambanzu. Atipá kũwa ligubo kabikyaga mongoni ma yukanaana yi niyo.

²⁰ Ifusu kũwa bo tamalyaga likpũmũka ka Kilisito, a kũwa abe Kunzi bikpe no akamũmaka pisi ku kusu. Ko lino ka Kilisito, takaitatanaga na ifunu ambẽ hukonononi no Kunzi. ²¹ Kilisito kegũ ndi na bunye, Kunzi abinikisa ndi bunye kusu, kye pisi ka Kilisito tiiti kũwa batũ bongbingbili ko misa ko Kunzi.

6

¹ Kinili, ifusu niũo takagya ligubo pa imoti no Kunzi, takaitatanaga na ifunu ambe: iziyo niyo minisana na iyu, kogonitũgu payaya. ² A bẽyo, Kunzi abikya ndi bẽ: «Ko ngbingo niũo okwononi, namũkanatũ ndi.

Ka lisyẽ la muhukuso, nusingyatũ ndi.»

Iyo, mbiya wanũ, a ngbingo niũo okwononi, mbiya wanũ a lisyẽ la muhukuso.

³ Takapagigũ bẽ mũmbanzũ ogwi no lino kusu gũtũgũ ko pisi yimoti aka, kye ligubo kusu kinisonitũgu payaya. ⁴ Luki limoti, takisaga kowonisilo bongbinga basi ambe ta bagya-ligubo ba linguũ ko Kunzi. Tokibyaga yigyogyiso kũgbe, yangya, bukpeki-kpeki, ⁵ batibũmagatũ ndi, batimakya ka boloko, bukpanya bambanzũ kativikimyanaga, batigyisaga ndi ligubo lapũ, takikogigũ ndi no ngbingo wa toto, gũtũgũ luki lilya aka. ⁶ Őbili kusu akowonisila bẽ ta bagya-ligubo ko Kunzi pisi kaika limbengi bingũ, kaika na yimibo, kaika limbengi linda, kaika na yigya yanza, kaika pa imoti na Limbengi-Lotu, kaika na sipananisũ sa linguũ, ⁷ kapá mutũũ ma linguũ, pisi ko ngu ko Kunzi. Makpũmũka ma lũnga kusu kaifũulyogo na kabũmana na imu ni kagya bungbingbili ko misa ko Kunzi. ⁸ Bambanzũ batibibisagatũ yagũgũ batimina payaya, batitũmbwagatũ yagũgũ batibanga. Bativagatũ abe batũ ba bongũ, luki limoti, tabikyaga ifusu linguũ aka. ⁹ Batigyaga abe batatimbogigũ, luki limoti, batimbaga binza. Batiminaga abe takika kokwogo, luki limoti, ta mbeyi bapũpũ aka. Batigyogyisagatũ, luki limoti, batatimwogigũ. ¹⁰ Batilyisagatũ kumbu, luki limoti, tikaga ifusu bongbinga basi ka magyagya aka. Batiminaga abe batũ ba yangya, luki limoti, tungomikosagatũ batũ budingi. Batiminaga abe batandi, luki limoti, ta na makpũmũka masi.

¹¹ Ifunu, bava-kukusu Bakolito, tamuhukwilyi mambengi bingbanganya, tamũbikya makpũmũka masi. ¹² Tamuwonisilo bi ifunu sipananisũ, luki limoti, ifunu bo makatiwonisilyigũ bi ifusu sipananisũ. ¹³ Mbiya yi nimũ, nakamũnzinilya bẽyo baba mũnzinilyaga mino bomikaki, tihukwilyoni mambengi.

Makomotikononitũgu na batũ niũo bakanoboilyigũ

¹⁴ Makomotikononitũgu na batũ niũo bakanobinikyonigũ. A bẽyo, yukanaana tino yo akwanana kaiko luga wa bungbingbili na bunye? Luga wa bungbanganya no biti? ¹⁵ Kilisito akwananatũ kaukanana na Abili? Ikani mutũ niũo obinikyononi, akwananatũ kaukanana na niũo konobinikyonigũ? ¹⁶ Bokunzi bakwananatũ kaiko ka Ndaũũ ko Kunzi? Ifusu ta Ndaũũ ko Kunzi niũo a na Őbili bẽgeyo iyi mombukwana-daki yi abikya ndi mino bẽ:

«Tika ndeke na ifũ,
nakpakyana ndeke pa imoti na ifũ.

Nika ndeke Kunzi kabũ,
ifũ bika ndeke livananza kami.»

¹⁷ Kinili Kunzi akabikya bẽ:

«Puponi luga kabũ, wosonononi na ifũ.
Makovilonitũgu luki lanyẽ,
imi, namũtilyatũ.»

¹⁸ Mombukwono-dosu niũo wo ngu-kũgbe abikya ndi bata bẽ:

«Nika ndeke Obonu,
mika kũwa bomikami.»

7

¹ Ifunu bawai aaa, yeki Kunzi atipõni ndi bagũme bi niũa, tingumosini ka masi niũo akwanana kapũta nzũyi ikani limbengi kusu. Tagya kekele kaiko linguũ botu, na kabanga Kunzi.

Polũ akogwa magyagya

² Tihukwilyoni mambengi! Takagyogyisaga ndi mũmbanzũ gũtũgũ bemoti aka, ikani kabungusaga ka baya, ikani kagyisigo ligubo ka ifũ. ³ Nakegũ kanzina bẽyo kamũmakyaa

ka mukombu. A beyo, namubikyatu ndi be: Ta bongbinga basi pa imoti na ibunu, iki kani ta bufisi gutugu ni tokwini aka. ⁴ Nibusalaga kugbe na ibunu, nikaga na fgingido kugbe ko bulya kunu. Kuso wa yigyogyiso kusu yasi, nakadikagigu, nikaga mutumo na magyaga bidde.

⁵ A beyo, wa tosila ndi mino ka Makedonia, takimumbisagu ndi gutugu iki aka. Tabangana ndi na bukpeki-kpeki dididi: bambanzu ba ndi katisooniso, totuma kawa ndi na ombombo bidde. ⁶ Luki limoti, Kunzi nino otumisaga mambengi ka batu nibo bikaga ko kumbu, atitumisa ndi wa Tito osiloku ndi mino. ⁷ Kegu asi yinanana kusu aka na Tito yo atitumisa ndi mambengi, luki limoti, a kye matumisatu ndi goni iyi limbengi. Atitumbulyagatu ndi beyo ma ndi mino na musasa kemina bata, beyo ma ndi mino kalya kumbu na beyo mipa ndi mino ko bulya kami. Nilo lasi, epa ndi bata magyaga kugbe.

⁸ Gutugu baluwa kami kamulyisa ndi kumbu, nakegu imi no kumbu. A beyo, nalyatu ndi kumbu wa niba ndi mino be baluwa yi nino amulyisatu ndi mino kumbu. ⁹ Mbiya yi nimu na ka magyaga, kegu bekye malya ndi kumbu, luki limoti, kye kumbu yi niyo oyikasatu ndi obili kunu. Kunzi no abailya ndi kumbu yi niyo. Takamugyilyagu ndi bunye gutugu bumoti aka. ¹⁰ A beyo, kumbu yi niyo Kunzi abailyaga, ayikosaga obili, atika ka muhukuso. Inguo yo kumbu yi niyo a iyu yanza. Luki limoti, kumbu ya obili yi nimu kayikosogigu mumbanzu, atikaga iyu ka kukwaku. ¹¹ Kumbu kunu abosilatu ndi Kunzi, winoni kawa masolo mi nimo amubukutilya ndi: Ma kawa ndi bopoli-poli kaigyilya, kakunga mupilya, noku kamudika bidde ka likpumuka lanye, kaika na kubangaku, kaika na musasa kemina bata, kaika bakipá ku kami, kaika bakitulya kakisa nilo okwononi. Mowonisila ndi ka bopisi bayasi be makegu ndi na bunye ko pisi gutugu yimoti aka.

¹² Kika ni namukpikilya ndi, kegu ko bulya ka mutu yi nino agya ndi bunye ikani nino bagyilya ndi bunye. Luki limoti, a ndi kye yigyilya na kekele ko bulya kusu inisoni fgingbanganu ko misa ko Kunzi. ¹³ Kinili, yigya kunu atitumisa ndi mambengi.

Kegu asi niyo aka yo, luki limoti, togwatu ndi goni magyaga kugbe kamina Tito bisamu-samu kaina beyo ibunu basi madudulisa ndi mino limbengi. ¹⁴ Kika kani nibibatu ndi mino ko bulya kunu ko misa kaki, makepágu ndi suni. Mufongoni beyo tamubikyaga ndi mino likpumuka la linganu bongbinga basi, a mufongoni begye ibiba kusu inisana ndi mino ya linganu ko misa ka Tito. ¹⁵ Sipananiso kaki kugu kunu akaidukulaga aka, niyo akatamanaga beyo ma ndi mina basi bakitulya kamukana, na beyo matilya ndi mino na ibiba kugbe na kubangaku. ¹⁶ Nakogwa magyaga kye na wakitambya na ibunu ka makpumuka masi.

8

Kausingyo bengeneni na limbengi lanza

¹ Bomika-mama, takapa kamumbisyo beyo Kunzi ofuka ndi mino iziyo ka Makanisa ma Makedonia. ² Bakilisito ba ndi kaigyogyisa kugbe, luki limoti, ba ndi butuma na magyaga aka, banapápa ni bakegu na mulibo, gutugu beyo ba ndi mino bakangya kugbe yo. ³ Ninaga ndi no miso beyo bapága ndi mino makpumuka. Bapága ndi na limbengi lanza nimo bikaga ndi na imu, banapá gutugu kakitaga aka. ⁴ Bitatanaga ndi na ifusu kugbe be busingyito goni ibu bakilisito ba Yelusalema. ⁵ Bagya ndi makpumuka makpu kakitaga nimo ta ndi na mutamanagi mi. Bipá ndi mbeyi ibu bikpe ka Mombukwono-dosu, pisi ka sipananiso ko Kunzi, bipá goni ko bulya kusu. ⁶ Kinili, titatanaga ndi na Tito ambe omosisito ligubo nilo apunga ndi la bangyo ko bulya ka bakilisito ba Yelusalema. ⁷ Ma na makpumuka masi bikede-kede: ma na baya, münzina, yimibo, kekele ka masi na sipananiso niso mikaga nosu kugu kusu. Kinili, kabyenene na makpumuka mi nima, okwononi neki goni kaiko batu ba sipasu.

⁸ Nakegu kamupá mutuu. Luki limoti, nakamutumbulyaga beyo batu bagogo bagyaga mino kekele, nakapa kotombisyo ikani sipananiso kunu a sa linganu. ⁹ A beyo, mibagatu iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Iyi nino a ndi mutuu wa mukumbo, igya mutuu wa yangya ko bulya kunu, kye miki kawa batu ba mukumbo pisi ka yangya kaki.

¹⁰ Kabyenene na likpumuka li nili, mutamanagi kami nima: o bi binza komosisya ligubo la bangyo li nilo mopungi bi ka syangasu niso okitogi bi. Ka syangasu si niso, ibunu, makegu ndaku batu ba mambwa asi kapá aka, luki limoti, ma ndaku goni batu ba mambwa bakitulya kagya yi. ¹¹ Mbiya-mbiya yi nimu, mosisyoni neki ligubo li nilo. Wikoni bakitulya komosisya mufongoni beyo ma ndi mino bakitulya wa mapunga ndi mino, kabyenene na makpumuka nimo ma na imu. ¹² A beyo, mumbanzu kika na

musasa mupá luki, Kunzi abailiyaga kapá luki nilo wa nolu, ni kegu nilo wakegu na ilu.

¹³ Mutamanagi kami, kegu kamumakya ka yangya ko bulya yibinika buti ka batu bagogo, luki limoti, okwononi kaiko mudongoni. ¹⁴ Mbiya-mbiya yi nimu, makika na makpumuka makpu, makwanana goni kausingyo na imu batu bagogo nibo ba ka yangya. Lisyé lagogo, bakinsono na mukumbo, bakwananatu goni kamusingyo ni mingyini ka yangya. Kuwa wa go wa, mika kuwa mudongoni. ¹⁵ A beyo Mobiso o mino kabikya be:

«Mutu yi nino atupa ndi yakpu, kegu ndi na iyu yidingi kakitaga, na nino atupa ndi yikedé, kazangagu ndi luki.»

Tito ogoni na bawai-daki ka Kolito

¹⁶ Kunzi avi ibiba beyo apa ndi mino Tito limbengi lanza kamusingya abe ifusu goni. ¹⁷ Tito atimukanatu ndi, na bata, a ndi wakitulya kaaga ku kunu bigala-gala. ¹⁸ Takatika na momosu bemoti nino lino kaki ava ndi ibiba ka Makanisa masi, ko bulya Mongoni Manza nimo abikyaga ndi. ¹⁹ Na bata, Makanisa mo atwa ndi be tisungyi na ibu ka ligubo lanza li nili. Tabinika ligubo li nilo, ko bulya ibiba ka Mombukwono-dosu bikpe, na kowonisilo musasa kusu kausingya batu bagogo.

²⁰ Batipa ndi buyi bakpu. Takegu ndi kapa be lino kusu apatikani ko bulya buyi bi nibo. ²¹ Takegu kakisa kagya na kekele yasi niyo a yanza ko misa ko Kunzi aka, luki limoti, ko misa ka bambanzu goni.

²² Takatika momosu wagogo pa imoti na ibu nino tandilya ndi bindi, tina ndi ambe a na limbengi lanza. Mbiya yi nimu, a kuwa na kekele kugbe kye a wakibusala na ifunu. ²³ Tito, a wai-dami, tagyaga na iyi ligubo ko bulya kunu. Bomomosu bagogo nibo bokpokoyoni na ibu, ba batutumbwa nibo Makanisa utiki. Bagyaga ligubo ko bulya ibiba ka Kilisito. ²⁴ Uwonisiloni sipananiso, iba Makanisa ibito be takibibagigu payaya ko bulya kunu.

9

Kausingya batu bagogo

¹ Kegu na izangiya kamukpikilyo ko bulya makpumuka nimo musingyaga ndi na imu bakilisito ba Yelusalema. ² A beyo, nibagatu be ma na limbengi lanza, na ndi na bugindo ko bulya kunu kambwa ka batu ba Makedonia, nanabikya be: «Katukya ka syangasu niso aka so okitogi bi, Bakilisito ba iwili ya Akaya, bikaga bakitulya kosingyo.» Yigya kunu ya kekele, uzuzukisoni batu budingi luga kabu. ³ Nakamutikilya Tito na bomomosu bagogo, iba bugindo bi nibo tikaga na ibu ko bulya kunu, kinisononitogu payaya. Kinili, wikoni bakitulya beyo namubikya ndi mino. ⁴ Nakabanga kye takodoku na batu ba Makedonia ni takamutokonyiga bakitulya, nogwatu suni, luki limoti niyo kunu ika kuwa yikitanaga. ⁵ Kinili, nini bi binza kautika bomomosu bi niba be baga ni ibu kambwa, bamumalaga bangyo nibo mawanyaga ndi. Mubisa kuwa wa, nilo akowonisilo be mapaga na limbengi limoti ni kegu pisi ko bou.

⁶ Wiboni binza: nino akunaga yikedé, obuulyaga yikedé goni. Nino akunaga yakpu, obuulyaga yakpu goni. ⁷ Okwononi neki mutu wasi api mudongoni beyo opo mino, ni kegu na limbengi likandikanaga ikani kapá ka mapupu. A beyo, Kunzi apaga mutu yi nino apaga na magyaga. ⁸ Kunzi a na ngu kamudukilyo bubanga dididi, kye masye masi, miki na makpumuka masi nimo okwononi, na bata, mika na nimo makwanana na imu kosingyo mogubo manzanza masi. ⁹ A beyo ikpikago mino ka Mobiso be: «Hupaga batu ba yangya ni kegu katatanilya, bunza kaki ika ndeke ka benze na benze.»

¹⁰ Kunzi nino apaga mukukuna masolo na malili, amupatu goni ifunu masolo nimo ma na musaso mi, obokiso. Kuwa wa go wa, bunza kunu abukuta masolo makpu. ¹¹ Mika kuwa na lingama ko pisi yasi kye miki bongbinga basi bakitulya kapapa. Batu budingi babibisatu kuwa Kunzi ka bangyo bi nibo tiko kaupá kotukyoku ku kunu. ¹² A beyo, ligubo li nilo magyaga kaupá bangyo, kikogigu na izangiya asi kausingyo nolu batu ko Kunzi ka yangya kabu aka, luki limoti, batu budingi bamigisilyogo Kunzi ibiba kaina beyo. ¹³ Kabyenene na masolo ma ligubo kunu, bambanzu bakabibiso Kunzi kaina beyo mo mino kobibiso Mongoni Manza ka Kilisito. Babibisatu goni Kunzi ka limbengi lanza kunu beyo magbananaga mino mukumbo kunu na ibu, se kuwa na batu bagogo basi. ¹⁴ Bamulumbilyatu kowonisilo sipananiso si niso ba nosu kugu kunu ko bulya iziyo

yidingi niyo Kunzi amuwonisila ndi. ¹⁵ Tamigisilyini Kunzi ibiba ko bulya apepe kaki nino kega no kingyoso!

10

Polo akaamalya ligubo kaki

¹ Bambanzu babikyaga be imi Polo, nikaga abe mutu wa kubangaku kani na luga kunu, luki limoti, nakika byi na ifunu, nanzinaga na diya. Nakamukunga pisi ka butombiini na bunza ka Kilisito ambe, ² kikiliki, makedisonitogu wa nosila mino ku kunu. A beyo, nikatu mudiya na batu nibo batamanaga be tagyaga ligubo abe batu ba litombu. ³ A lingunu be ta bambanzu, luki limoti, takabumanagigu abe batu ba litombu. ⁴ Makpumuka ma bangi mi nimo tabumanaga na imu kega nimo bambanzu botwo. Luki limoti, a nimo mo ngu ko Kunzi, akwanana kagyogyiso mumuyoniso. Takobumoniso tamanaga yanye, tobumoniso ⁵ goni likpumuka lasi la kibiba nilo akolutono na yimibo ko Kunzi. Takoyikasa tamanaga ka bambanzu kye babangi Kilisito. ⁶ Ngbingo yi nino kubangaku kunu inisono mino bingbanganya, tika kuwa bakitulya kapu batu ba mu mapu azabu.

⁷ Gyoni ange ka makpumuka! Mambanzu kebikya be a ka mutuli ka Kilisito, okwononi obisi mutamanagi ka likpumuka li nili: kika ni a ka mutuli ka Kilisito, ifusu ta ku go ku! ⁸ Kunzi atipa ndi bungama kamupiko ka baya, kega kamumigiso kumbuso. Niyipaga ikubasu kugbe ka likpumuka li nilo ni nakega mino no suni. ⁹ Nakega kapa ambe winoni abe nakika kamu bongiso na babalwa kami. ¹⁰ A beyo, batu bagogo babikyaga be: «Babalwa ka Polo ba bapupu na bo ngu, luki limoti, iyi mombukwana-daki yi kika luga kusu, kikogigu no ngu, munzina kaki ikaga ma payaya goni.» ¹¹ Mutu yi nino akanzina beyo, ibito likpumuka li nili: iki likpumuka nilo tokpiki ni ta byi ikani nilo tagya ndeke ni ta kuwa luga kunu, kega na budididi.

¹² A beyo, takakwananigu bi kaipimo ikani kaikingyoso abe batu nibo bibinikaga ibu bamombukwana-dabu bi. Ba bongingi, bipimogo ni ibu aka, banikingyoso ibu bamombukwana-dabu bi. ¹³ Ifusu, takiyipigu kubatu kakitaga. Luki limoti, takisaga kaamalya ko piki nino aka no Kunzi atipa ndi nino akatitika kadwe ku kunu. ¹⁴ Takega kasida mulili kusu, iko bi beyo kika ndi ni takadwege ndi ku kunu. A beyo, ta ndi batu ba mambwa kosila ku kunu kamu bikyaga Mongoni Manza ka Kilisito. ¹⁵ Takibibigu ko bulya liguba nilo batu bagogo bagya kye takabuulyogo piki yi nino aka no batipa ndi. Luki limoti, ta na mutamanagi be baya kunu idukulagatu, takwanana kuwa kagya mogubo dididi luga kunu kabyenene na piki nino batikulya ndi. ¹⁶ Kuwa wa, takwanana kabikyaga Mongoni Manza ka bewili bi nibayo byi-byi na ifunu ni takega kaibiba na masolo ma ligubo nilo batu bagogo bagya ndi ka bopiki kabu.

¹⁷ Ikpikaga ka Mobiso be: «Mutu kapa kaibiba, ibibi ka nilo aka lo Mombukwonodosu agya.» ¹⁸ A beyo, kega muti yi nino ibibaga no babingisyogo, luki limoti, a nino Mombukwonodosu abibaga.

11

Polo na batutumbwa ba bongu

¹ Nakamubikya ambe ipilyonito, munzina kami kiko abe muti wa ibikyasu! Iyo, ipilyonito! ² Na no ifunu na imi, mufongoni begeyo Kunzi a mino noyu kega kunu. A beyo, nabikya ndi ambe mavanana ndeke na muluku bemoti, muluku yi ni Kilisito. Nakapa kamumomosa kambwa kaki abe musika nino kanibigu likpumuka ka baluku. ³ Mibatw binza beyo nzuka abo ndi mina Eva pisi ka bokoli. Na kuwa na kubangaku ambe tamanaga kunu koputikononitogu beyo, amutika kaasanana na bungbingbili na lingunu nilo mo mino kuso ka Kilisito. ⁴ A beyo, minaga makpumuka masi binza aka. Mambanzu kodoku kamu bikyaga likpumuka ka Yeso wagogo ni kega nino ifusu tamubikyaga ndi likpumuka kaki, mabailya. Mikagatu goni bakitulya kabailya limbengi lodi ni kega nilo minisana ndi nolu ikani kabailya mongoni manza magogo ni kega nimo tamubikyaga ndi.

⁵ Wina se, nakaina abe batutumbwo bi nibo bakaubiba bo bakekitogigu gutugu iki yi aka. ⁶ Gutugu beyo nanzinago mino biti yo, luki limoti, kega yipepe pisi ka yimibo. Bongbinga basi, tamuwonisilaga yimibo yi niyo bingbanganya ka bopisi dididi.

⁷ Namubikyaga ndi Mongoni Manza ko Kunzi ka iziyo. Nisisa kusili kye ifunu minisoni na ibiba. Ambe, nagya ndi binye? ⁸ Ngbingo yi nino nagyaga ndi mino ligubo luga kunu, makanisa magogo mo ekalyaga ndi. Niyi ikaga kuwa ndi abe nakika kabuka

buyi kabu, nanodoku na ibu kamusingyo. ⁹ Wa nikaga ndi mino na yangya luga kunu, nakamodomisogigu ndi na yikukungya, kye bomomosu nibo botukyoku ndi ka Makedonia bedulyoku ndi na masi nimo na ndi mino wakangya. Ka masi, nibuulyaga ndi be nakamubinikisonitogu futi kami, niko asi kaibuulyo aka. ¹⁰ Pisi ka linguu ka Kilisito niyo a kuso kami, nakabikya be: mutu gutugu bemoti aka kakwananigu kepakya kaiyipo ikubasu ka likpumuka li nilo, ka iwili yasi ya Akaya. ¹¹ Ko bulya iki yo no mino kanzina beyo? A kye nakamupagigu? Haaa, kegu beyo, Kunzi akaiba be namupagatu.

¹² Niyo nakagya, nidukulaga kagyo yi aka, iba batutumbwa bi nibo bakikonito no pisi ya kibiba be bagyaga ligubo mudongoni abe ifusu. ¹³ Batu bi nibo ba batutumbwa ba bongu, bagya-ligubo ba bokoli. Bibogo be ba batutumbwa ka Kilisito. ¹⁴ Kegu likpumuka limbanga, kye Abili bikpe ibogotu goni be a malaika wa bungbanganya. ¹⁵ Kegu neki goni likpumuka limbanga bagya-ligubo ka Abili bakibo abe ba bagya-ligubo bongbingbili. Mulibo kabu ika ndeke mudongoni na yiga kabu.

Yigyogya ka Polo abe atutumbwa

¹⁶ Nakapa bata kabikya ambe, makeminonitogu abe ngingi. Kika neki ni a beyo, kegu na likpumuka, kye imi, nibibi mbeyi goni mino. ¹⁷ Munzina mi nimo nakanzina, kegu munzina mi nimo Mombukwono-dosu apaga, luki limoti, a abe ngingi kye na kaibiba. ¹⁸ Begeyo batu budingi bibibaga mino ko bulya makpumuka ma litomba, imi, na mbeyi goni kaibiba beyo. ¹⁹ Ifunu ma batu ba yimibo, mokibyagatu goni kaiko pa imoti na bongingi! ²⁰ A beyo, mokibyagatu be bamubisi busunzu, biba mukumba kunu, banalyalya ka gongu kunu, bamumina payaya na bamubitaga. ²¹ Na no suni kabikya yi: takegu ndi ifusu no ngu yiga beyo!

Luki limoti, nino aka no akwanana kaibiba ka likpumuka limoti, imi ngya mudongoni begeyo. Nakanzina abe ngingi. ²² Batu bi niba ba 'Bebelenia? Imi na goni Muebelenia. Ba Bezaleli? Gutugu imi aka na goni Muizaleli. Ba ka livanza ka Abalahamu? Imi na ku go ku. ²³ Nakanzina mbiya wanu abe muti yi nino kegu na mu: ba bagya-ligubo ka Kilisito? Imi, na mugya-ligubo kaki kaukitaga byi. Ngya ndi mugubo mapupu makpu kaukitaga ibu, begwi nganga bikyo ka boloko kaukitaga ibu, nalya buma bisusu kaukitaga ibu, nigilyagatu kaina kukwaku no miso. ²⁴ Nganga kubukumuti, Bayuda betinatu ndi pimbo batekebe basaa na kubomu*. ²⁵ Baluma betinatu ndi pimbo nganga yisaa. Nganga yimoti, ba ndi be bemwi na matamu. Todukanatu ndi goni na ingbolo nganga yisaa, nganga yimoti, nolipyagatu, nasye ka limbengi lo lifo. ²⁶ Ka magundu kami, nabangana ndi na bukpeki-kpeki budingi: tumo ko mofo, bonzikabu, bava-kukami Bayuda na batu nibo bakegu ndi Bayuda. Natu ndi goni na bukpeki-kpeki ka bagudu, ka basyungbu, ko lifo lidingi, na luga ka batu bi nibo bibogo ndi be ba Bakilisito. ²⁷ Nagyaga ndi liguba lapu, ngbingo wagogo nakikogigu ndi no ngbingo wa toto. Nganga bikyo, nimakanaga ndi nza, musasa mo lifo, ni luki lilya kegu. Nigyogysisaga ndi na budi no ndumbu. ²⁸ Nakotwogigu makpumuka masi. Pa imoti na niyo, masye masi, limbengi kami asyeye ndi kugu wa Makanisa masi. ²⁹ Mumbanzu kika mupo, imi na mupo goni. Mumbanzu kiga kumbuso ka baya, nalyaga kumbu kugbe.

³⁰ Kika be nibibi, nibiba ko bulya bupo kami. ³¹ Kunzi nino wa ibiba ka benze na benze, Abaki Mombukwono-dosu Yeso akaiba be nakegu kabikya bongu. ³² Wa na ndi mino ka Damasiki, ko ngbingo ka ngama mudingi beyo ka Aleta, ngama wa iwili kaki ubisa ndi bambanzu ko pumi ya gudu kye begwi. ³³ Luki limoti, bwai-dami bemakya ndi ka mumbi, besisa ndi pisi ka lidilisa na muligi biyeee kunzi wa gudu, nahukaga ndi.

12

Polo a na igyaga kaigyogyo ko bulya ka Kilisito

¹ Kegu binza kaibiba, luki limoti nidukulagatu kaibiba aka. Nakanzina mbiya wanu ka nilo Mombukwono-dosu ewonisila ndi na nilo emibisa ndi. ² Namibatu mukilisito bemoti*, a kuwa byanga tekebe na bikwanganya† wa Kunzi adokisa ndi mino kadwe kugu wa lisyee kugbe. Adokisa ndi na nzuyi kaki ikani limbengi aka? Nakibigu imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka no akaibo. ³ Nakaiiba be Kunzi adokisa ndi aluku yi nino kadwe ka Paladiso. Nakabikya bata ambe nakibigu ikani Kunzi adokisa ndi na nzuyi kaki ikani limbengi aka. Nakibigu imi, luki limoti, Kunzi mukaka aka no akaibo. ⁴ Ku ka Paladiso, aluku yi nino ukana ndi manzina mambanga-mbanga nimo muti wa

* **11:24** 11:24 batekebe basaa na kubomu: Mofiso ma Ligiliki akabikya be kakitaga pimbo batekebe bakwanganya niyo ikpikaga ndi ka kitaabu ya Yigilya 25:3. * **12:2** 12:2 mukilisito bemoti: Mutu yi ni Polo mombukwana-daki.

† **12:2** 12:2 byanga tekebe na bikwanganya: A ngbingo yi nino Polo a ndi mino ka Talasi ikani ka Atiokia, kambwa wa ligundu kaki la mambwa libikyaga Mongoni Manza.

litombu kikipundigu kaigilya kozukogo. ⁵ Nakwanana kaibiba ko bulya ka inguo ya mutu yi nino. Luki limoti, imi, nibiba ko bulya bupo kami aka. ⁶ Nakapa kaibiba, nakikigu bi abe ngingi, kye nabikyo bi linguna aka. Luki limoti, nakegu kapa kagya beyo kye bavekonitogu abe mutu mudingi beyo bo mino kemina ikani beyo bo mino kemukana.

⁷ Kakya be nakikoni na yibinika ko bulya makpamuka mumbanga-mbanga nimo bewonisila ndi, bemakayatu ndi luki la mazuzala ka nzuyu. Luki li nilo a abe malaika ka Abili nino batikoku ndi kebama kye nakikonitogu na yibinika. ⁸ Nitatanaga ndi na Mombukwono-dosu nganga yisaa ambe ekulagi ka yigyogyiso yi niyo. ⁹ Luki limoti, esikisya ndi be: «fziyo kami yo okwononi na iwe. Ngu kami inisaga bingbanganya kuso wa bupo.» Okwononi be nibibi pisi ka bupo iba ngu ka Kilisito iki kagu kami. ¹⁰ Kinili, nogwaga magyaga ka bupo, mosikoni, bukpeki-kpeki, yigyogyiso na ko kumbu niyo nalyaga ko bulya ka Kilisito. A beyo, ngbingo yi nino no mina ka bupo, a ngbingo yi nino goni no nikago mino no ngu.

Kubangaku ka Pulo ko bulya ka Bakolito

¹¹ Nakanzina kawa abe mutu wa ibikyasu, ibunu bo meitisa beyo na mapupu. Ibunu bo makwanano bi kebiba. A beyo, gutugu beyo nakegu mino na izangiya yi, nakegu yipepe kusili ka batutumbwa nibo mumina abe batu ba izangiya. ¹² Mogubo nimo naga ndi kowonisilo be na atutumbwa, igyonosa ndi ku ku kunu pisi ka adala munda kami. Mogubo mi nimo a ndi mokingyosi, makpamuka mumbanga-mbanga na nimo mudikisa noku. ¹³ Luki tino lo nakamugyilagu ndi lanza beyo nakagyaga ndi mino ka makanisa magogo? A asi ko pisi yimoti aka niyo nakamubinikisagu ndi mino buti kami. Ipilyonito ka nilo!

¹⁴ Mbiya yi nima, na wakitulya kaında bata ku kunu ka nganga ya yisaa. Makabinikigu buti kami begyo. Nakegu na musasa ma mukumbo kunu, luki limoti, na na musasa kunu bamombukwono-donu. A beyo, kegu bomiki bo bukisilyaga babukata kabu buyi, luki limoti, nilo a ligubo ka babukata. ¹⁵ Imi, nika na igyaga kalupyaga masi nimo na nomu na kaipá imi mombukwana-daki yi ko bulya kunu. Kika kani namuponi kugbe beyo, memuya kawa bata imi memuya?

¹⁶ A beyo, mokwononi kabailya be nakamubinikisagu ndi imi buti kami. Luki limoti, batu budingi binaga abe na mutu wabongo, abe ninisana ndi na ibunu pisi ka bokoli. ¹⁷ Ambe, mutu tino no natika ndi kamubo, kamumula mukumbo ko lino kami? ¹⁸ Nitatanaga ndi na Tito be indi ku kunu, natika na momosu wagogo bemoti. Ambe, Tito amubulisyatu ndi, ava buyi kunu? Takegu mbeyi ndi na iyi na mutamanagi mumoti? Takabyegu ndi na iyi pisi yimoti aka? ¹⁹ Ambe, katukya ka bundeli masimaga be takisaga kaisasambya bekye tinisoni abe batu banza ko miso kunu? Kegu beyo! Tanzinaga kambwa ko Kunzi pisi ka Yeso-Kilisito. Bomika-mama bupaka, tamubikyaaga masi mi nimo kamupiko ka baya.

²⁰ A beyo, na na kubangaku be ngbingo yi nino nosila banu mino ku kunu, nakamutokonyonitogu ni kegu beyo no mino kapa. Ibunu goni ni makeminigu beyo mo mina kapa. Na na kubangaku kamutakanya ka mosooni, imi, mambengi mukandikanaga, yigbananaga, kabukulyanaga makpamuka, nzinzinyana, yibinika na ka bunzenge-nzenge. ²¹ Na goni na kubangaku ambe ka ligundu kami lagogo ku kunu, Kunzi kepónitogu suni kambwa kunu. Nakwanana kawa kalya kumbu ko bulya ka batu budingi nibo bakaidukulogo kagya bunye beyo aka yo bagyaga ndi mino. Batu bi nibo bakonosigu kagya makpamuka manyenyey, ba mbeyi bata ka musugu aka, bufanda na kagya beyo boboilyi mino.

13

Pulo akapá mutuu ma mulibo

¹ Ika kawa nganga kami ya yisaa kaında ku kunu. Mudongoni beyo Mobiso ikpikaga ndi mino be: «Okwononi kako likpamuka lasi kani mumukonini bademu baba ikani basaa.» ² Na na likpamuka kaubikya batu nibo bagya ndi bunye ka masye nimo akitaga ndi na batu bagogo basi ambe nakinda banu bata kamunda, nakikigu banu no kumbu na mumbanza. Namubikyatatu ndi ngbingo yi nino na ndi mino ku kunu ka nganga ya yifa, luki limoti, nigilyi bata kamubikya yi kye nakegu pa imoti na ibunu. ³ A beyo, makapa likingyosi nilo akowonisilo be Kilisito anzinaga pisi ku kami. Kilisito kegu mupo, luki limoti, akowonisilo ngu kaki luga kunu. ⁴ A linguna, babangilaga ndi ka musalaba ka bupo ba nzuyi, mbiya yi nima, a na obili pisi ko ngu ko Kunzi. Ta na bupo abe iyi goni,

luki limoti, tinisana ndeke na ɔbili pisi ka kaki ko ngu ko Kunzi niyo tagya na iyu ligubo ku kunu.

⁵ Wifimiyoni mbeyi ibunu bamombukwano-donu bi, kaina ikani ma ta bakamaga ka baya. Makibogigu mbeyi ambe Yeso-Kilisito a kuso kunu? Kiki beyo, niyo akowonisilo be mafugwo ka baya. ⁶ Luki limoti, nakaina abe ibunu mibatɔ banɔ be ibusu tokogwagu ka baya. ⁷ Takakunga Kunzi ambe makogyonitogu likpamuka lanye gutugu limoti aka, takegu goni kapa kowonisilo be ibusu bo ta bakamaga ka baya. Luki limoti, takapa be gyoni bunza gutugu kika kainisana abe takika kogwogwo. ⁸ A beyo, takakwananigu kagya luki gutugu limoti aka nilo a di na lingunɔ. Nilo tokwononi kagya, ni kodukulaga aka likpamuka la lingunɔ. ⁹ Togwaga magyagya ngbingo yi nino mikago mino bapuru, gutugu ibusu takiko ka bɔpo. Tikaga kamalambilya kye ɔbili kunu idukulogi kaika wanza kugbe. ¹⁰ Kinili, namukpikilyi beyo ni na byi na ibunu kye nakikonitogu banu metala wa namusilyo mino, kabyenene na bungama nibo Mombukwono-dosu epa. Bungama bi nibo a ko bulya kamupika ka baya ni kegu kamumigiso kumbuso.

¹¹ Bomika-mama, nopipili kawa kamubikya ambe namusini, tigoloni binza. Gyoni kekele kabungusyo ɔbili kunu, tumisononi mambengi, wikoni luki limoti, mika ka maziyo. Kunzi wa sipananiɔ na maziyo ika ndeke pa imoti na ibunu.

¹² Tilyononi, mopotutonogo abe bomika-muko.

Bakilisito basi bamumuusogito.

¹³ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na sipananiɔ ko Kunzi na silyono ya Limbengi-Lotu iki na ibunu basi.

Baluwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bagalattia Likpɔmuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Galatia baluwa yi nimu. Inda ndi ku beyo nganga yifa kauɓikyaga Mongoni Manza. Iki Bayuda ikani batu bi niɓo baɓeɓu Bayuda baɓinikyana ndi Mongoni Manza mi nimo kaiita Bakilisito. Pɔlɔ ubikyaga ndi be baya ka Yeso aka yo akwanana kagya be Kunzi uvi abe batu bongbingbili. Kumbuso, Bayuda bemoti-bemoti baga ndi ku ka Galatia, banabikya be bazee ka bakilisito ba Yelusalema bo butiki. Boyikasa ndi Mongoni Manza masi nimo Pɔlɔ abikyaga ndi, banabikya be Pɔlɔ kegu atatumbwa walinganu, na Mongoni Manza mi nimo akabikyaga a ma bongo. Butumbulyaga beyo batu bi niɓo baɓeɓu Bayuda baɓinikyana ndi mino, bokwononi goni kagya beyo Mutuu ka Musa abikyaga mino. Likpɔmuka li nilo bamalya ndi mino kugbe ni simuuso. Babikyaga be simuuso so okwononi kagya be Kunzi uvi bambanzu kaiko batu bongbingbili. Bagalattia bapunga kuwa ndi goni ibu kayikusiso. Niyo Pɔlɔ ukana ndi mongoni mi nimo, limbengi atula ndi kugbe, kye kegu likpɔmuka libye Mutuu ka Musa lo agyaga be Kunzi uvi bambanzu kaiko bongbingbili.

Kinili, Pɔlɔ ukpikilya kuwa ndi goni Bagalattia, kauɓikya be Kunzi kabikyagu ndi beyo. Simuuso si niso akanzina ko bulya yi a be limbengi ka mambanzu okwononi kaiko bongo. Ubikya ndi goni be Kunzi ava ndi Abalahamu ninɔ a ndi abaki Bayuda mutuu wongbingbili kambwa be baka. Baya aka yo agyaga be Kunzi uvi bambanzu kaiko batu bongbingbili, iyu goni yo agya be biki na obili ninɔ abosilo Kunzi.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Pɔlɔ a linganu atatumbwa, nilo abikyaga a linganu 1:1-10

Kunzi nɔ apunaga Pɔlɔ kaiko atatumbwa 1:11-24

Mongoni Manza abikyaga piye bunu ka linganu? 2:1-21

Baya aka yo akwanana kahukuso mambanzu 3:1-4:31

Tikini na sipananiso luga kusu, tosini Limbengi-Lotu kananaga obili kusu 5:1-6

Yuuso ya mulibo 6:11-18

Yuuso

¹⁻² Imi Pɔlɔ, ninɔ atatumbwa pa imoti na batu basi niɓo togwi na ibu ligubo bo tukpikilyi batu ba makanisa ma Galatia baluwa yi nimu. Nakegu atatumbwa ko pisi ka bambanzu, kegu ibu bo bebisa begeyo. Luki limoti, na atatumbwa pisi ka Yeso-Kilisito na ko Kunzi Baba ninɔ apuposa ndi ka mbaku. ³ Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo. ⁴ Kilisito isuta ndi mombukwana-daki yi katipupiso ka bunye kusu. Agya ndi beyo kye atikalaga ka obili wanye wa lise li nili, mudongoni beyo Kunzi Obosu apa ndi mino. ⁵ Kunzi avi ibiba ka benze na benze! A asi beyo aka yo!

Mongoni Manza a mumoti aka

⁶ Akembangaga beyo mo mino kasa bikwa, Kunzi ninɔ amumakaga ndi pisi ka iziyo ka Kilisito na kapunga kabye Mongoni Manza magogo*. ⁷ Kegu bekye atu na Mongoni Manza magogo. Luki limoti, a na batu bagogo niɓo bakamuɓoɓo, banakisa kogomoyono Mongoni Manza ka Kilisito. ⁸ Iki ibusu ikani malaika ninɔ otukyiku kugu wa lise kabikyaga Mongoni Manza di na nimo tabikyaga ndi, ogwito bodulu! ⁹ Na bata kaigilya kamubikya nilo tamubikya ndi ambe: mambanzu kodoku kamubikyaga Mongoni Manza mago di na nimo tamubikyaga ndi, mutuu yi ninɔ ogwito bodulu!

¹⁰ Ambe, nakika kanzina beyo, na se kakisa ambe bambanzu bo bebibi? Haaa. Nakakisa ambe Kunzi mukaka aka no ebibi. Na se kakisa kaubosilyo bambanzu? Haaa. Nakiko bi kakisa kaubosilo bambanzu, nakikigu bi mugya-ligubo ka Kilisito.

Kunzi apunogini Pɔlɔ kabikyaga Mongoni Manza

¹¹ Bamamaki, nakamubikya bingbanganya ambe, Mongoni Manza nimo nabikyaga ndi, kotukyokugu ka bambanzu. ¹² Kegu mambanzu no ekitsiyaga ndi ikani kewonisilo. Luki limoti, Yeso-Kilisito no ewonisila ndi imi.

* 1:6 1:6 Mongoni Manza magogo: Kafyeneɓe na baɓinikyaga ba «Mongoni Manza magogo», kainisoniso na muhukuso akungaga ndi kaɓinikyana Yeso-Kilisito. Luki limoti, kugu wa niyo, akungaga bata ndi kagya mutuu ka Bayuda mudongoni abe kaikusiso na kaika di na batu bi niɓo baɓeɓu Bayuda. Wanda 2:3-5,12-14.

¹³ Mukanatu ndi beyo niyaga ndi mino ngbingo yi nino na ndi mino ka dini ka Bayuda. Mibagatu goni beyo nogyogiyisaga ndi mino kanisa ko Kunzi kugebe, nanagya kekele kapanzo yi. ¹⁴ Ka dini yi niyo, nagyaga ndi kekele kaukitaga badami Bayuda kaamalya no ngu yigya ka botitosu.

¹⁵ Luki limoti, ka iziyo kaki, Kunzi epunaga ndi kambwa imi kaibukuta, emakaga. ¹⁶ Emibisa ndi Mikaki kye nabikyagi Mongoni Manza kaki ka batu nibo bakegu Bayuda. Nakindagu ndi kakunga mutuu ka mumbanzu gutugu bemoti aka. ¹⁷ Nakadakagu ndi ka Yelusalema begeyo kye tinanani na nibo ba ndi batutumbwa kambwa kami. Luki limoti, naga ndi imi ka mugi ma Alabia, kumbuso yi, nigoku ka Damasiki. ¹⁸ Kumbusa wa byanga bisaa, nadaka ndi ka Yelusalema kye tinanani na Petele, tagya ndi na iyi baposo baba. ¹⁹ Nakaminagu ndi atutumbwa wago, kiki asi Yakobo aka nino mamaki Mombukwono-dosu.

²⁰ Lasi nilo namukpikilyi wanu, a lingunu. Nakamubikya bingbanganya kambwa ko Kunzi ambe nakegu kamubo.

²¹ Kumbuso yi, naga ndi ka iwili ya Sulia na niyo ya Kilikia. ²² Luki limoti, batu ba makanisa ka Kilisito nimo ka iwili ya Yudea bakemibogigu ndi. ²³ Bakanaga ndi asi mongoni aka be: «Aluku yi nino atigyogiyisaga ndi a kuwa mbiya wanu kabikyaga Mongoni Manza ma baya niyo akisaga ndi kapanza.» ²⁴ Babibisaga kuwa ndi Kunzi ko bulya kami.

2

Polo na batutumbwa bagogo

¹ Kumbusa wa byanga tekebe na dikwanganya, tiga bata ndi ka Yelusalema na Balanaba. Tava kuwa ndi goni Tito. ² Naga ndi ku, kye Kunzi no ebikya ndi ko nziki be okwononi naga. Ku beyo, nupaga ndi bamboku ba kanisa mongoni ma ligubo nilo naga ndi kabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda. Nagya ndi beyo, kye ligubo nilo naga ndi kambwa na nilo nakagya mbiya wanu kikonitogu la payaya. ³ Gutugu Tito nino takpakyana ndi na iyi kani a Mugiliki, bakakpamyagu ndi be bakusisi, ⁴ wina se, batu ba kaboboku nibo bogulya luga kusu, ba ndi kakisa kaiba beyo tigyaga mino wa Yeso-Kilisito atikalaga mino. Ba ndi bata kapa katimigiso ka busunzu. ⁵ Takubiniyanagu ndi gutugu iki yi yikede aka, kye ta ndi kobuulyogo ko bulya kunu lingunu la Mongoni Manza.

⁶ Batu nibo ba ndi abe bamboku ba kanisa bakepagu ndi mutuu mambiya. A beyo, bamboku kabu, kegyagu ndi imi luki, kye Kunzi kakogigu iyi mukombu ka mumbanzu kabyenene na yigya kaki ya kunzi. ⁷ Luki limoti, binatu ndi be Kunzi epunaga ndi ko bulya yibikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, mudongoni beyo apunaga ndi mino Petele kabikyaga ka Bayuda. ⁸ A beyo, Kunzi ebisa ndi atutumbwa ka batu nibo bakegu Bayuda, mudongoni beyo abiso mino Petele kaiko atutumbwa ka Bayuda. ⁹ Yakobo, Petele na Yuani*, nibo ba ndi abe madulu ma kanisa bibatu ndi iziyo niyo Kunzi epa ndi. Batisingya kuwa ndi ibusu na Balanaba kowonisila yukana. Taga kuwa ndi ibusu kabikyaga Mongoni Manza ka batu nibo bakegu Bayuda, ibu, baga ndi ka Bayuda. ¹⁰ Batibikya ndi likpumuka limoti aka be tutamanito batu ba yangya. Napanga ndi kagya beyo aka yo limbengi limoti.

Polo akanziniya Petele

¹¹ Luki limoti, ngbingo yi nino Petele osila ndi mino ka Atiokia, nayoyisa ndi ko misa ka bambanzu, kye a ndi ni opungini kagya binye. ¹² A beyo, kambwa be batu bemoti-bemoti nibo bikaga ndi na Yakobo, bosiliku, Petele alyalyaga ndi pa imoti na batu nibo bakegu Bayuda. Luki limoti, kumbuso ibu kosilo, upupa ndi, asa kalyalya na ibu kye a ndi kabanga Bayuda. ¹³ Bayuda bagogo bogulya ndi goni ka yigya yi niyo yanye yo, na ku baluta ndi mino Balanaba. ¹⁴ Niyo nina ndi ambe bakegu bata kakpakyana ka bungbingbili bo Mongoni Manza, nabikya ndi Petele ko misa ka batu basi ambe: «Kika ni iwe Muyuda wakabye yigya ka batu nibo bakegu Bayuda, wakwanana kuwa kauyikasa liki ka mapupu kabye yigya kunu?»

Mumbanzu wasi inisa na muhukuso pisi ka baya

¹⁵ Ibusu, ta Bayuda, takegu batu bo giyo yagogo nibo bakibigu mutuu ko Kunzi. ¹⁶ Tibagatu ambe mumbanzu kakwananigu kainisa na bungbingbili kambwa ko Kunzi pisi kagya mutuu. Luki limoti, inisa nobu ko bulya baya kaki ka Yeso-Kilisito. Kinili, ibusu goni, tabinikononi ndi Yeso-Kilisito, kye timisoni bongbingbili pisi ka baya kusu kaki ni kegu ko bulya yibye mutuu. A beyo, mumbanzu kakwananigu kainisana na

* 2:9 2:9 Yuani wanu, a nino atutumbwa.

bungbingbili kambwa ko Kunzi kye abyeye mutuu. ¹⁷ Ifusu, takakisa kaiko bongbingbili pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. Luki limoti, ifusu, ta goni filubi ko pisi ya bunye mudongoni abe batu nibo bakegu Bayuda. Yigya yi niyo akowonisila be Kilisito no akatiluto ko pisi ya bunye? Haaa, kegu beyo! ¹⁸ A beyo, nakigilya bata kopika ndabu niyo napanza ndi imi mombukwana-daki yi, akowonisila be nakagyagigu mutuu. ¹⁹ Wina se, kabyenene na mutuu mi nimo, imi nokwoni ndi. Mutuu mo agya ndi be kukwaku nikwo esilyi. Niyo yasi igyonosa ndi beyo, kye niki na obili ko misa ko Kunzi. Tokwa ndi pa imoti na Kilisito ka musalaba. ²⁰ Kegū bata imi no na mubisi, luki limoti, Kilisito no a mubisi kuso kami. Mbiya wanu, obili kami a abe mumbanzu, na na iyi ko bulya baya ko Mika Kunzi nino epa ndi, isuta iyi mombukwana-daki yi ko bulya kami. ²¹ Nakakwananigu kagya iziyo ko Kunzi kye kika ni mutuu mo upaga bambanzu bungbingbili, kukwaku ka Kilisito kegu neki ndi na izangiya.

3

Mutuu ikani baya

¹ Eze ifunu Bagalattia! Ma bongingi! Wani no amukama ndi? Wina se, bamutumbulyagatu ndi bingbanganya mongoni ma kukwaku ka Yeso-Kilisito ka musalaba. ² Nakapa ambe isikisyoni ka likpumuka limoti li nili: Limbengi ko Kunzi amusilyo pisi kagya mutuu, ikani kaukana ikani kabailya Mongoni Manza? ³ Bungingi tino bo ma nobu beyo? Marunga ndi pisi ka Limbengi ko Kunzi, mbiya wanu, ma kawa kapa komosisyo pisi ka yigya ya nzuyi? ⁴ Makpumuka mumbanga-mbanga makpu nimo amusilya ndi, a ndi ma payaya aka? Kegū ndi nimo ma payaya. ⁵ Ngbingo yi nino Kunzi amutumisago mino na Limbengi kaki, agya makpumuka mumbanga-mbanga luga kunu, agyaga beyo kye magyaga mutuu ikani mabailya Mongoni Manza?

Mumbanzu kakwananigu kaiyita wongbingbili pisi ka mutuu

⁶ Abalahamu abailya ndi Kunzi, kinili, Kunzi ava ndi be a mutū wongbingbili. ⁷ Wiboni neki binza ambe batu nibo ba na baya, ibu bo ba livananza la lungu ka Abalahamu. ⁸ Mobiso Motu obikyoni ndi katukya ka bundeli be batu nibo bakegu-Bayuda binisana ndeke bongbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya baya kabu. Kinili, Mobiso mi nimo abikya ndi Abalahamu kambwa be: «Kunzi ufukilya ndeke bambanzu basi bubunga ko bulya kaku.» ⁹ Yeki a beyo, Kunzi ufukilya ndeke bubunga batu basi nibo bakabaya, mudongoni beyo adukilya ndi mino Abalahamu.

¹⁰ Luki limoti, Kunzi ugbangatu batu nibo bikaga bakigumya ko bulya mutuu. A beyo, Mobiso Motu abikyaga be: «Ligbongoni iki kugu ka mutū wasi nino kabyeigigu bongbinga basi nimo ikpikaga ka kitaḅu ya mutuu.» ¹¹ A bingbanganya be mutū gutugu bemoti aka kinisonogigu wongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka mutuu, kye ikpikaga be: «Mutū wongbingbili ika na obili pisi ka baya.» ¹² Wina se, mutuu na baya a makpumuka maba dididi. Luki limoti, Mobiso abikyaga be: «Mutū yi nino agyaga mutuu, ika ndeke na obili mudongoni beyo bokpika ndi mino kuso yi.»

¹³ Kilisito atikalaga ndi ka ligbongoni la mutuu, ivilya kawa ndi ni iyi ligbongoni ko bulya kusu. A beyo, Mobiso Motu abikya be: «Ligbongoni ayyi mutū wasi nino babongiligi ka musalaba.» ¹⁴ Igyonosa ndi beyo kye bubunga nibo Kunzi awanyaga ndi Abalahamu, akitagito goni ka batu nibo bakegu Bayuda, ko ngungu ka Yeso-Kilisito. Na pisi ka baya, tinisoni na Limbengi-Lotu nilo Kunzi atiwanyaga ndi.

Agume a wandeli kakitaga mutuu

¹⁵ Bamamaki, tovinu mbeyi likingyosi ko bulya yigya kusu. Niyo mumbanzu asaga agume walingunu, mutū wago kakwananigu kayikoso ikani kamatila luki kugu yi. ¹⁶ A mudongoni na bagume nibo Kunzi apa ndi Abalahamu na livananza kaki. Mobiso kegu kabikya be «ka bevananza kaki», kye kegu ndi bambanzu bakpu. Luki limoti, akabikya be «ka livananza kaku». Niyo akowonisilo be mutū bemoti aka. Mutū yi nino ni Kilisito. ¹⁷ Nakapa kabikya be: Kunzi apóni ndi agume walingunu. Mutuu nimo opupa ndi imu kumbusa wa byanga bamiya bakwanganya na batekebe basaa kobunigu ikani koyikosigu agume ko Kunzi. ¹⁸ Luki limoti, kika kani lisimo ko Kunzi odogoku pisi ka mutuu, kakwananigu bata be oduku pisi ka agume. Wina se, Kunzi apa ndi Abalahamu iziyo pisi ka agume.

¹⁹ Ligubo la mutuu kawa ni iki? Bamatila ndi ko bulya yiwonisila be bomikya bambanzu bobunatu ndi mutuu. Ibisa ndi kadwe ku kwa ku mihi nino Kunzi awanyaga ndi Abalahamu ibukuta ndeke mino. Kunzi upa ndi Bamalaika mutuu kaki pisi ka mutū bemoti nino anzinilyaga ndi na bambanzu ko lino ko Kunzi, mutū yi ndi ni Musa.

²⁰ Wina se, takegu no nzoyi ka mutuu yi nino ngbingo yi nino mumbanzu o mina bemoti aka, Kunzi, iyi, mukaka aka.

Isi ya Mutuu

²¹ Niyo a neki kowonisila be Mutuu a makigbanana na bagame ko Kunzi? Po, gutugu iki yi aka! Kika ni Kunzi oponi ndi Mutuu nimo akwanana kaupá bambanzu obili nino walingunu, bambanzu bakwanana neki bi kaiko bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka Mutuu. ²² Luki limoti, Mobiso Motu akabikya be obili wasi amadita na bunye binvi, kye Kunzi upi batu nibo babinkiyana pisi ka baya kabu ka Yeso-Kilisito aperse nino wanyaga ndi.

²³ Kambwa Kunzi katiwonisilo pisi ya baya, mutuu a ndi ni atikondogini bikpeki-kpeki abe batu ba boloko, kabundila be baya yi nino inisoni. ²⁴ Mutuu a kawa ndi mububulyo kusu kadwe ku kwa ku Kilisito odoku ndi mino, kye tinisoni bongbingbili ko misa ko Kunzi pisi ka baya. ²⁵ Mbiya wanu, beyo ngbingo wa baya odunuku mino yo, takegu bata kusili ka mububulyo yi nino.

²⁶ A beyo, ibunu basi ma bomiko Kunzi, pisi ka baya kunu ka Yeso-Kilisito. ²⁷ Iyo, ibunu basi nibo mogwa ndi ifatiso kuso ka Yeso-Kilisito, ma kawa abe makimokisya Kilisito. ²⁸ Kegu neki bata na budididi luga ka Bayuda na batu bi nibo bakegu Bayuda, luga ka bosunzu na batu nibo bakegu bosunzu, luga ka baluku na boko. A beyo, ibunu basi ma luki limoti ka matikana kunu na Yeso-Kilisito. ²⁹ Kika ni ma batu ka Kilisito, ma neki ka livanza ka Abalahamu, na minisanatu ndeke na agame mudongoni beyo Kunzi awanyaga ndi mino.

4

Bakilisito bakegu bata bosunzu, luki limoti, bomiko Kunzi

¹ Nakapa kabikya be: a binza miki kalya lisimo ka abaki. Luki limoti, ngbingo yi nino a mbeyi mino mukede aka, a mudongoni abe musunzu, gutugu beyo a ni iyi mino mombukwana lingama lasi. ² Ka masye mi nimo, ika mbeyi kusili ka batu nibo bakakwiso, kadwe wa lisyé li nilo abaki atwa ndi italyana mino. ³ Ibusu goni, ngbingo yi nino ta mbeyi ndi mino abe bomiki bakekeke, ta ndi bosunzu ba makpumuka gballi nimo a ndi no ngu kugu wa obili. ⁴ Luki limoti, niyo ngbingo italyana ndi, Kunzi atikoku Mikaki. Muko abukuta ndi, apunga ndi kakpakyana kusili wa mutuu ka Bayuda. ⁵ Kunzi atikoku ndi kakulaga batu nibo ba ndi kusili wa mutuu na katiitiso bomikaki.

⁶ Ko bulyo yi niyo mo mino bomikaki, Kunzi otikoku ndi Limbengi ko Mikaki. Limbengi li nilo a ka mambengi kusu nilo apamikanaga be: «Aba! Baba!» ⁷ Kinili, wakegu bata musunzu, luki limoti miki wa ndaba. Yeki wa miki, walyatu ndeke lisimo nilo Kunzi wanyaga ndi bomikaki.

Polo akalya kumbu ko bulya ka Bagalatia

⁸ Ka bndeli, makamibogigu ndi Kunzi na ma ndi bosunzu ka bokunzi ba payaya. ⁹ Luki limoti, mbiya wanu mamibatu Kunzi, ikani Kunzi no amumibo. Ogowgi bata bu kaigilya makpumuka magballi mi nimo kegu no ngu na izangiya? Makapa bata kaimigiso ka busunzu? ¹⁰ Mipaga kugbe ka mutuu kunu kugu wa masye, batimba, bongbingo na byanga. ¹¹ Na na kubangaku kye akegyilya abe nokwi bi ngbufu-ngbufu payaya ko bulya kunu.

¹² Bamamaki, kikaliki, wikoni abe imi, mudongoni beyo niita mino abe ibunu. Makegyilyagu ndi bunye gutugu bumoti aka. ¹³ Makaiba binza be namubikyaga ndi Mongoni Manza ka nganga ya mambwa kye na ndi no kolobu. ¹⁴ Makwananatu ndi kebakyilya botikito ikani ketindikogo ko bulya kolobu kami. Luki limoti, metilya ndi abe malaika ko Kunzi, abe Yeso-Kilisito mombukwana-daki yi. ¹⁵ Ma ndi ka magyaga. Oghi kawa bata bu mbiya wanu? A beyo, nakwananatu bi kaiko demu kunu: kiko bi kani mumbanzu inyogo liso apa mutuu wagogo, makwananatu ndi kegyilya yi beyo! ¹⁶ Niitini kawa mumuyoniso kunu mbiya wanu, kye nakamubikyaga makpumuka ma linganu?

¹⁷ Batu nibo bakaipa na ibunu bo, tamanaga kabu kegu yanza. Bakapa kamug-bonosono na imi, kye miki bakigumya ku kabu. ¹⁸ A binza kaupá na mumbanzu ka makpumuka manzanza bongbinga basi, kegu asi ko ngbingo yi nino aka no no mina luga kunu. ¹⁹ Bomikami, na bata na muzuzula ko bulya kunu abe nimo muko ikaga na imu kambwa wa libukuti. Muzuzula mi nimo ika ndeke kadwe ku kwa ku yigya ka Kilisito amuningyano mino. ²⁰ No bi kapa ambe niki luga kunu mbiya wanu, kye nibi ambe nakwanana kamanzinilya liki. Mu egbomini ko bulya kunu.

Likingyosi ka Agali ibu na Sala

²¹ Ibikyoni, ibunu nibo mapaga kaiko kusili wa mutuu, makibogigu beyo mutuu abikyaga mino? ²² A beyo, ikpikaga ndi be Abalahamu ubukuta ndi bomiki baba: bemoti na Agali nino a ndi musunzu, wagogo na Sala, nino a ndi muko wa ndabu. ²³ Mika musunzu ibukuta ndi mudongoni beyo miki wasi ibukutaga mino. Luki limoti, nino ka muko wa ndabu ibukuta ndi kabyenene na agume nino Kunzi apa ndi. ²⁴ Bibu yi niyi a abe likingyosi. Boko baba bi nifa ba likingyosi la bagume baba. Agume na mambwa ni Agali nino bomikaki bibukutaga ka busunzu. A likingyosi la agume nino igyonosa ndi ka ngupa ya Sinai. ²⁵ Agali a likingyosi la ngupa ya Sinai ka mugu ma Alabia. A mudongoni abe Yelusalema * wa lisyeli ni li, kye a ka busunzu pa imoti na batu kaki basi. ²⁶ Luki limoti, Yelusalema wa kugu kegua ka busunzu, iyi ni omosu. ²⁷ A beyo, Mobiso Motu akabikya be:

«Gwano magyagya, iwe nduya, iwe nino wakabukutagu!
Pamikanagano na magyagya, iwe nino wakimukanagu muzuzula ma libukuti!
A beyo, muko nino basikisogo ubukuta ndeke bomiki
bakpu kakitaga nino ikaga ko vononi.»

²⁸ Bamamaki, ibunu, mibukuta ndi kabyenene na agume ko Kunzi, mudongoni abe Isaka. ²⁹ Ka bundeli, miki nino ibukuta ndi mudongoni beyo miki wasi ibukutaga mino, agyogyisaga ndi nino ibukuta ndi pisi ka Limbengi ko Kunzi. Niyo yasi a bata kaigyonoso aka ka masye ni nima. ³⁰ Luki limoti, Mobiso Motu akabikya bu? Akabikya be: «Mukpumyo muko nino musunzu yi no mikaki, kye mika musunzu kakwananigu kalya lisimo pa imoti no mika muko wa ndabu.» ³¹ Kinili bamamaki, takegu bomika musunzu, luki limoti, ta bomika muko wa ndabu.

5

Mukilisito okulikonogoni

¹ Kilisito atikalaga ndi lingunu, kye takikonitogu bata ka busunzu. Wikoni kawa wa aka wa, makimokyonitogu bata ka busunzu.

² Hukononi, imi Polo, nakamubikya ambe: makikusiso, Kilisito kikigu bata na izangiya ku kunu. ³ Na bata kaigilya kabikya ambe mutuu wasi nino apa kaikusiso, okwononi agyi mutuu ka Musa masi. ⁴ Ibunu nibo makisaga kaiko bongbingbili pisi ka mutuu, ma bakigbanana na Kilisito. Iziyo ko Kunzi amuzongoni. ⁵ Luki limoti, ibusu bi nibo tabaya, tabakigumya ko Kunzi nino atidukusoku ndeke bongbingbili. Takabunda nilo pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu nilo akagya ligubo pisi ka baya kusu. ⁶ A beyo, mambanzu kamatikana na Yeso-Kilisito, kikusiso ikani kikuisigua a mudongoni. Luki li nilo okitogi ni baya niyo akainisoniso pisi ka sipananiso.

⁷ Ma ndi na yigya yanza kambwa! Wani bata no amukpingba ndi kabye makpumuka ma lingunu? ⁸ Bulyisyo yi niyo kegua kotukyoku ko Kunzi nino amamakaga. ⁹ Beyo babikyaga mino be: «Sibakuso sikedede niso ofulisogo mukati, adukusogoku fufu wasi bidayi-dayi.» ¹⁰ Imi, na wakigumya kunu, kuso ka Mombukwono-dosu. Nakaiba ambe makikigu na tamanaga di na imi. Luki limoti, mutuu wasi nino akamubobo, iki wani ikani wani, igyogyisatu ndeke.

¹¹ Bamamaki, imi nakika kabikyaga be okwononi kaikusiso, ba bata kegyogyiso ko bulya iki? Nakiko bi kabikya beyo iba takegu bakigbanana. Luki limoti tabakigbanana kye nakabikyaga bulyo kukwaku ka Kilisito ka musalaba. ¹² Batuu nibo bakamuputa bamu na likpumuka la kikusiso, okwononi bidukyi bakambwa kabu bigbogbogbo.

Limbengi-Lotu na musasa ma nzuyi

¹³ Bamamaki, Kunzi amamakaga ndi kye makulikanagi. Luki limoti, kulikanaga yi niyo, kikonitogu pisi komosisyo musasa kunu masi ma nzuyi. Tungbulonogoni ka sipananiso. ¹⁴ A beyo, mutuu ka Musa masi a ka nima: «Mupa bengeni mudongoni beyo wipaga mino iwe mombukwana-daki yi.» ¹⁵ Luki limoti, makiko kakukana na kalyanana luga kunu abe banyama botutu, wiminyonito ambe makomwononitogu.

¹⁶ Kinili, nakamubikya be: wosoni Limbengi-Lotu kokpokyoniso obili kunu, kawa wa go wa, makikigu bata kabye musasa kunu ma nzuyi. ¹⁷ A beyo, musasa ma nzuyi abumanaga na nimo ma Limbengi-Lotu. Musasa ma Limbengi abumanaga na nimo ma nzuyi. Masolo ma bumana kabu ikaga kuwa be takagyigu bata nilo takapa kagya. ¹⁸ Luki limoti, kika ni Limbengi-Lotu akamukpokyoniso, makegu bata busunzu ba mutuu.

¹⁹ Tibaga binza ambe musasa ma nzuyi atitikaga ka makpumuka nima: bilya, tamanaga yanye, budanda, ²⁰ kaubibiso bokunzi gballi, luga, muyana, saana, imi, kaiko

na limbengi likudfu, kakisa kaukitaga bengenji, yigbananaga, ²¹ kaiko na limbengi bikpo, libama, ligbugbu na makpamuka magogo mudongoni abe nima. Nakaigilya kamabikya beyo namabikya ndi mino kambwa: nibo bakagya makpamuka mi nimo, bakinisonigu ndeke na pa ka Bungama ko Kunzi.

²² Luki limoti, masolo ka Limbengi-Lotu nima: sipananiso, magyagya, maziyo, kaiko na limbengi linda, bunza, yigya yanza, baya, ²³ kaiko bitombiii na kaibuulyo binza. Kegū na mutuu gutugu mumoti aka nimo apakyaga makpamuka beyo ka nima. ²⁴ Batu ka Yeso-Kilisito bobongilogoni ndi yigya ya nzuyi ka musalaba, pa imoti na bunye nibo ukandaga ndi na musasa manye. ²⁵ Limbengi atiponi obili, tosini Limbengi li nibo goni lo katikpokyono. ²⁶ Takikonitogu batu bakibinika, tosini dwanana ikani kaiko na imi luga kusu.

6

Kosingyono ko ngbingo wa bukpeki-kpeki

¹ Bomika-mama, kika ni batokonyini mumbanzu ni anagya bunye, ifunu bi nibo makakpakyana ko ngu ya Limbengi ko Kunzi, mumigisoni ko pisi yanza, ka butombiii. Wiminyonito se, kye makogwonitogu goni ifunu ka kaboboka. ² Singyononi ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, na beyo, motulyasa kuwa mutuu ka Kilisito. ³ Kika ni mumbanzu akaimina be a mutuu wa izangiya, luki limoti ni kegu beyo, akaibo iyi aka mombukwana-daki yi. ⁴ Mumbanzu yikaka-yikaka abimi yigya kaki bikpe. Kina be okwononi kaibiba, ogwi magyagya ka limbengi kaki aka. Luki limoti, kikonitogu na tamanaga be ukitogi batu bagogo basi. ⁵ A beyo, mumbanzu yikaka-yikaka amalya ndeke ni iyi yigya kaki.

⁶ Mutu yi nino bawonisilogo Likpamuka ko Kunzi, okwononi kagbanana mukumbo kaki na muwonisilo kaki.

⁷ Bakamufonitogu: bakatibagigu Kunzi. Masi nimo mumbanzu akunaga, imu goni aka mo obuulyogo. ⁸ Mutu yi nino akunaga nibo obosilaga musasa ma nzuyi kaki, obuulyo ndeke masolo ma musasa mi nimo goni mo. Masolo mi ni kukwaku. Luki limoti, nino akunaga nibo abosilogo Limbengi-Lotu, obuulyo ndeke masolo nimo opupogo ka Limbengi li nibo. Masolo mi ni obili wa benze na benze. ⁹ Takuponitogu kagya bunza. Takodikogi, tobuulyatu ndeke masolo mi ko ngbingo nino akodoku. ¹⁰ Kinili, beyo ta mbeyi mino no ngbingo bene, tugyilyini batu basi bunza, kugebe yi, bomomosu ka baya.

Likpamuka la mulibo

¹¹ Winoni beyo no mino kamukpikilyo mobiso makpukpu mi nima na mafoku kami. ¹² Batu nibo bamukpamyaga kaikusiso ka mapupu, bakisaga kaiwoniso be kye bambanzu bubibi. Bagyaga beyo kye bakugyogiyonitogu be bakabikyaga mongoni ma kukwaku ka Kilisito ka musalaba. ¹³ Batu bi nibo bikusisogo, bakagyagigu ibu mutuu. Bakisaga kamukusiso kye biki kaibiba na bepukulu baya imuso kunu. ¹⁴ Imi, nakakisagigu inguo ya ibiba yi niyo, kiki asi niyo aka yo ya musalaba ka Mombukwonodosu Yeso-Kilisito. A beyo, pisi ka musalaba mi nimo, obili a kuwa abe okwoni ku kami, na imi goni, na kuwa abe nokwoni ndi ka obili. ¹⁵ Kinili, takikusiso ikani takikusisi, kegu na izangiya. Izangiya ni kaiko na obili wambiya. ¹⁶ Maziyo na bunza iki na batu basi nibo babeyge pisi yi niyo, ika goni na batu basi nibo Kunzi upunaga ndi.

¹⁷ Katukya mbiya wanu, mumbanzu kegbomisonitogu bata mu, kye na na bepukulu ka nzuyi nibayo akowonisila be na mutu ka Yeso*.

¹⁸ Bamamaki, iziyo ka Mombukwonodosu Yeso-Kilisito iki na ifunu basi. Iyo a beyo!

* 6:17 6:17 Polo a ndi na bepukulu ka nzuyi nibayo akowonisilo be bagyogiyisa ndi beyo bagya ndi mino Yeso.

Baluwa nino Polo ukpikilya ndi Baefeso Likpumuka la mambwa

Polo no ukpikilya ndi bakilisito ba Efeso baluwa yi nimu. Akpika ndi kani a ka boloko ka Luma. Gudu wa Efeso a ndi wanza kugbe luga ka bagudu basi ba Luma nibo ba ka Azia. Batu budingi luga kabu ku beyo bagyaga ndi bumbula. Bapikilya ndi kunzi kabu nino bamakaga na Ligiliki be Alitemisi ndabu yanza. Batu ba Luma bamakaga ibu kunzi yi nino be Diana. Alitemisi yi nino a sanamu muko yi. Bindaga ndi kabibiso ka ndabu yi niyo. Batu basi ku beyo babinkyana sanamu yi niyo kiki asi Bayuda aka ibu na Bakilisito.

Niyo Polo igoku ndi ka Efeso ka ligundu kaki ya yiba, upa ndi Bayuda ba ku mutuu ka liseye la mungu kabu. Kumbuso yi, igoku ndi kye kakwananigu ndi kolipya ku beyo, luki limoti, ubikya ndi be indatu bata kaunda. Niyo aga bata ka nganga ya yisaa, agya byanga bisaa ni anubikyaga bambanzu Mongoni Manza aka (Wanda Ligubo 19-20). Polo atambulaga ndi likpumuka li nili ka baluwa yi nimu: Kunzi atimibisisa ndi nilo a ndi la kisuma, nilo omosa ndi ka iziyo kaki. Akaubikya be bamumula ndeke makpumuka masi ma kugu wa liseye na nimo ma litombu kye Yeso-Kilisito iki ngama kugu yi. Omotiloku be Bakilisito bokwononi kaukanana, na kaiko abe bomika-muko, kegu binza kabikya be mutuu yi nimo a Muyuda, ikani nino ku kegu yi. Mumuyoniso kabu a mukaka aka, iyi ni Abili. Kuwa wa gu wa, bakilisito bokwononi kalumba pa imoti kye Abili kundungulyogonitogu.

Polo atambulagatu ndi goni beyo muluku okwononi mino kaiko na mukaki, beyo bomiki bokwononi mino kaiko na babukata kabu, na beyo bosunzu bokwononi mino kaiko na bamombukwana-dabu. Abikya ndi goni be bakilisito bokwononi mino kaiko luki limoti na Kilisito.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Kilisito atidukulya ndi bubunga na Limbengi-Lotu 1:3-3:21

Tikini na obili wambiya pa imoti na Kilisito 4:1-6:20

Yuuso ya mulifo 6:21-24

Yuuso

¹ Ima Polo, Kunzi emakaga ndi ka sipanano kaki, kaika atutumbwa ka Yeso-Kilisito. Nakamukpikilyo ibunu batu ko Kunzi nibo mabailya Yeso-Kilisito ku ka Efeso*. ² Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamufukilyi bubunga, bamupa maziyo.

Kunzi atidukilyaga bubunga pisi ka Kilisito

³ Kunzi, Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito avi ibiba! Atidukilyoni bubunga pisi ka matikana na Kilisito, atipa bapepe ba Limbengi-Lotu kaki kotukyoku kugu wa liseye. ⁴ Pisi ka Kilisito, Kunzi atipunogoni ndi kaika batu kaki kambwa kagya obili. Agya ndi beyo, kye tiki botu ni takegu na ifa kambwa kaki. Ko bulya sipanano kaki, ⁵ osisilya ndi kambwa aka be tika ndeke bomikaki pisi ka Yeso-Kilisito. Abailya ndi beyo, kabyenene na sipanano kaki. ⁶ Tabibisini neki Kunzi ka iziyo kaki niyo atipa ndi pisi ko Mikaki mupaka.

⁷ Pisi ka bangwa ka Kilisito, Kunzi atikulogoni ndi, atipilya bunye kusu. Kuwa wa go wa, atiwonisiloni ndi budingi ba iziyo kaki, ⁸ atitumiso noyu, atipa yimibo yasi na akili wasi. ⁹ Atimibisa ndi dikidi kaki, kabyenene na yigya yanza kaki, nilo osisilya ndi kambwa aka be otulyasa ndeke pisi ka Kilisito. ¹⁰ Tamanaga yi niyo, Kunzi otulyasa ndeke ko ngbingo yi nino abisa ndi: kamumula masi nimo a kugu wa liseye na kusili wa moni kaiko kusili wa bungama ka Kilisito aka yikaka.

¹¹ Kuswa wa matikana kusu na Kilisito, tinisononi na nilo atiwanyaga ndi. A beyo, Kunzi atipunogoni ndi kambwa aka, kabyenene na tamanaga kaki. Otulyosaga makpumuka masi mufongoni beyo osisilyogo mino na beyo apaga mino. ¹² Tobibisini neki budingi ko Kunzi, ibunu nibo ta ndi ba mambwa kobiso tamanaga kusu kuswa ka Kilisito!

¹³ Ibunu goni, mabinkyononi ndi Kilisito ngbingo yi nino mukana ndi mino mongoni ma lingana, Mongoni Manza nimo amudulyoku ndi na muhukuso. Kuwa wa, Kunzi amubisa ndi na ifa kowonisila be ma kuwa batu kaki. Ifa yi ni Limbengi-Lotu nilo

* 1:1 1:1 Mabiso mandeli magogo kegu no lino la Efeso. Ka masye mi nimo Polo agya ndi ka Efeso, Wanda ka Ligubo 18:19-21; 19:1-40.

awanyaga ndi. ¹⁴ Limbengi-Lotu li nilo ni mukalya ma mambwa ma lisimo nilo Kunzi ubisilya ndi batu kaki. Tinisana ndeke na mukalya mi nimo ngbingo yi nino kulikanaga kusu italyana ndeke mino. Tobibisini neki budingi ko Kunzi.

Polo akaulumbilya bakilisito

¹⁵ Nukononi beyo mabinikyana mino Mombukwono-dosu Yeso na beyo mupaga mino batu ko Kunzi basi. ¹⁶ Kinili, nabibisogo Kunzi masye masi ko bulya kunu. Nakamubusalagigu ka malumba kami. ¹⁷ Nakungaga Kunzi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, Baba wa ibiba, kamupa Limbengi kaki iba wikoni na yimbo na bumbanganya, na ku kwa ku mamibo mino binza. ¹⁸ Nakungaga ambe amuhukwi mambengi bumbanganya, kye mibi mutamanagi tino mo Kunzi amumakaga ndi mino. Miba goni ibiba yidingi na lingama kaki lasi nilo ubisilya ndi batu kaki, ¹⁹ miba ngu yidingi niyo Kunzi atiwonisilo ifusu bi nibo takabinikyana. Owonisila ndi ngu kaki yasi, ²⁰ ngbingo yi nino apupisa ndi mino Kilisito luga ka bamanda, alikiso ka kambanzikaniko kaki ku kugu wa lisyey. ²¹ Ku beyo, a ngama ka bangama basi, iki ka batu budingi-dingi basi ikani ka botutungyo basi, iki ka batu bo ngu ikani bamalaika basi. A ngama kugu wa masi nimo bakwanana katwa ka obili yi nimuna ikani ka obili yi nino akodoku. ²² Kunzi obisoni ndi makpamuka masi kusili wa magu ka Kilisito, abisa ndi Kilisito kugu wa makpamuka masi, abiso be iki mu ma kanisa. ²³ Kanisa ni nzayi ka Kilisito. Kilisito a wakiko kuso yi na Kunzi a mutumo kuso ka Kilisito.

2

Kainisana na muhukuso pisi ka iziyo ko Kunzi

¹ Ka bundeli, ma ndi bukwo ko bulya yigya yanye na bunye kunu. ² Mipaga ndi ka yigya yanye ya obili yi nimo, managya mutuu ka ngama wo ngu yo ovivi. Ngama yi nino a limbengi la bunye nilo akagya ligubo kuso ka batu nibo bakabangagigu Kunzi. ³ Ka bundeli, ifusu basi ta ndi goni abe ibu. Obili kusu abyenenge ndi na musasa ma nzayi, anagya sipananiso si na niso sa mambengi kusu. Kinili, ko bulya yigya kusu yanye niyo tibukuta noyu, takakwananigu ndi kanyika ngbuta ko Kunzi mudongoni abe batu bago.

⁴ Luki limoti, kumbu ko Kunzi a yidingi. Ko bulyo ya sipananiso sidingi niso atiwonisila ndi, ⁵ ifusu nibo ta ndi bukwo ko bulya bunye kusu, atipa bata obili pa imoti na Kilisito. A pisi ka iziyo ko Kunzi yo minisana ndi mino na muhukuso. ⁶ Kuso wa matikana kusu na Yeso-Kilisito, Kunzi atipupisa ndi pa imoti na ibu ka mbuku, atilikiso na ibu ka obili yi nino kugu wa lisyey. ⁷ Agya ndi beyo kye atiwonisili ka byanga nibo akodoku iziyo kaki yidingi na yimbanga. Atiwonisila bunza kaki ka matikana kusu na Yeso-Kilisito. ⁸ A beyo, iziyo ko Kunzi yo amupa muhukuso pisi ka baya. Muhukuso mi nimo kotukyokugu ku kunu, luki limoti, a apee ko Kunzi. ⁹ Makinisanagu ndi na imu pisi ka yigya kunu. Kinili, mambanza gutugu bemoti aka kakwananigu mino kaiyipo ikubasu. ¹⁰ A beyo, ta ligubo ko Kunzi, atigya ndi ka matikana kusu na Yeso-Kilisito kye tiki kagya makpamuka manzanza ka obili. Obungusyaga ndi makpamuka mi nimo kambwa aka bekye tiki kagyo yi.

Kaiko luki limoti kuso ka Kilisito

¹¹ Bayuda bi nibo ba na bepukulu baya simuso, bimakaga be batu bi nibo bikusiso. Ifunu bi nibo makegu Bayuda bakibukuta, makegu na bepukulu bi nibo. Bamamakaga be makegu bakikusiso. Eee, tomononi beyo ma ndi mino kambwa, ¹² ma ndi byi na Kilisito, makakwananigu ndi kaiko luga ka bomikya Bezaleli. Makegu ndi ka bagume nino Kunzi ugilya ndi kaunana na ibu. Makegu ndi na mutamanagi na makegu no Kunzi ka obili. ¹³ Luki limoti, mbiya wanu ka matikana na Yeso-Kilisito, ifunu nibo ma ndi byi no Kunzi, ma kawa bikpudu no Kunzi pisi ka bangu ka Kilisito. ¹⁴ A beyo, iyi no atipa maziyo. Iyi no agya ndi be Bayuda na batu nibo bakegu Bayuda biki luki limoti. Pisi kapu nzayi kaki, mulili nimo ugbanana ndi, agyaga ndi be biki bomuyoniso luga kabu, kegu bata. ¹⁵ Atumba ndi mutuu ka Bayuda, bopisi bi na yigyo yi. Ugya ibu basi kaiko batu bumoti, biita bambiya, ka matikana na iyi. Kuwa wa go wa, obisa ndi maziyo luga kabu. ¹⁶ Pisi ka kukwaku kaki ka musalaba, Kilisito umamala ndi basi kaiko nzayi yimoti, atumba ndi simuyoniso, uhukwilya pisi kamatikana no Kunzi. ¹⁷ Kilisito odoku ndi kapaga Mongoni Manza ma maziyo kunu ka nibo ma ndi byi no Kunzi, na ka nibo ba ndi buwobi na iyi. ¹⁸ A beyo, pisi ka Kilisito ifusu basi, iki Bayuda ikani batu nibo bakegu Bayuda, takwanana kasilyo Baba ko ngungu ya Limbengi-Lotu li nilo.

¹⁹ Kinili, ifunu batu nibo makegu Bayuda, makegu bata bobiko ikani batu nibo botukyoku ndi byi. Luki limoti, ma kawa batu botu, batu ba Nda bu ko Kunzi. ²⁰ Ma kawa goni ifunu bakipika ka ndabu niyo batutumbwa na bogyalandu bakpo ndi

mubumbe mi. Yeso-Kilisito mombukwana-daki yi ni litalu nilo osulyaga mubumbe mi. ²¹ Pisi ka matikana kusu na Kilisito, ndabu yi niyo a yakamaga bingbubu, na a kuwa kaidukulogo kaiko yotu kuso ka Mombukwono-dosu. ²² Ifunu goni ma bakipiko pa imoti na batu bago basi kaiko ka ndabu niyo Kunzi ikago mino pisi ka Limbengi kaki.

3

Polo akautumbulyaga batu nibo bakegu Bayuda bodikidi ka Kilisito

¹ Kinili, imi Polo na ka boloko kye na mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito ko bulya kunu bi nibo makegu Bayuda. ² A beyo, mukanatwa ndi beyo Kunzi epa ndi mino ligubo pisi ka bunza kaki ko bulya kunu. ³ Eukwoni ndi yimibo, kemibisa bodikidi kaki beyo namukpikilyi bi mino ka bukudu yo. ⁴ Makatangulaga mobiso kami, makwanana kotombisyo beyo nibaga mino dikidi ka Kilisito. ⁵ Kunzi kumbisaga ndi batw bandeli. Luki limoti, mbiya wanu uwonisiloni batw kaki botu: batutumbwa na bogyalandu, pisi ka Limbengi kaki. ⁶ Dikidi yi niyi: pisi ka Mongoni Manza, bakwanana kaupá batw nibo bakegu Bayuda na Bayuda pa imoti, mukalya nimo Kunzi asuma ndi ko bulya livananza kaki. Ba mababa ma nzayi yimoti, bakainisono goni ibu na agame nino Kunzi awanyaga ndi pisi ka Yeso-Kilisito.

⁷ Kunzi ebisoni ndi mugya-ligubo wa Mongoni Manza mi nimo, pisi ka aperse nino epa ndi kabyenene no ngu kaki. ⁸ Nakegu po luki luga ka batw basi ko Kunzi. Luki limoti, bepa ndi iziyo yi niyo kaubikyaga batw nibo bakegu Bayuda lingama ka Kilisito nilo kegu na mulibo. ⁹ Nakwanana kauwonisilo batw basi bingbanganya beyo Kunzi o mino kotulyoso dikidi yi niyo. Iyi no agya ndi makpumuka masi, asuma ndi dikidi yi niyo katukya ka bundeli. ¹⁰ Kinili, mbiya wanu, pisi ka Kanisa, bangama basi na botutungyo ba obili wa kegu wa lise bakwanana kuwa kaiba yimibo ko Kunzi. Kunzi owonisilaga yimibo yi niyo ko bopisi dididi. ¹¹ Niyo yasi akabyenene na tamanaga ya benze na benze ko Kunzi, niyo otulyosa ndi pisi ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. ¹² Kuso wa matikana kusu na Yeso-Kilisito na pisi ka baya kusu ku kaki, takwanana kodoku kambwa ko Kunzi limbengi bidese. ¹³ Kinili, nakamukunga ambe makogwonitogu bupo ka yigyogyiso yi niyo nakaigyogyiso ko bulya kunu. Yigyogyiso yi niyo akamupa ibiba ya linguu.

Budingi ba sipananso ka Kilisito

¹⁴ Kinili, nakoBuna moli kambwa ko Kunzi Baba, ¹⁵ nino apaga obili ka bevananza bayasi kegu wa lise na kunu kusili wa moni. ¹⁶ Nakakunga Kunzi nino a na ibiba yidingi na lingama lasi ambe amupa bupupu pisi ka Limbengi kaki iba miki no ngu ka mambengi kunu. ¹⁷ Kilisito iki ka mambengi kunu pisi ka baya. Wikoni no lyo ka sipananso, migwinonogo bingbubu kuso yi. ¹⁸ Kuwa wa, makwanana kotombisyo pa imoti na livananza lasi ko Kunzi be Kilisito atipaga kege. ¹⁹ Iyo, makwanana banu kotombisyo sipananso si niso gutugu beyo okitogi nimo yimibo yasi yo, iba miki kuwa na obili wasi ko Kunzi, Kunzi ika mutumo kuso kunu.

²⁰ Kunzi a no ngu kagya yakpu kakitaga niyo takungaga na niyo tatamanaga, agyaga ligubo kuso kusu pisi ko ngu yi niyo. ²¹ Ibiba ku kaki, ka kanisa na pisi ka Yeso-Kilisito, ka bongbinga basi na ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

4

Kaiko luki limoti kuso ka Kilisito

¹ Imi nino na ka boloko kye nagugubyogo Mombukwono-dosu, na neki kamubikya ambe ifunu bi nibo Kunzi amumakaga, wikoni na yigya niyo okwononi na molikoni mi nimo. ² Wikoni masye masi bakisio, botombiini na limbengi linda, manokibyono luga kunu ka sipananso. ³ Gyoni yapu kobuulyo yimoti niyo Limbengi-Lotu akamupa pisi ka maziyo nimo akamumula pa imoti. ⁴ Nzayi a yimoti, Limbengi-Lotu a limoti goni. Kunzi amumakaga ka mutamanagi mumoti goni. ⁵ Mombukwono-dosu a bemoti, baya yimoti, ibatiso yimoti, ⁶ Kunzi a bemoti, Abaki batw basi, a kegu ka basi, agyaga ligubo pisi ka basi na a kuso ka basi.

⁷ Luki limoti, Kunzi apa ndi mutw yikaka-yikaka iziyo, Kilisito apa iyi aperse. ⁸ Kinili ikpikaga be:
«Ngbingo yi nino afaka ndi mino kegu,
aga ndi na batw ba boloko,
upa bambanzu bapere.»

⁹ «Adaka ndi kugu.» Isi yi se kawa ni iki? Isi yi ni kambwa kadaka, Kilisito osya mbeyi ndi kusili kugbe, kuni ka litombu. ¹⁰ Nino osyoku ndi, iyi goni no adaka ndi kugu kugbe kakitaga lisyey kye itulyani ka bapa bayasi. ¹¹ Iyi no upa ndi bambanzu bapepe dididi: upa ndi batu bago kaiko batutumbwa, bago bogyalandu, bago babibikya bo Mongoni Manza, bago bata bapasitele na bowonisilo. ¹² Agya ndi beyo, kye batu ko Kunzi biki bukwanana kotulyoso ligubo kaki, ko bulya lipipiko la kanisa, nzuyi ka Kilisito. ¹³ Kuwa wa go wa, ibusu basi tika kawa luki limoti ka baya kusu, tamiba basi Miko Kunzi. Tiita batu bungata ka baya, tiko na yigya yanza mudongoni abe Kilisito. ¹⁴ Kuwa wa, takikigu bata abe bomiki kaamama bigbagbagba abe ingbolo niyo mbumbo oyungaga ka limbengi lo libo. Takikigu bata kogwogwo ka mutuu ka batu gbali nibo bumbungo bengeni na kaubumya pisi ka bokoli kabu. ¹⁵ Luki limoti, pisi kabikyaga lingunu ka sipananiso, topingo ka makpumuka masi na kadwe ku kwa ku tiita mino abe Kilisito nino a mu ma kanisa. ¹⁶ Pisi ku kaki, mababa masi ma nzuyi a pa yimoti na ka yimoti. Na nzuyi yasi a kizukyonogo binza ko ngu ya moziko. Kuwa wa, ngbingo yi nino libaba limoti-limoti o mino kagya ligubo beyo okwononi mino, nzuyi yasi akangata na kaipiko ka sipananiso.

Obili wambiya kuso ka Kilisito

¹⁷ Kinili nakaitatanaga na ifunu ko lino ka Mombukwono-dosu be: obili kunu kikonitogu bata abe batu nibo bakamibigu Kunzi. Tamanaga kabu ikaga asi ya payaya aka. ¹⁸ Yimibo kabu opiyoni biti bipi, bakegu na obili nino Kunzi apaga. A beyo, bakibigu luki gutugu limoti aka kye ba na mu mapu. ¹⁹ Bakegu gutugu no mikyo suni aka. Biponi asi ka yigya yanyey aka na banagya makpumuka manyenye masi ni bakegu na kubangaku.

²⁰ Luki limoti, bakamuwonisilagu ndi ifunu beyo ko bulya ka Kilisito! ²¹ Mukanatu ndi mongoni ka Yeso binza, bamuwonisilo lingunu nilo a kuso kaki. ²² Yeki a beyo, makwanana neki kaasanana na yigya kunu yandeli, mopupa ka obili kunu wandeli nino apaga musasa ma kuboboku nimo atikaga mumbanzu kaputikana. ²³ Okwononi kaiko batu bambiya ka mambengi na tamanaga kunu, ²⁴ mogulya ka obili wambiya nino Kunzi agya ndi ka likingyosi kaki. Obili yi nino a wongbingbili na a na butu ba lingunu.

²⁵ Kinili, okwononi kaasanana na bongu! Mumbanzu wasi abikyagi mamaki likpumuka la lingunu, kye ibusu basi ta mababa ma nzuyi yimoti aka. ²⁶ Kika ni mongbutini, makogwonitogu ka bunye. Okwononi ngbata kunu osyi kambwa moni kogwo. ²⁷ Makasilyonitogu mumuyoniso ngbingo gutugu iki yi aka kamundungulyaga. ²⁸ Nino ibaga ndi, asi kubaku, luki limoti idukufi bigubu kagya ligubo na mafoku kaki. Kuwa wa go wa, ika na obili wanza. Akwanana goni kaiko no luki kausingyo nolu batu ba yangya. ²⁹ Munzina manye gutugu mumoti aka kopuponitogu ka noku kunu. Bikyogoni nimo aka mo manza, nimo akwanana kaika na izangiya kaupiko batu bago na nimo akwanana kapá iziyo ka batu nibo biko kamamukana. ³⁰ Makalyisionitogu Limbengi-Lotu kumbu. Limbengi li nilo a ifa niyo Kunzi amubisa ndi kowonisila be ma batu kaki kadwe ka lisyey nilo amukalaga ndeke mino ka bunye. ³¹ Wosoni tamanaga yasi ka mumuyoniso: gboko, ngbata, pamikanaga na mosikoni. Wosoni bunye basi! ³² Luki limoti, wikoni banza, butumo na sipananiso luga kunu. Pilyononi mudongoni beyo Kunzi amupilya ndi mino pisi ka Kilisito.

5

Kaiko ka bungbanganya

¹ Ma bomiki nibo Kunzi upaga, byeni neki yigya kaki. ² Wikoni na sipananiso luga kunu mudongoni beyo Kilisito atipa ndi mino. Apa ndi obili kaki ko bulya kusu abe apepe nino wa su yanza kambwa ko Kunzi.

³ Ma ka livananza ko Kunzi, kinili yigya yasi ya budanda, ya musugu, gutugu ya musasa ma mukumbo aka kinisononitogu luga kunu. ⁴ Kegu goni binza kopupisogo munzina ma gbali, mo suni ikani manye, kye kegu na izangiya. Luki limoti, munzina kunu iki nimo mumigisyo Kunzi ibiba aka. ⁵ Wiboni binza ambe: adanda wasi, matu wa musugu na nino wa musasa ma mukumbo (musasa ma mukumbo a mudongoni abe kaubibiso bokunzi), nibo basi bakinisonigu ndeke ka Bungama ka Kilisito na ko Kunzi.

⁶ Mumbanzu kamuwonitogu na munzina ma payaya, kye inguo ya munzina mi nimo, alikyaga ngbata ko Kunzi ka batu nibo bakabangagigu. ⁷ Kinili, makusyonitogu inguo ya batu bi nibo ka mudongu. ⁸ Mikaga ndi kambwa ko biti, luki limoti, mbiya wanu, pisi ka matikana kunu na Mombukwono-dosu, ma kawa ka bungbanganya. Wikoni na yigya abe batu ba bungbanganya. ⁹ A beyo, masolo ma bungbanganya ni bunza, bungbingbili na lingunu. ¹⁰ Gyoni yapu kotombisyo makpumuka nimo abosogo Mombukwono-dosu. ¹¹ Makomotikononitogu ka makpumuka ma payaya nimo bagyaga ko biti. Luki limoti,

pupisoni ka bʉngbanganya. ¹² A bʉyo, makpʉmuka mi nimo batʉ bi nifo bagyaga ko dikidi, apagatu suni kopupiso yi. ¹³ Wina se, ngbingo yi nino bopupisaga mino dikidi, likpʉmuka li ipupisaga kʉwa ka bʉngbanganya. ¹⁴ A bʉyo, masi nimo ipupisaga ka pa yangba, itaga kʉwa bʉngbanganya. Kinili babikyaga be:

«Iwe mana wa ka toto aaa, zuzuko!

Pupoku ka obili ka bamanda,

Kilisito anze kugu kaku.»

¹⁵ Wiminyonito neki na yigya kunu. Makikonitogu abe bongingi, luki limoti, wikoni abe batʉ ba yimibo. ¹⁶ Wakiko no ngbingo kagya luki, ngbingo yi nino kuukogonitogu, kye masye mi nimana, a manye. ¹⁷ Makikonitogu neki bongingi, luki limoti, gyoni yapu kaiba nilo Mombukwono-dosu akapa.

¹⁸ Makodomwonitogu vinya, kye aputaga mu ka mumbanzu, luki limoti, wikoni butumo na Limbengi-Lotu. ¹⁹ Tumisonogoni mambengi na mambu, mambu mubibiso na mambu nimo akotukyoku ka mambengi. Mumbimbimbyoni, mabibiso Mombukwono-dosu ka mambengi kunu masi. ²⁰ Mumigisilyoni Kunzi Baba ibiba masye masi na ka makpʉmuka masi, ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

Mutu ko bulya ka boko na bambunyaabu

²¹ Bongononi mabobo ko bulya kabangaku ka Kilisito nikwo a kuso kunu.

²² Ibonu boko aaa, hubongoni bombunyoni mʉdʉngoni bʉyo mabangaga mino Mombukwono-dosu. ²³ A bʉyo, maluku ni mu ka mukaki, mʉdʉngoni bʉyo Kilisito o mino mu ma kanisa. Kilisito ni Muhukuso wa kanisa, na kanisa a nzayi kaki. ²⁴ Boko bakwanana neki kabanga bambunyaabu ka makpʉmuka masi, mʉdʉngoni bʉyo kanisa abangaga mino Kilisito.

²⁵ Ibonu baluku aaa, huponi boko kunu mʉdʉngoni bʉyo Kilisito apa ndi mino kanisa. Apa ndi obili kaki ko bulyo yi. ²⁶ Agya ndi bʉyo, kobufiso kanisa bitu ko bulya ko Kunzi, ongumasa pisi ko lifo* na manzina. ²⁷ Abailya ndi be kanisa inisoni kambwa kaki na ibiba, ni kegu na ida ikani ibo yagogo gutugu imoti aka. Luki limoti, iki bitu ni kegu wa baminya mino. ²⁸ Baluku bakwanana neki kaupa boko kabu mʉdʉngoni begyego bapago mino nzayi kabu bamombukwana-dabu bi. Nino apaga mukaki, ipaga iyi mombukwana-daki yi. ²⁹ A bʉyo, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino omuyoni nzayi kaki bikpe. Luki limoti, olyolisogo, anobuulyo mʉdʉngoni bʉyo Kilisito agyaga mino na kanisa. ³⁰ A bʉyo, ta mababa ma nzayi kaki. ³¹ Mʉdʉngoni bʉyo ikpikaga mino be: «Kinili, maluku asaga ndeke abaki na amaki bakpakpana na mukaki, ibu basi baba biita kʉwa nzayi yimoti.» ³² A yapupu kugbe kotombiso dikidi yi niyi, luki limoti, imi nakamufikya ambe a likpʉmuka li nilo akanda Kilisito na Kanisa. ³³ Luki limoti, a goni ko bulya kunu: maluku wasi akwanana kapa mukaki bʉyo ipago mino mombukwanadaki yi, muko abanga mbunyaki.

6

Mutu ko bulya ka bomiki na babukuta kabu

¹ Ibonu bomiki, hubongoni babukuta kunu mʉdʉngoni bʉyo Mombukwono-dosu apaga mino. Mokwononi kagya bʉyo. ² Mutu ma mambwa nimo Kunzi apa ndi mino agume nima: «Mubanga abaku na amaku, ³ kye wiki binza, wika goni na obili munda.»

⁴ Se kʉwa ibunu bababa, makutulisonitogu bomikunu mambengi. Luki limoti, ukwisoni, manatiwa na manuwonisilo mutu ka Mombukwono-dosu.

Mutu ko bulya ka bosunzu na bamombukwana-dabu

⁵ Ibonu bosunzu aaa, hubongoni bamombukwana-donu bi nibana kenu ka litombu, manbibiso na limbengi limoti, mʉdʉngoni abe makiko bi kagugubyo Kilisito. ⁶ Makugugubyonitogu asi ko ngbingo yi nino aka no bo mino kamanda kye minisoni banza. Luki limoti, tulyosoni sipananiso ko Kunzi na mambengi kunu masi mʉdʉngoni abe bosunzu ka Kilisito. ⁷ Gyoni ligubo kunu la bosunzu na limbengi lanza mʉdʉngoni abe makiko kagyilya Mombukwono-dosu. Makogyonitogu abe makiko kagyilya mumbanzu. ⁸ Wiboni ambe mumbanzu kiko musunzu ikani mukulikanaga, Mombukwono-dosu akalya ndeke mutu yikaka-yikaka kabyenene na banza nifo ika kani ogyoni ndi.

⁹ Ibonu bamombukwana-dabu, ugyilyoni bosunzu kunu begyego. Wosoni kaunyakilya binyaka-nyaka. Wiboni ambe ibunu na bosunzu kunu ma na Muwonisilo bemoti kugu wa lisyee. Iyi uminaga batʉ basi mʉdʉngoni aka.

* 5:26 5:26 pisi ko lifo: Akanzina ko bulya ifatiso (wanda goni Tito 3:5). 5:31 5:31 Wanda ka Mupunganagi 2:24. 6:3 6:3 Wanda ko Pupo 20:12; Yigilya 5:16.

Makpɔmuka ma lɔnga ka Mukilisito

¹⁰ Ka muliɓo, kisoni ngu kunu pisi ka matikana na Mombukwono-dosu ko ngu kaki yidingi. ¹¹ Voni makpɔmuka ma lɔnga masi nimo Kunzi akamɔpá, iba mumuyoniso kamundungilyogonitɔgu na ɓokoli kaki. ¹² A ɓeyo, takegu kabumana na ɓatu ɓa ɔɓili yi nima. Luki limoti, takabumana na ɓotutungyo ɓa kegu wa lisyɛ, ɓangama, ɓatu ɓo ngu na ɓamombukwana ɔɓili yi nimuna wo biti mu. ¹³ Kinili, voni mbiya wanu makpɔmuka ko Kunzi masi ma lɔnga! Kuwa wa go wa, ngbingo yi nino lisyɛ lanye odoku ndeke mino, makwanana kaisulyo kambwa ka mumuyoniso. Ka muliɓo ma lɔnga, makwanana kaiko ɓakisulyo.

¹⁴ Yeke a ɓeyo, wikoni ɓakitulya: mikandila lingunu ɓingbufu abe mukaba, mimokisyo ɓungɓingbili abe kutuko kwa ngweyi nikwo ɔɓuulyogo mbanzi. ¹⁵ Wimokisyonu kekele yibikyaga Mongoni Manza ma maziyo abe ɓekpaku. ¹⁶ Baya kunu iki ɓongbinga ɓasi abe kopɔ niyo makwanana na iyu kolimogo buku ɓa ɓomongwo ɓasi ka Mumuyoniso. ¹⁷ Vonito goni muhukuso abe ikpakpasu sa ngweyi na Likpɔmuka ko Kunzi abe dukpa niyo Limbengi-Lotu atipá. ¹⁸ Nimo masi, mukungogoni Kunzi ɓongbinga ɓasi ka mobi ma malumba masi mudɔngoni ɓeyo Limbengi-Lotu iko mino kamuwonisilo. Wikoni ɓongbinga ɓasi ɓakitulya, hulumbilyoni ɓatu ko Kunzi ɓasi. ¹⁹ Ikungilyonito goni, iba ngbingo yi nino nanzinaga ɓanu mino, Kunzi ewanyi ɓeyo nakwanana mino kabikya. Kuwa wa go wa, nakikigu kazakafaga kaibisikoso dikidi ya Mongoni Manza. ²⁰ Gutugu ɓeyo no mino ka ɓoloko ɓene, na imi mɔɓibikya wa Mongoni Manza mi nimo aka mo. Ikungulyoni neki iba nakikonito na kubangaku, luki limoti, iba nabikyagi ɓeyo okwononi mino.

Yuuso ya muliɓo

²¹ Nakapa ambe wibonito goni ibunu likpɔmuka kami na ligubo nilo nakagya. Momosu mɔpaka na mugya-ligubo ka Mombukwono-dosu ɓeyo ka Tikiko amɔpágatɔ ɓanu mongoni masi. ²² Namutikilyi ambe amɔpági mongoni kusu, amutumisa goni mambengi.

²³ Kunzi Baba na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ɓudufukilyi ɓomomosu ɓasi maziyo, ɓupá sipananiso na baya! ²⁴ Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na ɓatu ɓasi niɓo ɓapaga Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito na sipananiso niso kegu na muliɓo.

Baluwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bafilipi Likpɔmuka la mambwa

Pɔlɔ nɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Filipi baluwa yi nimu. Ka ligandu kaki ya yiɓa, abikiyaga ndi Mongoni Manza ka gudu yi ninɔ kadwe ku kwa ku batu ba gudu yi ninɔ babinikyana ndi mino (Wanda Ligubo 16:11-40). Niyo bagwi ka boloko ko bulya ligubo ka Mombukwono-dosu, Bafilipi bamamala ndi bangyo, batikilya ndi na aluku bemoti ninɔ ina ndi Epafolodito.

Pɔlɔ ukpikilya kuwa ndi baluwa yi nimu ko ngbingo yi ninɔ, kaumigisyo ibiba, na kabikya goni be uminatu ndi bangyo bi nibo batikilyoku ndi. Ubikya goni be bigwinonogi yaru ka baya, bakapilyonitogu Kunzi mugongu ikani kaumukana batu bi nibo bakapra bambanza mutuu di na nimo ko Kunzi. Utomosya bata be bitoni luki limoti na Kilisito, na a mutamanagi mi nimo okwononi iki luga kabu.

Yigbanaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso, na malumba 1:1-11

Beyo Pɔlɔ o mino kaina obili 1:12-30

Yeso-Kilisito aka nɔ a mutuu yi ninɔ kibinikagu ndi 2:1-18

Yigya ka Timotio ibu na Epafolodito 2:19-30

Mumbanza okwononi kabosilo Kunzi 3:1-4:9

Pɔlɔ akaumigisyo Bafilipi ibiba 4:10-20

Yuuso ya mulifo 4:21-23

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ ifusu na Timotio, fosunzu ka Yeso-Kilisito ifusu bo tamukpilyi ifunu batu basi ba gudu wa Filipi baluwa yi nimu. Tukpikilyi batu ko Kunzi basi pisi ka Yeso-Kilisito pa imoti na bapatu ba kanisa na badiakela. ² Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo.

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba

³ Namigisyaga Kunzi ibiba bongbinga basi wa namutamanaga mino. ⁴ Bongbinga basi wa nikaga mino kamulumbilya, nalumbaga na igyagya, ⁵ kye tamatikana ndi na ifunu katungbala ligubo libikiyaga Mongoni Manza katukya ka lisyɛ nilo mabaya ndi mino na kadwe moni na buwanu. ⁶ Nakaiba binza ambe Kunzi ninɔ apunga ndi ligubo nilo lanza lo kuso kunu, idukulaga ndeke nolu kadwe ku kwa ku omosisya ndeke mino ka lisyɛ nilo Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ⁷ A binza kugbe imi kaiko na mutamanagi manza ko bulya kunu basi. Nobiso limbengi kami kugu kunu kye ifunu basi tomotikononi na ifunu ka ligubo nilo Kunzi ewonisilo mino iziyo kaki. A beyo, mogyni bata begeyo wa no mino ka boloko wanu mudongoni begeyo na nduku mino kabikiyaga no ngu Mongoni Manza na kowonisilo be a malinganu. ⁸ Kunzi akaiba be nilo nakabikya a linganu. Namupaga basi kugbe beyo Yeso-Kilisito amupaga mino. ⁹ Namulumbilyaga ambe sipananso kunu idukulogi kugbe. Sipananso niso amuitiso kaiko na yimibo ya linganu na mutombisiyo manza, ¹⁰ iba wiboni kapunaga nilo a lanza kugbe. Kuwa wa, mika bingu, ni makegu wa bamuyoyiso mino ka lisyɛ nilo Kilisito igoku ndeke mino. ¹¹ Pisi ka Yeso-Kilisito, obili kunu otuma ndeke na yigya ya fungbingbili ko bulya ibiba na kadondisyo Kunzi.

Yidukulogo yo Mongoni Manza

¹² Ifunu bamamaki, nakapa ambe wiboni be likpɔmuka nilo esilya ndi lo, ilu lo odukulaga ndi Mongoni Manza. ¹³ Kinili basuda basi nibo ka ngama mudingi na batu bagogo basi bakaiba be na ka boloko kye nakagugubyo Kilisito. ¹⁴ Mongoni ma ligwigwi kami amatilya ndi bomomoso budingi luga ka nibo ba ndi kani bobinikyonini baya kugbe. Bapunga kuwa ndi kabikiyaga Likpɔmuka ko Kunzi na kekele ni bakegu bata na kabangaku. ¹⁵ A linganu be batu budingi luga kabu, bakabikiyaga Mongoni Manza ka Kilisito na imi na bodongoso. Luki limoti, batu bagogo bakabikiyaga na limbengi lanza. ¹⁶ Nibo bagyaga beyo kye bapatu. Bakaiba be na wakitulya kaamalya Mongoni Manza. ¹⁷ Batu bagogo bakabikiyaga Mongoni Manza ka Kilisito na imi na bodongoso, banasima be bakamatila yigyogyiso kami wa no mino kunu ka boloko.

¹⁸ Mutamanagi kabu kika mongbingbili ikani manye, kagyigu likpɔmuka kye ibu basi bakabikiyaga Mongoni Manza ka Kilisito, kinili nakogwa magyagya. Nidukulagatu aka kogwa magyagya. ¹⁹ Nakaiba binza ambe pisi ka malumba kunu na beyo Limbengi

ka Yeso-Kilisito o mino ketungbulaga, nakulikanagatu banu. ²⁰ Kabyenene na nilo nakabunda na nilo no mino na mutamanagi kugbe, nakogwigu suni ko pisi ya likpamuka gutugu limoti aka. Luki limoti, iki mbiya wana na ka bongbinga basi, nika kabibiso Kilisito na kekele na nzuyi kami yasi, iki kani na mufisi gutugu kani nokwini aka. ²¹ A beyo, ku kami, obili kami ni Kilisito. Kukwaku a izangiya ku kami. ²² Luki limoti, nakika mufisi, nakwanana kagya ligubo la izangiya. Kinili luga wa kukwaku na obili, sibigu ambe napuna iki. ²³ Na kuwa wakigbananaga: nakapa kokwo iba niki pa imoti na Kilisito, niyo okitogi na izangiya kugbe. ²⁴ Luki limoti, nakika mufisi, ika na izangiya kugbe ko bulya kunu. ²⁵ Yeki na na binikyana ka nilo, nakaiba ambe nika banu na ibunu kaidukulogo kamutungbulaga basi kopingo na kaiko na magyaga ka baya, ²⁶ iba wa nigoku banu mino buwobi na ibunu, ibiba kunu pisi ku kami, ka matikana na Yeso-Kilisito idukulogi.

Lunga lo Mongoni Manza

²⁷ Likpamuka la izangiya a be wikoni na yigya kabyenene na Mongoni Manza ka Kilisito. Kuwa wa, nakodoku abe nakodukugu kamunda, nukani baka be mabakisulyo ka mutamanagi mimoti, na ibunu basi makaulanana ko bulya baya niyo akotukyoku ko Mongoni Manza. ²⁸ Makubongonitogu bomuyoniso kunu gutugu iki yi aka. Yigya yi niyo owonisila be babubungogo, luki limoti, owonisila ku kunu be minisononi na muhukuso. Niyo igyonoso no ngu ko Kunzi. ²⁹ A beyo, Kunzi amuponi ngasa kagugubyo Kilisito, kegu asi pisi ka baya aka, luki limoti a goni pisi ka yigyogyiso ko bulya kaki. ³⁰ Mbiya wana, ta pa imoti na ibunu ka lunga. Ibunu meminatua kaulanana lunga li nilo, na kadwe moni na bubwana, makaukana aka be na asi kaulanana aka.

2

Yisiso ka Kilisito na budingi kaki

¹ Matikana kunu na Kilisito kamupagu mbeyi ngu? Sipananso kaki kamutumisagu mambengi? Makegu mbeyi bumatikana na Limbengi-Lotu? Makikogigu mbeyi na sipananso no kumbu luga kunu? ² Yeki a beyo, itumisoni limbengi na magyaga, miika na yukana, miika limbengi limoti na mutamanagi mimoti. ³ Makogyonitogu bodongoso ikani kaika na limbengi la kibinika ka likpamuka gutugu limoti aka. Luki limoti, wikoni na limbengi la kisiso, manamina batu bagogo banza kugbe kamukitaga ibunu bikpe. ⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kokisonitogu izangiya kaki ka mombukwana-daki aka, luki limoti, atamanito goni niyo ka batu bagogo. ⁵ Wikoni luga kunu na yigya abe niyo ka Yeso-Kilisito.

⁶ Iyi nino a ndi Kunzi aka, kakisaga ndi kaiko madongoni no Kunzi.

⁷ Luki limoti akya ndi masi, iita ndi abe musunzu.

⁸ Iita ndi abe mumbanzu luga ka bambanzu, bamiba ndi be a mumbanzu lingunu.

⁸ Isisa ndi ni iyi mombukwana-daki, abailya ndi kagya mutuu kadwe ka kukwaku, kukwaku nikwo ka musalaba.

⁹ Kinili Kunzi adokisa ndi kugu kugbe, apa ndi lino. Lino li nilo a lidingi kakitaga mino magogo masi.

¹⁰ Kunzi apa ndi be masi nimo a kugu wa lisyé, kunu ka litombu na kusili wa litombu*, obuni moli kambwa ka Yeso,

¹¹ masi abikiyi dingbanganya be Yeso-Kilisito ni Mombukwono-dosu, ka ibiba ko Kunzi Baba.

Kaiko batu bunze ka obili

¹² Ibunu bamamaki bapaka, madongoni beyo magyaga ndi mino mutuu ngbingo yi nino na ndi mino luga kunu, gyoni kuwa bata binza kugbe wa takegu bata mino na ibunu. Gyoni ligubo la muhukuso kunu na kubangaku ni nzuyi anamutwa bikyakyakya,

¹³ kye Kunzi akagya ligubo kaso kunu, kamupa musasa no ngu kagya nilo akabosilo.

¹⁴ Gyoni masi ni makegu na yigama, gutugu bodongoso aka. ¹⁵ Kuwa wa go wa, makikigu na bunye, miika bitu, miika homiko Kunzi ni makegu no pisi yi niyo bamuyoyiso mino luga ka batu banye na ba kuboboku ba obili yi nima. Miika kanze luga kabu abe mangutu kugu wa lisyé, ¹⁶ kani manuwonisilo mongoni nimo apaga obili. Kuwa wa go wa, nakwanana ndeke kaiko na bugindo ko bulya kunu ka lisyé nilo Kilisito igoku ndeke mino, kye ika kani nakokwaga ndi ligubo ka ibu, ikani kokwo ngbubu-ngbubu payaya. ¹⁷ Gutugu bangu kami kadakaga, ika abe kimatila ka apepe wa baya kunu nino

^{2:7} 2:7 Wanda ka Isaya 52:13-53:12; Matayo 20:28.

* ^{2:10} 2:10 kusili wa litombu: A pa yi niyo Bayuda babikyaga ndi mino be batu nilo bokwaga ndi bikaga mino.

mapága Kunzi. Nika na magyagya, togwa magyagya pa imoti na ifunu basi. ¹⁸ Gwoni goni ifunu magyagya, mogwa magyagya pa imoti na imi.

Pɔlɔ atikini Timotio ibũ na Epafolodito ka Filipi

¹⁹ Na na tamanaga kũso ka Mombukwono-dosu Yeso ambe namũtikilyatũ Timotio mbiya, iba nogwi banũ magyagya kaukana mongoni kunu na iyi. ²⁰ Iyi aka mukaka no a na tamanaga abe imi, analya kumbu kũgbe ko bulya kunu. ²¹ Batũ bagogo basi bakakisa asi izangiya kabũ aka kani kegũ niyɔ ka Yeso-Kilisito. ²² Ifunu, makaiba beyo Timotio owonisilo mino bungbingbili kaki: ogyoni ligubo lo Mongoni Manza pa imoti na imi mufɔngoni abe miki ka kpolo ka abaki. ²³ Kinili, na na mutamanagi katika ku kunu wa niba banũ mino likpũmũka kami binza. ²⁴ Na goni na baya ambe Mombukwono-dosu kapa, imi nagatũ banũ goni kamũmina bikwa.

²⁵ Luki limoti, nini bi binza ambe namũtikilyi mbeyi Epafolodito. Iyi a mika-mama ka baya. Akagya ligubo na akaulanana pa imoti na imi ko Mongoni Manza. Iyi no matikoku ndũkũ na makpũmũka mi nimo na ndũkũ nzoyi yi. ²⁶ A goni na musasa kũgbe kamũmina bata ifunu basi. Alya ndũkũ kumbu kũgbe begyo mukana ndũkũ mino be a na nzũyi. ²⁷ A beyo, aguna ndũkũ yapũ, buwobi kosisa limbengi. Kunzi akwilyito bi kumbu, kegũ asi iyi aka, luki limoti na imi goni be kye nakolyonitogũ bata kumbu kũgbe. ²⁸ Kinili, okwononi be namũtikilyi yakaki bigala iba gwoni magyagya ngbingo yi ninũ mamina bata mino, kumbu kami igba kuwa goni. ²⁹ Kũwa wa go wa, mutilyoni na magyagya ko lino ka Mombukwono-dosu. Okwononi kaubibiso ingua ya batũ bi niba, ³⁰ kye o bi buwobi kokwo ka ligubo ka Kilisito. Okitogi bi ka mukpanga ma libye wa oduku bi mino kesingyo ko ngbingo yi ninũ makakwananigu bi mino kodoku ifunu bamombukwono-donu.

3

Pisi ya lingunũ kaiko ngbingbili ko misa ko Kunzi

¹ Ifunu bamamaki, nakapa kamũbikya ka mulibo ambe: «Gwoni magyagya pisi ka matikanaga kunu na Mombukwono-dosu.» Nakegũ na buti kamukpikilyo bata mufɔngoni beyo namukpikilya ndi mino. Niyɔ yasi a ko bulya kamũbuulyogo. ² Wiminyonito na bagya-ligubo banye ba abe benva. Wiminyonito na nibo bigũmyaga ko bulya simũiso. ³ A beyo, ifusu bo batiko simũiso sa lingunũ kye tagugubyogo Kunzi no ngu ya Limbengi kaki. Ta na bugindo kye tomotikononi na Yeso-Kilisito, takigũmyagũ ka izangiya ya nzũyi. ⁴ Wina se, nakwananatu goni bi imi kaigũmya ka likpũmũka la nzũyi. Mũmbanzũ kapa kaigũmya ka likpũmũka la nzũyi, nakwananatu goni imi kaigũmya mino kũgbe. ⁵ Bekondi kani na na masye bugina. Na Muizaleli, ko pigo ka Benyamini. Na Muebelenia, batite ba ndi basi asi Bebelenia aka, pisi ka mutũũ nimo Bayuda bagyaga ndi, nagyaga ndi mufɔngoni abe Mufalisayo wanza. ⁶ Na ndi na kekele kũgbe kogogyiso Kanisa. Kafyene na bungbingbili pisi kagya mutũũ, nakegũ ndi na daki yi. ⁷ Luki limoti, masi nimo ninaga ndi abe kika na izangiya, nakaina mbiya wanũ payaya ko bulya ka Kilisito. ⁸ A beyo, ninaga masi payaya ko bulya likpũmũka nilo la izangiya kũgbe. Likpũmũka li ni kamibo Mombukwana-dami beyo ka Yeso-Kilisito. Nasa ndi masi ko bulya kaki, nakaina masi abe mozoyo iba niki na izangiya na Kilisito, ⁹ na kaiko mumatikana na iyi lingunũ. Nakakwananigu kaibiba be na mutũ wongbingbili kye nagyaga ndi mutũũ. Luki limoti, na mutũ wongbingbili ko bulya baya kami ka Kilisito. Bungbingbili otukyogoku ko Kunzi ninũ upága batũ basi nibo babailya. ¹⁰ Musasa kami, ni kamibo Kilisito, kaiba ngu yi niyɔ opupa ndi noyu ka mbũkũ, kaigyogiso beyo igyogiyisa ndi mino na kokwo beyo okwa ndi mino, ¹¹ nika na mutamagi ambe nopupatu ndeke goni imi ka mbuku.

Kapikita mbangũ kadwe ka mulibo

¹² Nakegũ kapa kabikya be nodwini ka mulibo ikani na kũwa mukwanana. Luki limoti, na mbeyi ka mbangũ aka kakisa kainisone na mukalya, kye na kũwa ka mafokũ ka Yeso-Kilisito. ¹³ Bamamaki, kegũ bekye na kũwa na mukalya, luki limoti nakagya bene: nakabusala lasi nilo a kumbuso, nagya kekele ka nilo a kambwa kami. ¹⁴ Kinili nakaidukulogo na mbangũ aka kadwe ka mulibo, kava mukalya nimo Kunzi akatimalikya kũgũ wa lisye pisi ka Yeso-Kilisito. ¹⁵ Ifusu basi nibo ta kũwa bungata ka baya, tikini na mutamanagi mi nimo mufɔngoni. Luki limoti, makika na tamanaga yodi, Kunzi amuwonisilatũ likpũmũka la lingunũ bingbanganya. ¹⁶ Kika gutũgũ beyo, tidukulogini kagya beyo aka yo tapanga ndi mino kagya.

¹⁷ Ibunu bamamaki, byoni likingyosi kami ibunu basi. Tanupóni likingyosi, kinili hundoni niño òbili kabu akabyene na likingyosi li nilo. ¹⁸ Namubikya bongbinga basi, nakaigilya bata kamubikya mbiya wanu kawa na bomomiso-miso ambe batu budingi bigyaga abe bomuyoniso ka Kilisito ninu okwa ndi ka musalaba. ¹⁹ Batu bi niño boipipilo kobungogo kye kunzi kabu ni muma kabu. Bibibaga na likpamuka nilo akwanano bi kawapa suni. Bobisaga ibu limbengi asi ka makpamuka ma òbili yi nimu. ²⁰ Luki limoti, mugi kusu a kugu wa lisyé, ku beyo, tabundaga mino igoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito katihukusogo. ²¹ Oyitisa ndeke nzayi kusu ya buru ka nzayi ya ibiba. Agya ndeke beyo, pisi ko ngu niyo a noyu kaiko kugu wa makpamuka masi.

4

Mutuu

¹ Bamamaki, namupaga kugbe, na na musasa kugbe kamumina bata. Ibunu ni igyaga kami, na na bugingo ko bulya kunu. Kinili, wigwinonogoni yapu na Mombukwono-dosu.

² Iwe Ivodia ibunu na Sitiko, nakaitatanaga na ibunu ambe wikonu na yukana luga kunu kaso ka Mombukwono-dosu. ³ Na iwe ninu wagyaga ligubo ka bungbingbili pa imoti na imi, hatungbulaga boko bi niño binza kye ibu bu tulanana na ibu lunga kabikyaga Mongoni Manza pa imoti na Kilimeti na batu bagogo basi. Mino ka batu bi niño a ka kitabu ya òbili wa benze na benze.

⁴ Gwoni magyaga bongbinga basi ka matikana kunu na Mombukwono-dosu. Na bata kaigilya kabikya ambe, gwoni magyaga.

⁵ Wonisiloni yiga yanza kunu ko misa ka batu basi. Mombukwono-dosu a buwobi kodoku. ⁶ Makigbomisonitogu bamu ka likpamuka gutugu limoti aka, luki limoti, lumboni ka makpamuka masi nimo ma na musasa mi, mamigisya Kunzi ibiba ka lasi nilo ika kani amugyilini. ⁷ Kawa wa go wa, maziyo ko Kunzi nimo okitogi yimibo yasi, obuulyogo mambengi kunu na tamanaga kunu pisi ka matikana kunu na Yeso-Kilisito.

⁸ Bamamaki, nakapa kopipila bata kamubikya ambe bisoni tamanaga kunu ka likpamuka lasi nilo la lingana, nilo la ibiba, nilo la bungbingbili, nilo kegu na ifo, nilo libosilono, nilo okwononi na binikyana, lasi nilo lanza kugbe na nilo okwononi no bibiso. ⁹ Gyoni nimo bamuwonisila ndi na nimo mava ndi na imi, pisi ka manzina na pisi ka yiga kami. Kawa wa, Kunzi ninu apaga maziyo ika pa imoti na ibunu.

Polo akaumigisya Bafilipi ibiba

¹⁰ Nogwi bi magyaga kugbe ka òbili kami pa imoti na Mombukwono-dosu kye mowonisili bata be metamanagatu. Nakaiba binza ambe metamanagatu ndi luki limoti, makikogiga ndi no pisi kewonisilo yi. ¹¹ Nakegu kabikya beyo ko bulya yangya. A beyo, nibananatu imi bongbinga basi, kogwa magyaga na masi nimo nikaga nomu. ¹² Nibananatú kaika ka yangya, nibananatú goni kaika ka bundei. Nibananatú bongbinga basi na pa yasi kaika na nza ikani wakikuto, kaiko ka bundei ikani kaiko na yangya. ¹³ Nakwanana kagyá nimo masi ko ngungu ka Kilisito ninu epaga ngu. ¹⁴ Luki limoti, mogyi binza kamatikana pa imoti na imi ka yigyogyiso. ¹⁵ Ibunu Bafilipi, makaiba binza be wa natukya ndi mino ka Makedonia, ko ngbingo yi ninu bapunga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza, kanisa kunu aka yo epapaga ndi. ¹⁶ Katukya wa na ndi mino kawa ka Tesalonika, metikilyatu ndi makpamuka nganga bikyo nimo na ndi na yangya yi. ¹⁷ Nakegu wa kigumya kunu ambe wikonu kepapa, luki limoti na na musasa ambe winisononito goni na bubunga. ¹⁸ Mbiya wanu, na kawa na masi nimo na nduku no nzoyi yi, na kawa na imu mudingi kakitaga. Epafolodito edulyiku bi na masi nimo metikilyiku bi. Masi nimo mepi bi abe apepe wa su ya tumbé-tumbé kambwa ko Kunzi. Kunzi apaga inguo ya apepe ninu, abosogo kugbe. ¹⁹ Kunzi ninu kami, amupatu nimo ma no nzoyi yi, kabyenene na ibiba ya lingama kaki pisi ka Yeso-Kilisito. ²⁰ Tabibisini Obosu Kunzi bongbinga basi. A beyo.

Yuuso ya mulibo

²¹ Numuusito batu basi ko Kunzi niño babaya Yeso-Kilisito. Bomomonu nibana kunu bamumuusito goni. ²² Batu basi ko Kunzi bamumuusito, kugbe niño bikaga ka ngama mudingi Kaizali.

²³ Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito amudukilyi bubunga.

Baluwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi Bakololsai Likpɔmuka la mambwa

Baluwa ninɔ Pɔlɔ ukpikilya ndi bakilisito ba Kolosi nimu. Kanogagu ndi iyi ku beyo, luki limoti, ukana ndi be Bakilisito nilo ku beyo ba bakigwinonogo yapu ka baya. Epafalasi ninɔ bakpakyana ndi na iyi no ubikyaga ndi mbeyi Mongoni Manza. Kumbusa wa byanga, batu bagogo бага ndi goni ka Kolosi, bupa ndi mutuu di na Mongoni Manza nimo Epafalasi upa ndi. Bubiya ndi be mutuu yi ninɔ okwononi kainisono na muhukuso pisi ko Kunzi, okwononi ubibisi bamalaika, na makpɔmuka magogo nimo ukitogi bambanzu. Bubiya goni ndi be okwononi bikusisi, na be bokokwononigu kalya malili masi.

Niyo Epafalasi ukana ndi likpɔmuka li nilo, aga ndi katakanya Pɔlɔ ku a ndi mino ka boloko ka Luma, atumbulyaga. Kuwa wa, Pɔlɔ ukpikilya ndi Bakololsai baluwa yi nima, kaubikya be baya ka Kilisito aka yo akwanana kapamambanzu muhukuso.

Yigbanaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Malamba kaigiso ibiba 1:3-14

Kilisito ni wani, agya iki? 1:15-2:19

Obili wambiya pa imoti na Yeso-Kilisito 2:20-4:6

Yuuso ya mulifo 4:7-18

Pɔlɔ akaumuusogo Bakololsai

¹ Imi Pɔlɔ, atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananso ko Kunzi, pa imoti na momosu beyo ka Timotio, ² takamukpikilyo ibunu livananza ko Kunzi nilo ka Kololsai baluwa yi nima, ibunu ku, ma bomomoso ba linguu ka Kilisito. Obosu Kunzi amupa iziyo na maziyo.

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba

³ Tamigisyaga Kunzi ninɔ Abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ibiba ko bulya kunu bongbinga basi wa tikaga mino kamulumbilya. ⁴ A beyo, tukonito bi mongoni ma baya kunu ka Yeso-Kilisito, na sipananso niso ma nosu ka batu ko Kunzi basi. ⁵ Ngbingo yi ninɔ Mongoni Manza nimo a muzina ma linguu amusilya ndi mino ka mambwa, mibatuu ndi niyo Kunzi amubungusilyo kugu wa lisyɛ. Baya kunu na sipananso kunu a sakipiko ka mutamanagi mi nimo. ⁶ Mongoni Manza mi nimo akomisikono, anidukulogo kabukata masolo ka obili wasi. A mudongoni begeyo agya ndi mino luga kunu katukya ka lisyɛ nilo mukana ndi mino ka nganga wa mambwa mongoni ma iziyo ko Kunzi. Mandanga ndi linguu la iziyo yi niyo. ⁷ Wai-dosu wa ligubo beyo ka Epafalasi no amuwonisila ndi likpɔmuka li nilo. Iyi a mugya-ligubo wonghimbili ka Kilisito ko bulya kunu. ⁸ Iyi no atimbisi bi beyo Limbengi-Lotu amupa ndi mino sipananso luga kunu.

⁹ Kinili, ibusu tamulumbilyaga goni bongbinga basi katukya ka lisyɛ nilo aka lo tukana ndi mino mongoni kunu. Takungaga Kunzi ambe amumibisi sipananso kaki pisi ka Limbengi-Lotu nilo apaga bugegele na yimibo. ¹⁰ Kuwa wa-go-wa obili kunu akwanana kabosilo Mombukwono-dosu, managya bongbinga basi nilo a lanza ko misa kaki. Mabukata kuwa masolo dididi ma yiga yanzanza, midukulaga kamiba Kunzi binza. ¹¹ Takungaga ambe amutumisi na ngu ya ibiba kaki, iba miki na adalu munda kokibyo yigyogiso yasi. ¹² Mumigisilyoni Obosu Kunzi ibiba na igyagya, iyi ninɔ amupa ngu kainisono na lidodo nilo asama ka bungama ba bunganganya ko bulya ka batuu kaki. ¹³ Iyi no atinyogo ndi ko ngu yo biti niyo atidita ndi binvi, atigulyisa ka bungama ko Mikaki mupaka. ¹⁴ Takulikanaga pisi ku kaki, tinisana na mupilya ma bunye pisi ku kaki goni.

Kilisito na ligubo kaki

¹⁵ Kilisito ni likingyosi ko Kunzi ninɔ takaminagigu. Iyi no a puta ka makpɔmuka masi nimo Kunzi agya ndi. ¹⁶ A beyo, a pisi ku kaki yo Kunzi agya ndi mino makpɔmuka masi nimo kugu wa lisyɛ na nimo ka litombu, nimo inisonogo na nimo kinisonogigu, iki ngu ka bamalaika, batuu bakpukpu, bungama na batuu bo ngu. Pisi ku kaki aka na ko bulya kaki, Kunzi agya ndi makpɔmuka masi mi nimo. ¹⁷ Kilisito a ndi kambwa wa makpɔmuka masi, pisi ku kaki luki lasi a ka po yi. ¹⁸ Iyi ni mu ma nzayi, nzayi yi niyo ni Kanisa. Iyi no a mupanganagi wa obili wambiya. A puta, mutuu wa mambwa kopupa ka mbuku. Igyonosa ndi beyo kye iki mutuu wa mambwa ka hopisi bayasi. ¹⁹ A beyo, Kunzi apa

ndi kaiko mutumo kuso ko Mikaki. ²⁰ Apa ndi kaukanana na obili wasi pisi ku kaki. Ko pisi ya bangwa ko Mikaki niyo adukaga ndi ka masalaba, Kunzi upa ndi maziyo ka makpamuka masi iki ka litombu ikani kugu wa lisyey.

²¹ Ka bundeli ndi, ifunu ma goni ndi byi no Kunzi. Ma ndi bomuyoniso kaki pisi ka mutamanagi na yigya yanyey. ²² Luki limoti, ko pisi ya kukwaku nikwo Mikaki okwa ndi ka nzayi, Kunzi ukonononi na ifunu kye wipupisoni kambwa kaki bitu, bingwo ni kegwa wa bamuyoyiso mino. ²³ Luki limoti, okwononi kaiko ka baya, bakamaga na bakisulyo bingbufu. Makopilyonitogu mugongu ka mutamanagi nimo minisana ndi nomu katukya wa mukana ndi mino Mongoni Manza. Mongoni Manza mi nimo ibikyaga ndi ka batu basi ba obili. Imi Polo, niitoni kuwa mugya-ligubo yi.

Yigyogyisa ka Polo ko bulya Kanisa

²⁴ Mbiya wanu, nakogwa magyagya ka yigyogyisa niyo nakalya ko bulya kunu. A beyo, pisi ka nzayi kami, nakotulyoso nilo ozongi ka yigyogyiso ka Kilisito ko bulya nzayi kaki, isi ni Kanisa. ²⁵ Niitoni mugya-ligubo wa Kanisa, kabyenene na ligubo nilo Kunzi epa ko bulya kunu: etikoku kabikyaga likpamuka kaki lasi. ²⁶ Likpamuka li ni dikidi niyo usumilya ndi batu basi bikpa, luki limoti upupisilyo kuwa batu kaki mbiya wanu. ²⁷ A beyo, Kunzi a ndi kapa kaumbiso isi yo dikidi niyo yanza na ya izangiya, niyo obungusyaga ndi ko bulya ka batu basi. Dikidi yi niyi: Kilisito a kuso kunu, amupa mutamanagi be mikatu ndeke ka ibiba ko Kunzi. ²⁸ Kinili, takauwonisilo batu basi ambe Kilisito ni wani. Tanutukusyo basi motili na kauwonisilo yikaka-yikaka na yimibo yasi, iba muti wasi angati ka baya pisi kamatikana na Kilisito. ²⁹ Kinili, nakagya ligubo, na nulanana no ngu niyo otukyoku ka Kilisito. Ngu yi niyo akagya ligubo kuso kami binza.

2

¹ A beyo, nakapa be wiboni ambe nakananana yapa ko bulya kunu, ko bulya ka bakilisito ba Laodikia, na ko bulya ka batu bagogo basi nibo bakaneminigu ndi. ² Nakapa ambe mabengi kabu iki mutumo, biko luki limoti ka sipananso, biki butumo na yimibo niyo yikitanaga. Kinili, bakwanana ndeke kaiba dikidi ko Kunzi. Dikidi yi niyo ni Kilisito mombukwana-daki yi. ³ Izangiya yasi ya yimibo na bagegele ko Kunzi a ya kisuma kuso kaki. ⁴ Nakamubikya beyo iba mumbanzu kamuwonitogu no bobulo baya payaya. ⁵ Kiko gutugu ni takegu pa imoti na ifunu ka nzayi, ta pa imoti na ifunu ka limbengi. Na na igyagya kamumina beyo mo mino bakamaga bingbu na bakisulyo ka baya ka Kilisito.

Obili ka bakilisito

⁶ Yeki mabinikyononi Yeso-Kilisito abe Mombukwono-dosu, wikoni kuwa bumatikana aka pa imoti na iyi. ⁷ Wikoni bakitikitilyaga kuso kaki, mapiko obili kunu wasi kugu kaki, mikoni bongbinga basi bakipiko kugbe ka baya kabyenene na mutiwi nimo mukana ndi. Wikoni goni butumo na limbengi libibiso.

⁸ Wibuulyonito, mumbanzu kamuwonitogu na manzina ma kaboboku na ma payaya. Yimibo yi niyo ipiko kugu wa yigya ka bambanzu, kugu wa mutuu nimo bambanzu bobiso ka obili ni kegwa kugu ka Kilisito. ⁹ A beyo, Kunzi mombukwana-daki yi iita mumbanzu pisi ka Kilisito, amutumo bidfe kuso kaki. ¹⁰ Minisononi na masi pisi ku kaki, iyi ni ngama ka bangama na a kugu wa masi.

¹¹ Na bata, pisi ka matikana na Yeso yo bamuko mino. Simuiso si niso kegwa niso bambanzu bakogo na maboku, luki limoti, a niso apunya ka Kilisito, niso atikulaga ka bunye. ¹² Pisi ka ifatiso, bamulumboni pa imoti na Kilisito, mopupoku pa imoti na ibu goni ka mbuku. A beyo, mabinikyononi ngu ko Kunzi niyo apupisa ndi ka mbuku. ¹³ Ka bundeli ndi, ma ndi abe bamanda ko bulya bunye kunu na kye ma livananza nilo bakukogigu. Luki limoti, mbiya wanu Kunzi amuponi bata obili wambiya pa imoti na Kilisito. Atipilya bunye kusu basi. ¹⁴ Alimogoni ndi balawa wo lubu nino atisungulyaga ndi kye takagyagigu ndi mutuu. Alimogoni ndi balawa yi nino pisi kabangilaga ka masalaba. ¹⁵ Kinili, Kunzi ukupyoni ndi bangama ngu, akupya goni ngu ya bunye. Unyo gongu kunzi, ukpkyoniso bingbooo abe batu ba boloko ko dumo wa ibiba ko Mikaki.

¹⁶ Kinili, mumbanzu kumusombisonitogu ka nilo makalya ikani ka nilo makomwo ikani ko bulya yinga sipakala, gutugu kabikila timba ikani lisyey la kimumbiso. ¹⁷ Makpamuka nimo masi a asi abe mulundu ma likpamuka nilo akwanana ndi kodoku, luki limoti likpamuka la lingunu ni Kilisito aka. ¹⁸ Mutu gutugu bemoti aka nino inisaga abe muti wa kisiso na nino ubibisogo bamalaika, kumusombisonitogu. Inguo ya muti nino igamyaga kugbe ko bulya bonziki nibayo alutaga, anibiba na tamanaga ya payaya niyo ya limbanzu. ¹⁹ Kegwa iyi wakigwinonogo na Kilisito nino a se iyi mu. Nzayi yasi

ikaga na ngu ko bulya ka Kilisito. Iyi no ozukonogo moziko na siso pa imoti kye angati beyo Kunzi apaga mino.

Kokwo no kopupo ka mbuku pa imoti na Kilisito

²⁰ Mokwoni ndi pa imoti na Kilisito, makulikanaga ka mutuu nimo bambanzu bobiso ka obili. Ko bulya iki yo ma bata mino kaigya abe makiko batu ba obili yi nima? Ko bulyo tino yo makapa bata mino mutuu nimo bambanzu bobiso, nimo akabikya be: ²¹ «Wakolyonito» ikani «Wakokingyonito» ikani «Wakovilonito!» ²² Mutuu mi nima a ko bulya makpumuka masi nimo apatikanaga bikwa kani botumiyini. Nimo a asi mutuu nimo aka mo bambanzu bobiso ka obili na yigya ka bambanzu aka. ²³ A beyo, mutuu mi nimo inisogo abe kika na yimibo, kye akangaga be bobibisi yigya ka bambanzu, kaisiso na kaigyogyiso nzayi. Luki limoti, nilo kakwananigu kapingba musasa ma nzayi.

3

¹ Mopuponi ka mbuku pa imoti na Kilisito. Kisoni neki makpumuka nimo a kugu wa lisyee, ka Kilisito a mino wakiko ka kambanzikaniko ko Kunzi. ² Wiponi kugbe ka makpumuka nimo a kugu, ni kugu ka nimo kunu ka litombu. ³ A beyo, mokwoni ndi, obili kunu a wakisuma pa imoti na Kilisito kuso ko Kunzi. ⁴ Obili kunu walinganu kawa ni Kilisito. Niyo opuponoku ndeke, mopupana kawa ndeke na ibu ka ibiba kaki.

Obili wambiya pa imoti na Kilisito

⁵ Wosoni neki likpumuka la obili lasi nilo a kuso kunu: bufanda, likpumuka la musugu, tamanaga yanye, musasa manye na limbengi bikpo ko bulya mukumbo, niyo a mudongoni abe bunye bubibiso gbilito. ⁶ Yigya yanye yi niyo, alikyaga ngbuta ko Kunzi kugu ka nibo bobunogo mutuu kaki. ⁷ Ibunu magyaga ndi begeyo wa mikaga ndi mino ka bunye bi nibo.

⁸ Luki limoti mbiya wanu, wosoni kawa goni nimana masi: bangbata, simuyoniso, fiya, mosikoni na manza manyenye kopupa ka noku kunu. ⁹ Bikyonogoni likpumuka la lingunu aka kye masoni ndi obili kunu wandeli na yigya yi. ¹⁰ Mimokisyoni yigya yambiya, ma batu bambiya nibo Kunzi nimo agya obili, utisogo bambiya bongbinga basi ka likingyosi kaki. Ko pisi yi niyo, makwanana kamiba binza. ¹¹ Kinili, yigbananaga kegga bata luga ka Bayuda na nibo bakega Bayuda, ka nibo bikusisogo na nibo bakikusisogigu, bobiko na basenzi, ka bosunzu na nibo bakega bosunzu. Luki limoti a kawa Kilisito aka nimo a masi na kuso ka batu basi.

¹² Ma batu ko Kunzi. Amuponi ndi, ipunilyaga yo kunu. Kinili, mokwononi kaiko na limbengi lokumbu, nilo lanza, lakisiso, lawese na linda. ¹³ Kibyononi, mapilyana bongbinga basi kika kani bambanzu a na likpumuka na bengeni. Pilyononi begeyo Mombukwono-dosu amupilya ndi mino ibunu. ¹⁴ Kakitaga nilo lasi, wikoni na sipananso kye isu so a muligi nimo akamumamula binza pa imoti. ¹⁵ Maziyo ka Kilisito ananagi mambengi kunu. Kunzi amamakaga ka maziyo mi nimo kye ma luki limoti. Mumigisilyogoni ibiba bongbinga basi. ¹⁶ Manza ka Kilisito iki kuso kunu na lingama li lasi. Wonisilononi, manatiwana na yimibo yasi. Mumbimbilyoni Kunzi mambu dididi ni manabibiso beyo Limbengi-Lotu iko mino kamuwonisilo. ¹⁷ Likpumuka lasi nilo makagya ikani kabikya, gyoni masi ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso, manabibiso Obosu Kunzi pisi ka kaki.

Yigya yambiya niyo ka batu ko Kunzi

¹⁸ Ibunu boko aaa, hubongoni bombunyonu beyo okwononi mino kagya kambwa ka Mombukwono-dosu.

¹⁹ Ibunu baluku aaa, huponi boko kunu kani makega kaunyakilya.

²⁰ Ibunu bomiki aaa, humukononi bobonu na bomonu ka makpumuka masi kye a likpumuka nilo Mombukwono-dosu apaga.

²¹ Ibunu bababa aaa, makulyisonitogu bomikunu kumbu kye bakodikogoni.

²² Ibunu bosunzu aaa, humukononi bamombukwana-donu nifana kunu ka litombu ka makpumuka masi. Makobongonitogu asi misa kabu aka be kye bamubibi, luki limoti gyoni mutuu kabu na limbengi lanza ko bulya kubangaku kunu ka Mombukwono-dosu. ²³ Masi nimo makagya, gyoni na limbengi limoti abe makika kagyilya Mombukwono-dosu ni makega kaugyilya bambanzu. ²⁴ Wiboni binza ambe Mombukwono-dosu amupatu ndeke mukalya nimo ubisilyo batu kaki kugu wa lisyee. A beyo, Mbukwano-donu walinganu nimo mikaga kagugubyo ni Kilisito. ²⁵ Luki limoti, nimo agyaga bunye, inisana ndeke na mukalya ma bunye nibo agyaga ndi, kye Kunzi uminaga iyi batu basi mudongoni aka ko misa kaki.

4

¹ Ifunu bi niḅo ma na ḅosunzu, hugyoni ḅosunzu kunu ḅinza na ka ḅungḅingbili. Wiboni ḅinza ambe ma ḅoni ifunu na Mbukwonu kuḅu wa lisyε.

Mutiwi

² Wigwinogoni na malumba. Makika kalumba, makuponitḅu, manamigisilya Kunzi ibiba. ³ Tilumbilyonito ḅoni ibusu ambe Kunzi atihukulyi pisi kabikyaga likpamuka kaki na kabikyaga dikidi ka Kilisito. A ḅeyo, na mbiya wanu ka ḅoloko ko bulyo yi niyo. ⁴ Ilumbilyoni neki ambe nabikyagi dikidi yi niyo na kaibisiso isi yi ḅingḅanganya ḅeyo okwononi mino ḅε nagyi.

⁵ Wikoni na yimibo kambwa ka ḅatu bi niḅo ḅakonoboilyu. Ngbingo wasi nino minisono mino na ngala kabikyaga likpamuka ko Kunzi, ḅikyogoni ḅeyo okwononi mino. ⁶ Okwononi ḅε munzina kunu iki ḅongbinga ḅasi manza na ma izangiya, iba wiboni kasikisya muti wasi likpamuka ḅeyo okwononi mino.

Yuuso ya muliḅo

⁷ Momosu ḅeyo ka Tikiko no amupaga kuwa banu mongoni kami masi. A momosu wa sipananiso, muga-ligubo walinganu, wai nino tagyaga na iyi ligubo ko Mombukwonodosu. ⁸ Namutikilyi ya kaki ko bulyo yi niyo ambe amupagi mongoni kusu, amutumisa mambengi. ⁹ Nutiki ibu na muva-kukunu ḅemoti ḅeyo ka Onesimo. A wai mupaka na muti walinganu. Ibu kuwa ḅo ḅamuzukilyogo lasi nilo okitonogi bi kunu.

¹⁰ Alisitaliko nino ta na iyi ka ḅoloko amumuusogito. Maliko nino mubububu ka Balanaba amumuusogito goni. (ḅeyo namupi mino mutuu ko bulya ka Maliko, kamusilyo, magya binza). ¹¹ Gutugu Yeso aka nino ina ḅε Yusuto amumuusogito goni iyi. Luga ka Bayuda niḅo boboilyi bi, niḅo basaa aka ḅo ḅa pa imoti na imi ka ligubo la ḅungama ko Kunzi. Ibu goni ḅo ḅaketumisa limbengi.

¹² Muva-kukunu ḅeyo ka Epafalasi amumuusogito goni. A muga-ligubo ka Yeso-Kilisito, amalumbilyaga ḅongbinga ḅasi na kekele ḅε kye wikoni ḅakamaga yapu ka baya, misisilogo kangata kuso yi, miko ḅakitulya kagya ḅongbinga ḅasi sipananiso ko Kunzi. ¹³ Nakwanana kapupilyo ḅudemu ambe akaigyogyiso kuḅe ko bulya kunu na ko bulya ka ḅomomosu niḅo ka gudu wa Laodikia na ka nino wa Iyelpoli. ¹⁴ Wai-dosu ḅeyo ka munganga Luka ibu na Dima ḅamumuusogito goni.

¹⁵ Tumuuusogito ḅomomosu ḅa Laodikia pa imoti na momosu ḅeyo ka Nimifa na ḅatu ḅa kanisa niḅo ḅamumukanaga ka ndabu kaki. ¹⁶ Makatangulaga baluwa yi nimuna, mukitisilyogo goni ḅatu ḅa kanisa ya Laodikia. Ifunu matangulaga banu goni nino natikilya ndi ibu. ¹⁷ Mubikyoni Alikipo ḅε: «Buulyogo, wagya binza ligubo ka Mombukwonodosu nilo ḅupa ndi.»

¹⁸ Imi Polo no namupikilyi yuuso yi niyi na maḅoku kami: namumuusogito. Makobusolonito ḅε na ka ḅoloko.

Maziyo ko Kunzi iki pa imoti na ifunu.

Baluwa wa mambwa nino Pɔlo ukpikilya ndi Batesalonika Likpumuka la mambwa

Baluwa wa mambwa nino Pɔlo ukpikilya ndi bakilisito ba Tesalonika nimu. Pɔlo aga ndi ku beyo, ubikyaga Mongoni Manza ka Yeso-Kilisito (Wanda Ligubo ka batutumbwa 17:1-10). Batesalonika bapunga ndi kabye pisi ka Kilisito. Luki limoti, kumbuso wo ngbinga mukede, Bayuda bemoti-bemoti nibo ba ndi luga kabu bukpanya ndi bambanzu kavikimanaga na Pɔlo ibu na wai-daki. Bakilisito basuma ndi Pɔlo ibu na bawai-daki. No biti, bopupa ndi na ibu kunzi wa gudfu, Pɔlo aga ndi na bawai-daki ka gudfu wa Bele.

Kumbusa wa byanga bifa, Pɔlo atika ndi Timotio kaundoku Bakilisito ba Tesalonika beyo ba ndi mino kakpokyoniso obili kabu. Niyo igoku, abikya Pɔlo be ba mbeiya kabye pisi ka Kilisito aka. Luki limoti, Bemoti-bemoti luga kabu bakegu kapa kagya ligubo ko bulya yibinika buti ba obili kabu. Bakabikya be Yeso akaigoku mbiya wanu, kagya bata ligubo, kegu na izangiya. Bagogo ba kuwa ndi mambengi bida, kye babukuta kabu budingi na bawai-dabu bokwogoni, luki limoti, Yeso kanigikugu. Kinili, Pɔlo ukpikilya ndi kautumiso mambengi, utumbulyaga goni beyo Yeso igoku ndeke mino, na beyo ugya ndeke mino batu bi nibo babinikyana. Kuwa wa go wa, bakwanana kaiko na mutamanagi be hika ndeke bongbinga basi pa imoti na Mombukwono-dosu.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1

Beyo Batesalonika babinikyana ndi mino 1:2-3:13

Obili nino abosilogo Kunzi 4:1-12

Mutamanagi kaigoku ka Kilisito 4:13-5:11

Mutiwi, na yuuso ya mulibo 5:12-28

Yuuso

¹ Imi Pɔlo pa imoti na Silivano ibu na Timotio, tamumuusogito ibunu bomomosu ba Kanisa ya Tesalonika. Tamukpikilyi ibunu baluwa yi nimu, Kanisa niyo ko Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Bubanga na maziyo iki na ibunu!

Yigya na baya ka Batesalonika

² Tamigisilyaga Kunzi bongbinga basi ibiba ko bulya kunu. Tamutwaga masye masi wa tikaga mino kalumba. ³ Tamutamanaga bongbinga basi ka yigya kunu ko misa ko Kunzi Obosu: iki ko pisi ya baya kunu ikani ko pisi ya sipananiso beyo mo mino kagya ligubo na beyo mobiso mino mutamanagi kunu ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ⁴ Bamamaki, takaiba be Kunzi amuponi, amupunogoni ndi kaiko batu kaki. ⁵ A beyo, ngbingo yi nino tabikyaga ndi mino Mongoni Manza ku kunu, takabikyagagu ndi na munzina aka, luki limoti, a ndi ko ngu na ko pisi ya Limbengi-Lotu, na ka lingunu. Mibatw ndi beyo obili kusu a ndi mino luga kunu, ko bulya izangiya kunu. ⁶ Mapunga ndi kabye yigya kusu na niyo ka Mombukwono-dosu, gutugu beyo ma ndi mino ka bukpeki-kpeki yo, pisi ka Limbengi-Lotu, mabayatu ndi likpumuka ko Kunzi na magyagya. ⁷ Kinili, miitoni kuwa likingyosi lanza ka batw basi nibo babinikyana ndi ba iwili ya Makedonia na ka niyo ya Akaya. ⁸ A beyo, likpumuka ka Mombukwono-dosu apunga ndi kaigbata katukya ku kunu, adwe ka Makedonia na ka Akaya. Na goni, mongoni ma baya kunu ko Kunzi itulyononi ndi ka bapa bayasi, gutugu ibusu aka takegu bata no luki nilo takwanana kamatila. ⁹ Bambanzu basi batumbulagatu ndi beyo matitilya ndi mino, ngbingo yi nino taga ndi mino ku kunu. Batumbulaga goni beyo musa ndi mino bokunzi, mapunga kagugubyo Kunzi nino a na obili na walingunu, ¹⁰ na beyo mikaga mino kabundaga Mikaki beyo ka Yeso nino akotukyoku kugu wa liseye. Iyi no Kunzi abililisa ndi luga wa bamanda, kye atikulagi ka ngbata ko Kunzi niyo akodoku.

2

Ligubo nilo Pɔlo agya ndi ka Tesalonika

¹ Bamamaki, ibunu bamombukwana-donu bi makaiba binza be ligandu kusu ku kunu kegu ndi payaya. ² Kambwa kosila ku kunu, makanatu ndi beyo batigyogya ndi mino, batitumbwa ka gudfu wa Filipi. Gutugu beyo bukpeki-kpeki a ndi mino budingi yo, Kunzi kusu atipatu ndi ngu kamu bikyaga Mongoni Manza kaki. ³ Mutuu kusu kegu ndi

nimo ma bongo, ikani nimo ma mutamanagi manye, ikani nimo makuboboku. ⁴ Luki limoti, ibusu, tanzinaga ndi beyo aka yo Kunzi apago mino. A beyo, atimina ndi be tokwononito ko misa kaki, atipa ligubo kabikyaga Mongoni Manza. Takakyagigu ligubo li nilo kye tinisoni banza ko misa ka bambanzu, luki limoti, ko misa ko Kunzi nino ibaga mambengi kusu. ⁵ Makaiba binza be manzina kusu kegu ndi nimo mubulyisyo. Kunzi akaiba binza be takakisagigu ndi kalyalya ka gongu kunu pisi ka manzina manzanza. ⁶ Takegu ndi kakisa be bambanzu batibibi, iki ibunu ikani batu bagogo. ⁷ Wina se, ibusu abe batutumbwa ka Kilisito takwanana ndi kamubinikiso buti kusu, luki limoti, ta ndi bitombiii luga kunu, mufongoni beyo amaki-bomiki asyeye mino limbengi ka bomikaki. ⁸ Tamupaga ndi kugbe, takikogigu ndi bakitulya asi kamubikyaga Mongoni Manza aka, luki limoti, ta ndi bakitulya kapá obili kusu bikpe ko bulya kunu kye tamupaga ndi kugbe. ⁹ Bamamaki, makatamana binza beyo tagyaga ndi mino ligubo, tikogo ndi bungu bikya. Ngingo yi nino tikaga ndi mino kabikyaga Mongoni Manza ko Kunzi, tigugubya ndi biti na lisyé kye mambanzu gutugu bemoti aka luga kunu kobinikonitogu buti kusu.

¹⁰ Ibunu ma bademu kusu gutugu Kunzi aka. Yigya kusu kambwa kunu ka batu nibo mabinikyana, a ndi yigya yotu, yo ngingibili ni kegu wa boyoyiso mino. ¹¹ Makaiba binza be yigya kusu kambwa ka mutu yikaka-yikaka luga kunu a ndi mufongoni beyo baba ugyaga mino bomikaki. ¹² Tamupaga ndi mutuu, tanamutumisa mambengi, tanamugbityaga ambe obili kunu iki wanza ko misa ko Kunzi, nino amumakaga ka Bungama na ka ibiba kaki.

¹³ Kinili, takamigisilya bata Kunzi ibiba bongbinga basi kye ngingo yi nino tamubikyaga ndi mino makpumuka ko Kunzi, makabailyagu ndi abe likpumuka ka mambanzu, luki limoti abe nilo ko Kunzi. Iyo, a likpumuka nilo apunya linganu ko Kunzi, akagya ligubo kuso kunu yi nibo mabinikyana. ¹⁴ Bamamaki, ka linganu, mabye ndi likingyosi la yigya ka batu ba Makanisa ko Kunzi nibo mabinikyana Yeso-Kilisito ka ka iwili ya Yudea. Bomomonu bikpe bamugyogiyisa ndi mufongoni beyo Bayuda bugyogisa ndi mino ibu. ¹⁵ Ibu bo bamwo ndi Mombukwono-dosu Yeso na bogyalanda, batigogyiso goni ibusu. Likpumuka nilo bagyaga kabosilogigu Kunzi, ibu ba bomuyoniso ka batu basi. ¹⁶ Bikaga katipakya be takubikyogonitogu batu nibo bakegu bayuda Mongoni Manza nimo akwanana kapá muhukuso. Pisi ka yigya yi niyo, bakaidukulogo kotiwoso bunye kabu nibo bagyaga bongbinga basi. Luki limoti, ka mulibo ngbata ko Kunzi usilyoni kuwa.

Poló a bata na musasa kaundoku Batesalonika

¹⁷ Bamamaki, tasanana ndi na ibunu ka nzayi ko ngingo, luki limoti, kegu ka mambengi. Ta ndi na musasa kunu kugbe, kinili togyi bi yasi kaında bata kamamina. ¹⁸ Tikaga ndi na musasa kaında kamuminoku aka bata. Imi, Poló nosisyagatu ndi ligandu kaında ku kunu, luki limoti, Abili anatipingba. ¹⁹ Ibunu ma na mutamanagi, igyagya na begbegbe baya bututungyo kusu nibayo tika ndeke mino na bugindo ka lisyé nilo Mombukwono-dosu Yeso igoko ndeke mino. ²⁰ A linganu be ibusu, tikaga na magyagya na bugindo ko bulya kunu.

3

¹ Ka mulibo, takakwananigu ndi bata kabundila bindi, kinili, tina ndi binza kotigolo ibusu baba ka Atene, ² tamutikilya kuwa ndi momosu beyo ka Timotio nino agyaga ligubo ko Kunzi nilo libikyaga Mongoni Manza ka Kilisito pa imoti na ibusu. Tamutikilya ndi kye ongotisiku baya kunu, amutumisi mambengi ka baya, ³ iba mambanzu gutugu bemoti aka luga kunu kogwonitogu bupo ka yigyogyiso yi niyo. A beyo, makaiba binza ibunu bamombukwana-donu be okwononi be tigyogiyisi beyo. ⁴ Ngingo yi nino ta ndi mino ku kunu, tamubikya ndi kambwa aka be batigogyisatu ndeke. Makaiba binza ambe yigyogyiso yi kuwa niyo atisilya ndi yo. ⁵ Kinili, kaina be kegu ndi binza kaiko kaibubandya, namutikilya ndi Timotio kye indi kaiba beyo baya kunu a kuwa mino. Na ndi kabanga ambe yagogo Mumuyoniso amubofoni, kika ndi ni a beyo, ligubo kusu inda ndi payaya.

⁶ Luki limoti, mbiya-mbiya wanu, Timotio iginiku, atipaga mongoni manza kugu wa baya na sipanano kusu. Atibikiyi be matitamanaga masye masi, na be ma bata na musasa katimina begeyo ibusu ta goni mino na imu kugu kunu. ⁷ Kinili, bomika-mama, gutugu ta ndi ka yigyogyiso na bukpeki-kpeki, baya kunu yo atitumisaga ndi mambengi. ⁸ Mbiya-mbiya wanu, mambengi atisyini kye mabumatikana na Mombukwono-dosu aka. ⁹ Nakibigu ikani takwanana kamigisya Kunzi ibiba bu ko bulya kunu. A beyo, tabutumo na magyagya bidé kambwa kaki ko bulya kunu. ¹⁰ Talumbaga Kunzi na kekele biti na

lisye kye atihukwilyi pisi kainanana bata na ifunu na kamumatilya nilo amufwi ka baya.

¹¹ Kunzi bikpe, Obosu, pa imoti na Mombukwono-dosu Yeso, batihukwilyi pisi kaina ku kunu. ¹² Mombukwono-dosu amumatilyi sipananiso sidingi luga kunu na bambanzu bagogo basi, mufongoni beyo ifusu tamupaga mino. ¹³ Amungotisi mambengi kye miki bati botu ni kegwa wa bamuyoyiso mino kambwa ka Kunzi Obosu, ka lisye nilo Mombukwono-dosu Yeso odoku ndeke mino pa imoti na bati kaki basi.

4

Yigya niyo Kunzi apaga

¹ Ka mulifo, bamamaki, tamuwonisilyoni ndi yigya niyo okwononi kabosilo Kunzi. A beyo, obili kunu a kawa kakpakyana beyo aka yo. Mbiya-mbiya wanu, takamukanga na kaitatanaga na ifunu ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso ambe widukulogoni kawa asi kagya aka bunza. ² Makaiba beyo tamupa ndi mino mutuu nimo otukyoku ka Mombukwono-dosu Yeso. ³ Kunzi apaga be wikoni bati botu na ni makegu kagya bilya. ⁴ Mutu yikaka-yikaka iki na mukaki kye biki na obili nino okwononi na ibiba, nino mubosila Kunzi, ⁵ kani kisigu kogwa ka masasa manye, mufongoni abe bati bagogo nibo bakamibigu Kunzi. ⁶ Kabyenene na manzina mi nimo, mumbanzu gutugu bemoti aka kagyilyonitogu bengeni bunye ikani kabo. Tamubikiyoni ndi, ta bati kaigyilya kamubikya ambe Mombukwono-dosu ugyogiyisatu ndeke bati bi nibo bakagya inguo ya makpumuka mi nimo. ⁷ A beyo, Kunzi katimakaga kye tiki kagya likpumuka lanye, luki limoti, kye tiki botu. ⁸ Kinili, mutuu wasi nino okyi mutuu mi nima, kakyigu mumbanzu, luki limoti, akyi Kunzi nino amupaga Limbengi-Lotu kaki.

⁹ Kegwa na izangiya be tamukpikilyi ka nilo ondi sipananiso luga kunu, kye Kunzi amuwonisiloni ndi beyo makwanana mino kaiko na sipananiso luga kunu. ¹⁰ A nilo mugyilyaga bomomonu basi ka iwili yasi ya Makedonia. Luki limoti, bamamaki, takamukanga ambe widukulogoni kawa asi kagya aka bunza. ¹¹ Gyonni kekele kaika na maziyo. Mutu yikaka-yikaka andi mbeyi likpumuka kaki bikpe, agya ligubo na mafoku, mufongoni beyo tamupa ndi mino mutuu. ¹² Makagya beyo, minisanatu na ibiba ko misa ka bati nibo bagegu bakilisito. Makikigu bakigumya ka mumbanzu.

Yigoku ka Mombukwono-dosu

¹³ Bamamaki, takapa ambe wiboni likpumuka ko bulya ka bati nibo bokwogo, kye makikonitogu kalya kumbu mufongoni abe bati bagogo nibo bagegu na mutamanagi. ¹⁴ Ta na baya ambe Yeso okwatu ndi, opupo ka mbuku. Kinili, ta goni na baya ambe Kunzi upupisatu ndeke ka mbuku pa imoti na Yeso bati nibo bokwaga ndi ni babinikyonini.

¹⁵ Kabyenene na mutuu ka Mombukwono-dosu, tamubikyi be: Ifusu bi nibo ta mbeyi na obili aka kadwe ku kwa ku Mombukwono-dosu igoku ndeke mino, takukitagigu ndeke nibo bokwaga ndi. ¹⁶ Tukana ndeke mungbi, liyu ka ngama ka bamalaika, se kawa nilo la siba ko Kunzi. Kumbuso yi, Mombukwono-dosu bikpe osyoku kotukyoku kugu wa lisye. Kawa wa, bati nibo bokwaga ndi kuso ka Yeso, bika ndeke bati ba mambwa kopupoku ka mbuku. ¹⁷ Kumbuso yi, ifusu bi nibo tika ndeke na obili aka ko ngbingo yi nino, batibinika ndeke pa imoti na ibu kugu wa lisye, kobongonoku na Mombukwono-dosu ku. Tika kawa ndeke bongbinga basi pa imoti na Bamombukwono-dosu ku. ¹⁸ Tumisononi neki mambengi na manzina mi nima.

5

Kabundaga lisye nilo Mombukwono-dosu odoku ndeke mino

¹ Bamamaki, kegwa na izangiya be namukpilyi likpumuka ko bulya lisye ikani ko bulya ngbingo yi nino makpumuka mi nimo igyonosa ndeke mino. ² Makaiba ifunu bamombukwana-donu be lisye ka Mombukwono-dosu odoku ndeke bigbututu mufongoni beyo mutuu wo kubaku odogoku mino no biti. ³ Ngbingo yi nino, bambanzu bika ndeke mino kabikya be: «Ta ka maziyo na pa mbeyi biwo», ko ngbingo yi nino goni no, bunye usilya ndeke bigbututu, mufongoni abe muzuzula nimo asilyaga muko wa mama ka libukuti. Gutugu mumbanzu bemoti aka kahukagigu ndeke mino. ⁴ Bamamaki, luki limoti, ifunu makegu ko biti, bekye lisye li nilo amusilyi ndeke bigbututu abe mutuu wo kubaku. ⁵ A beyo, ifunu basi ma bati ba bungbanganya na ba lisye lisye. Takegu ifusu bati bo biti ikani nibo bakapagigu bungbanganya. ⁶ Kinili, takololonitogu abe bati bagogo, luki limoti, tikini bubisi, tika bakiminya. ⁷ Bati nibo balalaga, balalaga no biti, na nibo fikaga na libama, bomwaga no biti. ⁸ Luki limoti,

ibusu ta batu ba lisyε lisyε, tokwononi kaiko bakiminya. Timokisyini baya na sipananiso abe kutuko kwa ngweyi kaibuulyo mbanzi, timokisyo mutamanagi ma muhukuso abe sikpakpasu sa ngweyi katibuulyogo yi. ⁹ Kunzi katipunagagu ndi be tigyogyisi ko bulya ngbata kaki. Luki limoti, be tinisoni na muhukuso ko pisi ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ¹⁰ Iyi, atikwilyaga ndi ibusu, kye takika gutugu fubisi ikani bukwo, tiki ndeke na zibili pa imoti na ibu ka lisyε nilo igoku ndeke mino. ¹¹ Kinili, tumisononi mambengi, midukulogo kongotiso baya kunu, mufongoni beyo mikago mino kagya.

Mutuu na yuuso ya mulibo

¹² Bamamaki, takamubikya ambe hudondisyoni batu nibo bakagya ligubo luga kunu, bakamukpokyoniso ko pisi ka Mombukwono-dosu na kamupa mutuu. ¹³ Hubibisogoni kugbe, miko na sipananiso na ibu ko bulya ligubo kabu. Wikoni na maziyo luga kunu.

¹⁴ Bamamaki, takamukunga ambe hubikyoni batu nibo bakapagigu ligubo ambe biminyito, hutumisoni mambengi nibo ba na buti, husingyoni batu nibo bakegu no ngu, wikoni na limbengi linda ka batu basi. ¹⁵ Wibuulyonito, mumbanzu gutugu bemoti aka kamigisilyonitogu daki bunye ka bunye, luki limoti, kisoni bongbinga basi kagya bunza aka luga kunu na ka bambanzu basi.

¹⁶ Gwoni magyagya masye masi. ¹⁷ Lumbogoni masye masi. ¹⁸ Mumigisilyogoni Kunzi ibiba ka makpumuka masi kye nilo a sipananiso kaki pisi ka Yeso-Kilisito.

¹⁹ Makokpingbonitogu ligubo la Limbengi-Lotu. ²⁰ Makinonitogu mutuu ka bogyalandu ko Kunzi payaya. ²¹ Luki limoti, kpimoni makpumuka masi, mbingisyo nimo manzanza. ²² Nyikoni mobi ma bunye masi.

²³ Kunzi bikpe nino mombukwana maziyo amuitisi batu botu ka bopisi bayasi, obuulyogi tamanaga, limbengi na nzayi kunu yasi, kye kikonitogu na bunye gutugu bumuti aka ngbingo yi nino Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito igoku ndeke mino. ²⁴ Mutu yi nino amumakaga ndi, a mutu walinganu, iyi, otulyosatu likpumuka li nili.

²⁵ Bamamaki, tilumbilyonito goni ibusu.

²⁶ Tilyononi, mopututonogo abe bomika-muko.

²⁷ Nakamukunga ko lino ka Mombukwono-dosu ambe mutongulogoni balawa yi nimu ka batu basi nibo babaya Yeso-Kilisito.

²⁸ Izio ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu.

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi Batesalonika Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa yiba nino Pōlo ukpikilya ndi bakilisito ba Tesalonika nimu. Akautumbulya bata beyo Kilisito igoku ndeke mino, na beyo mulifo ma obili ka batu bi nibo babinikyana Yeso ika ndeke goni mino. Batu bemoti-bemoti ka gudu yi nino babikyaga ba Kilisito igoniku ndi, batu bagogo ba kegu beyo, luki limoti, liseye li a kuwa buwobi.

Nibo babikyaga ba liseye li a kuwa buwobi, bakapagiga bata kagya ligubo, banabikya ba ligubo kegu na izangaya. Luki limoti, bagaga kalyalya ka batu nibo bagyaga ligubo. Kinili, Pōlo ukpikilya ndi ba muta yikaka-yikaka okwononi kaiko bungu kye alyalyi. Ubikya goni ba bigwinonogi na baya aka, ko ngbingo wa bukpeki-kpeki bika kagya bunza aka.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Yigoku ka Yeso obungusya ndeke makpūmuka masi 1:3-12

Mombukwono-dosu kanigikuga mbeyi 2:1-12

Kaigwinonogo yapu ka baya 2:13-17

Malamba na ligubo 3:1-15

Yuuso ya mulifo 3:16-18

Yuuso

¹ Imi Pōlo pa imoti na Silivano ibu na Timotio, tamumuusogito ibunu bomomosu ba Kanisa ya Tesalonika. Tamukpikilyi ibunu balūwa yi nimu, Kanisa niyo ko Kunzi Obosu na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. ² Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamudukilyi iziyo na maziyo.

Kunzi akotu ndeke ngbanga ka bambanzu

³ Bomika-mama, tokwononi kamigisya Kunzi ibiba bongbinga basi ko bulya kunu. Okwononi tagyi beyo kye baya kunu akopingo, na sipananiso niso ma nosu luga kunu akaidukologo begeyo. ⁴ Kinili, ta na bugindo ko bulya kunu kambwa wa Makanisa ko Kunzi, ko bulya limbengi kunu linda na baya kunu gatuga makaigyoyiso na kalya kumbu. ⁵ Masi nimo akowonisilo ba Kunzi opungini kako ngbanga ka bongbingbili, kye yigyoyiso amutiso ndeke bukwanana kaingyo ka Bungama kaki. ⁶ A beyo, Kunzi a wongbingbili. Ugyoyisa ndeke batu basi nibo bakamugyoyiso begeyo, ⁷ ibunu bi nibo makaigyoyiso, amuyukumisatu pa imoti na ibusu. Agya ndeke beyo wa Mombukwono-dosu Yeso ipupisa ndeke mino kegu wa liseye pa imoti na bamalaika kaki bo ngu, ⁸ odoku ndeke luga wa lifada lo buku, ugyoyisa ndeke batu nibo bakyaga kamiba Kunzi na nibo bakabailiyaga Mongoni Manza ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁹ Yigyoyisa kabu ika ndeke putikana ya benze na benze, bakiniga ndeke miso ka Mombukwono-dosu, ubisa ndeke byi no ngu kaki ya ibiba. ¹⁰ Ka liseye li nilo odoku ndeke mino, batu basi nibo ba ka muti kaki, babibisatu ndeke na nibo babinikyana ndi, noku udika bide. Ibinu goni mika ndeke pa imoti na ibu kye mobinikononi ndi mongoni nimo tamabikyaga ndi.

¹¹ Kinili, tikaga bongbinga basi kamukungulya. Takakunga Kunzi ambe amutisi batu nibo bokwononi ka obili nino amamakaga mino. Pisi ko ngu kaki, amusingyi kotulyoso musasa kunu manza na ligubo kunu ka baya. ¹² Kika beyo, lino ka Mombukwono-dosu Yeso avatu ibiba, na iyi amupatu goni ibiba. Niyo yasi a iziyo ko Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

2

Kambwa wa yigoku ka Mombukwono-dosu

¹ Bamamaki, ka nilo ondi yigoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, na mamukana kusu ka kpolo kaki, takamukunga ambe: ² bambanzu kamabikya ba liseye la kigoku ka Mombukwono-dosu itulyonini, wikoni mambengi biduuu, makobongonitogu. Gatuga bakika kanzina pisi ka bugyalandu ikani pisi ka bomongoni ikani pisi ka balūwa ba apanya ku kusu, makobinikononitogu. ³ Bambanzu kamubonitogu gatuga ko pisi imoti aka. A beyo, kambwa liseye li nilo kaitulyana, batu budingi bakya ndeke likpūmuka ko Kunzi, kumbuso yi, Muga-manye nino apatikana ndeke ka mulifo, ipupisoku se

kawa. ⁴ Amuya ndeke makpamuka masi nimo bobibisaga abe kika nimo ko Kunzi. Ina ndeke kaisopisogo ka Ndaŋu ko Kunzi, abikya be iyi ni Kunzi.

⁵ Makegu bata katamana be namutumbulyatu ndi likpamuka li nili, ngbingo yi nino na ndi mino ku kunu? ⁶ Makaiba luki tino lo akakpingba Muga-manye yi nino mbiya wana. Iyi odoku ndeke ko ngbingo nino aka no Kunzi abisilya ndi. ⁷ Gutugu beyo, iyi Muga-manye yi nino opungoni ndi ligubo kaki bipele. Luki limoti, opupunoku ndeke iba muti yi nino akakpingba mbiya-mbiya yi nima kegu bata. ⁸ Niyo Muga-manye yi nino ipupisa ndeke, Mombukwono-dosu Yeso amwo ndeke na oju wa munoku aka, alumwisogo no ngu niyo ipupisoku ndeke noyu. ⁹ Muga-manye odoku ndeke no ngu ka Abili, agya makpamuka mumbanga-mbanga dididi, mokingyosi na makpamuka ma bongo. ¹⁰ Agya ndeke makpamuka manyenye ka bopisibi bayasi kawo batu nibo bokwononi kobungogo. Bobunganga ndeke kye bakabailiyaga ndi na kapa likpamuka la linguna nibo akwanana ndi kauhukuso. ¹¹ Kinili, Kunzi utikilyoni kawa ngu ya kawoboku kabungusogo bekye babinikyani likpamuka la bongo. ¹² Kinili, bamakiyatu ndeke ka mungimbo batu basi nibo bakya ndi kabinikyana likpamuka la linguna, banogwa magyaga ka likpamuka lanye.

Kunzi amupunogoni ndi kainiso na muhukuso

¹³ Bamamaki, ifusu, tokwononi kamigisya Kunzi ibiba bongbinga basi ko bulya kunu yi nibo Kunzi amupa. A beyo, Kunzi amupunogoni ndi ibunu katukya ka mupunganagi ma ofili kye minisoni na muhukuso. Limbengi-Lotu amufubisatu kye baya kunu a ya kigumya ka likpamuka la linguna. ¹⁴ Kunzi amamakaga ndi kaika beyo pisi ko Mongoni Manza nino tamubikyaga ndi. Iyi apa ndi be winisononi na ibiba ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

¹⁵ Kinili bamamaki, wigwinonogoni na wikoni bakitulya ka mutuu nimo tamupa ndi, iki pisi ka munzina ikani ka balawa kusu.

¹⁶ Kunzi Obosu nino atipa ndi, na pisi ka iziyo kaki, atitumisaga mambengi bongbinga basi, atipa mutamanagi manza. Takakunga pa imoti na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bikpe ambe, ¹⁷ bamutumisi mambengi, bamupa ngu kaga masye masi likpamuka lanza pisi ka yigya yanza na munzina.

3

Polo akakunga be bulumbilyi

¹ Bamamaki, ka mulibo, tilumbilyoni kye likpamuka ka Mombukwono-dosu itulyani bigala-gala ka bapa bayasi na avi ibiba, mudongoni beyo o mino kaigyonoso ku kunu. ² Tilumbilyoni goni Kunzi kye atikulagi ka mafoku ka batu banye na bufiya. A beyo, kegu batu basi bo ba na baya.

³ Luki limoti, Mombukwono-dosu a muti walinguna, amutumisatu ndeke no ngu, amubuuloyo ka Muga-manye. ⁴ Tabakigumya ku kunu pisi ka Mombukwono-dosu. Ta na baya ambe makagya nibo tamubiky na midukulogo kaga yi. ⁵ Mombukwono-dosu okpokyonisi mambengi kunu, miika na sipananiso no Kunzi, miika na adala munda mudongoni abe Kilisito.

Okwononi muti wasi agyi ligubo

⁶ Bamamaki, takamubikya ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe makosyonitogu ka mudongo ka batu basi nibo bakapagigu ligubo na nibo bakegu kabye mutuu nimo tamupa ndi. ⁷ Ibunu bamombukwono-donu makaiba binza beyo makwanano mino kabye yigya kusu. A beyo, ifusu takegu ndi bavivo ngbingo yi nino tikaga ndi mino pa imoti na ibunu. ⁸ Takegu ndi batu bakikukungya luga kunu. Luki limoti, tikogo ndi bungu bikya, tupo bidapada. Tigugubyaga ndi biti na lise kye mumbanzu gutugu bemoti aka kobinikonitogu buti kusu. ⁹ Takwananatu ndi kamakunga be tisingyoniku, luki limoti, takagyagigu ndi beyo, kye ta ndi na masasa be tamupa likingyosi be gyogoni abe ifusu. ¹⁰ Kinili, ngbingo yi nino tikaga ndi mino ku kunu, tamapaga ndi mutuu be: «Mumbanzu kanya kaga ligubo, kolyolonyitogu begyo.»

¹¹ Luki limoti, takakana mbiya yi nima be luga kunu batu bagogo bikaga payaya, bakapagigu ligubo, ligubo kabu kawa asi ni banvenve aka. ¹² Takakpamya inguo ya batu bi nibo na kawpa mutuu ko lino ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ambe bagyi ligubo bongbinga basi, ko bulya yibinika buti kabu ka bamombukwana-dabu.

¹³ Ibunu, bamamaki, makuponitogu kaga bunza. ¹⁴ Mumbanzu koboilyi kabye mutuu mi nima tamupa ka balawa yi nima, mumiboni binza, makasyonitogu ka mudongo

kye iməkani suni. ¹⁵ Makavonitɔgɔ se abɛ mumuyoniso, luki limoti, mupɔni matuu mɔdɔngɔni abɛ momonu.

Bubunga na yuuso

¹⁶ Mombukwono-dosu ninɔ a mombukwana maziyo, amufukilyi maziyo bongbinga basi na ka bopisi bayasi. Mombukwono-dosu iki pa imoti na ibunu basi.

¹⁷ Imi Pɔlo dikpe no namukpikilyi likramaka li nili ambe namumuusogito. Nobisaga maboku ka babaluwa kami basi beyo, maboku kami nimɔ.

¹⁸ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki pa imoti na ibunu basi.

Balūwa wa mambwa nino Pōlo akpikilya ndi Timotio Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa mambwa nino Pōlo akpikilya ndi Timotio nimu. Pōlo aga ndi ka gudu wa Lisitilo kabikyaga Mongoni Manza ku Timotio ikaga ndi mino. Niyo Timotio ukana ndi munzina ka Pōlo, apunga ndi kabifya Kilisito. Bakpakyana ndi na iyi bongbinga basi, na bagyaga ndi goni na iyi ligubo. Niyo Pōlo ukana ndi be bakilisito ba gudu yimoti bene bakapilya Kilisito mugongu, ikani likpūmuka limoti akakitanaga ku beyo, atikaga ndi Timotio kaina kapá mutwi. Atika kawa ndi ka Efeso kaina kautumiso bakilisito bi nibo ku beyo mambengi.

Balūwa yi nimu atakanya ndi ku beyo. Atomosya ndi goni be ubikyiku bakilisito be fibuulyito na batu bi nibo bakapá bambanzu mutuu di no Mongoni Manza, utumbulya goni beyo bakilisito bokwononi mino kaiko na yigya ka makanisa, na beyo okwononi mino bupunagi batu bakamalya makanisa.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Beyo obili ka Bakilisito okwononi mino kaiko 1:3-3:13

Niyo a ndi yakisuma ko pisi yi niyo tapana ndi 3:14-4:5

Pōlo akapá Timotio mutuu 4:6-6:21

Yuuso

¹ Imi Pōlo, na atutumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ko ngu ko Kunzi Muhukuso kusu na Yeso-Kilisito nino tobisogo mino mutamanagi. ² Nakaukpikilyo iwe Timotio, mikami walinganu pisi ka baya. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito buwonisili iziyo, buminyilya kumbu, bupá maziyo.

Okwononi kaiminya na bowonisilo ba kaboboku

³ Wika ka Efeso aka mufongoni beyo nabikya nduku mino wa na nduku mino kaaga ka Makedonia. Ku beyo, a na batu bi nibo bakapá mutwi ma kaboboku, nabikya ambe basi. ⁴ Nabikya ambe basi kaukana babibu baya bongu, pa imoti na babibu bayo puponogo ka batitabu nibayo kegu na mulibo. Nilo lasi opupisaga bofongoso, ni kegu na izangiya kodukula ligubo ko Kunzi nino apaga muhukuso pisi ka baya. ⁵ Isi ya mutuu mi nimo a be widukulogoni na sipanano niso opupaga ka limbengi lanza, mika na tamanaga yanza na baya ya linganu. ⁶ Batu bagogo bosoni pisi, bofungogoni kawa ibu ka bofongoso baya payaya aka. ⁷ Bapaga kaiko bowonisilo ba Mutuu ka Musa, luki limoti bakotombisyogigu nilo bikaga nabikya ikani bakibogigu makpūmuka mi nimo bikaga kaamalya mo.

⁸ A beyo, tibaga ambe Mutuu a manza iba bakagya na imu ligubo beyo okwononi mino. ⁹ Tokwononi bata goni kaiba ambe bakobisogigu mutuu ko bulya ka batu bongbingili. Luki limoti, bobisogo ko bulya ka bagya-manye, ka batu nibo bakubangagigu Kunzi ikani kabanga makpūmuka motu, nibo bumwogo bababu ikani bamabu, ko bulya ka nibo bumwogo bengeni, ¹⁰ ka batu ba bilya, ka baluku nibo basyenegege luga kabu, ka batu nibo bugabaga bengeni ka busunzu, ka batu ba kaboboku, ka batu nibo bakogo silika na bongu, na ka batu basi nibo bamuyaga mutuu ma linganu. ¹¹ Mutwi mi a ka Mongoni Manza nimo Kunzi epá ndi. Mongoni Manza mi nimo otukyoku ko Kunzi nino wa likpakpa la bunza.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

¹² Nakamigisya Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito ibiba, iyi nino epaga ngu ka ligubo kami. Nakamigisya ibiba kye emina ndi be nokwononito kagya ligubo kaki, ¹³ gutugu beyo nanzinaga ndi mino yanyenye ko bulya kaki, nanatumbwa, nanugogyiso batu kaki. Luki limoti, Kunzi ekwilyoni kumbu, kye masi nimo nagyaga ndi, nagyaga ndi ka bungingi kye nakegu ndi mubaya. ¹⁴ Mombukwono-dosu ewonisiloni ndi iziyo yidingi, niniso na baya na sipanano niso otukyoku pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. ¹⁵ Likpūmuka la linganu nilo okwononi be bambanzu basi babinikyani nili: Yeso-Kilisito odoku ndi ka obili kauhukusogo batu ba bunye. Imi na mutu wa bunye kaumaga batu basi luga kabu, ¹⁶ luki limoti Kunzi eminyilya ndi kumbu. Kawa wa gu wa, Yeso-Kilisito owonisila ndi limbengi linda ko bulya kami, imi mutu wa bunye kugbe. A lilingyosi ka

batu basi niŋo babailya ndeke, binisa na ŋbili wa benze na benze. ¹⁷ Tapini Ngama wa benze na benze ibiba, tabibiso bongbinga basi, iyi Kunzi nino a mukaka, nino kokwogigu na nino takaminagigu! A asi beyo aka yo.

¹⁸ Timotio mikami, nakaupa mutuu mi nima mufongoni beyo munzina ma bugyalandu a ndi mino ko bulya kaku. Likpumuka li nilo lo upa ngu ya kulanana lunga lanza. ¹⁹ Buulyaga baya kaku na tamanaga yanza. Batu bagogo bosoni tamanaga yanza kadwe ku kwa ku baya kabu obungogoni mino. ²⁰ Imeneo ibu na Alesandulia ba luga ka batu bi niŋo. Nusa kuwa ka mafoku ka * kye bakibononito bata katumbwa lino ko Kunzi.

2

Mutuu ko bulya malumba

¹ Kambwa wa likpumuka lasi, nakamubikya ambe windoni ko Kunzi na mokungoni, na malumba, na yitatanaga na mamigisya ibiba ko bulya ka batu basi. ² Okwononi kawumbilya bangama na batu basi niŋo ba ka bapa bayakupku iba tiki binza, bipisiii, tika na yigya yanza, bakigwinonogo binza no Kunzi. ³ Likpumuka nilo a lanza na libosilo Kunzi, Muhukuso kusu, ⁴ nino apaga be bambanzu basi binisoni na muhukuso, sibo likpumuka la lingunu. ⁵ A beyo, Kunzi a bemoti aka, nino obiso yukanana lugo ko Kunzi na bambanzu a bemoti. Mutu yi, ni Yeso-Kilisito. ⁶ Ipa ndi ni iyi mombukwana-daki yi abe mukalya kaukulaga batu basi. Agya ndi beyo wa ngbingo italyana ndi mino kowonisila be Kunzi apaga be batu basi binisoni na muhukuso. ⁷ Kinili bebisa ndi mino mukukawa na atutumbwa kauwonisilo batu bi niŋo bakegu Bayuda likpumuka la baya na la lingunu. Nakegu kabikya bongu, nakabikya lingunu aka.

Yigya ka baluku na boko

⁸ Nakapa neki ambe ka bapa bayasi, baluku balumbagi kani bononini mafoku motu kugu, ni bakegu na diya ni bakegu kasaana. ⁹ Na goni, nakapa ambe boko bimokisyogi beyo okwononi mino, kani kegu na yiwonisilo ikani kagya kuwa kugbe. Bakilukisonitogu tukatu timbanga, bakimokisyonitogu makpumuka ma olo ikani kaibongiso makpumuka ko singasu, ikani kaimokisyo botu baya ligabu lapu kugbe, ¹⁰ luki limoti, biki na yigyigyilya yanza beyo okwononi mino ko boko niŋo babikyaga be babangaga Kunzi. ¹¹ Boko bokwononi kaukana mutwi kani babudakyana biwo, na limbengi la kisiso. ¹² Nakakpomyigu imi muko kapá mutwi, ikani kaiko kugu ka muluku, luki limoti, iki iyi mudaka biwo. ¹³ A beyo, bapunga mbeyi ndi kagya Adamu, kuwa wa Eva. ¹⁴ Kegu Adamu no babo ndi, luki limoti muko no babo ndi, obuna mutuu ko Kunzi. ¹⁵ Luki limoti, muko inisa ndeke na muhukuso pisi kabukutaga, kiko se kani igwinonogini ka baya, ka sipananiso, ka yibubiso na kaika bitombiii.

3

Batu niŋo bokwononi kaamalya kanisa

¹ Likpumuka li nili, a la lingunu: mumbanzu kapa kaamalya ligubo la kanisa, iba opo ligubo lanza. ² Okwononi neki be mutu wa kamalya kanisa iki mutu yi nino kegu na ibo gutugu imoti aka. Okwononi be iki na muko bemoti aka, iki mutu wa kiginilyo, iki mutu mutombisya likpumuka na mutu nino okwononi, iki mutu wa kutilya bobiko na mutu wakiba kapá mutuu. ³ Kikonito adangbala wa makana, ikani mutu wa bonduyi, luki limoti iki mutu wo tombii, na wa maziyo. Kikonito mutu wa musasa mo buyi. ⁴ Okwononi kaiko mutu wa kamalya ndabu kaki binza, anutiwa bomikaki, iba biki bomiki bakukana na niŋo ba ibiba. ⁵ A beyo, mutu kibi kaamalya ndabu kaki ka mombukwana-daki, obuulyaga kuwa kanisa ko Kunzi liki? ⁶ Kokwononigu kaika mutu wambiya ka baya, kye limbengi la bugindo kamingyoni, ogulya ka mungimbo beyo mumuyoniso ogulya ndi mino. ⁷ Okwononi goni be iki mutu nino batu ba kunzi bika kanzina yanzanza ko bulya kaki iba bakaminonito bide, igwinono ka kpaka ka mumuyoniso.

Beyo badiakela bokwononi mino kaiko

⁸ Badiakela bokwononi goni kaiko batu ba ibiba na niŋo balingunu. Bokokwononigu kaiko badangbala ba makana ikani kakisa buyi ko pisi yanye. ⁹ Okwononi biki bakigwinonogo ka baya ya lingunu nilo inisa pa imoti na tamanaga yanza. ¹⁰ Okwononi kaandilya, kika kani bakinisigu na ibo, bakwanana kagya ligubo la badiakela. ¹¹ Boko kabu bokwononi kaiko batu ba ibiba, bakikonito batu bakudwonoso bambanzu ko pisi

* 1:20 1:20 nusa kuwa ka mafoku ka Abili: wanda mutumbulagi ka 1 Bakol. 5:5.

ya balumi, luki limoti biki batu ba kiginyilo na batu ba bungbingbili ka bopisi bayasi. ¹² Okwononi be diakele iki na muko bemoti aka, ika mutu wa kamamalya bomikaki binza na ndabu kaki yasi. ¹³ Badiakele niho bagyaga ligubo kabu binza, ba na ibiba, bakwanana kabikyaga limbengi bidese mongoni ma baya nimo tamatikana mino na Yeso-Kilisito.

Dikidi niyo Kunzi atiwonisilo

¹⁴ Nukpikilyi mobiso mi nima kani na na mutamanagi kaina bikwa kaunda. ¹⁵ Luki limoti, nakolipyo kodoku, baluwa yi nima kuwa no owonisila beyo wokwononi mino kaiko luga wa livananza ko Kunzi, isi yi be kanisa ko Kunzi nino a na obili. Iyu yo a lidulu na mubumbe ma lingunu. ¹⁶ A beyo, dikidi ya baya kusu a yidingi:

Irupisoku ndi abe mikya-bambanzu.

Limbengi-Lotu abikya ndi ko bulya kaki be a mutu wongbingbili.

Bamalaika bamina ndi.

Babikyaga ndi likpumuka kaki ka bevananza bayasi.

Babinikyana ndi ka bapa bayasi ka obili.

Badokisa kuwa ndi kugu wa lisyee ka ibiba.

4

Mutu ma kuboboku

¹ Limbengi-Lotu akabikya bingbanganya be ko ngingo wa mupipilo, batu bagogo basaga ndeke baya kabye likpumuka la kuboboku na mutiwi ma libili. ² Batu ba bokoli na ba kuboboku bubobogotu ndeke. Mambengi ka batu bi niho okwoni abe bakabusya ndi na ngweyi niyo anghamyaga no buku bingbu. ³ Batu bi niho batiwaga be kokwononigu kavanana ikani kalya malili magogo. Luki limoti, Kunzi agya ndi malili nimo be kye batu niho babailya, bibo lingunu, balyagi kani bamigisilyini ibiba. ⁴ Wina se, masi nimo Kunzi agya ndi a manza, kegu na nilo okwononi kakya, luki limoti okwononi kamigisilya Kunzi ibiba kambwa kalya. ⁵ A beyo, likpumuka ko Kunzi na malamba oitisaga luki lasi lanza kambwa ko Kunzi.

Mugya-ligubo wanza ka Yeso-Kilisito

⁶ Wakuzukilyogo bomomoso likpumuka nilo bingbanganya, wika mugya-ligubo wanza ka Yeso-Kilisito. Ko pisi yi niyo, wowonisila be wakokwiso limbengi kaku na likpumuka la baya na mutiwi ma lingunu nimo ukana ndi. ⁷ Luki limoti, kyatu babibu bayagbali nibayo kegu kabyenene na baya. Gya yapu kaika wakigwinonogo no Kunzi. ⁸ Bazuna bayarupu a na izangiya yikede. Wina se, kaigwinonogo no Kunzi a na izangiya ka bopisi bayasi kye apaga mutamanagi ka obili wambiya wana, atiwanyaga nino akodoku. ⁹ Likpumuka li nilo a la lingunu, nilo okwononi be batu basi babinikyani. ¹⁰ A beyo, takiko kaigyogiso na kaulanana, a asi kye tobisoni mutamanagi kusu ko Kunzi nino a na obili, nino a Muhukoso ka batu basi, kugbe ka niho babailya.

¹¹ Bikyaga, wapa mutiwi ka likpumuka li nilo. ¹² Mumbanzu kundungulyogonito be kye wa miki. Luki limoti, wika likingyosi lanza ka batu niho ba baya, iki ko pisi ya munzina, iki ko pisi ya yigya, iki ko pisi ya sipananiso, iki ko pisi ya baya ikani ko pisi ya obili wanza. ¹³ Hutangulyaga bambanzu Mobiso, hutiwa, huwonisilo, kadwe ku kwaku nodoku banu mino. ¹⁴ Wakobusolonitogu apepe wa Limbengi-Lotu nino a kuso kaku. Winisana ndi na iyi wa bogyalandu banzina ndi mino na wa bamboku bubisilya ndi mino maboku. ¹⁵ Bisatu limbengi ka likpumuka nilo, wipa mino, iba batu basi bini beyo wo mino kaidukulogo. ¹⁶ Wiminyatu iwe mombukwana-daki yi, wiminya goni ka mutiwi kaku. Wigwinanagatu na imu binza. Wakagya beyo, iwe mombukwana-daki yi winisa na muhukoso, uhukoso goni niho bika kamakana.

5

Mutiwi ka niho babaya

¹ Wakayoyisonitogu mboku-mboku no bou, luki limoti mutiwa biwesee abe abaku. Hutiwa bomikya-bawanza abe bamamaku, ² boko bi niho bamboku-mboku abe bamaku, bomikya-basika abe basali kaku, pisi ka obili wanza.

³ Hubibiso bowoko boko bi niho ba kegu na mumbanzu. ⁴ Luki limoti, woko kika na bomiki ikani bomiko-mikaki, okwononi mbeyi be bowonisili baya kabu ka livananza kabu bikpe. Bumigisya babukata-kabu na batitabu bunza niho bugyilya ndi kye Kunzi apaga beyo. ⁵ Woko walingunu nino kegu na mumbanzu, obisaga tamanaga kaki ko Kunzi. Biti na lisyee ikaga kalamba, anobiso yangya kaki ko Kunzi. ⁶ Luki limoti, woko nino wa musasa manye fikpo, ikaga ni okwoni ndi iyi gutugu kani a mbeyi mufisi

aka. ⁷ Likpamuka nilo wokwononi kuzukilyogo bowoko nilo, iba bakikonito na befo. ⁸ Mumbanzu kumumuli bava-kukaki, na kugbe nifo ba livananza kaki bikpe, iba osini baya kaki. Mutu nino a wanye kugbe kakitaga nino kanoboilyiga.

⁹ Wakapa kava mumbanzu abe woko, okwononi iki na byanga batekebe maɗiya (60). Okwononi goni iki mutuu yi nino avanana ndi na muluku bemoti aka. ¹⁰ Okwononi be bamibito goni ko pisi ya yigyiyilya kaki yanza. Okwononi be iki mutuu nino ukwisa ndi bomikaki binza, nino utilyaga ndi fobiko, nino usukusaga ndi batuu ko Kunzi magu*, nino usingyaga ndi batuu ba kigyogyiso, na nino agyaga ndi bunza ka bopisi dididi.

¹¹ Luki limoti, wakukpikonito bowoko nifo ba mbeyi basika aka kye musasa mavanana kuya, bapá Kilisito mugongu, ¹² bimakya ka mungimbo kye ika kani babunini agume nino bagyilya ndi ka mambwa. ¹³ Yeki bakikogigu na tumatu tigyá, ligubo kabu kawa asi kaamama aka bigbagba gba ko bomiso baya bandabu. Na bata, bikaga batuu ba balumi, banogulyo ka makpamuka gbali na kanzina nilo kokwononigu. ¹⁴ Kinili, nakapa ambe bowoko nifo ba mbeyi basika bavanani, babukuti, bamamala bandabu kabu, iba bomuyoniso bakinonito no pisi niyo batigwi mino na ifo. ¹⁵ A beyo, bowoko bagogo bogwini bi, baga kabifya Abili. ¹⁶ Luki limoti, mutuu ko Kunzi muko yi kika na bowoko ka livananza kaki, okwononi abiniki buti kabu. Kawa wa go wa, kanisa akwanana kaubinika bowoko nifo aka bo ba kegu na bambanzu, kani kikigu kawa na buti kugbe.

¹⁷ Bamboku-mboku ba kanisa nifo bagyaga ligubo kabu binza, bokwononi kaiko na mukalya nganga yiɗa, kugbe ka nifo babikyaga Mongoni Manza, banatiwa. ¹⁸ A beyo, Mobiso Motu akabikya be: «Wakakondilonitogu ngombe munoku kani anatikila nganu†.» Abikya goni be: «Mugya-ligubo okwononi na mukalya kaki.» ¹⁹ Bakasungulya mboku-mboku wa kanisa, wakoboilyonitogu mbeyi kiki asi ka munoku ka bademe baba aka ikani basaa. ²⁰ Huyoyiso nifo bakagya bunye ko misa ka bambanzu iba batuu bagogo babangito goni. ²¹ Nakaabikya kambwa ko Kunzi, kambwa ka Yeso-Kilisito na bamalaika botu, ambe gwi mutuu nimo kani wakakugu mumbanzu gutugu bemoti aka na malili. ²² Wakikonitogu bigala-gala kabisilya mumbanzu maboku kapa ligubo ka kanisa. Wakomotikononito goni na bambanzu ka bunye kabu. Wibuulya kugbe iwe mombukwana-daki yi.

²³ Ko bulya yigomisaga kaku ya muma, na ko bulya buɗo ba nzuyi kaku, wakomwogonitogu asi libo aka, luki limoti mwagatu goni mino ikya vinya. ²⁴ Bunye ka batuu bagogo inisaga bingbanganya kani bakanakugu ngbanga. Luki limoti, nifo ka batuu bagogo ipupisaga kumbuso. ²⁵ A begyo, yigya yanza inisogo bingbanganya, gutugu niyo kinisogigu bikwa kakwananigu kaiko yakisuma.

6

¹ Batuu basi nifo ba bosunzu bokwononi kaubanga bamombukwana-dabu kugbe iba bakosikogonitogu lino ko Kunzi na kaina mutiwi kusu bide. ² Nifo bamombukwana-dabu ba kuso wa baya, bakuminonito bide kye ba bamamabu ka baya. Luki limoti, bokwononi kauguguba binza kugbe kye bamombukwana-dabu bi nifo binisanaga na izangiya kabu bo, ba batuu ba baya nifo Kunzi upaga.

Nilu wokwononi kaɗiwa na kaubikya bambanzu ilu nilu.

Mutiwi ma kuboboku na izangiya ya linguu

³ Mumbanzu kapá mutuu modi, kani kegu kabinikyana likpamuka la linguu ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, ikani mutuu nimo akabyenene na baya kusu, ⁴ mutuu yi nino a na limbengi lidingi na kibigu luki. Musasa ma bodongoso na mosooni ko bulya isi yo mino, a kuso kati abe kolobu. Likpamuka nilo apaga kawa imi, mosooni, mosikoni, tamanaga yanye, ⁵ na bodongoso kani kegu na mulibo na batuu nifo yimibo kabu adangbikana, babusala likpamuka la linguu. Basimaga be kabaya Kunzi a pisi ya kinisano na lingama.

⁶ A linguu be kabaya Kunzi a izangiya yidingi kika kani wa na igyagya na nilu wa nolu. ⁷ A beyo, takodokugu ndi no luki kuu ka obili, takigigu ndeke nolu begyo. ⁸ Kinili, takika na malili na botu, a binza. ⁹ Luki limoti, nifo bapaga kaiko na lingama bogulyaga ka kuboboku, bigwinono ka kpaka pisi ka musasa dididi ma buningi na manyenye nimo ubungusogo bambanzu upata. ¹⁰ A beyo, musasa mo buyi a litino la mugbe ba bunye dididi. Batuu bagogo nifo ba ndi na inguo ya musasa mi nimo bogwoni ndi ka baya, bogulya ka yigyogyiso yakpu.

* **5:10** 5:10 usukusaga ndi batuu ko Kunzi magu: Wanda goni Luka 7:44batilyaga ndi mubiko beyo. † **5:18** 5:18 anatikila nganu: Wanda ka 1 Bakolito 9:9na mutumbulagi mi. **5:18** 5:18 Wanda ka Yigilya 25:4; 1 Bakolito 9:9; Matayo 10:10; Luka 10:7.

Mutuu ma mulibo

¹¹ Luki limoti, iwe mutū ko Kunzi, nyikatū makpamuka nimo. Kisa bungbingbili, wigwinonogo no Kunzi, na baya, na sipanano, na limbengi linda na buwese. ¹² Hulanana lunga lanza ko bulya ya baya, wigwinonogo na obili wa benze na benze kye Kunzi amaka ndi ko bulya yi, ngbingo yi nino wozukaga ndi mino likpamuka la baya kakū ko misa ka batū budingi. ¹³ Nakaubikya likpamuka li nili ko misa ko Kunzi nino apaga obili ka makpamuka masi, na kambwa ka Yeso-Kilisito nino ozukaga ndi likpamuka la linguu kambwa ka Poso Pilatu be: ¹⁴ Buulyaga mutuu nimo bupa ndi, wika bitu kani wa kegu na bebo kadwe ka lisyē nilo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito opuponoku ndeke mino. ¹⁵ Opuonoku ndeke ko ngbingo yi nino Kunzi obungusyaga ndi. A Kunzi nino Mombukwana ngu, a bemoti aka, a likpakpa la bunza, a Ngama ka Bangama, a Mbukwono ka bamombukwono-dosu. ¹⁶ Kokwogigu iyi, ikaga ka bungbanganya nibo mumbanzu kakwananigu kakpuda. Kegu na mutū bemoti nino aminoni, kegu goni na mutū nino akwanana kamina. Ibibu ku kaki no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

Mutuu ka batū ba lingama

¹⁷ Hubikya nibo ba na lingama ka obili wa mbiya-mbiya wanu ambe kuponitogu bugindo. Bakobisonito mutamanagi kabu ka mukumbo nimana mupatikana ma. Luki limoti, bigumyi ko Kunzi nino atipaga makpamuka masi mudingi be kye togwi nomu magyaga. ¹⁸ Hubikya ambe biki kagya bunza, biki batū ba lingama pisi ka yigyigilya yanzanza, banatungbulana na limbengi lanza, banapapa goni batū bagogo. ¹⁹ Bakagya beyo, bibisilyo ndeke alongo wanza na nino kaputikanigu ko bulya lisyē nilo akodoku iba finisi ndeke na obili walinganu.

Likpamuka la mulibo

²⁰ Iwe Timotio, buulyogo likpamuka nilo winisa nolu binza. Wasa bodongoso baya payaya nibayo kegu na izangiya ko pisi ya baya. Batū bagogo basimaga be a yimibo ambe kani a kuboboku. ²¹ Ko bulya yimibo yi niyo aka yo, baya ka batū bagogo bi nibo odongbikononi.

Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na ifunu.

Balūwa wa yiba nino Pōlo akpikilya ndi Timotio Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa yiba nino Pōlo akpikilya ndi Timotio nimu. Akpika ndi kani a ka boloko ka Luma. Bawai-daki basi bapikita ndi, basa biyatulu. Luka nino munganga aka no kasagu ndi. Pōlo iba ndi be ngbingo kaki itulyonini, otigoli kuwa kukwaku aka. Kinili, akpikilya kuwa ndi Timotio kapá mutiwi, kye ava ndi abe mikaki bikpe.

Balūwa yi nino Pōlo akpikilya ndi wa mulibo nimu. Akpikilya ndi kuso yi be igwinonogi yapu ka baya abe iyi, iki na limbengi linda kabikyaga Likpūmuka ka Yeso, gutugu bakiko kagyagya. Iki goni kaiminya na batu bi nibo bakegu kabye beyo Mongoni Manza abikyaga mino. Pōlo omotiloku be ulananatu ndi iyi mombukwana-daki lunga, lunga lanza, a kuwa buwobi kaina ka Mombukwono-dosu. Opipiloku be Mukilisito wasi okwononi kagya beyo.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-2

Pōlo akapá Timotio mutuu 1:3-18

Beyo mumbanzu okwononi mino kaiko suda wanza ka Kilisito 2:1-26

Bambanzu bika ndeke bunu ka masye ma mulibo 3:1-9

Kaigwinonogo yapu ka baya 3:10-4:8

Yitangula, na yuuso ya mulibo 4:9-22

¹ Imi Pōlo, na atatumbwa ka Yeso-Kilisito pisi ka sipananiso ko Kunzi. Etika kabikyaga mongoni ma agume wo obili nino ta na iyi pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. ² Nakaukpikilyo iwe Timotio, mikami mupaka. Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito budukilyi iziyo, buminyilya kumbu, bupá maziyo.

Pōlo akamigisya Kunzi ibiba

³ Namigisyaga Kunzi nino nakagugubyo ibiba na limbengi lanza beyo batite bagyaga ndi mino. Biti na lisyé, namigisyaga Kunzi ibiba beyo natamanaga mino bongbinga basi ka malumba kami. ⁴ Niyo natamanaga beyo udukusaga ndi mino bamomiso-miso, nogwa musasa ambe numini iba limbengi kami otumi na magyagya. ⁵ Natamanagatu goni baya kaku niyo ya linguna, baya niyo ka titaku mukoyi beyo ka Loisi, na niyo ka amaku beyo ka Euniki. Nakaiba binza ambe a goni kuso kaku. ⁶ Kinili, nakautomosya ambe wakozunonito na apere nino Kunzi upá ndi ka lisyé nilo nubisilya ndi mino mafoku. ⁷ A beyo, Kunzi katipágu limbengi la kubangaku. Luki limoti, Limbengi nilo atipágu ngu, sipananiso na limbengi lo tombiii. ⁸ Wakikonito neki no suni kabikyaga likpūmuka ko bulya ka Mombukwono-dosu. Wakikonito goni no suni ko bulya kami nino na ka boloko ko bulya kaki. Luki limoti, baya kayigyogyiso pa imoti na imi ko bulya Mongoni Manza kabyenene no ngu niyo Kunzi upá. ⁹ Iyi no atipá muhukuso, atimaka kaika batu kaki. Kegu ko bulya yigya yanza kusu, luki limoti, a ko bulya niyo osisilya ndi mino beyo na katiwonisilo iziyo kaki. Atipá ndi iziyo yi niyo ko pisi ka Yeso-Kilisito kambwa kagya obili. ¹⁰ Luki limoti, iziyo yi niyo inisa kuwa mbiya wanu wa Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito odoku mino. Iyi nino aditanga ngu ya kukwaku na katiwonisilo obili wa benze na benze ko pisi ya Mongoni Manza.

¹¹ Kunzi etwa kabikyaga Mongoni Manza abe atatumbwa na muwonisilo. ¹² Nakayigyogyiso ko bulya yi niyo. Luki limoti, na kegu mino no suni kye nakaiba ambe nigumya ka wani. Nakaiba binza ambe a no ngu kobuulyogo nilo epá ndi kadwe ka lisyé la mupipilo. ¹³ Wiko kabye likingyosi la manzina ma linguna nimo nuwonisilo. Wigwinonogo na baya na sipananiso niso tamatikana mino na Yeso-Kilisito. ¹⁴ Buulyogo binza ko pisi yo ngu ya Limbengi-Lotu nilo a kuso kaku, mutuu manza nimo bupá ndi.

¹⁵ Begoyo wo mino kaiba, batu basi ba iwili ya Azia besini bi. Figele na Elimogene ba luga ka batu bi nibo goni bo. ¹⁶ Mombukwono-dosu okwilyi livananza ka Onesifolo kumbu. A beyo, odogoku bi bongbinga basi ketumiso limbengi, kani kegu no suni kodoku kenda kuu ka boloko. ¹⁷ Niyo osiloku ka Luma, ekisa na kekele kadwe ku kwa ku emina ndi mino. ¹⁸ Mombukwono-dosu Yeso aminisito ndeke bunza ko Kunzi ka lisyé la mupipilo. Iyo, wakaiba binza masi nimo egilya ndi ka Efeso.

2

Suda wanza ka Yeso-Kilisito

¹ Iwe mikami, kisa kaiko no ngu niyo okotukyoku pisi ka iziyo ka Yeso-Kilisito. ² Nilo ukana ndi kani nakabikyaga kambwa ka bademu budingi, hubikyaga goni iwe batu ba linganu nibo bakwanana goni kaukitisilyogo bengeri.

³ Bailya goni ka yigyogyiso abe suda walinganu ka Yeso-Kilisito. ⁴ Suda nino ulananaga, kogulyogigu ka makpumuka binzenge-nzenge ka bambanzu, kapa be mombukwana-daki ogwi magyaga na iyi. ⁵ Mutu nino agyaga masindani ma mbangu, kakwananigu kopupo tutungyo kani akapikita gbali. ⁶ Na bata, mutu yi nino ikogo bungu kadima tiko no akwanana kaiko mutu wa mambwa kalya malili mi. ⁷ Bisatu limbengi ka likpumuka nilo nakabikya lo, Mombukwono-dosu upatu ngu kotombisyo masi.

⁸ Mutamana Yeso-Kilisito nino a ndi ka liwanza ka ngama Daudi. Opupa ndi ka mbuku madongoni beyo Mongoni Manza mi nimo nakabikyaga o mino kowonisilo. ⁹ Nakaigyogyiso ko bulya ya Mongoni Manza mi nimo, na mukandila na selegenii abe mugya-manye. Luki limoti, likpumuka ko Kunzi kegu ilu la kikipikila. ¹⁰ Kinili, nakapika masi ko bulya ka nibo Kunzi ipunilyaga. Nakagya beyo iba ibu binisonito goni na muhukuso ko pisi ka Yeso-Kilisito pa imoti na ibiba niyo ya benze na benze. ¹¹ Likpumuka li nili a la linganu:

Takokwo pa imoti na Kilisito, tika ndeke na obili pa imoti na ibu goni.

¹² Takokibyo, talya ndeke na ibu goni bungama.

Takamanganya, atimanganya ndeke iyi begoyo.

¹³ Takiki bongbingbili, ika iyi wongbingbili aka, kye kakwananiga kaimanganyilya iyi mombukwana-daki yi.

Mugya-ligubo wongbingbili

¹⁴ Hutomosyo bambanzu likpumuka nilo lasi, ubikya bingbanganya kambwa ko Kunzi ambe bakikonitogu kobiso bodongoso na bambanzu ko bulya mino. Bodongoso kegu na izangiya kye uputaga nibo fikaga kaukana. ¹⁵ Gya ngu kainisono ko misa ko Kunzi abe mutu wanza. Wiko abe mugya-ligubo nino kikogigu no suni ko pisi ya ligubo kaki, nino abikyaga ka bongbingbili Likpumuka la linganu. ¹⁶ Wasa manzina ma payaya, nimo a di na baya. Nibo bakpakistanaga na imu bidukulaga kuwa kobungaga byi no Kunzi. ¹⁷ Manzina kabu a kuwa abe kumbudu. Imeneo ibu na Fileto ba luga ka batu bi nibo. ¹⁸ Batu bi nibo bodongoni byi na likpumuka la linganu. Bonzingimosogo baya ka bambanzu, banubikya be lipupupo kusu ka bambuku igyonosoni ndi. ¹⁹ Luki limoti, mubumbe mapu nimo Kunzi obisa ndi a imu wa aka wa. Manzina mi nimo ikpikaga kegu yi nima: «Mombukwono-dosu umibatatu batu kaki», na goni: «Mumbanzu kabikya be a mutu ka Mombukwono-dosu, asi bunye.» ²⁰ Kuswa wa ndabu yidingi, kikogigu asi na makpumuka ma olo aka ikani nimo ma fiza. Luki limoti, ikagatu goni na nimo ma mabau na nimo ma tukuto. Bigugubyogo na makpumuka magogo ka bongbingo, magogo ka bongbinga basi. ²¹ Kinili, mumbanzu kasa muwonisilo ma kuboboka mi nimo, ika kuwa abe luki nilo bigugubyaga na ilu ka bongbingo. Ika kuwa iyi kamukana mombukwana-daki aka, ika na izangiya ku kaki. Ika goni wakitulya kagya makpumuka manzanza masi.

²² Pikita musasa manye ma liwanza, wakisa bongbingbili, baya, sipananiso, maziyo, pa imoti na batu nibo babibisaga Mombukwono-dosu na limbengi limoti. ²³ Luki limoti, wasa bodongoso baya bungingi na nibayo kegu na izangiya. Wakaiba binza ambe niyo yasi opupisaga asi mosooni aka. ²⁴ Wina se, mugya-ligubo ko Kunzi kokwononigu kasaana. Okwononi kaika na maziyo na batu basi. Iki mutu wakibo kapá mutuu na wa limbengi linda. ²⁵ Okwononi kawpa batu nibo bolutonogo na iyi mutuu na limbengi lawese, opuso Kunzi anuikasa mambengi kaiba likpumuka la linganu. ²⁶ Kuwa wa, bakwanana bata kainiso na tamanaga yanza, bahukaga ka kpaka ka mumuyoniso niyo a ndi mino ni ugwini na kaubisa kagya sipananiso kaki.

3

Nilo odoku ndeke ka masye ma mulibo

¹ Wibatu binza ambe ka masye ma mulibo, ika ndeke ngbingo wa bukpeki-kpeki. ² A beyo, bambanzu bika kuwa ndeke kaipa asi ibu aka, batu ba musasa mo buyi, batu ba kibiba na ba kibinika. Bika ndeke batu butumbwa Kunzi, batu bubuno mutuu ka babukuta kabu, batu bubudiso likpumuka na ni bakegu kabanga makpumuka ko Kunzi. ³ Bika ndeke bapu, kani bakegu no kumbu. Bika ndeke batu bubukulyaga

bengenĩ makpũmũka, batũ bo bou, batũ buũdiya kani bakegu kapa bunza. ⁴ Bika ndeke batũ bũgyagyana, batũ ba mu mapũ na bakibinika. Bapaga ndeke magyagya ma obili kakitaga Kunzi. ⁵ Binisanaga ndeke abe batũ ko Kunzi, luki limoti banina ngu kaki payaya. Wakikonito ka mũdũngũ ka inguo ya batũ bi niũbo. ⁶ Batũ bagogo luga kabũ bogulyaga ka bandabũ, banũbũbo boko niũbo babaiyaga makpũmũka masi. Boko bi niũbo, bũnye ukukumilyaga bikokoko ni bakegu bakamaga ka baya. Bogulyaga kuwa ka bopisi baya mũsasa dididi. ⁷ Bapaga bongbinga basi be biki kaupũ matũũ. Luki limoti bakibagu likpũmũka la lingũũ. ⁸ Mũdũngũni begeyo Yani iũũ na Yambũle * bobisa ndi mino dũngoso na Musa, a mũdũngũni begeyo batũ bi niũbo bo mino kobiso dũngoso na likpũmũka la lingũũ. Yimibo ka batũ bi niũbo oputikononi, baya kabũ a kuwa payaya. ⁹ Luki limoti, bakidukuligu ndeke kye bũngingi kabũ inisongo ko misa ka batũ basi beyo igyonosa ndi mino na Yani iũũ na Yambũle.

Mũtiwi ma mulĩbo

¹⁰ Luki limoti, iwe webye pima ka mũtiwi, ka yigya, ka tamanaga, ka baya, ka limbengi linda, ka sipananiũ na ka bũngbingbili. ¹¹ Watũ kaiba beyo begyogyisa ndi mino na beyo nalya ndi mino kumbũ ka Atiokia, Ikonio, na kũ ka Lusetula. Nigyogyisa ndi kũgbe, luki limoti, Mombukwono-dosu ekulaga ka yigyogyiso yi niyo yasi. ¹² A beyo, bakwanana kaugyogyiso batũ basi niũbo bapa kabye Kunzi ka bũngbingbili ko pisi yimatikana na Yeso-Kilisito. ¹³ Luki limoti, batũ banye na batũ ba kũbũbũke bidukulaga ndeke ka bũnye. Bika kũbũbũ batũ bagogo, kumbuso yi, bũbũbũ iũũ begeyo. ¹⁴ Luki limoti, iwe wigwinonogo ka likpũmũka niũ buwonisila ndi, wabinĩkyana na limbengi limoti. Wakaumiba binza batũ bi niũbo buwonisila ndi. ¹⁵ A beyo, wibaga Mũbiso Motu katakya ka limiki aka. Akwanana kaupũ yimibo kye winisongo na muhukuzo pisi kabaiyaga Yeso-Kilisito. ¹⁶ Mũbiso Motu masi ikpikaga pisi ka yimibo ko Kunzi. A na izangiya kowonisila likpũmũka la lingũũ, katiwa, koyoyiso na kaunana bambanzũ kakpakyana ka bũngbingbili. ¹⁷ Kuwa wa go wa, matũ ko Kunzi ika wakibũngusyo binza, iko wakitũya kaga makpũmũka manzanza masi.

4

¹ Nakaugbityaga kambwa ko Kunzi na kambwa ka Yeso-Kilisito nino ako ndeke ngbanga ka niũbo ba buũsi na niũbo bokwaga ndi, na nino odoku ndeke abe ngama be: ² bikyaga likpũmũka ko Kunzi na kekele, iki ko ngbingo wanza ikani ko ngbingo wanye. Yoyiso, wanutumiso bambanzũ mambengi pisi ka mũtiwi na limbengi linda kũgbe. ³ A beyo, ngbingo wagogo odokuto nino bambanzũ bakapaga ndeke bata mino kũkana muwonisilo na lingũũ. Luki limoti bika kuwa ndeke kabũya mũsasa kabũ aka. Bikungulaga ndeke bikululu na ambaza ka bowonisili, banũbũkya niũ bapaga kũkana. ⁴ Bidũlaga ndeke motili ka likpũmũka la lingũũ, banũkana asi babũũ baya kũbũbũka aka. ⁵ Luki limoti, iwe, wĩbuulyatũ ka makpũmũka masi, pilya yigyogyiso, gya ligubo kaku lo Mongoni Manza, wika mũgya-ligubo walingũũ ko Kunzi.

⁶ A beyo, ka niũbo endi imi, na kuwa imi wakitũya be bepi abe apepe. Ngbingo kami wa kukwaku itulyonini. ⁷ Nulononini bi lũnga lanza, nadwe ka mulĩbo ma mbangu kami, nobuulyaga baya. ⁸ Mbiya wanũ, mukalya ma bututungyo a kuwa kebundaga. A begbegbe baya bũngbingbili niũbayo Mombukwono-dosu, nino zoi walingũũ epũ ndeke ka lisyee niũ igoku ndeke mino. Kepũgu ndeke asi imi aka, luki limoti, upũ ndeke batũ basi niũbo bapa kamina wa opuponoku ndeke mino.

Mũtiwi dididi

⁹ Gya ngu kekpuũoku biũgala-gala. ¹⁰ A beyo Dima esoni, a wakipũ ka likpũmũka la obili wa masye mi nima, ogoni ndi ka Tesalonika. Kelesike aga ka Galatia, Tito aga iyi ka Dalamatia. ¹¹ Luka mukaka aka no ta na iyi. Mũvatũ banũ Maliko kye etungbũla banũ ka ligubo. ¹² Natiki bi Tikiko ka Efeso. ¹³ Wakika banũ kodoku, wevũya koti nino nasa ndi ka Tolowasi kũ ka Kalapo. Idulyokuto goni na lukutu ya bakitaũ, kũgbe niyo yo bokuto.

¹⁴ Mutwo-mabisya beyo ka Alesandulia egyogyisa ndi kũgbe. Mombukwono-dosu akalyatũ ndeke ka yigya yi niyo. ¹⁵ Wiminyatũ goni iwe na iyi kye obisaga ndũku bodũngoso kũgbe ka matũũ kusu.

¹⁶ Wa napũnga ndi mino kasamba ka mambwa, kegu ndi na mũmbanzũ gutũgu beomoti aka nino a ndi ka mutuli kami. Besa ndi basi biũgu, Kunzi upũlyito! ¹⁷ Luki limoti, Mombukwono-dosu esingyatũ ndi, epũ ngu kabũkyaga Mongoni Manza kadwe

* 3:8 3:8 Yani iũũ na Yambũle: A ndi mino ma liyuda nimo bũlukaga ndi bamazi ba Misili niũbo bokpiko likpũmũka kabũ ka kitaũũ yo Pupo 7:11, 22.

ka mulibo be kye batu nibo bakugu Bayuda bukanito. Ehukusaga ndi ka manzu ko sukopi. ¹⁸ Mombukwono-dosu ekulaga ndeke ka makpamuka manyenyene masi, ehukusogo, emingyiso ka Bungama kaki kugu wa lisyene. Mombukwono-dosu avi ibiba ka benze na benze. A asi beyo aka yo.

Yuu so ya mulibo

¹⁹ Namuusito Peesila ibu na Akila pa imoti na livananza ka Onesiforo. ²⁰ Hasito otigoli bi ka Kolito. Nasi bi Tolofimo ka Miletu kye o bi na nzayi. ²¹ Gya yapu kodoku kambwa wa syangasu.

Eyubulo, Pudi, Linusi, Kolodiya se kawa bomomосу bagogo basi ka baya bumumuusogito goni.

²² Mombukwono-dosu ubuulyogito.

Iziyo ko Kunzi iki pa imoti na ibunu.

Balūwa ninɔ Pɔlo akpikilya ndi Tito Likpɔmuka la mambwa

Balūwa ninɔ Pɔlo akpikilya ndi Tito nimu. Tito kegu ndi iyi Muyuda abe Pɔlo, luki limoti, apuna ndi iyi kabifiya Yeso, na bakpakanaga ndi na Pɔlo bongbinga basi kagya ligubo lo Mongoni Manza. Balūwa yi nimu atakanya ndi Tito ko uzu wa Keleti. Pɔlo asa ndi ku beyo kye upunagi bambanzu niɔ bamamalya batu bi niɔ babinikyana Yeso. Akwanana ndi goni kauwonisilo batu bi niɔ beyo bokwononi mino kaiko luga kabu, na beyo bokwononi mino kakpokyoniɔ obili kabu. Utumbulyaga ndi goni beyo bokwononi mino kaupá bamboku-mboku, ikani bomiki, ikani bosunzu mutuu, na beyo obili ka batu niɔ bokwononi kaumamalya batu niɔ bailya okwononi mino kaiko.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso, na malumba 1:1-4

Beyo bokwononi mino kaupá bangama ka batu niɔ babailya mutuu 1:5-16

Beyo bokwononi mino kaupá batu niɔ babailya mutuu 2:1-3:11

Yuuso ya mulifo 3:12-15

Yuuso

¹ Iɔi Pɔlo ninɔ na mugya-ligubo ko Kunzi na atutumbwa ka Yeso-Kilisito no nakpiki balūwa yi nimu. Kunzi etika ndi ka batu niɔ upunaga ndi be babinikyani na kye numibisi linganu iba biki batu bongbingbili ko misa kaki. ² Kawa wa guwa, biko na mutamanagi ma obili wa benze na benze. Kunzi ninɔ kabikyagigu bongɔ, atiwonyogoni ndi obili yi ninɔ kambwa kagya makpamuka masi. ³ Niyo ngbinga italyana kawa, Kunzi Muhukuso kusu umibisa ndi bambanzu likpamuka kaki. Epoku ndi mongoni mi nimo, ekpamya kawa be nabikyagi.

⁴ Nukpikilyi iwe Tito balūwa yi nimu, mikami walinganu ninɔ ta na iwe luki limoti ka baya. Izayo na maziyo ko Kunzi Baba na Yeso-Kilisito Muhukuso kusu iki pa imoti na iwe.

Tito akaumomosa bamboku-mboku ba kanisa ka Kilete

⁵ Nusi bi ko uzu wa Kilete komosisyo fopisi baya mogubo nibayo osikoni bi, kaumomoso bamboku-mboku ba makanisa ka bagudu basi, mudongoni beyo imi mombukwana-daki nupi bi mino mutuu. ⁶ Mboku-mboku wa kanisa kokwononigu kaiko na bebo. Okwononi kaiko na muko bemoti aka. Bomikaki bokwononi kaiko bakilisito, ni bakegu na yigya yanye ikani mu mapu. ⁷ A beyo, mutu wa kamalya kanisa kokwononigu kaiko na bebo, kye a zamu ninɔ andaga makpamuka ko Kunzi. Kokwononigu kaiko mutu wa limbengi lidingi, ikani wa limbengi likudu, ikani wa libama, ikani ninɔ musaana na bambanzu, ikani mutu yi ninɔ akakisa kangamikana ko pisi yanye. ⁸ Luki limoti, okwononi iki mutu yi ninɔ a wakitilya kautilya bobiko na ninɔ apaga bunza. Okwononi iki mutu wa yimibo, wongbingbili, wotu na ninɔ kegu limbengi bikpo. ⁹ Okwononi igwinonogo bingbubu ka Likpamuka ko Kunzi niɔ la linganu, kabycene na mutuu nimo bawonisila ndi. Kawa wa, akwanana kautiwa bambanzu ko pisi ya linganu, na kaukitaga niɔ biko kakisa koyikoso likpamuka kaki.

¹⁰ A beyo, a na batu ba mu mapu budingi, bipuu luga ka Bayuda niɔ bobinikyoni. Liguba kabu ni yinzinzinya aka na kabobo bengeni. ¹¹ Okwononi kaudokisa batu bi niɔ kye bapanzaga bandabu bayasi na mutuu manye, banakisa ibu kangamikana no pisi yanye. ¹² Bemoti ka bogyalandu kabu ninɔ a goni Mukelete, abikya ndi be: «Bakelete ba masye masi batu ba bongɔ, banyama bufiya, bakapagigu ligubo na mambengi usomikononi no nzoyi ya malili bikpo.» ¹³ Mutumbulagi mi nima a ma linganu. Kinili, okwononi kauyoyiso yapu, iba biki na baya yo ngbingbili. ¹⁴ Kawa wa gu wa, basa kabye bomongoni baya kuboboku ka Bayuda, na mutuu ka batu bi niɔ bosonononi ndi na likpamuka la linganu. ¹⁵ Makpamuka masi a manzanza ka batu niɔ ba banza ko misa ko Kunzi. Luki limoti, kegu no luki gutugu limoti aka niɔ ikaga lanza ka batu niɔ banye ko misa ko Kunzi, na niɔ bakanabinikyoni. A beyo, yimibo na mambengi kabu ikaga ka bunye aka. ¹⁶ Bibibaga be bamibatuu Kunzi, luki limoti, yigya kabu a di. Ba batu niɔ bakapagigu, ba na mu mapu na bakakwananagigu kagya ligubo lanza gutugu limoti aka.

2

Mutuu ma lingunu

¹ Luki limoti, iwe, nakaufikya ambe utiwa bambanzu kabyenene na mutuu ma lingunu. ² Hufikya bamboku-mboku baluku bi be biki batu ba kiginilyo, biki batu nibo yigya kabu akapá ibiba ni bakegu mambengi bikpo, biki bakisulyo ka baya, batu ba sipananso na nibo ba limbengi linda. ³ Hufikya goni bamboku-mboku boko bi be biki na yigya niyo okwononi ko misa ko Kunzi, bakikonitogu batu ba banvenve ikani badangbala ba makana. Luki limoti, biki batu bupá mutiwi manza, ⁴ buwonisi basika bi nibo ba ka bovononi kaika na sipananso na bambunyaabu na bomikabu, ⁵ biki botombiii, biki na obili wanza, boko bakigugubyo ka bandabu kabu, batu ba yigya yanza, banubanga bambunyaabu. A beyo, iba mutú gutugu bemoti aka kotumbwonitogu likpumuka ko Kunzi.

⁶ Okwononi goni kautumisa bawanza mambengi be biki na tamanaga yanza. ⁷ Iwe mombukwana-daki yi, wokwononi kaika likingyosi pisi ka yigya yanza. Mutuu kaku iki ma lingunu, na nimo okwononi. ⁸ Munzina kaku iki mongbingbili nimo mambanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kobufiso. Kika beyo, bomuyoniso kaku bogwa suni ni bakegu na likpumuka lanye gutugu limoti aka nilo bakwanana kabikya ko bulya kusu.

⁹ Okwononi be bosunzu bubangi bamombukwana-dabu ka bopisi bayasi. Banagya mufongoni beyo biko mino kapa kani bakegu kagya na ibu bodongoso, ¹⁰ ikani kaibo mukumbo kabu. Luki limoti, okwononi biki bongbinga basi batu banza, batu bakukana iba bapí ibiba ka mutuu masi ko Kunzi, Muhukuso kusu.

¹¹ A beyo, Kunzi owonisila ndi iziyo kaki ka batu basi, kye binisoni na muhukuso. ¹² Iziyo yi niyo atiwonisilogo kaasa yigya yanye na musasa ma obili. Kuwa wa gu wa, takwanana kaiko ka obili yi nima batu botombii, bongbingbili, na bakigwinonogo na Kunzi. ¹³ Kinili, takwanana kabundilaga lisyé lanza nilo tobiso mino mutamanagi. Ka lisyé nilo, ibiba ko Kunzi mudingi na Yeso-Kilisito, Muhukuso kusu inisana ndeke. ¹⁴ Iyi mombukwana-daki apóni ndi obili kaki ko bulya kusu. Agya ndi, be kye atikulagi ka bunye basi, atingumoso ko misa ko Kunzi. Tiita kuwa batu kaki bikpe, nibo biko bongbinga basi bakitulya kagya likpumuka lanza.

¹⁵ A beyo, nilo a likpumuka nilo wokwononi kaamalya no ngu. Hutumiso bambanzu mambengi, wanuyoyiso. Mutu gutugu bemoti aka kundungulyogonitogu.

3

Yigya ka bakilisito

¹ Hutomosyo batu basi ambe biki bakisiso kambwa ka bangama basi. Okwononi bubangi, biko bakitulya kagya banza. ² Bakikonitogu kautumbwa bambanzu, kasaana. Luki limoti, biki na yigya yanza, bonowonisilo bongbinga basi butombiii na batu basi. ³ A beyo, kambwa, ibusu ta ndi goni bongingi, batu buhuno mutuu ko Kunzi na nibo bubungogo. Ta ndi bosunzu ba musasa manye na yigya dididi. Obili kusu a ndi wanye, mutumo na musasa. Bakatipagigu ndi na takapananagigu ndi begeyo. ⁴ Luki limoti, Kunzi Muhukuso kusu uwonisila ndi bambanzu banza na sipananso kaki, ⁵ atihukusa ndi. Kagyagu ndi beyo kye ta ndi na yigya ya bungbingbili, luki limoti a ndi pisi ka limbengi kaki lo kumbu. Atihukusa ndi goni pisi ka yisukasaga ya yibukuta yambiya, pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipá obili wambiya. ⁶ A beyo, pisi ka Muhukuso kusu Yeso-Kilisito, Kunzi atidukilyoni ndi Limbengi-Lotu bigbiya-gbiya. ⁷ Kuwa wa go wa, pisi ka iziyo kaki, atitisa bongbingbili ko misa ko Kunzi katipá obili wa benze na benze nino tikaga na mutamanagi mi. ⁸ Likpumuka li nili a la lingunu.

Nakapa ambe wamalya yapu katiwa likpumuka li nili, iba batu bi nibo babinkyana Kunzi bidukulogi kagya banza aka. Likpumuka li nilo a lanza na la izangiya ko bulya ka bambanzu. ⁹ Luki limoti, nyika bodongoso baya bungingi, babibu baya puponogo ka botitonu, mosooni na bodongoso ko bulya mutuu. Makpumuka mi nimo masi a payaya, kegú na izangiya. ¹⁰ Mumbazu kiko kaugbonoso bambanzu, muyoyiso nganga yiba. Kumukoni, wate ka kpolo. ¹¹ A beyo, inguo ya mutú yi nino amubungogo. Ko pisi yakidukulogo na likpumuka lanye, akaimakya ni iyi mumbukwana-daki yi bikpe ka mungimbo.

Munzina ma mulibo

¹² Nutikilyatu banu Alitemisi ikani Tikiko. Bakadwe ku, wagya kekele kodoku iba tabangani banu ka Nikopoli. A beyo, nosisilyi bi kaika ku beyo ko ngbingo wa syangasu. ¹³ Mubungusilyogo zosi nino ina be Zenasi ibu na Apolo ligandu binza, iba bakozongonitogu tumatu. ¹⁴ Okwononi goni be batu kusu fibononi kagya banza, iba

bikito goni kausingyo nibo biko ka yangya ya lingunu. Bakagya beyo, ligubo kabu abukutatu masolo.

¹⁵ Batu basi nibo ta pa imoti na ibu, bumuusogito. Tumuusogito goni bomomосу ka baya.

iziyo ko Kunzi iki na ibunu basi.

Balūwa ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi Filimono Likpɔmuka la mambwa

Balūwa yi ninɔ Pɔlɔ akpikilya ndi wai-daki bɛyɔ ka Filimono nimɔ. Filimono a ndi iyi Mɛkolɔsi, a ndi gɔni mutɔ mudingi ka gɔdɔ yi ninɔ. Amukana ndi Pɔlɔ ni anabikyaga Mongoni Manza. Kolipyaga, abinikyana ndi, ingyo ka mɔdɔngɔ ka bakilisito.

Luga ka bosunzu ka Filimono, a ndi na alɛkɔ bɛmoti ninɔ ina ndi bɛ Onesimo. Onesimo akyaga ndi, aga ndi kɔ Pɔlɔ a ndi mino ka bɔlɔkɔ. Pɔlɔ abikyaga ndi Mongoni Manza ninɔ akanzina ko bulya ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito. Onesimo osya kɔwa ndi ko pisi yi niyɔ gɔni yɔ.

Pɔlɔ akpikilya kɔwa ndi Filimono balūwa yi nimɔ kabikya bɛ apilyi Onesimo, kye bakpakyana ndɛkɛ na iyi ka ligubo lo Mongoni Manza. Ko ngbingo yi ninɔ, Filimono akwanana ndi kagya na Onesimo ninɔ a ndi musunzu kaki, bɛyɔ aka yɔ opo mino, lkani gɔtugɔ kamwɔ aka. Pɔlɔ itatanaga ndi na iyi ka balūwa yi nimɔ bɛ kavonitɔgɔ Onesimo bɔta abɛ musunzu ninɔ akayaga ndi. Abikya ndi bɛ okwononi atilyi bɔnza, kye ba kɔwa bɔmatikana ka Yeso-Kilisito.

Yighananaga ya kitabɔ yi niyi:

Yuuso 1-3

Pɔlɔ akamigisya Kunzi ibiba ko bulya ka Filimono 4-7

Pɔlɔ akaitatanaga na Filimono ko bulya ka Onesimo 8-22

Yuuso ya mulibɔ 23-25

Yuuso

¹ Imi Pɔlɔ ninɔ na ka bɔlɔkɔ ko bulya ka Yeso-Kilisito, takakpiko balūwa yi nimɔ pa imoti na mika-mama bɛyɔ ka Timotio.

Takaukpikilyo iwe Filimono, momosu wa sipananisɔ na ninɔ tagyaga na ifunu ligubo pa imoti, ² na musali kusu bɛyɔ ka Apiya pa imoti na momosu bɛyɔ ka Alikipɔ ninɔ ta na ifu kaulanana ko bulya baya na bɔta ba Kanisa niɔ bɔmɔmukanaga kɔ kakɔ. ³ Iziyɔ na Maziyɔ kotukyoku ko Obosu Kunzi na Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ifunu.

Pɔlɔ akabibisa Kunzi ko bulya ka Filimono

⁴ Filimono, namigisyaga Kunzi kami ibiba bɔngbinga basi ni nanɔtamana ka malamba. ⁵ A bɛyɔ, nukaganatɔ mongoni ma sipananisɔ kakɔ ko bulya ka bakilisito basi na ninɔ ma baya kakɔ ka Mombukwono-dosu Yeso. ⁶ Nakakɔnga Kunzi bɛ baya niyɔ atimatano mino na ifunu abukati masɔlɔ makpɔ. Huwonisila neki bambanzu bɔnza basi niɔ ta na ifu ka ɔbili kusu pisi ka yimatatanaga na Kilisito. ⁷ Mamaki, a bɛyɔ, nogwa ndi magyagya kugbɛ na limbengi kami a litumo ko bulya sipananisɔ kakɔ, kye utumisatɔ bakilisito mambengi.

Pɔlɔ akaitatanaga ko bulya ka Onesimo

⁸ Gɔtugɔ bɛyɔ Kilisito epɔ mino bɔngama kaukpamyɔ likpɔmuka li niɔ wokwononi kagya, ⁹ no bi kapa kaukɔnga luki limoti ko lino la sipananisɔ. Imi Pɔlɔ, mbɔku-mbɔku bɛyɔ no mino iyi, na mbiya wanɔ ka bɔlɔkɔ ko bulya ka Yeso-Kilisito. ¹⁰ Nakaitatanaga na iwe wa no mino ka bɔlɔkɔ ko bulya ko mikami bɛyɔ ka Onesimo, ninɔ a kɔwa mikami pisi ka baya. ¹¹ Kambwa, a ndi mutɔ wa payaya kɔ kakɔ, luki limoti, mbiya yi nimɔ a kɔwa mutɔ wa izangiya kɔ kakɔ na kɔ kami.

¹² Mbiya yi nimɔ, nakauingisilyo ya kaki, a kɔwa abɛ mutabi ma nzuyi kami. ¹³ Imi, no bi kapa ambe iki buwobi na imi kɔnɔ. Ngbingo yi ninɔ no mino ka bɔlɔkɔ wanɔ ko bulya Mongoni Manza, iki bi kegugabyo ka pa kakɔ. ¹⁴ Luki limoti, nakakwananigu bi kagya bɛyɔ ni nakumuusigu. Nakɛgɔ gɔni kapa bɛ gya bɔnza pisi ko bɔu, luki limoti, nakapa bɛ gya na limbengi lanza.

¹⁵ A bɛyɔ, nakaina abɛ Onesimo usa ndi ko ngbinga mukɛdɛ aka, luki limoti mika kɔwa bɔnɔ na ifu bɔngbinga basi. ¹⁶ Mbiya wanɔ, kɛgɔ bɔta asi musunzu aka, luki limoti, a kɔwa na izangiya kugbɛ kakitaga musunzu, a kɔwa momosu mɔpaka. Bɛgɛyɔ napaga mino imi kugbɛ, okwononi kɔwa iwe kapa bɔta kugbɛ kakitaga, abɛ musunzu, na kɔwa bɔta abɛ momosu kɔsɔ ka Mombukwono-dosu.

¹⁷ Kika ni wɛvaga abɛ wai-daku, mutilya iyi mɔdɔngɔni abɛ kiko bi imi aka. ¹⁸ Kɔgya ndi bɔnyɛ ikani a ndi na lubu kakɔ, imuuso kɔwa imi. ¹⁹ Imi Pɔlɔ bɔkɛ nɔ nokpikogi likpɔmuka li nili: Imi nɔ nukalya bɔnɔ lubu kaki ni wokobusoligu sɛ ambe imi nɔ

nudulyoku ndi no mongoni ma muhukuso. ²⁰ A beyo mamaki, igyilya beyo ko lino ka Mombukwono-dosu, wetumisa limbengi abe mamaku kaso ka Kilisito.

²¹ Wa no mino kaukpikilyo wanu, na na baya ambe wagyatu beyo nukpikilyi mino, nakaiba ambe wagyatu gutugu kakitaga wa. ²² Pa imoti na niyo, ibungusilyagatu goni pa ya busisini, kye na na baya ambe pisi ka likungoni kunu, tinananatu bata.

Yuuso ya mulibo

²³ Epafalasi, nino ta na iyi kunu ka boloko ko bulya ka Yeso-Kilisito, umuusogito.

²⁴ Maliko, Alisitaliko, Dima pa imoti na Luka, bomika-mama nibo tagyaga na ibu ligubo, bumuusogito goni.

²⁵ Iziyo ko Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito iki na ibunu.

Mobiso beyo bukvikilya ndi mino Bebelenia Likpamuka la mambwa

Balwawa yi nimu bukvikilya ndi Bayuda bi nibo bapunaga ndi kabifya Kilisito. Bakamibigu muti yi nino akpika ndi. Luki limoti, likpamuka la izangiya a be kye akatukya ko Mobiso yo ava mino likingyosi kauwonisilo linguu. Bugyogya ndi bakilisito bi nibo ba ndi ba mambwa kadwe ku kwa ku bakisa ndi mino kaisuma. Kinili, bukvikilya ndi balwawa yi nimu be digwinonogi yapu ka baya, na bakosonitogu pisi yi niyo.

Ka bundeli, Kunzi ukananatu ko ngbinga bemoti na Bayuda. Ubikya ndi be mambanzu kagya bunye, okwononi amwi nyama ko bulya aperse. Kunzi apiyatu muti yi nino. Balwawa yi nimu akatumbulaga be yakanana yambiya yi niyo Kunzi obiso a ka batu bi nibo babinikyana Mikaki okitogito niyo ya mambwa.

A beyo, niyo Yeso-Kilisito ugvilya bomikya-bambanzu okitogito niyo bamalaika, ikani Musa, ikani Aluni ikani Yosua bagya ndi. Yeso no a Mikya-kondolo ko Kunzi nino okwa ndi ko bulya bunye ka batu basi. Muti yi nino abinikyana Yeso, kegu bata na musasa kapu nyama ka aperse ko bulya bunye kaki. Luki limoti, Kunzi apiyatu ndeke bunye kaki.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Miko Kunzi a muti mudingi 1:1-3

Yeso a muti mudingi kaukitaga bamalaika 1:4-2:18

Yeso a muti mudingi kakitaga Musa ibu na Yosua 3:1-4:13

Yeso a kumu-kumu 4:14-7:28

Yeso odoku ndi na yakanana ya kugu kakitaga niyo ya mambwa 8:1-9:22

Aperse ka Yeso a bemoti aka na a nino wa mulibo 9:23-10:31

Batu bemoti-bemoti luga ka batu ba baya yidingi ba bundeli 11:1-40

Tobyini yigya ka Yeso 12:1-13:19

Malumba, na yuuso ya mulibo 13:20-25

Kunzi unzinilya ndi bambanzu pisi ko Mikaki

¹ Ka bundeli, Kunzi unzinilya ndi botitosu nganga bikyo, na ka bopisi dididi pisi ka bogyalandu. ² Luki limoti, mbiya-mbiya yi nimu, ka masye ma mulibo mi nimana to mino ma, akatinzinilya pisi ko Mikaki. Agya ndi obili pisi ko Mikaki, abiso be iyi no ika ndeke mombukwana makpamuka masi. ³ Miki yi nino a bungbanganya ba ibiba ko Kunzi, a likingyosi la linguu ko Kunzi bikpe. Akpkyonisogo obili beyo okwononi mino pisi ka munzina kaki mo ngu. Niyo asukusaga bunye ka bambanzu, ika kuwa ka kambanzikaniko ko Kunzi nino wo Ngu.

Miko Kunzi ukitogito Bamalaika

⁴ Miki a muti mudingi kaukitaga bamalaika, kinili, Kunzi aponi lino lidingi kughe kakitaga nilo kabu. ⁵ A beyo, Kunzi kabikyagu ndi malaika gutugu bemoti aka be:

«Iwe, wa mikami,

na lisy li nili, imi kuwa ni abaku.»

Kanabikyigu ndeke malaika gutugu bemoti aka be:

«Imi, nika ndeke abaki,

iyi Mikami.»

⁶ Luki limoti, wa Kunzi a ndi mino katikoku Mikaki wa mambwa ka obili, abikya ndi be:

«Bamalaika basi ko Kunzi bokwononi kabibiso.»

⁷ Abikya kuwa ndi ko bulya ka bamalaika be:

«Kunzi ugyaga bamalaika kaki kaiko abe muvivi*»

bagya-ligubo kaki abe lidada lo buku.»

⁸ Luki limoti, abikya ndi goni ko bulya ko Mikaki be:

«Kunziooo, buliki kaku ba bungama,

a ba benze na benze.

Wokpkyonisa bungama kaku ka bungbingbili.

⁹ Wapa likpamuka longbingbili,

wakya niŋo lanyɛ.

Kinili, Kunzi,

Kunzi kakɛ, umomosa ndi,

ugbodɔya molingo,

ɔpɔnaga iwe aka luga ka ɔawai-dakɛ.»

¹⁰ Abikya ndi goni be:

«Katukya ka mɔpunganagi, iwe, Mombukwono-dosu no wagya ndi ɔbili,

kɛgɛ wa lisyɛ a ligubo la maɔɔkɛ kakɛ.

¹¹ Masi niŋo olimikatu ndeke, luki limoti, iwe wika ka ɔenze na ɔenze.

Litombɛ na lisyɛ ɔɔɔba ndeke ɔitu abe inanza ya kutuko.

¹² Oɔkufaga ndeke abe ɔotu,

a ɔeyo, ɔigomosyana ndeke abe ɔotu.

Luki limoti, iwe wika ndeke mɔɔngoni aka, ɔbili kakɛ kikiɛgɛ ndeke na mulifo.»

¹³ «Kunzi kabikyagɛ ndi malaika gɛtɛgɛ bɛmoti abe ɔe:

Wika ka kumbanzikaniko kami,

kadwe ku kwa ku nubisa ndeke mino ɔomuyoniso kakɛ kusili wa ɔakagba kakɛ.»

¹⁴ Ambe, ɔamalaika ɔakegɛ mbeyi asi mambengi niŋo aka mo agugubyaga Kunzi? Ɖtikaga kausingya ɔatu niŋo ɔokwononi kainisono na muhukuso.

2

Muhukuso ma izangiya yidingi

¹ Kinili, okwononi tidukulogi kɛgɛ kaigwinono lingunɛ ka mongoni mi niŋo takana ndi, kye takobungonitɔgɛ. ² A ɔeyo, mɔnzina niŋo ɔamalaika ɔabikyaga ndi, a ndi ma lingunɛ. Mutɛ wasi niŋo akya ndi kagya, ɔɔuna mutɛ mi niŋo, inisanatɛ ndi na yigyogyiso niyo okwononi na iyi. ³ Takwanana kuwa kanyika yigyogyiso liki kika ni takaina payaya muhukuso ma izangiya yidingi abe niŋo? Mombukwono-dosu no apɔnga ndi kabikyaga mongoni ma muhukuso mi niŋo, kumbuso yi, ɔatu niŋo ɔakana ndi, ɔatimbisa ndi be a ma lingunɛ. ⁴ Kunzi owonisila ndi be mɔnzina kabɛ a ndi ma lingunɛ pisi ka mokingyosi na makpɔmuka mɔmbanga-mbanga. Agya ndi ɔeyo pisi ka kaulɔpyaga ɔapepe ɔa Limbengi-Lotu mɔɔngoni ɔeyo a ndi mino kapa.

Yeso okwa ndi ko bulya ka ɔatu basi

⁵ A ɔeyo, Kunzi kupɔgɛ ɔamalaika ngu kɛgɛ wa ɔbili niŋo a ndeke kodoku. ⁶ Luki limoti, Mɔbiso ko Kunzi abikya ka pa imoti be:

«Kunziɔoo! Mɔmbanzɛ ni wani, kye wasyi limbengi ku kaki?

Mikya-ɔambanzɛ ni wani, kye wabuulyogi?

⁷ Wabisa ndi kusili ka ɔamalaika ko ngbinga mukɛɔɔ,

wakungula ndi na ibiba na ɔungama,

⁸ wobisa ndi makpɔmuka masi kusili wa ɔakagba kaki.»

Kunzi obisa ndi makpɔmuka masi kusili kaki. A ɔeyo, kasagɛ ndi luki gɛtɛgɛ limoti aka be kikonitɔgɛ kusili wa ɔungama kaki. Wina se, mbiya yi niŋu, takaina ɔinza ambe makpɔmuka masi kɛgɛ mbeyi kusili wa ɔungama kaki. ⁹ Luki limoti, niŋo tibaga a be ɔosisa ndi ko ngbinga mukɛɔɔ ɔungama ka Yeso kusili ka ɔamalaika, mbiya-mbiya yi niŋu a kawa mukungulo na ibiba na ɔungama. Pisi ka iziyo ko Kunzi, igyogyisa ndi, okwo ko bulya ka ɔatu basi. ¹⁰ A ɔeyo, ɔɔosila ndi Kunzi niŋo agya ndi ɔbili na ɔbuulyaga makpɔmuka masi niŋo a kɛso yi, ɔɔokisa Yeso pisi ka yigyogyiso kye ɔatu ɔudingi ɔogulyi ka ibiba kaki. A ɔeyo, Yeso no owonisa pisi ya muhukuso.

¹¹ Wina se, Yeso niŋo ɔɔukusaga ɔunye ka ɔambanzɛ na ɔatu basi niŋo ɔɔukusaga ɔa ɔatu bɛmoti. Kinili, Yeso kikiɛgɛ no suni kaɔmaka be ɔomika-mama. ¹² A ɔeyo, abikya ndi Kunzi be:

«Nɔɔbikyaga ndeke ɔomika-mama likpɔmuka kakɛ,
nubibisaga ndeke ka ɔapa ɔayasi ku ɔiko mino kosilyonogo.»

¹³ Ɖyi aka ɔatu ndi be:

«Nasyɛɛɛ ndeke limbengi kami ko Kunzi.»

Omotiloku be:

«Imi niŋu pa imoti na ɔomiki niŋo Kunzi epɔ ndi.»

¹⁴ Kaina be ɔomiki ɔi niŋo basi ɔa ɔomikya-ɔambanzɛ niŋo ɔa na nzuyi na ɔangu, Yeso igya ndi mɔɔngoni abe ibɛ. Agya ndi ɔeyo kye pisi ka kukwaku kaki, ɔɔiti mumuyoniso niŋo a ndi no ngu ya kukwaku, ¹⁵ ukulaga goni ɔatu basi niŋo ɔa ndi abe

busunzu ka obili kabu wasi kye ba ndi na kubangaku kwa kukwaku. ¹⁶ A beyo, kodokugu ndi kausingyo bamalaika, luki limoti batu bi nibo ba livananza ka Abalahamu. ¹⁷ Kinili, okwononi ndi igyi mufongoni abe bamamaki, kye iiti kumu-kumu nino wakuminya bambanzu kumbu na nino wongbingbili ka ligubo ko Kunzi kye olimogi bunye ka bambanzu. ¹⁸ A beyo, Yeso igyogiyisatu ndi ngbingo yi nino mumuyoniso akingila ndi mino. Akwanana neki iyi kausingyo batu bi nibo mumuyoniso ukingilaga.

3

Yeso akitogito Musa

¹ Kinili, bomika-mama, ibunu nibo Kunzi amamakaga, wigumyoni ka Yeso. Iyi ni atutumbwa no kumu-kumu wa baya niyo takabikyaga mongoni mi. ² Agya ndi ligubo ngbingbili ko misa ko Kunzi nino apunaga ndi, mufongoni beyo Musa agyaga ndi mino ka Ndaβu ko Kunzi. ³ Mutu yi nino opikaga ndaβu a na ibiba kakitaga ndaβu bikpe. A mufongoni begeyo Yeso inisana ndi mino na ibiba kugbe kakitaga niyo ka Musa. ⁴ A beyo, bandabu bayasi ipikaga na bambanzu, luki limoti Kunzi no agya makpumuka masi. ⁵ Musa a ndi mutu wongbingbili ka Ndaβu ko Kunzi yasi, mugya-ligubo nino abikyaga ndi kambwa aka likpumuka nilo Kunzi akwanana ndi kabikyaga yi. ⁶ Luki limoti, Kilisito a wongbingbili, iyi abe miki nino bamomosa ndi ka mu ma Ndaβu ko Kunzi. Takobuulyogo bungbingbili na mutamanagi ka likpumuka li nilo odoku ndeke lo, tiko ndabu yi niyo.

Kunzi akobungusyogo pa ka batu nibo babailya

⁷ Kinili, mufongoni beyo Limbengi-Lotu abikya ndi mino be:

«Na lisyε li nili, makukana liyu ko Kunzi,

⁸ makikonitogu mambengi bidisili,

mufongoni abe ka lisyε nilo mavikimanaga ndi mino no Kunzi,
abe ka lisyε nilo malikaga ndi mino ka isa.»

⁹ Kunzi obikyoku be:

«Botitonu belikaga ndi,

kakisa kaiba limbengi kami,

gutugu beyo bina ndi mino masi nimo ngya ndi, ¹⁰ ka byanga batekebe bakwanganya.

Kinili, limbengi etula ndi na livananza li nilo,

nabikya be: <Bobungogo bongbinga basi,

hakonotombisyigu mutamanagi kami ko bulya kabu.>

¹¹ Kinili, nako ndi silika yi nima na limbengi litula be:

«Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nufungusilyaga ndi!»

¹² Wiminyonito, bomika-mama, mutu gutugu bemoti aka luga kunu kikonitogu na limbengi lanyε na nilo lapu. Limbengi li nilo, atika kaasanana Kunzi nino a na obili.

¹³ Luki limoti, tumisononi mambengi masyε masi ni ta mbeyi ko ngbingo yi nino Mobiso akaalikya be «Lisyε li nili», iba bunye kabonitogu gutugu mutu bemoti aka luga kunu wa akyā mino kotombisyo. ¹⁴ A beyo, takobuulyogo baya niyo tinisana ndi na iyu kadwe ka mulibo, tika kawa luki limoti na Kilisito. ¹⁵ Mobiso Motu akabikya be:

«Na lisyε li nili, makukana liyu ko Kunzi

makikonitogu limbengi bidisili,

mufongoni abe ka lisyε li nilo mavikimanaga ndi mino na iyi.»

¹⁶ Ba wani bo bukana ndi liyu ko Kunzi, mavikimanaga na iyi? Kegu mbeyi ndi batu basi nibo Musa unyoku ndi ka Misili? ¹⁷ Ba wani mbeyi bo batulisa ndi Kunzi limbengi ka byanga batekebe bakwanganya? Kegu mbeyi batu bi nibo bagya ndi bunye, bolumwaga ndi ka isa? ¹⁸ Ba wani bo Kunzi ukulya ndi silika be bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo ubungusilyaga ndi? Kegu ndi batu nibo mavikimanaga ndi? ¹⁹ A beyo, tinaga be batu bi nibo bakogulyagu ndi ku beyo kye bakegu ndi na baya.

4

¹ Kunzi atisilya ndi agume be togulyatu ndeke ka pa ya kimumbiso niyo atibungusilyogo. Timinyini neki, bambanzu gutugu bemoti aka luga kunu kozongonito kogulya ku. ² A beyo, tukana ndi Mongoni Manza mufongoni abe botitosu. Luki limoti, kupagu ndi izangiya kye bakatilyagu ndi na baya ngbingo yi nino bukana ndi mino.

³ Ibusu nibo tabailya, togulyatu ndeke ka pa ya kimumbiso yi niyo. Kunzi abikya ndi be:

«Nako ndi silika na limbengi litula be:

Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi!»

Kunzi abikya ndi munzina mi nima ni omoni ligubo kaki katakya wa agya ndi mino obili. ⁴ A beyo, ka pa imoti ka Mobiso, ibikyatu ko bulya lisyé la madya-na-ika be: «Ka lisyé la madya-na-ika, Kunzi imumbisa ndi kumbuso kama mogubo kaki masi.» ⁵ Ayakibikya goni ka Mobiso mi nimo kugu kuu be: «Bakingyigu ndeke bata ka pa ya kimumbiso niyo nubungusilyaga ndi.» ⁶ Batu nibo bukana ndi Mongoni Manza ka mambwa, bakingyagu ndi ka pa ya niyo kye bobuna ndi mutuu. Wina se, batu bagogo bakwanana kogulya yi. ⁷ Kinili, Kunzi obiso lisyé lagogo nilo balikyaga be «Lisyé li nili». Obikyoni ndi likpumuka la lisyé li nilo ndeli aka pisi ka ngama Daudi, ka mugele-gele nimo totwi ku be:

«Na lisyé li nili, makukana liyu ko Kunzi, makikonitogu mambengi bidisili.»

⁸ A beyo, kika ndi ni Yosua udwisatu ndi bambanzu ka pa ya kimumbiso yi niyo, Kunzi kakwananigu ndi bata kanzina kumbuso yi ko bulya lisyé lagogo. ⁹ Kinili, Kunzi ubungusilyogoni bata batu kaki pa ya kimumbiso mufongoni abe Lisyé la kimumbiso. ¹⁰ A beyo, mutu yi nino ogulyogo ka pa ya kimumbiso yi niyo Kunzi obungusyaga ndi, imumbisaga ka mogubo kaki masi mufongoni beyo Kunzi imumbisa ndi mino. ¹¹ Togyini neki kekele kogulya ka pa ya niyo kye mutu gutugu bemoti aka kogwonitogu mufongoni abe botitosu nibo bakya ndi kaukana.

¹² A beyo, munzina ko Kunzi a na obili, no ngu, a mupye kakitaga mupanga nimo apyeye mutili masi. Ingyogo kadwe kagbanana limbengi na mutamanagi, moziko no nunu niyo ikaga ko kuwo. Andungagatu musasa na tamanaga ka mumbanzu. ¹³ Kegu no luki gutugu limoti aka nilo a lakisuma ko misa ko Kunzi, luki limoti, masi a bikpo na bingbanganya kambwa ka nino tozukaga ndeke mino likpumuka kusu.

Yeso a Kumu-kumu

¹⁴ A beyo, ta no Kumu-kumu, Yeso Miko-Kunzi nino inda ndi kugu wa lisyé ku ka Abaki. Tigwinogini neki linguu ka baya niyo tikaga kanzina ko bulya yi. ¹⁵ Ta no Kumu-kumu nino akwanana kaigyogiso pa imoti na ibusu ka bupo kusu. Iyi no balikaga ndi ka bopisi dididi mufongoni abe ibusu, luki limoti kagyagu ndi banyé. ¹⁶ Tisisilini neki na limbengi limoti ko kiti wa bungama ko Kunzi, ku iziyo o mino. Tisananatu na mupilya na iziyo, atisingyo ko ngbingo yi nino okwononi.

5

¹ Bapunaga kumu-kumu wasi luga ka bambanzu, bamomoso kagyilya Kunzi ligubo ko bulya ka batu bi nibo. Ligubo kaki ni kapá mukumbo na bapepe ko bulya banyé. ² Iyi mombukwana-daki a na bupo, kinili, akwanana kaiko no kumbu ka batu nibo bakibigu likpumuka na nibo bobungaga ndi. ³ Kaina be a na bupo, okwononi mbeyi kapá apepe ko bulya banyé kaki se kuwa nino ka batu bagogo. ⁴ Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kaibinika be a kumu-kumu. Kunzi aka no apunaga, mufongoni beyo apunaga ndi mino Aluni.

⁵ A mufongoni begye, Kilisito kitwagu ndi ni iyi mombukwana-daki yi kaiko kumu-kumu. Kunzi no atwa ndi, abikya be:

«Iwe ni mikami, na lisyé li nili, na kuwa abaku.»

⁶ Abikyatu ndi goni ka pa yagogo be:

«Wa kumu ka benze na benze, mufongoni abe Melekisedeki.»

⁷ Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino ka obili, alumbaga ndi, anitananaga no Kunzi pisi ka mukugwa na kaugwonoso bomomiso-miso. Alumbaga ndi Kunzi nino akwanana ndi kahukuso ka kukwaku. Kunzi amukanatu ndi kye abangagatu ndi. ⁸ Gutugu beyo a ndi mino miko Kunzi yo, ibanana ndi na kubangaku pisi ka yigyogyiso yi niyo inisana ndi nouy. ⁹ Kunzi adokisa kuwa ndi kugbe, ita ndi muhukuso ma benze na benze ka batu basi nibo babangaga. ¹⁰ A beyo, Kunzi atwa ndi kaiko kumu-kumu mufongoni abe Melekisedeki.

Wimiyonito kaasanana na baya

¹¹ Ta na makpumuka makpu kabikya ko bulya likpumuka li nilo, luki limoti, a yapupu kamutumbulyaga, kye ma buti kotombisyo. ¹² Makwanano bi kuwa kaika bowonisilo aka katakya ka bundeli, luki limoti, ma bata na musasa be bamuwonisili makpumuka

ma mambwa ma likpɔmuka ko Kunzi. Ma mbeyi bata na musasa ma molungo aka ni kegu malili mutokwo. ¹³ Wina se, mutɔ yi nino olungogo a mbeyi bata miki aka, kakwananigu kaiba likpɔmuka longbingbili. ¹⁴ Luki limoti, malili mutokwo a ka beti baya bambanzu, pisi ka yigyiyiyla kabu, bibononogo kagbanana bunza na bunye.

6

¹ Kinili, tosini mutuu ma mambwa nimo takana ndi kugu ka Kilisito ko bulya kidukulogo kuwa na mutuu ko bulya ka batu bungata. Takigilyonitogu bata kopika likpɔmuka li nilo la mambwa abe: kaasanana na likpɔmuka li nilo atikaga ka kukwaku, kabailya Kunzi, ² kaukana mutuu ko bulya ibatiso dididi, kaubisilyo bambanzu mafoku, kopupa ka mbaku na kako mungimbo ma benze na benze. ³ Tidukulogini kambwa! Kunzi kapa, makpɔmuka nimo tokwononi kagya nimo.

⁴ A beyo, batu nibo binisononi ndi na mangamu ma lingunu ko Kunzi, badyo apepe nino wa kugu na lise, binisono na Limbengi-Lotu, ⁵ fiba ka lingunu be likpɔmuka ko Kunzi a lanza, fiba goni ngu ya obili nino akodoku ndeke, ⁶ wina se, bakogwa bata, a kuwa yaruru kaumigiso bata kayikoso obili. Niyo a kuwa abe bakabangilaga bata Miko-Kunzi ka musalaba nganga ya yiba, na ba bata kapa suni ko misa ka bambanzu.

⁷ A beyo, litombu nilo mwayi alukilyaga bongbinga basi, anapa bakukuna malili, Kunzi ofukogo mino bubunga. ⁸ Luki limoti, litombu li nilo kapa kpokiki na tonito tagogo tanye, kegu na izangiya. Kunzi a buwobi kagbango yi, bopipila kabusa.

⁹ Bomika-mama bupakaaa, gutugu takanzina beyo, takegu na botumo ko bulya kunu, takaiba be ma ko pisi yanza niyo ya muhukuso. ¹⁰ A beyo, Kunzi a wongbingbili. Kabusaligu mogubo kunu, gutugu sipananiso niso mawonisila ndi ka mogubo nimo magya ndi. Mogubo mi nimo makaidukulogo aka kaugyila bakilisito bagogo. ¹¹ Luki limoti, takamubikya ambe mutɔ yikaka-yikaka igwinonogi na kekele ka yigya yi niyo aka yo kye mutamanagi kunu itulyosi kadwe ka mulifo. ¹² Bupo kamumingyonitogu, luki limoti, byoni yigya ya limbengi linda ka nibo babailya. Batu bi nibo binisanatu na bunza nibo Kunzi uwananga ndi.

Agume ko Kunzi kakwananigu kaigomosyono

¹³ Ngbingo yi nino Kunzi apa ndi mino Abalahamu agume, akotu ndi goni silika ko lino kaki ka mombukwana-daki. Kegu na mutɔ wagogo nino akitogi Kunzi nino Kunzi akwanana kako silika ko lino kaki. ¹⁴ Abikya ndi be: «A beyo, nudukilyatu ndeke bubunga kugbe, notundiso livanza kaku.» ¹⁵ Abalahamu abunda ndi na limbengi linda, inisana ndi na nilo Kunzi awanyaga ndi. ¹⁶ Ngbingo yi nino bambanzu bakogo mino silika, bakogo ko lino ka mutɔ yi nino ukitogi. Silika apaga munzina ngu, omosisyo bodongoso. ¹⁷ Kunzi apa ndi kauwonisilo bingbanganya batu bi nibo bakwanana ndi kainiso no luki li nilo wanyaga ndi be kakwananigu kogomosyono mutamanagi kaki gutugu iki yi aka. Kinili, amatila ndi silika kugu wa agume yi nino. ¹⁸ Kuwa wa go wa, makpɔmuka maba mi nino kakwananigu kaigomosyono. Kunzi kakwananigu ndeke goni mino kabikya bongu. Makpɔmuka mi nimo atitumisaga mambengi kugbe, ibusu nibo tasa ndi masi kye tigwinonogi bingbufu ka mutamanagi nimo Kunzi atiwanyaga ndi. ¹⁹ Mubundagi mi nimo ka obili kusu a abe litalu liti nilo bakpikilaga ka bato, badikita ko lifo kafuma no iyu. Litalu li nilo ikaga liti na lapu, akitanaga bigye kutuko nikwo bobongisogo kagbanana pa Yotu na pa Yotu-Kugbe. ²⁰ Yeso ingya ndi ka beyo kambwa kusu na ko bulya kusu. hita ndi kumu-kumu ka benze na benze abe Melekisedeki.

7

Melekisedeki a Ngama, a goni Kumu

¹ Melekisedeki yi nimo a ndi ngama wa Salemu na kumu ko Kunzi nino Kugu wa lisey Kugbe. Ngbingo yi nino Abalahamu a ndi mino kaigoku ka lunga ni ubumini bangama, Melekisedeki inda ndi kabangana na iyi, adukilyo bubunga. ² Abalahamu apa ndi zaka wa makpɔmuka masi nimo akupya ndi ka. Isi yo lino la Melekisedeki ni «Ngama wa bungbingbili», na goni bata, a ndi ngama wa Salemu isi yi be «Ngama wa maziyo.» ³ Mosiso katumbulagu likpɔmuka gutugu limoti aka kugu wa obili ka abaki, amaki ikani puponogo kaki. Katumbulagu ndi goni likpɔmuka ko bulya lisey la kibukuta ikani la ka kwa ka kaki. A mudongoni abe Miko-Kunzi, a kumu ka benze na benze.

⁴ Winoni mbeyi ibunu bamombukwana-donu bi beyo o mino mudingi yo! Gutugu titosu aka beyo ka Abalahamu apatu ndi zaka ka makpɔmuka masi nimo akupya ndi ka lunga. ⁵ Batu bi nibo bopupa ka livanza ka Lawi, biita bokumu, ba na mutuu.

Mutuu mi akabikya be okwononi kaukunga batu basi Bezaleli zaka wa makpumuka masi nimo binisonogo na imu, na bamama bu nibo ba ka livananza ka Abalahamu. ⁶ Wina se, Melekisedeki kegu ndi iyi ka livananza ka Lawi. Luki limoti, avatu ndi zaka ka mafoku ka Abalahamu, adukilya ndi goni bubunga, gutugu beyo Kunzi a ndi mino ni api agume yo. ⁷ Okwononi kaiba ni makegu na botumo be mutuu yi nino udukilyogo bengeni bubunga a mutuu mudingi kakitaga nino inisonogo na bubunga. ⁸ Bokumu nibo bavaga zaka, ba batu bukwo. Luki limoti, Melikisedeki avatu ndi zaka, a na obili aka, mudongoni beyo Mobiso o mino katumbulaga. ⁹ Takwanana kabikya ka mulifo be: Ngingo yi nino Abalahamu apa ndi mino zaka ya makpumuka kaki, Lawi apatu ndi goni iyi pisi ka Abalahamu. ¹⁰ A beyo, Abalahamu a titaki Lawi. Gutugu beyo iyi Lawi kegu ndi mino wakibukuta yo, a kuwa ndi na obili aka kye a ka bangu ka Abalahamu, ngingo yi nino Melekisedeki inda ndi mino kabangana na iyi.

¹¹ Bukumu bo a ndi litino la mutuu nimo Kunzi apa ndi Bezaleli. Luki limoti, ligubo la bukumu ka livananza ka Lawi kakwananigu ndi kotulyoso hopisi bayasi. Kinili, okwononi ndi bata kumu wagogo abe Melekisedeki nino kegu ndi iyi ka livananza ka Aluni. ¹² A beyo, bukumu kigomosyono, mutuu igomosyono goni. ¹³ Manzina mi nima akainzina ko bulya ka Mombukwono-dosu nino a iyi ka lidu lagogo. Ka lidu li nilo, mutuu gutugu bemoti aka konogyigu ndeke ligubo la bukumu ka gbugbo. ¹⁴ A beyo, a bingbanganya be Mombukwono-dosu a ka lidu ka Yuda nilo Musa katwaga ndi, ngingo yi nino a ndi mino kanzina ko bulya bokumu.

Yeso a kumu abe Melekisedeki

¹⁵ Niyo akowonisilo likpumuka li nili bingbanganya a be: kumu wagogo odoniku, a mudongoni abe Melekisedeki. ¹⁶ Bakatwaga ndi kaiko kumu kabyenene na mutuu ka bomikya-bambanzu. Luki limoti, iita ndi beyo ko ngu ya obili wa benze na benze. ¹⁷ A beyo, Mobiso atumbulaga be:

«Wa kumu ka benze na benze mudongoni abe Melekisedeki.»

¹⁸ Kinili, Kunzi olimogoni ndi mutuu mi nimo ma mambwa, kye a ndi bipoli ni kegu na izangiya. ¹⁹ Mutuu ka Musa kapagu ndi masolo manza. Luki limoti, batiponi mutamanagi manza kugbe nimo atikpudiso ko Kunzi.

²⁰ Na bata, Kunzi akotu ndi silika. Batu bagogo biita ndi bokumu ni bakakugu silika. ²¹ Luki limoti, Yeso iita ndi kumu pisi ka silika, ngingo yi nino Kunzi abikya ndi mino be:

«Mombukwono-dosu akuni silika, kigomosyonigu bata:

«Wa kumu ka benze na benze.»»

²² Kinili, Yeso no a mutuu yi nino atimibisa linguu la agume nino a wanza kugbe.

²³ Budididi bagogo bata niba: bokumu bagogo ba ndi budingi kugbe kye kukwaku kwu ukpingba ndi kaidukulogo na ligubo kabu. ²⁴ Luki limoti, Yeso a na obili wa benze na benze, ligubo kaki la bukumu kegu ndeke na mulifo. ²⁵ Kinili, akwanana kauhukuso ka linguu batu nibo bakpudoni Kunzi pisi ka kaki, kye iyi a na obili masye masi kaulumbilya.

²⁶ Yeso kuwa ni kumu-kumu nino okwononi ndi ko bulya kusu. A wotu, kegu na likpumuka lanye ikani bunye. Kunzi ateni ndi di na batu ba bunye, adokiso kugu wa lisy kugbe. ²⁷ Kegu iyi abe bokumu-kumu bagogo. Kegu na musasa kapá apepe masye masi ko bulya bunye kaki mbeyi, kumbuso yi ko bulya bunye ka bambanzu. Apa ndi iyi apepe ngang yimoti aka wa ipa ndi mino iyi mombukwana-daki yi. ²⁸ A beyo, mutuu ka Musa umomosagatu bokumu-kumu batu ba buro. Luki limoti, silika nino Kunzi ako ndi kumbusa wa mutuu mi nimo, amomosa ndi Miki nino mukwanana kaika kumu-kumu ka benze na benze.

8

Yeso ni kumu-kumu kusu

¹ Likpumuka la izangiya kugbe nilo takapa kabikya nili: ta na kumu-kumu bemoti, a kugu wa lisy, wakiko ka kambanzikaniko kwa buliki ba bungama ko Kunzi nino wo ngu kugbe. ² Akagya ligubo la bukumu-kumu ka pa Yotu-Kugbe, isi be ka ngingba niyo ipika ndi na Mombukwono-dosu ni kegu mambanzu.

³ Bamomosogo kumu-kumu wasi kye iki kapá mukumbo na bapepe. Kinili, okwononi neki be kumu-kumu kusu beyo ka Kilisito ikito goni no luki lipa. ⁴ Kika ndi ni a kumu

ka ɔbili, kikigu ndi kumu, kye atɔ kɔwa na ɓagogo niɓo ɓapaga ɓapepe kaɓyeneɓe na mutuu ka Musa. ⁵ Ligubo li niɓo bokumu bi niɓo ɓagyaga a gu likingyosi aka, a mulundu ma makpamuka mi nimo a kugu wa lisyɛ mudɔngoni abe niɓo Kunzi awonisa ndi Musa. Ngbingo yi nino Musa a kɔwa ndi mino ɓuwobi kopika ngbangba, Kunzi abikya ndi ɓe: «Ange, gya ligubo lasi ɓeyo nuwonisila ndi mino ka ngɔpa.» ⁶ Luki limoti, mbiya yi nima Yeso a kɔwa na ligubo lidingi kugbe kaakitaga bokumu bi niɓo. A luga wa agume wanza kugbe nino ɓatiwanyaga ndi.

⁷ A ɓeyo, kika ndi ni agume wa mambwa a ndi wanza, kikigu ndi ɓata na izangiya kainisono na nino wa maɓa. ⁸ Luki limoti, Kunzi a ndi kauyoyiso ɓata kaki wa abikya mino ɓe:

«Mombukwono-dosu abikya ndi ɓe: ka masye mi nimo akodoku, nagyatɔ agume wambiya na Bezaleli na bomikya-Bayuda.

⁹ Kikigu mudɔngoni abe nino nugyilya ndi ɓatitaba lisyɛ niɓo nugwi ndi mino kaɓokuko, nunyoku ka Misili.

Iyi aka ndi ɓata ɓe:

Yeki ɓakaɓyegu ndi agume yi nino, kinili, imi, nusa ndi.

¹⁰ Omotiloku ndi ɓe Agume yi nino nugyilya ndeɓe Bezaleli nima: Kumbusa wa masye mi nimo:

noɓika ndeɓe mutuu kami ka yimibo kaɓa,

noɓɓikaga ka mambengi kaɓa,

nika ndeɓe Kunzi kaɓa,

iɓa, ɓika kɔwa ndeɓe ɓava-kukami.

¹¹ Kegɔ ndeɓe ɓata na mutuu yi nino awonisila ndeɓe mutuu wagogo ikani mamaki ɓe emibi,

kye ɓemiba ndeɓe ɓasi,

iɓa ɓasi, iki bomiki ikani ɓamboku.

¹² A ɓeyo, napilyatɔ ndeɓe ɓunye kaɓa,

nakatamanigu ndeɓe ɓata ɓunye kaɓa.»

¹³ Ngbingo yi nino Kunzi anzina ndi mino ko bulya agume wambiya, manzina mi nimo oyitisa kɔwa ndi nino wa mambwa luki landeli. Wina se, luki kiita landeli, ambukumana iba a kɔwa ɓuwobi kolimiko.

9

Malumba ma ɔbili na nimo ma kugu wa lisyɛ

¹ Agume wandeli a ndi na ɓopisi niɓayo okwononi kaɓye ko bulya likungoni, ndaɓu ya malumba mi a ndi kuuu ka litombu. ² A ɓeyo, ɓopika ndi ngbangba niyo, ɓagbanana ndi ka ɓapa ɓayifa. ɓalikya ndi pa ya mambwa ɓe pa yotu. Ka ɓeyo, a ndi na pa yibiso tala, se kɔwa miza nino ɓabisaga ndi mino mukati nimo ɓapaga ndi Kunzi. ³ Kumbusa wa kutuko niɓo kwa yiɓa, a ndi na pa yagogo niyo ɓalikyaga ndi ɓe Pa Yotu Kugbe. ⁴ Kambwa kadwe ku, a ndi na ɓgogbo niyo ɓagya ndi na ɔlo ko bulya yibusya adudu, andananaga ndi na sanduku wa agume nino ɓagbodya ndi wasi na ɔlo. Kuuu wa sanduku yi nino, mana a ndi ka mbike yimoti niyo ɓagya ndi na ɔlo, mudanga ka Aluni nimo abaka ndi mauwa ka mu mi, se kɔwa bomikya-ɓamiza ɓa litalu niɓo ɓokpika ndi mino Mutuu ma agume. ⁵ Kugu wa sanduku yi nino, a ndi na ɓamalalika niɓo ɓumakaga ɓe ɓamakelubi niɓo ɓowonisogo iɓiba ko Kunzi. ɓepapi kaɓa otikyaga ndi pa yi niyo ɓakpazaga ndi mino ɓangu ko bulya mupilya ma ɓunye. Luki limoti, mbiya yi nima, kegɔ mbeyi ngbingo katambalaga likpamuka limoti-limoti kugu yi.

⁶ Niyo ɓobungusyaga ndi yasi ɓeyo, bokumu ɓogulyaga ndi masye masi ka pa ya mambwa kagya ligubo kaɓa. ⁷ Luki limoti, kumu-kumu aka no ogulyaga ndi nganga yimoti aka ka nze ka pa ya niyo ya yiɓa. Ogulyaga ndi ku ɓeyo na ɓangu ka nyama kapá Kunzi ko bulya ɓunye kaki ɓikpe, na niɓo ka ɓambanzu. ⁸ Limbengi-Lotu akowoniso ɓe pisi yigulyo ka Pa Yotu-Kugbe kanoukwikonigu mbeyi, kye pa ya mambwa a mbeyi ɓata wa aka wa. ⁹ Niyo a kɔwa likingyosi ko ngbingo yi nima. Niyo akowoniso ɓe iki mukumbo ikani ɓapepe niɓo ɓapaga Kunzi, kakwananigu koitiso limbengi ka mutuu yi nino abibisaga Kunzi lanza. ¹⁰ Makpamuka mi nimo a yigya ka ɓambanzu aka. Yigya yi niyo igumya ndi ka niyo ɓakwanana ndi kalya ikani komwo ikani ko pisi ya mutuu

dididi ma kibubiso. Likpamuka li nilo ifungusyaga ndi kadwe ka lisyε li nilo Kunzi oitiso mino makpamuka masi mambiya.

Kilisito apa ndi obili kaki abe apee

¹¹ Luki limoti, Kilisito odoku ndi abe kumu-kumu katipá makpamuka manzanza nimo a kuwa wa. Iyi ogulya ndi ka ngbangba niyo a ndi ya izangiya na yanza kugbe. Kipikagu ndi na bomikya bambanzu, akaibikya be kegú luki la litombu li nili. ¹² Ingya ndi ka Pa Yotu-Kugbe ngangwa yimoti aka. Ku beyo, kapágu ndi apee wa bangu ya bamemi na bomikya-bangombe, luki limoti, apa ndi bangu kaki bikpe, atikulaga lingunu. ¹³ A beyo, kika ni bububisaga ndi batu bi nibo ba ndi na bunye kabyenene na yigya ka batitabu, pisi kaukpazyá na bangu ka bamemi ikani niyo ka bomikya-bangombe ikani kaumbwoso na libu ka bangombe nibo bubusyaga ndi, ¹⁴ kika ni a beyo, iko se kuwa liki ka bangu ka Kilisito? Pisi ka Limbengi la benze na benze, ipá ndi iyi mombukwana-daki ko Kunzi abe apee ninu kegú na ifa. Bangu kaki oyikosatu mutamanagi kusu kaasa yigya yanye, kye tiki kagugubyo Kunzi ninu a na obili.

¹⁵ Kinili, Kilisito a lizabu la agume wambiya, kye batu nibo Kunzi umakaga ndi binisoni na bunza ba benze na benze nibo wanyaga ndi. Pisi ka kukwaku kaki, ukulaga ndi bambanzu kopupo ka bunye nibo ba ndi mino ka agume wandeli.

¹⁶ Mumbanzu kokwo, asa agume, okwononi kowonisilo be mutuu yi ninu asi agume yi ninu okwoni ndi. ¹⁷ A beyo, agume a na izangiya kumbusa wa kukwaku aka. Luki limoti, mombukwana-daki yi kiko mbeyi bata na obili aka kegú na izangiya. ¹⁸ Kinili, agume wandeli kapungagu ndi ligubo aka ni bangu kanofukogigu. ¹⁹ A beyo, Musa apanga mbeyi ndi kautangulyaga batu basi mutuu masi mi nimo ikpikaga ndi. Ava kuwa ndi bangu ka bomikya-bangombe na bamemi pa imoti no libo. Kumbuso yi, mumbuzu ma isopo pa imoti na panga ya kutuko kwangbu, amakya kuso yi, akpazyá kugu wa kitabu ya mutuu na kugu ka batu basi. ²⁰ Anabikya be: «Niyi a bangu katulyoso agume niyo Kunzi amabikya ndi mino be mubongonito.» ²¹ Musa akpazyá gonni ndi bangu kugu wa ngbangba na kugu wa makpamuka masi nimo bagyaga ndi na imu ligubo. ²² Kabyenene na mutuu, budingi ba makpamuka ingumosaga na bangu aka. Bangu kodukogi, mapilya ma bunye kikigu.

Kilisito ni apee ninu atambaga bunye

²³ Okwononi neki be mokingyosi ma makpamuka masi mi nimo kugu wa lisyε ingumosi mafongoni beyo. Luki limoti, okwononi bongumosi makpamuka ma kugu wa lisyε bikpe pisi ka bapepe nibo banza kugbe. ²⁴ A beyo, Kilisito kingyagu ndi ka Pa Yotu-Kugbe niyo ipika ndi na bambanzu, a gu ndi likingyosi la Pa Yotu-Kugbe aka. Luki limoti, ingyá ndi iyi kugu wa lisyε, ku o mino mbiya yi nimu kambwa ko Kunzi ko bulya kusu. ²⁵ Byanga basi, kumu-kumu ka Bayuda ogulyogo ka pa Yotu-Kugbe na bangu ka nyama. Luki limoti, Kilisito kingyagu ndi iyi ku beyo kye igilyagi kaipá ka apee. ²⁶ Kagya ndi abe ibu, iba igyogiyisoni bikyo katukya wa aka wa bagya ndi mino obili. Luki limoti, mbiya yi nimu, masye ma mulifo a kuwa buwobi, Kilisito iwonisa ndi iyi ngangwa yimoti aka, kolimogo bunye na kaipá iyi mombukwana-daki ka apee. ²⁷ Mutu wasi okwaga ngangwa yimoti aka. Kumbuso yi, Kunzi ako likpamuka kaki. ²⁸ A beyo Kilisito ipá ndi mino ngangwa yimoti aka ka apee ko bulya yilimogo bunye ka batu budingi. Igokuto ndeke bata, kikigu ko bulya yilimogo bunye, luki limoti, kaupá batu nibo bakabandaga muhukuso.

10

¹ Mutuu ka Musa kegú kowonisilo ka lingunu makpamuka mi nimo atu, luki limoti a mulundu ma makpamuka nimo odoku ndeke. Mutuu ni nimo akungaga be bapági mugbe ma bapepe mumoti aka byanga basi. Kakwananigu kaitiso banza batu nibo bakpuda ko Kunzi. ² Kika ndi ni batu bi nibo babibisaga Kunzi beyo bupilyagatu bunye ka ngangwa yimoti aka, bakiminigu bata ndi abe bakika na bunye, bakapigu ndi bata apee. ³ Luki limoti, pisi ka bapepe bi nibo, bambanzu batamanaga bunye kabu byanga basi. ⁴ A beyo, bangu ka bomumu ba bangombe na bogbungulu kakwananigu gutagu kasukusaga bunye.

⁵ Kinili, ngbingo yi ninu Kilisito a ndi mino kogulya ku ka obili, abikya ndi Kunzi be: «Wakapagu ndi apee ikani mukumbo
Luki limoti, wegyilya ndi nzayi.

⁶ Wokogwagu ndi magyagya na banyama bubusya ka gbogbo ikani bapepe bupilya bunye.

7 Nabikya kawa ndi be: «Kunziooo, imi nimu, noduku kagya sipananiso kaku,

mudɔngoni beyo bokpikaga ndi mino likpumuka kami ka kitabɔ ya Mutuu.»

8 Kilisito abikya mbeyi ndi be: «Wakapaga ndi apepe, mukumbo, banyama bubusya kagu wa gbogbo gutagu apepe mupilya bunye kubosilyaga ndi begeyo.» Wina se, bupaga bapepe basi bi nibo kabyenene beyo mutuu o mino kabikya. 9 Kumbuso yi, iyi aka ndi be: «Imi nimu, noduku kagya sipananiso kaku.» Ko pisi yi niyo, ulimaga bapepe bandeli, ubisa kuwa nibo kaki. 10 Yeso-Kilisito agyatɔ ndi sipananiso ko Kunzi, ipa iyi mombukwana-daki nganga yimoti aka. Kinili, atibubisa kuwa.

11 Masye masi, kumu wasi amagaga kagya ligubo kaki, upaga bongbinga basi bapepe mudɔngoni aka. Luki limoti, bapepe bi nibo bakakwananigu ndeke katumba bunye.

12 Wina se, Kilisito apa ndi ka bongbinga basi apepe bemoti aka ko bulya yipilya bunye. Kumbuso yi, ikoku ndi ka kambanzikaniko ko Kunzi. 13 Ku beyo, akabundaga mbiya yi nimu be Kunzi ubisi bomuyoniso kaki kusili wa bakagba kaki. 14 Pisi ka apepe bemoti yi nino aka no, uitisoni batɔ ba lingunu ka bongbinga basi batɔ bi nibo ububiso.

15 Limbengi-Lotu a goni katitumbulyaga likpumuka li nilo. Anabikya mbeyi be:

16 «Mombukwono-dosu akabikya be:

Nomosa ndeke na ibu agame yi nimu,

kumbusa wa masye mi nimo.

Nobisa ndeke mutuu kami ka mambengi kabu,

Nokpika ka tamanaga kabu.»

17 Kumbuso yi, omotiloku be:

«Nakatamanigu ndeke bata bunye ikani yigya yanye kabu.»

18 Wina se, kika ni bopilyini bunye, kegu bata na izangiya kapá apepe ko bulya bunye bi nibo.

Takpuɔini Kunzi

19 Bomika-mama, pisi a kawa na ifusu fikpo kogulya ka Pa Yotu-Kugbe ko ngungu ya bangu ka Yeso. 20 Atihukwilyoni ndi pisi, pisi yi niyo a yambiya na niyo atikaga ka obili kakitanaga ka kutuko nikwo agbananaga Pa Yotu na Pa Yotu-Kugbe, isi be pisi ka nzuyi kaki mombukwana-daki. 21 Ta no kumu-kumu bemoti nino Kunzi amomoso ka mu ma Ndaɔ ko Kunzi. 22 Takpuɔini neki na limbengi la lingunu, butumo na baya, na limbengi nilo bingɔ ni kegu na mutamanagi manye, na nzuyi niyo bosukusogi no libo lanza.

23 Tigwinonogini bigugugu ka mutamanagi nimo tikaga kanzina ko bulya yi, kye Kunzi kakwananigu kagomoso agame nino atiwanyaga ndi. 24 Tobuulyonogini mabobo, tanakpamyana kapa na kagya likpumuka lanza. 25 Takosonitogu kamumukana ka musilyoni kusu beyo batɔ bagogo bagyaga mino. Luki limoti, totumisonini mambengi, mudɔngoni beyo mo mino kaino be masye ka Mombukwono-dosu a kawa buwobi.

26 A beyo, takiko kagya bunye ka yakolyi ni takaiba bingbanganya lingunu, kegu bata na apepe nino akwanana kasukusa bunye. 27 Luki limoti, atitigolyi kawa kabundaga ka kabangaku ngbingo nino Kunzi ako mino mungimbo, na beyo lidada lo buku ugbanda ndeke mino bomuyoniso kaki. 28 Mutu wasi nino obuno mutuu ka Musa, bamwi ni bakegu no nzonzi, kika ni bademu binisonini baba ikani basaa kabikya be ogyi bi bunye.

29 Ika kawa liki ka mutu yi nino akamina Miko Kunzi payaya? Ina bangu ya agame nino babubisa ndi na iyu payaya, anatumbwa Limbengi la iziyo ko Kunzi? 30 A beyo, takamibo mutu yi nino abikya ndi be: «Imi no nigrisaga ndeke bunye, imi no nakalyaga ndeke.» Omotiloku goni be: «Mombukwono-dosu akotɔ ndeke mungimbo ka batɔ kaki.» 31 A likpumuka la kabangaku kugbe kogwa ka maboku ko Kunzi nino a na obili.

32 Tomononi mbeyi nilo amusilya ndi ka masye mi nimo akitaga ndi. Ka masye mi nimo, niyo minisana ndi na bungbanya ko Kunzi, mokibya ndi yigyogiso ya lunga lapu. 33 Butumbwatɔ ndi batɔ bagogo luga kunu, bugyogiso ka pa yangba. Bongbingo bagogo mikagatu ndi goni bakitulya kausingyo batɔ bi nibo bugyogisaga ndi beyo. 34 A beyo, bamugyogisatu ndi pa imoti na batɔ nibo ba ndi ka boloko. Mabailya goni na magyaga be bamakupyɔi mukumbo kunu, kye ma ndi kaiba be ma na lingama lanza kugbe, nilo la benze na benze. 35 Makodikogonitogu, kye minisana na mukalya mudingi ko bulya yi niyo. 36 Mokwononi kokibyo, kye motulyosi sipananiso ko Kunzi, minisono na nilo amuwanyaga ndi. 37 A beyo, ikpikaga be:

«Osikoni ngbinga mukede, mukede kugbe,

mutu yi nino okwononi kodoku, odoku ndeke,

kolyipyigu b̄ata.

³⁸ Kunzi obikyoku b̄e:

M̄utu wongbingbili ko misa kami,
ika na ob̄ili pisi ka baya.

Luki limoti, kiga kumbuso, nakogwigu magyagya na iyi.»

³⁹ Takegu abe b̄atu bakiga kumbuso, b̄obungogo. Luki limoti, ta b̄atu ba baya na nibo ko pisi ya muhukuso.

11

Baya

¹ Kaiko na baya ko Kunzi, a kaiko wakitambiya ka likp̄um̄uka nilo wanamutamanagi mi, na kabailya b̄e a lingun̄a likp̄um̄uka nilo wakaninigu. ² Kunzi ubailya ndi botitosu pisi ka baya kab̄u.

³ Pisi ka baya, takaiba b̄e Kunzi agya ndi ob̄ili na munzina aka kinili makp̄um̄uka nimo inisogo agya ndi katukya ka nimo kinisonogigu.

⁴ Pisi ka baya, Abeli ap̄a ndi Kunzi apepe wa izangiya kugbe kakitaga nino ka Kaina. Pisi ka baya Abeli goni, Kunzi atwa ndi mut̄u wongbingbili, kye iyi mombukwana-daki abailyat̄u ndi apepe kaki. Pisi ka baya kaki, mongoni ka Abeli ikaga b̄ata kaidukulogo aka gut̄ugu b̄eyo okwa ndi mino yo.

⁵ Pisi ka baya, In̄uka kokwagu ndi, Kunzi adokisa ndi mubisi kugu wa lisȳe. Mut̄u gut̄ugu bemoti kaminagu ndi b̄ata, kye Kunzi adokisat̄u ndi b̄e iki buwobi na iyi. M̄obiso ko Kunzi akat̄umbulaga b̄e kambwa kadokiso kugu wa lisȳe, In̄uka agyat̄u ndi likp̄um̄uka lanza nilo abosila ndi Kunzi. ⁶ Wina se, mut̄u gut̄ugu bemoti aka kakwananigu kabosiloyi Kunzi ni keḡu na baya. A b̄eyo, mut̄u nino akapa karpud̄a Kunzi, okwononi kabailya mbeyi b̄e Kunzi at̄u na ukalyagat̄u b̄atu nibo bab̄ib̄yaga.

⁷ Pisi ka baya, Nua am̄akanat̄u ndi Kunzi ka makp̄um̄uka nimo a ndi kaigyonoso kani bakininigu mbeyi. Ogwi ka limbengi likp̄um̄uka nilo Kunzi abikya ndi, agya ingb̄olo nino iyi mombukwana-daki na livananza kaki bahuka ndi mino. Amakyat̄u kuwa ndi ob̄ili ka mungimbo. Pisi ka baya kaki, Kunzi atwa ndi mut̄u wongbingbili.

⁸ Pisi ka baya, Abalaham̄u am̄akanat̄u ndi Kunzi ngbingo yi nino amaka ndi mino. Aga ndi ka muḡi nimo Kunzi awanyaga ndi kaiko lisimo kaki. Asa ndi ku-kab̄u ni keḡu kaiba b̄e akomolyoku yani. ⁹ Pisi ka baya, ika ndi ka muḡi nimo bawanyaga ndi abe mubiko. Ikaga ndi ka bangbanga, pa imoti na Isaka ib̄u na Yakobo nibo Kunzi up̄a ndi goni agame m̄ud̄ongoni abe Abalaham̄u. ¹⁰ A b̄eyo, Abalaham̄u a ndi kabundaga gud̄u nino wa mubumbe map̄u, nino Kunzi apimaga ndi, apiko.

¹¹ Pisi ka baya, gut̄ugu b̄eyo Sala a ndi mino nduya na mb̄oku-mb̄oku kugbe yo, abukuta ndi kye a ndi na baya b̄e Kunzi atulyosat̄u agame nino awanyaga ndi. ¹² Kinili, pisi ka mut̄u bemoti nino a kuwa se ndi iyi kabundaga kukwak̄u, ibukuta b̄evananza bayakp̄u kugbe abe mangutu, abe mbumi ya mut̄uli mo libo lidingi niyo bakakwananigu katanga.

¹³ B̄atu basi bi nifa bokwa ndi ka baya ni bakinisonigu na makp̄um̄uka nimo Kunzi awanyaga ndi. Luki limoti, binat̄u ndi, batilya ka b̄u byi aka. Babailya goni b̄e ba ndi bobiko aka na b̄atu ba liḡundu kunu ka litomb̄u. ¹⁴ A b̄eyo, b̄atu bi nibo banzinaga b̄eyo, bowonisilogo b̄ingbangan̄ya b̄e bakaikisilya muḡi kab̄u. ¹⁵ Bakika ndi b̄ata limbengi ka muḡi nimo botukyoku ndi mino, bakwananat̄u ndi kakisa pisi kaiga b̄ata ku b̄eyo. ¹⁶ A b̄eyo, ba na musasa ma muḡi manza kugbe, muḡi mi ni nimo a kugu wa lisȳe. Kinili, Kunzi keḡu no suni b̄e bamaki b̄e Kunzi kab̄u, kye ubungusilyogoni ndi gud̄u.

¹⁷ Pisi ka baya, Abalaham̄u ap̄a ndi Isaka ka apepe ngbingo yi nino Kunzi akingila ndi mino baya kaki. A ndi wakitulya kap̄a mukpekpe mo mikaki, gut̄ugu b̄eyo Kunzi a ndi mino ni apini agame yo. ¹⁸ Kunzi a ndi ni abikyini b̄e: «Wamb̄uwa ndeke pisi ka Isaka.» ¹⁹ Luki limoti, Abalaham̄u a ndi na mut̄amanagi b̄e Kunzi a no ngu kabililiso Isaka. Kinili, Kunzi amigisilya ndi mikaki, m̄ud̄ongoni abe mut̄u yi nino opupiku ka mb̄uku luga wa bamanda.

²⁰ Pisi ka baya, Isaka ufukilya ndi Yakobo ib̄u na Esau b̄ubanga ka makp̄um̄uka nimo igyonosa ndeke.

²¹ Pisi ka baya, Yakobo a kuwa ndi buwobi kokwo, ufukulyo bomika Yezefu basi bab̄a b̄ubanga. Itungbula ka mudukpo kaki, abibiso Kunzi.

²² Pisi ka baya, Yezefu a kuwa ndi buwobi kokwo, atambulaga be Bezaleli bopupokuto ndeke ka Misili, na beyo okwononi mino be bagyi ndeke mino no kuwo kaki.

²³ Pisi ka baya, abaki na amaki Musa basuma ndi ka batimba basaa kumbuso kabukuta yi. Yeki bina ndi be miki a wanza, bakabangaga ndi kobuno mutuu ka ngama.

²⁴ Pisi ka baya, Musa ni a kuwa iti wa mumbanzu aka, akya ndi be bambanzu hiki kabikya be a miko-mika Falao nino ibukuta ndi no mikaki muko yi. ²⁵ Apa ndi kaigyogyiso pa imoti na livananza ko Kunzi ni kogwigu magyagya kaiko ka bunye ko ngbingo. ²⁶ Ina ndi be kaigyogyiso abe Kilisito a ndi na izangiya kugbe kakitaga lingama la Misili. A beyo, bazwa kaki ba ndi byi kugbe kugu wa mukalya nimo odoku ndeke.

²⁷ Pisi ka baya, Musa atukya ndi ka Misili ni kegu kabanga diya ka ngama. Igwinanaga ndi ka baya abe kiko kamina Kunzi yi nino bakaminagigu. ²⁸ Pisi ka baya aka, alisisa ndi yinga wa Pasika, akpamyi ndi be bakpazyi bangu ko pumi bekye malaika nino akpakyana na kukwaku kulumwisogonito baputa ka Bomikya-bezaleli.

²⁹ Pisi ka baya, Bomikya-bezaleli bazaba ndi lifo lidingi Langbu mufongoni abe bakiko karpakyaana ka litomba. Luki limoti, niyo Bamisili bikipunda kazaba begyo, bolumwaga ndi.

³⁰ Pisi ka baya, gudu wa Yeliko ofukana ndi wa Bomikya-bezaleli balingikyana ndi mino ka masye madia na ika.

³¹ Pisi ka baya, Laaba nino a ndi afanda, kokwaga ndi pa imoti na batu nifo bobuna ndi mutuu ko Kunzi, kye utilyatu ndi binza batu nifo bogulya ndi bipele ka gudu.

³² Nakwanana bata kabikya iki? Nakegu bata no ngbingo kanzina ko bulya ka Gidioni, Balaki, Samusoni, Yefuta, Daudi, Samueli na bogyalandu. ³³ Pisi ka baya, bakapyatu ndi giyo ka bangama, bagyatu ndi makpumuka mo ngbingibili, binisana na makpumuka nimo Kunzi uwanyaga ndi. Budulagatu ndi bokpwingi noku, ³⁴ bolimagatu ndi madada mo buku, bahukaga kukwaku kwa badukpa. Ba ndi bapo, luki limoti biita botutungo. Bagegu ndi na bitya liso ka lunga, bumisyaga ndi basuda nifo bogogoku ndi kaubumoniso bingbwi. ³⁵ Pisi ka baya, boko buminatu ndi batu kabu nifo bokwaga ndi kopupo ka bambuku, bumigisyo ya kabu.

Pisi ka baya, batu bagogo bakya ndi kakulikanaga kumbusa wa yigyogyiso kugbe kye bopupi ka bambuku na binisano na obili nino wanza kugbe. ³⁶ Bagogo bata bokibya ndi mosikoni na buma, bukandaga ndi bagogo, bumakya ka boloko. ³⁷ Bumwogo ndi bagogo na matamu, busikisa bagogo na siyi, bumwogo bagogo na badukpa. Bagogo banamama bigbagbagba, bimokisyogini bokoto ka bakondolo ikani nito ka bamemi. Ba ndi batu ba yangya, bugyogisaga ndi binye, banugya yapupu-pupu. ³⁸ Obili kakwananagu ndi na inguo ya batu bi nifo. Bamamaga ndi bigbagbagba ka besa na ka bangupa, bikaga ndi ka matamu na ka masye nimo ka litomba.

³⁹ Kunzi ubailya ndi batu bi nifa basi ko bulya baya kabu. Luki limoti, bakinisanagu ndi no luki li nifo Kunzi awanyaga ndi. ⁴⁰ A beyo, Kunzi atifungusilyogoni ndi likpumuka lanza kugbe, kinili kapaga ndi be biiti banza ni takegu pa imoti na ibu.

12

Kunzi ni Obosu

¹ Ibusu goni, ta na bademu budingi nifo ba na ibusu bukungulo. Yeki a beyo, tosini likumbogi lasi na bunye nifo akwanana kotiwoso likpakanili kusu, tidufulo na mbangu kadwe ka mulifo ma likpumuka nifo batiwanyaga ndi. ² Topyini miso ka Yeso nino a mupunganagi na mulifo ma baya kusu. Apatu ndi kokwo ka musalaba, ni kinigu suni ka inguo ya kukwaku kwi nikwo. Atu ndi kaiba magyagya nimo a ndi kodoku, mbiya yi nima a wakiko ka kambanzikaniko kwa buliki ba bungama ko Kunzi.

³ Mutomononi muti yi nino okibya ndi yigyogyiso ka mafoku ka batu bunye. Kinili, takuponitogu, takodikogonitogu, ⁴ kye ka lunga li nifo mo mino na bunye, makanobumonigu mbeyi kadwe ka kukwaku. ⁵ Mabusoloni mutiwi nimo Kunzi amutiwaga mufongoni abe kika kautiwa bomikaki?

«Mikami, wakinonitogu payaya yoyiso ka Mombukwono-dosu, wakodikogonitogu ngbingo yi nino o mino kauyoyiso.

⁶ Kye Mombukwono-dosu ayoyisogo muti yi nino apaga, ayipogo muti wasi nino avaga abe mikaki.»

⁷ Yeki a beyo, kibyoni yigyogyiso niyo Kunzi o mino kamuyoyiso. Amugyaga mufongoni abe bomikaki. Ambe, miki tino no abaki kayoyisogio? ⁸ Kika ni Kunzi kegu kamuyoyiso abe bomikaki basi, isi yi be makegu bomikaki, ma bomiki ba bubala. ⁹ Kika ni bobosu banatoyoyisaga ndi, tanumukana, igyonoso kuwa liki be takamukononitogu

Obosu nino wa limbengi kye tiki na obili? ¹⁰ Bobosu batiyoyisaga ndi ka masye makede beyo bapaga ndi mino. Luki limoti, Kunzi atiyoyisogo ko bulya bunza kusu, kye atibubisi abe iyi. ¹¹ Niyo batiyoyisogo, inisogo ko ngbingo yi nino abe bakiko katigya binye ni kegu abe kiko likpumuka la igyagya. Luki limoti, kumbuso, batu bi nibo bugyaga ndi beyo, binisonogo kuwa ndeke na obili wongbingbili na nino wa maziyo.

Yoyiso na mutiwi

¹² Nononi neki maboku nimo a mukapaga, na moli nimo a mudikaga. ¹³ Kpokyononi ka hopisi nibayo ba yongbingbili, kye muti wa mudili kosokogonito, luki limoti, akpakyani beyo okwononi mino.

¹⁴ Kisoni maziyo na batu basi na yibubiso ko misa ko Kunzi. Kiki beyo, muti gutugu bemoti aka kaminigu ndeke. ¹⁵ Wiminyonito, muti gutugu bemoti aka kosononoitogu na iziyo ko Kunzi. Muti gutugu bemoti aka kiitonitogu abe sibukaso sozo niso abakaga, amakya likpumuka lanye luga ka bambanza budingi, upata. ¹⁶ Wiminyonito, muti gutugu bemoti aka luga kunu kikonitogu muti wa bilya, ikani muti wa kina makpumuka ko Kunzi payaya mudongoni abe Esau nino agaba ndi buruta kaki ko bulya mikya malili aka. ¹⁷ Beyo mibaga mino, akisa kuwa ndi kumbuso yi be abaki adukilyi bubunga, luki limoti, kinisanaga ndi na ibu. Kinaga ndi bata pisi kogomonyono likpumuka li nilo, gutugu beyo a ndi mino kaugwonoso bomomiso-miso yo.

¹⁸ Ifunu makanosiligu ko luki nilo okwononi ndi be bavili mudongoni beyo Bezaleli bosila ndi mino ka ngupa ya Sinai. Ngupa yi niyo a ndi no buku bongido-ngido, opiyoni no biti bipti, no mbumbo, ¹⁹ liyu la siba a ndi kogwonono ka beyo na munzina. Niyo Bezaleli bakana ndi liyu li nilo beyo, babikya ndi be Kunzi kubikyonitogu bata luki gutugu limoti aka. ²⁰ A beyo, bakakwananigu ndi bata kapilya mutuu mi nino Kunzi upa ndi be: «Muti wasi, gutugu nyama aka kavila ngupa okwononi bamwi na matamu.»

²¹ Likpumuka li nilo a ndi libongiso, Musa aka ndi be: «Nakabanga, nzuyi aketwa bikyakakya!»

²² Luki limoti, ifunu, mosiloni buwobi na ngupa ya Siona, ka mugi ko Kunzi nino a na obili. A Yelusema nino wa kugu wa lisyé ka belofu na belofu ka bamalaika bo mino kogwa magyagya. ²³ Ifunu, mokpudoni musilyoni ma magyagya nimo ka baputa ko Kunzi, nibo bukpikaga mino kugu wa lisyé. Makpudoni goni Kunzi, nino a zoi ka batu basi, na ka mabengi ka batu bo ngbingbili nibo bolumwaga ndi, biitoni banza. ²⁴ Makpudoni Yeso nino obisa yukana pisi ka agume wambiya na bangu kaki niyo adukaga ndi. Bangu yi niyo atibikyaga makpumuka manzanza kugbe kakitaga niyo ka Abeli.

²⁵ Wiminyonito, makakyonitogu kamukana muti yi nino akamunziniya. A beyo, batu bi nibo bakya ndi kamukana muti yi nino a ndi kaup mutuu kunu ka litombu, bakanyikagu ndi ka yigyogiso. A bingbanganya be, takapilya Kunzi mugongu nino akatipa mutuu kotukyoku kugu wa lisyé, takanyikigu yigyogiso. ²⁶ Ko ngbingo yi nino, liyu kaki ogugumisatu ndi litombu, luki limoti, mbiya yi nima atipa kuwa agume yi nima: «Nogugumisa kuwa ndeke bata litombu nganga yimoti, kikigu litombu aka, luki limoti na kugu wa lisyé goni.» ²⁷ Munzina mi nima «nganga yimoti» akowonisilo be makpumuka mi nimo Kunzi agya ndi agugumatu ndeke, olimikogo, nimo kagugumigu ndeke mo otigolo.

²⁸ Tikini neki na magyagya, kye tinisononi na bungama nibo bakakwananigu kogomonyono. Towonisilini magyagya mi pisi kagugubyo Kunzi beyo abosilo mino, tanabibiso, tanabanga. ²⁹ A beyo, Kunzi kusu a buku nibo olumwisogo.

13

Kaga likpumuka nilo okwononi kabosila Kunzi

¹ Widukulogoni kapanana mudongoni abe bomika-muko. ² Makobusolonitogu kautilya bobiko. Ko pisi yi niyo, batu bagogo butilyatu ndi bamalaika ni bakega kaibo. ³ Hutomononi batu bi nibo ba ka boloko abe makika pa imoti na ibu. Hutomononi goni nibo bakaigyogiso, mudongoni abe bakiko bi kamugyogiso ifunu.

⁴ Okwononi batu basi bobibisi vanana. Muko na muluku bakimokyonitogu ka bufanda. Kunzi usombisatu ndeke batu ba bilya na nibo basyege na boko ikani bambunya bengeni.

⁵ Makosyogonitogu limbengi ko bulya buyi aka, gwoni magyagya na makpamuka mi nimo ma na imu, kye Kunzi mombukwana-daki abikya ndi be: «Nakusigu ndeke, nakatukyigu ndeke buwobi na iwe.» ⁶ Kinili, takwanana kabikya na limbengi limoti be: «Mombukwono-dosu a mutu yi nino esingyogoku, nakikigu na kubangaka.

Mumbanzu egya piye iki?»

⁷ Hutomononi baputa kunu, nibo bamubikyaga ndi mongoni ko Kunzi. Mutomononi obili kabu na beyo bokwa ndi mino, mabye pisi ya baya kabu. ⁸ Yeso-Kilisito a mudongoni iki isyeikubi, na lisyeli-nili na ka benze na benze. ⁹ Makisonitogu kobungogo na mobi ma mutuu dididi. A beyo, a binza be limbengi kunu iki litumo na iziyo ko Kunzi ni kegu ka bopisi dididi nibayo igumyaga ka likpamuka la malili. Likpamuka la malili kikogigu na izangiya gutugu imoti aka ka nibo babyege.

¹⁰ Ibusu, ta na gbogbo kusu, bokumu ka Bayuda nibo bagyaga ligubo ka Pa Yotu-kugbe bakakwananigu kalya luki nilo bopi ka gbogbo kusu. ¹¹ Kumu-kumu ka Bayuda indaga na bangu ka banyama ka Pa Yotu-Kugbe kapá ka apepe ko bulya yilimogo bunye. Luki limoti, bususyaga banyama bi nibo kunzi wa gudu. ¹² Kinili, Yeso okwa ndi goni kunzi wa gudu wa Yelusalema kye ungumosi bambanzu na bangu kaki mombukwana-daki. ¹³ Togoni neki ku o mino kunzi wa gudu, tabailya yigyogyiso mudongoni abe iyi. ¹⁴ A beyo, takegu na gudu wa benze na benze kunu ka litombu. Luki limoti, takakisa gudu yi nino akodoku. ¹⁵ Pisi ka Yeso, tapini Kunzi apepe nino mubibiso masye masi, isi yi be apepe yi iki nino wa mambu kobibiso lino kaki. ¹⁶ Makobusolonitogu kagya bunza, na kosingyono, kye inguo ya bapepe bi nibo babosilogo Kunzi nibo.

¹⁷ Humukononi baputa kunu, mubanga. A beyo, bamubuulyogo bongbinga basi, kye batumbulagatu ndeke ligubo nilo bagya ndi ko misa ko Kunzi. Makumukana, bagya ligubo kabu na magyagya ni bakegu kaitangula. Bakiko kaitangula, ligubo kabu kikigu na izangiya ku kunu.

¹⁸ Widukulogoni katilumbilya aka. Ta na baya ambe ta mambengi bidese. A beyo, ta na musasa kaiko na yigya yanza ka bopisi bayasi. ¹⁹ Nakamukunga na kekele ambe lumboni kye Kunzi eukwilyi bata pisi kaiga bigala-gala ku kunu.

Malumba

²⁰ Kunzi, litino la maziyo, nino apupisoku Mombukwono-dosu Yeso luga ka bamanda, ita mububulyo mudingi ka bakondolo, pisi kofukusaga bangu kaki, niyo apiko agume wa benze na benze. ²¹ Kunzi amupi ngu kagya bunza ka bopisi dididi, kye motulyosi sipananiho kaki. Pisi ka Yeso-Kilisito, atigilyi nilo a lanza. Avi ibiba ka benze na benze! Iyo a beyo!

Bomongoni baya mulibo na yuuso

²² Bomika-mama, nakamubikya ambe hukononi bitombiii mutuu mutumiso mambengi mi nima. A beyo, nakamukpikilyigu baluwa munda. ²³ No bi kapa kamubikya goni ambe basisini bi momosu beyo ka Timotio ka boloko. Kosiloku bikwa, tindatu pa imoti na iyi kamundoku.

²⁴ Humuusogoni baputa kunu ba makanisa basi na batu basi nibo bipá ko Kunzi. Bomomonu nibo ba ka mugi ma Italia, bamumuusogito goni.

²⁵ Iziyo ko Kunzi iki pa imoti no ifunu basi!

Baluwa ka Yakobo Likpamuka la mambwa

Yakobo no ukpikilya batu basi ko Kunzi nibo bomisikono ka obili balawa yi nima. Wina se, Yakobo a ndi muta wa ibiba luga ka bakilisito ka Yelusalema. Bopupa ndi na Yeso muma mumoti. Luga ka batu bi nibo ukpilya ndi balawa yi nima, bemoti-bemoti babikyaga ndi be bobinikyononi, luki limoti yigya kabu kega ndi kowonisilo yi. Kinili, akaubikya be baya akpakyana na yigya yanza.

Yakobo ukana ndi be ku ka batu bi nibo babinikyana ndi bo, batu ba yangya bikaga ndi kaigyogiso kye batu ba mukumbo bikaga ndi kayibiba. Kinili, ubikya ndi batu ba mukumbo be bakikonitogu ka yigya abe batu ba litomba li nili, busingyogito batu ba yangya. Ubikya bata be banyiki mosooni, bakikonitogu na lisasu lapu. Batu nibo babinikyana bokwononi kagya bongbinga basi banza aka madongoni beyo mobiso abikyaga mino.

Makpamuka mi nimo balawa yi nima obungusyogo ko bulya ka bakilisito ka mulibo nima: kosingyono, kalumbyana na kaumigiso batu nibo bobungaga ndi ko pisi ya linganu.

Yigbananaga ya kitabu ka Yakobo niyi:

Yuuso 1:1

Baya na yimibo 1:2-18

Kaukana likpamuka ko Kunzi na kagya beyo likpamuka li nilo abikyaga mino 1:19-27

Takukonitogu bambanzu na mulili 2:1-13

Baya, na yigya yanza 2:14-26

Yimibo, na manzina 3:1-18

Sipananiso sa obili kegu yanza 4:1-5:6

Kaiko na limbengi linda, na malumba 5:7-20

¹ Ima Yakobo, musunzu ko Kunzi na ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, numuusogito livananza ko Kunzi nilo a limisikono ka obili wasi.

Baya na yimibo

² Bamamaki, gwoni magyagya ngbingo yi nino mo mino kabangana na bukpeki-kpeki dididi, ³ kye makaiba ambe baya kunu kiko yakamaga ko ngbingo wa bukpeki-kpeki, amupa kawa limbengi linda. ⁴ Luki limoti, okwononi be limbengi linda kunu agyi ligubo kadwe ka mulibo iba wikoni batu bakamaga ka linganu, kani likpamuka gutugu limoti aka kamuwigu. ⁵ Mumbanzu kiki na yimibo luga kunu, akungi Kunzi, apatu. A beyo, Kunzi upaga batu basi na limbengi limoti, na sipananiso. ⁶ Luki limoti, okwononi be akungi na baya ni kegu na botumo. A beyo, muta nino akungaga na botumo ka limbengi ikaga abe limbengi lo libo lidingi nilo mbumbo oyongogo. ⁷ Ipigo ya muta yi nino kotomonitogu be Mombukwono-dosu akwanana kapá luki, ⁸ kye a na mambengi maba, muta muikonogo ka bopisi bayasi.

Yangya na lingama

⁹ Momosu wa yangya ogwi magyagya beyo Kunzi a mino kabinika kugu, ¹⁰ nino wa lingama beyo Kunzi asiso mino wasi. A beyo, muta wa lingama odukana ndeke abe mauwa mo tutu. ¹¹ Moni opupogo, buzu bi umiliso tonito, mauwa apada, obuukono. A madongoni begeyo muta wa lingama akitanaga ndeke mino, asa mogubo kaki.

Kapilya yigyogviso na kuboboku

¹² Igyagya ka muta nino amagaga no ngu ko ngbingo wa kuboboku. A beyo kisulyo ka baya, bamokisya kawa begbegbe baya bututungyo. Ika na obili wa benze na benze nino Kunzi uwanayaga ndi batu nibo bapaga. ¹³ Mumbanzu kapa kagya bunye, kobikyonitogu be: «Kunzi no akekpamy.» A beyo, mumbanzu kakwananigu kakpamy Kunzi kagya bunye na Kunzi bikpe kakwananigu kakpamy mumbanzu kagya bunye begeyo. ¹⁴ Luki limoti, musasa manye ka mumbanzu aka mo alutogo, agwilisa ka bunye. ¹⁵ Kumbuso yi musasa mi nimo kabedulo, atika kawa ka bunye. Bunye bi nibo kangata goni, abukata kawa kukwaku.

¹⁶ Wiminyonito bamamaki bupaka, bakamuBonitogu. ¹⁷ Makpamuka manzanza masi, bapepe banzanza basi botukyogoku kugu wa lisyé, botukyogoku ko Kunzi nino agya bhangbanganya ba kugu wa lisyé. Kigomosyonogigu, koyikonogigu, kegu na kululuko

begeyo. ¹⁸ Apa ndi katipá òbìlì pisi ka múnzina ma lingunú, békye tiki batú ba mambwa ka masi nímò agya ndi.

Kaukana likpamuka ko Kunzi na kagya

¹⁹ Ibunu bamamaki níbo namúra kugbe, wiboni binza ambe mutú yíkaka-yíkaka luga kunu okwononi kaiko bipoli-poli kaukana likpamuka, luki limoti ika biti kanzina, ni kegu na limbengi likudu. ²⁰ A beyo, mutú wa limbengi likudu kagyagigu likpamuka lo ngbingbili ko misa ko Kunzi. ²¹ Kinili, mokwononi kasa likpamuka lanye lasi na likpamuka lasi la díya. Gwini na limbengi la kisiso, múnzina nímò Kunzi akuna ka mambengi kunu kye imu mó akwanana kamuhukuso.

²² Makogwonitogu magyagya asi kaukana aka likpamuka ko Kunzi, luki limoti okwononi mika kagya likpamuka li nilo. Makogyi beyo, a payaya. ²³ A beyo, mumbanzu kika ni anukanaga likpamuka ko Kunzi kani kegu kagya yi, ika mudongoni abe mumbanzu kibimya ka nelaga, imina beyo o mino. ²⁴ Kumbuso iyi kaimina, aga, abusala bigala beyo ikani o bi mino. ²⁵ Luki limoti, mutú nínò akpimaga mutuu manza masi nímò atipága kulikanaga ka busunzu, igwinonogo na imu ka lingunú. Kogwogigu magyagya asi kaukana aka, kumbuso yi abusala, luki limoti agyigyiyagatu. A beyo, mutú yi nínò ika na bubunga ka masi nímò ika kagya.

²⁶ Mumbanzu kika kasima be a mutú ko Kunzi walingunú, kani kokondiligu lisasu kaki, akaitambya payaya. Baya kaki ika ya payaya. ²⁷ Baya yanza na ya lingunú niyo Kunzi apaga niyi: Kabinika buti ka bokwino na bowoko ka igyogyisa kabu, na kanyika yigya yanye ya obili.

2

Makakonitogu mumbanzu na mulili

¹ Ibunu bamamaki níbo mobisa baya kunu ka Mombukwono-dosu wa ibiba beyo ka Yeso-Kilisito, makakonitogu mumbanzu na mulili. ² Mutú bemoti wa mukumbo nínò wakimokisyogo botu bayanzanza na pete ya òlò kogulya ka mó mino bamamukana ka malumba, kumbuso yi mutú wagogo nínò wakimokisyo benzanza ogulya goni, ³ makabibiso nínò a wakimokisyaga binza, mafikya be: «Ba, dawiki ka pa yanza wanu,» mafikya nínò wa yangya be: «Wamaga kuu», ikani «Wika wasi buwobi na magu kami,» ⁴ kika kani makagya beyo, makegu kamina bambanzu mudongoni. Makako likpamuka na tamanaga yanye.

⁵ Hukononi, bamamaki bupaka, Kunzi no upunaga batú ba yangya ba obili yi nímú kaiko batú ba lingama ka baya, iba binisi na bungama níbo uwanayaga ndi batú níbo bapaga. ⁶ Luki limoti, w ibunu kamina batú ba yangya payaya! Kegu mbeyi batú ba mukumbo bo bamugoyisigo, banamugwisiso? ⁷ Iba bo banzinaga yanenyene no lino lanza nilo Kunzi amupa.

⁸ A beyo, kika kani makagya mutuu ma Bungama ko Kunzi beyo Mobiso abikya mino be: «Mupa bengeni beyo aka yo wipaga mino iwe mombukwana-daki yi», makagya binza. ⁹ Luki limoti, makiko kaukogo bambanzu na mulili, makagya bunye. A beyo, mutuu amubisatu na mungimbo kye makegu kagyigyilya yi. ¹⁰ Kye mumbanzu kagya mutuu masi, luki limoti obuna mumoti, iba obunini mogogo masi. ¹¹ A beyo, Kunzi yi nínò goni no abikya be: «Wakosyonitogu na muko ikani mbunya bengeni», abikyatu goni be: «Wakamwonitogu mumbanzu.» Kinili wakosyi gatuga na muko ikani mbunya bengeni, luki limoti wamwo mumbanzu, wobunini asi mutuu aka. ¹² Nzinogoni, manigyigyilya abe batú bi níbo mutuu usombisa ndeke. Mutuu mi nímò mó apaga kulikanaga. ¹³ A beyo, Kunzi kikigu ndeke no kumbu wa ika ndeke mino kako mungimbo ka nínò kaminilyagigu bengeni kumbu. Luki limoti, nínò ikaga no kumbu, Kunzi kamakyigu ndeke ka mungimbo.

Baya kiki na yigyigyilya iba a yikwo

¹⁴ Ibunu bamamaki, a na izangia tino mumbanzu kabikya be: «Na na baya» kani kegu kowonisilo pisi ka yigyigyilya? Baya yi akwananatu kahukusogo? Haaa! ¹⁵ Kika kani momonu mukilisito a wakangya ka botu ikani ka malili, ¹⁶ ika na izangia tino kabikya be: «Winda binza, wimokisyaga binza, wikuto» kani wakapigu tumatu nito o mino wakangya? ¹⁷ Baya a mudongoni begeyo: kiko asi iyu aka kani kegu na igyigyilyo yi, iba a ikwo.

¹⁸ Luki limoti mutú wagogo kabikya be: «Iwe wa na baya, imi na na yigyigyilya yanza», nasikisya ambe: «Iwoniso beyo baya kaku akwanana mino kaiko kani kegu

na yigyigyilyo yi. Imi nuwonisa kuwa baya kami pisi ka yigyigyilya.»¹⁹ Woboilyoni be Kunzi a bemoti? A binza! 'Babili babailya bu begeyo, banaguguma bikpwukpwukpwu na kabangaku.²⁰ Ngingi muna! Wakapa kaina asi likingyosi aka bingbanganya be baya kiki na yigyigyilya, iba a yikwo?'²¹ Kunzi ava mbeyi ndi titosu beyo ka Abalahamu abe muta wongbingbili ko pisi tino? Ko bulyo ya yigyigyilya kaki kye apa ndi mikaki beyo ka Isaka abe apee ka gbogbo.²² Winini ku baya kaki amatikana ndi mino na yigyigyilya? Abalahamu inisana ndi be a na baya yapu pisi ka yigyigyilya kaki.²³ Kinili Mobiso itulyana be: «Abalahamu abailya ndi Kunzi. Ko pisi ya baya yi niyo, Kunzi ava ndi muta wongbingbili, amaka ndi be wai.»²⁴ Minini, mumbanzu ikaga muta wongbingbili ko misa ko Kunzi ko bulya yigyigyilya kaki, kegu asi ko bulya baya aka.

²⁵ A mafongoni goni abe adanda nino ina ndi be Laaba. Kunzi amina ndi muta wongbingbili pisi ka yigyigyilya kaki kye utilya ndi bomikya-bezaleli bi nibo butika ndi, umigisa ndi ko pisi yagogo.²⁶ A beyo, mafongoni begeyo, nzuyi kiki na limbengi, iba a ikwo. Na baya kiki na yigyigyilya, iba a ikwo goni.

3

Tobuulyini lisasu

¹ Bamamaki, batu budingi luga kunu bakikonitogu na musasa kaiko bowonisilo. A beyo, makaiba binza be ngbanga kusu ka bowonisilo ika ndeke mutala kugbe kakitaga batu bagogo.² Tagyaga bunye na bopisi dididi. Mumbanzu kogwogi pisi ka munzina kaki, iba a muta walinganu, nino akwanana kobuulyogo nzuyi kaki yasi.³ Takandilagatu banyama nibo bina be bafalasi noku na basinga kye biki katimukana, tanuluto ku tiko mino kapa.⁴ Tovini mbeyi likingyosi la babato. Ba bakpakpa, ovivi wapu anutundulo. Luki limoti bananaga na mikyo luki mukede aka abe amba, banaga ku kwa ku sufele ika mino kapa.⁵ A begeyo, lisasu a luki likede kugbe ka nzuyi, luki limoti opupisaga makpakpa makpakpa.

Winoni mbeyi beyo mikya-likalu lo buku agbandaga mino tutu yidingi!⁶ A beyo, lisasu a abe buku, otuma bunye. A libaba la nzuyi nilo apataga obili kusu wasi. Agbandaga obili kusu katukya ka yibakuta adwe ka kukwaku na buku nibo otukyogoku ka lifye lo buku.⁷ Mumbanzu akwanana kausiso banyama bo tutu, bombu, banyama nibo bolutikonogo ikani bosu, banamukana. Mutu yi nino usisogo busiso.⁸ Luki limoti, kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana kakandila lisasu. A luki litala, kapiligu, otumini na lingangi nilo amwogo.⁹ Tabibisaga Mombukwono-dosu, Obosu na lisasu, luki limoti tugbangaga bata nolu goni bambanzu nibo Kunzi uya ndi ka likingyosi kaki.¹⁰ Munzina mu bibiso na nimo ma mogbongoni opupaga ka manoku mimoti aka. Kokwononigu be iki beyo bamamaki.¹¹ Kegu na likpakpa gutugu limoti aka nilo opupisaga libo lade na nilo lozyo ka liko limoti.¹² Bamamaki, bugu kabukutagigu manga, bunvaka kabukutagigu ndimo. Likpakpa lo libo la liniko kakwananigu kopupiso libo lade.

Yimibo niyo otukyoku kugu wa lisye

¹³ Mutu wa yimibo ikani muta wa bugegele a tu luga kunu? Owonisi neki pisi ka yigyigyilya yanza, niyo akagya na limbengi la kisiso na yimibo.¹⁴ Luki limoti makika na imi, na musasa ma kukitaga bengeri, makibibonitogu. Makoitisonito kuboboku abe lingunu.¹⁵ Inguo ya yimibo yi niyo kotukyogikugu kugu wa lisye, a yimibo ya obili yi nima, yimibo ya nzuyi, yimibo yi otukyogoku ka Mumuyoniso.¹⁶ A beyo, bambanzu bakika na imi na musasa kakitaga bengeri, yigya yanye na bunye dididi ikaga wa.¹⁷ Yimibo ya kugu wa lisye a mbeyi iyu bitu, kumbuso yi a na maziyo, yawese na iziyo, yitumo no kumbu, anabakuta yigyigyilya yanzanza. Kukogigu iyu bambanzu na mulili, kegu na kuboboku begeyo.¹⁸ Batu nibo bapaga maziyo, bakwanaga maziyo luga ka bambanzu, na masolo mi nimo bobuulyogo ni yigya yogbingbili.

4

Kapa obili, wika mumuyoniso ko Kunzi

¹ Luga, ipambu akopupoku luga kunu no pisi tino? Akopupoku pisi ka musasa manye nimo akaulanana kuso kunu.² Ma na musasa ma tamata, luki limoti makegu no pisi kainiso notu, mikaga kawa bakitulya kaumwo bambanzu. Ma na musasa mo luki, luki limoti makakwananigu kainiso nolu. Mapungaga kawa wa ipambu na ulanana luga kunu. Makakwananigu kainiso na nilo makapa kye ma kegu kakanga Kunzi.³ Makakanga gutugu, makinisigu no luki li nilo kye tamanaga kunu ikaga yanye. Makungaga ko bulya yimosisyo musasa manye kunu.⁴ Ibbunu batu banye

banal! Makibogigu se ambe wakapa obili, wika mumuyoniso ko Kunzi? Nino apa kako limbida na obili, ika kuwa mumuyoniso ko Kunzi. ⁵ Makinonitogu abe Mofiso ko Kunzi abikya payaya be: «Kunzi ikaga na imi ko bulya limbengi nilo obiso kaso kusu!» ⁶ Luki limoti, Kunzi atidukilyoni bubunga budingi kye Mofiso akabikya be: «Kunzi ulananaga na batu ba kibinika, luki limoti udukilyaga batu ba kisiso bubunga.» ⁷ Gyoni neki mutuu ko Kunzi. Gyoni d'ongoso na mumuyoniso, amupikata byi. ⁸ Mukpudoniku Kunzi, amukpudokuto goni ibunu. Wisukusoni mafoku, ibunu batu banye, bubisoni mabengi, ibunu batu ba kubokoku. ⁹ Lyoni kumbu, magama, migama! Butoto kunu iiti mugamu, igyagya kunu iita kumbu. ¹⁰ Wisisoni kambwa ko Mombukwono-dosu, amubinikata.

Wakikonitogu zoi ka mumbanzu

¹¹ Bamamaki, makonzinyonogonitogu yanyenye luga kunu. Mutu nino anzinilyaga mamaki yanyenye, ikani kasombiso, anzinaga yanye ka mutuu ko Kunzi, anosombiso mutuu mi nimo. Wakosombiso mutuu, wakegu bata mutuu yi nino agyaga mutuu, wa kuwa abe zoi. ¹² Kunzi mukaka no obisa ndi mutuu, iyi goni no a zoi, iyi mukaka no akwanana kohukuso ikani kamwo. Wakaiva abe wani, iwe nino wa zoi ka mutuu wagogo?

Wakikonitogu mutuu wa kibinika

¹³ Imukononi mbiya wanu, ibunu nibo mafikyaga be: «Na lisyé nili ikani na bugala, taga banu ka gudfu sipakala, tagya ku syangasu simoti, tagaba magabu, tiniso no buyi.» ¹⁴ Makibigu ikani obili kunu ika na bugala buni! A beyo, ma abe muki payaya, nimo inisogo ko ngbinga mukede, kumbuso yi olimiko. ¹⁵ Okwononi yipepe kabikyaga be: «Mombukwono-dosu kapa, tikatu bapupu, tagya banu makpamuka dididi.» ¹⁶ Luki limoti, mbiya wanu, ma bakibinika, manibiba. Inguo ya yibinika yi niyo kegu yanza. ¹⁷ A beyo, nino ibaga kagya likpamuka lanza ni kegu kagya, imakyaga ka banye.

5

Kumbu ka batuu ba lingama

¹ Imukononi mbiya wanu, ibunu batuu ba lingama! Gomononi, mapamikanaga ko bulya kumbu niyo amutakanya ndeke! ² Lingama kunu opuni, batutu bolyini botu kunu. ³ Olo na fiza kunu ogwini nzuma. Nzuma yi niyo yo amusungulya ndeke, amulya nzuyi abe buku kamusumbo ni ibu. Mimumulyoni lingama la lisyé la mupipilo. ⁴ Makakalyagigu batuu nibo bikaga kagya mogubo ka botiko kunu. Hukononi ku bo mino kayigama. Yigama kabu odwini ka motili ko Kunzi, Mombukwana ngu yasi. ⁵ Obili kunu kunu ka litombu ikoni asi ko bulya kaidya nzuyi aka na magyagya. Molingogoni abe banyama nibo bukwisogo ko bulya kamwo. ⁶ Mubisoni batuu nibo bakegu na likpamuka ka mukombu, mumwisiso ni bakegu na ibunu na mu mapu.

Kaiko na limbengi linda ni manalamba

⁷ Bamamaki, wikoni na limbengi linda kadwe ku kwa ku Mombukwono-dosu igoku ndeke mino. Winoni mbeyi beyo mudima botiko ikaga mino na limbengi linda kabundaga lisyé nilo masolo angata mino. Abundilaga mbwayi ya mambwa na niyo ya mulibo na limbengi linda. ⁸ Ibunu, wikoni na limbengi linda goni. Wisulyoni kye yigoku ka Mombukwono-dosu a kawa buwobi.

⁹ Bamamaki, makonzinilyonogonito yanyenye, iba Kunzi kamubisonito na mungimbo. Zoi a kuwa wa kamaga ka mupumi, a buwobi kogulyo! ¹⁰ Bamamaki, hutomononi bogyalandu nibo banzinaga ndi ko lino ko Kunzi. Wikoni na limbengi linda ka yigyogyiso abe ibu. ¹¹ Tumakaga ambe batuu ba magyagya kye bokibyatu ndi. Mukanagatu goni bibu ya limbengi linda ka Yobu beyo igyogisa ndi mino na mibatuu bubunga nibo Mombukwono-dosu adukilya ndi ka mulibo. A beyo, Mombukwono-dosu a mutumo na kumbu na bunza.

¹² Kagbe wa niyo, bamamaki, makokogonitogu silika ko lino la kugu wa lisyé, ikani ka nilo la obili, gutugu ko lino lo luki lagogo aka. Makabailyaga be «Iyo» ika «Iyo» aka, makanganyaga be «Haaa» ika «Haaa» aka goni, iba Kunzi kamubisonito na mungimbo.

¹³ Mumbanzu kika ka yigyogyiso luga kunu, alumbi. Kika na magyagya, imbili. ¹⁴ Mumbanzu kika no kolobu, umaki bazee ba kanisa, balumbilya, bagbodyo molingo ko lina ka Mombukwono-dosu. ¹⁵ Malumba nimo ma baya mo, akwanana kahukuso mutuu wo kolobu. Mombukwono-dosu amigisya ngu. Kagyo bi banye, Kunzi apilya. ¹⁶ Twogoni banye luga kunu, manalumbilyana iba minisi na muhukuso. Malumba ka

mũtu wongbingbili ikaga no ngu kũgbe. ¹⁷ Hĩya a ndi mũmbanza mũdũngoni abe ifusu goni. Alũmba ndi na kekele ðe mwayi kolukonitũga. Igyonosa ndi ðeyo aka yo ka byanga bisaa na batimba maũya. ¹⁸ Kumbuso yi, igĩlya ndi bata kalũmba, mwayi alũka ndi kotukyoku kũga wa lisye, litombũ apá masolo.

¹⁹ Bamamaki, mũtu bemoti luga kunu, kasa pisi ya lingũũũ, mũtu wagogo amigisoku bata ko pisi yi niyo, ²⁰ wiboni ambe mũtu nino anyogo mũtu wa ðanye ko pisi ya ðanye, ohukusogo limbengi ka mũtu yi nino ka kukwakũ. Kunzi apũya ðanye ðudingi.

Baluwa wa mambwa nino Petele akpika ndi Likpamuka la mambwa

Baluwa wa mambwa nino Polo ukpikilya ndi bakilisito ba bagadu kubukumuti ba Azia nima. Ngbingo yi nino Yeso a ndi mino ka obili yi nima, bakpakanaga ndi na Petele. Niyo Yeso asa obili yi nima, Petele a ndi atatumbwa ka Bayuda. Bugyogyisa ndi bakilisito bi nibo ukpikilya ndi bo kugbe kye babinikyana ndi Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito.

Kinili, Petele ukpikilya ndi kaubikya be figwinonogi yapu ka baya kye bagegu batu ba mambwa kaigyogyiso. Ubikya ndi goni be Yeso nino babinikyana ndi iyi nino, bagyogyisatu ndi mbeyi kadwe ku kwa ku bamwo ndi mino. Niyo akabikya be bakiko kaigyogiso, okwononi biki na limbengi linda abe iyi. Utumbulyaga ndi goni beyo obili kabu okwononi mino kaiko luga ka batu nibo bakapagigu Kunzi.

Yighanaga ya kitabu ka 1 Petele niyi:

Yuuso 1:1-2

Baya yapu 1:3-12

Obili wotu 1:13-2:17

Kilisito inatu yigyogyiso 2:18-25

Bakilisito na yigyogyiso 3:1-4:19

Beyo yigya ka bangama ka batu nibo babinikyana okwononi mino kaiko 5:1-11

Yuuso ya mulibo 5:12-14

Yuuso

¹ Ima Petele atatumbwa ka Yeso-Kilisito no nukpikilya batu nibo Kunzi upunaga ndi. Batu bi nibo bomisikono kuwa abe bobiko ka bewili baya Poto, Galatia, Kapadokia, Azia na Bitinia. ² Obosu Kunzi amupunogoni ndi kambwa aka beyo abikya ndi mino. Limbengi-Lotu amuteni ndi di kaiko batu kaki, kaiko kagya mutuu ka Yeso-Kilisito na kaiko bitu pisi ka bangu kaki.

Kunzi amudukilya iziyo, amupa maziyo mudingi.

Mutamanagi nimo apaga obili

³ Tabibisini Kunzi, abaki Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito! Pisi ko kumbu kaki yo atipa mino obili wambiya, kye apupisa ndi Yeso-Kilisito ka mbuka. Kinili ta mino na mutamanagi nimo apaga obili, ⁴ takwanana kainisa na makpamuka nimo Kunzi obuulyaga ndi ko bulya ka batu kaki kugu wa lisy. Makpamuka mi nimo kakwananigu kapo ikani kaputikana ikani kolimiko yi. ⁵ Mudongoni beyo mo mino kabailya yo, a no ngu kamubuulyogo ko bulya muhukuso. Muhukuso mi nimo imibisikoso ndeke ka lisy la mupipilo.

⁶ Kinili mabutumo na magyagya gutugu beyo mo mino kaigyogyisa ko ngbinga mukede na bopisi dididi. ⁷ Yigyogyiso yi niyo a ko bulya ya kibisikoso izangiya ya baya kunu. Kika kani bakongogo olo nino a luki liputikana ko buku kaiba be a wanza, a abe baya kunu niyo a na izangia kugbe a mino kakitanaga ka bazu mudongoni abe olo. Kinili Kunzi abibisa ndeke, adondisyo na abisa kugu, mutuu wa baya ya linganu wa Yeso-Kilisito odoku ndeke mino. ⁸ Mapagatu Yeso, gutugu beyo makanaminigu mino yo. Mabinikyononi gutugu beyo aka yo ma kegu mbeyi mino kamina mbiya wana. Kinili mokogwa magyagya mudingi nimo mumbanza kakwananigu kozokogo. ⁹ Mokogwa magyagya kye minisoni na muhukuso, nimo a mukalya ma baya kunu.

¹⁰ Bogyalandu bakisa ndi, bakpima buwobi-buwobi bulyo muhukuso mi nimo. Babikyaga ndi kambwa mongoni ko bulya amupe nino Kunzi amawanyaga ndi. ¹¹ Bakisa ndi yapu kandanga ngbingo na pisi tino yo likpamuka nibo Limbengi ka Kilisito abikya ndi, akwanana mino kaigyonosu. A beyo, Limbengi li nilo a ndi kuso kabu, abikyaga ndi kambwa aka beyo Kilisito igyogyisa ndeke mino, na beyo ibiba kaki akwanana ndeke mino kodoku kumbuso yi. ¹² Kunzi umibisa ndi bogyalandu be Mongoni Manza mi nimo upa ndi, kegu ndi ko bulya kabu bikpe, luki limoti a ndi ko bulya kunu. Mbiya wana, babibikya ba Mongoni Manza bamubikyaga ndi likpamuka li nilo pisi ko ngu ya Limbengi-Lotu kotukyoku kugu wa lisy. Gutugu bamalaika aka bikpe, ba goni na masasa kaibo yi.

Wikoni bitu pisi ka yigya kunu

¹³ Kinili, okwononi kaiko bakitalya ka ligubo, wikoni bufisi. Bisoni mutamanagi kunu ko bulya apepe nino minisono ndeke na iyi wa Yeso-Kilisito odoku mino. ¹⁴ Mubongoni Kunzi, makikonitogu bata na musasa manye nimo mikaga ndi na imu ka bundeli, wa mikaga ndi mino ko biti. ¹⁵ Luki limoti, wikoni bitu pisi ka yigya kunu yasi, mud'ongoni begeyo Kunzi nino amamakaga a mino bitu. ¹⁶ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikya be: «Wikoni botu kye ami na wotu.»

¹⁷ Ka malumba kunu, mamakaga Kunzi be Baba, mutu yi nino usombisaga batu basi ka bungbingbili kabyenene na lasi nilo mutu yikaka-yikaka ogyi. Kinili, ka masye mi nimo amutigolyi ka obili wana, wonisiloni pisi ka yigya kunu be mabangagatu Kunzi. ¹⁸ Makaiba beyo Kunzi amuluwa ndi mino, kamanyogo ka yigya yanyenye niyo botitonu bamuwonisila ndi. Kegu ndi pisi ka makpamuka nimo akwanana kapatikana abe falanga ikani olo. ¹⁹ Luki limoti, makulikanaga ndi pisi ka bangay ya ligabu lapu niyo ka Kilisito. Iyi nino bamwo ndi abe mikya-kondolo nino wanza ni kegu na mudili ikani na ipukulu. ²⁰ Kunzi apunaga ndi Kilisito kani kanogyigu obili. Awonisa ndi ko bulya bunza kunu ka bongbingo bi nibana ba mupipilo ba. ²¹ Pisi ku kaki, mabailya Kunzi nino apupisa ndi ka mbuka, apa ibiba. Kinili mobisaga baya kunu na mutamanagi kunu ko Kunzi.

²² Ifunu, mibufisoni pisi kagya likpamuka la linguna, kapanana ka linguna abe bamamaki. Ponononi kugbe luga kunu, na limbengi limoti. ²³ A beyo, mibukutoni nganga ya yiba. Kegu na bababa nibo ba nzuyi ya litomba, luki limoti pisi ka busolo nibo kokwogigu. Busolo bi nibo ni munzina mo ngu na ma benze na benze ko Kunzi. ²⁴ Kye ikpikaga be:

«Batu basi ba abe tonito
ibiba kabu yasi a abe mauwa,
Tonito kumilaga, mauwa mi obuukono.

²⁵ Luki limoti, likpamuka ka Mombukwono-dosu
Ikogo ka benze na benze.»

Likpamuka li nilo ni Mongoni Manza nimo bamubikyaga ndi.

2

Litalu lo ngu na livananza lotu

¹ Wosoni neki likpamuka lanye lasi, bokoli, kuboboku, gutugu imi aka na unzinziya bengeni. ² Wikoni abe bomiki nibo dibukuti mbiya, na musasa ma molungo ma linguna nimo ma likpamuka ko Kunzi bongbinga basi. Makika komwo, makwanana kopingo na kainisono na muhukuzo. ³ Kinili, Mobiso ko Kunzi abikya be: «Miboni bunza ka Mombukwono-dosu Kunzi.»

⁴ Mukpudoniku Mombukwono-dosu, litalu lo ngu nilo bambanza bombimba ndi. Luki limoti Kunzi opunogoni ndi kye ina be a luki la izangiya kugbe. ⁵ Ifunu widukuloniku abe matamu mongu, iba bopiki na ifunu ndabu ya malumba niyo ya limbengi. Keso yi miko ligbata ka bokumu botu nibo ba na ligubo kapu Kunzi apepe wa Limbengi nino abosilo pisi ka Yeso-Kilisito. ⁶ A beyo, Mobiso ko Kunzi abikya be:

«Napunaga ndi litalu la ligabu lapu
nilo osulyogo mubumbe ma ndabu, nobiso ka Siona,
muta nino abailya litalu li nilo
kokwigu ndeke suni.»

⁷ Litalu nilo a na ligabu lapu kugbe kunu ka batu nibo mabaya, luki limoti ka nibo bakabailiyagu:

«Litalu nilo bopipiko bombimba ndi
odonuku kawa litalu lidingi kosulyo mubumbe ma ndabu.»

⁸ Mobiso ko Kunzi abikyatu goni ka pa yagogo be:

«A litalu lisokisogo
a goni nilo ligwisisa bambanza.»

Batu nibo basakaga ndi kye bakapagu ndi kabailya likpamuka ko Kunzi. Kunzi apunaga ndi iba ka niyo. ⁹ Luki limoti, ma ifunu batu nibo Kunzi apunaga ndi, bokumu ka Ngama, livananza lotu, livananza ko Kunzi. Iyi amapunaga ndi kabikyaga makpamuka manzanza nimo agya ndi. Iyi nino amamakaga kopupo ko biti na kogulya ka bungbanganya kaki nibo banza. ¹⁰ Ma kegu ndi kambwa livananza ko Kunzi, luki

limoti ma kawa mbiya wana livananza kaki. Kunzi kegu ndi kamuminyilya kumbu kambwa, luki limoti a kawa mbiya wana kamuminyilya kumbu.

Okwononi kaika na yigya yanza luga ka bengeni

¹¹ Bomika-mama bupakaaa, ma bobiko, mugu kunu kegu kunu ka obili. Wibuulyoni na musasa ma nzayi nimo akaulanana na limbengi. ¹² Wikoni na yigya yanza luga ka nibo bakamibigu Kunzi, iba bakamukulyaga gutagu likpumuka lanye aka, biki kaina yigya kunu yanza aka. Kawa wa gowa, babibisa ndeke Kunzi wa igoku mino.

¹³ Hubongoni batu bakpuku basi ko bulya ka Mombukwono-dosu. Mubongoni ngama mudingi nino a na bungama kugu ka batu basi, ¹⁴ mubanga bangama ba bewili. Utikoku ndi bangama bi nibo kaugyogyiso batu banye basi, na kaubibiso batu nibo bagyaga likpumuka lanza. ¹⁵ A beyo, Kunzi akapa be wikoni kagya binza iba batu nibo bakibigu luki na nibo ba bungingi bakikonitogu na nilo babikya. ¹⁶ Obili kunu iki abe batu nibo bokulikongoni ka busunzu. Luki limoti, kulikanaga kunu kikonitogu abe kutuko kasuma banye, wikoni na igya abe bosunzu ko Kunzi. ¹⁷ Hubongoni batu basi, mupa bomomoni ba baya, mabanga Kunzi, mabanga ngama mudingi.

Yigyogyiso niyo Kilisito alya ndi

¹⁸ Ifunu bosunzu, hubongoni bombukwono-donu ka bopisi bayasi. Makubongonitogu asi nibo aka bo banza na botombii, luki limoti hubongonito goni nibo badiya. ¹⁹ A izangiya kapilya yigyogyiso ka likpumuka nilo wakogyigu ko bulya yibanga Kunzi. ²⁰ A beyo, makika kalya buma ko bulya banye nibo mogyi, ika na izangiya tino? Luki limoti, bakamugyogyiso ko bulya yigya yanza kunu, kika kani mopilyini buz bi, niyo a na izangiya yidingi kambwa ko Kunzi. ²¹ Kunzi amumaka ko bulya yi niyo kye Kilisito bikpe alya ndi igyogyiso ko bulya kunu. Amusilya kawa likingyosi be kye kpyononi ka masoku kaki. ²² Kagyagu ndi banye, likpumuka la kaboboku gutagu limoti aka kopupagu ndi ka manoku kaki. ²³ Niyo ba ndi katumbwa, kigisyagu ndi, wa a ndi mino kaigyogyiso, kulananagu ndi na batu bi begeyo. Luki limoti isa ndi ka maboku ko Kunzi nino akogo likpumuka ka bungbingbili. ²⁴ Kilisito bikpe abinika ndi banye kusu ka nzayi kaki ka musalaba. Agya ndi beyo kye ifusu tiki abe bamanda ko bulya banye, tiniso na obili wongbingbili. Minisono na muhukuso ko pisi ya bevidi kaki. ²⁵ A beyo, ma ndi abe bakondolo bubungogo. Luki limoti, mbiya wana migoniku ka nino a mububulyo kunu na nino akamubuulyogo.

3

Vononi ka bakilisito

¹ Ifunu boko aaa, hubongoni bombunyonu begeyo. Kawa wa gu wa, batu bagogo luga kabu nibo biko kani bakanoboilyigu likpumuka ko Kunzi, bakwanana koyikono pisi ka igya kunu, gutagu makonzini. ² A beyo, okwononi bini asi igya yanza kunu aka pa imoti na kabangaku. ³ Makokisonitogu kainiso banza asi ka nzayi aka, abe ka liluluka lo tukatu, kaimokisyo makpumuka ma olo ikani kaimokisyo botu bayananza. ⁴ Luki limoti, kisoni yipere bunza ba muti wa kuso, bunza ba limbengi lawese na la maziyo nibo kakwananigu kapada. Bunza bi nibo a na izangiya yidingi ko Kunzi. ⁵ Kinili ka bundeli boko ba baya nibo bobisa ndi mutamanagi ko Kunzi, bibungusyaga ndi begeyo kani banubanga bambunyabu. ⁶ A abe Sala nino abangaga ndi Abalahamu, anamaka be «Mombukwana-dami.» Makiko kagya bunza beyo, kani makegu kabanga luki, miko bomikaki boko bi.

⁷ Ifunu baluku aaa, wikoni mufongoni begeyo na boko kunu kani manibo ambe ba kegu no ngu abe ifunu. Wikoni na ibu kani manudondisyo kye ifunu na ibu makwanana ndeke kainiso na mukalya ma obili walingunu ka maboku ko Kunzi. Gyoni beyo kye kikonitogu no luki nilo akpingba malamba kunu.

Kaigyogyiso ka bungbingbili

⁸ Ka mulibo, ifunu basi wikoni na tamanaga imoti na limbengi limoti. Ponononi abe bomika-muko, wikoni na yigya yanza na yisiso luga kunu. ⁹ Makigisyonitogu banye ka banye, gutagu mosikoni aka. Luki limoti, wikoni na manzina ma bubunga kye Kunzi amumaka ndi ko bulya yi, iba amudukilyi bubunga. ¹⁰ Begeyo Mobiso ko Kunzi abikyaga mino be:

«Mumbanzu yi nino apa kaiko na obili wanza, na kaiko na magyaga asi manoku manye, asa likpumuka la kaboboku.

¹¹ Asi likpumuka lanye, agya likpumuka lanza,

akisi maziyo, igwinonogo nomu.

¹² A beyo, misa ko Mombukwono-dosu ikaga ka batu bongbingbili, ukaganagatu malumba kabu, luki limoti, upilyaga batu banye mugongu.»

¹³ Wani no amugya banye kika kani ma na kekele kagya likpumuka lanza? ¹⁴ Luki limoti, kika gutugu kani makaigyogiso ni managya bunza, gwoni asi magyaga aka. Makubongonitogu bambanzu gutugu ikii aka, makombomboyonitogu. ¹⁵ Luki limoti, mubibisoni Kilisito ka mambengi kunu, iyi abe Mombukwono-dosu. Wikogoni bongbinga basi bakitulya kausikisyo nibo biko kamumuuso isi ya mutamanagi nimo ma na imu. ¹⁶ Luki limoti, gyonu beyo na limbengi lawese na la kubangaku. Wikoni na mambengi bingu. Makiko beyo, nibo biko kamunzinzinya yanye ko bulya yigya kunu abe babibya ka Kilisito, bogwa suni. ¹⁷ Kika kani Kunzi oponi be wigogyogiso kani wakagya bunza, a binza, kani kegu ko pisi yigya bunye. ¹⁸ A beyo, Kilisito igyogisa ndi nganga yimoti aka ko bulya bunye ka bambanzu. Okwa ndi iyi payaya aka ko bulya ka batu banye, kamuluto ko Kunzi. Bamwo ndi ka nzuyi, luki limoti opupo kuwa ndi ka mbuku pisi ka Limbengi-Lotu. ¹⁹ Pisi ko ngu ya Limbengi li nilo, aga ndi kakawa kuwa ka mambengi ka batu nibo bokwaga ndi. Mambengi mi nimo a ndi ka boloko. ²⁰ Isi yi be mambengi ka bambanzu bi nibo bakya ndi kamukana Kunzi wa a ndi mino kabundila na limbengi linda. A ndi ko ngbingo yi nino Nua a ndi mino kabaka ingbolo. Batu bakede aka bo bahukaga ndi ko tumo. Batu bugina aka bogulya ndi ka ingbolo. ²¹ Libo li nilo a ndi likingyosi la ifatiso niyo akamuhukuso mbiya wana. Kegu yi ko bulya yisukusa mokoku ma nzuyi, luki limoti, ko bulya kakanga Kunzi limbengi lango. Ifatiso akamuhukuso kye Yeso-Kilisito opuponi ka mbuku. ²² Iyi nino aga ndi kugu wa lise, a ka kumbanzikaniko ko Kunzi. Ku beyo, a ngama ka bamalaika, ngama ka batu bakpuku na ngama wa makpumuka masi mo ngu nimo a kugu wa lisey.

4

Obili wambiya

¹ A beyo, Kilisito igyogisoni ndi ka nzuyi, wikoni goni ibunu bakitulya kaigyogiso mudongoni abe iyi. Mutu nino igyogiso ka nzuyi, kidukulogigu bata kagya bunye. ² Ka masye mi nimo motigoli na imu kuru ka obili, wikoni kawa kagya beyo Kunzi iko mino kapa ka obili kunu. Makikonitogu bata kagya musasa manye ma nzuyi. ³ A beyo, molyoni ndi ngbingo mudingi kagya likpumuka nilo batu nibo bakamibigu Kunzi bapaga. Mikaga ndi karpakanya gbal, musasa manye mutumo bidde, libuma, manubino bodumo banye nibo bamumukanaga mino komwo na kagya likpumuka lanye, na kobibiso gbilito. Niyo a likpumuka lo suni. ⁴ Mbiya wana likpumuka umbongini batu bi nibo bakamibigu Kunzi kye bakegu bata kamumina pa imoti na ibu ka likpumuka lanye. Kinili bikaga kamubinikilya makpumuka bitititi. ⁵ Luki limoti, basambatu ndeke kambwa ko Kunzi ka masi nimo bagya ndi. A beyo, a wakitulya kausombiso batu nibo bubisi na nibo bokwogoni ndi. ⁶ Kinili Kilisito abikyaga ndi goni mino Mongoni Manza ka batu nibo bokwoni ndi. Busombisa ndi ko bulya makpumuka nimo bagya ndi wa ba ndi mino ka obili. Luki limoti, mbiya wana, ko pisi ya Limbengi-Lotu, bakwananatu kawa kaiko na yiga niyo Kunzi apaga.

Obili ka batu ko Kunzi

⁷ Mulibo ma makpumuka masi a kawa buwobi. Wikoni neki na tamanaga yanza, mika kaiminya iba wikonito bakitulya kalumba. ⁸ Kambwa wa likpumuka lasi, ponononi luga kunu kuge kye sipananiso otikoyogo bunye bakpu. ⁹ Tilyononi luga kunu binza kani makegu no miso mundindilo. ¹⁰ Mutu yikaka-yikaka abisi apepe nino Kunzi apa ndi kausingyo bengeni. Mika kawa bagya-ligubo banza nibo bobuulyaga bapepe dididi nibo Kunzi amulupyaga. ¹¹ Mutu nino a na apepe kabikyaga Likpumuka ko Kunzi, abikyagi. Nino a na apepe mugugubyo bengeni ugugubyi no ngu niyo Kunzi apa ndi. Kuwa wa, Kunzi avi ibiba ka bopisi baya makpumuka masi, pisi ka Yeso-Kilisito nino a na ibiba no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

A binza kaigyogisa abe mukilisito

¹² Ibonu bomika-mama bupakaaa, likpumuka kamubongonito ko bulya yigyogiso yapu niyo makalya. Makinonitogu abe kiko likpumuka limbanga lo akamugya. ¹³ Luki limoti, gwoni magyaga kye makaigyogiso mudongoni abe Kilisito. Kinili mogwa ndeke magyaga mudingi wa inisono ndeke mino ka ibiba kaki. ¹⁴ Igyagya kunu, kika kani

bakamutumbwa ko bulya ka Kilisito. A beyo, Limbengi la ibiba nilo a Limbengi ko Kunzi a kuso kunu. ¹⁵ Gutuga mutu bemoti luga kunu kigyogyisonito abe mumwo bambanzu, ikani abe mutu wo kubaku, ikani abe mugya-manye ikani abe mutu wa kidailya likpumuka ka batu bagogo. ¹⁶ Luki limoti, mumbanzu kika kaigyogyiso kye a mukilisito, kinonito suni, abibisi Kunzi nino apa lino li nilo.

¹⁷ Ngingo musombiso odunuku, livanza ko Kunzi lo arunga kaika ko ngbongu. Luki limoti, kipanga na ifusu, opipilo kawa buni ka nifo bakapaga bakabailya Mongoni Manza? ¹⁸ A beyo Mosiso ko Kunzi abikya mino be:

«Kika kani mutu wongbingbili oukogini pisi ka bakpeki-kpeki, ika kawa buni ka nifo bamuya Kunzi na batu ba bunye?»

¹⁹ Kinili, okwononi be batu nifo bakaigyogyiso kye bakagya nilo Kunzi apaga, bidukulogi kagya bunza aka. Bobisi obili kabu ka mafoku ko Kunzi nino ugya kye utulyosogo bagame kaki basi.

5

Mutu ko bulya ka bazee ba kanisa

¹ Na kawa kambikya bazee ba kanisa nifo ba luga kunu mbiya wana. Imi mombukwana-daki yi na mzee abe ifunu goni. Ninatu ndi no miso igyogyiso ka Kilisito. Kinili nikatu ndeke na pa wa ibiba kaki ipupiso ndeke mino. Nakapa kambikya be:

² Mubulyogoni ambaza nino Kunzi amupa mudongoni beyo bobubulyo ba banyama bagyaga mino. Makogyonito ligubo be kye bamukpomyi kayaru, luki limoti, gyoni na limbengi lanza beyo Kunzi apaga mino. Makogyonitogu ligubo kye minisoni no bui, luki limoti gyoni pisi kaipa. ³ Makokisonitogu kaiva abe bangama kugu ka batu bi nifo Kunzi amupa. Luki limoti, wikoni likingyosi lanza ka ambaza. ⁴ Ko ngbingo yi nino Ngama ka bobubulyo odoku ndeke mino, mibanga kawa ndeke begbegbe baya ibiba nibayo kapatikanigu ndeke.

⁵ A mudongoni begoyo, ifunu bawanza, hubongoni bamboku. Ifunu basi miko na limbengi la kisiso luga kunu kye Mosiso abikya be: «Kunzi ulananaga na batu ba kibinika, luki limoti, ufukulyogo batu ba kisiso bubanga.» ⁶ Wisoni neki kambwa ko Kunzi nino wo ngu, iba amubiniki ndeke ka lise nilo awanyaga ndi lo. ⁷ Bisoni buti ba mambengi kunu ka mafoku kaki kye asyeye limbengi ku kunu.

⁸ Wiminyonito, makololonitogu! Kye mumuyoniso kunu beyo ka Abili akaamama bigbagbagba kani analungikyana abe kpwingi, kakisa mutu yi nino alya. ⁹ Bisoni na iyi dongoso, mitikilyaga ka baya. Wiboni ambe bomomonu bakaigyogyiso ka obili wasi begoyo. ¹⁰ Migyogyisatu mbeyi bata ko ngbinga mukede. Luki limoti Kunzi wa iziyo amumaka kogulya ka ibiba ya benze na benze pisi ka matikana na Yeso-Kilisito. Kawa wa gu wa, amudwisatu ka mulifo, amungotiso, amupa ngu, amumomosa kani makegu kapika bipoke-peke. ¹¹ Iyi no a no ngu ka benze na benze! A asi beyo aka yo.

Yuuso ya mulifo

¹² Sila nino a mika-mama wa limbengi no etungbuli bi kamukpikilya igbutu ya balawa yi nima. Nopo kamutumisa mambengi na kambikya ambe niyo a iziyo ya linguu ko Kunzi, wigwinonogoni na iyu aka. ¹³ Kanisa ya Babiloni, niyo Kunzi arunaga abe ifunu, amumuusogito. Gutuga mikami aka beyo ka Maliko, amumuusogito goni. ¹⁴ Tilyononi, moputunogo luga kunu abe bomika-muko.

Maziyo iki pa imoti na ifunu batu ka Kilisito basi.

Baluwa wa yiba nino Petele akpika ndi Likpamuka la mambwa

Kitabu ya yiba niyo atutambwa Petele okpika ndi niyi. A beyo, ukpikilya ndi bakilisito ba gadu yimoti bene. Gutugu mutu bemoti aka kabikyaga be baluwa yi nima a nino ukpikilya ndi batu bi nibo bukpikilya ndi baluwa wa mambwa, kye mambanza gutugu bemoti aka kibigu be Petele ukpika ndi babaluwa baba bi nibo aka bo. Abikya ndi iyi asi be baluwa yi nima a baluwa wa yiba nino akpika ndi (Wanda 2 Petele 3:1).

Petele abikya ndi be batu bemoti-bemoti bindaga ka bakilisito, banatiwa makpamuka di no Mongoni Manza nimo utiwa ndi. Bagyaga ndi niyo bo, banabikya be Yeso kigikugu ndeke bata. Petele abikya goni ndi be obili ka mukilisito okwononi kabosilo Kunzi. Mutuu mi nimo Yeso apa ndi batu bi nibo ba ndi na ibu wa a ndi mino ka obili mo a ma linguu. Likpamuka li nilo bokwononi kogwi ka limbengi kabu nilo.

Yigbanaga ya kitabu ka 2 Petele niyi:

Yuuso 1:1-2

Beyo obili ka mukilisito okwononi mino kaiko *1:3-15*

Wigwinonogoni dingbufu ka mutuu nimo mukana ndi *1:16-21*

Batu bi nibo buwonisilogo bengeni likpamuka nilo kegu lo ngbingbili *2:1-22*

A beyo, Yeso igokuto ndeke *3:1-18*

Yuuso

¹ Imi Simoni-Petele nino na mugya-ligubo na atutambwa ka Yeso-Kilisito no nakaukpikilyo batu nibo ba na baya yidingi mudongoni abe niyo kusu, pisi ka bungbingbili ko Kunzi na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito.

² Kunzi na Yeso Mombukwono-dosu nino mamibaga bamudukilyi iziyo na maziyo makpu.

Kunzi amamakaga na amupunaga

³ A beyo, pisi ko ngu kaki, Kunzi atipa ndi masi nimo okwononi ka obili kusu. Igyonosa ndi beyo kye tiki bakigwinonogo na kabibiso nino atimakaga ndi kaiko pa imoti ka ibiba na bunza kaki bikpe. ⁴ Kabyenene na ibiba no ngu yi niyo, Kunzi atipa ndi agame wanza na mudingi kugbe. Agya ndi beyo kye makulikanagi ka musasa manye ma obili yi nima, mabye kuwa yigya kaki mombukwana-daki yi. ⁵ Kinili, gyoni kekele kamatila bunza kugu wa baya kunu, yimibo ka bunza. ⁶ Mamatila yigwi mambengi ka yimibo, miko na limbengi linda kaigwi mambengi na mamatila limbengi linda kaigwinonogo ko Kunzi. ⁷ Kugu wa limbengi la kigwinonogo ko Kunzi wikoni na libukatana, kugu wa libukatana mamatila sipananso. ⁸ A beyo, makika na yigya niyo yasi, mobuulyogo, amupatu ngu kagya ligubo na kabukata bumo na makwanana kamibo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito binza. ⁹ Luki limoti, mutuu yi nino kegu na yigya yi niyo, azwa kaki a mukudu, a abe mutuu wo kolobu ya mamomo. Obusoloni be Kunzi asukusoni ndi banye kaki bandeli.

¹⁰ Kinili, bomika-mama, gyoni kekele kugbe kabailya molikoni nimo Kunzi amamakaga ndi mino, na beyo amupunaga mino. Makagya nilo lasi, makogwigu ndeke ka banye gutugu iki yi aka. ¹¹ Makagya beyo, Kunzi amuukulya mupumi bikpo kogulya ka Bungama ba benze na benze ka Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito.

¹² Kinili, niko asi kamutomosyo aka masye masi makpamuka mi nimo, gutugu beyo miboni ndi mino yo na beyo migwinonogo mino ka linguu niyo bamupa ndi. ¹³ Nakaina binza kamuzuzukiso na kamutomosyo ngbingo yi nino na mbeyi bata mino kakutaga aka. ¹⁴ A beyo, nakaiba ambe nika banu kaasa nzuyi ya litombu yi niyi, mudongoni beyo Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito emibisa ndi mino. ¹⁵ Luki limoti, nagya ndeke lasi ambe nakokwo gutugu, wikoni katamanaga masye masi makpamuka mi nimo.

Batu nibo bina ndi ibiba ka Kilisito

¹⁶ A beyo, takamuzukilyagaga ndi likpamuka lo ngu ya kigoku ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito abe babibu baya bongu na baya bokoli. Luki limoti, tina ndi budingi kaki no miso. ¹⁷ A beyo, Kunzi Baba alingisaga ndi boku. Apa ibiba ngbingo yi nino liyu la ibiba yidingi ko Kunzi otukyoku ndi mino kugu wa lisyee, anabikya be: «Nimuna a mikami mupaka, nogwaga magyagya na iyi kugbe.» ¹⁸ Ibusu bamombukwono-dosu fi

bo tukana ndi liyu li nilo kotukyoku kugu wa lisyey, ngbingo yi nino ta ndi mino na ba Yeso ka ngupa yotu.

¹⁹ Ta goni kabailya munzina nimo bogyalandu babikyaga ndi. Mogyi binza kaigwinonogo nomu. A mudongoni abe tala nino akanze ko biti, kadwe ko ngbingo yi nino lisyey atinikaga mino na ko ngbingo nino lingutu lo mbolugo anze banu mino ka mambengi kunu. ²⁰ Kambwa wa yasi, wiboni ambe mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu katumbulaga iyi mukaka bugyalandu ba Mobiso Motu. ²¹ A beyo, mumbanzu gutugu bemoti aka kanonzinigu ndi na bugyalandu ka sipananso kaki bikpe. Luki limoti, babikyaga ndi likpumuka ko Kunzi ko pisi ya Limbengi-Lotu.

2

Kunzi ugyogyisatu ndeke bowonisilo ba bongu

¹ Ka bundeli, bogyalandu ba kuboboku batu ndi luga ka bomikya Bezaleli. Bowonisilo ba kuboboku bopuponokuto ndeke luga kunu begyeyo. Bamakya ndeke mutiwi manye na ma bongu bipela, bamanganya ndeke Muwonisilo nino uhukusa ndi, bimakyilya kawa ibu bamombukwana-dabu bi banye nibo ulumwisogo ndeke figbatata. ² Bambanzu bakpu babibyaga ndeke bingbooo ka likpumuka lanye. Binaga ndeke pisi ya lingunu payaya ko bulya kabu. ³ Kakisa kainisoniso na mukumbo, bowonisilo ba kuboboku bi nibo balyalyaga ndeke ka gongu kunu pisi ka babibu haya bongu-bongu. Luki limoti, Kunzi umokiyoni ndi ka mukombu ndeli, bakolipyigu no lumwogo.

⁴ A beyo, Kunzi kukwilyagu ndi bamalaika nibo bagya ndi banyey kumbu, luki limoti, ufikita ndi ka pa ya kigyogyiso. Na ku beyo, bukandaga na baselegeni kabundaga lisyey liko ngbanga. ⁵ Kunzi kakwilyagu ndi goni obili wandeli kumbu, luki limoti, ulumwisaga ndi batu banyey ba obili no tumo. Ahukusa ndi Nua aka mukaka nino abikyaga ndi likpumuka la lingunu, pa imoti na batu bagogo madiya na ika. ⁶ Kunzi amakyatu ndi goni bagudu ba Sodoma na Gomolo ka mungimbo, ulumwisogo no buku. Ko pisi yi niyo, uwonisila ndi batu ba banyey likingyosi la nilo usilya ndeke. ⁷ Ahukusa ndi mutu wongbingbili beyo ka Loti, nino limbengi akandikanaga ndi na yigya ya budanda ka batu banyey. ⁸ A beyo, iyi yi nino mutu wongbingbili ikaga ndi luga ka batu banyey, anina, anukana masyey masi nimo aputaga ndi limbengi la bungbingbili kaki. ⁹ Kinili, Mombukwono-dosu ibagatu beyo okwononi mino kaukulaga ka bukpeki-kpeki batu nibo figwinono na iyi. Luki limoti, a mbeyi kaubuluyogo batu banyey wa aka wa, anabunda kaugyogyiso ka lisyey liko mukombu. ¹⁰ Kugbe, ugyogyiso ndeke batu nibo bikaga kabye tamanaga yanyey ya nzuyi kabu, banina bungama ka Mombukwono-dosu payaya.

Bowonisilo ba bongu bi nibo baminaga batu bagogo payaya, ba bakibinika, bakegu na kubangaku na batu ba ibiba ba kugu wa lisyey. Luki limoti bikaga kautumbwa. ¹¹ Gutugu bamalaika aka, nibo bukitogi se bowonisilo ba bongu bi nibo no ngu na bututungyo, bakakogigu ngbanga ka batu ba ibiba bi nibo ikani kautumbwa ko misa ka Mombukwono-dosu. ¹² Bowonisilo ba bongu bi nibo ba mudongoni abe banyama nibo bakegu na yimibi, bubukuta ndi ko bulya kaugwigo ba bakpaka aka na kaumwogo. Batumbwaga makpumuka masi, gutugu nimo bakibigu. Bolumwogo ndeke mudongoni abe banyama bi nibo. ¹³ Bugyogyiso ndeke mudongoni begyeyo ibu bugyogyisaga ndi mino batu bagogo. Bogwaga magyagya kotulyoso bingbanganya tamanaga kabu yanyey na musikatu. Bogwaga magyagya kamubobo kani ma na ibu kalyalya, buliki kabu luga kunu apaga suni. ¹⁴ Miso kabu amutumo na tamanaga ya budanda aka bidde, bakupogigu ibu kagya banyey. Bufulisoyogo batu nibo ba na mambengi bipoli. Ba goni na mambengi ma ligbugbu ko bulya mukumbo. Ligbongoni ko Kunzi a kugu kabu! ¹⁵ Bosoni ndi pisi yo ngbingbili, bobungoyo na babey niyo ka Balama, miika Beoli. Iyi Balama apaga ndi buyi nibo bapaga ndi ko bulya likpumuka lanyey. ¹⁶ Luki limoti, bayoyisa ndi ko bulya banyey kaki. A beyo, punda muko yi nino kanzinagigu, apunga ndi kanzina na liyu abe mumbanzu. Kawa wa gu wa, punda yi nino apakya ndi yigya ya bungingi ka mugyalandu yi nino.

¹⁷ Bowonisilo ba bongu bi nibo ba mudongoni abe makpakpa nimo mufaga. Ba goni abe bekuaba nibayo akawiwila na mbumbo. Kunzi ubungusyilogoni ndi pa ko biti niyo bindengbu-ndengbu. ¹⁸ Munzina kabu ikaga nimo makibinika na nimo kegu na izangiya. Pisi ka munzina mi nimo, bugwisisogo batu nibo bupupogi batu banyey ka mudongo mbiya be biki kagya budanda. ¹⁹ Babikyaga be bakulikanagatu ndeke. Luki

limoti, ibũ bamombukwana-dabũ bi ba bosunzu ba bũdanda nibũ akaulumwisogo. A beyo, mumbanzũ yikaka-yikaka a musunzu wo luki lasi nilo ikaga na iyi lidĩta. ²⁰ A beyo, bambanzũ boukogoni ndi ka yigya yanyenye ya obili, pisi kamibo Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu beyo ka Yeso-Kilisito. Luki limoti, bakiga bata kumbuso ka yigya yanye yi niyo a ndi ni uditini yo, obili yi nino bopipilo na iyi ika kuwa wanye kũgbe kakitaga nino wa mambwa. ²¹ A gutũgũ ndi bĩnza kaiko kani bakibigũ pisi ya bungbingbili. Kegũ ndi na izangiya be bibi, kumbuso yi, basa bata mutũũ motu nimo bapũ ndi. ²² Likpũmũka nilo bagya ndi, akowonisila linguũ la ligbitoku nilo abikyaga be: «Inva igilyini kalya mozoyo kaki» na: «Ngũya nino apũnya kaisukusaga, igilya bata kaituluba ka butũũ.»

3

Mombukwono-dosu igokoto ndeke

¹ Ibunu bawai, balũwa kami wa yĩba kamukpikilyo nimũ. Kũso wa babalũwa nibana basi baba, no bi kapa kozuzukiso kũso kunu tamanaga yanza ka mutũũ mi nimo mukana ndi. ² Nakapa ambe tomononi makpũmũka nimo bogyalanda botu bamũbikya ndi ka bũndeli. Tomononi goni mutũũ ka Mombukwono-dosu na Muhukuso, nimo batũtũmbwa kunu bamũpũ ndi. ³ Kambwa wa yasi, wiboni ambe ka masye ma mulĩbo bambanzũ bopuponokuto ndeke. Batũ bi nibũ biko kabye musasa kabũ aka bamombukwana-dabũ bi. Bamũtibaga ndeke bikyaaa, ⁴ banabikya be: «Si Yeso abikya ndi be odokoto ndeke! A kũwa yani? A beyo, katũkywa wa aka wa fotitosu bolumwaga ndi mino, makpũmũka masi a mũdũngoni beyo aka yo a ndi mino wa Kunzi agya ndi mino obili.» ⁵ Bakabũsala ka yakolyi be: katũkywa ka bũndeli, Kunzi agya ndi lisyẽ na litũmbũ pisi ka mũnzina kaki aka. Agbanana ndi litũmbũ no libo, amũmũla kũwa ndi litũmbũ lugo wo libo. ⁶ Kunzi olumwisaga ndi obili wandeli no libo li nilo goni lo, pisi ko tumo yidingi. ⁷ Pisi ka mũnzina mi nimo goni mo, Kunzi obisoni lisyẽ na obili wa lisyẽ li nili alongo ka lisyẽ li nilo ako ndeke mino ngbanga ka batũ ba bũnye. Ka lisyẽ li nilo, lisyẽ na obili agbũdikana ndeke no buku.

⁸ Luki limoti, ibunu bawai, makobusolonitogũ be: ka Mombukwono-dosu, lisyẽ limoti a mũdũngoni abe byanga elofũ yimoti na byanga elofũ yimoti a mũdũngoni abe lisyẽ limoti. ⁹ Mombukwono-dosu kegũ kolipyo katulyoso agũme kaki beyo batũ bagogo basimaga mino. Luki limoti, a na limbengi linda na ibunu kye kegũ kapa be mumbanzũ gutũgũ bemoti aka obungogito. Apaga be batũ basi bopupi ka bũnye.

¹⁰ Lisyẽ ka Mombukwono-dosu odoku ndeke mũdũngoni beyo mutũ wo kubakũ odogoko mino. Ka lisyẽ li nilo, lisyẽ olimika ndeke na mũngbi, makpũmũka masi nimo anzege kũ, agbũdikana no buku bingbiii, obili na masi nimo a kũso yi olumwogo. ¹¹ Yeki masi igyonosa ndeke beyo, okwononi be yigya kunu iki se kũwa bũni? Okwononi be yigya kunu iki yotu na yakigũmya ko Kunzi, ¹² manabũndaga lisyẽ ko Kunzi na kagya yasi ambe odoku bikwa. Ka lisyẽ li nilo, buku agbũnda ndeke kegũ wa lisyẽ wasi, na makpũmũka masi nimo anzege kegũ wa lisyẽ apye bĩgbatata. ¹³ Luki limoti, kabũyenene na agũme ko Kunzi, takabũndaga lisyẽ na obili wambiya, kũ bungbingbili ika ndeke mino.

¹⁴ Kinili, ibunu bawai, yeki makabũndaga lisyẽ li nilo, gyoni ngu kunu yasi kaiko banza ni makegũ na idũ ko misa ko Kunzi, miko ka maziyũ na iyi. ¹⁵ Wiboni se ambe limbengi linda ko Mombukwono-dosu ni pisi ya muhukuso kunu. A mũdũngoni beyo momosu mũpaka beyo ka Polo amukpikilya ndi goni mino kabũyenene na yimbo yi niyo Kunzi apũ ndi. ¹⁶ Okpikaga ndi beyo ka babalũwa basi nibũ a ndi kanzina mino ko bulya yi niyo. Kũso wa babalũwa bi nibũ, atũ na bapũ bayago nibayo a bayapũpũ kotombisyo. Batũ nibũ bakegũ na yimbo na nibũ bakegũ bakigwinonogo bĩnza ka baya boyikosogo isi yi mũdũngoni beyo boyikosogo goni mino bapũ bayago baya Mũbiso Motu. Niyo bagyaga beyo, bĩpũtaga ibũ bamombukwana-dabũ bi.

¹⁷ Ibunu bawai, mbiya wanũ, mibini ibunu likpũmũka li nili. Wiminyonito neki, kye bũnye ka batũ banyẽ kamuũbungusogonitogũ. Wikoni kũwa bingbũfu ka baya. ¹⁸ Widukulogoni kopingo aka ka iziyũ na kamibo Mombukwono-dosu na Muhukuso kusu Yeso-Kilisito. Bĩba kũ kaki, katũkywa mbiya wanũ na kadwe ka bẽnze na bẽnze! A asi beyo aka yo.

Balūwa wa mambwa ka nino Yuani akpika ndi Likpūmuka la mambwa

Balūwa wa mambwa nino Yuani akpika ndi nima. Yuani okpikatū ndi mbeyi kitabu yagogo, ku anzina ndi mino ko bulya obili ka Yeso ka litombu. Kitabu yi ni: «Mongoni Manza beyo Yuani okpika ndi mino.» Kumbusa wa niyo, ukpika ndi goni babalūwa bagogo baba.

Ka bongbingo bemoti-bemoti, batū bagogo bābogo ndi bambanzu be Yeso-Kilisito nino odoku ndi kunu ka litombu kaiko mikya bambanzu kegu Miko-Kunzi. Babikyagatu ndi goni be mutū yikaka-yikaka akwanana kagya beyo aka yo opo mino, Kunzi kinigu abe kagya bunye.

Kinili, Yuani ukpikilya ndi Bakilisito kautumbulyaga be Yeso ni wani. Ubikya goni be a lingunu be obili wa benze na benze atu, uwonisa ndi goni pisi tino yo mambanzu akwanana mino kainiso na obili yi nino. Pisi yi ni mutū wasi nino abinikyana Yeso, inisanatu na obili yi nino. Omotiloku kabikya bambanzu be okwononi kamatikana no Kunzi pa imoti no Mikaki beyo ka Yeso. Okwononi goni kapa Kunzi na kupa bakilisito bagogo basi. Bakagya beyo, biko limbengi bidēe be dinisanatu na obili wa benze na benze.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Likpūmuka ko Kunzi apāga obili 1:1-4

Tokpokyoni ka bungbanganya 1:5-2:6

Mutū mambiya 2:7-17

Bomuyoniso ka Kilisito, na bomiko Kunzi 2:18-3:10

Sipananiso luga kunu 3:11-4:21

Kopuro tutungyo ka makpūmuka ma litombu 5:1-21

Munzina ko Kunzi apāga obili

¹ Takamukpikilyo balūwa yi nima ko bulya Munzina nimo apāga obili, nimo a ndi katukya ka mupanganagi. Tukanatu ndi Munzina mi nimo, tina, tanda bizumuuu, tavilaga na mafoku. ² Ngingo nino obili yi nino ipupisa ndi mino, taminatu ndi. Kinili, takaamalya budemu fi, kamabikyaga mongoni mi nimo ma obili wa benze na benze. Obili yi nino a ndi pa imoti na Baba, nino ipupisa ndi kusu. ³ Nilo tina ndi, takana, ilu kawa lo takamabikyaga iba wikoni goni na yukanana na ibusu. Wina se, yukanana kusu a niyo ta mino pa imoti na Bababa no Mikaki beyo ka Yeso-Kilisito. ⁴ Ibusu, takamukpikilyo likpūmuka li nili kye magyaga kusu ogwononi bigbiya-gbiya.

Kunzi ni bungbanganya

⁵ Mongoni mi nimo takana ndi na Yeso-Kilisito nima, imu mo tamabikyaga be Kunzi ni bungbanganya, kuso kaki, kegu gutugu no mikyo biti aka. ⁶ Takodongyo ambe ta na yukanana na ibu, luki limoti kani takakpakyana ko biti, takabikya bongu na yigya kusu kegu ya lingunu. ⁷ Luki limoti, takiko kakpakyana ka bungbanganya, mudongoni beyo Kunzi mombukwana-daki yi o mino ka bungbanganya, tiko na yukanana luga kusu, bangu ko Mikaki Yeso asukusa bunye kusu basi.

⁸ Takabikya ambe takagyagigu bunye, iba takaiho ni ibusu aka, lingunu kegu kuso kusu. ⁹ Luki limoti, takatwilyaga Kunzi bunye kusu bungbanganya, atipilyatu, atisukusa bunye kusu basi, kye a wongbingbili na walingunu. ¹⁰ Takabikya ambe takagyagigu bunye, iba takaitiso Kunzi mutū wabongu, niyo akowonisilo be likpūmuka kaki kegu kuso kusu.

2

Kilisito no atimamalyaga

¹ Bomikami, nakamukpikilyo likpūmuka li nili, kye makogwonitogu ka bunye. Luki limoti, mambanzu kogwo, tatu na mutū yi nino atimamalyaga kambwa ka Baba. Iyi ni Yeso-Kilisito, mutū wongbingbili. ² A beyo, ipā ndi abe apepe ko bulya mupilya ma bunye kusu. Kegu asi bunye kusu aka, luki limoti ko bulya niho ka batū basi.

³ Kika ni tagyagatu mutū ko Kunzi, takwanana kabikya bungbanganya ambe tamibatū. ⁴ Mambanzu kabikya be amibatū Kunzi, luki limoti ni kegu kagya mutū kaki, a mutū wabongu, lingunu kegu kuso kaki. ⁵ Luki limoti, nino obuulyogo likpūmuka

ko Kunzi, sipananiso ko Kunzi a sakipiko kuso kaki. Takwanana kaiba yukananana kusu no Kunzi ko pisi yi niyo. ⁶ Mutu wasi nino abikya be ta na yukananana no Kunzi, obili kaki okwononi kaika mufongoni abe nino ka Yeso ndi.

Mutu mambiya

⁷ Ifunu bawaiaaa, kegu mutu mambiya mo nakamukpikilyo, luki limoti, a nimo mandeli katukya ka mupunganagi aka ndi. Mutu mandeli mi nimo ni likpumuka nilo mukana ndi. ⁸ Luki limoti, nakamukpikilyo mutu mambiya, nimo linguna li akainisono kuso ka Kilisito na kuso kunu goni. A beyo, biti akakitaga, bungbanganya ba linguna a kawa kanze ka obili kunu.

⁹ Mutu yi nino ofongyogo kabikya be a ka bungbanganya, luki limoti, anamuya mamaki, a mbeyi asi ko biti aka. ¹⁰ Nino apaga mamaki, a ka bungbanganya, kegu no luki kuso kaki nilo akwanana mino kamakya mumbanza ka banye. ¹¹ Luki limoti, nino aminaga mamaki no miso mopi, a ko biti. Akpakanaga ko biti ni kegu kaiba be akainda yani, kye biti apiyosoni miso fiipi.

¹² Nakamukpikilyo ifunu bomikami, kye Kunzi amupilyoni ndi banye kunu ko lino ka Yeso. ¹³ Nakamukpikilyo ifunu bababa, kye mamibatu mutu yi nino a ndi katukya ka mupunganagi. Nakamukpikilyo ifunu bawanza, kye mandungulyogoni Mumuyoniso.

¹⁴ Namukpikilya ndi ifunu bomiki, kye mamibatu Baba. Namukpikilya ndi ifunu bababa, kye mamibatu mutu yi nino a ndi katukya ka mupunganagi. Namukpikilya ndi ifunu bawanza, kye ma no ngu: likpumuka ko Kunzi a kuso kunu, mandungulyogoni goni Mumuyoniso.

¹⁵ Makaponitogu obili, gutugu makpumuka nimo a kuso yi. Mumbanza kapa obili, kakwananigu bata kapa Obosu. ¹⁶ A beyo, makpumuka masi mi nima a ma obili: musasa manye, musasa ma makpumuka nimo tinaga no miso na yibiba ko bulya mukumbo. Masi mi nima kotukyokugu ka Baba, luki limoti, otukyoku ka obili. ¹⁷ Obili na musasa kaki akitagatu, luki limoti, mutu yi nino agyaga sipananiso ko Kunzi a na obili wa benze na benze.

Mumuyoniso ka Kilisito

¹⁸ Bomikami, ngbingo wa mulifo kawa nima. Mukanatu ndi banabikya be mumuyoniso ka Kilisito akodoku. Luki limoti, mbiya wana, bomuyoniso ka Kilisito bakpu bopuponini bi. Ta kawa kaiba ambe ngbingo wa mulifo a kawa buwobi. ¹⁹ Batu bi nibo bopupa ndi luga kusu, luki limoti, bakegu ndi pa imoti na ifusu. Bakika ndi pa imoti na ifusu, iba bakatisaga ndi. Luki limoti, batisa ndi kye inisoni bungbanganya be bakegu ndi pa imoti no ifusu.

²⁰ Luki limoti, ifunu, ma butumo na Limbengi-Lotu nilo Kilisito amapa ndi. Kinili, ifunu basi mibagatu linguna. ²¹ Kika neki ni namukpikilyi, kegu bekye makibogigu linguna, luki limoti, a kye mibagatu. Mibagatu goni be bongu kopupogigu ka linguna.

²² Wani se kawa no a mutu wabongo? A mutu yi nino anganyaga be Yeso kegu Kilisito. Mutu yi nino a mumuyoniso ka Kilisito, amanganyaga Baba no Miki. ²³ Mutu wasi nino amanganyaga Miki, amanganyaga goni Baba. Nino abailyaga Miki, abailyaga goni Baba.

²⁴ Kinili, buulyogoni ka mambengi kunu mutu nimo mukana ndi katukya ka mupunganagi. Makobuulyo mutu mi nimo, mika ndeke goni ifunu kuso ko Miki na kuso ka Baba. ²⁵ Luki nilo Kilisito atiwanyaga ndi ni obili wa benze na benze.

²⁶ Namukpikilya ndi nilo ko bulya ka batu nibo bakisaga kamabo. ²⁷ Luki limoti, Kilisito amapatu ndi ifunu Limbengi kaki, Limbengi li nilo a kuso kunu, makegu bata na musasa be mumbanza amuwoniso. A beyo, Limbengi owonilaga masi: owonilaga linguna, kegu bongu. Kinili, mufongoni beyo amuwoniso ndi mino, wikoni kuso ka Kilisito.

²⁸ Mbiya wana, bomikami, wikoni kuso kaki iba takikonito na kubangaku ngbingo yi nino opuponoku ndeke mino. Ka liseyi li nilo, takimakanigu ndeke suni kambwa kaki. ²⁹ Mibagatu be Kilisito a wongbingbili, yeki a beyo, makwanana goni kaiba be mutu wasi nino agyaga fungbingbili a miko Kunzi.

3

Ta bomiko Kunzi

¹ Winoni beyo Baba atipa ndi mino! Sipananiso kaki a sidingi kugbe, kinili batimakaga be bomiko Kunzi. A beyo, ta bomikaki aka bikpe. Kika ni batu ba obili bakatimibigu, a kye bakamibagu ndi Kunzi. ² Ifunu bawaiaaa, mbiya wana, ta bomiko Kunzi, beyo tika ndeke mino kanibisikonigu mbeyi bungbanganya. Luki limoti, takaiba ambe ngbingo yi nino Kilisito opuponoku ndeke mino, tiita kawa ndeke mufongoni abe iyi, kye tamina

ndeke beyo aka yo o mino. ³ Mutu wasi nino a na mutamanagi mi nima kuso ka Kilisito, ibubisaga iyi mombukwana-daki yi bitu mud'ongoni beyo Kilisito o mino.

⁴ Mutu wasi nino agyaga bunye, obunogo mutuu ko Kunzi, kye kagya bunye ni kobuno mutuu. ⁵ Miba binza be Kilisito odoku ndi katumba bunye, wina se bunye kegu kuso kaki. ⁶ Mutu wasi nino ukananaga na iyi, kagyagigu bata bunye. Luki limoti, nino akpakpikanaga na bunye, owonisaga be kaminagu ndi, kamibagu begeyo.

⁷ Bomikami, mumbanzu gutugu bemoti aka kamubonitogu! Mutu yi nino agyaga likpumuka longbingbili, iyi mombukwana-daki yi a wongbingbili mud'ongoni abe Kilisito. ⁸ Nino agyaga bunye a mika-mumuyoniso, kye mumuyoniso apunga ndi kagya bunye katukya ka mupunganagi aka. Kinili, Miko-Kunzi odoku ndi kuwa iyi kaputa ligubo ka mumuyoniso.

⁹ Mutu wasi nino iitoni miko-Kunzi, kampakpikanagigu bata na bunye, kye ngu ko Kunzi niyo apaga obili akagya ligubo kuso kaki. Komwananagi bata kagya bunye kye a kuwa miko Kunzi. ¹⁰ Bomiko Kunzi ba di na bomiko mumuyoniso ko pisi yi niyi: Mutu wasi nino kagyagigu likpumuka longbingbili, ikani nino kapagigu mamaki, kegu iyi miko Kunzi.

Mutuu ko bulya sipananiso

¹¹ A beyo, mutuu nimo mukana ndi katukya ka mupunganagi nima: topononini. ¹² Takikonitogu abe Kaina nino amwo ndi mamaki, a ndi iyi mika-mumuyoniso. Amwo ndi ko bulya iki? Kye yigya kaki a ndi yanye, niyo ka mamaki yo ngbingbili.

¹³ Bomika-mamaaa, obili kiko kamumuya, kamubongonitogu. ¹⁴ Takaiba ambe topupogoni ka kukwaku, togulya ka obili. A dingbanganya kye tapagatu bomomoso. Mumbanzu kiki na sipananiso, a mbeyi iyi ka kukwaku aka. ¹⁵ Mutu wasi nino andaga mamaki na miso mopi, a mumwomwo. Wina se, mibagatu binza be gutugu mumwomwo bemoti aka kegu na obili wa benze na benze. ¹⁶ Tiba ndi be sipananiso ni iki ko pisi yi niyi: Kilisito apa ndi obili kaki ko bulya kusu. Takwanana neki goni ibusu kaiko bakitulya kapá obili kusu ko bulya ka bomomoso. ¹⁷ Kika ni mutu bemoti a na lingana, anamina mamaki ka yangya luki limoti ni limbengi kegu kadwa, mutu yi nino akwananatu kabikya be apatu Kunzi? ¹⁸ Bomikami, sipananiso kusu kikonitogu ka munzina manzanza aka. Luki limoti, okwononi be iki sa linganu, aninisono ka yigya.

Kapwada Kunzi ni takegu na kubangaku

¹⁹ Takagya beyo, tinisono be ta batu ba linganu. Mambengi kusu ika na maziyo kambwa ko Kunzi. ²⁰ Gutugu limbengi kusu katisungulya, takaiba ambe Kunzi a mudingi kakitaga nilo limbengi o mino katisungulya, ibaga makpumuka masi. ²¹ Ibusu bawaiiaaa, limbengi katisungulyi, takwada Kunzi ni takegu na kubangaku. ²² Kuwa wa, atipatu masi nimo tiko kakunga kye takagya mutuu kaki, tanagya nilo abosilogo. ²³ Mutuu mi nimo a be tabinikyani lino ko mikaki beyo ka Yeso-Kilisito, tapanana beyo Kilisito abikya ndi mino. ²⁴ Mutu yi nino agyaga mutuu ko Kunzi ikaga kuso ko Kunzi, Kunzi kuso kaki. Tibaga ambe Kunzi ikaga kuso kusu, pisi ka Limbengi-Lotu nilo atipá ndi.

4

Takwanana kaibo Limbengi ko Kunzi liki?

¹ Ibusu bawaiiaaa, makubinikyanonitogu batu basi nibo babikyaga be ba na Limbengi ko Kunzi. Luki limoti, kpimonito mbeyi munzina kabu binza, kaiba ikani limbengi li nilo ba nolu apunya ko Kunzi. A beyo, bogyalandu ba bonggo bakpu bomisikononi ka obili bingbwi. ² Makwanana kaiba Limbengi ko Kunzi ko pisi yi niyi: mutu wasi nino abikyaga be Yeso-Kilisito iita ndi mumbanzu abe ibusu, mutu yi nino a na Limbengi ko Kunzi. ³ Luki limoti, nino kegu kabailya Yeso-Kilisito beyo, kegu na Limbengi ko Kunzi, luki limoti, a na nilo ka mumuyoniso ka Kilisito. Mukanatu ndi be mumuyoniso ka Kilisito odokuto. Mbiya wanu, a kuwa ka obili.

⁴ Luki limoti, ibunu bomikami, ma bomiko-Kunzi, mundungulyogoni bogyalandu ba bonggo: A beyo, Limbengi nilo a kuso kunu, a no ngu kugbe kakitaga nilo a kuso ka batu ba obili. ⁵ Bogyalandu ba bonggo ba batu ba obili, kinili, munzina kabu a nimo ma obili. Batu ba obili bo bumakanaga. ⁶ Luki limoti, ibusu ta bomiko-Kunzi. Mutu yi nino amibaga Kunzi atimukanagatu. Nino kamibogigu, katimukanagigu. Tibaga Limbengi la linganu na nilo la kaboboka ko pisi yi niyo.

Kunzi ni sipananiso

⁷ Ibusu bawaiiaaa, topononini, kye sipananiso otukyoku ko Kunzi. Mutu wasi nino a na sipananiso a miko Kunzi, amibagatu goni Kunzi. ⁸ Nino kegu na sipananiso kamibigu Kunzi, kye Kunzi ni sipananiso. ⁹ Wina beyo Kunzi atiwonisila ndi mino sipananiso kaki:

atikoku ndi Mikaki wa bemoti ka obili, be kye tinisoni na obili wa benze na benze ko pisi kaki. ¹⁰ Sipananiso si niso, kegu be ifusu bo tapa ndi Kunzi, luki limoti, iyi no atipa ndi, atikoku ndi Mikaki abe apepe ko bulya mupilya ma bunye kusu.

¹¹ Ifunu bawaiiaa, kika ni Kunzi atipa ndi beyo, takwanana goni ifusu kapanana. ¹² Mutu gutugu bemoti aka kanaminigu Kunzi. Kika ni takapanana luga kusu, Kunzi a kuso kusu, sipananiso kaki a goni sakipiko kuso kusu.

¹³ Tibaga ambe ta kuso ko Kunzi, iyi kuso kusu ko pisi yi niyi: Atiponi ndi Limbengi kaki. ¹⁴ Ifusu, tinatu ndi, ta bademu ambe Baba atikoku ndi Mikaki be iki Muhukuso wa obili. ¹⁵ Mutu yi nino abikyaga be Yeso ni Miko-Kunzi, Kunzi a kuso kaki, iyi kuso ko Kunzi. ¹⁶ Ifusu, tisoni, tabailya ambe Kunzi atipatu.

Kunzi ni sipananiso. Mutu yi nino a ka sipananiso, a kuso ko Kunzi, Kunzi kuso kaki. ¹⁷ Kika ni sipananiso a sakipiko kuso kusu, takikigu ndeke na kubangaku ka lise la mungimbo. A beyo, kye obili kusu kana kusili wa moni, akabyenene na nino ka Yeso-Kilisito. ¹⁸ Kubangaku kikogigu ka sipananiso, luki limoti, sipananiso sa lingunu okpumyogo kubangaku. Mumbanzu ikaga na kubangaku ni akabunda yigyogyiso. Nino ikaga na kubangaku, kegu wa kipiko ka sipananiso sa lingunu.

¹⁹ Ifusu ta na sipananiso, kye Kunzi no atipa ndi ka mambwa. ²⁰ Mumbanzu kabikya be apagatu Kunzi, amuya se mamaki, mutu yi nino a na bongu. A beyo, mumbanzu kamaya mamaki nino akamina, kakwananigu kapa Kunzi nino kaminagigu. ²¹ Mutuu nimo Kilisito atipa ndi nima: mutu yi nino apaga Kunzi okwononi goni kapa mamaki.

5

Baya apaga ibiba ka obili

¹ Mutu wasi nino abailyaga be Yeso ni Kilisito, mutu yi nino a miko-Kunzi, mutu wasi nino apaga baba, upagatu goni bomikaki. ² Takwanana kaiba ambe upagatu bomiko-Kunzi ko pisi niyi: Takiko kapa Kunzi na kanya mutuu kaki. ³ A beyo, takiko kapa Kunzi isi be takaga mutuu kaki. Mutuu kaki kegu mapu, ⁴ kye bomiko Kunzi basi bandungulyogoni obili. Tandungulyaga obili pisi ka baya kusu. ⁵ Wani se no akwanana kandungulyaga obili? A mutu yi nino aka no abinikyana be Yeso ni Miko-Kunzi.

Bademu ka Yeso-Kilisito

⁶ Yeso-Kilisito odoku ndi pisi ko libo na bangu. Kodokugu ndi asi pisi ko libo aka, luki limoti, odoku ndi goni pisi ka bangu. Limbengi-Lotu a demu wa likpumuka li nilo, kye Limbengi li nilo ni lingunu. ⁷ A beyo, bademu ba basaa: ⁸ Limbengi, libo na bangu*. Ifu basi basaa ba bakukanana. ⁹ Kika kani tabailyagatu budemu ka bambanzu, a beyo, tabailyagatu goni budemu ko Kunzi ni bo a na izangiya kakitaga. A budemu ni bo Kunzi apupilya ndi Mikaki. ¹⁰ Mumbanzu kabinikyana Miko-Kunzi kikigu bata na botumo ka budemu bi ni bo. Luki limoti, nino kabinikyana Kunzi, akaitiso iyi Kunzi mutu wabongu, kye kabailyagu ndi budemu ni bo Kunzi apupilya ndi Mikaki. ¹¹ Budemu bi a be: Kunzi atiponi ndi obili wa benze na benze. Mikaki no a pisi kadwe ka obili yi nino. ¹² Mutu yi nino a no Miki, a na obili yi nino, nino kegu no Miko-Kunzi, kegu na obili.

Obili wa benze na benze

¹³ Namukpikilyo ifunu ni bo mabinikyana lino ko Miko-Kunzi likpumuka li nili, iba kye wiboni be ma na obili wa benze na benze. ¹⁴ Ifusu takwanana kaigunya ko Kunzi ni takegu na kubangaku: tibagatu ambe takakunga luki, kabyenene na sipananiso kaki, atimukanatu. ¹⁵ Tibatu ambe akanagatu likungoni kusu. Kinili, takwanana goni kaiba ambe atipatu masi nimo takungaga.

¹⁶ Kika ni mumbanzu aminini mamaki ni anagya bunye ni bo kakwananigu kamakya ka kukwaku, okwononi be alumbilyi mamaki yi nino. Kunzi ahukusatu, kika ni a lingunu be bunye kaki kakwananigu kamakya ka kukwaku. A beyo, atu na bunye ni bo amakya ka kukwaku, luki limoti, nakobikyigu ambe balumbilyi mutu yi nino agyaga inguo ya bunye bi ni bo. ¹⁷ Yiga yanye yasi a bunye, luki limoti, atu na bunye ni bo kamakyaigu mumbanzu ka kukwaku.

¹⁸ Tibagatu ambe bomiko-Kunzi bakakpakpikanagigu bata na bunye, kye Miko-Kunzi akaubulyogo, Mumuyoniso kakwananigu goni kauga luki.

¹⁹ Tibagatu ambe ta bomiko-Kunzi kika gutugu ni obili wasi a kusili ka Mumuyoniso.

²⁰ Tibagatu goni ambe Miko-Kunzi odoniku ndi, atipa yimibo iba tamibi Kunzi walingunu. Ta bakukanana na Kunzi yi nino walingunu ko pisi ko Mikaki Yeso-Kilisito. Iyi ni Kunzi walingunu, iyi ni obili wa benze na benze.

* 5:8 5:8 libo na bangu: Batu bagogo babikyaga be libo na bangu ni ifatiso na kukwaku ka Yeso.

²¹ Bomikami, wiminyonito na bokunzi ba payaya.

Baluwa wa yiba nino
Yuani
akpika ndi
Likpamuka la mambwa

Baluwa wa yiba nino Yuani akpika ndi nima. Akpikilya ndi «Muko yi nino Kunzi arunaga ndi pa imoti na bomikaki». Muko yi ni Kanisa, bomikaki ni bakilisito. Utumbulyagatu ndi beyo bakilisito bokwononi mino kaiko na sipananiso luga kaba. Ubikya goni be okwononi kaigwinonogo yaru ka baya, na kaibuulyo na batu bi nibo bakaupa bambanzu mutuu di no Mongoni Manza.

Yigbanaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-3

Tikini ka linguna na sipananiso 4-11

Yuuso ya mulifo 12-13

Yuuso

¹ Imi muzee no nakpiki baluwa yi nima. Nukpikilyi iwe Mama nino Kunzi arunaga ndi na bomikaku nibo nupaga limbengi limoti. Kegu asi imi aka no namupaga, luki limoti, batu basi nibo bibaga linguna, bamupagatu goni. ² Tamupaga kye linguna a kuso kusu, na ika ndeke kadwe ka benze na benze.

³ Kunzi Baba pa imoti na Yeso-Kilisito, Miki yi nino ka Baba, batipi iziyo, mupilya ma banye na maziyo kye tiki ka linguna na sipananiso.

Tikini ka linguna na ka sipananiso

⁴ Nogwa ndi magyaga kugbe kaina be bomikaku bagogo ba ka linguna kabyenene na mutuu nimo Baba atipa ndi. ⁵ Mbiya yi nima, ye Ma, nakaubikya ambe: topononini. Kegu mutuu mambiya mo nukpikilyi mo, luki limoti, a nimo aka mo tikaga na imu katukya ndi ka mupunganagi. ⁶ Kapanana ni kakpakyana ka mutuu ko Kunzi. Mutuu mi nimo mukana ndi katukya ka mupunganagi, akabikya be ponononi.

⁷ A beyo, batu ba bongo bakpu bomisikononi bingbwi ka obili. Batu bi nibo bakabinikyanagigu be Yeso-Kilisito iita ndi mambanzu abe ifusu. Mutu yi nino amuyaga kabinikyanaya beyo, a mutu wabongo na a goni mumuyoniso ka Kilisito. ⁸ Eee, wiminyonito neki, kye makobungusonitogu masolo ma ligubo kusu. Luki limoti, mokwononi kainisono na mukalya kunu masi.

⁹ Mutu wasi nino kobuulyogigu mutiwi ka Kilisito, nino agyaga di, kegu na yukanana no Kunzi. Luki limoti, nino obuulyogo a na yukanana na Baba no Miki goni.

¹⁰ Mambanzu kodoku katiwa ku kunu ni kopigu mutiwi mi nima, makatilyonitogu, makamuusonitogu begeyo. ¹¹ Mambanzu kamuuso, iba bakananaga na iyi ko pisi ya yigya yanye kaki.

Yuuso ya mulifo

¹² Natu bata na makpamuka makpu kamuzukilyogo, luki limoti, nakegu bi kapa kamukpikilyo ka baluwa aka. Kinili, na na tamanaga kadwe ku mo mino, tikpukpamukya kawa banu miso ko miso, iba tiki butumo na magyaga bidu.

¹³ Bomika Musali* kaku nino Kunzi arunaga ndi, bumuusogito goni.

* 1:13 13 Bomika Musali: Ba batu ba Kanisa yi niyo Yuani alumbaga ndi mino.

Baluwa wa yisaa nino
Yuani
akpika ndi
Likpamuka la mambwa

Yuani no akpika ndi baluwa wa yisaa yi nima. Akpikilya ndi Mukilisito bemoti nino ina be Gayo. Yuani utika ndi bambanzu ka bewili yimoti-yimoti kye bindi kaubikyaga bakilisito Mongoni Manza. Luki limoti, niyo hosilo ka gudū ka Gayo, aluku bemoti ku beyo nino ina be Diotelefe akya ndi be bokosyonitogu ku kaki. Bakilisito niho butilya ndi batu bi niho be basyi ku kabu, Diotelefe ukpumya ndi ka kanisa.

Kinili, Yuani akpikilya kuwa ndi Gayo kabikya be igwinonogi yapu ka baya, biki kautilya binza batu bi niho bika kodoku kabikyaga Mongoni Manza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-4

Mukilisito okwononi kasingyo wai-daki 5-12

Yuuso ya mulibo 13-15

Yuuso

¹ Ima mææe no nukpikilyi iwe Gayo baluwa yi nima, wai mapaka nino mapaga limbengi limoti.

² Wai-dami mapakaaa, nakawumbilya ambe wika binza ka hopisi bayasi, wika waruru ka nzuyi, begeyo limbengi kaku o mino.

³ Nogwi bi magyagya kugbe ngingo yi nino bomomosu hodoku bi mino, bepage bi bomongoni ko bulya lingunu nilo a kaso kaku, na beyo wo mino kakpakyana ka lingunu. ⁴ Kegu no luki nilo epaga magyagya abe mongoni nimo nakanaga be bomikami bakakpakyana ka lingunu.

Gayo muta wongbingbili

⁵ Wai-dami mapakaaa, wakaugyilya bomomosu makpamuka masi ka fungbingbili, gutugu niho aka bo bobiko bi. ⁶ Bupupilyi bi budemu ko bulya sipananso kaku kambwa wa kanisa. Kikiliki, binika buti kabu kye bidukulogi na ligundu kabu beyo akwanana mino kabosilo Kunzi. ⁷ A beyo, basya kuwa ndi ndaki ko bulya ligubo ka Kilisito, ni bakukungigu bapaganu luki gutugu limoti aka. ⁸ Kinili, takwanana kausingyo inguo ya batu bi niho, iba tamatikani na ibu kabikyaga mongoni ko bulya lingunu.

Diotelefe ibu na Demetilio

⁹ Nukpikilya ndi batu ba kanisa kunu mikya baluwa, luki limoti, Diotelefe nino apaga be bamukanagi asi iyi aka, akya ndi kaukana nilo na ndi kabikya. ¹⁰ Kinili, ngingo yi nino nodoku banu mino, nanyo banu mugongu kunzi, iyi nino atibikyilyaga makpamuka manyenyene, anaticukulyaga magogo. Luki limoti, nilo lasi katunganagigu: kapagigu kautilya bomomosu niho bikitaga ka kanisa, upakyaga, anukpumyo ka kanisa batu bi niho bapaga kautilya.

¹¹ Wai-dami mapakaaa, wakobibilyogonitogu likpamuka lanye, luki limoti, bibilyaga nilo lanza. Muta yi nino agyaga bunza, a miko-Kunzi, nino agyaga bunye kamibigu Kunzi.

¹² Batu basi bakanzina asi yanzanza aka ko bulya ka Demetilio, lingunu nilo a kaso kaki akowonisilo budemu bi niho. Ibusu goni, takapupilyo budemu banza, na iwe wakaiba ambe budemu kusu a ba lingunu.

Yuuso ya mulibo

¹³ Natu na makpamuka makpu kaubikya, luki limoti, nakegu bi kapa kokpiko kugu wa baluwa. ¹⁴ Nakatamanaga ambe numinatu banu kumbusa wa masye makefe, tikpamukya kuwa banu miso ko miso. ¹⁵ Maziyo iki na iwe!

Bawai-daku bumuusogito. Umusagatu goni bawai-dosu, mumbanzu yikaka-yikaka.

Baluwa nino Yuda akpika ndi Likpamuka la mambwa

Yuda no akpika ndi baluwa yi nima. Yeso no a ndi puta kabu ibu na Yakobo. Baluwa yi nima abyenenetu na baluwa wa yiba nino Petele akpika ndi. Yuda ukpikilya ndi batu bi nibo Kunzi upunaga ndi, ubikya be bibuulyito na batu bi nibo bakaupa bambanzu mutuu di no Mongoni Manza. Yigya kabu akowonisilo be bakegu batu ka Yeso, kye kegu yigya yanza. Yuda utumbulyagatu ndi goni beyo Kunzi ugyaga mino batu bi nibo bakegu na yigya yanza.

Yigbananaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1-2

Mulibo ka batu bi nibo bapaga mutuu ma bongo 3-23

Malamba ma mulibo 24-25

Yuuso

¹ Ima, Yuda, mugya-ligubo ka Yeso-Kilisito, mamaki Yakobo.

Nakapiko baluwa yi nima ka batu nibo Baba Kunzi umakaga. Huponi ndi, ubuulyogo pisi ka Yeso-Kilisito.

² Kunzi amukwilyi kumbu, amudukulyo maziyo na sipanano sigbiya-gbiya.

Bowonisilo ba bongo

³ Ibonu bawaii, no bi na musasa mudingi kamukpikilyo ko bulya muhukuso nimo Kunzi atimatanaga mino. Luki limoti, nini bi ambe okwononi namukpikilyi aka, kye amutumisi mambengi kaulanana ko bulya baya niyo Kunzi apa lingunu ka batu kaki.

⁴ A beyo, batu banye bagogo bimokyoni ndi bipelle luga kunu. Batu bi nibo bakoyikoso isi ya iziyo ko Kunzi kusu kye biki kagya budanda. Kawa wa-go-wa, bamanganyaga Yeso-Kilisito, nino a Ngama na Mombukwono-dosu yikaka. Katukya ka bundeli, Mobiso Motu obikyoni ndi be mungimbo ko Kunzi a kugu ka batu bi nibo.

⁵ Makaiba binza likpamuka lasi nilo nakapa kamubikya. Luki limoti, nakapa kamutomosyo beyo Mombukwono-dosu unyoku ndi mino Bezaleli ka Misili, kumbuso yi, ulumwisogo nibo bakya ndi kabiniyana. ⁶ Hutomononi goni bamalaika nibo bakobuulyaga ndi bungama nibo bupa ndi, basa bapa kabu: Kunzi umokyoni ndi ka pa yo pi, ukandaga na selegen lingunu kabundaga lisyelidingi liko mungimbo. ⁷ Hutomononi goni batu ba Sodoma na Gomolo, na batu ba bagudu bi nibo ba ndi ka kpole-kpole yi: obili kabu a ndi mudongoni abe bamalaika bi nibo. Ba ndi bakimakya ka budanda bikokpwo, banasyenene beyo kigyonosogigu mino. Batu bi nibo bakaigyogiyiso ko buku ba benze na benze, a likingyosi lapu ka batu basi.

⁸ A mudongoni begeyo, obili ka batu bi nibo a abe nino ka batu ba bagudu bi nibo: tamanaga kabu asyeye asi ka budanda aka, banina bungama ko Kunzi payaya, banutumbwa batu ba ibiba ba kugu wa lisyel. ⁹ Wina se, gutugu malaika mudingi aka beyo ka Mikaeli kagyagu ndi beyo. Wa ba ndi mino kasaana, banoduso na mumyoniso manda ka Musa, kikipundagu ndi kasikaga. Luki limoti, abikya ndi baka be: «Mombukwono-dosu ugyoyisi.» ¹⁰ Luki limoti, batu bi nibo bakaumbwa nilo bakibogigu gutugu. Yimibo kabu a mudongoni abe niyo banyama bibukutaga na iyu, iyu yo umwisosogo. ¹¹ Kumbu kabu! Bagya ndi mudongoni abe Kaina. Bogwa ndi goni ko bulya buyi beyo Balama ogwa ndi mino. Na bata, bolumwogo kye, bavikimanaga ndi mudongoni beyo Kola* avikimanaga ndi mino. ¹² Batu bi nibo buputaga bodumo kunu ba magyaga. Balyalyaga, bikutogo bikpekedef-kpekedef ni bakegu no suni, banitamana asi ni ibu aka. Ba abe bekuaba nibayo apikitaga na muvivi ni kegu kolukusa mbwayi. Ba goni abe bukuto nito kabukutagigu gutugu kika ngbingo yi aka. A bukuto nito bakomukaga aka, okwa lingunu. ¹³ Bomisyaga yigya kabu yo suni beyo libo lidingi otindikaga mino ofu kaki kubi. Ba mudongoni abe mangutu nimo amamaga sigbagbagba, Kunzi ubungusilyoni ndi pa ko biti niyo yopi ka benze na benze.

¹⁴ Inuka nino mutu wa madiya na ika kumbuso ka Adamu, abikya ndi ka bundeli aka pisi ka bugyalandu ko bulya kabu be: «Mombukwono-dosu odoku ndeke na belofu na belofu ba bamalaika kaki botu, ¹⁵ kako mukombu ka batu basi. Umakya ndeke batu

* 1:11 1:11 Kaina: Wanda ka Mupunganagi 4:3-8; Balama: Wanda ka Litatanga 22:1-35; Kola: Wanda ka Litatanga 16:1-35.

banye basi ka mungimbo ko bulya yigya yanye kabu na ko bulya munzina mutalata-tala masi nimo batu banye na ba banye bagyilyaga ndi.»¹⁶ Masye masi, batu bi nibo bikikogigu na magyagya, banigama bifififi. Bagyaga ibu asi musasa kabu aka, bananzina na yibinika, banubulisyo bambanzu kye biki kalyalya ka mugongu kabu.

Mutiwi ko bulya ka bakilisito

¹⁷ Luki limoti, ibunu bawaiiaa, tomononi likrumuka nilo batutumbwa ka Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito bamubikya ndi ka bundeli. ¹⁸ Bamubikya ndi be: «Bambanzu bodokuto ndeke ko ngbingo wa mulibo, bamutibaga ndeke, obili kabu ika ndeke kabycnene na musasa kabu manye.» ¹⁹ Ibu bo bopupiso yigbananaga. Bakegu na Limbengi ko Kunzi, luki limoti, bikaga bakigumya ka tamanaga ya limbanzu. ²⁰ Luki limoti, ibunu bawaiiaa, wigwinonogoni yapu ka baya kunu yotu kugbe, manalumba ko ngu ya Limbengi-Lotu. ²¹ Wikoni ka sipananso ko Kunzi, manabundaga Mombukwono-dosu Yeso-Kilisito, amupa ndeke obili wa benze na benze ko bulya bunza kaki.

²² Wikoni na limbengi lo kumbu ka batu nibo ba na botumo, ²³ huhukusogoni, mupupiso ko buku ba mukombu. Wikoni no kumbu na batu bagogo, luki limoti, kumbu yi iki yimatikanaga na kubangaku. Makundonitogu, gutugu botu kabu aka nibayo apatikana na yigya kabu yanye.

Ibiba ko Kunzi

²⁴⁻²⁵ Tamigisilyini Kunzi mukaka aka ibiba, nino atihukuso pisi ka Yeso-Kilisito Mombukwono-dosu. Iyi no amubuulyogo be makogwonitogu ka banye, amupupiso bingbanganya kambwa kaki ni makegu na ibu, miko butumo na igyagya ka ibiba kaki. Ibiba, budingi, ngu na bungama amigilyi iyi, katukya ka bundeli, mbiya wanu na ka benze na benze! A beyo.

Bonziki ka Yuani Likpumuka la mambwa

Yuani ninu a ndi atutumbwa ka Yeso no akpika ndi balawa yi nima. Atumbulaga masi nimo okpika ndi, masi nimo ina ndi, na masi nimo ukana ndi iyi mombukwana-daki yi. Abikya be a limbengi ko Kunzi lo asilya ndi kye ibi masi mi nimo.

Bagwi ndi Yuani, faga na iyi ko uzu wa Patimosi ninu a ka Azia. Kinili, akpika ndi balawa yi nima kautumiso bakiliso mambengi, kye bikaga ndi kaugyagya kugbe. Kuwa wa go wa, ubikya ndi be digwi mambengi aka kadwe ka lise la mulibo, na kaiko na mutamanagi kye Yeso abikya ndi be: «Mutu yi ninu opura ndeke tutungyo, nasilya ndeke kalya bumo ya sibukuso niso apaga obili, a ko tika ko Kunzi.» (Wanda Bonziki 2:7.) A beyo, Yeso akodoku kaditaga bunye.

Kitabu yi niyi a na makpumuka ma izangiya: Likpumuka la mambwa a be mambengi ma bunye akagya ligubo ka obili yi nima, bakiliso bigyogiyisatu ndeke, kadwe ku kwa ku bagogo luga kabu bokwaga ndeke mino.

Likpumuka ya yiba a be Yeso ninu a Mombukwono-dosu, ika ndeke tutungyo kugu ka batu nibo bakapagigu Kunzi, gutugu kugu wa mambengi ma bunye aka.

Likpumuka la yisaa a be Kunzi ubisilyoni batu nibo babinikyana mukalya, kugbe yi, nibo bumwogo ndi ko bulya kaki. Munzina mi nimo a no ngu, a goni na mutamanagi ka batu bi nibo binisono na yigyogyiso yaru.

Munzina mi nimo owonisilatu goni be gutugu batu ba Luma bugyogiyisatu ndi, Mikya kondolo ko Kunzi ukulagatu ndeke kye iyi no a tutungyo. Iyu yo utumisa ndeke mambengi kugbe.

Niyo a bonziki nibo Yuani ina ndi, mudongoni beyo obili yi nima ika ndeke mino na mulibo, a mongoni mi nimo Kunzi omosa ndeke, na beyo uhukusa ndeke mino batu basi nibo bamukana ndi.

Kunzi abikya ndi be iki Mumuyoniso ikani batu kaki ikani bamalaika kaki, Yeso opura ndeke tutungyo kugu kabu, udkita ndeke ka lifye lodu kugbe. Obili wambiya na gudu wambiya ikatu ndeke kugu wa lise lambiya. Kuwa wa go wa, Kunzi ibu na Mombukwono-dosu Yeso pa imoti na batu bi nibo bamukana ndi, bikatu ndeke mino.

Yigbanaga ya kitabu yi niyi:

Yuuso 1:1-8

Yeso iwonisilini ka Yuani 1:9-20

Balawa ka bakiliso wa bagudu madiya na ika 2:1-3:22

Bibiso ya kugu wa lise 4:1-11

Kitabu niyo bodika ndi nganga madiya na ika 5:1-6:17

Bibiso kambwa ko kiti ko Kunzi ninu wa bungama 7:1-17

Basifa madiya na ika 8:1-11:19

Gbita, na banyama baba 12:1-13:18

Ngbanga ka batu bi nibo bakanokwogigu, na nibo bakulikanaga 14:1-15:8

Bakopo nibayo a ndi na ngbuta ko Kunzi 16:1-21

Buditagatu ndeke bomuyoniso ko Kunzi 17:1-20:10

Ngbanga wa mulibo 20:11-15

Kugu wa lise lambiya, na obili wambiya 21:1-8

Yelusalema wambiya 21:9-22:5

Yigoku ka Kilisito 22:6-21

Likpumuka la mambwa

¹ Kitabu yi niyi a na bodikidi nibayo Kunzi awonisila ndi Yeso-Kilisito. Agya ndi beyo kye Yeso-Kilisito umbisi bagya-ligubo kaki binghanganya makpumuka nimo akwanana kaigyonoso kumbusa wo nginga mukede. Kilisito amibisa ndi mugya-ligubo kaki beyo ka Yuani bodikidi bi nibayo pisi ka malaika kaki. ² Yuani abikya ndi binghanganya be masi nimo ina ndi, a likpumuka ko Kunzi na likpumuka la linguna nilo Yeso-Kilisito abikya ndi. ³ Igyagya ka mutu ninu atangulaga kambwa ka bambanzu mobiso ma bugyalandu mi nima. Igyagya ka nibo bukanaga mongoni mi nimo, banobuulyo nimo ikpikaga kuso yi, kye ngbingo wa makpumuka mi nimo a kuwa buwobi kaitulyana.

Yuuso ka makanisa madiya na ika

⁴ Ima Yuani, nakamukpikilyo ifunu makanisa madiya na ika, ka iwili ya Azia: Kunzi ninu atu, ninu a ndi na ninu akodoku amupi iziyo na maziyo. Makpumuka mi nimo

akotukyoku goni ka mambengi maḍiya na ika nimo a kambwa wo kiti kaki wa bungama, ⁵ akotukyoku ka Yeso-Kilisito, demu wongbingbili. Iyi no a matu wa mambwa kopupa ka mbuku, ngama ka bangama bakpukpu basi ba obili.

Atipa, atikulaga ka banye kusu pisi ka bangu kaki. ⁶ Atipa bungama ko bokumu bekye tiki kagugubyo Kunzi nino Abaki. Ibiba no ngu ka benze na benze iki ya kaki! A beyo. ⁷ Wikweni, akodoku ka bekaḍa,

batu basi baminatu,

gatuga niḅo batuma ndi no syogbu,

na bevananza bayasi baya obili bagamanatu ndeke ko bulya kaki.

Iyo, a beyo!

⁸ Mombukwono-dosu Kunzi akabikya be: «Imi ni Alufa na Omega,* nino atu, nino a ndi na nino akodoku, nino wo Ngu-Kugbe.»

Yuani akatumbulaga ibiba ka Yeso

⁹ Imi momonu beyo ka Yuani, namamatikana na ibunu pisi ka kaigyogyiso, pisi ka bungama na ko pisi ya limbengi linda kuso ka Yeso. Begwi ndi, бага na imi ko uzu niyo balikyaga be Patimosi kye na ndi kabikyaga likpumuka ko Kunzi, na na ndi demu ka Yeso. ¹⁰ Ka lisy ka Mombukwono-dosu, Limbengi ko Kunzi esilya ndi, nakana ndi liyu lapu kumbusa kami abe liyu la siba. ¹¹ Liyu li nilo abikya ndi be: «Kpikaga makpumuka nimo wakaina ka kitabū, watika ka makanisa maḍiya na ika mi nima: Efeso, Simuluna, Peligamu, Tuatela, Salidi, Filadelfia na Laodikia.»

¹² Kawa wa, noyikana ndi kye namini matu yi nino a ndi kenzinilya no. Niyo noyikono, namina kawa batala maḍiya na ika niḅo ba olo. ¹³ Luga wa batala bi niḅo, nina ndi luki limoti abe mika-mumbanzu. Matu yi nino a ndi wakimokisyo kanzu munda, ikpikilini mukaḅa ma olo ka mbanzi. ¹⁴ Mu no tukatu kaki a ndi bitu abe pamba, iyo abe libu. Miso kaki ananze abe lidafa lo buku. ¹⁵ Magu kaki a ndi kanginga abe bakagya ndi na ngwei ya ligabu lapu kugbe kumbuso kabusya ko buku, na liyu kaki a ndi kangwa abe dungo yo lifo lidingi. ¹⁶ A ndi na mangutu maḍiya na ika mugwi ka kubokuko kaki kwa kambanzikaniko. Dukpa niyo yipyē ka mutili masi miba a ndi kopupoku ka munoku kaki. Miso kaki ananze abe moni wa musikatu. ¹⁷ Niyo namina, nogwa bingomu ka magu kaki abe nakokwo mukwo. Kawa wa, ebisa ndi na kubokuko kaki kwa kambanzikaniko, abikya be: «Wakobongonitogu, imi ni matu wa mambwa na wa mulifo, ¹⁸ imi na na obili. Nokwatu ndi, luki limoti, mbiya wanu na na obili ka benze na benze. Na na lifungula la kukwaku na nilo la mugu ka babili. ¹⁹ Kpikaga neki nilo wini, nilo atu na nilo igyonosa banu kumbuso yi. ²⁰ Dikidi ya mangutu maḍiya na ika nimo wini ka kubokuko kami kwa kambanzikaniko na batala maḍiya na ika niḅo buggya ndi na olo niyi: Mangutu maḍiya na ika ni bamalaika† ba makanisa maḍiya na ika na batala maḍiya na ika ni makanisa maḍiya na ika.»

2

Balwa ka Kanisa ya Efeso

¹ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Efeso be:

«Matu yi nino a na mangutu maḍiya na ika mugwi ka kubokuko kaki kwa kambanzikaniko, anakpakyana luga wa batala maḍiya na ika ba olo, akabikya be:

² Nibagatu yigya kaku, kekele kaku na adalu munda kaku. Nibagatu binza ambe wakakwananigu kako limbida na batu banye. Hundunga ndi niḅo bimakaga be batutumbwa ni bagegu se batutumbwa, humiba ndi be ba batu ba kubokoku. ³ Iwe, wa na adalu munda, wigogyisa ndi ko bulya kami, gatuga beyo, wakigagu ndi kumbuso.

⁴ Luki limoti, nakauyoyiso ko bulya likpumuka limoti: wakegu bata na imi na sipananiso beyo wa ndi mino nosu ka mambwa. ⁵ Tamana beyo wogwa ndi mino! Wibimya kawa, waga beyo wagyaga ndi mino ka mambwa. Wakibimyi, nodokoto ku kaku, natumba tala kaku ka po yi. ⁶ Luki limoti, bunza niḅo nakaina kuso kaku a kye wamuyaga yigya ka Banikolai* mufongoni begeyo imi namuyaga mino.

⁷ Matu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikya ka Makanisa!

Matu yi nino opupa ndeke tutungyo, nasilya ndeke kalya bumo ya sibukaso niso apaga obili a ko tika ko Kunzi.»

1:7 1:7 Wanda ka Zakalia 12:10; Yuani 19:37. * 1:8 1:8 Alufa na Omega: a libiso la mambwa na la mulifo ka ligiliki. † 1:20 1:20 Bamalaika: A bamboku ba makanisa mi nimo * 2:6 2:6 Banikolai: Kitabū yi niyi aka yi ya Bonziki ka Yuani yo akanzina kugu wa lifu ka batu bi niba. Bapaga ndi mutuu ma bongu. Mutuu mi kibisikonogigu binza. Wanda ka Bonziki ka Yuani 2:15. 2:7 2:7 Wanda ka Mupunganagi 2:8-9; Bonziki ka Yuani 22:2.

Balawa ka Kanisa ya Simuluna

⁸ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Simuluna be:

«Mutu wa mambwa na wa mulifo, nino okwa ndi, inisono bata na obili, akabikya be: ⁹ Nibagatu yigyogyiso kaku na yangya kaku, wina se iwe, wa mutu wa mukumbo! Nibagatu goni beyo bambanza bikaga mino kautumbwa, banibikya be ibu ni Bayuda ni bakega se Bayuda, ba ambaza ka Abili. ¹⁰ WakoHongonitoga yigyogyiso niyo akodoku. Ukana, mumuyoniso umakya banu batu bemoti-bemoti luga kunu ka boloko kakingila baya kunu, migyogyiso banu ka masye tekebe. Wigwinonogo ka bungbigibili aka kadwe ka kukwaku, numokisya ndeke begbege baya bututungyo, nukalya na obili wa benze na benze.

¹¹ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!

Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, kokwiga ndeke ka limbengi kukwaku kwa yiba.»

Balawa ka Kanisa ya Peligamu

¹² Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Peligamu be:

«Mutu yi nino a na dukpa yipye mutili masi mifa, akabikya be: ¹³ Nibagatu ku wikago mino, ku beyo a kiti wa bungama ka Abili. Luki limoti, wa wakigwinonogo ko lino kami, wakananaga na baya niyo wikaga noyu ka likpumuka kami, gutugu ko ngbingo yi nino bamwo ndi mino demu kami walinganu beyo ka Atipasi, ku ku kunu ku, ka mugi ka Abili. ¹⁴ Luki limoti, na na likpumuka likede ka uyoyiso yi: Luga ka batu kaku, atu na batu bagogo nibo babakiguma ka mutuu ka Balama. Iyi nino awonisila ndi Balaka kaubulisyo bomikya Bezaleli, kaukpamya be biki kauya banyama nibo bupaga ndi ka apepe ka bokunzi na kagya bilya. ¹⁵ Na bata, luga ka batu kaku, atu na batu bagogo nibo ba goni bakiguma ka mutuu ka Banikolai. ¹⁶ Yikono neki. Wakogyi beyo, nodokuto banu dikwa ku kaku, nataya lunga na batu nibo na dukpa niyo akopupo ka manoka kami.

¹⁷ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!

Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, napá ndeke mana[†] nino a wa kisuma na linyengye lotu. Kugu wa linyengye li nilo, lino lambiya o mino likpiko. Mutu gutugu bemoti aka kibiga, kiki asi nino aka no ika ni bapini.»

Balawa ka Kanisa ya Tuatela

¹⁸ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Tuatela be:

«Miko Kunzi nino misa kaki akanze abe lifada lo buku, magu ananginga abe ngweyi ya ligabu lapu, akabikya be: ¹⁹ Nibagatu yigya kaku, sipananiso kaku, bungbingbili kaku, ligubo kaku na adalu munda kaku. Nakaiba binza ambe wa kuwa kegubya mbiya wana kakitaga beyo wegugubya ndi mino kambwa. ²⁰ Luki limoti, na na likpumuka limoti kauyoyiso: Wasilyoni muko yi nino ina be Yezebeli pisi kaubungusogo bagyaligubo kami, pisi kauwonisilo kagya budanda na kauya banyama nibo bupaga ka apepe ka bokunzi. Wina se, ibikyaga be iyi ni mugyalandu ko Kunzi. ²¹ Nasilyoni ngbingo ambe oyikoni, luki limoti, kapagigu kaasanana na budanda kaki. ²² Kinili, nabumya banu na yigyogyisa kugbe kugu wa kanga. Nuga banu batu basi nibo basyege na iyi begeyo, bakopo kaasa yigya yi niyo. ²³ Nulumwisagatu banu babibya kaki. Kuwa wa go wa, Makanisa masi iba banu be imi no nakpimaga mambengi na tamanaga ka bambanza. Nakalyaga banu mutu yikaka-yikaka luga kunu kabyenene na yigya kaki.

²⁴ Luki limoti, ibunu batu bagogo basi ba Kanisa ya Tuatela, nibo makabyegigu mutuu mi nino na makibigu niyo balikyaga be: «Bodikidi ka Abili», nakamubikya ambe nakaminikisigu likumbogi lagogo. ²⁵ Luki limoti, nakamubikya ambe wigwinonogoni na nilo aka lo ma nolu, kadwe ku kwaku nodoku ndeke mino. ²⁶ Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, isisilogo kagya sipananiso kami kadwe ka mulifo, napá ndeke bungama kugu wa bevananza bayasi. ²⁷ Ika ndeke kaukpoyoniso na mufimbo ma ngweyi, anamula hipupu pu abe bambike. ²⁸ Ika ndeke goni no ngu madongoni abe niyo kami katukya ka Baba, napá ndeke lingutu la busobi.

²⁹ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

3*Balawa ka Kanisa ya Salidi*

¹ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Salidi be:

«Mutu yi nino a na mambengi ko Kunzi madya na ika na mangutu madya na ika akabikya be: Nibagatu yigya kaku, bambanza basimaga be wamuvisi, ambegye kani

[†] 2:17 2:17 mana: Mukati nino otukyogoku ndi kugu wa liseye. Wanda ko Pupo 16:1-4.

wokwoni ndi. ² Zuzuko, wobungusyogo binza nimo osikoni be okwi kambwa yi nino olumwogo kuwa mino masi, kye nakinigu imi yigya kaku gutugu imoti aka yikwanana ko misa ko Kunzi kami. ³ Tamana neki mutuu nimo bupá ndi na nimo ukana ndi, wobuulyogo, woyikono. Wakibimyi, nodoku banu abe mutú wo kubaku, wakibigu ngbingo yi nino nodoku banu mino kaungyoso. ⁴ A beyo, watu mino na bambanzu ku ka Salidi ku, nibo bakonokpodigu botu kabu. Ibu bo takpakanya ndeke ifusu na ifu, bobubini na botu kabu bitu, kye babukwanana. ⁵ Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, bamokisya ndeke kutuko kwotu, nakolimigu ndeke lino kaki ka kitabu ya obili. Namupupilya ndeke budemu kambwa ka Baba na kambwa ka bamalaika kaki.

⁶ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

Balawa ka Kanisa ya Filadelfia

⁷ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Filadelfia be:

«Mutu yi nino a wotu na nino a na likpumuka la lingunu, nino a na lifungula la bungama ka Daudi, nino koukwo, mumbanzu kaduligu, kadula, mumbanzu koukwigu. Akabikya be: ⁸ Nibagatu yigya kaku. Niba bupo kaku, luki limoti, wobuulyagatu likpumuka kami na wakanemongonyigu ndeke. A beyo, noukwoni mupumi bikpo kambwa kaku, mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu kadula. ⁹ Nupa ndeke iwe bambanzu nibo ba ka ambaza ka Abili. Bimakaga be Bayuda ni bagegu se Bayuda, ba batu ba kuboboku. Nubunisa ndeke moli kambwa kaku, siba lingunu be imi nupagatu. ¹⁰ Yeki wobuulyaga ndi likpumuka kami na limbengi linda, imi nubuulyogo ndeke begyo ka yigyogyiso niyo a ndeke kodoku kaukingilaga batu basi ba obili. ¹¹ Na buwobi kodoku. Buulyogo binza nilo wa nolu, kye mumbanzu kukupyonitogu begbegbe haya bungama. ¹² Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, nayitisa ndeke lidulu ka Ndabu ko Kunzi kami na kopupigu ndeke bata ku beyo. Nokpika ndeke kugu kaki lino ko Kunzi kami na lino la gudu ko Kunzi kami. Gudu yi ni Yelusalema wambiya nino osyoku ndeke kugu wa lisyé, ku ko Kunzi kami. Nokpikatu ndeke goni kugu kaki lino kami lambiya.

¹³ Mutu yi nino a na motili ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

Balawa ka Kanisa ya Laodikia

¹⁴ Mukpikilyo malaika wa Kanisa ya Laodikia be:

«Mutu yi nino ina be <A Beyo>, demu wongbingbili na walingunu, litino la masi nimo Kunzi agya, akabikya be: ¹⁵ Nibagatu yigya kaku. Nibagatu ambe wa abe libo nilo kegu lade ikani lazu. Wikino gutugu bi abe libo nilo lade ikani nilo lazu. ¹⁶ Luki limoti, kye wa abe libo la yapa-yapa, isi yi be wakegu abe libo lade ikani abe nilo lazu, nuzoyata. ¹⁷ Iwe wiyipaga ikubasu be: <Na na lingama, niitoni mutu wa lingama, nakegu na yangya yo luki gutugu limoti aka.> Luki limoti, wakibogigu be wa mutu wa kigyogyiso, mutu wo kumbu, mutu wa yangya, mutu nino kinagigu na mutu nino ikaga ndumbu. ¹⁸ Kinili, nakaubikya ambe, doku kaluwo olo nino mukongo bingu kanu ku kami, kye wiiti kuwa lingunu mutu wa lingama. Woluwo goni kutuko kwotu, kaitikyo noku ndumbu kye wakikonitogu bata no suni. Luwatu goni ibukuso so miso, iba pungatu kuwa goni kaina. ¹⁹ Nuyoyisagatu, nupa goni azabu batu basi nibo nupaga. Gya neki kekele, woyikono. ²⁰ Hukana, na wakamaga ka mupumi, nanoyipa holi. Mumbanzu kukana liyu kami, eukwilya mupumi, ningya ku kaki, talyalya na iyi pa yimoti. ²¹ Mutu yi nino opupa ndeke tutungyo, nalikisa ndeke ko kiti kami wa bungama, madongoni begyo imi nopupa ndi mino tutungyo, tikoku na Baba ko kiti kaki wa bungama.

²² Mutu yi nino a na motili, ukanito binza nilo Limbengi akabikyaga ka Makanisa!»

4

Beyo babibisogo mino Kunzi kugu wa lisyé

¹ Kumbuso yi, nina bata ndi likpumuka lagogo ko nziki. Nina ndi mupumi mumoti kugu wa lisyé, oukwikonini bigbongomu. Nukana bata ndi liyu nilo nukana ndi ka mambwa. Liyu li nilo a ndi abe nilo la siba, anebikya be: «Dokoku kanu, nakauwonisilo makpumuka nimo okwononi be igyonosa banu.»

² Ko ngbingo yi nino aka no, Limbengi ko Kunzi esilya ndi. Namina ndi kiti bemoti wa bungama kugu wa lisyé ku kani mutu bemoti ikini kugu yi. ³ Mutu yi nino a ndi kanginga abe matamu ma ligabu lapu nimo balikyaga be yasipi na saladio. Isibe a ndi ni okungulini kiti wa bungama yi nino bikululu, ananze abe litalu la ligabu lapu nilo balikyaga be zumalidi. ⁴ Bokiti ba bungama bagogo batekebe baba na bakwanganya ba ndi no kiti yi nino mukungulo kani bamboku-mboku batekebe baba na bakwanganya bikogini kugu yi. Bamboku-mboku bi nibo ba ndi bakimokisyogo botu ba yotu na begbegbe haya olo ka famu. ⁵ Nginanaga ya ngbangbata, mungbi na pamikanaga ya

ngbangbata, a ndi kotukyoku ko kiti wa bungama ku. Batala maɗiya na ika niɓo ɓa mambengi maɗiya na ika ko Kunzi. ɓa ndi kapyɛ kambwa wo kiti yi niɓo. ⁶ Kambwa wo kiti wa, a ndi kainisono abe liɓo lidingi ɓingele-ngele abe vɛɛɛ, ananganana abe nelaga.

Lugo na ka ɓakɓolo-kɓolo ɓasi ɓo kiti, a ndi na makɓumuka mumbanga-mbanga makwanganya, nzɔyi yi yasi asi miso ɓigwo iki kambwa ikani kumbuso. ⁷ Luki ya mambwa a ndi kainisono abe kɓwingi, niɓo ya yiɓa a ndi kainisono abe linziɗoɓu la ngombe. Niɓo ya yisaa a ndi miso abe mumbanzu, niɓo ya yikwanganya abe windi ni a ka mbangu. ⁸ Luki limoti-limoti ka makɓumuka mumbanga-mbanga mi niɓo, a ndi na ɓepapi maɗiya asi miso aka iki kugu wa ɓepandulu ikani kusili yi. Biti abe lisyɛ, ni ɓakegu kaupɔ kaimbila ɓe:

«Mutu Wotu, Mutu Wotu, Mutu Wotu ni Mombukwono-dosu Kunzi, niɓo Wongu-Kuge, niɓo a ndi, niɓo a mbiya wanu na niɓo akodoku!»

⁹ Makɓumuka mumbanga-mbanga makwanganya mi niɓo, imbilaga kabibiso, kapá ibiba na kamigisilyo ibiba niɓo a wakiko ko kiti wa bungama. Mutu yi niɓo a na ɔɓili ka ɓenze na ɓenze. ¹⁰ Bongbingo ɓasi wa makɓumuka mumbanga-mbanga makwanganya mi niɓo imbilaga ndi mino, ɓamboku-mboku ɓatekeɓe ɓaba na ɓakwanganya ɓi niɓo ɓodidikaga ndi kadwe ka litombu, kambwa ka mutu yi niɓo a wakiko ko kiti wa bungama. Banabibiso niɓo a na ɔɓili ka ɓenze na ɓenze. Bodogoku ndi, kobiso ɓegɓegɓe kabu kambwa wo kiti kaki, ɓanabikya ɓe:

¹¹ «Mombukwono-dosu no Kunzi kusu, wokwononi kaiko na ibiba, bibiso no ngu, kye iwe no waga makɓumuka masi, masi igyonosa ndi ka sipananiso kaku.»

5

Mikya-Kondolo aka no okwononi koukwo kitabu

¹ Kuwa wa, nina ndi mulukutu ma kitabu yimoti ka kabokuko kwa kambanzikaniko ka mutu niɓo a ndi wakiko ko kiti wa bungama. Kitabu yi niɓo a ndi na mofiso kuso na kunzi, yidula ɓingbufu, ikpokposogo na ndiko nganga maɗiya na ika. ² Namina ndi goni malaika niɓo wongu, anabikya na liya lapu ɓe: «Waniɓo okwononi kapwaga ndiko yi niɓo na koukwo kitabu yi niyi?»

³ Luki limoti, iki kugu wa lisyɛ ikani kanu ka litombu gutugu kusili wa litombu aka, kegu ndi na mumbanzu gutugu ɓemoti aka niɓo akwanana ndi koukwo kitabu yi niɓo ikani kaanda kuso yi. ⁴ Iɓi aka ndi libulu ɓipe, kye mumbanzu kinisanaga ndi, niɓo akwanana ndi koukwo kitabu ikani kaanda kuso yi. ⁵ Luki limoti, mboku-mboku ɓemoti ka ɓamboku-mboku ɓatekeɓe ɓaba na ɓakwanganya ɓi niɓo, ɓɓikya ndi ɓe: «Wasa kagama. Mamina kɓwingi wa liwananza ka Yuda, wa libukuti ka ngama Daudi, opupa ndi tutungyo. Iyi no akwanana kapwaga ndiko maɗiya na ika yi niɓo, oukwo kitabu!»

⁶ Kuwa wa, namina ndi Mikya-Kondolo wakamaga lugo wo kiti wa bungama niɓo a ndi mukungulo na makɓumuka mumbanga-mbanga makwanganya na ɓamboku-mboku. Mikya kondolo yi niɓo a ndi kainisono abe ɓakako singasu. A ndi na mapakala maɗiya na ika no miso maɗiya na ika goni, niɓo a mambengi maɗiya na ika ko Kunzi niɓo otikoku ka ɔɓili wasi. ⁷ Mikya kondolo yi niɓo, isisila ndi, ava kitabu niɓo a ndi ka kabokuko kwa kambanzikaniko ka mutu yi niɓo a ndi wakiko ko kiti wa bungama. ⁸ Niɓo ava kitabu ɓeyo, makɓumuka mumbanga-mbanga makwanganya mi niɓo pa imoti na ɓamboku-mboku ɓatekeɓe ɓaba na ɓakwanganya, ɓoɓuna ndi moli kambwa ko Mikya-Kondolo wa. Mutu yikaka-yikaka a ndi na domu pa imoti na ɓakoro ɓa ɔlo, ɓotumini ɓidɛɛɛɛ na adudu. Niɓo masi mo a malumba ka ɓatu ɓotu. ⁹ Ba ndi kaimbila limbɔ lambiya, ɓanabikya ɓe:

«Iwe no wokwononi kava kitabu,
wapwaga ndiko yi.

A ɓeyo, iwe, ɓumwotu ndi. Na pisi ka ɓangu kaku,
waluulya ndi Kunzi ɓambanzu ɓakpu,
ɓa ɓopigo bayasi, ɓa masasu masi, ɓa ɓevananza bayasi na ɓa ɓogiyɔ bayasi.

¹⁰ Uutisa ndi ɓava-ngama na ɓokumu kye ɓagugubyi Kunzi kusu,
na iɓu ɓika ndeke ɓangama ka ɔɓili.»

¹¹ Kuwa wa, nikwe ɓata ndi, nukana mayu ka ɓamalaika ɓudingi kani ɓakungulini kiti wa bungama ɓikululu. Nina makɓumuka mumbanga-mbanga na ɓamboku-mboku. Iɓabu kabu a ndi ɓelofu na ɓelofu na ɓamilio na ɓamilio. ¹² Ba ndi kaimbila na liya lapu ɓe:

«Mikya-Kondolo niɓo ɓamwo ndi

okwononi kava ngu,
lingama, yimibo no bou,
ibiba, bibiso na mambũ.»

¹³ Nukana ndi goni ni makpamuka masi nimo kugu wa lisyɛ, nimo a ka litombu, kusili wa litombu, ko libo, masi nimo a ka obili, ni banambimbimbya be: «Mambu, ibiba, bibiso, ngu, ka benze na benze, iki ka nino a wakiko ko kiti wa bungama ikani ko Mikya-Kondolo.»

¹⁴ Makpamuka mambanga-mbanga makwanganya mi nimo, a ndi imu kosikisya be: «A Beyo!» Bamboku-mboku bobunaga ndi ibu moli, banabibiso.

6

Bondiko madɩya opukogini

¹ Kɔwa wa, namina ndi Mikya-Kondolo anapwa ndiko ya mambwa luga wa bondiko madɩya na ika. Nukana ndi luki limoti luga wa makpamuka mambanga-mbanga makwanganya ni anapamikana na liyu lapu abe ngbangbata be: «Doku!» ² Kumbuso yi, namina ndi falasi bemoti nino wotu. Mutu yi nino a ndi kugu yi a ndi na mudɔtomu mugwi, bapá ndi begbegbe. A kɔwa ndi tutungyo aka na a kɔwa bata kaina kopupo tutungyo goni.

³ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya yiba, nukana ndi luki limbanga ya yiba ni anapamikana be: «Doku!» ⁴ Kumbuso yi, falasi nino wangbu yi opuponoku ndi. Mutu yi nino a ndi kugu yi, bapá ndi dukpa niyo yakpu, bapá ngu be indi katumba maziyo ka obili, bambanzu bapanga kamwonono luga kabu.

⁵ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya yisaa, nukana ndi luki limbanga ya yisaa ni anapamikana be: «Doku!» Niyo nikwe, namina falasi nino wopi. Mutu yi nino a ndi kugu yi a ndi na kilo yigwi. ⁶ Nukana ndi luki limoti abe liyu luga wa makpamuka mambanga-mbanga makwanganya anabikya be: «Kilo yimoti ya nganu a mukalya ma ligubo la lisyɛ limoti, kilo yisaa ya saili * a mukalya ma ligubo la lisyɛ limoti. Luki limoti, wakoputonitogu molinga ikani vinya.»

⁷ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya yikwanganya, nukana ndi liyu lo luki limbanga la yikwanganya ni anapamikana be: «Doku!» ⁸ Kɔwa wa, nikwe ndi, namina falasi nino wo bosubo. Mutu yi nino a ndi kugu yi a ndi lino be Kukwaku, a ndi kakpakyana pa imoti na Mugi ka babili. Bupá ndi ibu ngu ka panga yimoti luga wa bapanga bayikwanganya baya obili, kaulumwisogo bambanzu na badukpa, pisi ka ayundi, pisi ka bokolobu bayarupu na pisi ka banyama budɩya bo tutu.

⁹ Niyo Mikya-Kondolo apwa ndiko ya kubukumuti, nina ndi kusili wa gbogbo, mambengi ka batu niɔ bumwogo ndi ko bulya yibikyaga likpamuka ko Kunzi na kye bapupilya ndi budemu. ¹⁰ Batu bi niɔ, bapamikana ndi be: «Mombukwono-dosu wotu na walinganu, wa kɔwa kabunde iki kako ngbanga ka batu ba obili na kaigiso likosi wa bodukosaga ndi mino bangu kusu?» ¹¹ Kɔwa wa, bapá ndi mutu yikaka-yikaka luga kabu kanzu wotu. Bubikya ndi be bimumbisi mbeyi bata mino ko ngbinga mukede, kadwe ku kwaku isabu ka bagya-ligubo badabu na bamamabu niɔ bakabundaga goni kolumwonogo abe ibu, italyana mino.

¹² Kumbuso yi, namina bata ndi Mikya-Kondolo, apwa ndiko ya madɩya. Ko ngbingo yi nino, azigizo wapu ayonga ndi obili. Moni opiya ndi bipi abe kutuko kwa lilebu, timba wasi angbama bingbu abe bangu. ¹³ Mangutu ma lisyɛ obuukana ndi ka litombu mudɔngoni beyo kou yo humo ya sibukaso niso balikyaga be butini, obuukonogo mino no mbumbo yapu. ¹⁴ Lisyɛ olimika ndi mudɔngoni beyo kulugbu idukufaga mino. Bangupa bayasi na bouzu bayasi atukyaga ndi ka bapa boyi.

¹⁵ Bangama ba litombu, batu bakpukpu, bangama ka basuda, batu ba mukumbo, batu bongu na batu bagogo basi, bosunzu ikani niɔ bukulikanaga, bisumaga ndi ka mabye na ka bangala baya matamu ma bangupa. ¹⁶ Kɔwa wa, babikyaga ndi bangupa na matamu be: «Tigbigbiloni, takinisonito ko misa ka mutu yi nino a wakiko ko kiti wa bungama na tiki byi na ngbuta ko Mikya-Kondolo. ¹⁷ A beyo, lisyɛ lidingi la ngbuta kabu odunuku, wani no akwanana kahukaga mino?»

7

Batu ko Kunzi ba na bakase ka tundukuto

¹ Kumbusa wa niɔ, namina ndi bamalaika bakwanganya bakamanana ka mondu makwanganya ma obili. Ba ndi na oivi wa mondu makwanganya mugwi be kye gutugu

* 6:6 6:6 saili: A humo niyo inisogo abe gbagala. Wanda goni Yuani 6:9

ovivi wa lindu limoti aka kovivonitogw, iki ka litombu, ko libo lidingi ikani ka buketo. ² Kuwa wa, namina ndi malaika wagogo, kotukyoku miso ya ingenge. A ndi na kase ko Kunzi yi nino a na obili. Upamyi ndi bamalaika bakwanganya nibo bupá ndi ngu yiputa litombu no libo lidingi be: ³ «Makoputonitogw litombu gutugw libo lidingi aka ikani buketo kadwe ku kwaku tomosisyo mino kaudwaga bosunzu ko Kunzi kusu bakase ka tndukuto.» ⁴ Kuwa wa, betulya ndi isabu ka bambanzu nibo budwaga ndi na bakase. Ba ndi belofu miya imoti batekebe bakwanganya na bakwanganya, ka bopigo bayasi ka Bezaleli. ⁵ Ko pigo ka Yuda, ba ndi bambanzu belofu tekebe na baba nibo budwaga ndi na kase, ko pigo ka Lubeni, bambanzu belofu tekebe na baba, ko pigo ka Gadi, belofu tekebe na baba, ⁶ ko pigo ka Aseli, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Nafutali, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Manasi, belofu tekebe na baba, ⁷ ko pigo ka Simioni, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Lawi, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Isakali, belofu tekebe na baba, ⁸ ko pigo ka Zabuloni, belofu tekebe na baba, ko pigo ka Yezefu, belofu tekebe na baba, na ko pigo ka Benyamini, belofu tekebe na baba goni.

Musilyoni mudingi

⁹ Kuwa wa, namina ndi ambaza mudingi ka bambanzu. Mambanzu gutugw bemoti aka kakwananigw ndi kautanga. A ndi bambanzu bo giyo yasi, ba bopigo bayasi, ba bevananza bayasi na ba masasu masi. Ba ndi bakamanana kambwa wo kiti wa bungama na kambwa ko Mikya-Kondolo, bimokisyogini bakanzu botutu kani bogwini mangw ma masisi. ¹⁰ Ba ndi kapamikanaga be: «Muhukuso akotukyoku ko Kunzi kusu, nino a wakiko ko kiti wa bungama, na otukyoku goni ko Mikya-Kondolo!» ¹¹ Kuwa wa, bamalaika basi nibo ba ndi no kiti wa bungama mukungulo, bamboku-mboku na makpumuka mumbanga-mbanga makwanganya, bodidika ndi kadwe ka litombu, kambwa wo kiti wa bungama, banabibiso Kunzi. ¹² Ba ndi kabikya be: «A beyo! Bibiso, ibiba, yimibo, kamigisya Kunzi ibiba, bukpa, bou no ngu, a ko Kunzi kusu, ka benze na benze! Asi beyo aka yo!»

¹³ Kuwa wa, mboku-mboku bemoti luga kabu emuusa ndi be: «Batu tino piye bo bimokisyogi bakanzu botutu bo? Barunya yani?» ¹⁴ Nasikisya ndi be: «Mombukwanadami, iwe no wakaiba!» Ebikya kuwa ndi be:

«Nifana, a batu bi nibo bopupogi ka yigyogyiso yidingi. Busukusoni bakanzu kabu, buububiso bitu na bangw ko Mikya-Kondolo.

¹⁵ Kinili, babakamanana kambwa wo kiti wa bungama ko Kunzi, bikaga kabibiso, biti na lisyé, ka ndabu kaki. Mutu yi nino a wakiko ko kiti wa bungama, ubuulyagatu ndeke.

¹⁶ Bakimukanigw ndeke bata nza, ikani musasa, gutugw moni aka kusumbigw ndeke bata, ikani buzu.

¹⁷ A beyo, Mikya-Kondolo nino a lugo wo kiti wa bungama, ubuulyagatu ndeke, ukpokyoniso ka likpakpa lo libo la obili walinganu, Kunzi ukpaga ndeke bamomiso-misa kabu basi.»

8

Bopwini ndiko ya madfiya na ika

¹ Niyó Mikya-Kondolo apwa kuwa ndi ndiko ya madfiya na ika, pa adakwana ndi kugu wa lisyé biwo ka badakika abe batekebe basaa. ² Kumbuso yi, namina ndi bamalaika madfiya na ika bakamanana kambwa ko Kunzi, bupá ndi basifa madfiya na ika.

³ Kuwa wa, malaika wagogo odoku ndi kaamaga ka kpolo-kpolo wa gbogbo. A ndi na sani wa olo nino babusyaga mino adudu. Bará kuwa ndi adudu wakpa kye apí ka aperi pa imoti na malumba ka batu ko Kunzi basi kugu wa gbogbo wa olo nino a ndi kambwa wo kiti wa bungama no. ⁴ Muki ma adudu yi nino, pa imoti na malumba ka batu ko Kunzi, apunga ndi katukya ka maboku ka malaika, anafaka ko Kunzi. ⁵ Kumbuso yi, malaika ava ndi sani wa adudu yi nino, atumisa ndi na makamu mo buku ba gbogbo bide, ambimboku ndi kanu ka litombu. Ko ngbingo yi nino aka no, a kuwa ndi mupamu na ngbangbata, gbungbu, nginanaga yi se kuwa azigizo.

Bamalaika bakofya basiba

⁶ Kuwa wa, bamalaika madiya na ika nifo ba ndi na basiba madiya na ika bayigwigo, fibungusyaga ndi bapunga kofyo.

⁷ Malaika wa mambwa ofya ndi sifa. Kuwa wa, mbwayi ya mambunga no buku yimatikana na bangwa aluka ndi. Mutili mimoti ma litombu ka misaa osilaga ndi. Mutili mimoti ka misaa ma bukato pa imoti na tonito osilaga ndi goni.

⁸ Kumbuso yi, malaika wa yiba ofya ndi sifa. Badikita kuwa ndi ko libo lidingi, luki limoti nilo a ndi abe ngupa yidingi kika kagbandikana. Mutili mimoti ka misaa mo libo li nilo, iita ndi bangu. ⁹ Ligbuta limoti la yisaa la banyama nifo bikaga ko libo na ligbuta limoti la yisaa la babato, baputikana ndi.

¹⁰ Kumbuso yi, malaika wa yisaa ofya ndi sifa. Lingutu lidingi nilo a ndi kagbandikana abe lidada lo buku, opukoku ndi kugu wa lisyé, ogwoku kugu wa mutili mimoti ma misaa mo mobo na makpakpa. ¹¹ Lino la lingutu li nilo ni Buzyo. Kuwa wa, mutili mimoti ma misaa mo mobo oziwa ndi bizyo. Batu budingi bi nifo bomwa ndi, bolumwaga ndi kye libo li nilo a kuwa ndi bizyo.

¹² Kuwa wa, malaika wa yikwanganya ofya ndi sifa. Mutili mimoti ma misaa mo ma moni apatikana ndi pa yimoti na nimo ma timba na nimo ma mangutu. Kinili, bumbanganya kegwa ndi bata ka mutili mimoti ma misaa mo ngbingo wa lisyé na nimo mo biti goni.

¹³ Kumbuso yi, nikwe ndi bata, namukana kuwa ndi windi bemoti nino a ndi ni itundulini kugu kugbe, anigomiso na liyu lapu be: «Hebe! Hebe! Kumbu yidingi ka batu ba litombu ka basiba nibayo bamalaika basaa bayagogo bakabunda kofyo!»

9

¹ Kumbuso yi, malaika wa kubukumuti ofya ndi sifa. Nina ndi lingutu limoti nilo ogwoku ndi kotukyoku kugu wa lisyé. Bapa ndi lingutu li nilo lifungula la libye lodu la mugi ka babili. ² Lingutu li nilo, oukwa kuwa ndi libye lodu la mugi ka babili. Muki ondindikana ndi bindengbu-ndengbu, anopupoku ka libye ku abe bakabusya fulu. Muki mi nimo atikya ndi moni na lisyé biwadl. ³ Banokilingbo bapunga ndi kopupoku ko muki ku, bomisikono wasi bingwi. Bapa ndi ngu mufongoni abe niyo ka nakwaa-gbani. ⁴ Bwabikya ndi be bakoputonitogu mapaku, gutegu tonito aka, ikani bukato, luki limoti, be bugyogoyisi batu nifo bakegu na bakase ko Kunzi ka tundukato kabu. ⁵ Bakupagu ndi banokilingbo bi nifo metuu kamwogo batu bi nifo, luki limoti, be bugyogoyisi ka batimba kubukumuti. Muzuzula kabu ikaga ndi mufongoni abe nimo ka nakwaa-gbani. ⁶ Ka masye mi nimo, bambanzu bakisatu ndeke kukwaku, luki limoti, bakinigu ndeke. Batatanilyatu ndeke kukwaku, luki limoti, kukwaku upikita.

⁷ Banokilingbo bi nifo, ba ndi kainisono mufongoni abe bafalasi ni bubungusyogini kanda ka lunga. Ba ndi no luki limoti abe begbegbe ka bamu kabu abe nibayo baya olo, misa kabu abe nimo ka bambanzu. ⁸ Tukatu kabu a ndi mufongoni abe nito ka boko, manzu abe nimo ko kpwingi. ⁹ Kubatu kabu a ndi kainisono abe bakimokisyo botu baya ngweyi. Bepapi kabu a ndi kobuko abe mayu ma bamasuwa ba lunga beyo obukogo mino kani bafalasi budingi bakauluto kanda ka lunga. ¹⁰ Kundu kabu a ndi mufongoni abe niyo ka banakwaa-gbani, no mowo bibakaka. Ngu yigyogoyisi bambanzu ka batimba kubukumuti a ndi ka kundu kabu. ¹¹ Ngama kabu ni malaika wa libye lodu la mugi ka babili, nino ina ka Libelenia be «Abadoni», ka Ligiliki be «Apolioni» isi yi be «Muruputa».

¹² Yigyogoyisi ya mambwa okitogini. Kumbusa wa niyo, yigyogoyisi yagogo yiba, ouponokuto bata.

¹³ Malaika wa madiya ofya ndi sifa. Nukana kuwa ndi liyu limoti kotukyoku ka mondu makwanganya wa gogbo wa olo nino a ndi kambwa ko Kunzi. ¹⁴ Liyu li nilo, abikya ndi malaika wa madiya nino a ndi na sifa no be: «Ukulaga bamalaika bakwanganya nifo babukpikila ko libo lidingi Efulati.» ¹⁵ Bukulaga kuwa ndi. Ba ndi bakitulya kolumusogo ko ngbingo yi nino, ka lisyé li nilo, ka timba yi nino na ka syangasu si niso mutili mimoti ma misaa ka bambanzu. ¹⁶ Betulya ndi isabu ka basuda nifo budakilya ndi bafalasi kanda ka lunga, ba ndi bamilio bamiya baba. ¹⁷ Kuwa wa, numina ndi bafalasi bi nifo ko nziki pa imoti na basuda nifo ba ndi kugu yi. Basuda bi nifo ba ndi bakimokisyogo batu baya ngweyi ka bambanzi bingbungbu abe buku, bayagogo hipipi abe bekuaba na bayagogo aninisa abe modidi ma selungunde. Bamu ka bafalasi a ndi mufongoni abe nibayo ka bokpwingi. Buku, muki na libu lazu a ndi kopupo ka noku kabu bivulu-vulu. ¹⁸ Mutili mimoti ma misaa ka bambanzu, bolumwanaga ndi ka muzuzula misaa mi nimo, ko buku, ko muki na ka libu lazu nilo a ndi kopupo ka noku ka bafalasi bi nifo. ¹⁹ A beyo, ngu ka bafalasi bi nifo a ndi ka

nokw kabu na ka kundw kabu. Kundw kabu niyo budyagyaga ndi na iyu bambanzu, a ndi na bamu abe banzuka.

²⁰ Batw bi nibo basikana ndi ni bakokwogigu ka muzuzula mi nimo, bakasananagu ndi na bokunzi nibo bigyilya ndi na mafoku kabu. Bisilaga ndi kobibiso mabengi ma bunye, basanamu baya olo, fiza, bangweyi, matamu na bengbingili. Makpumuka mi nimo masi kakwananigu ndi kaina, ikani kaukana, ikani kampakayana. ²¹ Batw bi nibo, bakasananagu ndi na yigya kabu yanye, yimwo bambanzu, ya luga, ya bilya na yo kubaku.

10

Malaika no mikya kitabu

¹ Kuwa wa, namina bata ndi malaika wagogo nino wongu kotukyoku kugu wa lisyey. Ikuaba a ndi na iyi yitiko biwadi, isibe akungulini ka mu bikululu, miso ananze abe moni, magu abe madada mo buku. ² A ndi no mikya kitabu mugwi. Kitabu yi niyo a ndi yihukwikono. Kuguko kaki kwa kambanzikaniko a ndi ko lifo lidingi na nikwo kwa kulekuke kubi. ³ Apamikana ndi na liyu lapu abe kwikingi kiko kalungkyana. Niyo apamikana beyo, bangbangbata madiya na ika bapamikana ndi. ⁴ Niyo bangbangbata madiya na ika bapamikana beyo, na kuwa ndi wakitulya kokpikogo, luki limoti, nukana ndi liyu kotukyoku kugu wa lisyey, be: «Wakokpikonitogu likpumuka li nilo bangbangbata madiya na ika bobikiyi, buulya ka limbengi kakw aka.» ⁵ Kuwa wa, malaika nino namina ndi wakamaga kuguko kumoti ko lifo lidingi, kwagogo kubi, anana ndi kubokuko kwa kambanzikaniko kugu wa lisyey. ⁶ Ako kuwa ndi silika ko lino ko Kunzi nino a na obili ka benze, nino agya ndi lisyey na masi nimo a mino, litombu na masi nimo a mino, lifo lidingi na masi nimo a kuso yi. Malaika yi nino abikya kuwa ndi be: «Ngingo a kuwa mukudu!» ⁷ Luki limoti, ko ngingo yi nino malaika wa madiya na ika ofya ndeke mino siba, Kunzi otulyasa ndeke bodikidi kaki mudongoni beyo abikyaga ndi mino pisi ka bogyalandu nibo bagugubya ndi.»

⁸ Kumbuso yi, liyu nilo nukana ndi kotukyoku kugu wa lisyey ebikya bata be: «Winda kava mikya kitabu nino muhukwikono ka mafoku ka malaika nino a wakamaga kuguko kumoti ko lifo lidingi kwagogo kubi.»

⁹ Kuwa wa, nakwada ndi malaika, nakunga ndi mikya kitabu yi nino. Ebikya ndi be: «Vano, walya. Ika bindenge-ndenge abe nzuki ka munoku, luki limoti, ika bizyo ka muma kakw.» ¹⁰ Nava ndi mikya kitabu yi nino ka mafoku ka malaika, nalya. A ndi bindenge-ndenge ka munoku abe nzuki. Luki limoti, niyo nomyo, muma apunga ndi ketula.

¹¹ Kumbuso yi, bebikya kuwa ndi be: «Wisilaga bata kanzina na bugyalandu ka bopigo, ka bevananza, ka masasa dididi na ka bangama.»

11

Bademu baba

¹ Kuwa wa, bepa ndi ligugu limoti nilo lipima nolu bunda, bebikya ndi be: «Wamaga, winda kopimo bunda ba Nda bu ko Kunzi na gbogbo, utanga goni bambanzu nibo babibisogo Kunzi kuso yi. ² Luki limoti, wakopimonitogu pa yangba ya Nda bu ko Kunzi kye busilya ndi batu nibo bakamibigu. Baditaga ndeke gadu wotu ka batimba batekebe bakwanganya na baba. ³ Nutika ndeke bademu kami baba, bakimokisoyogo botu baya lilebu. Banzina ndeke na bugyalandu ka masye elofu yimoti bamiya baba na batekebe madiya.» ⁴ Bademu baba bi nibo ni bukato tibo na mizeituni na batala baba nibo ba bakamaga kambwa ka Mombukwana wa litombu. ⁵ Mumbanzu kakisa kawdwa, buku opupoku ka noku kabu, ulumwisogo batu bi nibo. A beyo, mumbanzu kikwanda kawdwa, okwo inguo ya kukwaku kwi nikwo. ⁶ Bademu bi nibo ba no ngu yikwimba lisyey be kye mbwayi kolukonitogu ka masyey mi nimo biko mino ibu kanzina na bugyalandu. Ba goni no ngu yikosa lifo kaiita bangw. Ba bata goni no ngu yipa yigyoyiso dididi ka obili bongbinga basi mudongoni beyo bopo mino. ⁷ Ngingo yi nino bama ndeke mino kanzina na bugyalandu beyo, nyama nino opupoku ndeke ka libey lodu la mugu ka babili, ulanana ndeke na ibu, ukitaga no ngu, ulumwisogo. ⁸ Bamanda kabu ika ndeke ka pa yangba ya gadu mudingi ku babangilaga ndi mino Mombukwono-dosu ka musalaba. Bakingyosogo gadu yi nino na Sodomu* ikani Misili.

11:4 11:4 Wanda ka Zakalia 4:3, 11-14. **11:6** 11:6 Wanda ka 1 Bangama 17:1; Pupo 7:17-19; 1 Samueli 4:8.

11:7 11:7 Wanda ka Danyey 7:3, 7, 21. * **11:8** 11:8 Sodomu: A likingyosi la bunye. Misili a likingyosi ka batu bi nibo bakamibogigu Kunzi, bomuyoniso ka bomikya Bezaleli. Batu bi nibo bakamibogigu Kunzi bobibisaga gbilito

⁹ Batu ba bevananza bayasi, bopigo bayasi, masasa masi na giyo yasi, bika ndeke kaanda bamanda kabu no miso aka ka masye masaa na nusu ni bagegu kapa be bolumbi. ¹⁰ Batu ba litombu basi bika ndeke ka magyagya ko bulya kukwaku ka bogyalandu baba bi nibo. Balyisa kuwa ndeke dumo, bapanana mukumbo bizazaza kye bogyalandu bi nibo bulyisa ndi kumbu kugbe. ¹¹ Luki limoti, kumbusa wa masye masaa na nusu mi nimo, chu nino apaga obili usilya ndi kotukyoku ko Kunzi, ingya ka bamanda ka bogyalandu bi nibo abilila ndi. Kuwa wa, batu bi nibo ba ndi wa, botuma ndi na ombombo bidfe. ¹² Bogyalandu baba bi nibo bukana ndi liyu limoti lapu kotukyoku kugu wa lisyey, ufikya be: «Dokoniku!» Badaka kuwa ndi kugu wa lisyey ko miso ka bomuyoniso kabu, bekuaba utikya ndi. ¹³ Ko ngbingo yi nino aka no, azigizo wapu oyunga ndi obili. Mutili mimoti ko tili tekebe ya gudu apanzikana ndi. Bambanzu belofu madiya na ika (7.000) bolumwaga ndi na azigizo yi nino. Kuwa wa, batu bi nibo basikana ndi botuma ndi na ombombo bidfe, babibiso Kunzi nino kugu wa lisyey.

¹⁴ Yigyogyiso ya yiba okitogini, luki limoti, niyo ya yisaa a ko pisi.

Siba ya madiya na ika

¹⁵ Kuwa wa, malaika wa madiya na ika ofya ndi siba. Mayu mapu ibukusa ndi kotukyoku kugu wa lisyey, be: «Mbiya wanu, bungama kugu wa obili a kuwa ka mafoku ka Mombukwono-dosu ibu na Masiya kaki. Ika ndeke ngama ka benze na benze.» ¹⁶ Bamboku-mboku batekebe baba na bakwanganya (24) nibo fikaga ka bokiti kabu ba bungama kambwa ko Kunzi, bodidika ndi kadwe ka litombu, banabibiso Kunzi, ¹⁷ ni banabikya be:

«Takaumigisilyo ibiba, iwe Mombukwono-dosu Kunzi, Wangu-Kugbe, iwe yi nino wambiya wanu na wa ndi,

kye womosa ndi bungama kaku pisi ko ngu yidingi kaku.

¹⁸ Mambengi ukandikakanaga ndi batu ba bevananza bayagogo bikpeki-kpeki, luki limoti, lingangi kaku inisononi.

Ngbingo muku mungimbo ka batu nibo bokwaga ndi, itulyonini,

a ngbingo kaukalya bagya-ligubo kaku, bogyalandu kaku,

na batu kaku basi na nibo bubangaga,

batu ba payaya na batu ba ibiba.

A ngbingo kaulumwisogo batu bi nibo baputaga obili!»

¹⁹ Kuwa wa, Ndabu ko Kunzi niyo ikaga kugu wa lisyey oukwikana ndi, kpokoyo wa agume inisono. Kumbuso yi, a kuwa ndi nginanaga ya ngbangbata, gbungbu, pamikanaga ya ngbangbata, azigizo pa imoti no mbwayi yidingi ya mambungu.

12

Muko na gbita

¹ Kumbuso yi, likingyosi lidingi opupana ndi kugu wa lisyey, muka bemoti a ndi wakimokisya moni, timba a ndi kusili wa magu kaki. Kugu wa mu kaki, a ndi na begbegbe baya mangutu tekebe na maba. ² Muko yi nino a ndi na muma, a ndi kakugwaga ko bulya muzuzula ma libukuti.

³ Likingyosi lagogo opupana ndi kugu wa lisyey, a ndi gbita bemoti nino mudingi ongbomyini bingbu. Gbita yi nino a ndi na bamu madiya na ika na mapakala tekebe. Bamu bayasi a ndi na begbegbe aka. ⁴ Mukandu kaki oluta ndi mutili mimoti ma misaa ma mangutu, ofukoku ndi bigbwuuu kuu ka litombu. Amaga ndi kambwa ka muko yi nino a ndi buwobi kabukuta bekye alyi miki ngbingo yi nino opupoku mino. ⁵ Kuwa wa, muko yi nino abukuta ndi miki muluku yi nino alye ndeke bungama kugu ka bevananza bayasi pisi ka mufimbo ma ngweyi. Luki limoti, badokisa ndi mikaki dikwa buwobi no Kunzi, ko kiti kaki wa bungama. ⁶ Muko yi nino apikita kuwa ndi ka isa, ka pa yi niyo Kunzi a ndi ni abungusilyogini bekye biki kakwisa ku ka masye elofu yimoti bamiya baba na batekebe madiya (1.260).

⁷ Kuwa wa, lunga atinika ndi kugu wa lisyey. Mikaeli pa imoti na bamalaika kaki, bataya ndi lunga na bagbita. Bamalaika ka gbita bogulyo kuwa ndi goni ibu ka lunga.

⁸ Luki limoti, babuma ndi gbita. Iki iyi ikani bamalaika kaki bakakwananigu ndi bata ibu kaiko kugu wa lisyey. ⁹ Kuwa wa, badikitoku ndi gbita kuu wasi. Gbita mudingi yi nino ni nzuka wandeli nino ina be «Mumuyoniso» ikani «Abili», nino ikaga kabobob batu basi ba litombu. Bambimba ndi kuu ka litombu pa imoti na bamalaika kaki.

¹⁰ Kumbuso yi, nukana ndi liyu lapu kotukyoku kugu wa lisyey, anabikya be: «Mbiya wanu, muhukuso odunuku. Mbiya wanu, Kunzi kusu owonisilini ngu na bungama kaki.

Mbiya wanu, ngu ka Masiya kaki inisonini. A beyo, batindikini ka litombu, mutuu yi nino ikaga ndi kausungulya bomomosu biti na lisyε kambwa ko Kunzi.

¹¹ Bomomosu bandungilyaga ndi pisi ko ngu ya bangu ko Mikya-Kondolo na pisi ka munzina ma linganu nimo bopupilya ndi mino budemu. Ba ndi bakitulya kapā obili kabu kadwe ka kukwaku. ¹² Kinili, gwoni magyagya, iwe lisyε na ibunu basi nibo mikaga kugu wa lisyε! Luki limoti, kumbu kunu, batuu bi nibo ma ka litombu na ko lifo lidingi kye mumuyoniso osyini ku kunu, a mutumo na lingangi bidε kye akaiba be a no ngbingo mukufu.»

¹³ Niyo gbata iba be batindikini ku kuu ka litombu, apunga ndi kakpuma muko nino abukuta ndi miki muluku yi no. ¹⁴ Luki limoti, bapa ndi muko yi nino bepapi bayiba abe nibayo ko windi mudingi be kye awiwi, aga ka isa ka pa yi niyo babungusilyaga ndi, byi na nzuka yi nino. Na ku beyo, bikaga ndi kakwiso ka byanga bisaa na nusu. ¹⁵ Kuwa wa, nzuka yi nino ozoya ndi lifo akika beyo lifo lidingi akika mino kumbusa ka muko, be kye lifo li nilo akikisi. ¹⁶ Luki limoti, litombu asingya ndi muko yi nino, litombu oukwa ndi manoku, omya lifo nilo opupa ndi ka manoku ka gbata. ¹⁷ Limbengi atula ndi gbata na muko yi nino. Gbata aga kuwa ndi kataya lunga na bomiki bagogo nibo ka muko yi nino. Isi yi be na batuu bi nibo bobuulyogo mutuu ko Kunzi, banopupo budemu ko bulya ka Yeso. ¹⁸ Kumbuso yi, gbata yi nino amaga ndi kubi wo lifo lidingi.

13

Nyama wa mambwa

¹ Kuwa wa, namina ndi nyama bemoti anopupoku ko lifo lidingi. A ndi na bamu madiya na ika na mapakala tekebe. Kugu wa lipakala limoti-limoti a ndi na begbegbe. Na kugu wa bamu, bokpika ndi mino mutumbwa Kunzi. ² Nyama yi nino namina ndi no, a ndi kainiso abe sukopi. Magu kaki a ndi abe nimo ka imbuba, manoku abe nimo ka kpwingi. Gbata yi nino apa ndi bututungyo kaki, kiti wa bungama kaki no ngu yidingi. ³ Mu mumoti luga wa bamu ka nyama yi nino, a ndi kainiso abe kika ni bagbitini binye buwobi kokwo, luki limoti, pwayi yi a kuwa ndi ni obyini. Batuu basi ba litombu bombombaya ndi kamina nyama yi nino, bapunga ndi kabifya bingboo. ⁴ Batuu basi bapunga ndi kobuna moli kambwa ka gbata, kye apa ndi nyama yi nino bungama kaki. Bapunga ndi goni kobuna moli kambwa ka nyama yi nino, banabikya be: «Wani no a mudongoni na nyama yi nimu? Wani no akwanana katayana na iyi ndambi?»

⁵ Bapa ndi nyama yi nino ngu yinzina, bugindo na niyo itumbwa Kunzi. Basilya ndi bungama ka batimba batekebe bakwanganya na baba (42). ⁶ Kuwa wa, apunga ndi katumbwa Kunzi, anatumba lino kaki, pa kaki ya buliki na batuu basi nibo bikaga kugu wa lisyε. ⁷ Bahukwilya ndi mupumi kabumana na batuu ko Kunzi, anubuma. Bapa ndi goni bungama kugu ka batuu basi, bopigo bayasi, bevananza bayasi, masasu masi na giyo yasi. ⁸ Batuu basi ba litombu babibisatu ndeke, basi nibo mino kabu kegu ndi makikipiko katukya ka mupunganagi ma obili ikani ka kitabu ya obili niyo ko Mikya-Kondolo nino bamwo ndi.

⁹ «Mutuu yi nino a na motili, ukani. ¹⁰ Mutuu yi nino batwa ndi kainda ka boloko, bamakyatuu ndeke ka boloko, mutuu yi nino batwa ndi be okwa ndeke dukpa, bamwo ndeke na dukpa aka. Kuwa wa go wa, batuu ko Kunzi bokwononi kaiko na adalu munda pa imoti na baya.»

Nyama wa yiba

¹¹ Kumbuso yi, namina ndi nyama wagogo anopupoku ka litombu. A ndi na mapakala maba mudongoni abe nimo ko mikya-kondolo, a ndi kanzina abe gbata. ¹² Agyaga ndi mutuu masi nimo nyama wa mambwa obisaga ndi kambwa kaki. Akpamyaga ndi litombu pa imoti na batuu basi nibo ba kuso yi be bobuni moli kambwa ka nyama wa mambwa nino a ndi na ipukulu ya pwayi yidingi niyo bagbita ndi. ¹³ Nyama yi nino wa yiba no, a ndi kaga mokingyosi mumbanga-mbanga. Osisogoku ndi gutugu buku aka kotukyoku kugu wa lisyε, kadwe kunu ka litombu ko misa ka batuu basi. ¹⁴ Ubonogo ndi batuu ba litombu pisi ka mokingyosi nimo bakpama ndi be iki kaga kambwa ka nyama wa mambwa. Ubikya ndi batuu ba litombu be bagyi sanamu ka nyama nino bagbita ndi na mupanga, luki limoti, isisilaga ndi kaika na obili aka. ¹⁵ Kumbuso yi, nyama wa yiba inisana ndi no ngu, ahusyo na oha wa obili sanamu ka nyama wa mambwa, kye sanamu yi niyo, akwanani kanzina na kaulumwisogo batuu bi nibo bakikigu kabibiso. ¹⁶ Nyama wa yiba yi nino apa ndi mutuu ka batuu basi: batuu ba payaya na batuu ba ibiba iki batuu ba mukumbo na nibo ba yangya iki batuu bukulikanaga na bosunzu, be bubisi ida ka kabokoko kwa kumbanzikaniko ikani ka itudukuso. ¹⁷ Mumbanzu gutugu bemoti aka,

kakwananigu ndi koluwo ikani kagaba luki ni kegu na kele yi niyo, isi yi be lino ka nyama yi nino ikani isabu yi niyo akowonisilo lino kaki.

¹⁸ Wanu, okwononi kawa kaiko na yimibo. Mutu yi nino a na yimibo, akwanana kotombisyo isabu yo lino ka nyama, kye a isabu yo lino ka mumbanzu bemoti bene. Isabu yi a miya madia, batekebe madia na madia (666).

14

Limbū ka batū niḥo binisana ndi na muhukuso

¹ Kumbuso yi, nikwe ndi, namina ndi Mikya-Kondolo wakamaga ka ngupa ya Siona. A ndi pa imoti na bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya (144.000). Ba ndi no lino kaki na nilo ka Abaki ka tundukato kabu. ² Kuwa wa, nukana ndi liyu limoti kotukyoku kugu wa lisyē, anaungwa abe hodungo bayakpuku na goni abe mupamu mapu ma ngbangbata. Liyu li nilo nukana ndi lo a ndi abe bakiko kaungbata badomu. ³ Bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya bi niḥo (144.000), ba ndi kaimbila limbū lambiya kambwa wo kiti wa bungama, kambwa ka makpuka makwanganya na kambwa ka bamboku-mboku. Kegu na mumbanzu gutugu bemoti aka nino akwanana ndi kakingilaga limbū li nilo, kiki asi bambanzu belofu miya yimoti batekebe bakwanganya na bakwanganya (144.000) aka niḥo Mikya-Kondolo ulua ndi na bangu kaki ka obili.

⁴ Batū bi niḥo bakaputagu ndi nzuyi kabu kasye na boko, dibuulyatu ndi. Babidyaga Mikya-Kondolo pa yasi ku iko mino kainda. Buluwa ndi luga ka batū bagogo kye fiki batū ba mambwa, kaupā ka aperse ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo. ⁵ Bakabikyaga ndi iḥu bongu gutugu lisyē limoti aka. Bakegu na iḥo gutugu yimoti aka.

Bamalaika basaa

⁶ Kumbuso yi, namina ndi malaika wagogo nino a ndi kawīwa kugu kugbe. A ndi no Mongoni Manza ma benze na benze nimo akwanana ndi kabidyaga batū ba litombu: bogiyo bayasi, bopigo bayasi, masasu masi na bevananza bayasi. ⁷ Kuwa wa, abikya ndi na liyu lapu be: «Mubongoni Kunzi, mabibiso, kye ngbingo kaki kako mungimbo ka bambanzu itulyonini. Bunoni moli kambwa ka mutu yi nino agya ndi lisyē na litombu, liḥo bidingi na makpaka.»

⁸ Malaika wa yiba, abyeku ndi nino wa mambwa, anabikya be: «Mugi mudingi na Babiloni oponzikonini, oponzikonini linguḥu. Iyi nino umusaga ndi batū basi vinya wa ngbata ya bilya kaki.»

⁹ Malaika wa yisaa, ufyeku ndi niḥo baḥa ba mambwa, anabikya na liyu lapu be: «Mumbanzu kobuna moli kambwa ka nyama yi nino na kambwa wa sanamu kaki, babiso ida ka itundukuso ikani ka kubokuko kaki, ¹⁰ iyi goni, amwatu vinya wa ngbata ko Kunzi. Vinya yi nino babungusyaga ndi ni bakamotonigu no liḥo, babungwa ka kopu kaki wa ngbata. Mutu yi nino igyogiyisa ndeke ko buku na libu lazu kambwa ka bamalaika botu na kambwa ko Mikya-Kondolo. ¹¹ Muki mo buku ba yigyogiyiso kabu ika ndeke kadaka kugu ka benze na benze. Yukumo kikigu ndeke biti na lisyē, ka batū bi niḥo bobunaga ndi moli kambwa ka nyama na sanamu kaki, na ka basi niḥo bubisa ndi ida yo lino kaki.»

¹² Kinili, okwononi be batū ko Kunzi niḥo bagyaga mutuu kaki, babailya Yeso, fiki na adalu munda.

¹³ Kumbuso yi, nukana ndi liyu kotukyoku kugu wa lisyē anabikya be: «Kpiko likpuka li nili: «Katukya mbiya wanu, igyagya a ka batū niḥo bakokwo kani ba kuso ka Mombukwono-dosu!» Limbengi akabikya be: «A beyo, bimumbisatu kumbusa wa yigyogiyiso, kye yigyigiyila kabu yanza iko pa imoti na iḥu.»

Kobuulyo masolo ma obili

¹⁴ Niyo nikwe bata, nina ndi ikuba yimoti bitu. Mutu bemoti a ndi wakiko kugu yi, aninisa abe mika-mumbanzu. A ndi na begbegbe baya olo ka mu, na dukpa yipyē yiko masolo. ¹⁵ Malaika wagogo opupoku ndi ka Ndabu ko Kunzi, apama ndi mutu yi nino a ndi wakiko kugu wa ikuba be: «Va kuwa dukpa kaku, wapunga kobuulyo masolo! Ngbingo mubuulyo itulyonini kye masolo ma obili a kuwa mungata.» ¹⁶ Kuwa wa, mutu yi nino a ndi wakiko kugu wa ikuba, ava ndi dukpa kaki, obuulya ndi masolo ma obili.

¹⁷ Malaika wagogo opupoku ndi ka Ndabu ko Kunzi niyo kugu wa lisyē. A ndi goni iyi na dukpa yipyē.

¹⁸ Kumbuso yi, malaika wagogo nino a ndi no ngu kugu wo buku, opupoku ndi ka gbogbo, apama ndi mutu yi nino a ndi na dukpa yipyē no, abikya be: «Va dukpa kaku, wakogo dangulu ya muzabibu niyo a ka obili, kye a kuwa yingata.» ¹⁹ Malaika yi nino,

ava ndi dukpa kaki ka obili, akogo dangulu ya muzabibu niyo a ka obili, adikita ndi ka pa yi niyo bautaga ndi mino vinya wa ngbata ko Kunzi. ²⁰ Pa yi niyo bautaga ndi mino dangulu ya muzabibu yo ikaga ndi kunzi wa gudfu. Bangu yidingi akika ndi ka pa yi niyo, ka bunda ba bakilometele miya yisaa (300). Budu bi a ndi metele yimoti no dongbu.

15

Bamalaika madiya na ika na yigyogyiso ya mulibo

¹ Kumbuso yi, nina bata ndi likingyosi lagogo lidingi na limbanga kugbe kugu wa lisyé. A ndi bamalaika madiya na ika nibo ba ndi na yigyogyiso madiya na ika yigwi. Yigyogyiso yi niyo, akowonisilo mulibo ma ngbata ko Kunzi.

² Nina bata ndi luki abe libo lidingi aninisono bingala-ngala abe velu, otumini na lidada lo buku. Namina ndi goni batu bi nibo bopupa ndi botutungyo ka nyama, ka sanamu kaki na isabu niyo akowonisilo lino kaki. Batu bi nibo, ba ndi bakamaga kugu wo libo lidingi li nilo la ngala-ngala lo, bugwigogini badomu nibo Kunzi upa ndi. ³ Ba ndi kaimbila limbua ka Musa, musunzu ko Kunzi, na nilo ko Mikya-Kondolo, banabikya be:

«Mombukwono-dosu Kunzi, nino Wangu-Kugbe,
yigya kaku a yidingi na yimbanga!

Ngama ka bambanzu basi ba obili,
tamanaga ya mogubo kaku a yo ngbingbili na ya lingunu!

⁴ Mombukwono-dosu, kegú na mumbanzu nino kabangagigu.

Kegu goni na mumbanzu nino kubibisogigu,
a beyo, iwe mukaka aka no wa wotu.

Bambanzu basi ba obili, bodoku ndeke kobuna moli kambwa kaku,
yigya kaku ya bungbingbili inisononi bingbanganya.»

⁵ Kumbuso yi, nina ndi Ndabu ko Kunzi ni oukwikonini kugu wa lisyé, niyo a ndi na ngbangba ya agume ko Kunzi. ⁶ Bamalaika madiya na ika nibo ba ndi na yigyogyiso madiya na ika yigwi, bopupoku ndi ka Ndabu ko Kunzi yi niyo. Ba ndi bakimokisyogo botu haya pamba bitutu, bikondini kaba ya olo ka dukufito kaba. ⁷ Luki limoti luga wa makpamuka makwanganya mi nimo, upa ndi bamalaika madiya na ika bi nibo bakoro ba olo madiya na ika. Bakoro bi nibo ba ndi butumo bidé na ngbata ko Kunzi nino a na obili ka benze na benze. ⁸ Ndabu ko Kunzi otuma ndi muki bindengbu-ndengbu na ibiba no ngu ko Kunzi. Mumbanzu gutugu bemoti aka kakwananigu ndi kaingyo ka ndabu yi niyo, kadwe ku kwaku yigyogyiso niyo bamalaika madiya na ika bodoku ndi na iyu italyana ndi mino.

16

Bakoro madiya na ika ba ngbata ko Kunzi

¹ Kumbuso yi, nukana ndi liyu lapu kotukyoku ka Ndabu ko Kunzi anabikya bamalaika madiya na ika be: «Windoni kauduko bakoro madiya na ika ba ngbata ko Kunzi ka obili!»

² Kuwa wa, malaika wa mambwa aga ndi, aduka ndi koro kaki kugu wa obili. Bakumbudu itwaga ndi ka nzuyi ka batu nibo ba ndi na ida ka nyama na banobibiso goni sanamu ka nyama yi nino.

³ Nino wa yiba, aduka ndi koro kaki ko libo lidingi. Libo li nilo iita ndi bangu, mudongoni abe niyo ya manda. Masi nimo a ndi na obili ko libo lidingi ku, olumwogo.

⁴ Nino wa yisaa, aduka ndi koro kaki ko mofo na ka makpakpa. Mofo mi nimo iita ndi bangu goni. ⁵ Kuwa wa, namukana ndi malaika nino a no ngu kugu wo mofo ni anabikya be: «A beyo, wa Wotu, iwe nino watu na wa ndi, wakogo ngbanga ka bungbingbili. ⁶ A beyo, batu bi niba bodokusaga ndi bangu ka batu kaku na niyo ka bogyalandu kaku. Mbiya wanu, wa kuwa kaumusa bangu, ba kuwa kobuulyogo masolo ma diya kabu!»

⁷ Kumbuso yi, nukana ndi liyu kotukyoku ka gbogbo, anabikya be: «A beyo, Mombukwono-dosu Kunzi, nino Wangu-Kugbe, iwe wakogo ngbanga ka lingunu na ka bungbingbili!»

⁸ Malaika wa yikwanganya aduka ndi koro kaki kugu wa moni. Bakpamyá ndi moni kaubusya bambanzu na buzu kaki. ⁹ Bambanzu bosilaga ndi na buzu bapu bi nibo, bapunga ndi katambwa Kunzi nino akwanana kapá matuu ka inguo ya yigyogyiso yi niyo. Luki limoti, bakya ndi kaasanana na bunye kabu na kabibiso Kunzi.

¹⁰ Malaika wa kubukumuti, aduka ndi kopo kaki kugu wo kiti wa bangama ka nyama, biti ohuma ndi bangama ka nyama yi nino. Bambanzu bilya ndi manzu bikyala-kyala na muzuzula. ¹¹ Batumbwa ndi Kunzi wa kugu wa lisyé ko bulya muzuzula na bapwayi kabu, luki limoti bidukulaga ndi na yigya yanye aka.

¹² Malaika wa madiya, aduka ndi kopo kaki ko libo lidingi Efulati. Libo li nilo afa ndi bigbata, kye pisi inisoni ko bulya ka bangama nifo ba ndi kodoku misa ya ingenge. ¹³ Kuwa wa, nina ndi mambengi ma bunye masaa, mufongoni abe banasangaba, ni anopupoku ka munoku ka gbata, ka nimo ka nyama na ka nimo ka mugyalandu wa kubaboku. ¹⁴ Mambengi ma bunye mi nimo, a nimo ka abili, agyaga mokingyosi mumbanga-mbanga. Imu mo indaga ka bangama basi ba obili, umumula ko bulya yibumoniso lunga ka lisyé lidingi ko Kunzi nino wongu.

¹⁵ Mombukwono-dosu aka be: «Nodoku bigbututu abe mutu wo kubaku. Igyagya ka mutu yi nino kikigu ka toto, anobuulyo botu kaki binza, kye kokpokyononitogu ndumbu, inisono payaya ko misa ka bambanzu.»

¹⁶ Mambengi ma bunye mi nimo, umumula ndi bangama ka pa niyo balikyaga na Libelenia be: «Alumagedoni.»

¹⁷ Malaika wa madiya na ika, aduka ndi kopo kaki ka ovivi. Kuwa wa, liyu lapu ibukusa ndi, kotukyoku ka Nda bu ko Kunzi ko kiti wa bangama, abikya be: «Omolyni bubwa!» ¹⁸ Nginanaga ya ngbangbata apunga ndi, gbungbu, mupamu ma ngbangbata se kuwa azigizo wapu, nino kanigyonosigu ndi katukya wa aka wa bambanzu biko mino ka obili. ¹⁹ Gudú mudingi alikanaga ndi ka bapanga bayisaa, bagudu bo giyo yasi bodukanaga ndi. Kuwa wa, Kunzi atamana ndi gudú mudingi Babiloni, amusa kopo wa vinya wa ngbata kaki. ²⁰ Bouzu bayasi olimikaga ndi, bangupa asa kainisono. ²¹ Kumbuso yi, mbwayi yakpu na mambunga nimo buti bi a ndi banda bakilo batekebe bakwanganya (40), ulukya ndi bambanzu. Bambanzu batumbwa ndi Kunzi ko bulya yigyogyiso yo mbwayi ya mambunga. A beyo, yigyogyiso yi niyo a ndi yapu kugbe.

17

Afanda mudingi

¹ Kuwa wa, malaika bemoti luga ka bamalaika madiya na ika nifo ba ndi na bakopo madiya na ika isisiloku ndi, edikya be: «Doku, nakauwonisilo beyo bako banu mino ngbanga ka afanda mudingi. Afanda yi nino ni gudú mudingi nino bapika ndi ka mutili mo mobo makpukpu. ² Bangama bakpukpu ba obili bagya ndi budanda pa imoti na ibu, batu ba litombu badamwa ndi vinya wa budanda kaki.»

³ Limbengi ko Kunzi esilya ndi, malaika aga ndi na imi ka isa. Ku beyo, namina ndi muko bemoti wakiko kugu wa nyama bemoti wangbu. Nyama yi nino a ndi na bamu madiya na ika, mapakala tekebe no mino mutumbwa Kunzi ka nzuyi kaki yasi. ⁴ Muko yi nino a ndi wakimokisyo botu bayobusukuu na bayangbu kugbe. A ndi wakibungusyogo bi gbo, imokisyogini makpumuka ma olo, ma matamu ma ligabu lapu na sanga. A ndi na kopo wa olo mugwi. Kopo yi nino a ndi mutumo na musugu ma budanda kaki bidé. ⁵ Ka itandukuso kaki, bokpika ndi dikidi imoti, isi yi be: «Gudu mudingi Babiloni, amaki badanda na musugu ma obili.» ⁶ Kuwa wa, namina ndi muko yi nino ni odomwini bangu ka batu ko Kunzi na batu bi nifo bumwogo ndi kye ba ndi bademu ka Yeso.

Niyo namina beyo, munoku edika ndi bidé. ⁷ Kuwa wa, malaika emuusa ndi be: «Munoku udikilyi iki? Natumbulyagatu isi yo dikidi ka muko yi nino na niyo ka nyama yi nino a na iyi mubinika, nino a na bamu madiya na ika na mapakala tekebe. ⁸ Nyama yi nino wamini, atu ndi, luki limoti kegu bata. Opupoku kuwa ndeke ka mugi ma libye lodu ka babili, binda kuwa kamosisyo lungunu. Batu bi nifo mino kabu kikipikagagu ndi ka kitabu ya obili walingunu katukya ka mupunganagi ma litombu, botumo ndeke na ombombo bidé kamina nyama yi nino. A beyo, nyama yi nino atu ndi. Mbiya wanu, kegu bata, luki limoti, ipupisatu ndeke bata!

⁹ Wanu, okwononi kuwa kaiko na yimibo na bugegele. Bamu madiya na ika ni bangupa madiya na ika nibayo muko yi nino o mino wakiko. Bamu bi nifa yo a goni bangama bakpukpu madiya na ika. ¹⁰ Bangama kubukumuti luga kabu bogwoni. Bemoti akagya ligubo, wagogo kegu mudoku. Ngbingo yi nino odoku ndeke mino, agya ndeke ligubo ko ngbinga mukede aka. ¹¹ Nyama yi nino a ndi, luki limoti, mbiya wanu kegu bata, iyi no a ngama wa bugina. A goni bemoti ka bangama madiya na ika, nino binda kuwa kamosisyo lungunu.

¹² Mapakala tekebe (10) mi nimo wini bi ni bangama tekebe. Bangama bi nifo, bakanopungigu mbeyi ligubo. Luki limoti, balya ndeke bangama pa imoti na nyama yi nino ka saa yimoti. ¹³ Ibu basi tekebe ba na tamanaga yimoti, kapá nyama yi nino

ngu na bungama kabu. ¹⁴ Bulanana ndeke na Bomikya-Kondolo, luki limoti, Mikya-Kondolo opupa ndeke tutungyo, kye a iyi Mombukwono-dosu ka ba mombukwono-dosu, Ngama wakpu ka bangama bakpukpu basi. Batu bi nibo babinikyana, nibo umakaga, ipunilyaga, bopupa ndeke botutungyo goni pa imoti na iyi.»

¹⁵ Malaika yi nino ebikya bata ndi be: «Libo li nilo wini, wa adanda o mino wakiko wa, a bambanzu ba bevananza bayasi, bambaza basi, giyo yasi, na masasu masi. ¹⁶ Mapakala tekebe nimo wini, pa imoti na nyama yi nino, bamuyatu ndeke adanda yi nino. Bakapyatu ndeke masi nimo a nomu, basa ndumbu biyatulu. Balya ndeke makolo kaki, badikita benzeke-nzeke nibayo asikana bayasi ko buku. ¹⁷ A beyo, Kunzi obisa ndi kuso kabu tamanaga yimoti, kotulyoso sipananišo kaki na kapá nyama yi nino bungama kabu, kadwe ku kwa ku manzina ko Kunzi italyana ndeke mino. ¹⁸ Muko yi nino wamini no ni gudú mudingi nino undaga bangama ba obili.»

18

Gudú wa Babiloni ogwini

¹ Kumbuso yi, namina ndi malaika wagogo konyoku kugu wa lisyé. Malaika yi nino a ndi no ngu kugbe, ibiba kaki obufisa ndi obili wasi bitu. ² Kuwa wa, apamikana ndi be: «Babiloni, gudú mudingi ogwini, oputikonini lingunu! Mbiya wana, a kuwa mugi ka babili na mobi ma mabengi ma banyé masi. A pa ya kigbuka ka mobi ma bombu masi na banyama ba musugu na banyenyé. ³ A beyo, batu bo giyo yasi badamuwa ndi vinya wa budanda banyé. Bangama bakpukpu ba litombu bamatikana ndi na ibu ka budanda. Bambula ba litombu binisana ndi na lingama lidingi pisi ka mukumbo kaki.»

⁴ Kumbuso yi, nukana ndi liyu lagogo kotukyoku kugu wa lisyé, anabikya be: «Ibunu batu kami, puponi ka Babiloni kye makomotikononito na iyi ka banyé kaki, mingya ka yigyogyiso niyo a banu mino iyi kaingyo. ⁵ A beyo, banyé kaki obeduloni adwe kugu wa lisyé, Kunzi akatamana aka yigya yanyé yi niyo kaki yo. ⁶ Mugyoni begeyo ugyaga ndi mino bengení. Mugyilyoni nganga yiba kakitaga niyo agya ndi iyi. Mutumisilyoni nganga yiba vinya wapu ka kopo nino umusaga ndi mino bengení. ⁷ Apaga ndi ibiba na mukumbo kugbe. Mumokyoni ka yigomisogo no kumbu. Abikyaga ndi be: «Na wakiko ko kiti wa bungama, nakegu woko, nakalyigu ndeke imi kumbu gutugu iki yi aka.» ⁸ Kinili, bokolobu haya kukwaku, lilebu na nza asilya ndeke lisyé limoti, buku alumwisogo. A beyo, Mombukwono-dosu Kunzi wo ngu no akogo ngbanga ka adanda yi nino.»

⁹ Bangama bakpukpu ba litombu bagyaga ndi na ibu budanda, baningomikoso pa imoti na ibu. Bagamanatu kuwa ndeke, bitangula ko bulya kaki wa bina ndeke mino muki mo buku nišo ika ndeke ni abusyini, anodungwo bindengbu-ndengbu. ¹⁰ Bamagaga ndeke byi, kye bika ndeke kabanga yigyogyiso yidingi kaki, banabikya be: «Hebeee! Kumbu! Kumbu yidingi ku kaku, Babiloni, gudú mudingi na wongu! Yigyogyiso kaku osiliku ko ngbinga bemoti aka!»

¹¹ Bambula ba obili bagamana ndeke, bitangulaga begeyo ko bulya kaki, kye kegu bata na bambanzu nino akoluwo mukumbo kabu abe: ¹² olo ikani fiza, matamu ma ligabu lapu, sanga, botu nibayo bagya ndi no wizi yanza, botu bayananza bibusukuu na bingbu kugbe, botu abe matambala, mobi ma mabau nimo kinisonogigu, mukumbo masi nimo botwa na siba, nimo botwa na mabau ma ligabu lapu ikani ka ngweyi na ka matamu, ¹³ ipaka ya ibukuso na mapaku magogo nimo olumbaga manza, malazi, adudu, vinya, molingo, fufu, nganu, bangombe, bakondolo, bafalasi, bamasuwa nibo banyama bulutogo, bosunzu gutugu batu ba boloko aka. ¹⁴ Bambula bi nibo, babikya gudú yi nino be: «Mukumbo masi nimo wapaga ndi kaiko nomu, upikitini. Mukumbo masi ma ligabu lapu na nimo manzana, ubungini, wakinigu ndeke bata gutugu limoti aka.» ¹⁵ Bambula bi nibo binisana ndi na lingama lidingi ko bulya gudú yi nino. Bamagaga ndeke byi kabanga kaina yigyogyiso niyo ika ndeke ni asilyini. Bagamanaga ndeke, bitangula, ¹⁶ banabikya be: «Hebeee! Kumbu! Kumbu yidingi ka gudú mudingi. Gudú nino ikaga ndi wakimokisyo botu nibayo bagya ndi no wizi yanza pa imoti na botu bayanza bibusukuu na bayangbu kugbe. Ikaga ndi wakibungusyogo bibwema, imokisyogini makpumuka ma olo, ma matamu ma ligabu lapu na sanga! ¹⁷ Lingama lidingi li nilo, oputikonini ko ngbinga bemoti aka.»

Iki basufele basi ba babato na batu bi nibo ba kuso yi, iki batu basi nibo bigagabyaga ka bato na bogwi bosí bamagaga ndi byi. ¹⁸ Niyo bina muki mo buku nibo abusya ndi bindengbu-ndengbu, ibu aka ndi be: «Kegu na gudú nino akwanana ndi kaiko mudongoni na gudú mudingi abe nimu!» ¹⁹ Bimisyá kuwa ndi libungu ka bamu, banagama, banitangula. Ba ndi kapamikanaga be: «Hebeee! Kumbu! Kumbu yidingi ka

gudũ mudingi yi nĩmũ! Batũ basi nĩbũ bagyaga ndi bumbula na babato, bangamĩkana ndi na lingama kaki. Luki limoti, ko ngbinga bemoti aka, lingama li nilo oputikonini.»

²⁰ Iwe lisyẽ gwano magyagya kye gudũ oputikonini! Gwoni magyagya, ibunu batũ ko Kunzi, batũtumbwa na bogyalandũ kye Kunzi akuni ngbanga kaki ka bunye nĩbũ ikaga ndi kamũgyĩlya.

²¹ Kumbuso yi, malaika bemoti nĩnũ wongu, ava ndi litalũ nilo a ndi muƟongoni abe litalũ nilo bagugaga mino makũmũka, adĩkita ndi ko libo lidingi bikudumu, abĩkya bẽ: «Badĩkita ndeke Babiloni no bou bẽyo, bakaminigũ ndeke bata gutũgũ iki yi aka. ²² Bakũkanigũ ndeke bata kũ kakũ mayũ ka batũ nĩbũ bungbataga badomũ na bĩmbilaga. Bakũkanigũ ndeke goni liyũ la mbaa ikani basiĩba. Bakaminigũ ndeke bata mugegele gutũgũ bemoti aka kũ kakũ ikani kaukana liyũ la litalũ nilo bagugaga mino mukumbo bẽgeyo. ²³ Bakaminigũ ndeke bata tala mutũna kũ kakũ ikani kaukana bẽ sambanzũ bovononi. A bẽyo, sambula kakũ ba ndi batũ ba ibiba kũgbe ka obĩli. Ubungusaga ndi batũ basi pisi ka makoko ma lũga kakũ.»

²⁴ Bangũ ka batũ basi nĩbũ bulumwisaga ndi ka obĩli, adũkaga ndi ka Babiloni iki niyũ ka bogyalandũ ikani niyũ ka batũ ko Kunzi.

19

Bakaimbila limbũ la ibiba kũgũ wa lisyẽ

¹ Kumbuso yi, nukana ndi gbũngbũ kotukyoku kũgũ wa lisyẽ, muƟongoni abe ambaza ka sambanzũ bũdingi bakiko kanzina, anabĩkya bẽ: «Aleluya! Muhukuso, ibiba no ngu a ko Kunzi kusu! ² Ngbanga kaki ikaga ka lingũnũ na ka bungbingbili. Akuni ngbanga ka adanda mudingi, nĩnũ a ndi kapata litombũ na bũadanda kaki. Kunzi amigisilyini bunye ka bunye ko bulya bangũ ka bosunzu kaki!» ³ Babĩkya bata ndi bẽ: «Aleluya! A bẽyo, muki mo buku nĩbũ asilĩsogi gudũ yi nĩnũ, ofunguwa ndeke ka benze na benze!» ⁴ Bambokũ-mbokũ batũkũ bafa na bakwanganya (24) na makũmũka makwanganya, bodidika ndi, babibiso Kunzi nĩnũ a wakiko ko kiti wa bungama, banabĩkya bẽ: «A bẽyo! Aleluya!»

Dumo mũvanana ko Mikya-Kondolo

⁵ Kumbuso yi, liyũ limoti ifukusa ndi kotukyoku ko kiti wa bungama kũ bẽ: «Mubibisoni Kunzi kusu, ibunu bagya-ligubo kaki basi, ibunu basi nĩbũ mabangaga iki batũ ba payaya ikani batũ ba ibiba!» ⁶ Kũwa wa, nukana ndi liyũ limoti muƟongoni abe gbũngbũ ya ambaza mudingi ka sambanzũ, anaungwa abe bodungo bayakpũ na bata goni abe mũpamũ mapũ ma ngbangbata, anobũko bẽ: «Aleluya! A bẽyo, mbiya wana, Mombukwono-dosu, Kunzi kusu, Mombukwono Ngu-Kũgbe ovini bungama. ⁷ Togwini magyagya, tikoni ka maziyo, tabibiso kye ngbingo mũvanana ko Mikya-Kondolo itulyonini. Mũko yi nĩnũ bakavanana na iyi, ibungusyogini kũwa goni bĩfwemũ. ⁸ Bapũ ndi mũko yi nĩnũ kutuko nikwũ bagya ndi no wizi yanza ya gbinye-gbinye bẽ imokisiyi.» (Kutuko kwi nikwũ ni likingyosi la yigyĩgĩlya ya bungbingbili ka batũ ko Kunzi.)

⁹ Kũwa wa, malaika ebĩkya ndi bẽ: «Kpĩkaga ambe: Magyagya ka nĩbũ butikisiyi ko dumo wo vononi ko Mikya-Kondolo.»

Kumbuso yi, omotiloku bẽ: «Nĩmũ a mũnzina ma lingũnũ ko Kunzi.»

¹⁰ Nogwa ndi ka magũ kaki kabibiso, luki limoti, ebĩkya ndi bẽ: «Mbaaa, wakogyonitũgũ bẽyo! Na mũgya-ligubo muƟongoni abe iwe, abe bamamakũ nĩbũ bobuulyaga lingũnũ nilo Yeso owonisila ndi. Kunzi nũ, wokwononi kabibiso! A bẽyo, lingũnũ li nilo Yeso owonisila ndi, ni limbengi nilo ikaga kũso ka bogyalandũ ko Kunzi.»

Mũtu yi nĩnũ a kũgũ wa falasi wotu

¹¹ Kumbuso yi, nina ndi lisyẽ ni oukwikonini, falasi wotu opuponoku ndi. Mũtu yi nĩnũ a kũgũ yi, ina bẽ Mũtu wongbingbili na wa Lingũnũ. Akogũ ngbanga ka bungbingbili, anabũmana ka bungbingbili. ¹² Miso kaki a ndi kanze abe lidadũ lo buku. A ndi ni imokisiyini bẽgbegbe bayakpũ. Bokpika ndi lino limoti kũgũ kaki, nilo ibaga ndi asi ni iyi aka. ¹³ A ndi wakimokisiyo kutuko nikwũ bogbodfya ndi na bangũ. Mũtu yi ina bẽ: «Likpũmũka ko Kunzi.» ¹⁴ Basũda ba kũgũ wa lisyẽ bapunga ndi kabĩfya bĩngbooo. Ba ndi bũadakaga ka bafalasi botutu, bĩmokisiyogini botu bayanzanza bayo wizi yahũdũ-hũdũ bitutu. ¹⁵ Oputa ndi tutungyo ka bogiyo na dũkpa yĩpũ niyũ opupa ndi ka mũnokũ kaki. Ika ndeke kaukpokyoniso na mũfimbo ma ngweyi, aũta bumo ya muzabibu ka pa niyũ bũataga mino vinya wa ngbũta ko Kunzi, Mombukwono Ngu-Kũgbe. ¹⁶ Kũgũ wa kutuko kaki na kũgũ wa sibesũ kaki, bokpika ndi lino li nĩli: «Ngama ka bangama, Mombukwono-dosu ka ba mombukwono-dosu.»

¹⁷ Kumbuso yi, namina ndi malaika bemoti wakamaga ka moni. A ndi kaupamyaga bombu basi nibo ba ndi kawawa kugu wa lisyε, anubikya be: «Doniku, mumukononi pa imoti ka yinga mudingi ko Kunzi!» ¹⁸ Doniku kalya makolo ka bangama, ka bangama ka basuda, ka batu bo ngu, ka bafalasi pa imoti na nimo ka batu nibo ba kugu kabu, makolo ka batu nibo babukulikanaga na nimo ka bosunzu, iki batu ba payaya ikani batu ba ibiba.»

¹⁹ Kuwa wa, namina ndi nyama, se kuwa bangama ba litumbu pa imoti na basuda kabu, ni bomumukononi kaata ndambi na muti yi nino a ndi kugu wa falasi pa imoti na basuda kaki. ²⁰ Bagwi ndi nyama yi nino pa imoti na mugyalandu wa kuboboku nino ikaga ndi kagy mokingyosi ko misa kaki. Ubungusaga ndi batu bi nibo bugya ndi na ida ka nyama yi nino na nibo bobibisaga ndi sanamu kaki, pisi ka mokingyosi mi nimo. Badikita ndi nyama yi nino pa imoti na mugyalandu wa kuboboku ka lidada lo buku ka libu lazu ni ba mbeyi bubisi aka. ²¹ Bulumwisaga ndi nibo basikana ndi na dukpa niyo opupa ndi ka munoko ka muti nino a ndi kugu wa falasi. Kuwa wa, bombu basi bikutaga ndi bikpekedε-kpekedε na makolo ka batu bi nibo.

20

Abili a ka boloko ka byanga elofu yimoti (1.000)

¹ Kuwa wa, namina ndi malaika bemoti ni anosyoku kugu wa lisyε. A ndi ni ogwini lifungula la libye lodu la mugi ka babili na selegen niyo yakpu. ² Agwi ndi gbata, nzaka wandeli nino ina be: «Mumuyoniso» ikani «Abili», akpikila ndi ka byanga elofu yimoti. ³ Adikita ndi ka libye lodu, ofunga ndi na lifungula bikpe, ofiko no ndiko, bekye bakoukwonitogu kye gbata yi nino kubungusogonitogu bata bambanzu kadwe ku kwaku byanga elofu yimoti (1.000) italyana mino. Kumbuso yi, basisatu ko ngbinga mukede.

⁴ Kumbuso yi, namina ndi bokiti ba bungama. Bupa ndi batu bi nibo ba ndi mino bakikogo ngu yiko ngbanga. Nina ndi goni mambengi ka batu bi nibo bamwogo ndi ko bulya bungbingbili ba lingana nibo Yeso owonisila ndi, na ko bulya likpamaka ko Kunzi. Batu bi nibo, bakabisogigu ndi nyama, ikani sanamu kaki. Bakubisaga ndi ida kaki ka tundukoto ikani ka maboku. Binisana bata ndi na obili, bapunga kuwa ndi kalya bungama pa imoti na ba Kilisito ka byanga elofu yimoti (1.000). ⁵ Batu bagogo bakinisanagu ndi bata na obili kadwe ku kwaku byanga elofu yimoti (1.000) italyana ndi mino. Niyo a pupo ya mambwa ka mbuku. ⁶ Igyagya ka batu nibo bopupa ndeke ka mbuku ka mambwa! Ba batu ko Kunzi. Kukwaku kwa yiba kikigu ndeke no ngu kugu kabu, bika ndeke bokumu ko Kunzi na nibo ka Kilisito. Balya ndeke bungama pa imoti na iyi ka byanga elofu yimoti (1.000).

⁷ Niyo byanga elofu yimoti (1.000) italyana ndeke, bapupisa abili ka boloko, ⁸ aga kaubobo bevananza ka mondu makwanganya masi ma obili, isi be Gogi na Magogi. Abili umumula ndeke ka mutili kaki bekye baga ka lunga, bika budingi abe mbumi yo libo lidingi. ⁹ Baga ndi ka obili wasi, bokungula ndi mukobo ka batu ko Kunzi bikululu pa imoti na gudu kaki mapaka. Luki limoti, buku otukyoku ndi kugu wa lisyε, ulumusaga ndi batu bi nibo. ¹⁰ Kumbuso yi, badikita ndi mumuyoniso nino ikaga ndi kaubobo ka libye lo buku na ka libu lazu, ku go ku nyama na mugyalandu wa kuboboku ba ndi mino. Bika ndeke biti na lisyε ka muzuzula mapu ka benze na benze.

Ngbanga wa mulibo

¹¹ Kumbuso yi, namina ndi kiti wa bungama bemoti mudingi, obubini bitu pa imoti na muti yi nino a ndi mino wakiko. Obili na lisyε apikita ndi byi, ni bakominigu bata. ¹² Numina ndi batu bi nibo bokwaga ndi, iki batu ba payaya ikani batu ba ibiba bakamaga kambwa wo kiti wa bungama yi nino. Bakitabu a ndi bayihukwikono. Kitabu yagogo a ndi yihukwo, kitabu yi a ndi niyo ya obili. Bapunga ndi kako ngbanga ka batu nibo bokwaga ndi, kabyenene na yigyigyilya kabu, mudongoni beyo a ndi mino ya kikipiko ka bakitabu. ¹³ Libo lidingi opupisa ndi bamanda nibayo a ndi kuso yi. Kukwaku na mugi ka babili opupisa ndi bamanda nibayo a ndi kuso kabu. Bako kuwa ndi ngbanga ka muti yikaka-yikaka, kabyenene na yigyigyilya kaki. ¹⁴ Kumbuso yi, badikita ndi kukwaku pa imoti na mugi ka babili ka libye lo buku. Libye lo buku li nibo ni kukwaku kwa yiba. ¹⁵ Badikita ndi goni batu basi nibo mino kabu kegu ndi ka kitabu ya obili, ka libye lo buku.

21

Kugu wa lisyε lambiya na obili wambiya

¹ Kūwa wa, namina ndi kugu wa lisyē lambiya na obili wambiya. A beyo, kugu wa lisyē wa mambwa na obili wa mambwa ba ndi ni bolimikogini, libo lidingi kegū ndi bata begeyo. ² Namina kūwa ndi gūdu wotu, Yelusalema wambiya, anosyoku kotukyoku kugu wa lisyē ku ko Kunzi. A ndi mubungusyaga bizede abe muka wa ibisoku nino ikaga kabanda kaında kosilyono na mbunyaki. ³ Nukana ndi lya lapu kotukyoku ko kiti wa bungama be: «Mbiya wanu, Ndaŋu ko Kunzi a kūwa luga ka ŋambanzu! Ika kūwa pa imoti na iŋu na iŋu bika kūwa batu kaki. Iyi Kunzi mombukwana-daki yi, ika ndeke pa imoti na iŋu, ika kūwa ndeke Kunzi kabu. ⁴ Ũkpaga ndeke ŋamomiso-misa kabu basi. Kukwaku kikigu ndeke bata, iki lileŋu, yigama, gutugu mazuzula aka. A beyo, obili wandeli olimikini.» ⁵ Kūwa wa, mutū yi nino a ndi wakiko ko kiti wa bungama abikya ndi be: «Wikwe, nakoyitisa makpamuka masi mambiya.» Ebikya bata ndi be: «Kpikaga likpamuka li nili, kye a la linganu na longbingbili.» ⁶ Omotiloku bata ndi be: «Igyonosini! Imi ni Alafa na Ũmega isi yi be mupunganagi na mulibo. Mutū yi nino a na masasa, namusa ndeke ka iziyo libo opupaga ka likpakpa la obili. ⁷ Mukalya ka mutū yi nino opupa ndeke tutungyo, imu nimo. Nika ndeke Kunzi kaki, iyi ika mikami. ⁸ Luki limoti, batū ŋa ombombo, niŋo bakanobinikyonigu, niŋo ŋanye, ŋamwomwo, batū ŋa ŋilya, ŋalimba, batū ŋi niŋo bobibisaga gbilito na batū ŋa ŋongo basi, pa kabu ni libye lo buku na libu lata. Kukwaku kwa yiŋa nikwo.»

Yelusalema wambiya

⁹ Kūwa wa, bemoti luga ka ŋamalaika maŋiya na ika niŋo ŋa ndi na bakoro maŋiya na ika, otumini yigyogyiso maŋiya na ika kuso yi, isisiloku ndi buwobi na imi, ebikya be: «Doku, nakawanya musika nino bakavanana na Mikya-Kondolo.» ¹⁰ Limbengi esilya ndi, malaika efokisa ndi ka libebelū la ngupa yikungu kugbe. Ewanya kūwa ndi gūdu wotu, Yelusalema ni anosyoku kotukyoku kugu wa lisyē, ku ko Kunzi, ¹¹ ananginga na ibiba ko Kunzi. A ndi ŋingele-ngele abe litalu la ligabu lapu nilo ŋalikyaga be yasipi, nilo angingaga abe nelaga. ¹² A ndi ka lūba yikungu. Lūba yi niyo a ndi na pumi tekebe na miŋa nimo ŋamalaika tekebe na ŋaba ŋobuulyaga ndi. Bokpika ndi kugu wo pumi yi niyo, mino ma mababa tekebe na maŋa ma Izaleli. ¹³ Akpangbala bemoti-bemoti a ndi na mupumi misaa. Akpangbala wa ingenge mupumi misaa, nino wa ziŋo mupumi misaa, nino wa zebu mupumi misaa na nino wa dumbe mupumi misaa goni. ¹⁴ Bopika ndi lūba wa gūdu yi niyo kugu wa mubumbe ma matamu tekebe na maŋa. Mina ka batutumbwa tekebe na ŋaba niŋo ko Mikya-Kondolo a ndi mukpikaga kugu wa matamu ni nimo.

¹⁵ Malaika nino ta ndi kanzina na iyi, a ndi na ligugu ligwi nilo boŋinga ndi na olo. Ligugu li nilo ŋapimaga ndi nolu gūdu, pumi yi na kubatu ti. ¹⁶ Gūdu yi nino a ndi na bakpangbala bakwanganya muŋongoni. Būnda na buhu ŋi a ndi asi muŋongoni aka. Malaika apimogo kūwa ndi na ligugu li nilo. Būnda a ndi ŋakilometele beŋofu ŋaba na ŋamiya bakwanganya (2.400 km), buhu na bukungu a ndi muŋongoni goni. ¹⁷ Malaika opima ndi bukungu ŋa lūba na kipimo yi niyo ŋopimaga ndi na iyu makpamuka. Bukungu ŋi a ndi banda ŋametele ŋatekebe maŋiya (60). ¹⁸ Bopika ndi lūba yi niyo na matamu ma ligabu lapu, nimo ŋalikyaga be yasipi. Gūdu a ndi iyi mupika na olo nino wanza, ananginga abe nelaga. ¹⁹ Mubumbe ma lūba ya gūdu a ndi mubungusyogo na mobi ma matamu ma ligabu dididi. Matamu ma mubumbe ma mambwa a ndi nimo ma yasipi, nimo ma miŋa a ndi nimo ma safilo, nimo ma misaa a ndi nimo ma kalidoni, nimo ma mikwanganya a ndi nimo ma zumalidi, ²⁰ nimo ma kubukumuti a ndi nimo ma sadoniki, nimo ma maŋiya a ndi nimo ma akiki, nimo ma maŋiya na ika a ndi nimo ma kilisoliti, nimo ma ŋugina a ndi nimo ma belulo, nimo ma kuboŋu a ndi nimo ma topazo, nimo ma tekebe a ndi nimo ma kilisopalazo, nimo ma tekebe na mimoti a ndi nimo ma ayikito na nimo ma tekebe na miŋa a ndi nimo ma amazito. ²¹ Ko pumi tekebe na miŋa, mupumi mimoti-mimoti ikaga ndi na libumo la musanga limoti. Bagya ndi mupumi mimoti-mimoti na libumo la musanga limoti. Bobungusyaga ndi pa yangba ya gūdu na olo nino wanza, ananginga abe nelaga.

²² Kuso wa gūdu yi nino, nakinagu ndi Ndaŋu ko Kunzi kye Mombukwono-dosu Kunzi nino wo Ngu pa imoti no Mikya-Kondolo ŋo ŋa Ndaŋu ko Kunzi ku beyo. ²³ Gūdu yi nino kegū na nza ya mangbamū ma mōni, ikani niyo ya timba, kye ibiba ko Kunzi ikaga kanze kugu yi, tala kaki ni Mikya-Kondolo. ²⁴ Bevananza bakpakanaga ndeke ka ŋungbanganya kaki na ŋangama ŋa obili boŋuka ndeke lingama kabu ku beyo. ²⁵ Pumi ya gūdu yi nino olipyaga ndeke bikpo, anasye begeyo kye biti kikigu ndeke bata ku begeyo. ²⁶ Boŋuka ndeke ibiba na lingama ka bevananza ka gūdu yi nino. ²⁷ Luki lanye

gutugu limoti aka kingyigu ndeke ku, gutugu munzikabu aka ikani mutu wabongo. A beyo, batu bi nibo bingya ndeke ku, a nibo aka bo mino kabu ikpikaga ka kitabu ya obili niyo ko Mikya-Kondolo.

22

¹ Kumbuso yi, malaika yi nino ewanya ndi libo lidingi nilo apaga obili, anangina abe nelaga. Libo li nilo a ndi kopupoku ko kiti wa bungama ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo. ² Libo li nilo a ndi kakika luga wa ndaki wa gudu. Ka mutuli masi miba mo libo, a ndi na sibukaso niso apaga obili, niso abukutaga ndi nganga tekebe na yiba ka syangasu simoti, isi yi be nganga yimoti ka timba. Mapaku mi a ibukaso sihukusa bambanzu. ³ Kikigu ndeke bata no luki gutugu limoti aka nilo Kunzi agbanga.

Kiti wa bungama ko Kunzi na ko Mikya-Kondolo ika ndeke ka gudu yi nino, bagyaligubo kaki bika ndeke kabibisa ku beyo. ⁴ Baminatu ndeke bengba bayo miso, lino kaki ika ndeke likpiko ka tundukato kabu. ⁵ Biti kikigu ndeke bata. Bakikigu ndeke bata na musasa ma bungbanganya ba tala, ikani moni, kye Mombukwono-dosu Kunzi uziga ndeke na bungbanganya kaki, ibu balya bungama ka benze na benze.

Yigoku ka Yeso

⁶ Kumbuso yi, malaika yi nino ebikya ndi be: «Munzina mi nimo a malinganu na mongbingbili. Mombukwono-dosu Kunzi, nino upaga bogyalandu limbengi kaki, atikiku malaika kaki, kauwonisilo bagya-ligubo kaki likpumuka li nilo okwononi be igyonosi bikwa.»

⁷ Yeso akabikya be: «Hukana, na kodoku bikwa! Magyagya ka muti yi nino obuulyogo likpumuka la bugyalandu nilo ikpikaga ka kitabu yi niyi!»

⁸ Imi Yuani no nukana ndi, nina likpumuka nili. Ngbingo yi nino nukana ndi mino, nina, nobuna ndi moli kambwa ka malaika yi nino a ndi kewonisilo likpumuka nilo, kabibiso yi. ⁹ Luki limoti, ebikya ndi be: «Mbaaa, wakogyonitogu beyo! Na mugyaligubo madongoni abe iwe goni, pa imoti na bava-kukaku bogyalandu na batu nibo bobuulyogo likpumuka nilo ikpikaga ka kitabu yi niyi. Kunzi no, wokwononi kabibiso!»

¹⁰ Kumbuso yi, ebikya bata ndi be: «Wakosumonitogu munzina ma bugyalandu ma kitabu yi niyi. A beyo, likpumuka li nilo a kawa buwobi kaitulyana. ¹¹ Mutu wa yigya yanye, isisilogi na yigya yanye kaki, muti wa musugu, isisilogi kagya likpumuka la musugu, muti wo ngbingbili, isisilogo kagya bungbingbili, muti wotu, isisilogo kaibubiso.»

¹² Yeso akabikya be: «Hukana, na kodoku bikwa! Nakodoku na mukalya kapu muti yikaka-yikaka, kabyenene na ligubo nilo agya ndi. ¹³ Imi ni Alfa na Omega, mupunganagi na mulibo.»

¹⁴ Igyagya ka nibo bakasukusa botu kabu. Kuwa wa go wa, bakwanana kalya bumo ya sibukaso niso apaga obili na kaingya ka gudu yi nino pisi ko pumi yi. ¹⁵ Luki limoti, kunzi wa gudu, atu na batu banye, balimba, badanda, bamwo-bambanzu, batu bi nibo bobibisaga gbilito na batu nibo hapaga bongo na ba kuboboku.

¹⁶ «Imi Yeso, natiki malaika kami kamuwonisilo budemu ba makpumuka mi nima masi ka makanisa. Nopupa ko pigo ka ngama Daudi, na lingutu linze la busobi.»

¹⁷ Limbengi ko Kunzi ibu na Muko wo vononi akabikya be: «Doku!»

Mutu yi nino akaukana likpumuka li nilo, abikiyi goni iyi be: «Doku!»

Mutu yi nino akaimukana musasa oduku, nino akapa libo nilo apaga obili, oduku kava ka iziyo.

Likpumuka la mulibo

¹⁸ Imi Yuani, nakapa mutuu mi nima ka muti wasi nino akaukana munzina ma bugyalandu nimo ikpikaga ka kitabu yi niyi: Mumbanzu kamatila luki lagogo kugu wa munzina mi nimo, Kunzi amatilya ndeke yigyogyiso yi niyo ikpikaga mino. ¹⁹ Mumbanzu kanyo likpumuka limoti ka munzina ma bugyalandu nimo ikpikaga ka kitabu yi niyi, Kunzi atumba ndeke liduku kaki lo bumo ya sibukaso niso apaga obili, kogulyigu ndeke ka gudu wotu madongoni beyo ikpikaga mino ka kitabu yi niyi.

²⁰ Demu wa munzina mi nimo, akabikya be: «Iyo, na kodoku bikwa!»

A beyo! Dokuno, Mombukwono-dosu Yeso!

²¹ Iziyo ka Mombukwono-dosu Yeso iki na ibunu basi.